

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا
لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا
رَحْمَةُ اللَّهِ وَكَرَمُهُ

إرشاد الساري
شرح صحيح البخاري

Kastallâni

SAHÎH-I BUHÂRÎ ŞERHİ

İrşâdu's-sârî
li-şerhi
Sahihî'l-Buhârî

4

SAHÎH-i BUHÂRÎ ŞERHİ

İrşâdu's-Sârî

li-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî

eI-KASTALLÂNÎ

**Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn
Ahmed b. Muhammed**

(öl. 923/1517)

إِرشَادُ السَّارِي
لِشرحِ صحيحِ البخاري

Sahih-i Buhârî Şerhi

1. baskı – İstanbul

Cilt 4

Haziran 2019

Özgün adı: İrşâdu's-Sârî li-şerhi Sahîhi'l-Buhârî

Yazarı: Şihâbuddîn Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed eş-Şâfiî el-Kastallânî (öl. 923/1517).

Arapça neşir: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Muhammed Abdulazîz el-Hâlidî tashihi ile, Beyrut 1438/2017, 4. baskı, 15 cilt.

İSBN: 978-605-4659-31-9

Tercüme: Hüseyin Yıldız

Redaksiyon: Yusuf Özbek

Kapak: Edib Agagjyshi

Baskı ve Cilt: Step Ajans Matbaacılık Ltd Şti.

Göztepe Mah. Bosna Cad. No. 11

Bağcılar/ İSTANBUL

Tel: 0212.4468846 Matb. Sertifika No: 12266

İsteme ve Haberleşme Adresi

www.ocakyayincilik.com

OCAK YAYINCILIK

Millet Cad. Gülsen Apt.

No. 19 Kat: 4 D. 7

Yusufpaşa

Aksaray, İstanbul

GSM: 05353107416 (Yusuf Özbek)

11-11-11

11-11-11

İÇİNDEKİLER

15. YAĞMUR DUASI (İSTİSKA) KİTABI	19
1- YAĞMUR DUASI VE ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) YAĞMUR DUASI İÇİN (SAHRA NAMAZGÂHINA) ÇIKMASI	19
2- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): “(ALLAHIM!) BU YILLARI YUSUF'UN YILLARI GİBİ KIL” ŞEKLİNDE DUA ETMESİ	20
3- KURAKLIK DURUMUNDA İNSANLARIN İMAMDAN YAĞMUR DUASI ETMESİNİ İSTEMESİ	25
4- YAĞMUR DUASINDA RİDÂ'YI TERS ÇEVİRMEK	29
5- ALLAH'IN YASAKLARININ ÇİĞNENMESİ HALİNDE YÜCE RABBİN, MAHLÛKATINDAN KITLIK İLE İNTİKAM ALMASI	33
6- HALKIN TOPLANDIĞI BÜYÜK MESCİDLERDE YAĞMUR DUASI	33
7- YAĞMUR DUASINI CUMA HUTBESİNDE KIBLEYE DÖNMEDEN YAPMAK	37
8- YAĞMUR DUASINI MİNBER ÜZERİNDE YAPMAK	41
9- YAĞMUR DUASI İÇİN CUMA NAMAZININ YETERLİ OLDUĞU GÖRÜŞÜNDE OLANLAR	42
10- YAĞMURUN ÇOKLUĞUNDAN DOLAYI YOLLARIN KESİLMESİ HALİNDE DUA ETMEK	44
11- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) CUMA GÜNÜ YAĞMUR DUASI EDERKEN RİDÂSINI TERS ÇEVİRMEDİĞİNİ SÖYLEYENLER	45
12- İMAMDAN YAĞMUR DUASI ETMESİ İSTENİLMESİ HALİNDE İMAMIN ONLARIN BU İSTEĞİNİ GERİ ÇEVİREMEMESİ	47
13- KITLIK DURUMUNDA MÜŞRİKLERİN MÜSLÜMANLARDAN ŞEFAAT DİLEMESİ	49

14- ÇOK YAĞMUR YAĞMASI HALİNDE “(ALLAHIM!) ÜSTÜMÜZE DEĞİL ETRAFIMIZA (YAĞMUR YAĞSIN)” DİYE DUA ETMEK	54
15- YAĞMUR DUASINI AYAKTA YAPMAK	56
16- YAĞMUR DUASI NAMAZINDA KIRAATİ AÇIKTAN YAPMAK	58
17- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) SIRTINI İNSANLARA DÖNME ŞEKLİ	59
18- YAĞMUR DUASI NAMAZI İKİ REKÂTTIR	60
19- YAĞMUR DUASI NAMAZINI NAMAZGÂHTA KILMAK	62
20- YAĞMUR DUASINDA KIBLEYE DOĞRU DÖNMEK	63
21- YAĞMUR DUASINDA CEMAATİN İMAMLA BİRLİKTE ELLERİNİ KALDIRMASI	65
22- YAĞMUR DUASINDA İMAMIN ELLERİNİ KALDIRMASI	69
23- YAĞMUR YAĞDIĞINDA DENİLECEK ŞEY	70
24- YAĞMUR TANELERİ SAKALI ÜZERİNDEN AŞAĞIYA DOĞRU AKINCAYA KADAR YAĞMURA TUTULAN KİMSE	72
25- RÜZGARIN ŞİDDETLİ ESMESİ	75
26- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): “SABÂ (DOĞU) RÜZGARIYLA BANA YARDIM EDİLDİ...” BUYRUĞU	77
27- DEPREM VE (DİĞER) ALAMETLER HAKINDA DENİLENLER	79
28- YÜCE ALLAH'IN: “RIZKINIZA ŞÜKREDECEĞİNİZ YERE ONU VERENİ Mİ YALANLIYORSUNUZ?” BUYRUĞU	82
29- YAĞMURUN NE ZAMAN YAĞACAĞINI ALLAH'TAN BAŞKA KİMSE BİLEMEZ	86

16. GÜNEŞ VE AY TUTULMASI

(KÛSÛF NAMAZI) KİTABI

1- GÜNEŞ TUTULMASINDA NAMAZ KILMAK	90
2- GÜNEŞ VEYA AY TUTULMASINDA SADAKA VERMEK	96

3- KÜSÛF NAMAZI İÇİN: “ES-SALÂTU CÂMIATUN” DİYE SESLENİLMESİ	100
4- KÜSÛF NAMAZINDA İMAMIN HUTBE VERMESİ	101
5- YÜCE ALLAH: “وَحَسَفَ الْقَمَرُ” BUYURMUŞKEN: “كَسَفَتِ الشَّمْسُ” VEYA: “حَسَفَتْ” DENİLİR Mİ?	106
6- ALLAH RESÛLÜ’NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): “ALLAH GÜNEŞ VE AY TUTULMASIYLA KULLARINI KORKUTUR” BUYRUĞU	109
7- GÜNEŞ VE AY TUTULMASI ZAMANINDA KABİR AZABINDAN ALLAH’A SIĞINMAK	112
8- KÜSÛF NAMAZINDA SECDEYİ UZATMAK	117
9- KÜSÛF NAMAZINI CEMAAT OLARAK KILMAK	118
10- KADINLARIN ERKEKLERLE BİRLİKTE KÜSÛF NAMAZI KILMASI	124
11- GÜNEŞ TUTULUNCA KÖLE AZAD ETMEYİ GÜZEL GÖRENLER	126
12- KÜSÛF NAMAZINI MESCİDDE KILMAK	127
13- GÜNEŞİN HİÇ KİMSENİN NE ÖLÜMÜ, NE DE HAYATI SEBEBİYLE TUTULMAMASI	130
14- KÜSÛF NAMAZINDA ZİKİR	133
15- KÜSÛF NAMAZINDA DUA ETMEK	135
16- İMAMIN KÜSÛF NAMAZI HUTBESİNDE “أَمَّا بَعْدُ” DEMESİ	137
17- AY TUTULMASI NAMAZI	138
18- KÜSÛF NAMAZINDA BİRİNCİ REKATIN (İKİNCİ REKATTAN) DAHA UZUN OLMASI	141
19- KÜSÛF NAMAZINDA KIRAATİ AÇIKTAN YAPMAK	143
17. KUR’ÂN SECDELERİ KİTABI	147
1- KUR’ÂN’IN SECDELERİ VE SÜNNETİ HAKKINDA GELEN RİVAYETLER	147

2- SECDE SÛRESİ SECDESİ	150
3- SÂD SÛRESİ SECDESİ	151
4- NECM SÛRESİ SECDESİ	153
5- MÜSLÜMANLARIN ABDESTSİZ OLAN NECİS MÜŞRİKLERLE BİRLİKTE SECDE ETMESİ	155
6- SECDE ÂYETİNİ OKUYUP DA SECDE ETMEYEN KİMSE	157
7- İNŞİKAK SÛRESİ SECDESİ	160
8- OKUYAN KİŞİNİN SECDE ETMESİ HALİNDE DİNLEYENİN DE SECDE ETMESİ	161
9- İMAMIN SECDE ÂYETİNİ OKUMASI HALİNDE İNSANLARIN İZDİHAM YAŞAMASI	163
10- YÜCE ALLAH'IN BU SECDEYİ VACİP KILMADIĞI GÖRÜŞÜNDE OLANLAR	164
11- NAMAZDA SECDE ÂYETİ OKUYUP SECDE EDEN KİMSE	168
12- İZDİHAMDAN DOLAYI SECDE EDECEK YER BULAMAYAN KİMSE	170
18. NAMAZI KISALTMA KİTABI	171
1- NAMAZI KISALTMAK VE NAMAZI KISALTMAK İÇİN KAÇ GÜN İKAMET EDİLMESİ GEREKTİĞİ HAKKINDA GELEN RİVAYETLER	171
2- MİNA'DA NAMAZ	175
3- ALLAH RESÛLÜ (sallallahu aleyhi vesellem) HAC GÖREVİNİ EDÂ EDERKEN (MEKKE'DE) KAÇ GÜN İKAMET ETMİŞTİR?	179
4- NAMAZ NE KADAR MESAFEDE KISALTILIR?	181
5- YOLCU BULUNDUĞU YERİ TERKETTİĞİ ZAMAN NAMAZLARI KISALTARAK KILAR	186
6- SEFERİ KİŞİNİN AKŞAM NAMAZINI ÜÇ REKAT OLARAK KILMASI	191

7- BİNEK ÜZERİNDE VE BİNEK HANGİ YÖNDE İSE O TARAFADAN DOĞRU NAFİLE NAMAZI KILMAK	195
8- BİNEK ÜZERİNDE İMA İLE KILMAK	198
9- FARZ NAMAZ İÇİN BİNEKTEN İNİLMESİ	199
10- EŞEK ÜZERİNDE NAFİLE NAMAZI KILMAK	202
11- SEFERDE FARZ NAMAZLARDAN SONRA VEYA ÖNCE NAFİLE NAMAZ KILMAYAN KİMSE	204
12- SEFERDE FARZ NAMAZLARDAN ÖNCE VEYA SONRA DEĞİL, BAŞKA ZAMANLARDA NAFİLE NAMAZI KILAN KİMSE VE ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) SEFERDE SABAH NAMAZININ İKİ REKATINI KILMASI	207
13- YOLCULUKTA AKŞAM İLE YATSI NAMAZINI CEMETMEK	210
14- AKŞAM İLE YATSI NAMAZINI CEMEDERKEN EZAN OKUNUR MU VEYA KAMET GETİRİLİR Mİ?	213
15- KİŞİ, GÜNEŞ TEPE NOKTASINI AŞMADAN YOLA ÇIKTIĞI ZAMAN ÖĞLE NAMAZINI İKİNDİ VAKTİNE KADAR TEHİR EDER	216
16- KİŞİ GÜNEŞ TEPE NOKTASINI AŞTIKTAN SONRA YOLA ÇIKACAKSA ÖĞLE NAMAZINI KILAR VE SONRA YOLA ÇIKAR	218
17- OTURANIN NAMAZI	220
18- OTURANIN İMA İLE NAMAZ KILMASI	225
19- OTURARAK NAMAZ KILMAYA GÜÇ YETİREMEYEN KİŞİNİN YAN TARAFINA UZANARAK KILMASI	226
20- NAMAZA OTURARAK BAŞLADIKTAN SONRA SIHHAT BULAN VEYA BEDENİNDE HAFİFLİK HİSSEDEN KİMSENİN NAMAZIN KALAN KISMINI AYAKTA TAMAMLAMASI	228
19. TEHECCÜD KİTABI	232
1- GECE NAMAZI VE YÜCE ALLAH'IN: "GECENİN BİR KISMINDA DA UYANARAK SANA MAHSUS FAZLA BİR İBADET OLMAK ÜZERE TEHECCÜD NAMAZI KIL..." BUYRUĞU	232

2- GECE NAMAZINA KALKMANIN FAZİLETİ	238
3- GECE NAMAZINDA SECDENİN UZUNLUĞU	242
4- HASTA KİŞİNİN GECE NAMAZINI TERKETMESİ	244
5- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) VACİB KILMAKSIZIN GECE NAMAZINA VE NAFİLE NAMAZLARA TEŞVİK ETMESİ, BİR GECE DE NAMAZ İÇİN HZ. FÂTİMA İLE HZ. ALİ'NİN YANINA GİTMESİ	247
6- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) AYAKLARI ŞİŞİNCEYE KADAR NAMAZDA DURMASI	254
7- SEHER SIRASINDA UYUYAN KİMSE	256
8- SAHUR YEMEĞİ YEDİKTEN SONRA SABAH NAMAZINI KILINCAYA KADAR UYUMAYAN KİMSE	261
9- GECE NAMAZINDA KIYAMIN UZUN OLMASI	262
10- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) NAMAZI NASILDI VE GECENİN BİR KISMINDA KAÇ REKAT NAMAZ KILARDI?	265
11- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) GECE İBADETİ, UYKUSU VE GECE İBADETİNDEN NESH EDİLEN MİKTAR	270
12- KİŞİNİN GECE NAMAZI KILMADIĞI ZAMAN, ŞEYTANIN GECELEYİN ONUN ENSESİNE DÜĞÜM ATMASI	275
13- ŞEYTANIN NAMAZ KILMADAN UYUYAN KİMSENİN KULAĞINA BEVLETMESİ	280
14- GECENİN SONUNDA NAMAZ VE DUA	281
15- GECENİN BAŞLANGICINDA UYUYUP SONUNU İHYA EDEN KİMSE	283
16- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem), RAMAZAN VE DİĞER AYLARDAKİ GECE İBADETİ	285
17- GECE VE GÜNDÜZ TEMİZLENMENİN FAZİLETİ; GECE VE GÜNDÜZ ABDEST ALMANIN ARDINDAN NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ	288
18- İBADETTE FAZLA MEŞAKKATE DÜŞMENİN MEKRUH KILINMASI	290

19- GECE NAMAZINA KALKMAYI ÂDET EDİNER KİMSENİN BU NAMAZI TERKETMESİNİN MEKRUH KILINMASI	293
20- BÂB	295
21- GECENİN BİR KISMINDA UYANAN VE NAMAZ KILAN KİMSENİN FAZİLETİ	297
22- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNİ KILMAYA DEVAM ETMEK	303
23- SABAH NAMAZININ İKİ REKATINDAN SONRA SAĞ YANI ÜZERİNE UZANMAK	304
24- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNİ KILDIKTAN SONRA KONUŞAN VE UZANMAYAN KİMSE	305
25- NAFİLE NAMAZI İKİŞER İKİŞER KILMAK HAKKINDA GELEN HADİSLER	307
26- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNDEN SONRA KONUŞMAK	315
27- SABAH NAMAZININ İKİ REKATINA DEVAM ETMEK VE BU İKİ REKATA TATAVVU ADINI VEREN KİMSE	316
28- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNDE NE OKUNUR?	317
TATAVVU NAMAZI	319
29- FARZDAN SONRA TATAVVU NAMAZI	319
30- FARZ NAMAZDAN SONRA TATAVVU KILMAYAN KİMSE	322
31- SEFERİ İKEN KUŞLUK NAMAZI	323
32- KUŞLUK NAMAZINI KILMAYAN VE KILMAMAYI MUBAH GÖREN KİMSE	327
33- MUKİM İKEN KUŞLUK NAMAZI	328
34- ÖĞLE NAMAZINDAN ÖNCE İKİ REKAT (SÜNNET)	332
34- AKŞAMDAN ÖNCE NAMAZ	335
36- NAFİLE NAMAZLARIN CEMAAT OLARAK KILINIŞI	337
37- NAFİLE NAMAZI EVDE KILMAK	343

20. MEKKE VE MEDİNE MESCİDİNDE NAMAZIN FAZİLETİ KİTABI	345
1- MEKKE VE MEDİNE MESCİDİNDE NAMAZIN FAZİLETİ	345
2- KUBÂ MESCİDİ	352
3- HER CUMARTESİ GÜNÜ KUBÂ MESCİDİ'NE GELEN KİMSE	354
4- KUBÂ MESCİDİ'NE YAYA VEYA BİNİTLİ OLARAK GİTMEK	355
5- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) KABRİ İLE MİNBERİ ARASININ FAZİLETİ	357
6- BEYTU'L-MAKDİS MESCİDİ	359
21. NAMAZ İÇİNDE AMEL KİTABI	362
1- NAMAZDAN OLMASI HALİNDE NAMAZ İÇİNDE ELLE DESTEK ALMA	362
2- NAMAZ İÇİNDE YASAKLANAN KELAM	365
3- ERKEKLERİN NAMAZ İÇİNDE "SÜBHÂNALLAH" VE "ELHAMDU LİLLAH" DEMESİNİN CAİZ OLMASI	370
4- NAMAZ İÇİNDE BAZI KİMSELERİN İSİMLERİNİ SÖYLEYEN VEYA BİLMEYEREK BAŞKASINA SELAM VEREN KİMSE	373
5- EL ÇIRPMANIN KADINLARA MAHSUS OLMASI	375
6- NAMAZI İÇİNDE GERİSİN GERİ GİDEN VEYA BİR DURUMDAN DOLAYI ÖNE DOĞRU İLERLEYEN KİMSE	377
7- ANNENİN, NAMAZ KILMAKTA OLAN EVLADINI ÇAĞIRMASI	378
8- NAMAZDA İKEN ÇAKIL TAŞLARINI DÜZELTMEK	381
9- NAMAZDA İKEN ÜZERİNE SECDE ETMEK İÇİN GİYSİYİ YERE SERMEK	383
10- NAMAZ İÇİNDE YAPILMASI CAİZ OLAN AMELLER	384
11- NAMAZDA OLAN KİŞİNİN HAYVANININ BAĞINDAN ÇÖZÜLMESİ	387

12- NAMAZDA İKEN TÜKÜRMEK VE ÜFÜRMEK GİBİ CAİZ OLAN ŞEYLER	391
13- NAMAZI İÇİNDE ERKEKLERDEN BİLMEYEREK EL ÇIRPAN KİMSENİN NAMAZININ BOZULMAMASI	394
14- NAMAZ KILAN KİMSEYE: "İLERİ GİT" VEYA: "BEKLE" DENİLMESİ HALİNDE NAMAZ KILAN KİMSENİN BEKLEMESİNDE BİR SAKINCA OLMAMASI	395
15- NAMAZ İÇİNDE SELAMA CEVAP VERİLMEMESİ	396
16- NAMAZDA OLABİLECEK HERHANGİ BİR ŞEYDEN DOLAYI ELLERİ YUKARI KALDIRMAK	399
17- NAMAZDA ELLERİ BÖĞRE KOYMAK	402
18- KİŞİNİN NAMAZDA BİRŞEYLER DÜŞÜNMESİ	404
22. SEHİV KİTABI	408
1- KİŞİNİN SEHVEDEREK (YANILARAK) FARZ NAMAZIN İKİ REKÂTINDA OTURMAYARAK KALKMASI HAKKINDA GELEN RİVAYET	408
2- KİŞİNİN NAMAZI BEŞ REKAT KILMASI	411
3- KİŞİNİN İKİ VEYA ÜÇ REKATTA SELAM VERMESİ HALİNDE NAMAZ SECDESİ GİBİ VEYA DAHA UZUN BİR ŞEKİLDE İKİ SECDE YAPMASI	413
4- İKİ SEHV SECDESİNDE TEŞEHHÜD OKUMAYAN KİMSE	416
5- SEHİV SECDELERİNDE TEKBİR GETİREN KİMSE	418
6- KİŞİNİN ÜÇ REKAT MI, YOKSA DÖRT REKAT MI KILDIĞINI BİLMEMESİ HALİNDE OTURDUĞU HALDE İKİ SECDE ETMESİ	424
7- FARZ VE NAFİLE NAMAZDA YANILMAK	426
8- KİŞİNİN NAMAZ KILARKEN KONUŞTURULMASI VE ELİYLE İŞARET EDİP KONUŞULANI DİNLEMESİ	428
9- NAMAZDA İKEN İŞARET ETMEK	431
23. CENAZELER KİTABI	408

1- CENAZELER VE SON SÖZÜ “LÂ İLÂHE İLLALLAH” OLAN KİMSE	437
2- CENAZELERİN ARDINDAN GİTMENİN EMREDİLMESİ	442
3- ÖLÜMDEN SONRA KEFENE SARILDIĞI ZAMAN ÖLÜNÜN YANINA GİRMEK	447
4- KİŞİNİN ÖLÜNÜN AİLESİNE ÖLÜM HABERİNİ BİLDİRMESİ	455
5- CENAZE OLDUĞUNU BİLDİRMEK	458
6- BİR ÇOCUĞU ÖLÜP DE KARŞILIĞINI ÜMİD EDEN KİMSENİN FAZİLETİ	461
7- ERKEĞİN, KABİR YANINDAKİ KADINA “SABRET” DEMESİ	469
8- ÖLÜYÜ SU VE SİDR İLE YIKAMAK VE ABDEST ALDIRMAK	470
9- TEKLİ OLARAK YIKANMASININ MÜSTEHAĞ OLMASI	473
10- ÖLÜYÜ YIKAMAYA SAĞ AZALARINDAN BAŞLANMASI	475
11- ÖLÜNÜN ABDEST YERLERİ	476
12- KADIN, ERKEK İZARI İLE KEFENLENİR Mİ?	477
13- KÂFUR SON YIKAMADA KULLANILIR	478
14- YIKAMA SİRASINDA KADININ SAÇ ÖRGÜSÜNÜ ÇÖZMEK	481
15- ÖLÜYE İÇ GÖMLEK NASIL GİYDİRİLİR?	482
16- KADININ SAÇI ÜÇ BUKLE YAPILIR MI?	485
17-18- KADININ SAÇLARI ARKASINA ATILIR	486
19- BEYAZ GİYSİLERİN KEFEN OLARAK KULLANILMASI	487
20- CENAZEYİ İKİ GİYSİ İLE KEFENLEMEK	489
21- ÖLÜYE HANÛT SÜRMEK	491
22- İHRAMLİ KİMSE NASIL KEFENLENİR?	493
23- ETRAFI DİKİLEN YAHUD ETRAFI DİKİLMEYEN GÖMLEK İÇİNDE KEFENLEME VE GÖMLEKSİZ KEFENLENDİRİLEN KİMSE	496
24- GÖMLEKSİZ KEFENLEME	502
25- SARIKSIZ KEFENLEME	503
26- KEFENİN, ÖLÜNÜN MALININ TAMAMINDAN KARŞILANMASI	504

- 27- KEFENLEMEK İÇİN BİR TEK BEZDEN BAŞKA BULUNMAMASI 506
- 28- ÖLÜNÜN YALNIZ BAŞ TARAFINI YA DA YALNIZ AYAK TARAFINI
ÖRTECEK ŞEKİLDE KEFEN BULUNMASI HALİNDE ÖLÜNÜN BAŞ
TARAFININ ÖRTÜLMESİ 508
- 29- ALLAH RESÛLÜ (sallallahu aleyhi vesellem) ZAMANINDA KEFEN
HAZIRLAYAN VE BU İŞİ YADIRGANMAYAN KİMSE 511
- 30- KADINLARIN CENAZE ARDINDAN GİTMESİ 513
- 31- KADININ, KOCASINDAN BAŞKASI İÇİN SÜSLENMEYİ TERKETME
SÜRESİ 515
- 32- KABİRLERİ ZİYARET ETMEK 520
- 33- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): "ÖLÜ, AİLESİNİN
AĞLAMASINDAN DOLAYI AZAP ÇEKER" BUYRUĞU 524
- 34- ÖLÜ ÜZERİNE FERYAT FİGAN EDEREK AĞLAMANIN MEKRUH
KILINMASI 538
- 35- BÂB 542
- 36- YAKALAR YIRTAN KİMSE BİZDEN DEĞİLDİR 543
- 37- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) SA'D B. HAVLE'YE
MERSİYE YAPMASI 545
- 38- MUSİBET SIRASINDA SAÇ KAZITMANIN NEHYEDİLMESİ 548
- 39- YANAKLARA VURAN BİZDEN DEĞİLDİR 550
- 40- MUSİBET ANINDA BAĞIRIP ÇAĞRIŞMANIN VE CAHİLİYEDE
OLDUĞU GİBİ SESLENMENİN NEHYOLUNMASI 551
- 41- BİR MUSİBET SIRASINDA OTURAN VE HÜZÜNLÜ OLDUĞU FARK
EDİLEN KİMSE 552
- 42- MUSİBET SIRASINDA HÜZNÜNÜ AÇIĞA VURMAYAN KİMSE 555
- 43- ASIL SABRIN, MUSİBETLE İLK KARŞILAŞILDIĞINDA
GÖSTERİLMESİ 559
- 44- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): "BİZLER SENİN
AYRILIĞIN SEBEBİYLE ÇOK KEDERLİYİZ" SÖZÜ VE İBN ÖMER'İN

AKTARDIĞI ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): "GÖZ AĞLAR VE KALP MAHZUN OLUR" DEMESİ	563
45- HASTA KİŞİNİN YANINDA AĞLAMAK	566
46- FERYAT FİGAN EDEREK AĞLAMANIN YASAKLANMASI VE BU FİİLLERİN MENEDİLMESİ	568
47- CENAZE İÇİN AYAĞA KALKMAK	571
48- KİŞİ CENAZE İÇİN AYAĞA KALKARSA NE ZAMAN GERİ OTURUR?	574
49- BİR CENAZE ARDINDAN GİDEN KİMSE CENAZE ERKEKLERİN OMUZLARINDAN İNDİRİLİNCEYE KADAR OTURMAZ, EĞER KİŞİ BUNDAN ÖNCE OTURURSA KALKMASI EMREDİLİR	575
50- YAHUDİ CENAZESİ İÇİN AYAĞA KALKAN KİMSE	576
51- CENAZEYİ KADINLARIN DEĞİL DE, ERKEKLERİN TAŞIMASI	580
52- CENAZEYİ TAŞIMAKTA ACELE EDİLMESİ	581
53- ÖLÜNÜN TABUT ÜZERİNDE İKEN: "BENİ YERİME ULAŞTIRIN" DEMESİ	584
54- CENAZE NAMAZINDA İMAMIN ARKASINDA İKİ VEYA ÜÇ SIRA OLARAK SAF TUTTURAN KİMSE	585
55- CENAZE NAMAZI İÇİN SAFLAR TUTMAK	587
56- KILINAN CENAZE NAMAZLARINDA ERKEKLERLE BİRLİKTE ÇOCUKLARIN DA SAF TUTMASI	592
57- CENAZE NAMAZINDA SÜNNET OLAN UYGULAMA	593
58- CENAZELERİN ARDINDAN GİTMENİN FAZİLETİ	600
59- CENAZE DEFNEDİLENE KADAR BEKLEYEN KİMSE	602
60- CENAZE NAMAZINI İNSANLARLA BİRLİKTE ÇOCUKLARIN DA KILMASI	606
61- CENAZELER ÜZERİNE KILINACAK NAMAZLARIN NAMAZGÂHTA VE MESCİDDE KILINMASI	607

62- KABİRLER ÜZERİNDE MESCİDLER EDİNMENİN MEKRUH KILINMASI	611
63- LOHUSALIĞI İÇİNDE ÖLEN KADININ CENAZE NAMAZI	613
64- KADIN VE ERKEK CENAZESİNE KARŞI NEREDE DURMALIDIR?	614
65- CENAZE NAMAZINDA DÖRT TEKBİR ALINMASI	615
66- CENAZEYE FÂTİHA SURESİ'Nİ OKUMAK	617
67- DEFNEDİLDİKTEN SONRA CENAZE NAMAZINI KABİR ÜZERİNE KILMAK	619
68- ÖLÜ, AYAKKABILARIN SESİNİ İŞİTİR	622
69- KUTSAL TOPRAKLARDA VEYA ONUN GİBİ MUKADDES OLAN BAŞKA YERLERDE DEFNEDİLMİYİ ARZU EDEN KİMSE	626
70- CENAZEYİ GECE VAKTİ DEFNETMEK	630
71- MEZAR ÜZERİNE MESCİD İNŞA EDİLMESİ	632
72- KADININ KABRİNE GİRECEK KİMSE	634
73- ŞEHİDİN NAMAZI	636
74- BİR MEZARA İKİ VEYA ÜÇ ADAMI DEFNETMEK	641
75- ŞEHİTLERİ YIKAMAYI GEREKLİ GÖRMEYEN KİMSE	643
76- LAHDİN İÇİNDE ÖNE KONULAN KİMSE	644
77- MEZARA IZHİR VE KURU OT KONULMASI	648
78- ÖLÜ HERHANGİ BİR SEBEPDEN DOLAYI MEZARDAN VE LAHİDDEN ÇIKARILABİLİR Mİ?	650
79- MEZARDA LAHİD VE YARIK/ÇUKUR	655
79- ÇOCUK İSLAM'A GİRİP DE ÖLÜRSE CENAZE NAMAZI KILINIR MI? ÇOCUĞA İSLAM'A GİRMESİ TEKLİF EDİLİR Mİ?	657
81- MÜŞRİK KİMSENİN ÖLÜM SIRASINDA "LÂ İLÂHE İLLALLAH" DEMESİ	670
81- MEZAR ÜZERİNE HURMA DALI KOYMAK	672

83- MUHADDİSİN MEZAR YANINDA ÖĞÜT VERMESİ VE BU SIRADA ARKADAŞLARININ ETRAFINDA OTURMASI	677
84- KENDİ KENDİNİ ÖLDÜREN KİMSE HAKKINDA GELEN RİVAYETLER	682
85- MÜNAFIKLARIN CENAZE NAMAZINI KILMANIN VE MÜŞRİKLER İÇİN ALLAH'TAN MAĞFİRET DİLEMENİN MEKRUH KILINMASI	686
86- İNSANLARIN ÖLÜ HAKKINDA ÖVGÜDE BULUNMASI	689
87- KABİR AZABI HAKKINDA GELEN HADİSLER	695
88- KABİR AZABINDAN İSTİÂZE ETMEK	713
89- GIYBET VE İDRARDAN DOLAYI KABİR AZABI	716
90- ÖLÜYE, SABAH AKŞAM YERİNİN GÖSTERİLMESİ	717
91- ÖLÜNÜN, TABUT ÜZERİNDE TAŞINIRKEN SÖYLEDİĞİ SÖZLER	719
92- MÜSLÜMANLARIN ÇOCUKLARI HAKKINDA SÖYLENENLER	721
93- MÜŞRİKLERİN ÇOCUKLARI HAKKINDA SÖYLENENLER	724
BÂB	728
94- PAZARTESİ GÜNÜ ÖLMEK	735
95- ANİ ÖLÜM İLE ÖLMEK	738
96- ALLAH RESÛLÜ (sallallahu aleyhi vesellem), EBÛ BEKR VE ÖMER'İN MEZARLARI HAKKINDA	739
97- ÖLÜLERE DİL UZATMANIN YASAKLANMASI	749
98- ÖLÜLERİN ŞERLİLERİNİ ZİKRETMEK	751

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

۱۵ - کتاب الإستسقاء

15. YAĞMUR DUASI (İSTİSKA) KİTABI

Kuraklık durumunda Allah'tan yağmur isteyerek dua etmek.

۱ - باب الإستسقاء وَخُرُوجِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الإستِسْقَاءِ

1- YAĞMUR DUASI VE ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem)
YAĞMUR DUASI İÇİN (SAHRA NAMAZGÂHINA) ÇIKMASI

Yağmur duası üç çeşittir.

Bunlardan biri mutlak olarak duayladır ki bu tek kişinin ve bir topluluğun dua etmesiyle olur.

İkincisi nafile de olsa bir namazdan sonra ve Cuma hutbesinde yapılan duadır.

Üçüncüsü de en güzeli olanıdır ki namazın içinde ve iki hutbe ile yapılan duadır. Mâlik, Ebû Yûsuf ve Muhammed böyle demiştir.

Ahmed: "İstiskâda (yağmur duasında) hutbe yoktur. Ancak dua edilir ve çokça istiğfar edilir" demiştir. Ulemânın çoğunluğu, Ebû Hanife'nin hilafına namazdan sonra olması görüşündedir. Daha sonra inşallah bu konudan bahsedilecektir.

۱۰۰۵ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ
عَنْ عَمِّهِ قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَسْتَسْقِي وَحَوْلَ رِدَاءَهُ . أَطْرَافَهُ ۱۰۱۱ ، ۱۰۱۲ ، ۱۰۲۳ ،

۱۰۲۴ ، ۱۰۲۵ ، ۱۰۲۶ ، ۱۰۲۷ ، ۱۰۲۸ ، ۶۳۴۳ تحفة ۵۲۹۷

1005- “Ebû Nuaym — Süfyân — Abdullah b. Ebî Bekr” isnâdıyla Abbâd b. Temîm’in bildirdiğine göre amcası: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için çıkınca cübbesini/ üstlüğüne ters çevirdi” demiştir.

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Abdullah b. Ebî Bekr, Medine kadısı İbn Muhammed b. Amr b. Hazm’dır.

Abbâd b. Temîm, İbn Zeyd b. Âsım el-Ensârî el-Mâzinî’dir.

Abbâd b. Temîm’in amcası, Abdullah b. Zeyd b. Âsım b. Ka’b’dır.

Abbâd b. Temîm’in amcasının bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hicri 6 yılında Ramazan ayında yağmur duası için namazgâha çıkınca ve dua için kibleye dönünce cübbesini/ridâsını/ üstlüğüne ters çevirerek sağı sola, solu da sağa getirmiştir.

Müellifin hocası hariç bu hadisin ravileri Medinelidir. Müellifin hocası ve hocasının hocası Kûfelidir. Müellif bunu *İstiskâ* ve *Da’vât* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim² de *Namaz* konusu içinde tahrir etmiştir. Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce yine *Namaz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۲ - باب دُعَاءِ النَّبِيِّ ﷺ « اجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَنِ يُونُسَ »

2- ALLAH RESÛLÜ’NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): “(ALLAHIM!) BU YILLARI YUSUF’UN YILLARI GİBİ KIL” ŞEKLİNDE DUA ETMESİ

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “(Allahım!) Sen bu yılları onlar hakkında Yûsuf’un kıtlık yılları gibi kıl” diye beddua etmiştir. İnsanları bu kıtlıktan kurtardığı için bu yıllar Yûsuf’un yılları diye kendisine izafe edilmiştir.

Ebû Zer, Ebu’l-Vakt, Asîlî ve İbn Asâkir bunu: “اجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَنِ يُونُسَ” şeklinde rivayet etmiştir. Ebu’l-Vakt ise: “اجْعَلْهَا كَسَنِ يُونُسَ” şeklinde: “سِنِينَ” ifadesini zikretmeksizin rivayet etmiştir.

¹ Hadis ayrıca 1011, 1012, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 6343’de geçmektedir.

² Müslim 894

۱۰۰۶ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا مُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ يَقُولُ « اللَّهُمَّ أَنْجِ عَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ ، اللَّهُمَّ أَنْجِ سَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ ، اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ ، اللَّهُمَّ أَنْجِ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ، اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأَتَكَ عَلَى مُضَرٍّ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا سِنِينَ كَسِينَى يُوسُفَ » . وَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا ، وَأَسْلَمُ سَلِمَ اللَّهُ » . قَالَ ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ أَبِيهِ هَذَا كُتْلُهُ فِي الصُّبْحِ أطرافه ۷۹۷ ، ۸۰۴ ، ۲۹۳۲ ، ۳۳۸۶ ، ۴۵۶۰ ، ۴۵۹۸ ، ۶۲۰۰ ، ۶۳۹۳ ، ۶۹۴۰ تحفة ۱۳۸۸۶ ، ۱۳۸۸۶ ، ۱۳۷۸۷

1006- “Kuteybe — Muğîre b. Abdirrahman — Ebu’z-Zinâd” isnâdıyla A’rec’in bildirdiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) son rekatta rükudan kalktığı zaman: “Allahım! Ayyâş b. Ebî Rabîa’yı kurtar! Allahım! Seleme b. Hişâm’ı kurtar! Allahım! Velîd b. el-Velîd’i kurtar! Allahım! Mustazaf müminleri kurtar! Allahım! Mudar kabilesine olan baskını arttır! Allahım! Bu yılları onlara Yûsuf’un kıtlık yılları gibi kıl!” diye dua ederdi. Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Ğîfâr kabilesini Yüce Allah bağışlasın, Eslem kabilesini de Yüce Allah selamete erdiresin” diye dua etmiştir.¹

İbn Ebi’z-Zinâd’ın bildirdiğine göre babası: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu duaları sabah namazında yapardı” demiştir.

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd’dir.

Muğîre, Muğîre b. Abdirrahman el-Hizâmî’dir ve Medinelidir.

Ebu’z-Zinâd, Abdullah b. Zekvân’dır.

A’rec, Abdurrahman b. Hürmüz el-A’rec’tir.

Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) rükudan kalktığı zaman: “Allahım! Ayyâş b. Ebî Rabîa’yı kurtar! Allahım! Seleme b. Hişâm’ı kurtar! Allahım! Velîd b. el-Velîd’i kurtar!” diye dua ederdi. Bunlar

¹ Hadis ayrıca 797, 804, 2932, 3386, 4560, 4598, 6200, 6393, 6940’de geçmektedir. Müslim 675

Mekke halkından Müslüman olan kimselerdir. Kureyşliler bunların dinlerinden dönmeleri için onlara çeşitli eziyetler verip işkenceler ediyordu. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bereketi ile bu durumdan kurtuldular ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına hicret ettiler. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) özel olarak dua ettikten sonra da: *"Allahım! Mustazafla müminleri kurtar! Allahım! Mudar kabilesine olan baskını arttır! Allahım! Bu yılları onlara Yûsuf'un kıtlık yılları gibi kıl!"* diye genel olarak da dua etmiştir.

Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ğifâr kabilesini Yüce Allah bağışlasın, Eslem kabilesini de Yüce Allah selamete erdirmesin"* diye dua etmiştir. Bu başka bir hadistir. Ancak müellif bunu aynı isnâdla zikretmiştir. Eslem, Huzâ'a'dan bir kabiledir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) özel olarak bu iki kabileye dua etmesi Ğifâr kabilesinin ilk zamanlarda (isteyerek) Müslüman olması ve Eslem kabilesinin ise kendisine bir zarar vermeyip yardımda bulunması sebebiyledir.

Abdurrahman b. Ebi'z-Zinâd'ın bildirdiğine göre babası yani Ebu'z-Zinâd: *"Bütün bu dualar sabah namazında yapılmaktaydı"* demiştir. Bu hadis daha önce: *"Secdeye tekbir ile gidilir"* konusu içinde zikredilmiştir.

۱۰۰۷ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ كُنَّا عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمَّا رَأَى مِنَ النَّاسِ إِذْبَارًا قَالَ «اللَّهُمَّ سَبْعَ كَسْبَعِ يَوْسُفَ». فَأَخَذَتْهُمْ سَنَةٌ حَصَّتْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى أَكَلُوا الْجُلُودَ وَالْمَيْتَةَ وَالْجِيفَ، وَنَظَرُوا أَحَدُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَرَى الدُّخَانَ مِنَ الْجُوعِ، فَأَتَاهُ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ تَأْمُرُ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَبِصَلَةِ الرَّحِمِ وَإِنَّ قَوْمَكَ قَدْ هَلَكُوا، فَادْعُ اللَّهَ هُمْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿عَائِدُونَ﴾ * يَوْمَ تَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى ﴿فَالْبَطْشَةُ يَوْمَ بَذِرَ، وَقَدْ مَضَتْ الدُّخَانُ وَالْبَطْشَةُ وَاللَّزَامُ وَآيَةُ الرُّومِ أَطْرَافَهُ ۱۰۲۰، ۴۸۲۴، ۴۸۲۳، ۴۸۲۲، ۴۸۲۱، ۴۸۲۰، ۴۸۰۹، ۴۷۷۴، ۴۷۶۷، ۴۶۹۳

1007- “Osman b. Ebî Şeybe — Cerîr — Mansûr” isnâdıyla Ebu’d-Duhâ’nın bildirdiğine göre Mesrûk der ki: Biz, Abdullah b. Mes’ûd’un yanında idik. Şöyle anlattı: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların kendisine sırt çevirdiğini görünce: “Allahım! Yûsuf’un yedi senelik kıtlığı gibi onlara bir kıtlık ver!” diye beddua etti. Bunun üzerine öyle bir kıtlığa maruz kaldılar ki bu, herşeyi yok etti. Öyle ki açlıktan hayvan leşlerini, derilerini ve kemiklerini yemeye başladılar. Bundan ötürüdür ki o günlerde kişi, semaya baktığında açlıktan dolayı, yerle gök arasını duman bürümüş olarak görüyordu. Sonrasında Ebû Süfyân, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek ve: “Ey Muhammed! Sen ki Allah’a itaat etmeyi ve akrabalara yardım etmeyi emrediyorsun. Oysa kavmin kıtlıktan helak oluyor. Onlar için Allah’a dua et” dedi. Bunun üzerine Yüce Allah: “Artık göğün, apaçık duman (fitne) getireceği günü gözle. (O fitne ki) insanları (insanların büyük kısmını) sarmıştır. İşte bu, elîm bir azaptır. Rabbimiz, azabı bizden kaldırdı. Muhakkak ki biz, mü’minleriz. Onlara (herşeyi) açıklayan bir resûl gelmişti. (Buna rağmen resûlün söylediklerinden) ibret almadılar. Ve (O’na) (şeytan tarafından vahyedilerek) «öğretilmiş» ve «deli» dediler ve sonra O’ndan yüz çevirdiler. Muhakkak ki Biz, azabı biraz kaldırsak (bile), şüphesiz ki siz (şirke) dönecek olanlarsınız. Onları o en şiddetli yakalayışla yakalayacağımız günü hatırla. Şüphesiz biz öcümüzü alırız”¹ âyetlerini indirdi. Şiddetle yakalama (batşa) Bedir savaşında oldu. Duman (duhân), şiddetle yakalama (batşa), lizâm (esir düşme) ve Rum’ların galip gelme günü ise (vaki oldukları için) geçmiştir.

Osman b. Ebî Şeybe, Ebû Bekir b. Ebî Şeybe’nin kardeşi Osman b. Ebî Şeybe el-Absî el-Kûfî’dir.

Cerîr, İbn Abdu’l-Humeyd’dir.

Mansûr, İbnu’l-Mu’temir el-Kûfî’dir.

Ebu’d-Duhâ, Müslim b. Sabîh el-Attâr el-Hemdânî el-Kûfî’dir.

Mesrûk, İbnu’l-Ecda’ el-Hemdânî’dir.

¹ Duhân Sur. 10-16

Mesrûk anlatıyor: “Biz, Abdullah b. Mes’ûd’un yanında idik. Şöyle anlattı: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kureyşlilerin İslam’dan sırt çevirdiğini görünce: «*Allahum! Yûsuf’un yedi senelik kıtlığı gibi onlara bir kıtlık ver!*» diye beddua etti. Bunun üzerine öyle bir kıtlığa maruz kaldılar ki bu kıtlık bitkiler dahil herşeyi yok etti.” Ebû Zer ve Asîlî’nin Kuşmeyhanî’den olan rivayetleri: “Öyle ki açlıktan hayvan leşlerini, derilerini ve kemiklerini yemeye başladık” şeklindedir. “Bundan ötürüdür ki o günlerde kişi, semaya baktığında açlık sebebiyle gözlerinin zayıf görmesinden dolayı, yerle gök arasını duman bürümüş olarak görüyordu.

Sonrasında Ebû Süfyân Sahr b. Harb, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek ve: “Ey Muhammed! Sen ki Allah’a itaat etmeyi ve akrabalara yardım etmeyi emrediyorsun. Oysa kavmin bedduandan dolayı kıtlıktan helak oluyor. Onlar için Allah’a dua et” dedi. Bunun üzerine Yüce Allah: “**Artık göğün, apaçık duman (fitne) getireceği günü gözle. (O fitne ki) insanları (insanların büyük kısmını) sarmıştır. İşte bu, elîm bir azaptır. Rabbimiz, azabı bizden kaldırdı. Muhakkak ki biz, mü’minleriz. Onlara (herşeyi) açıklayan bir resûl gelmişti. (Buna rağmen resûlün söylediklerinden) ibret almadılar. Ve (O’na) (şeytan tarafından vahyedilerek) «öğretilmiş» ve «deli» dediler ve sonra O’ndan yüz çevirdiler. Muhakkak ki Biz, azabı biraz kaldırsak (bile), şüphesiz ki siz (şirke) dönecek olanlarsınız**”¹ âyetlerini indirdi. Ebû Zer ve Asîlî’nin rivayetinde: “Onları o en şiddetli yakalayışla yakalayacağımız günü hatırla”² ziyadesi bulunmaktadır. Sadece Asîlî’nin rivayetinde ise: “**Şüphesiz biz öcümüzü alırız**”³ ziyadesi bulunmaktadır.

Şiddetle yakalama (batşa) Bedir savaşında oldu. Zira kendileri Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: “Allah’a dua et, eğer bu sıkıntılarımız giderilirse sana iman edeceğiz” dediler. Ancak sıkıntıları giderildiği halde iman etmedikleri için Yüce Allah, Bedir gününde onlardan intikam aldı. Hasan’dan: “Şiddetle yakalama (batşa) kıyamet günüdür” şeklinde nakledilmiştir.

¹ Duhân Sur. 10-15

² Duhân Sur. 16

³ Duhân Sur. 16

İbn Mes'ûd der ki: “Duman (açlık), şiddetle yakalama (batşa), lizâm (esir düşme) ve Rum’ların galip gelme günü geçmiştir.”

Bunun neden Yağmur Duası bölümünde zikredildiği sorulabilir. Cevap olarak şöyle denilir: “Müminler için yağmur duasının olduğu gibi kafirler için kıtlık duasının da olduğunu bildirmek içindir. Bu durum onları zayıf düşürür ve bu da Müslümanların faydasına olur. Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip kıtlığın kaldırılması için dua etmesini istemeleri de bunun bir göstergesidir.”

Cerîr dışında hadisi rivayet edenlerin tümü Kûfelidir.

Müellif bunu *İstiska* konusu içinde ve *Tefsîr*’de tahrir etmiştir.¹ Müslim, *Tevbe* konusu içinde tahrir etmiştir.² Tirmizî ve Nesâî, *Tefsir*’de konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۳ - باب سُؤَالِ النَّاسِ الْإِمَامَ الْإِسْتِسْقَاءَ إِذَا قَحَطُوا

3- KURAKLIK DURUMUNDA İNSANLARIN İMAMDAN YAĞMUR DUASI ETMESİNİ İSTEMESİ

۱۰۰۸ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو قُتَيْبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَتَمَثَّلُ بِشِعْرِ أَبِي طَالِبٍ وَأَبْيَضَ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ ثِمَالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ طَرَفُهُ ۱۰۰۹ - تحفة ۷۲۰۳

1008- “Amr b. Ali — Ebû Kuteybe” isnâdıyla Abdurrahman b. Abdillâh b. Dînâr’ın bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: İbn Ömer’in, Ebû Tâlib’in şu şiirini okuduğunu işittim:

“Kendisiyle yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardır,
O yetimlerin bahçesi, dulların sığınağıdır.”

Amr, Amr b. Ali b. Bahr el-Bâhilî el-Basrî’dir.

¹ Hadis ayrıca 1020, 4693, 4767, 4774, 4809, 4820, 4821, 4822, 4823, 4824, 4825’de geçmektedir.

² Müslim 2798

Ebû Kuteybe, Ebû Kuteybe el-Horasânî el-Basrî'dir.

Abdurrahman b. Abdillâh b. Dînâr'ın bildirdiğine göre babası Abdullah, Ömer b. el-Hattâb'ın Ebû Tâlib'in şu şiirini okuduğunu işitmiştir:

“Kendisiyle yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardır,
O yetimlerin bahçesi, dulların sığınağıdır.”

۱۰۰۹ - وَقَالَ عُمَرُ بْنُ حَمْزَةَ حَدَّثَنَا سَالِمٌ عَنْ أَبِيهِ رُبَّمَا ذَكَرْتُ قَوْلَ الشَّاعِرِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى
وَجْهِ النَّبِيِّ ﷺ يَنْقِي ، فَمَا يَنْزِلُ حَتَّى يَجِيشَ كُلُّ مِزَابٍ وَأَيُّضَ يُنْقَى الْغَنَامُ
بَوَجْهِهِ ثِمَالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ وَهُوَ قَوْلُ أَبِي طَالِبٍ . طرفه ۱۰۰۸ - تحفة ۱۷۷۵

1009- Ömer b. Hamza'nın Sâlim kanalıyla bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duasını okurken ve henüz minberden inmeden bütün oluklar gürül gürül akarken, ben mübarek yüzüne bakıp bazen şâirin şu sözlerini hatırlarım:

“Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı
O yetimlerin ve dul kadınların sığınağıydı.”

Ravi bu sözün (şiirin) Ebû Tâlib'in sözü olduğunu söylemiştir.

Ömer, Ömer b. Hamza b. Abdillâh b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Sâlim'in babası, Abdullah b. Ömer'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) minber üzerinde yağmur duasını okurken ve henüz minberden inmeden bütün oluklar gürül gürül akarken Abdullah b. Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mübarek yüzünün güzelliğine bakıp bazen şâirin şu sözlerini hatırladığını söylemiştir:

“Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı
O yetimlerin ve dul kadınların sığınağıydı.”

Ravi bu sözün (şiirin) Ebû Tâlib'in sözü olduğunu söylemiştir

“يَسْتَسْقَى” ifadesinin kullanılması, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ancak kendisinden istenilmesi üzerine yağmur duası etmesinden dolayıdır.

Beyhakî, *Delâil*'de bunu Enes kanalıyla daha açık bir şekilde şöyle rivayet etmiştir: Bir bedevi Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: “Ey Allah'ın

Resûlü! İnleyen bir devemiz kalmadığı gibi uyuyan çocuğumuz da kalmadı, sana geldik” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını/üstlüğüünü çekerek kalkıp minbere çıktı ve: “Allahım! Bize yağmur yağdır...” diye dua etti. Sonra da: “Eğer Ebû Tâlib olsaydı gözü aydın olurdu. Kim bize onun şiirini okur?” buyurunca, Hz. Ali kalkıp: “Ey Allah'ın Resûlü! Sanırım:

«Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı

O yetimlerin ve dul kadınların sığınağıydı» şiirini kastediyorsun” dedi.

İbn Asâkir rivayetinde bunu kısa olarak:

“Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı” şeklinde zikretmiştir.

İbn Asâkir bu şekilde ikinci kısmı zikretmeyerek sadece Ebû Talib'in sözü olan “Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı” lafzını zikretmiştir. Bu beyit, Celfile'nin kasidelerindendir. Bu kasidenin yüz on beyiti vardır. Ebû Tâlib bu beyitleri, birçok Kureyşli Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip Müslüman olmak isteyince okumuştur.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası ettiğini hiç görmeyen Ebû Tâlib'in: “Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı” şiirini nasıl okuyacağı ve yağmur duasının hicretten sonra hâsıl olan bir olay olduğu söylenebilir. Cevap olarak şöyle denilmiştir: Burada İbn Asâkir'in, Culhume b. Arfata'dan rivayet ettiği hadis kastedilmektedir. O şöyle demişti: “Mekke'ye geldiğimde onlar kıtlık içindeydi. Kureyş: «Ey Ebû Tâlib! Vadi kurudu, çoluk çocuk kırıldı, haydi gel de bizim için yağmur duasına çık» dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib üzerini koyu bir bulutun kapladığı, güneşi andıran bir çocukla yani Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte çıktı. Ebû Tâlib onu aldı ve sırtını Kâbe'ye dayadı. Gökyüzünde bir tek bulut bile yoktu. Derken sağdan soldan bulutlar toplanmaya başladı ve sağanak şeklinde bolca yağmur yağdı. Vadi dolup taşı, şehirli de bedevi de bolluğa kavuştu. Bu sebeple Ebû Tâlib: «Onunla yağmur istenecek kadar ak bir yüzü vardı» demiştir.”

Ömer b. Hamza ve Abdurrahman b. Abdillâh b. Dînâr'ın mevsûl rivayetleri hakkında eleştiriler olduğu ve müellifin bunu nasıl huccet saydığı söylenebilir. Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Birinin isnâdı diğerinin isnâdını desteklemiştir. Bu da hadis ilminde bunun sahih olduğunu göstermektedir.”

۱۰۱۰ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي
 أَبِي عَبْدِ اللَّهِ بْنُ الْمُثَنَّى عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ - رَضِيَ
 اللَّهُ عَنْهُ - كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ
 إِلَيْكَ بِبَنِيَّائِنَا فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ بَنِيَّائِنَا فَاسْقِنَا . قَالَ فَيُسْقَوْنَ . طرفه ۳۷۱۰ - تحفة
 ۱۰۴۱۱

1010- "Hasan b. Muhammed — Muhammed b. Abdillâh el-Ensârî — Ebû Abdillâh b. el-Müsennâ — Sumâme b. Abdillâh b. Enes" isnâdıyla Enes'in bildirdiğine göre Ömer b. el-Hattâb kuraklık olduğu zaman Abbâs b. Abdilmuttalib ile tevessül edip yağmur ister ve: "Allahım! Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) vesile kılarak senden yağmur ister ve bize yağmur gönderirdin. Bu gün Peygamberimizin amcasını vesile kılarak istiyoruz. Bize yağmur gönder" derdi. Bu duadan sonra onlara yağmur gönderilirdi.¹

Hasan b. Muhammed, Şâfiî'nin öğrencisi İbnu's-Sabbâh ez-Za'farânî el-Bağdâdî'dir.

Muhammed, Muhammed b. Abdillâh el-Müsennâ el-Ensârî'dir.

Ebû Abdullâh, İbnu'l-Müsennâ b. Abdillâh b. Enes b. Mâlik'tir.

Sumâme, Sumâme b. Abdillâh b. Enes b. Mâlik el-Ensârî el-Basrî'dir.

Ebû Zer ve Asîlî'nin rivayetleri: "Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre" şeklindedir.

Ömer b. el-Hattâb kuraklık olduğu zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile akrabalık bağı olan Abbâs b. Abdilmuttalib ile tevessül edip yağmur ister ve: "Allahım! Peygamberimiz Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) hayatta iken onu vesile kılarak senden yağmur ister ve bize yağmur gönderirdin. Bu gün Peygamberimizin amcasını vesile kılarak istiyoruz. Bize yağmur gönder" derdi. Bu duadan sonra onlara yağmur gönderilirdi.

¹ Hadis ayrıca 3710'da geçmektedir.

Ka'bu'l-Ahbâr'dan bildirilene göre İsrâiloğulları kıtlık yaşadığı zaman peygamberlerinin Ehl-i beytinden birini vesile kılarak yağmur isterlerdi.

Zübeyr b. Bekkâr, *el-Ensâb* eserinde şöyle demiştir: “Hz. Ömer, kıtlık yılında Abbâs'ı vesile kılarak yağmur duası etti. Kıtılığın şiddetli olmasından dolayı o yıla Kıtlik Yılı adı verilmiştir. İbn Sa'd ve başkası bu yılın hicri 18 yılında olduğunu ve dokuz ay sürdüğünü söylemiştir. O gün Abbâs'ın duası: “Her belâ ancak bir günah sebebiyle iner ve ancak tövbeyle ortadan kalkar. Allahım! Ellerimiz tövbe ile sana açıktır, bize yağmur indir” şeklindeydi. Bunun üzerine gökyüzü suyunu bırakmış ve yeryüzü yeşerince insanlar kurtuluşa ermiştir.

٤ - باب تحویل الرداء في الاستسقاء

4- YAĞMUR DUASINDA RİDÂYI TERS ÇEVİRMEK

١٠١١ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا وَهْبٌ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ
عَبَادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَسْقَى فَقَلَبَ رِدَاءَهُ أَطْرَافَهُ ١٠٠٥ ،
٥٢٩٧ تحفة ٦٣٤٣، ١٠٢٨، ١٠٢٧، ١٠٢٦، ١٠٢٥، ١٠٢٤، ١٠٢٣، ١٠١٢

1011- “İshâk — Vehb — Şu’be — Muhammed b. Ebî Bekr — Abbâd b. Temîm” isnâdıyla Abdullah b. Zeyd’in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası ederken ridâsını (üstlüğünü/ cübbesini) ters çevirmiştir.¹

İshâk, İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî’dir.

Vehb, İbn Hâzım el-Ezdî el-Basrî’dir.

Şu’be, Şu’be b. Haccâc’dır.

Muhammed b. Ebî Bekr, Abdullah b. Ebî Bekr’in kardeşi İbn Muhammed b. Ömer b. Hazm’dır.

Abbâd b. Temîm, Abbâd b. Temîm el-Mâzinî el-Ensârî’dir. Amcası Abdullah b. Zeyd yani İbn Âsım el-Mâzinî şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem)

¹ Hadis ayrıca 1005, 1012, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 6343’de geçmektedir. Müslim 894

kibleye doğru dönüp yağmur duası edeceği zaman ridâsını (üstlüğü), sağ tarafı sol tarafa, sol tarafı da sağ tarafa gelecek şekilde ters çevirdi. Bunu da bulundukları (kıtık) durumu(nu ridâsını ters çevirdiği gibi) yeşillik ve bolluğa çevirmek maksadıyla yapmıştı.”

Ahmed rivayetinde: “İnsanlarda kendisiyle birlikte ridâlarını ters çevirdi” ziyadesinde bulunmuştur. Bu da ridâyı ters çevirmenin sadece imama has olduğunu söyleyenlere karşı bir huccettir.

Dârakutnî bunu güvenilir olan kimseler kanalıyla Câfer b. Muhammed’den o da babasından mürsel olarak: “Kıtlığın (bollukla) değişmesi için ridâsını ters çevirdi” şeklinde aktarmıştır.

Ebû Dâvud ve Hâkim’in rivayetleri şöyledir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde siyah bir giysi ile yağmur duasına çıktı. Giysisini alt üst etmek (alt ucunu yukarı üst ucunu da aşağı almak) istedi. Ancak bu iş kendisine zor gelince, giysinin sağ tarafını sol tarafına ve sol tarafını sağ tarafına çevirdi. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde yapması bunun müstehab olduğuna, ancak zikredildiği sebep ile de bunu terk ettiğine delâlet etmektedir. Ulemânın çoğunluğu da ridânın ters çevrilmesinin müstehab olduğu görüşündedir. Şâfiî’nin tercih etmiş olduğu görüşün daha kapsayıcı olduğu konusunda bir şüphe yoktur.

Abdullah b. Zeyd’in rivayetinde Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) çıkış sebebi, çıkış şekli ve çıkış zamanı zikredilmemiştir.

Ebû Dâvud ve İbn Hibbân’ın Hz. Âişe’den rivayetleri ise şöyledir: “İnsanlar kuraklıktan dolayı Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) yakınınca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazgâha bir minber konulmasını emretti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duasına çıkacağı günü ahaliye bildirdi. O gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) güneşin ilk ışınları görününce gidip minbere çıktı ve oturdu...” sonrasında ravi söz konusu hadisi zikretti.

Hanefiler, Mâlikiler ve Hanbelîler bu görüşe uymuş ve: “Yağmur duası namazı bayram namazının kılındığı vakittir” demiştir. Şâfiî ise bu konuda şöyle demiştir: “Hükümlerinin birçoğu bayram namazı gibi olsa da bunun muayyen bir vakti yoktur. Gecenin ve gündüzün bütün vakitlerinde kılınabilir. Zira bir sebepten dolayı kılınmaktadır. Yani küsûf namazı gibi bir namazdır.”

Ancak yine de Mâverdî ve İbnu's-Salâh'ın hadislerinde olduğu gibi tercih edilen vakit, bayram namazı vaktidir.

Ahmed ve *Sünen*'in müellifleri İbn Abbâs'ın hadisini: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için elbisesini giymiş, mütevâzı bir vaziyette tezarru içinde namazgâha kadar geldi ve minbere çıktı” şeklinde rivayet etmişlerdir. Zira bu durumda böyle olmak gerekmekteydi. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bayram namazında olduğu gibi (iki rekat) namaz kılmıştır.

Bu bölümün ilk kısmındaki rivayette: “وَحَوْلَ رِءَاءِهِ” şeklinde zikredilmişti. Burada ise: “فَقَلْبَ رِءَاءِهِ” şeklinde zikredilmiştir. Ancak her ikisi de aynı mânâyı taşımaktadır.

İlk kısımda yağmur duası için sahraya çıkmanın meşru olduğu zikredilmişti. Burada hadisin bir daha zikredilmesi ridâyı çevirmenin olmadığını söyleyenlerin hilafına bunun meşru olduğunu bildirmek açısındandır.

١٠١٢ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَبَّادَ بْنَ قَيْمٍ يُحَدِّثُ أَبَاهُ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَاسْتَسْقَى ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ ، وَقَلَبَ رِءَاءَهُ ، وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ . قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ كَانَ ابْنُ عُيَيْنَةَ يَقُولُ هُوَ صَاحِبُ الْأَذَانِ ، وَلَكِنَّهُ وَهْمٌ ، لِأَنَّ هَذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ بْنُ عَاصِمٍ الْمَازِنِيُّ ، مَا زَنُ الْأَنْصَارِ أَطْرَافَهُ ١٠٠٥ ، ١٠١١ ، ١٠٢٣ ، ١٠٢٤ ، ١٠٢٥ ، ١٠٢٦ ، ١٠٢٧ ، ١٠٢٨ ،

٦٣٤٣ تحفة ٥٢٩٧

1012- “Ali b. Abdillâh — Süfyân — Abdullâh b. Ebî Bekr — Abbâd b. Temîm — babası” isnâdıyla amcası Abdullâh b. Zeyd şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için namazgâha çıktı ve kibleye dönüp ridâsını ters çevirerek iki rekat namaz kıldı.” Ebû Abdillâh der ki: İbn Uyeyne: “Bu kişi ezanın sahibidir (ezanı rüyasında gören kişidir)” derdi. Ancak bu yanılığdan ibarettir. Zira bu kişi Abdullâh b. Zeyd b. Âsım el-Mâzinî, Mâzinu'l-Ensâr'dır” demiştir.¹

¹ Hadis ayrıca 1005, 1012, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 6343'de geçmektedir. Müslim 894

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Abdullah b. Ebî Bekr, Muhammed b. Ebî Bekr es-Sâbık'ın ve Ebû Zer'in kardeşidir. Aynî, bunu İbn Hacer, Hamevî ve Müstemlî'ye nispet ederek Abdullah b. Ebî Bekr'den aktarmıştır. İbn Huzeyme, Abdullah'ın bunu İbn Uyeyne'ye, "Abbâd b. Temîm el-Mâzinî — babası Ebû Abdillâh b. Ebî Bekr" kanalıyla rivayet ettiğini açıklamıştır. Yani "Abbâd — İbn Âsım'ın oğlu olan amcası Abdullah b. Zeyd" kanalıyla rivayet etmemiştir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için sahra namazgâhına çıkıp kibleye doğru dönerek ridâsını ters çevirmiş ve insanlara bayram namazı gibi iki rekat namaz kıldırmıştır.

İbn Hibbân ve başkası bunu rivayet etmiştir.

Tirmizî de bunu tahrir etmiş ve: "Hasen sahihtir" demiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ilk rekatta yedi ve ikinci rekatta beş tekbir getirirdi. Her tekbirde ellerini kaldırır ve her iki tekbir arasında: "Sübhânallah, Elhamdulillah ve Lâ ilâhe illallah" diyecek kadar beklerdi. İlk rekatta açıktan Kaf Sûresi'ni, ikinci rekatta da Kamer veya A'lâ veya Ğâşiye Sûresi'ni okurdu.

Şeyh Ebû İshâk, *Mühezzeb*'de Dârakutnî'den naklettiği şu rivayeti buna delil saymıştır: Mervân yağmur duası namazının nasıl kılındığını sorması için birini İbn Abbâs'a gönderdi. İbn Abbâs şöyle dedi: "Yağmur duası namazı iki bayram namazı gibidir. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazda ridâsını (üstlüğü) ters çevirerek sağ tarafını sol tarafına ve sol tarafını sağ tarafına koydu ve iki rekat kıldı. İlk rekatta yedi tekbir getirdi ve A'lâ Sûresi'ni okudu. İkinci rekatta Ğâşiye Sûresi'ni okudu ve beş tekbir getirdi." Fakat Ebû İshâk, *el-Mecmû'* eserinde bunun zayıf olduğunu söylemiştir.

Evet, Tirmizî, İbn Abbâs'ın hadisini: "Sonra bayram namazlarında olduğu gibi iki rekat namaz kıldı..." şeklinde nakletmiştir. Şâfiî hadiste açık olarak nakledilene uymuş ve: "Daha önce zikredildiği gibi tekbir getirilir" demiştir.

Ulemanın çoğunluğu ise: "Diğer namazlarda olduğu gibi namaza başlama tekbiri getirilir" demiştir. Mâlik, Ahmed, Ebû Yûsuf ve Muhammed, Taberânî'nin *M. el-Evsat*'ta Enes'ten: "Yağmur duasına çıktığında namazdan önce hutbe verdi, kibleye doğru dönüp ridâsını ters çevirdi ve iki rekat namaz

kıldı. İki rekatta sadece bir tekbir getirdi” şeklinde nakledilen hadise dayanarak bu görüşe katılmıştır.

Buna da cevap olarak Tirmizî'nin hadisinde: “Sonra bayram namazlarında olduğu gibi iki rekat namaz kıldı” şeklinde nakledilen rivayet ile cevap verilmiştir. Yani burada bayram namazlarında olduğu gibi tekbir sayısı, açıktan okuma ve iki rekatin hutbeden önce kılındığı kastedilmektedir.

Şâfiîlerin ve Mâlikilerin görüşü İbn Mâce ve başkasının: “Yağmur duası için çıktı ve iki rekat namaz kıldı, sonra da hutbe verdi” şeklinde naklettikleri rivayete dayanarak: “Hutbeyi namazdan sonra verirdi” şeklindedir. Daha önce zikredilen rivayetlere dayanarak hutbenin namazdan önce verilmesi de caizdir.

Ebû Abdillâh el-Buhârî der ki: Süfyân b. Uyeyne: “Yağmur duası hadisini ezanı rüyasında gören Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbih b. Sa'lebe rivayet etti” demiştir. Ancak bu yanılığdan ibarettir. Zira yağmur duası hadisini rivayet eden ne Temim oğullarından olan Mâzin ne de başkasıdır. Bunu Abdullah b. Zeyd b. Âsım el-Mâzinî, Mâzinu'l-Ensâr rivayet etmiştir.

٥ - باب انتقام الربّ جلّ وعزّ من خلقه بالقحط إذا انتَهَكَ مَحَارِمُ اللَّهِ

5- ALLAH'IN YASAKLARININ ÇİĞNENMESİ HALİNDE YÜCE RABBİN, MAHLÛKATINDAN KITLIK İLE İNTİKAM ALMASI¹

٦ - باب الاستسقاء في المسجد الجامع

6- HALKIN TOPLANDIĞI BÜYÜK MESCİDLERDE YAĞMUR DUASI

١٠١٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو صَمْرَةَ أَنَسُ بْنُ عِيَاذٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي نَمِيرٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَذْكُرُ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ كَانَ وَجَاهُ الْمُنْبَرِ ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَاسْتَقْبَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَائِمًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكْتَ الْمَوَاشِي وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُغِيثَنَا . قَالَ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ

¹ Sahîh-i Buhârî'nin aslında bu başlık altında hadis bulunmamaktadır.

فَقَالَ « اللَّهُمَّ اسْقِنَا ، اللَّهُمَّ اسْقِنَا ، اللَّهُمَّ اسْقِنَا » . قَالَ أَنَسٌ وَلَا وَاللَّهِ مَا تَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ وَلَا قَرَعَةٍ وَلَا شَيْئًا ، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلْعٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ ، قَالَ فَطَلَعْتُ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةً مِثْلَ التُّرْسِ ، فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءَ انْتَشَرَتْ ثُمَّ أَمْطَرَتْ . قَالَ وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سِتًّا ، ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ يُخْطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكَتِ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُمَسِّكْهَا ، قَالَ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ « اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا ، اللَّهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالْجِبَالِ وَالْأَجَامِ وَالظَّرَابِ وَالْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ » . قَالَ فَانْقَطَعَتْ وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ . قَالَ شَرِيكَ فَسَأَلْتُ أَنَسًا أَهْوَ الرَّجُلُ الْأَوَّلُ قَالَ لَا أَذْرِي . أطرافه ٩٣٢ ، ٩٣٣ ، ١٠١٤ ، ١٠١٥ ، ١٠١٦ ، ١٠١٧ ، ١٠١٨ ، ١٠١٩ ، ١٠٢١ ، ١٠٢٩ ، ١٠٣٣ ،

٣٥٨٢ ، ٦٠٩٣ ، ٦٣٤٢ - تحفة ٩٠٦

1013- “Muhammed — Ebû Damra Enes b. İyâd” isnâdıyla Şerîk b. Abdillâh b. Ebî Nemir’in bildirdiğine göre Enes b. Mâlik anlatıyor: Cuma günü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken bir adam minber tarafındaki kapıdan içeri girdi ve Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına gelip: “Ey Allah’ın Resûlü! Hayvanlar helak oldu ve yollar kesildi. Dua et te Allah bize yağmur göndersin” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırıp: “Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver” diye dua etti. Vallahi gökyüzünde ne bir bulut, ne bir gölgelik, ne de başka bir şey vardı. Bizimle Sel’ dağı arasında ne bir ev, ne de bir bina vardı. Sel’ dağının arkasından kalkan büyüklüğünde bir bulut çıktı. Semanın ortasına geldiği zaman da yayılarak genişledi ve yağmur yağmaya başladı. Vallahi altı gün boyunca Güneş’i göremedik. Bir sonraki Cuma günü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken yine aynı kapıdan bir adam girdi ve Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına geçip: “Ey Allah’ın Resûlü! Mallar helak oldu ve yollar kesildi. Yağmuru tutması için Allah’a dua et” dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine ellerini kaldırıp: “Allahım! Yağmuru üzerimize değil etrafımıza

yağdır. Allahım! Tepelere, dağ başlarına, bayırlara, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır” diye dua etti. Bu duadan sonra yağmur kesiliverdi. Biz de çıkıp güneşli havada yürüdük.

Şerîk der ki: Enes’e: “İkinci Cuma gelen kişi birinci Cuma gelen kişi miydi?” dediğimde: “Bilmiyorum” karşılığını verdi.¹

Muhammed, Muhammed b. Selâm el-Bîkendî’dir

Ebû Damra, Ebû Damra Enes b. İyâd el-Medenî’dir. Hicri 200 yılında vefat etmiştir.

Şerîk, Şerîk b. Abdillâh b. Ebî Nemir el-Medenî’dir.

Şerîk b. Abdillâh b. Ebî Nemir, Enes b. Mâlik’ten bildiriyor: “Cuma günü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Medine Mescid’inde hutbe verirken bir adam minber tarafındaki kapıdan içeri girdi (nakledilene göre bu kişi Ka’b b. Murra veya Süfyân b. Harb idi) ve Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına gelip: «Ey Allah’ın Resûlü! Hayvanlar helak oldu ve yollar kesildi. Dua et te Allah bize yağmur göndersin» dedi.”

Bu da bu kişinin Müslüman olduğuna ve bu sebeple bu kişinin Ebû Süfyân olmadığına delâlet etmektedir. Zira bu olay yaşandığında Ebû Süfyân daha Müslüman olmamıştı. Hayvanların helak olması ile kuraklıktan dolayı yiyecek bir şeylerinin kalmaması kastedilmektedir. Ebû Zer ve Kerîme’nin Kuşmeyhanî’den olan rivayetleri: “Hayvanlar helak oldu” şeklindedir. Başkalarının rivayeti ise: “Mallar telef oldu” şeklindedir. Ancak hayvanlar ve mallar ifadesi aynı mânâyı taşımaktadır. Tüccarlara göre malın altın ve gümüşten ibaret olması gibi Arapların yanında mal deveden ibarettir. Ebû Abdillâh el-Buhârî rivayetinde: “Mallar helak oldu” demiştir. Yolların kesilmesiyle de kuraklıktan dolayı suyun olmaması ve meraların bitmemesi sebebiyle helak olurlar korkusuyla develerin yola çıkarılamaması kastedilmektedir.

“Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırıp üç defa: «Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver» diye dua etti. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua ettiği zaman duasını

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342’de geçmektedir.

üç defa tekrar ederdi. Vallahi gökyüzünde ne bir bulut, ne bir gölgelik, ne de başka bir şey vardı.” Enes tekîd bâbından yeminle birlikte: “Ne bir gölgelik, ne de başka bir şey vardı” demiştir.

“Ne de başka bir şey vardı” ifadesiyle de yağmuru getirebilecek rüzgârı kastetmektedir. “Bizimle Sel’ dağı arasında ne bir ev, ne de bir bina vardı.” Burada da Sel’ dağına görmelerine hiç bir engelin olmadığını kastetmektedir. “Sel’ dağının arkasından kalkan gibi bir bulut çıktı.” Burada bulutun küçüklüğüne dikkat çekmektedir. “Semanın ortasına geldiği zaman da yayılarak genişledi ve yağmur yağmaya başladı. Vallahi altı gün boyunca güneşi göremedik.” Hamevî ve Müstemlî’nin rivayeti de aynıdır. Ebû Zer, Ebu’l-Vakt, Asîlî ve İbn Asâkir bunu: “Bir hafta boyunca” şeklinde rivayet etmiştir.

“Bir sonraki Cuma günü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken yine aynı kapıdan başka bir adam girdi ve Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına geçip: «Ey Allah’ın Resûlü! Suların çokluğundan dolayı mallar helak oldu ve yağmurdan dolayı kimse bir yolculuğa çıkamaz oldu. Yağmuru tutması için Allah’a dua et» dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine ellerini kaldırıp: «Allahım! Yağmuru üzerimize değil etrafımıza yağdır. Allahım! Tepelere, dağ başlarına, bayırlara, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır» diye dua etti. Bu şekilde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah’tan yağmurun kendilerine zarar vermeyecek, ancak fayda sağlayacak yerlere yağmasını istedi. Bu duadan sonra yağmur kesiliverdi. Biz de çıkıp güneşli havada yürüdük.”

Şerîk, Enes’e ikinci Cuma gelen kişinin birinci Cuma gelen kişi olup olmadığını sorunca Enes bunu bilmediğini söylemiştir.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından ileri gelenlerin neden kendisinden yağmur duası etmesini istemediği söylenebilir. Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Onlar edep olarak Resûlullah’tan (sallallahu aleyhi vesellem) bir şey istemez ve bedevi birinin gelip istemesinden hoşlanırdı.”

Müellifin hocası bunu rivayette tek kalmıştır ve yağmur duası konusu içinde zikretmiştir. Müslim¹, Ebû Dâvud ve Nesâî bunu aynı konu içinde tahrir etmişlerdir.

۷ - باب الاستِسْقَاءِ فِي خُطْبَةِ الْجُمُعَةِ غَيْرِ مُسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةِ

7- YAĞMUR DUASINI CUMA HUTBESİNDE KIBLEYE DÖNMEDEN YAPMAK

۱۰۱۴ - حَدَّثَنَا قُسَيْبُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْنُ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ شَرِيكَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ جُمُعَةٍ مِنْ بَابٍ كَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَصَاءِ ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ يَخُطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمًا ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُعِينُنَا فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ « اللَّهُمَّ اغْنِنَا ، اللَّهُمَّ اغْنِنَا ، اللَّهُمَّ اغْنِنَا » قَالَ أَنَسٌ وَلَا وَاللَّهِ مَا تَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ ، وَلَا قَرَعَةٍ ، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سُلْعٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ قَالَ فَعَلِمْتُ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَهُ مِثْلَ الدَّرْسِ ، فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءُ انْتَشَرْتُ ثُمَّ أَمْطَرَتْ ، فَلَا وَاللَّهِ مَا رَأَيْتُا السَّمْسَ سِتًّا ، ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ يَخُطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُعِينُنَا عِنَّا قَالَ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ « اللَّهُمَّ حَوَالِنَا وَلَا عَلَيْنَا ، اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالظَّرَابِ وَيُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الْحَجَرِ » قَالَ فَافْتَلَعْتُ وَخَرَجْنَا نَمُشِي فِي السَّمْنِ قَالَ شَرِيكَ سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَهْوَ الرَّجُلُ الْأَوَّلُ فَقَالَ مَا أَذْرَى أَطْرَافَهُ ٩٣٢ ، ٩٣٣ ، ١٠١٣ ، ١٠١٥ ، ١٠١٦ ، ١٠١٧ ، ١٠١٨ ، ١٠١٩ ، ١٠٢١ ، ١٠٢٩ ، ١٠٣٣ ، ١٠٣٨ ، ١٠٣٩ ، ١٠٤٢ - تحفة

1014- “Kuteybe b. Saîd — İsmâîl b. Câfer” isnâdıyla Şerîk’in bildirdiğine göre Enes b. Mâlik anlatıyor: Darü'l-Kaza tarafındaki bir kapıdan Mescid’e bir adam girdi. Bu sırada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ayakta idi ve hutbe veriyordu. Adam Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısında durup: “Ey Allah’ın Resûlü! Mallar helak oldu. Yollar kesildi. Dua et te Allah bize yağmur göndersin” dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırıp: “*Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver*” diye dua etti. Vallahi gökyüzünde ne bir bulut görüyorduk; ne de bir bulut parçası. Bizimle Sel’ dağı arasında hiç bir ev ve bina da yoktu. Sel’ dağının arkasından kalkan büyüklüğünde bir bulut belirdi. Bu bulut semânın ortasına gelince yayıldı. Sonra yağmur yağdı. Vallahi altı gün Güneş’i göremedik. Diğer Cuma Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken aynı kapıdan bir adam girip karşısında durdu ve: “Ey Allah’ın Resûlü! Mallar helak oldu ve yollar kesildi. Üzerimize yağan yağmuru tutması için Allah’a dua et” dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırıp: “*Allahım! Üzerimize değil etrafa yağdır. Allahım! Dağlara, tepelere, vadi içlerine ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır*” diye dua etti. Bunun üzerine yağmur dindi ve çıkıp Güneş’in altında yürüdük.

Şerîk der ki: Enes’e: “Sonra gelen adam ilk gelen miydi?” diye sorduğumda: “Bilmiyorum” cevabını verdi.¹

İsmâîl, İsmâîl b. Câfer el-Ensârî el-Medenî’dir.

Şerîk, İbn Abdullah b. Ebî Nemir’dir.

Bir adam Medine Mescidine Darü'l-Kadâ tarafındaki bir kapıdan girdi. Burası Ömer b. el-Hattâb’ın borcunun ödenmesi için satılan yerdir. Bu borcu da beytûlmaldan infak ettiğini kendi adına borç olarak yazmış olmasındandı. Oğlu Abdullah’a altı bin sekiz yüz (dirhem) borcu karşılığında bu evinin satılmasını vasiyet etmişti. Sonra oğlu bu evi Muâviye’den tekrar satın almıştı. Bu sebeple de oraya: “Dâr kadâ deyni Ömer (Ömer’in borcunun

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342’de geçmektedir. Müslim 897

ödendiği yer)” denilirdi. Sonra bu isim uzun olduğu için kısaltılarak: “Dâru’l-Kadâ” denilmeye başlandı.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ayakta hutbe verirken bir adam Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısında durup: “Ey Allah’ın Resûlü! Mallar yani hayvanlar helak oldu. Yollar kesildi. Dua etsen de Allah bize yağmur gönderse” dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırıp üç defa: “*Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver. Allahım! Bize yağmur ver*” diye dua etti. Bu rivayette Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): “أَغْنِنَا” yerine: “اسْقِنَا” dediği zikredilmiştir.

İbn Huzeyme, Humejd kanalıyla Enes’ten olan rivayetinde: “(Ellerini o kadar kaldırdı ki) koltuk altlarının beyazlığını gördüm” ziyadesinde bulunmuştur. Nesâî ise rivayetinde: “Cemaat te dua için Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte ellerini kaldırdı” demiştir.

Vallahi gökyüzünde ne bir bulut görüyorduk; ne de bir bulut parçası. Enes tekîd bâbından yeminle birlikte: “Ne bir bulut görüyorduk; ne de bir bulut parçası” demiştir.

Bizimle Sel’ dağı arasında onu görmemize engel olabilecek hiç bir ev ve bina yoktu. Sel’ dağının arkasından kalkan büyüklüğünde bir bulut belirdi. Bu bulut semânın ortasına gelince yayıldı. Sonra yağmur yağdı. Vallahi altı gün güneşi göremedik.

Ebû Zer, Ebu’l-Vakt ve İbn Asâkir bunu başka bir rivayette de: “Cuma gününden diğer Cuma gününe kadar” denilmesine dayanarak: “Bir hafta boyunca” şeklinde rivayet etmiştir.

“Cuma gününden diğer Cuma gününe kadar” rivayetini tashih ederken eğer Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) dua ettiği iki Cuma günü bu süreden çıkarılacak olursa altı gün kalır ve bu şekilde: “Cuma gününden diğer Cuma gününe kadar” denilmesinin doğru olduğu görülür. Ebû Zer’in, Kuşmeyhanî’den olan rivayeti: “Yedi gün boyunca” şeklindedir.

Diğer Cuma Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken aynı kapıdan başka bir adam veya aynı adam girip karşısında durdu ve: “Ey Allah’ın Resûlü! Mallar helak oldu ve yollar kesildi. Üzerimize yağın yağmuru tutması için Allah’a dua et” dedi. Adam bu defa yağmurun çokluğundan hayvanların otlatılmaya çıkarılamadığını ve kimsenin bir yolculuğa çıkamadığını

bildirmektedir. Katâde'nin rivayeti: "Adam: «Üzerimize yağan yağmuru hapsetmesi için Allah'a dua et» deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) güldü" şeklindedir. Sâbit'in rivayeti ise: "Tebessüm etti" şeklindedir. Humeyd ise rivayetinde: "İnsanoğlunun acele olan bıkkınlığından dolayı tebessüm etti" ziyadesinde bulunmuştur.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırıp: *"Allahum! Üzerimize değil etrafa yağdır. Allahum! Dağlara, tepelere, vadi içlerine ve ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır"* diye dua etti.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "وَلَا عَلَيْنَا" ifadesini zikretmesi önemli bir mânâ taşımaktadır. Eğer "و" harfini zikretmeseydi yağmur ihtiyacı az olan dağlara, tepelere, vadi içlerine ve ağaçla ot bitecek yerlere yağmur yağması için dua etmiş olurdu. Oysa Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) "و" harfini zikrederek yağmurun bizzat bu yerlerin üzerine değil de bu yerlere doğru yağmasını istemiştir. Ancak Medine'nin yağmurdan zarar görmemesi için bu şekilde dua etmiştir. Burada "و" harfi atıf edatı değildir. "تَجُوعُ الْحَرَّةُ وَلَا تَأْكُلُ بِثَدْيِهَا" denilmesi gibi burada da bizzat açlığın kendisi kastedilmemektedir. Ancak bu örnek cümlede kendi sütünün ücretini yemesinin kerih görülmesi kastedilmektedir. Burada da kastedilen yağması takdir edilmiş bir yağmur varsa bu yağmurun Medine'nin etrafına yağmasıdır. "اضرب زيدا ولا عمراً" lafzında "و" harfinin atıf edatı olmadığı gibi buradaki "و" harfi de atıf edatı değildir.

Buradaki "لَا" harfi de nefy edatı değildir. "رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا" âyetinde olduğu gibi: "Yağmuru zarar göreceğimiz bir şekilde üzerimize değil de zarar görmeyeceğimiz yerlere yani etrafımıza yağdır" şeklinde dua bâbındandır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) edep olarak yağmurun tümünden dinmesini istememiştir. Zira yağmur Allah'tan bir rahmet ve istenen bir nimettir. O zaman nasıl olur da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'tan nimetini ve rahmetini kesmesini ister! Bu şekilde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah'tan belayı def etmesini ve kendilerine nimetini arttırmasını istemektedir. Yani Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde fayda verecek şeyin gönderilmesini ve zarar verecek şeyin def edilmesini istemiştir.

Saîd'in Şerîk'ten olan rivayeti: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde dua edince bütün bulutlar dağılıp yok oldu ve hiçbir bulut kalmadı” şeklindedir.

Sonra yağmur kesilince çıkıp Güneş'in altında yürümüşlerdir. Şerîk, Enes'e: “Sonra gelen adam ilk gelen miydi?” diye sorunca, Enes: “Bilmiyorum” cevabını vermiştir.

۸ - بَابُ الْإِسْتِسْقَاءِ عَلَى الْمِنْبَرِ

8- YAĞMUR DUASINI MİNBER ÜZERİNDE YAPMAK

۱۰۱۵ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَحَطَّ الْمَطَرُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَسْقِيَنَا فَدَعَا فَمَطَرْنَا، فَمَا كِدْنَا أَنْ نَصَلَ إِلَى مَنْزِلِنَا فَمَا زِلْنَا نُمَطِّرُ إِلَى الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ. قَالَ فَقَامَ ذَلِكَ الرَّجُلُ أَوْ غَيْرُهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَصْرِفَهُ عَنَّا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا» قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ السَّحَابَ يَتَقَطَّعُ يَمِينًا وَشِمَالًا يُمَطِّرُونَ وَلَا يُمَطِّرُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ. أطرافه ۹۳۲، ۹۳۳، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۱، ۱۰۲۹، ۱۰۳۳، ۳۵۸۲، ۶۰۹۳، ۶۳۴۲ - تحفة ۱۴۳۸

1015- “Müsedded — Ebû Avâne — Katâde” isnâdıyla Enes şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Cuma günü hutbe verirken bir adam geldi ve: “Ey Allah'ın Resûlü! Yağmur yağmaz oldu. Dua et te Allah bize yağmur göndersin” dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dua etti ve yağmur yağdı. Yağmur o kadar şiddetliydi ki evlerimize gidemeyeceğiz sandık. Diğer Cuma gününe kadar yağmur hiç kesilmedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Üzerimize değil etrafa yağıdır” diye dua edince yağmur bulutlarının sağa sola dağıldığını gördüm. Ancak Medine halkının üzerine yağmur yağmaz oldu.¹

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342'de geçmektedir. Müslim 897

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir

Ebû Avâne, Ebû Avâne Vaddâh b. Abdillâh el-Yeşkurî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Cuma günü minberde hutbe verirken (ki minber yapıldıktan sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Cuma hutbelerini mutlaka minber üzerinden vermiştir) bir bedevi geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Yağmur yağmaz oldu. Dua et te Allah bize yağmur göndersin" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua etti ve yağmur yağdı. Yağmur o kadar şiddetliydi ki evlerimize gidemeyeceğimizi sandık. Neticede sular içinde evlerimize gittik. Diğer Cuma gününe kadar yağmur hiç kesilmedi. Diğer Cuma günü yine aynı adam" veya: "başka bir adam" (buradaki şüphe Enes'e aittir) "kalktı ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Üzerimizdeki bulutları başka yere çekmesi için Allah'a dua et" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Allahım! Üzerimize değil etrafımıza yağdır" diye dua edince yağmur bulutlarının sağa sola dağıldığını gördüm. Sağımızda ve solumuzda olanların üzerine yağmur yağarken Medine halkının üzerine yağmur yağmaz oldu.

۹ - بَاب مَنِ اكْتَفَى بِصَلَاةِ الْجُمُعَةِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ

9- YAĞMUR DUASI İÇİN CUMA NAMAZININ YETERLİ OLDUĞU GÖRÜŞÜNDE OLANLAR

Diğer farz ve nafil namazlarda olduğu gibi Cuma namazında da yağmur duası için niyet etmeksizin Cuma namazının yeterli olduğu görüşünde olanlar. Bu da: "Yağmur duası için sünnet kılınmış bir namaz yoktur" diyen, ridâyı (üstlüğü) ters çevirmeden ve kibleye dönmeden yağmur duasının yapılabileceğini söyleyen Ebû Hanîfe'nin hilafıdır.

۱۰۱۶ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ شَرِيكَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ هَلَكَتِ الْمَوَاشِي وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ فَدَعَا ، فَمَطَرْنَا مِنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ ، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ هَدَمَتِ الْبُيُوتُ وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ ، وَهَلَكَتِ الْمَوَاشِي فَادْعُ اللَّهَ يُمَسِّكْهَا . فَقَامَ ﷺ فَقَالَ « اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالظَّرَابِ وَالْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ . فَاَنْجَابَتْ عَنِ الْمَدِينَةِ أَنْجِيَابَ الثَّوْبِ . أَطْرَافَهُ ۹۳۲ ، ۹۳۳ ، ۱۰۱۳ ، ۱۰۱۴ ، ۱۰۱۵ . »

- ٦٣٤٢ ، ٦٠٩٣ ، ٣٥٨٢ ، ١٠٣٣ ، ١٠٢٩ ، ١٠٢١ ، ١٠١٩ ، ١٠١٨ ، ١٠١٧ ،

تحفة ٩٠٦

1016- “Abdullah b. Mesleme — Mâlik — Şerîk b. Abdillâh” isnâdıyla Enes anlatıyor: Bir adam Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: “Ey Allah'ın Resûlü! Hayvanlar helak oldu ve halkın yolları kesildi. Allah’a dua et” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua etti ve cumadan cumaya (bir hafta boyunca) yağmur yağdı. Sonra bu adam yine gelip: “Ey Allah'ın Resûlü! Evler yıkıldı, yollar kesildi ve hayvanlar telef oldu. Yağmuru tutması için Allah’a dua et” deyince, Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Dağ başlarına, tepelere, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır” diye dua etti. Bu duadan sonra da bulutlar kişinin giysisini üzerinden çıkarması gibi Medine’nin üzerinden çekiliverdi.¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme el-Ka’nebi’dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes’tir.

Şerîk, Şerîk b. Abdillâh b. Ebî Nemir’dir.

Asîlî’nin rivayeti: “Enes b. Mâlik’in bildirdiğine göre” şeklindedir.

Bir adam Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek yağmurun yağmamasından ve otların bitmemesinden dolayı hayvanların helak olduğunu, meraların olmaması ve develerin zayıf düşmesinden dolayı da artık hiçbir yolculuğa çıkılamadığını bildirdi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah’a dua etti ve cumadan cumaya (bir hafta boyunca) yağmur yağdı. Sonra bu adam yine gelip evlerin yıkıldığını, yolların kesildiğini ve hayvanların telef olduğunu söyleyip yağmuru tutması için Allah’a dua etmesini istedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Dağ başlarına, tepelere, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır” diye dua etti. Bu duadan sonra da bulutlar kişinin giysisini üzerinden çıkarması gibi Medine’nin üzerinden çekiliverdi.

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342’de geçmektedir. Müslim 897

۱۰ - باب الدُّعَاءِ إِذَا تَقَطَّعَتِ السُّبُلُ مِنْ كَثْرَةِ الْمَطَرِ

10- YAĞMURUN ÇOKLUĞUNDAN DOLAYI YOLLARIN KESİLMESİ HALİNDE DUA ETMEK

۱۰۱۷ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ شَرِيكَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي نَمِيرٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكَتِ الْمَوَاشِي وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَمَطَرُوا مِنْ جُمُعَةٍ إِلَى جُمُعَةٍ ، فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ وَهَلَكَتِ الْمَوَاشِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اللَّهُمَّ عَلَى رُءُوسِ الْجِبَالِ وَالْأَكَامِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ » . فَانْجَابَتْ عَنِ الْمَدِينَةِ أَنْجِيَابُ الثَّوْبِ . أطرافه ۹۳۲ ، ۹۳۳ ، ۱۰۱۳ ، ۱۰۱۴ ، ۱۰۱۵ ، ۱۰۱۶ ، ۱۰۱۸ ، ۱۰۱۹ ، ۱۰۲۱ ، ۱۰۲۹ ، ۱۰۳۳ ، ۳۵۸۲ ، ۶۰۹۳ ، ۶۳۴۲ - تحفة ۹۰۶

1017- “İsmâîl — Mâlik — Şerîk b. Abdillâh b. Ebî Nemir” isnâdıyla Enes b. Mâlik anlatıyor: Bir adam Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: “Ey Allah’ın Resûlü! Hayvanlar helak oldu ve halkın yolları kesildi. Allah’a dua et” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua etti ve cumadan cumaya (bir hafta boyunca) yağmur yağdı. Sonra bir adam Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: “Ey Allah’ın Resûlü! Evler yıkıldı, yollar kesildi ve hayvanlar telef oldu” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Dağ başlarına, tepelere, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır” diye dua etti. Bu duadan sonra da bulutlar kişinin giysisini üzerinden çıkarması gibi Medine’nin üzerinden çekiliverdi.¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys’tir.

Mâlik, Mâlik b. Enes’tir. Ravi İsmâîl’in de dayısıdır.

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342’de geçmektedir. Müslim 897

Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek —Ebû Zer ve Asîlî'nin rivayetleri: “Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek” şeklindedir): “Ey Allah'ın Resûlü! Yağmurun yağmamasından dolayı hayvanlar helak oldu ve yollar kesildi. Dua et te Allah bize yağmur göndersin” dedi. —Ebû Zer'in rivayeti: “Yollar kesildi ve hayvanlar helak oldu” şeklindedir— Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'a dua etti ve cumadan cumaya (bir hafta boyunca) yağmur yağdı. Sonra bir adam gelip: “Ey Allah'ın Resûlü! Yağmurun çokluğundan evler yıkıldı, yollar kesildi ve hayvanlar telef oldu. Yağmuru tutması için Allah'a dua et” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Allahım! Dağ başlarına, tepelere, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır*” diye dua etti.

Bu duadan sonra da bulutlar kişinin giysisini üzerinden çıkarması gibi Medine'nin üzerinden çekiliverdi. “الجوبة” kelimesinin aslı “جَابَ” fiilinden türemektedir ki: “وَقَوَّذَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ” (Ve vadilerde kayaları kesen Semûd'e)” âyetinde olduğu gibi kesmek mânasındadır.

۱۱ - بَاب مَا قِيلَ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يُحَوَّلْ رِذَاءُهُ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

11- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) CUMA GÜNÜ YAĞMUR DUASI EDERKEN RİDÂSINI TERS ÇEVİRMEDİĞİNİ SÖYLEYENLER

Bunun Cuma namazında zikredilmesi daha önce de zikredildiği gibi yağmur duasında ridânın ters çevrilmesi sadece yağmur duası için kılınan namaza has bir şey olduğunu bildirmek içindir.

۱۰۱۸ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرِ قَالَ حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عِمْرَانَ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا شَكَاَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ هَلَكَ الْمَالُ وَجَهَدَ الْعِيَالُ ، فَدَعَا اللَّهَ يَسْتَسْقِي ، وَلَمْ يَذْكُرْ أَنَّهُ حَوَّلَ رِذَاءَهُ وَلَا اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ أَطْرَافَهُ ۹۳۲ ، ۹۳۳ ، ۱۰۱۳ ، ۱۰۱۴ ، ۱۰۱۵ ، ۱۰۱۶ ، ۱۰۱۷ ، ۱۰۱۹ ، ۱۰۲۱ ، ۱۰۲۹ ، ۱۰۳۳ ،

۱۷۴ تحفة - ۶۳۴۲ ، ۶۰۹۳ ، ۳۵۸۲

1018- “Hasan b. Bişr — Muâfâ b. İmrân — Evzâî” isnâdıyla İshâk b. Abdillâh'ın bildirdiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “Bir adam

yakınarak malının telef olduğunu ve çocuklarının sıkıntıda olduğunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bildirince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası yaptı.” Enes hadiste Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ne ridâsını ters çevirdiğini, ne de kıbleye yöneldiğini zikretmedi.¹

Hasan, Hasan b. Bişr el-Becelî el-Kûfî'dir.

Muâfâ b. İmrân, âlimlerin incisi Muâfâ b. İmrân el-Mevsilî'dir.

Evzâî, Abdurrahman'dır.

İshâk, İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha'dır.

Bir adam kuraklıktan dolayı hayvanların helak olması ve çocuklarının sıkıntıda olması konusunda Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) yakınınca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası etmiştir. Ancak ne Enes, ne de bir başkası Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Cuma gününde yaptığı bu yağmur duasında ridâsını ters çevirdiğini zikretmemiştir.

İsmâîlî buna itiraz ederek şöyle demiştir: “Enes'in hadisinde hiç kimsenin ridâyı ters çevirme konusunu zikrettiğini bilmiyorum. Muhaddis: «Ridâyı ters çevirdiği zikredilmemiştir» diyorsa, o zaman: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını ters çevirmedi» denilmesi caiz değildir. Zira bir şeyin zikredilmeyişi o şeyin olmadığı anlamına gelmez. O zaman Buhârî nasıl oluyor da Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını ters çevirmediğini söylüyor?”

Ebû Hanife bu hadise dayanarak: “Yağmur duasında namaz ve ridâyı ters çevirme yoktur” demektedir. Sanırım bu konuda rivayet edilen hadisler kendisine ulaşmamıştır.

Hadisi Buhârî, *İstiskâ* ve *İsti'zân* konusu içinde tahrir etmiştir. Müslim ve Nesâî, *Namaz* konusu içinde tahrir etmiştir. Doğrusunu da Allah bilir.

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342'de geçmektedir. Müslim 897

۱۲ - بَابُ إِذَا اسْتَشْفَعُوا إِلَى الْإِمَامِ لِيَسْتَسْقِيَ لَهُمْ لَمْ يَرُدُّهُمْ

12- İMAMDAN YAĞMUR DUASI ETMESİ İSTENİLMESİ HALİNDE İMAMIN ONLARIN BU İSTEĞİNİ GERİ ÇEVİREMEMESİ

Kuraklıktan dolayı insanların imamdaki yağmur duasını istemesini istemesi halinde imam bu işi Allah'a havale edenlerden olsa bile onların bu isteklerini yerine getirmesi gerekir.

۱۰۱۹ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ شَرِيكَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي نَمِيرٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكَتِ الْمَوَاشِي ، وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ . فَدَعَا اللَّهَ ، فَمُطِرْنَا مِنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ ، فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ وَهَلَكَتِ الْمَوَاشِي . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اللَّهُمَّ عَلَى ظُهُورِ الْجِبَالِ وَالْأَكَامِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ . فَانْجَابَتْ عَنِ الْمَدِينَةِ أَنْجِيَابُ الثَّوْبِ . أَطْرَافُهُ ۹۳۲ ، ۹۳۳ ، ۱۰۱۳ ، ۱۰۱۴ ، ۱۰۱۵ ، ۱۰۱۶ ، ۱۰۱۷ ، ۱۰۱۸ ، ۱۰۲۱ ، ۱۰۲۹ ، ۱۰۳۳ ، ۳۵۸۲ ، ۶۰۹۳ ،

۶۳۴۲ - تحفة ۹۰۶

1019- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Şerîk b. Abdillâh b. Ebî Nemir” isnâdıyla Enes b. Mâlik anlatıyor: Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: “Ey Allah'ın Resûlü! Hayvanlar helak oldu ve halkın yolları kesildi. Allah'a dua et” dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dua etti ve cumadan cumaya (bir hafta boyunca) yağmur yağdı. Sonra bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: “Ey Allah'ın Resûlü! Evler yıkıldı, yollar kesildi ve hayvanlar telef oldu” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Dağ başlarına, tepelere, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır” diye dua etti. Bu duadan sonra da bulutlar kişinin giysisini üzerinden çıkarması gibi Medine'nin üzerinden çekiliverdi.¹

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342'de geçmektedir. Müslim 897

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes'tir.

Ka'b b. Murra veya başka biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip hayvanların helak olduğunu ve halkın yollarının kesildiğini bildirerek kendisinden Allah'a dua etmesini istemiştir. Metindeki *subul* ifadesi *sebîl*'in çoğuludur. *Sebîl* kelimesi Yüce Allah'ın: “وَأِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا” (Eğer rüşd yolunu görse, onu yol edinmezler)”¹ ve “قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي” (yol, işte bu yoldur)”² buyruğunda olduğu gibi yol mânâsındadır. Yolların kesilmesi de ya yolcuların sürekli olarak uğradıkları sulak yerlerin kuruması ile ya da insanların kuraklıkla iştiğal etmesinden dolayı olur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua edip cumadan cumaya (bir hafta boyunca) yağmur yağınca, aynı adam bir daha Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip bu sefer yağmurun çokluğundan dolayı evlerin yıkıldığını, yolların kesildiğini ve hayvanların telef olduğunu bildirmiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Dağ başlarına, tepelere, vadilere, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır” diye dua edince de bulutlar kişinin giysisini üzerinden çıkarması gibi Medine'nin üzerinden çekilmiştir.

Kuraklık durumunda insanların imamdan yağmur duası etmesini istemesi konusunun daha önce zikredildiği ve bu konuyla o konunun arasındaki farkın ne olduğu sorulabilir. Cevap olarak Zeyn b. el-Münîr şöyle demiştir: “İlk konu insanların yağmur duasına ihtiyaç duydukları zaman ne yapmaları gerektiğini açıklamaktadır. Bu konu ise insanların bu isteği karşısında imamın ne yapması gerektiğini açıklamaktadır.”

Yine Zeyn b. el-Münîr, Serî'den bildirerek şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) insanlara karşı kendilerinden daha şefkatli ve daha evla olmasına rağmen kendisinden istenmeden yağmur duası etmezdi. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iyi halde de, kötü halde de Allah'a tevekkül etmiş ve sabretmiştir. Böylesi şeylerde bazı dostları kendisine uymaktaydı. Ancak insanların geneli bu makama erişemez. Bu sebeple Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden istenmeden yağmur duası etmemiştir. Doğrusunu da Allah bilir. Yağmur duası etmesini isteyen kişi bedevi idi. Allah Resûlü (sallallahu

¹ A'râf Sur. 146

² Yusuf Sur. 108

aleyhi vesellem) kendisinden yağmur duası etmesi istenince onların bu isteklerini yerine getirmiş ve bu şekilde kendisinden sonra bunun nasıl yapılacağını öğretmiştir. Kendisinden yağmur duası etmesi istenen imam, bu isteği yerine getirmelidir. Kendi başına bir yere çekilip sabrederek kadere teslim olana gelince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden istenilmeden önce bu durumu Allah'a havale etmiş ve yağmur duası etmemiştir.”

۱۳ - بَابُ إِذَا اسْتَشْفَعَ الْمُشْرِكُونَ بِالْمُسْلِمِينَ عِنْدَ الْقَحْطِ

13- KITLIK DURUMUNDA MÜŞRİKLERİN MÜSLÜMANLARDAN ŞEFAAT DİLEMESİ

۱۰۲۰ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ عَنْ سُفْيَانَ حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ وَالْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ أَتَيْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ فَقَالَ إِنَّ قُرَيْشًا أَبْطَلُوا عَنِ الْإِسْلَامِ ، فَدَعَا عَلَيْهِمُ النَّبِيُّ ﷺ فَأَخَذَهُمْ سَنَةٌ حَتَّى هَلَكُوا فِيهَا وَأَكَلُوا الْمَيْتَةَ وَالْعِظَامَ ، فَجَاءَهُ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ ، جِئْتُ تَأْمُرُ بِصَلَةِ الرَّحِمِ ، وَإِنَّ قَوْمَكَ هَلَكُوا ، فَادْعُ اللَّهَ فَقَرَأَ ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُبِينٍ﴾ ثُمَّ عَادُوا إِلَى كُفْرِهِمْ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿يَوْمَ تَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى﴾ يَوْمَ بَذِرَ . قَالَ وَزَادَ أَسْبَاطُ عَنْ مَنْصُورٍ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَسُقُوا الْغَيْثَ ، فَأُطْبِقَتْ عَلَيْهِمْ سَبْعًا ، وَشَكَا النَّاسُ كَثْرَةَ الْمَطَرِ فَقَالَ «اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا» فَانْحَدَرَتِ السَّحَابَةُ عَنْ رَأْسِهِ ، فَسُقُوا النَّاسُ حَوْلَهُمْ . أطرافه ۱۰۰۷ ، ۴۶۹۳ ، ۴۷۶۷ ، ۴۷۷۴ ، ۴۸۰۹ ، ۴۸۲۰ ، ۴۸۲۱ ، ۴۸۲۲ ، ۴۸۲۳ ، ۴۸۲۴ ، ۴۸۲۵ - تحفة ۹۵۷۴

1020- “Muhammed b. Kesîr — Süfyân — Mansûr ve A'meş — Ebu'd-Duhâ” isnâdıyla Mesrûk'un bildirdiğine göre İbn Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kureyşlilerin İslam'a sırt çevirdiğini görünce onlara beddua etti. Bunun üzerine öyle bir kıtlığa maruz kaldılar ki herşeyi yok etti. Öyle ki açlıktan hayvan leşlerini ve kemiklerini yemeye başladılar. Sonrasında Ebû Süfyân Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: “Ey Muhammed! Sen ki akrabalık bağlarının gözetilmesini emretmektesin, oysa kavmin kıtlıktan helak oluyor. Onlar için Allah'a

dua et” dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “O halde gözet o Semânın açık bir duman ile geleceği günü”¹ âyetini okudu. Onlar bir daha küfürleri üzere döndüler. Bu sebeple de Yüce Allah: “Onları o en şiddetli yakalayışla yakalayacağımız günü hatırla”² buyurmaktadır. Bu şiddetli yakalama da Bedir savaşında gerçekleşti.

Esbât, Mansûr kanalıyla şu ziyadede bulunmuştur: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua edince yağmur yağmaya başladı. Ancak yağmur yedi gün boyunca durmadan yağınca bu kez yağmurun çokluğundan şikâyet etmeye başladılar. Allah Resûlü: «Allahım! Üzerimize değil çevremize yağdır!» diye dua edince, yağmur bulutu üzerlerinden çekilip çevre bölgelere yağmur yağmaya başladı.”³

Muhammed, Muhammed b. Kesîr el-Abdî el-Basrî’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

A’mes, Süleymân b. Mihrân’dır.

Ebu’d-Duhâ, Müslim b. Subayh’tır.

Mesrûk, İbnu’l-Ecda’dır.

İbn Mes’ûd, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Rûm Sûresi tefsirinde İbn Mesrûk şöyle demiştir: Kinde’de bir adam: “Kıyamet günü bir duman gelecek münâfıkların kulaklarını sağır, gözlerini kör edecektir. Müminler üzerinde yalnız nezle hastalığı gibi tesir edecektir” dedi. Bunun üzerine biz bir korkuya kapıldık. Bu konuyu sormak için İbn Mes’ûd’a gittiğimde şöyle dedi:

“Kureyşliler İslam’a sırt çevirip Müslüman olmaya yanaşmayınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Allahım! Onlara Yûsuf’un yedi senelik kıtlığı gibi bir kıtlık vererek bana yardım et!» diye beddua etti. Bunun üzerine öyle bir kıtlığa maruz kaldılar ki hayvan leşlerini ve kemiklerini yemeye başladılar. Bundan ötürüdür ki o günlerde kişi, semaya baktığında açlık sebebiyle

¹ Duhân Sur. 10

² Duhân Sur. 10-16

³ Hadis ayrıca 1007, 4693, 4767, 4774, 4809, 4820, 4821, 4822, 4823, 4824, 4825’de geçmektedir. Müslim 2798

gözlerinin zayıf görmesinden dolayı, yerle gök arasını duman bürümüş olarak görüyordu.

Sonrasında Ebû Süfyân Sahr b. Harb, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek ve: «Ey Muhammed! Sen ki akrabalara yardım etmeyi emrediyorsun. Oysa kavmin bedduandan dolayı kıtlıktan ve açlıktan helak oluyor. Onlar için Allah'a dua et. Eğer maruz kaldığımız bu durumdan kurtulursak sana iman ederiz» dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «**Artık göğün, apaçık duman (fitne) getireceği günü gözle. (O fitne ki) insanları (insanların büyük kısmını) sarmıştır. İşte bu, elîm bir azaptır. Rabbimiz, azabı bizden kaldır. Muhakkak ki biz, mü'minleriz. Onlara (herşeyi) açıklayan bir resûl gelmişti. (Buna rağmen resûlün söylediklerinden) ibret almadılar. Ve (O'na) (şeytan tarafından vahyedilerek) «öğretilmiş» ve «deli» dediler ve sonra O'ndan yüz çevirdiler. Muhakkak ki Biz, azabı biraz kaldırsak (bile), şüphesiz ki siz (şirke) dönecek olanlarsınız**»¹ âyetlerini okudu. Kıtlıktan kurtulduktan sonra da yine küfre döndüler. Bunun üzerine Yüce Allah şiddetle yakalama (batşa) gününde onlardan intikam aldı. Yüce Allah'ın: «**Onları o en şiddetli yakalayışla yakalayacağımız günü hatırla**»² buyruğu da buna işaret etmektedir.” Şiddetle yakalama (batşa) gününün Bedir günü veya kıyamet günü olduğu söylenmektedir. Asîlî'nin rivayetinde: “**Şüphesiz biz öcümüzü alırız**”³ ziyadesi bulunmaktadır.

Buhârî der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua etti ve yedi gün boyunca yağmur yağdı.”

Duhân Sûresi'nin tefsirinde Ebû Muâviye'nin A'meş kanalıyla Ebu'd-Duhâ'dan olan rivayeti şöyledir: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): “Ey Allah'ın Resûlü! Mudar'a yağmur indirmesi için Allah'a dua et. Zira helak oldular” denilince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Mudar için mi? Sen gerçekten cesur birisin*” buyurdu. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dua edince de onlara yağmur yağdı.

¹ Duhân Sur. 10-15

² Duhân Sur. 16

³ Duhân Sur. 16

Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde bu konuda rivayet edilen birçok sâbit hadis görülmektedir ki: "Ey Allah'ın Resûlü!" diyen kişi Ebû Süfyân'dır. Bu rivayetler de hep: "Ebû Süfyân geldi ve: «Mudar'a yağmur indirmesi için dua et» dedi" şeklindedir. Zira Mudar kabilesinin çoğu Hicaz sularına yakındı.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'de ikamet eden Kureyşlilere beddua etmiş, ancak kıtlık etraflarında bulunan kimseleri de etkisi altına almıştı. Yağmur duası isteyen kimse Kureyşlilerin Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı tavırlarını bildiği için Mudar'a yağdırılmasını istemiştir. Böylece Mudar'la birlikte Kureyşliler de bu durumdan faydalanacaktı. Bu şekilde de Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine beddua edilmeyen kimselerin de helak olduğunu bildiriyordu.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mudar için mi? Sen gerçekten cesur birisin"* buyruğu: "Allah'a karşı asi olmakla birlikte şirk koştukları halde mi onlar için dua edeceğim" mânasındadır.

Beyhakî, *Delâil*'de Ka'b b. Murra veya Murra b. Ka'b'dan naklediyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mudar'a beddua etti. Ebû Süfyân, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: «Kavmin için Allah'a dua et. Onlar (kıtlıktan) helak oldu» dedi."

Ahmed ve İbn Mâce bunu Ka'b b. Murra'dan naklederek şöyle rivayet etmişlerdir: "Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: «Mudar'a yağmur indirmesi için Allah'a dua et» deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Mudar için mi? Sen gerçekten cesur birisin»* buyurdu. Adam: «Ey Allah'ın Resûlü! Sen daha önce Allah'tan yardım diledin ve Allah sana yardım etti, dua ettin duanı kabul buyurdu» deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırdı: *«Allahım! Bizi yavaşça değil, acil olarak doyurucu, bolca, kolayca hazmedilen, fayda sağlayan ve zarar vermeyen bir yağmur ile sula»* diye dua etti..." Burada da Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği zikredilen kişinin Ebû Süfyân olduğu anlaşılmaktadır.

Ahmed ve Hâkim bunu Ka'b b. Murra'dan naklederek şöyle rivayet etmişlerdir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mudar'a beddua edince kendisine gittim ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Allah sana yardım etti, sana istediğini verdi ve duanı kabul buyurdu. Kavmin helak oldu...» dedim." Burada görülmektedir ki bir önceki hadiste: "Ey Allah'ın Resûlü!" diyen kişi Ka'b b. Murra'dır.

Sanırım Ebû Süfyân ve Ka'b, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında birlikte idiler.

Bu rivayette de daha önceki rivayetlerde olduğu gibi: “*Sen gerçekten cesur birisin*” lafzının ve başka şeylerin zikredildiği sâbittir. Ka'b b. Murra'nın metin sunumunda karışıklık vardır. Oysa bu olay Medine'de yaşanan bir hadisedir. Yani Medine'de iken: “Sen daha önce Allah'tan yardım diledin ve Allah sana yardım etti” denilmiştir. Bu sebeple bu rivayetin Enes'in daha önceki rivyetiyle aynı olması olanaksızdır. Zira Enes rivayetinde: “Daha minberden inmeden önce yağmur yağdı” demiştir. Bu rivayette ise: “Daha bir Cuma veya buna yakın bir zaman geçmişti ki yağmur yağdı” denilmiştir.

Bu rivayette yağmur duası yapılmasını isteyen kişi ile diğer rivayette yağmur duası yapılmasını isteyen kişi aynı kişi değildir. Bunlar ayrı iki hadisedir. Ancak her ikisinde de yağmur duası yapılması, sonra da yağmurun dinmesi için dua edilmesi istenmiştir. İbn Hacer bunu hatalı olarak rivayet edene cevap olarak Esbât'ın bulunduğu ziyadenin başka bir rivayete ait olduğunu söylemiştir. Yani: “(Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de dua edince) yağmur yağmaya başladı” ziyadesi, Kureyş kıssasında değil de Enes'in rivayet ettiği hadistedir.

Birmâvî ise şöyle demiştir: Süfyân, Mansûr'dan Mekke'deki olayı, Mekke halkının yağmur duası edilmesini istemesini nakletmektedir. Ebû Süfyân da hicretten önce Mekke'de idi. Esbât, Mansûr kanalıyla her iki olayda da şu ziyadede bulunmuştur: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de dua edince yağmur yağmaya başladı. (Ancak yağmur yedi gün boyunca durmadan yağınca) insanlar bu kez yağmurun çokluğundan şikayet etmeye başladılar. Allah Resûlü: «Allahım! Üzerimize değil çevremize yağdır!» diye dua edince, yağmur bulutu üzerlerinden çekilip çevre bölgelere yağmur yağmaya başladı.”

۱۴ - باب الدَّعَاءِ إِذَا كَثُرَ الْمَطَرُ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا

14- ÇOK YAĞMUR YAĞMASI HALİNDE “(ALLAHIM!) ÜSTÜMÜZE DEĞİL ETRAFIMIZA (YAĞMUR YAĞSIN)” DİYE DUA ETMEK

۱۰۲۱ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ يَوْمَ جُمُعَةٍ ، فَقَامَ النَّاسُ فَصَاحُوا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَحَطَّ الْمَطَرُ وَاحْمَرَّتِ الشَّجَرُ وَهَلَكَتِ الْبَهَائِمُ ، فَادْعُ اللَّهَ يَسْقِينَا . فَقَالَ « اللَّهُمَّ اسْقِنَا » . مَرَّتَيْنِ ، وَإِنَّمَا اللَّهُ مَا تَرَى فِي السَّمَاءِ قَرَعَةً مِنْ سَحَابٍ ، فَنَشَأَتْ سَحَابَةٌ وَأَمْطَرَتْ ، وَتَزَلَّ عَنِ الْمِنْبَرِ فَصَلَّى ، فَلَمَّا انْصَرَفَ لَمْ تَزَلْ تُمَطِّرُ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا ، فَلَمَّا قَامَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ صَاحُوا إِلَيْهِ تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يَجْبِسْهَا عَنَّا . فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَالَ « اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا » فَكُشِطَتِ الْمَدِينَةُ ، فَجَعَلَتْ تُمَطِّرُ حَوْلَهَا وَلَا تَمُطِّرُ بِالْمَدِينَةِ قَطْرَةً ، فَنَظَرْتُ إِلَى الْمَدِينَةِ وَإِنَّهَا لَفِي مِثْلِ الْإِكْلِيلِ أَطْرَافُهُ ۹۳۲ ، ۹۳۳ ، ۱۰۱۳ ، ۱۰۱۴ ، ۱۰۱۵ ، ۱۰۱۶ ، ۱۰۱۷ ، ۱۰۱۸ ، ۱۰۱۹ ، ۱۰۲۹ ، ۱۰۳۳ ، ۳۵۸۲ ، ۶۰۹۳ ،

۶۳۴۲ - تحفة ۴۵۶

1021- “Muhammed b. Ebî Bekr — Mu'temir — Ubeydullah — Sâbit” isnâdıyla Enes anlatıyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü hutbe verirken halk kalkıp: “Ey Allah'ın Resûlü! Yağmur kesildi, ağaçlar sarardı, hayvanlar telef oldu. Bize yağmur yağdırması için Allah'a dua et” diye seslendiler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki defa: “Allahım! Bize yağmur yağdır. Allahım! Bize yağmur yağdır” diye dua etti. Vallahi; gökyüzünde bir bulut parçası bile göremiyorduk. Sonra bir bulut çıkıp yayıldı ve yağmur indi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) minberden inip namaz kıldıktan sonra oradan ayrıldı. Yağmur o cumadan diğer cumaya kadar devam etti. Diğer Cuma Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe vermek için kalkınca halk kalkıp: “Evler yıkıldı, yollar kesildi. Allah'a dua et te yağmuru dindirsin” diye seslendiler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) tebessüm edip: “Allahım! Üstümüze değil etrafımıza (yağmur yağsın)” diye

dua etti. Sonra Medine'nin üzerinde hava açıldı ve yağmur Medine etrafına yağmaya devam etti, Medine'ye bir damla bile düşmedi. O zaman Medine'ye baktığımda bulutların bir tâç gibi etrafımıza yayıldığını gördüm.¹

Muhammed, Muhammed b. Ebî Bekr el-Mukaddemî es-Sekafî el-Basrî'dir.

Mu'temir, İbn Süleyman et-Teymî'nin oğludur

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer b. Hafs b. Âsım el-Umerî'dir.

Sâbit, Sâbit el-Bunânî'dir.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü hutbe verirken halk kalkıp yağmurun kesildiğini, ağaçların kurduğunu, hayvanların ve bineklerin telef olduğunu bildirip kendisinden yağmur yağdırması için Allah'a dua etmesini istedi. Bunun üzerine Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) iki defa: "*Allahım! Bize yağmur yağdır. Allahım! Bize yağmur yağdır*" diye dua etti. Gökyüzünde bir bulut parçası bile görünmezken bir bulut çıkıp yayıldı ve yağmur indi. Ebû Ubeyd: "Bulutlar en fazla sonbaharda görülür" demiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) minberden inip namaz kıldıktan sonra oradan ayrıldı. Yağmur o cumadan diğer cumaya kadar devam etti ve diğer Cuma Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe vermek için kalkınca halk da kalkıp evlerin yıkıldığını, yolların kesildiğini bildirip yağmurun dinmesi için Allah'a dua etmesini istedi. Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) tebessüm edip: "*Allahım! Üstümüze değil etrafımıza yağmur yağsın*" diye dua etti.

Şâfiî, *el-Ümm*'de: "Yağmur zarar verecek şekilde çok yağdığı zaman: «Allahım! Üstümüze değil etrafımıza yağmur yağsın» diye dua etmek sünnettir" demiştir. Yağmurun dinmesi için namaz kılınmasına gerek yoktur. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem) bunun için namaz kılmamıştı.

Sonra Medine'nin üzerinde hava açıldı ve yağmur Medine etrafına yağmaya devam etti. Medine'ye bir damla bile düşmedi. O zaman Medine'de bulutların bir tâç gibi etraflarına yayıldığı görülmüştür.

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1029, 1033, 3582, 6093, 6342'de geçmektedir. Müslim 897

۱۵ - بَابُ الدُّعَاءِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ قَائِمًا

15- YAĞMUR DUASINI AYAKTA YAPMAK

Hutbede olsun başka yerde olsun insanların da görüp imama uyması için yağmur duasını ayakta yapmak.

۱۰۲۲ - وَقَالَ لَنَا أَبُو نُعَيْمٍ عَنْ زُهَيْرٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ خَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيُّ وَخَرَجَ مَعَهُ الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ وَزَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَاسْتَسْقَى ، فَقَامَ بِهِمْ عَلَى رِجْلَيْهِ عَلَى غَيْرِ مَنِيرٍ فَاسْتَغْفَرَ ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ يَجْهَرُ بِالْقِرَاءَةِ وَلَمْ يُؤَدِّنْ ، وَلَمْ يُقِمَّ . قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ وَرَأَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ النَّبِيَّ ﷺ . تحفة ۹۶۷۲

1022- Ebû Nuaym isnâdıyla Züheyr'in bildirdiğine göre Ebû İshâk şöyle demiştir: “Abdullah b. Yezîd el-Ensârî yağmur duasına çıktı. Onunla beraber çıkanlar arasında Berâ b. Âzib ve Zeyd b. Erkam da vardı. Abdullah b. Yezîd yağmur duası yaptı ve minber olmadan ayakta durup istiğfar etti. Sonra açıktan okuyarak bize iki rekat namaz kıldırdı. Namaz için ezan okunmadı ve kâmet getirilmedi.” Ebû İshâk der ki: “Abdullah b. Yezîd, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını görmüştür.”

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir

Züheyr, Züheyr b. Muâviye el-Kûfî'dir.

Ebû İshâk, Amr b. Abdillâh es-Sebî'î'dir.

Abdullah b. Yezîd el-Ensârî el-Evsî el-Hatmî, Abdullah b. ez-Zübeyr'in atamasıyla Kûfe'de vali iken hicri 64 yılında sahrâya yağmur duasına çıktı. Onunla birlikte Berâ b. Âzib ve Zeyd b. Erkam da vardı. Abdullah b. Yezîd yağmur duası yaptı ve minber olmadan ayakta durup istiğfar etti. Sonra açıktan okuyarak iki rekat namaz kıldırdı.

Buhârî'nin ravileri olan Ebu'l-Vakt, İbn Asâkir, Ebû Zer, Kuşmeyhanî, el-Hamevî ve Müstemlî bunu: “Yağmur duasını yaptı ve sonra iki rekat namaz kıldırdı” şeklinde rivayet etmişlerdir. Bundan da anlaşılmaktadır ki namazı hutbeden sonra kılmıştır. Sevrî de rivayetinde hutbeden önce yağmur duasını

yaptığını ve namazı kıldırıldığını söylemiştir. Ulemânın çoğunluğu da bu görüştedir. Namaz için ezan okunmamış ve kâmet getirilmemiştir.

Ebû İshâk es-Sebî'î, Abdullah b. Yezîd'in Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını gördüğünü söylemiştir. es-Sağânî'nin nüshasında da bu şekilde zikredilmiştir.

Eğer bu kendisinden sadece namaz ve dua şeklinde rivayet edilmişse merfû bir rivayettir. Eğer kıssanın tamamını rivayet etmişse mevkûf bir rivayettir.

Hadisi Müslim, *Meğâzî* konusu içinde tahrir etmiştir.

۱۰۲۳ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي عَبَّادُ بْنُ تَمِيمٍ أَنَّ
عَمَّهُ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَرَجَ بِالنَّاسِ يَسْتَسْقِي لَهُمْ ،
فَقَامَ فَدَعَا اللَّهَ قَائِمًا ، ثُمَّ تَوَجَّهَ قِبَلَ الْقِبْلَةِ ، وَحَوَّلَ رِجْلَهُ فَأَسْقُوا . أَطْرَافَهُ ۱۰۰۵ ، ۱۰۱۱ ،
۱۰۱۲ ، ۱۰۲۴ ، ۱۰۲۵ ، ۱۰۲۶ ، ۱۰۲۷ ، ۱۰۲۸ ، ۶۳۴۳ تحفة ۵۲۹۷

1023- "Ebu'l-Yemân — Şuayb" isnâdıyla Zührî'nin bildirdiğine göre Abbâd b. Temîm, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan amcasından şöyle nakletmiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için insanlarla birlikte çıktı. Yağmur duasını ayakta yaptıktan sonra kibleye doğru dönüp ridâsını ters çevirdi. Sonra da yağmur yağdı."¹

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, Şuayb b. Hamza el-Hımsî'dir.

Abbâd, Abbâd b. Temîm el-Mâzinî'dir.

Abbâd b. Temîm'in amcası, Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî'dir ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından biridir.

¹ Hadis ayrıca 1005, 1011, 1012, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 6343'de geçmektedir. Müslim 894

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için insanlarla birlikte çıktı. Yağmur duasını minber olmadan ayakta yaptıktan sonra kibleye doğru dönüp ridâsını ters çevirdi ve sonra yağmur yağdı.

١٦ - بَابُ الْجَهْرِ بِالْقِرَاءَةِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ

16- YAĞMUR DUASI NAMAZINDA KIRAATİ AÇIKTAN YAPMAK

١٠٢٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ نَعِيمٍ عَنْ عَمِّهِ قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَسْتَسْقِي فَتَوَجَّهَ إِلَى الْقِبْلَةِ يَدْعُو ، وَحَوْلَ رِدَائِهِ ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ أطرافه ١٠٠٥ ، ١٠١١ ، ١٠١٢ ، ١٠٢٣ ، ١٠٢٥ ، ١٠٢٦ ، ١٠٢٧ ، ١٠٢٨ ، ٦٣٤٣ تحفة ٥٢٩٧

1024- “Ebû Nuaym — İbn Ebî Zi’b — Zührî” isnâdıyla Abbâd b. Temîm’in bildirdiğine göre amcası şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için (namazgâha) çıkıp dua edeceği zaman kibleye yöneldi ve ridâsını ters çevirdi. Sonra iki rekat namaz kıldı ve kiraati açıktan yaptı.”¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dır.

İbn Ebî Zi’b, Muhammed b. Abdirrahman’dır.

Abbâd b. Temîm’in amcası, Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için namazgâha çıkıp ikinci hutbe sırasında dua edeceği zaman kibleye yöneldi ve ridâsını ters çevirdi. Ridânın (üstlüğüünün) sağ tarafını sol omuzuna, sol tarafını da sağ omuzuna attı.

Ebû Dâvud bunu hasen bir isnâdla rivayet etmiştir.

Sonra bayram namazında olduğu gibi açıktan okuyarak iki rekat namaz kıldırdı. İbn Battâl da bu konuda icma edildiğini nakletmiştir.

¹ Hadis ayrıca 1005, 1011, 1012, 1025, 1026, 1027, 1028, 6343’de geçmektedir. Müslim

۱۷ - بَابُ كَيْفَ حَوَّلَ النَّبِيُّ ﷺ ظَهْرَهُ إِلَى النَّاسِ

17- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) SIRTINI İNSANLARA DÖNME ŞEKLİ

۱۰۲۵ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَبَادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ خَرَجَ يَسْتَسْقِي قَالَ فَحَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ يَدْعُو ، ثُمَّ حَوَّلَ رِدَاءَهُ ، ثُمَّ صَلَّى لَنَا رَكَعَتَيْنِ جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ . أطرافه ۱۰۰۵ ، ۱۰۱۱ ، ۱۰۱۲ ، ۱۰۲۳ ، ۱۰۲۴ ، ۱۰۲۶ ، ۱۰۲۷ ، ۱۰۲۸ ، ۶۳۴۳ تحفة ۵۲۹۷

1025- “Âdem — İbn Ebî Zi'b — Zühri” isnâdıyla Abbâd b. Temîm'in bildirdiğine göre amcası şöyle demiştir: “Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için çıktığını gördüm. İnsanlara sırtını dönüp kibleye doğru yöneldi ve dua edip ridâsını (cübbesini/ üstlüğünü) ters çevirdi. Sonra iki rekat namaz kıldı ve kıraati açıktan yaptı.”¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs'tır.

İbn Ebî Zi'b, Muhammed b. Abdirrahman'dır.

Abbâd b. Temîm'in amcası, Abdullah b. Zeyd'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için insanlarla birlikte namazgâha çıktığı zaman öğüt vermeyi bitirdikten sonra dua edeceğinde sağ tarafından dönerek sırtını insanlara çevirdi. Çünkü Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bütün işlerinde sağdan başlamayı severdi.

“İnsanlara sırtını dönüp kibleye doğru yöneldi” lafzında karışıklık vardır. Çünkü burada sırtını nasıl döndüğü açıklanmaktadır. Oysa hadis sadece döndüğüne delâlet emektedir. Kirmânî: “Dönmeden kasıt dua edeceği zaman kibleye doğru dönmesidir” demiştir. Zeyn b. el-Münîr şöyle demiştir: Hadiste zikredilen dönmenin sağdan mı yoksa soldan mı olduğu bildirilmemiştir. Bu sebeple de bu açıklamaya gerek duyulmuştur.”

¹ Hadis ayrıca 1005, 1011, 1012, 1024, 1026, 1027, 1028, 6343'de geçmektedir. Müslim 894

“Sonra kibleye doğru yöneldi ve dua edip ridâsını ters çevirdi” lafzı ridâsını ters çevirmeden önce kibleye yöneldiğine delâlet etmektedir. Bu Şâfîî’nin açıklamasıdır ve Şâfîîlerin çoğu da dönme ifadesi ile kibleye doğru dönmenin kastedildiğini söylemektedir.

İnsanlara sırtını dönmek ile kibleye yönelmek arasındaki fark şudur ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tam olarak kibleye yönelmiş değildi. Biraz daha dönerek de tam olarak kibleye doğru yönelmiştir.

Sonra iki rekat namaz kıldı ve kiraati açıktan yaptı. İbn Battâl şöyle demiştir: Buradaki: «تُمْ حَوْلَ رِذَاءَهُ» lafzı Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) hutbeyi namazdan önce verdiğine delâlet etmektedir. Zira «ثم» ifadesi sıralama için kullanılır.”

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bir sonraki bölümde: «Dua ettikten sonra iki rekat namaz kıldı ve ridâsını ters çevirdi» denilmesine itiraz edilmiştir. Zira ridâsını hutbede iken ters çevirdiği konusunda ittifak edilmiştir.”

Hadiste ridâsını ters çevirmeden önce namaz kıldığına delâlet eden bir şey yoktur. Zira “وَقَلْبَ” ifadesindeki “و” harfi ne atıf edatı, ne de sıralama edatıdır, hal edatıdır.

Ebû Dâvud, *Sünen*’de isnâdıyla: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbeyi verdikten sonra namaz kıldı” şeklinde rivayet edilmiştir. Ancak hutbeyi daha sonra verdiği yönünde gelen rivayetler daha fazladır. Bayram namazı ve küsûf namazına kıyas olarak da bu şekilde olması daha uygundur.

Ebû Hâmid’in *Mecmû*’da, bir önceki bölümde olduğu gibi bazı dostlarımızdan naklettiğine göre hutbenin namazdan önce verilmesi de caizdir.

۱۸ - بَابُ صَلَاةِ الْإِسْتِسْقَاءِ رَكَعَتَيْنِ

18- YAĞMUR DUASI NAMAZI İKİ REKÂTTIR

Bu namazın kaç rekat olduğunu bildirmek açısından iki rekat olduğuna işaret edilmiştir.

۱۰۲۶ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَسْقَى فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، وَقَلَبَ رِدَاءَهُ أَطْرَافَهُ ۱۰۰۵ ، ۱۰۱۱ ، ۱۰۱۲ ، ۱۰۲۳ ، ۱۰۲۴ ، ۱۰۲۵ ، ۱۰۲۷ ، ۱۰۲۸ ، ۶۳۴۳ تحفة ۵۲۹۷

1026- “Kuteybe b. Saîd — Süfyân — Abdullah b. Ebî Bekr” isnâdıyla Abbâd b. Temîm’in bildirdiğine göre amcası: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dua ettikten sonra iki rekat namaz kıldı ve ridâsını ters çevirdi” demiştir.¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd es-Sekafî el-Belhî’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Abdullah b. Ebî Bekr, İbn Muhammed b. Amr b. Hazm’dır.

Abbâd b. Temîm’in amcası, Abdullah b. Zeyd’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dua ettikten sonra bayram namazında olduğu gibi her tekbirde ellerini kaldırarak ve ilk rekatta yedi tekbir, ikinci rekatta da beş tekbir getirerek iki rekat namaz kılmıştır. Ancak bu namazda bayram namazında olmayan dokuz şey vardır.

Bunları da şöyle sıralayabiliriz:

Namaz için belirli bir vakit belirtilerek cemaatin toplanması için duyuru yapmak.

O günü oruçlu geçirmek.

Duanın kabulü için o günden önceki üç günü de oruçlu geçirmek.

Duaya çıkılacağı zaman eski giysiler giyerek o gün süslenmemek ve hutbeden sonra bu giysileri çıkarmak.

Bayram namazı hutbesinde çokça getirilen tekbir yerine hutbede çokça istiğfar etmek.

¹ Hadis ayrıca 1005, 1011, 1012, 1024, 1025, 1027, 1028, 6343’de geçmektedir. Müslim

İstiğfar âyetini yani: “Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır”¹ âyetini okumak.

Dua ederken kibleye doğru dönmek.

Ellerini avuç içi yere bakacak şekilde kaldırmak.

Ridâyı/ cübbeyi/ üstlüğü ters çevirmek.

Hadiste: “وَقَلَّبَ رِدَاءَهُ” ifadesindeki “و” harfi atıf edatıdır, sıralama edatı değildir.

۱۹ - بَابُ الْإِسْتِسْقَاءِ فِي الْمُصَلَّى

19- YAĞMUR DUASI NAMAZINI NAMAZGÂHTA KILMAK

Burada mescid değil de sahradaki namazgâh kastedilmektedir. Zira yağmur duasına çıkılırken çocuklar, hayızlılar ve hayvanlar da çıkartılır. Yani o bölgedeki halkın çoğunun orada hazır bulunması gerekmektedir. Bu sebeple de geniş olmasından dolayı bu namazın sahrada kılınması daha uygundur. Hasta olan kişilerin bu namaza katılmaması konusu da daha sonra zikredilecektir inşallah.

Muhaddis arkadaşımız Mescid-i Haram’ı ve Beytü’l-Makdis’i bunun dışında tutmuştur. Selef ve haleften olanlar daha faziletli ve geniş olmasından dolayı bu namazı hem Mescid-i Haram’da, hem de Beytü’l-Makdis’te kılmıştır. Ancak dostlarımız sahrada kılınması görüşündedir.

۱۰۲۷ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرِ سَمِعَ عَبَّادَ بْنَ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْمُصَلَّى يَسْتَسْقِي ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ، وَقَلَّبَ رِدَاءَهُ . قَالَ سُفْيَانُ فَأَخْبَرَنِي الْمُسْعُودِيُّ عَنْ أَبِي بَكْرِ قَالَ جَعَلَ الْيَمِينَ عَلَى الشِّمَالِ . أَطْرَافَهُ ۱۰۲۸ ، ۱۰۲۶ ، ۱۰۲۵ ، ۱۰۲۴ ، ۱۰۲۳ ، ۱۰۱۲ ، ۱۰۱۱ ، ۱۰۰۵

، ۶۳۴۳ تحفة ۵۲۹۷

1027- “Abdullah b. Muhammed — Süfyân — Abdullah b. Ebî Bekr” isnâdıyla Abbâd b. Temîm’in bildirdiğine göre amcası şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için namazgâha çıkıp kibleye doğru döndü ve iki rekat namaz kılarak ridâsını ters çevirdi.”

Süfyân der ki: Mes’ûdî’nin bildirdiğine göre Ebû Bekir: “(Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını ters çevirirken) sağ tarafı sol tarafı üzerine koydu” demiştir.¹

Abdullah, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Abdullah b. Ebî Bekr, İbn Muhammed b. Amr b. Hazm’dır.

Abbâd b. Temîm’in amcası, Abdullah b. Zeyd’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası için namazgâha çıktığı zaman kibleye doğru dönüp iki rekat namaz kıldırması ve ridâsını ters çevirmiştir.

Süfyân b. Uyeyne der ki: Mes’ûdî Abdurrahman b. Abdillâh b. Utbe b. Abdillâh b. Mes’ûd’un bildirdiğine göre Abdullah’ın babası Ebû Bekir ridânın ters çevrilmesini açıklayarak: “Sağ tarafı sol omuzuna ve sol tarafı sağ omuzuna koydu” demiştir. Buhârî bu hadisi mevsûl olarak zikretmiştir. İbn Hacer de bunu mukaddimesinde zikretmiştir.

٢٠ - باب اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ

20- YAĞMUR DUASINDA KIBLEYE DOĞRU DÖNMEK

Yağmur duasında kibleye doğru dönmek ikinci hutbe sırasında olur. Zira kibleye doğru dönülerek yapılan dua daha makbuldür. Eğer birinci hutbede kibleye dönülürse ikinci hutbede dönmeye gerek yoktur.

Nevevî yağmur duasına çıkılacağı zaman guslederek abdestli bir şekilde çıkmanın müstehap olduğunu söylemiştir.

¹ Hadis ayrıca 1005, 1011, 1012, 1024, 1025, 1026, 1028, 6343’de geçmektedir. Müslim

۱۰۲۸ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ مُحَمَّدٍ أَنَّ عَبَّادَ بْنَ تَمِيمٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى يُصَلِّي، وَأَنَّهُ لَمَّا دَعَا - أَوْ أَرَادَ أَنْ يَدْعُو - اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَحَوْلَ رِدَائِهِ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ابْنُ زَيْدٍ هَذَا مَا زِنِي، وَالْأَوَّلُ كُوفِي هُوَ ابْنُ زَيْدٍ. أطرافه ۱۰۰۵، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۶۳۴۳ تحفة ۵۲۹۷

1028- “Muhammed — Abdulvehhâb — Yahya b. Saîd — Ebû Bekir b. Muhammed” isnâdıyla Abbâd b. Temîm’in bildirdiğine göre Abdullah b. Zeyd el-Ensârî şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası namazı için namazgâha çıktı. Dua ettiği veya edeceği zaman da kibleye doğru dönüp ridâsını ters çevirdi.” Ebû Abdillâh (Buhârî) der ki: “Burada zikredilen İbn Zeyd el-Mâzinî’dir. Daha önce zikredilen ise Kûfeli İbn Yezîd’dir.”¹

Muhammed, kimseye nisbet edilmemiştir. Ebû Zer’in nüshasında ise: “Muhammed b. Selâm” şeklinde zikredilmiştir.

Abdulvehhâb, Abdulvehhâb b. Abdilmecîd es-Sekaffî’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî’dir.

Ebû Bekir b. Muhammed, İbn Amr b. Hazm’dır.

Abbâd b. Temîm’in amcası, Abdullah b. Zeyd el-Ensârî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cemaatle birlikte namaz için sahraya çıktığında ve dua ettiğinde veya dua edeceği zaman (ki buradaki şüphe raviye aittir) cemaate arkasını dönerek kibleye doğru yönelmiş ve sağ tarafı sol tarafa, sol tarafı da sağ tarafa gelecek şekilde ridâsını ters çevirmiştir.

Buhârî der ki: “Bu hadisi rivayet eden İbn Zeyd el-Mâzinî el-Ensârî’dir. Yağmur duasını ayakta yapmak konusunda zikredilen kişi ise Kûfeli olan Abdullah b. Yezîd’dir.”

¹ Hadis ayrıca 1005, 1011, 1012, 1024, 1025, 1026, 1027, 6343’de geçmektedir. Müslim

Fethu'l-Bârî'de: "Kuşmeyhanî'nin nüshasında da bu şekilde geçmektedir" denilmiştir.

Buhârî'nin de dediği gibi yağmur duasını ayakta yapmak konusunda zikredilen kişi Abdullah b. Yezîd'dir. Bu böyle olsa bile muhtemelen bu konuda hem Abdullah b. Yezîd'den, hem de Abdullah b. Zeyd'den hadis nakledilmiş, ancak ravi bu iki hadisi zikrederken bunların farklı kimseler olduğunu bildirmiştir. Bu da muhtemelen Kuşmeyhanî'den kaynaklanan bir şeydir. Sanırım kendisi bu konuda ayrı bir sayfa bulmuş ve ihtiyat olarak onu burada yazmıştır.

۲۱ - بَابُ رَفْعِ النَّاسِ أَيْدِيَهُمْ مَعَ الْإِمَامِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ

21- YAĞMUR DUASINDA CEMAATİN İMAMLA BİRLİKTE ELLERİNİ KALDIRMASI

۱۰۲۹ - قَالَ أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ قَالَ قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ أَتَى رَجُلٌ أَغْرَابِيٌّ مِنْ أَهْلِ الْبَدْوِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكَتِ الْمَاشِيَةُ هَلَكَ الْعِيَالُ هَلَكَ النَّاسُ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ يَدْعُو ، وَرَفَعَ النَّاسُ أَيْدِيَهُمْ مَعَهُ يَدْعُونَ ، قَالَ فَمَا خَرَجْنَا مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى مُطَرَّنَا ، فَمَا زِلْنَا نُمَطِّرُ حَتَّى كَانَتِ الْجُمُعَةُ الْأُخْرَى ، فَأَتَى الرَّجُلُ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، بَشِقَ الْمُسَافِرُ ، وَمُنِعَ الطَّرِيقُ . أَطْرَافُهُ ۹۳۲ ، ۹۳۳ ، ۱۰۱۳ ، ۱۰۱۴ ، ۱۰۱۵ ، ۱۰۱۶ ، ۱۰۱۷ ، ۱۰۱۸ ، ۱۰۱۹ ، ۱۰۲۱ ، ۱۰۳۳ ، ۳۵۸۲ ، ۶۰۹۳ ، ۶۳۴۲ - تحفة ۱۶۶۱

1029- "Eyyûb b. Süleymân — Ebû Bekir b. Ebî Uveys — Süleymân b. Bilâl" isnâdıyla Yahya b. Saîd'in bildirdiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Çöl halkından bir bedevi Cuma günü Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Hayvanlar, çocuklar ve insanlar helak oldular" deyince Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini dua etmek için kaldırdı. Halk ta Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber ellerini dua

etmek için kaldırdılar. O zaman Mescid'den henüz çıkmadan yağmur yağdı ve bu yağmur ertesi cumaya kadar devam etti. Aynı adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Yolcular yolların kapalı oluşundan usandı ve yola çıkmak mümkün değil" dedi.¹

Eyyûb b. Süleymân, müellifin hocalarından biri olan Eyyûb b. Süleymân b. Bilâl'dir.

Ebû Bekir b. Ebî Uveys, İsmâîl b. Ebî Uveys'in kardeşi Ebû Bekir b. Ebî Uveys el-Asbahî el-Medenî'dir.

Süleymân, Süleymân b. Bilâl et-Teymî'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî'dir.

Cuma günü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken çöl halkından bir bedevi gelip karşısına geçerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Hayvanlar, çocuklar ve insanlar helak oldular" dedi.

Bu hadis çok yağmur yağması halinde "(Allahım!) Üstümüze değil etrafımıza (yağmur yağsın)" diye dua etmek konusunda: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü hutbe verirken halk kalkıp: «Ey Allah'ın Resûlü! Yağmur kesildi...» diye seslendiler" şeklinde zikredilmiştir. İki rivayeti birleştiren şey, ilk olarak bu adamın kalkması ve sonra cemaatin kalkmasıdır. Bir sonraki Cuma günü de aynı şey olmuştur. Bu adam da kalkıp cemaat adına konuşmuştur. Sadece bu adamın dile getirdiğini zikredip sahabileri bırakacak olursak, bunu ancak sahabelerin konumlarından dolayı takdir edilene razı olarak teslimiyetlerinin bedeviden daha farklı olduğu için yapabiliriz.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini dua etmek için kaldırınca halk ta Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber ellerini dua etmek için kaldırdı. Bu da yağmur duasında elleri kaldırmanın müstehap olduğuna delâlet etmektedir. Ancak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) özel olarak yağmur duasında ellerini (daha fazla) kaldırdığını İmam Mâlik rivayet etmemiştir. O zaman başka dualarda eller kaldırılır mı?" denilecek olursa, doğrusu başka dualarda da

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1033, 3582, 6093, 6342'de geçmektedir. Müslim 895

elleri kaldırmak müstehaptır. Buhârî, Müslim ve başkaları bunu tahrir etmiştir.

Enes'in Buhârî ve Müslim de rivayet edilen hadisine gelince; bir sonraki bölümde zikredileceği üzere Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası dışında hiç bir duada ellerini kaldırmazdı. Yağmur duasında ellerini o kadar kaldırırdı ki koltuk altlarının beyazlığı görünürdü. Bu da hiçbir duada ellerini yağmur duasında kaldırdığı kadar kaldırmazdı şeklinde tevîl edilmiştir. Bu sebeple söz konusu rivayette: "Koltuk altları görülecek kadar kaldırdı" şeklinde istisnâda bulunulmuştur.

Evet, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) başka dualarda da koltuk altları görünecek kadar ellerini kaldırdığı rivayet edilmiştir.

İbnu'l-Lutbiyye'yi zekât memuru olarak görevlendirdiği zaman da ellerini koltuk altları görünecek kadar kaldırıp dua ettiği gibi. Hadisi Buhârî ve Müslim tahrir etmiştir.

Hâlid b. el-Velîd'in olayında da: *"Allahum! Hâlid'in yaptıklarından beriyim"* diye dua ederken de ellerini koltuk altları görünecek kadar kaldırmıştır. Hadisi Buhârî ve Nesâî tahrir etmiştir.

Safâ'da da dua ederken yine ellerini bu kadar kaldırmıştır. Hadisi Müslim ve Ebû Dâvud tahrir etmiştir.

Bakî'de ailesi için dua ederken de üç defa ellerini kaldırmıştır. Hadisi Buhârî, Dua ederken elleri kaldırmak konusu içinde tahrir etmiştir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Çünkü, onlar (putlar), insanlardan birçoğunun sapmasına sebep oldular, Rabbim. Şimdi kim bana uyarırsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin"*¹ âyetini okuyup: *"Allahum! Ümmetim, ümmetim"* diyerek dua ettiğini de Müslim tahrir etmiştir.

Başlarında komutan olarak Hz. Ali'nin bulunduğu orduyu gönderdiği zaman da: *"Allahum! Ali'yi bir daha görmeden beni öldürme"* diye dua ettiği zaman yine ellerini kaldırmıştır. Hadisi Tirmizî tahrir etmiştir.

¹ İbrâhim Sur. 36

Ehl-i beytini bir araya toplayarak üzerlerine örtüyü atıp: “*Allahum! Bunlar benim Ehl-i beytimdir*” dediği zaman da ellerini kaldırmıştır. Hadisi Hâkim tahrir etmiştir.

Nevevî, *Şerhu'l-Mühezzeb* eserinde Buhârî, Müslim ve başkalarından bu konuda yaklaşık olarak otuz hadis toplamıştır.

Rûyânî: “Dua ederken necis olan eli kaldırmak mekruhtur” demiştir. Müslim ve Ebû Dâvud’un Enes’ten olan rivayetleri şöyledir: “Enes: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde dua ederdi» dedi ve avuç içleri yere gelecek şekilde koltuk altları görünecek kadar ellerini kaldırdı.”

Dostlarımız, Şâfiîler ve başkaları şöyle demiştir: “Kıtlık ve belanın kaldırılması gibi şeylerde dua ederken sünnet olan elleri avuç içleri yere bakacak şekilde kaldırmaktır ki bu, korkunun göstergesidir. Allah’tan bir şey isterken de elleri avuç içleri semaya bakacak şekilde kaldırmaktır. Bunun hikmeti de belanın def edilmesini istemenin, bir şeyin hâsıl olmasını istemenin hilafına olmasıdır. Veya Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını ters çevirmesi gibi bir şeyin tersine dönmesini istemektir. Bu da içindeki yağmuru bırakması için bulutun orta yerinin yere doğru bakmasını istemektir.

Enes der ki: O zaman Mescid’den henüz çıkmadan yağmur yağdı ve bu yağmur ertesi cumaya kadar devam etti. Aynı adam Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: “Ey Allah’ın Resûlü! Yolcu yolların kapalılığından bıkmaya başladı ve yola çıkmak mümkün değil” dedi.

۱۰۳۰ - وَقَالَ الْأَوْسِيُّ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ وَشَرِيكَ سَمِعَا

أَنَسًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ . تحفة ١٦٦٠ ، ٩١٠

1030- “Uveysî — Muhammed b. Câfer” isnâdıyla Yahya b. Saîd ve Şerîk’in bildirdiğine göre Enes: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini o kadar kaldırdı ki koltuk altlarının beyazlığını gördüm” demiştir.

Uveysî, Abdulazîz b. Abdullah’tır.

Muhammed b. Câfer, İbn Ebî Kesîr el-Medenî’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî’dir.

Şerîk, İbn Abdillâh b. Ebî Nemir’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dua ederken ellerini o kadar kaldırmış ki Enes koltuk altlarının beyazlığını görmüştür

Birden fazla kişi işte bu rivayeti Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) koltuk altlarının beyaz olduğuna delil saymıştır.

Ancak Abdullah b. Ekram el-Huzâî'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) secde ettiği zaman koltuk altlarının beyazlığına bakardım" şeklindeki rivayeti ile buna itiraz edilmiştir. Tirmizî hadis için: "Hasen" demiştir.

Evet, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) koltuk altlarının kerih bir kokusu yoktu, aksine güzel kokusu vardı. Bu konu Buhârî ve Müslim de sâbit bir isnâdla rivayet edilmiştir.

Bu hadis İbn Asâkir'in rivayetinde: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini o kadar kaldırdı ki koltuk altları görünürdü" şeklindedir.

۲۲ - باب رَفْعِ الْإِمَامِ يَدَهُ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ

22- YAĞMUR DUASINDA İMAMIN ELLERİNİ KALDIRMASI

Hamevî ve Müstemlî'nin rivayetlerinde yine: "Yağmur duasında imamın ellerini kaldırması" şeklinde zikredilmiştir. Burada bu konu tekrar edilmiş değildir. Bir önceki bölümde müminlerin ellerini kaldırarak imama uymaları gerektiği bildirilmiştir. Bu bölümde ise yağmur duasında imamın ellerini kaldırmasının sâbit olduğu bildirilmektedir. İbnu'l-Münîr böyle demiştir.

۱۰۳۱ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى وَابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ

أَنْسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا فِي الْإِسْتِسْقَاءِ ، وَإِنَّهُ يَرْفَعُ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ إِبْطَيْهِ . طرفاه ۳۵۶۵ ، ۶۳۴۱ - تحفة ۱۱۶۸

1031- "Muhammed b. Beşşâr — Yahya ve İbn Ebî Adiy — Saîd" isnâdıyla Katâde'nin bildirdiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duası dışında diğer dualarda ellerini kaldırmazdı. Yağmur duasında ellerini koltuk altları görünecek kadar kaldırırdı."

Muhammed b. Beşşâr, İbn Osman el-Abdî el-Basrî'dir ve kendisine Bundar denilmektedir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

İbn Adiy, Muhammed b. İbrâhîm'dir.

Saîd, Saîd b. Ebî Arûbe'dir.

Katâde, Katâde b. Diâme'dir.

Burada yağmur duasından başka bir duada ellerin kaldırılmayacağı anlaşılmaktadır. Ancak bu daha önceki bölümde zikrettiğim hadislerle muhaliftir.

Burada yağmur duasından başka bir duada ellerin kaldırılmayışı ile ya koltuk altları görünecek kadar yükseğe kaldırmayışı, ya da Müslim'in rivayetinde olduğu gibi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duasında ellerini avuç içleri yere gelecek şekilde kaldırdı" demesi gibi kaldırmaması kastedilmektedir. Ya da Enes başka yerde onu el kaldırırken görmediğini bildirmiştir. Enes'in başka bir yerde el kaldırdığını görmeyişi başkasının görmesini nefyetmez. Sâbit olan rivayette kabulde nefyeden rivayetten daha önceliklidir.

Rükû duası, secde duası ve buna benzer dualar dışındaki dualarda elleri kaldırmak müstehaptır.

Hadisi Buhârî, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) sıfatları konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim, Nesâî ve İbn Mâce, Yağmur duası konusu içinde tahrir etmiştir.

۲۳ - بَاب مَا يُقَالُ إِذَا أَمْطَرَتْ

23- YAĞMUR YAĞDIĞINDA DENİLECEK ŞEY

İbn Abbâs: "كَصَبٌ"² buyruğu ile yağmurun kastedildiğini söylemiştir. Cumhurun da görüşü bu yöndedir.

۱۰۳۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ - هُوَ ابْنُ مُقَاتِلٍ أَبُو الْحَسَنِ الْمُرُوزِيُّ - قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ

أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا رَأَى

¹ Hadis ayrıca 3565, 6341'de geçmektedir. Müslim 895

² Bakara Sur. 19

الْمَطَرُ قَالَ « صَبِيًّا نَافِعًا » تَابِعَهُ الْقَاسِمُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ . وَرَوَاهُ الْأَوْزَاعِيُّ وَعُقَيْلُ
عَنْ نَافِعٍ . تحفة ١٧٥٥٨

1032- “Muhammed (İbn Mukâtil Ebu’l-Hasan el-Mervezî) — Abdullah — Ubeydullah — Nâfi” isnâdıyla Kâsım b. Muhammed’in bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur yağdığını görünce: «(Allahım! Bunu) yararlı bir yağmur (kıl)» diye dua ederdi.”

Kâsım b. Yahya bunu Ubeydullah’tan rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Evzâî ve Ukayl bunu Nâfi’den rivayet etmişlerdir.

Muhammed İbn Mukâtil Ebu’l-Hasan el-Mervezî, Mekke civarında ikamet eden biridir. Ancak nüshamızda künyesi ve nesebi düşmüştür.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

Ubeydullah, İbn Ömer el-Umerî’dir.

Nâfi’, İbn Ömer’in azatlısıdır.

Kâsım b. Muhammed, İbn Ebî Bekr es-Siddîk’tir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur yağdığını görünce: «(Allahım! Bunu) yararlı bir yağmur (kıl)» diye dua ederdi. Burada yağın yağmurla şiddetli yağın yağmur kastedilmektedir ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zarar verip malları ifsad edecek şeyden korunmak için: “(Allahım! Bunu) yararlı bir yağmur (kıl)” diye dua etmektedir. Şair de bu konuda:

“Bir zarar vermeksizin senin yurdunu sular

Bahar yağmuru ve devamlı yağın yağmurlar” demesi de buna benzemektedir.

Ancak hadiste olduğu gibi: “Yararlı” denilmesi: “Zarar verip ifsad edici” demekten daha güzel ve daha uygundur.

Müellif, *Masâbîh*’te şöyle demiştir: Eğer İbn Abbâs’ın dediği gibi صَبِيًّا “زید رجل فاضل” ifadesi ile yağmur kastediliyorsa, o zaman: Zeyd’in vasfının bildirildiği gibi bu da bir haberden ibarettir. İbn Abbâs’ın dediği gibi burada yağmur kastediliyorsa ve böylesi bir ihbar olmasaydı yağmurdan istenilen fayda hâsıl olmazdı. Eğer burada Vâhidî’nin dediği gibi

yağmurun çok olması kastediliyorsa o zaman “صَيِّبًا وَنَافِعًا” şeklindeki her ifade ile zarar vermeyecek faydalı yağmur kastediliyor demektir.

Müstemlî'nin rivayeti: “Allahum! Bunu yararlı bir yağmur olarak indir” şeklindedir.

Hicri 197 yılında vefat eden Kâsım b. Yahya b. Atâ el-Makdimî el-Hilâlî el-Vâsitî bunu Ubeydullah el-Umerî'den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Evzâî ve Ukayl bunu Nâfi'den rivayet etmişlerdir. İbn Hacer: “Mevsul olan bu rivayetleri dikkate almıyorum” demiştir.

Söz konusu hadisi Evzâî Abdurrahman b. Amr rivayet etmiştir. Nesâî bunu *Amelu'l-yevm vel-leyle'* de ve Ahmed: “نَافِعًا” ifadesi yerine: “هَنِيئًا” ifadesi ile rivayet etmişlerdir. Ukayl b. Hâlid bunu Dârakutnî'nin İbn Ömer'in azatlısı Nâfi'den zikrettiği yönde aktarmıştır.

Hadisin üç ravisi Medinelidir. Ayrıca tâbiî bunu tâbiî kanalıyla sahabiden rivayet etmiştir. Nesâî bunu *Amelu'l-yevm vel-leyle'* de ve İbn Mâce, *Dua* konusu içinde tahrir etmiştir.

٢٤ - بَابُ مَنْ قَطَرَ فِي الْمَطَرِ حَتَّى يَتَحَادَرَ عَلَى لِحْيَتِهِ

24- YAĞMUR TANELERİ SAKALI ÜZERİNDEN AŞAĞIYA DOĞRU AKINCAYA KADAR YAĞMURA TUTULAN KİMSE

Yağmur taneleri sakalı üzerinden aşağıya doğru akıncaya kadar yağmura tutulan kimse. Zira yağmur Müslim'in de rivayetinde olduğu gibi Yüce Allah'ın henüz yeni yarattığı bir rahmettir. Bu yağmura henüz günahkar bir el değmemiş ve bu yağmur tanesi henüz Allah'tan başkasına ibadet edilen toprağa inmemiştir. Bu konuda şair ne güzel demiştir:

Necdîlerin ruhları ürperir

Yurtlarına yaklaştıkları zaman.

١٠٣٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ أَخْبَرَنَا الْأَوْزَاعِيُّ

قَالَ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ

أَصَابَتِ النَّاسَ سَنَةٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَبَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ يَوْمَ

الْجُمُعَةِ قَامَ أَغْرَابِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ ، فَادْعُ اللَّهَ لَنَا أَنْ يَسْقِينَا . قَالَ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ ، وَمَا فِي السَّمَاءِ قَرَعَةٌ ، قَالَ فَتَنَارَ سَحَابٌ أَمْثَالُ الْجِبَالِ ، ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مَنبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ ، قَالَ فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ ، وَفِي الْغَدِ وَمِنْ بَعْدِ الْغَدِ وَالَّذِي يَلِيهِ إِلَى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى ، فَقَامَ ذَلِكَ الْأَغْرَابِيُّ أَوْ رَجُلٌ غَيْرُهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، تَهْدَمُ الْبِنَاءُ وَغَرِقَ الْمَالُ ، فَادْعُ اللَّهَ لَنَا . فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ وَقَالَ « اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا » . قَالَ فَمَا جَعَلَ يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ السَّمَاءِ إِلَّا تَفَرَّجَتْ حَتَّى صَارَتْ الْمَدِينَةُ فِي مِثْلِ الْجُوبَةِ ، حَتَّى سَالَ الْوَادِي - وَادِي قَنَاءَ - شَهْرًا . قَالَ فَلَمْ يَحِجْ أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَّا حَدَّثَ بِالْجُودِ . أطرافه ٩٣٢ ، ٩٣٣ ، ١٠١٣ ، ١٠١٤ ، ١٠١٥ ، ١٠١٦ ، ١٠١٧ ، ١٠١٨ ، ١٠١٩ ، ١٠٢١ ، ١٠٢٩ ، ٣٥٨٢ ، ٦٠٩٣ ، ٦٣٤٢ - تحفة ١٧٤

1033- "Muhammed b. Mukâtil — Abdullah b. el-Mübârek — Evzâi — İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha el-Ensârî" isnâdıyla Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında insanları kuraklık vurmuştu. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü hutbe verirken bir bedevi kalkıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Mallar helak oldu. Çocuklar aç kaldı. Bize yağmur yağdırması için Allah'a dua et" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua için ellerini kaldırdı. Gökyüzünde bir bulut parçası bile yoktu. Ancak dağlar gibi bulutlar oluştu ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) daha minberden inmeden yağmur damlalarının sakalına damlamaya başladığını gördük. O gün, ertesi gün, daha ertesi gün ve daha ertesi gün yağmur yağdı. Diğer Cuma gününe kadar hep yağmur yağdı. Ertesi Cuma yine o bedevi veya başka biri kalktı ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Artık binalar yıkıldı, mallar suda boğuldu. Bizim için Allah'a dua et" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırdı ve: "Allahım! Üzerimize değil çevremize yağdır!" diye dua etti. Dua ederken de eliyle semadan hangi tarafa işaret ettiyse orası açıldı ve Medine, üstü açık bir alan gibi oldu. Kanât vadisi bir ay boyunca aktı.

Herhangi bir taraftan kim geldiyse muhakkak bol bol yağmur yağdığını söyledi.¹

Muhammed, Muhammed b. Mukâtil'dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek'tir.

Evzâî, Ebû Amr'dır.

Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında insanları kuraklık vurmuştu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Cuma günü hutbe verirken çöl halkından ismi bilinmeyen bir bedevi kalkıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Mallar helak oldu. Kuraklıktan dolayı yiyeceğimiz azaldı ve çocuklar aç kaldı. Bize yağmur yağdırması için Allah'a dua et" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua için ellerini kaldırdı. Ellerini o kadar kaldırdı ki koltuk altlarının beyazlığı göründü. Gökyüzünde bir bulut parçası bile yoktu. Ancak semada dağlar gibi bulutlar oluştu ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) daha minberden inmeden yağmur damlalarının mukaddes sakalına damlamaya başladığını gördük.

Müellifin yağmur damlalarının Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sakalına damlamaya başladığını zikretmesi *Masâbîh* eserinde dediği gibi sanırım Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bir giysi veya başka bir şeyle yağmurdan korunmadığını bildirmek açısındandır. Veya Mescid'in tavanının akıtmaya başlamasıyla minberden indiğini bildirmek açısındandır. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur şiddetleninceye ve yağmur suyu sakallarına damlayıncaya kadar hutbeyi uzatmıştır.

O gün, ertesi gün, daha ertesi gün ve daha ertesi gün yağmur yağdı. Diğer Cuma gününe kadar hep yağmur yağdı. Ertesi Cuma yine o bedevi veya başka biri kalktı ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Yağmurun çokluğundan binalar yıkıldı, mallar suda boğuldu. Yağmuru dindirmesi için Allah'a dua et" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırdı ve: "*Allahım! Yağmuru üzerimize değil çevremize yağdır!*" diye dua etti. Çevremize ifadesiyle Medine ile evleri ve yolları değil, ot ve ekinlerin biteceği yerler kastedilmektedir. Aksi takdirde insanların şikayetleri devam edecekti.

¹ Hadis ayrıca 932, 933, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1029, 3582, 6093, 6342'de geçmektedir. Müslim 897

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) yağmurun tümünden kesilmesini istememiştir. Sadece vereceği zararın def edilmesini, Medine’de ikamet edenlerin ve yolcuların zarar görmemesi için evlerin ve yolların üzerine yağmamasını, ancak ihtiyaç duyulan yerlere yağmasını istemiştir. Bu şekilde yağmurun dağlara ve sahralara yağmaya devam etmesi ileriki günlerde mera, su kaynakları ve diğer şeyler açısından daha fazla fayda sağlayacaktır ki bu da Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) hayır yönünde idrakının çok kuvvetli olduğuna delâlet etmektedir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dua ederken de eliyle semadan hangi tarafa işaret ettiyse orası açılmış ve oraya yağmur yağmaz olmuştu. Burada da Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bir mucizesi vardır ki kendisi hiç konuşmadan bulutlar işaret ettiği yere gitmiştir. Medine, üstü açık bir alan gibi olmuştu. Kanât vadisinde bir ay boyunca sel akmış ve hangi bir taraftan kim geldiyse muhakkak bol bol yağmur yağdığını söylemişti.

Kanât vadisi, Medine vadilerinden bir vadidir. O civarda ekin ekilir ve ziraatla uğraşılırdı. Yağmur suyu bu vadide bir ay boyunca aktı. Bu zaman zarfında da yer suya doyar. Yağmurun kesilmesi durumunda ise toprak susuz kalır ve sıcak olur. Oysa yağmurun devam etmesiyle toprağın sıcaklığı azalır ve toprak daha verimli olur.

۲۵ - بَابُ إِذَا هَبَّتِ الرِّيحُ

25- RÜZGARIN ŞİDDETLİ ESMESİ

Rüzgarın şiddetli esmesi durumunda ne yapılır veya ne denilir?

۱۰۳۴ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي حُمَيْدٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا يَقُولُ كَانَتْ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ إِذَا هَبَّتْ عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ ﷺ . تحفة ۷۴۳

1034- “Saîd b. Ebî Meryem — Muhammed b. Câfer — Humeyd” isnâdıyla Enes der ki: “Rüzgar şiddetli esince bunun Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üzerindeki etkisi yüzünden belli olurdu.”

Saîd b. Ebî Meryem, Saîd b. Muhammed b. el-Hakem b. Ebî Meryem’dir.

Muhammed, Muhammed b. Câfer el-Medenî’dir.

Humeyd, Humeyd et-Tavîl’dir.

Rüzgar şiddetli esince bunun, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üzerindeki etkisi yüzünden belli olurdu. Yani yüzündeki korku belli olurdu. Bu korkusu da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) merhametli olması sebebi ile asilerin günahlarından dolayı bu rüzgarın ümmetine bir zarar vermesi korkusu idi.

Müslim'de, Hz. Âişe'den gelen rivayette şöyle geçmektedir: Rüzgar estiği zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *“Allahım! Bu rüzgarın hayrını, taşıdığı şeylerin hayrını ve gönderildiği şeyin hayrını senden isterim. Bu rüzgarın şerrinden, taşıdığı şeyin şerrinden ve gönderildiği şeyin şerrinden sana sığınırım”* diye dua ederdi. Hava bulutlandığı zaman rengi değişir, (yerinde duramayıp içeri) girer çıkar, ileri geri gider gelirdi. Yağmur yağdığı zaman ise rahatlardı. Ben, bunu (onun yüzünden anlardım) kendisine sebebini sorduğumda: *“Ey Âişe! Belki bu bulut Âd kavminin dediği gibi (bir azâb) olur. Onu vadilerine doğru gelen bir bulut hâlinde görünce: «Bu bize yağmur verecek bir buluttur, dediler...»”*¹ buyurdu.

“عَصَفَ” ifadesi “هَبَّتْ” mânasındadır. “هَبَّتْ” ifadesi de şiddetlenmek mânasındadır. “تَخَيَّلَتِ السَّمَاءُ” ifadesi, havanın bulutlanması demektir. Bu bulutların yağmur bulutları olduğu anlaşıncı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) korkusu gider ve rahatlardı. “عارض” ifadesi yağmur bulutu mânasındadır.

Şâfiî şöyle rivayette bulunmuştur: “Rüzgar şiddetli estiği zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dizleri üzerine çöker ve: *«Allahım! Onu rahmet kıl azap kılma. Allahım! Onu riyâh (nimet getirici) kıl, rîh (rîh-ı sarsar) kılma»* diye dua ederdi.”

۲۶ - بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ « نَصِرْتُ بِالصَّبَا »

26- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): "SABÂ (DOĞU) RÜZGARıyla BANA YARDIM EDİLDİ..." BUYRUĞU

۱۰۳۵ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « نَصِرْتُ بِالصَّبَا ، وَأَهْلِكَتُ عَادُ بِالذَّبُورِ » . أطرافه ۳۲۰۵ ، ۳۳۴۳ ، ۴۱۰۵ -

تحفة ۶۳۸۶

1035- "Müslim — Şu'be — Hakem — Mücâhid" isnâdıyla İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*Sabâ (doğu) rüzgarıyla bana yardım edildi. Âd kavmi de batı rüzgarıyla helak edildi*" buyurmuştur.

Müslim, Müslim b. İbrâhîm'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'dır.

Hakem, Hakem b. Uteybe'dir.

Mücâhid, Mücâhid b. Cebr'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Sabâ (doğu) rüzgarıyla bana yardım edildi*" buyurmuştur. Burada kişinin Mısır'da olması ve yüzünü kibleye doğru dönmesi halinde arkasından esen rüzgar kastedilmektedir. Buna da istikamet olarak Kâbe'nin kapısına denk geldiği için *Kubûl (Ön)* rüzgarı denilmektedir. O halde bu rüzgar doğudan esmektedir.

İbnu'l-A'râbî şöyle demiştir: "Bu rüzgar Süreyya yıldızının doğduğu taraftan Büyük Ayı tarafına esmektedir. Tefsîr'de de bu rüzgarın Hz. Yûsuf'un kokusunu müjdeciden önce Hz. Yâkûb'a taşıyan rüzgar olduğu söylenmiştir. Her mahzun kişi de bu rüzgarla esenlik bulur.

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), Sabâ (doğu) rüzgarıyla yardım edilmesi Ahzâb gününde vaki oldu. Medine'yi kuşattıkları zaman yaklaşık olarak on iki bin kişiydiler. Yüce Allah kış gecesinde onlara soğuk Sabâ rüzgarını gönderdi. Bu rüzgar yüzlerine toprak saçtı, ateşlerini söndürdü, çadırlarını yerinden söktü ve bu sebeple savaşmadan hezimete uğradılar. Ancak Yüce Allah,

Peygamberinin merhametinden dolayı onların Müslüman olmasını arzuladığını bildiği için onlardan kimseyi azab ederek helak etmemiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Âd kavmi de batı rüzgarıyla helak edildi*” buyurmuştur. Bu rüzgar kişinin yüzünü kibleye doğru dönmesi halinde arkasından esen rüzgardır.

İbnu'l-A'râbî şöyle demiştir: “Batı rüzgarı süzülen kartalı düzlüğe düşüren bir rüzgardır ve buna da *Akîm* (kısır) denilmektedir. Onları helak edip nesillerini kestiği için bu rüzgara *Akîm* denilmiştir.

Semerkanî'nin Şehr b. Havşeb kanalıyla İbn Abbâs'tan şu sözünü nakletmiştir: “Yüce Allah'ın indirdiği her yağmur damlasının ve esen her rüzgarın belli bir ölçüsü vardır. Ancak Nûh tûfânında ve Âd kavmi helâk edildiğinde bu böyle olmadı. Nûh tûfânı günü, su (Allah'ın emri ile) hazinelerinden taşıtı ve onlara (kurtuluş olarak) hiçbir yol bırakmadı. Âd kavmi helak edildiği zaman da rüzgar (Allah'ın emri ile) hiçbir ölçü olmadan her yerden korkunç bir şekilde esti ve onlara (kurtuluş olarak) hiçbir yol bırakmadı.”

Başka biri de şöyle demiştir: “Bu rüzgar ağaçları devirip evleri yıkmakta, göç edenleri alıp çekirge büyüklüğünde görününceye kadar yer ve sema arasında uçurmaktaydı.”

İbn Abbâs'tan şöyle nakledilmiştir: “Âd kavmi evlerine girip kapılarını kapattı. Ancak rüzgar gelip evlerin kapısını açtı ve içlerini kumla doldurdu. Bu şekilde kumun altında yedi gece sekiz gündüz kaldılar. İniltileri de kumun altından işitilmekte idi.”

Hadis hakkındaki bahisler *Bedu'l-halk* konusu içinde zikredilecektir inşallah.¹

İbn Battâl, Sabâ (doğu) rüzgarıyla yardım edilmesi ve batı rüzgarıyla helak edilmesi ile bazı kimselerin bazı kimselerden daha üstün olduğunu bildirmiştir. Zira bunlardan her biri Allah düşmanını helak ederken peygamberleri ile dostlarına yardım etmiştir.

Sabâ rüzgarı (doğudan esen rüzgar), Debûr rüzgarı (arkadan esen rüzgar), Cenub rüzgarı (güneyden esen rüzgar) ve Şimâl rüzgarı (batıdan

¹ Hadis ayrıca 3205, 3343, 4105'de geçmektedir.

esen rüzgar) olmak üzere dört çeşit rüzgar vardır ve bunlardan her biri bir çeşittir. Sabâ rüzgarı sıcak ve kurudur. Debûr rüzgarı soğuk ve nemlidir. Cenub rüzgarı sıcak ve nemlidir. Şimâl rüzgarı soğuk ve kurudur ki bu üzerlerine esen cennet rüzgarıdır. Hadisi Müslim tahrir etmiştir.¹

۲۷ - بَاب مَا قِيلَ فِي الزَّلَازِلِ وَالْآيَاتِ

27- DEPREM VE (DİĞER) ALAMETLER HAKINDA DENİLENLER

۱۰۳۶ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو الزِّنَادِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقْبَضَ الْعِلْمُ ، وَتَكْثُرَ الزَّلَازِلُ ، وَيَتَقَارَبَ الزَّمَانُ ، وَتَظْهَرَ الْفِتَنُ ، وَتَكْثُرَ الْهَرْجُ - وَهُوَ الْقَتْلُ الْقَتْلُ - حَتَّى يَكْثُرَ فِيكُمْ الْمَالُ فَيَقْبُضُ » . أطرافه ۸۵ ، ۱۴۱۲ ، ۳۶۰۸ ، ۳۶۰۹ ، ۴۶۳۵ ، ۴۶۳۶ ، ۶۰۳۷ ، ۱۳۷۴۸ - تحفة ۷۱۲۱ ، ۷۱۱۵ ، ۷۰۶۱ ، ۶۹۳۵ ، ۶۵۰۶ ،

1036- "Ebu'l-Yemân — Şuayb — Ebu'z-Zinâd — Abdurrahman el-A'rec" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "İlim kaldırılmadıkça, depremler çoğalmadıkça, zaman yaklaşmadıkça, fitneler zuhûr etmedikçe, herc ve mallarınız çoğalmadıkça kıyamet kopmayacaktır."²

Ebu'l-Yemân, Ebu'l-Yemân Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, Şuayb b. Ebî Hamza'dır.

Ebu'z-Zinâd, Abdullah b. Zekvân'dır.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Hürmüz'dür.

İlim kaldırılmadıkça yani âlimler ölüp cahiller çoğalmadıkça, depremler çoğalıp binalar yıkılmadıkça, zaman yaklaşmadıkça yani Tirmizî'nin Enes'ten: "Sene ay kadar, ay hafta kadar, hafta gün kadar, gün saat kadar ve saat da

¹ Müslim 900

² Hadis ayrıca 85, 1412, 3608, 3609, 4635, 4636, 6037, 6506, 6935, 7061, 7115, 7121'de geçmektedir. Müslim 157

kuru otun ateşte yanması kadar kısalmadıkça kısacası her şeyde bereket azalmadıkça, insanlar kalplerini fitneyle meşğul etmedikçe, gece ve gündüzlerini nasıl geçirdiklerini anlayamayacak duruma gelmedikçe” şeklinde merfû olarak rivayet ettiği gibi zaman heba edilmedikçe, fitneler çoğalmadıkça, herc yani (toplu) öldürmeler çoğalmadıkça ve mallarınız çoğalmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Yani insanların azalması ve kıyametin yaklaşması sebebi ile ona rağbet edilmemesinden dolayı mallar çoğalmadan kıyamet kopmayacaktır.

Arapların kısalan gündüz ve geceleri güzel şeylerle, uzayan gündüz ve geceleri ise mekruh şeylerle geçirdiği söylenebilir. Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Gündüz ve gecelerin kısalması ile ilgili bu görüş, burada kastedilen uzama ve kısalma ile aynı mânâyı taşımamaktadır. Bu ifadede Arapların yaşamında rahatlığın devamlılığı veya şiddetin kısa sürede bitmesinin temenni edilmesi mânâsı vardır. Ancak burada, geçen zamanın aleyhlerine nasıl geçtiğinin idrak edilmemesi kastedilmektedir.”

Hattâbî bunun Mehdî zamanında yeryüzüne emniyetin yayıldığı zamanda olacağı görüşündedir. Mehdî’nin adaletinin yayılmasından dolayı o zaman yaşantıdan zevk alınacaktır, ama bu zaman kısa bir zaman dilimi olacaktır. Çünkü insanlar rahatlık zamanı uzun bir zaman olsa bile bunu kısa bir zaman olarak görmektedir. Zorluk zamanını da kısa bir zaman olsa bile bunu uzun bir zaman olarak görmektedir.

Kirmânî’nin bildirdiğine göre kişi, fitnelerin zuhur etmesinden, kargaşa ve başka şeylerin çoğalmasından dolayı kardeşiyle de bağlarını koparacaktır. Burada zaman da dahil olmak üzere her şeyden bereketin çekileceği kastedilmektedir. Bu da kıyametin alâmetlerindendir. Bazı kimseler o zamanlarda uzunluk olarak gece ve gündüzün eşit olacağını söylemektedir.

Söz konusu hadis, *İlim* konusu içinde Sâlim b. Abdillâh kanalıyla: “Ebû Hureyre’nin şöyle dediğini işittim” şeklinde rivayet edilmişti. Hadisin sonunda da: “Ey Allah’ın Resûlü! Herc nedir?” diye sorulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle işaret ederek cevap verdi. İşaretiyle de sanki öldürmeyi kasdetmişti” eklemesinde bulunulmuştur.

“Su çoğaldığı zaman vadinin iki kenarına taşarak akar” ve: “Kişi kabını taşırana kadar doldurdu” denilir. Hadiste zikredilen çokluktan kasıt ise kişinin

elinde ihtiyacından fazla malın bulunmasıdır. O zamanda da insanların genelinde malın ihtiyaçtan fazla olacağı söylenmektedir.

۱۰۳۷ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا وَفِي يَمِينِنَا قَالَ قَالُوا وَفِي نَجْدِنَا قَالَ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا وَفِي يَمِينِنَا . قَالَ قَالُوا وَفِي نَجْدِنَا قَالَ قَالَ هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ ، وَبِهَا يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ . طرفه ۷۰۹۴ - تحفة ۷۷۴۵

1037- “Muhammed b. el-Müsennâ — Hüseyin b. el-Hasan — İbn Avn” isnâdıyla Nâfi der ki: İbn Ömer: “Allahım! Şam’ımızı ve Yemeni’mizi bize mübarek kıl” diye dua edince, oradakiler: “Necd’i de” dedi. İbn Ömer yine: “Allahım! Şam’ımızı ve Yemeni’mizi bize mübarek kıl” diye dua etti. Oradakiler yine: “Necd’i de” dedi. Bunun üzerine İbn Ömer: “Orada depremler ve fitneler görülecektir. Oradan şeytanın boynuzu çıkacaktır” dedi.¹

Muhammed, Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî el-Basrî’dir.

Huseyn b. el-Hasan, İbn Yesâr el-Basrî’dir.

İbn Avn, Abdullah b. Artabân el-Basrî’dir.

Nâfi, İbn Ömer’in azatlısıdır.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb’dır.

Mevkûf olarak İbn Ömer’in: “Allahım! Şam’ımızı ve Yemeni’mizi bize mübarek kıl” diye dua ettiği nakledilmiştir. Yani İbn Ömer bunu Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırmamıştır. Ancak Ezher es-Semmân kanalıyla da merfû olarak rivayet edilmiştir. Fitneler konusu içinde de zikredilecektir inşallah. “بشامنا وَفِي يَمِينِنَا” ifadesi ile bilinen bu iki bölge kastedilmektedir. Veya: “يَمِينِنَا وَشَمَانَا” (Sağımızda ve solumuzda bulunan şehirler)” mânasındadır ki bu daha geneldir.

Bazı sahabiler Tihâme ve Tihâme’den Irak bölgesine kadar olan yerleri kastederek: “Necd’i de” deyince, İbn Ömer yine: “Allahım! Şam’ımızı ve

¹ Hadis ayrıca 7094’de gelecektir.

Yemeni'mizi bize mübarek kıl" diye dua etmiştir. Oradakiler yine: "Necd'i de" deyince, İbn Ömer: "Orada depremler ve fitneler görülecektir. Oradan şeytanın boynuzu çıkacaktır" demiştir.

Doğu ahalisine dua etmenin terkedilmesi kaderin yazgısının öne geçmiş olmasından dolayıdır. Zira kaderde orada fitnelerin çıkacağı, depremlerin olacağı ve başka ilahi cezaların vukû bulacağı yazılmıştır. Edeb olarak da akıbetin belli olması durumunda kaderin hilafına dua edilmesi uygun değildir, hatta haramdır. Doğrusunu da Allah bilir.

Deprem, yıldırım düşmesi, şiddetli fırtınaların esmesi, yere batma ve bunlara benzer başka şeylerin olması durumunda kişinin dua ile tazarru etmesi ve gafil olmaması açısından münferid olarak namaz kılması gerekir. Zira İbn Ömer namaz kılarken deprem olduğunu hissetmiş ve o durumda cemaatle namaz kılmak istememiştir.

Nakledilene göre de Hz. Ali deprem anında cemaatle namaz kılmıştır. Nevevî: "Bu hadis sahih değildir" demiştir. Sahih olsa bile dostlarımız bu konuda münferid olarak kıldığı görüşündedir. Halîmî der ki: İbn Abbâs ve Hz. Âişe'ye göre bu namaz küsûf namazı gibidir.

Zerkeşî der ki: Bu ihtimalle birlikte İbn Ebi'd-Dem: "Bu namaz da diğer namazlar gibidir. Küsûf namazı gibi kılınmaz. Kişinin deprem anında sahraya çıkması sünnettendir" demiştir. Doğrusunu da Allah bilir.

۲۸- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكَذِّبُونَ﴾

28- YÜCE ALLAH'IN: "RIZKINIZA ŞÜKREDECEĞİNİZ YERE ONU VERENİ Mİ YALANLIYORSUNUZ?"¹ BUYRUĞU

"﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ﴾"² buyruğundaki "رِزْقَكُمْ" ifadesiyle şükür kastedilmektedir. Veya rızkınız olan yağmurun şükrü kastedilmektedir. "Onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz"³ buyruğu: "Size (nimet olarak) verileni: «Filan yıldız sayesinde bize yağmur verildi» diyerek mi yerine getiriyorsunuz"

¹ Vâkıa Sur. 82

² Vâkıa Sur. 82

³ Vâkıa Sur. 82

mânasındadır. Veya: “Kurân’dan nasibiniz onu yalanlamanızdır” mânasındadır.

Mansûr b. Saîd sahih bir isnâdla Saîd b. Cübeyr’den şöyle rivayette bulunmuştur: İbn Abbâs bu âyeti: “وَتَجْعَلُونَ شُكْرَكُمْ أَنْكُمُ تُكْذِبُونَ” şeklinde okurdu.

Evet, İbn Abbâs’ın rivayeti yönünde de Humeyd’in yanında Hz. Ali’den de bir rivayet nakledilmiştir. Ancak bu, kıraatta değil de açıklama da bu şekilde telaffuz edilmiştir. Hz. Ali bu âyeti: “وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ” şeklinde okumuş ve: “Şükürünüzü: «Falan yıldız sayesinde bize yağmur verildi» diyerek mi yerine getiriyorsunuz” şeklinde açıklamıştır.

۱۰۳۸ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ حَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ ، فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّبِيُّ ﷺ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ « هَلْ تَذَرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ » . قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ « أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ . فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ بِنُورٍ كَذَا وَكَذَا . فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ » . أطرافه ۸۴۶ ، ۴۱۴۷ ،

۷۵۰۳ - تحفة ۳۷۵۷

1038- “İsmâîl — Mâlik — Salih b. Keysân — Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mes’ûd” isnâdıyla Zeyd b. Hâlid el-Cühenî anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hudeybiye’de geceleyin yağan yağmurdan sonra bize sabah namazını kaldırdı. Namazı bitirince cemâate dönüp: “Rabbinizin ne buyurduğunu biliyor musunuz?” diye sordu. Sahâbe: “Allah ve Resûlü daha iyi bilir” karşılığını verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah’ın şöyle buyurduğunu söyledi: “Kullarımdan kimi bana iman etmiş, kimi kâfir olarak sabahladı. «Allah’ın fazlı ve rahmeti ile üzerimize yağmur yağdı» diyen bana imân etmiş; yıldızla imân etmemiştir. «Falan ve

“falan yıldızın batıp doğması ile üzerimize yağmur yağdı” diyen ise bana imân etmemiş; yıldıza imân etmiştir.”¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys'tir.

Mâlik, Mâlik b. Enes'tir. Hicret yurdu olan Medine imamıdır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hudeybiye'de geceleyin yağın yağmurdan sonra bize sabah namazını kıldırdı. “*عَلَىٰ إِثْرِ سَمَاءٍ*” ifadesi, yağın yağmurdan sonra mânâsındadır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince mübarek yüzünü cemâate dönüp: “*Rabbinizin ne buyurduğunu biliyor musunuz?*” diye sordu. Buradaki lafız, soru edatı olsa da mânâ olarak bir uyarı niteliğindedir. Nesâî'nin Süfyân kanalıyla Sâlih'ten olan rivayeti: “*Bu gece Rabbinizin ne dediğini işittiniz mi?*” şeklindedir.

Sahâbe: “Allah ve Resûlü daha iyi bilir” karşılığını verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu söyledi: “*Kullarımdan kimi bana iman etmiş, kimi kâfir olarak sabahladı.*” Burada küfür ifadesi ile şirk kastedilmektedir. Veya Müslim'in rivayetinde: “Yüce Allah: «*Kullarıma verdiğim her nimete karşılık bir kısmı bu nimete nankörlük etmiş olarak sabahlar*» buyurmuştur” dediği gibi burada nimete karşı nankörlük etmek kastedilmektedir.

“*Allah'ın fazlı ve rahmetiyle yağmur yağdı*” sözünden kasıt, Allah'a imandır. Çünkü kişi, bu şekilde Allah'tan başka yağmur yağdıracak ve verecek kimsenin olmadığını bilmektedir. “*Falan ve falan yıldızın batıp doğması ile üzerimize yağmur yağdı*” diyen ise müşriklerin yağmuru bir yıldızla nisbet etmeleri sebebiyle küfre girer. Vakit ise yaratılmıştır ve ne kendisi ne de başkası için bir şey yapamaz, yağmur yağdıramaz. Ancak kişinin: “Falan yıldızın doğduğu zaman yağmur yağdı” demesi (“Falan ayda yağmur yağdı” demesi gibidir ve bu) küfür olmaz; ancak yine de böyle dememeyi tercih ederim.

Nakledildiğine göre Ebû Hureyre: “Allah'ın yıldızlarının doğuşu ile bize yağmur yağdırıldı” derdi. Başka bir rivayette de: “Bize Fetih yıldızının doğuşu ile yağmur yağdırıldı” der ve: “Allah, insanlara herhangi bir rahmeti açacak olursa, onu tutacak olmaz. Tuttuğunu da O'ndan başka

¹ Hadis ayrıca 846, 4147, 7503'de geçmektedir. Müslim 71

salıverecek olmaz. O, emrinde galibtir, her işinde hikmeti sonsuz olandır”¹ âyetini okurdu.

İbnu'l-Arabî der ki: İmam Mâlik bu hadisi *Yağmur Duası* bölümlerinde iki şekilde rivayet etmiştir. Bunlardan biri Arapların yağmuru yıldızlardan beklemesiydi ki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunun böyle olmadığını bildirmiştir.

Bir diğeri ise şöyledir: Ömer b. el-Hattâb zamanında insanlar kıtlığa maruz kalmıştı. Ömer, Abbâs'a: “Süreyya yıldızının doğacağı daha kaç konağı var?” diye sorunca, Abbâs: “Ey Müminlerin emiri! (İlim adamlarının) iddia ettiklerine göre bu yıldız ufuğa doğru kaydıkdan sonra yedi gün süreyle ufukta görünür” cevabını verdi. Yedinci gün geçmeden de onlara yağmur yağdırıldı. Ömer ve Abbâs, Süreyya yıldızını zikretmiş ve dedikleri zamanda yağmur yağmıştı.

Yağmuru Allah'ın değil de, yıldızların yağdırdığını söyleyen kimse küfre girmiş olur. Allah'ın kendisinde (yıldızda) kılmış olduğu şeyle de yağmur yağdırdığı itikadında olan kimse küfre girmiş olur. Yüce Allah'ın: **“Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O'na mahsustur”**² buyurduğu gibi yaratmak ve emretmek ancak Allah'a mahsustur.

Kişinin Allah'ın her zamanki gibi o yıldızın doğması zamanında yağmurun yağdığını söylemesinde bir sakınca yoktur. Zira Yüce Allah bulutların, rüzgarların ve yağmurların işlemlerini her zamanki gibi yürütmektedir.

Hadiste görüldüğü gibi insanlar fiilleri Allah'tan başkasına nisbet ederek yıldızların kendilerine yağmur yağdırdığını ve kendilerini rızıklandığını sanmaktaydı. Yüce Allah, kullarına hayat veren yağmurun yağdırılmasını yıldızlara nisbet etmelerini yasaklamış ve bunu kendisine nisbet etmelerini, kendilerine böyle bir nimeti bahşettiği içinde sadece kendisine şükretmelerini emretmiştir.

Bu bölümde yağmurun yıldızların doğup batmasıyla değil de ancak Allah'ın takdiriyle yağdığı ve bunun takdir edilmiş olduğu zikredilmiştir. Yağmurun ne zaman yağacağını da ancak Allah bilir. Müellif bunu bir sonraki

¹ Fâtır Sur. 2

² A'râf Sur. 54

bölümde: “Yağmurun ne zaman yağacağını Allah’tan başka kimse bilemez” şeklinde zikretmiştir.

۲۹- باب لَا يَذْرَى مَتَى يَجِيءُ الْمَطَرُ إِلَّا اللَّهُ

29- YAĞMURUN NE ZAMAN YAĞACAĞINI ALLAH'TAN BAŞKA KİMSE BİLEMEZ

وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ « خَمْسٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ »

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Beş şey vardır ki bunları Allah’tan başka kimse bilemez” buyurmuştur.

Yağmurun ne zaman yağacağını da Allah’tan başka kimse bilemez.

Ebû Hureyre, Cibrîl'in Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) iman ve İslam'ı sormasını zikrederek Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): “Beş şey vardır ki bunları Allah’tan başka kimse bilemez” buyurduğunu söylemiştir. Buhârî bunu *İman* ve *Tefsir* konuları içinde: “في خمس” şeklinde rivayet etmiştir.

۱۰۳۹ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مِفْتَاحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا اللَّهُ لَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَكُونُ فِي غَدٍ ، وَلَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَكُونُ فِي الْأَرْحَامِ ، وَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَادَا تَكْتَسِبُ غَدًا ، وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ، وَمَا يَذْرَى أَحَدٌ مَتَى يَجِيءُ الْمَطَرُ » أطرافه ٤٦٢٧ ، ٤٦٩٧ ،

٤٧٧٨ ، ٧٣٧٩ - تحفة ٧١٥٨

1039- “Muhammed b. Yûsuf — Süfyân — Abdullah b. Dînâr” isnâdıyla İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Gaybın anahtarları beş tanedir ki, onları Allah’tan başkası bilemez. Yarın ne olacağını kimse bilemez. Ana rahimlerinde neler bulunduğunu kimse bilemez. Hiçbir nefis yarın ne kazanacağını bilemez.

Hiçbir nefis nerede öleceğini bilemez. Hiç kimse de yağmurun ne zaman geleceğini bilemez.”¹

Muhammed, Muhammed b. Yûsuf el-Firyabî’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

İbn Ömer, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb’dır.

Gaybın anahtarları beş tanedir ki, onları Allah’tan başkası bilemez. Zeccâc: Bunlardan bir tanesini bile bildiğini söyleyen kimse Kur’ân’ı inkâr etmiş olur” demiştir.

Gaybın anahtarları demek gaybın hazineleri demektir. Taberânî’nin: “Gaybın anahtarları demek gaybın hazineleri demektir” şeklinde rivayet ettiği Süddî’nin açıklaması da bunu kuvvetlendirmektedir. **“Gaybın anahtarları Allah’ın yanındadır”²** buyruğu da bunu tekid etmektedir. Anahtar ile Allah’ın ilmi altında olan ve kendisinden başka kimsenin bilmediği şeylere ulaştıran şey kastedilmektedir. Yüce Allah bu şeylerin ne zaman olacağını bilendir. Bunları ileri veya geri almak mümkün değildir. Bu şeyler de Allah’ın takdir ettiği zamanda gerçekleşir.

Bilinmeyen şeyler daha çok olsa da burada bilindikleri iddia edilen beş şey zikredilmiştir.

“Yarın ne olacağını Allah’tan başka hiç kimse bilemez” lafzı kıyamet vaktini ve başka şeyleri kapsamaktadır. Sâlim’in bildirdiğine göre babası En’âm Sûresini açıklarken şöyle demiştir: “Gaybın anahtarları beş tanedir. Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allah’ın katındadır. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.”³

Ana rahimlerinde neler bulunduğunu Allah’tan başka hiç kimse bilemez. Meleğe yazması için emir verene kadar ana rahmindeki erkek mi dişi mi, cehennemlik mi, cennetlik mi olacağını hiç kimse bilemez.

¹ Hadis ayrıca 4627, 4697, 4778, 7379’da geçmektedir.

² EnÂm Sur. 59

³ Lokmân Sur. 34

Hiçbir nefis yarın hayır ve şer olarak ne kazanacağını bilemez. Kişi belki de bir şey yapmak ister ve yapmak istediği şeyin aksini yapar.

Hiçbir nefis ne zaman öleceğini bilemediği gibi nerede öleceğini de bilemez. Nakledildiğine göre ölüm meleği bir gün Hz. Süleymân'ın yanına girip yanında oturanlardan bir adama (uzun uzun) bakmaya başladı. (Ölüm Meleği çıkıp gittiği zaman) adam, Süleymân'a: "Kim bu?" diye sordu. Hz. Süleymân: "Ölüm meleğidir" deyince, adam: "O(nun bana bakışı sanki) beni (öldürmek) istiyor gibiydi! Beni rüzgara bindirmeni ve Hindistan'a bırakmanı istiyorum" dedi. Süleymân da böyle yaptı. Sonra ölüm meleği bir daha gelince Süleymân ona adama neden baktığını sordu. Ölüm meleği: "Ben, onun ruhunu Hindistan'da almakla emronulduğum halde kendisinin senin yanında bulunuşuna hayret etmiştim" cevabını verdi.

Hiç kimse yağmurun ne zaman geleceğini bilemez. İsmâîlî rivayetinde: "Allah'tan başka" ziyadesinde bulunmuştur. Yani ancak Allah emrettiği zaman yağmur yağar ve o zamanı ancak Allah bilir. Bu da: "Yağmur belirlenmiş vakitlerde yağar, muhtelif vakitlerde yağmaz" diyenlere bir cevap niteliğindedir.

Hiçbir nefis nerede öleceğini de bilemez ve hiçbir nefis yarın ne kazanacağını bilemez. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buyruğunda nefis ifadesini kullanılmıştır. Zira kazanan ve ölen, nefsin kendisidir. Yüce Allah: "**Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir**"¹ ve: "**Her nefis ölümü tadacaktır**"² buyurmaktadır.

Eğer *nefis* yerine *kimse* ifadesi kullanılmış olsaydı yine de bu: "Kişi nefsinin ne kazanacağını bilemez" veya: "Kişi nefsinin nerede öleceğini bilemez" şeklinde anlaşıldı. Burada nefsin kendisiyle ilgili şeyleri bilmediği kastedilmektedir ki o zaman başka şeyleri (gaybı) nasıl bilebilir ki!

Bu konu ilerde daha ayrıntılı bir şekilde işlenecektir.

¹ Müddesir Sur. 38

² Âli İmrân Sur. 185

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

۱۱ - الكسوف

16. GÜNEŞ VE AY TUTULMASI (KÛSÛF NAMAZI) KİTABI

Kusûf demek karararak değişmek demektir. “ك” harfi ile “كسوف” ifadesinin Güneş veya Ay’ın ışığının tamamen kaybolması ve “خ” harfi ile “خسوف” ifadesinin ışığının bir kısmının yok olması olduğu söylenmektedir. Güneşin kararması gerçekte renk değiştirmesi değildir. Güneşin ışığı olduğu gibi durmaktadır, ancak bu durum Ay’ın bizimle Güneş arasına girmesi halinde Güneşin renginin değişik görünmesinden ibarettir. Ay’ın kararması ise bir gerçektir ki dünya Güneş ile Ay arasına girmekte ve ışığını güneşten alan Ay bu şekilde kararmaktadır.

İbnu'l-Arabî buna itiraz ederek: “Güneşin Ay’dan kat kat daha büyük olduğu söylenmektedir. O zaman nasıl olur da küçük olan şey büyük olanın önüne gelince onun önünü kapatır?” demiştir.

Taberî ise bu konuda şöyle demiştir: “Güneş ve Ay tutulmasında faydalar vardır. Kıyametin benzeri olan bu iki büyük olayın gerçekleşmesinde gaflette olan kalpleri rahatsız edip uyandırması ve kişinin bağışlanmayı arzu etmesi vardır. Bildirilene göre suçlu olmayan bile hesaba çekilecektir. O zaman suçlu olanın hali nice olur!

Müstemlî’nin nüshasında “ك” harfi ile “كسوف” şeklinde aktarılmıştır.

١ - بَابُ الصَّلَاةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ

1- GÜNEŞ TUTULMASINDA NAMAZ KILMAK

Güneş tutulması namazı kılmak sünnet-i müekkedir. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) güneş tutulması namazı kılmış ve bunu emretmiştir. Bu konu ilerde daha ayrıntılı bir şekilde işlenecektir.

١٠٤٠ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَنْكَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ يُجِزُّ رِداءَهُ حَتَّى دَخَلَ الْمَسْجِدَ ، فَدَخَلْنَا فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ ، حَتَّى انْجَلَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ ﷺ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَصَلُّوا ، وَادْعُوا ، حَتَّى يُكْشَفَ مَا بَكُمْ » . أطرافه

١٠٤٨ ، ١٠٦٢ ، ١٠٦٣ ، ٥٧٨٥ - تحفة ١١٦٦١

1040- “Amr b. Avn — Hâlid — Yûnus — Hasan” isnâdıyla Ebû Bekre şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaydık, Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını (üstlüğü) sürükleyerek Mescid'e girdi. Biz de Mescid'e girdik ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize iki rekat namaz kıldırdı. Güneş açılınca da şöyle buyurdu: “Güneş ve Ay, hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmazlar. Bunların tutulduğunu gördüğünüzde açılana kadar namaz kılın ve dua edin.”

Amr, Amr b. Avn el-Vâsitî'dir.

Hâlid, Hâlid b. Abdillâh el-Vâsitî'dir.

Yûnus, Yûnus b. Ubeyd'dir.

Ebû Bekre, Nufey' b. el-Hâris'tir.

Buhârî'nin nüshasında olduğu gibi Hasan, Basralıdır ve hocası İbnu'l-Medenî'dir. Kendisi Ahnef kanalıyla Ebû Bekre'den rivayette bulunmaktadır. Buhârî, Hasan'ın, Hasan b. Ali olduğunu bildirmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Allah, Güneş ve Ay tutulmasıyla kullarını korkutur” buyurmuştur ve Hasan el-Basrî'nin bunu Ebû Bekre'den işittiği rivayet edilmiştir. Mûsa da bunu Mübârek kanalıyla Hasan'dan: “Ebû

Bekre'nin bana bildirdiğine göre" şeklinde rivayet etmiştir. Hasan der ki: Ebû Bekre'nin: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüm..." dediğini işittim.

Buhârî der ki: "Ali b. Abdillâh el-Medenî'nin bana bildirdiğine göre Hasan'ın bu hadisi Ebû Bekre'den işittiği sâbittir."

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaydık, Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kibirlenmeden ridâsını (üstlüğü) sürüyerek hızlıca Mescid'e girdi. Biz de kendisiyle birlikte Mescid'e girdik ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize iki rekat namaz kıldırdı. Nesâî rivayetinde: "Sizin kıldığınız gibi namaz kıldırdı" eklemesinde bulunmuştur.

Hanefiler de buna dayanarak bunun nafîle bir namaz gibi olduğunu söylemiştir. *Umdetu'l-kârî* eserinin sahibi bunu tekid etmiştir. İbn Mes'ûd'un bu yöndeki hadisini İbn Huzeyme, *Sahîh*'de rivayet etmiştir. Abdurrahman b. Semure hadisini Müslim ve Nesâî rivayet etmiştir. Semure b. Cundub'un hadisini *Sünen* sahipleri rivayet etmişlerdir. Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın hadisini Tahâvî rivayet etmiştir. Hepsî de rivayetlerinde bu namazın iki rekat olduğunu söylemiştir.

Şâfiîlerden İbn Hibbân ve Beyhakî'nin bildirdiğine göre: "Sizin kıldığınız gibi namaz kıldırdı" lafzı: "Sizin Güneş tutulması namazı kıldığınız gibi namaz kıldırdı" mânâsındadır. Zira İbn Abbâs, Basra halkına hutbe vermiş ve kendilerine Şâfiî, İbn Ebî Şeybe ve başkasının rivayet ettiği gibi bu namazın iki rekat olduğunu ve her rekatta iki defa rükû edildiğini öğretmiştir.

Küsûf konusunun sonlarında Abdulvâris kanalıyla Yûnus'tan zikredildiği gibi bu olay Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm'in vefat ettiği günde olmuştur. Müslim'in, Câbir'den: "Her rekatta iki rükû vardır" şeklinde rivayet ettiği hadiste de bu sâbittir. Bu da bu kıssanın aynı kıssa olduğuna ve Ebû Bekre'nin rivayetinin mutlak olduğuna delâlet etmektedir.

Câbir'in rivayetinde rükûnun şekli zikredilmiştir ve bu rivayeti dikkate almak daha uygundur. Bir çok kanalla da Hz. Âişe'den: "Her rekatta iki rükû vardır" şeklinde rivayet edilmiştir. *Fethu'l-Bârî*'de şöyle denilir: Aynî, İbn Hibbân ve Beyhakî'nin bunu: "Sizin Güneş tutulması namazı kıldığınız gibi namaz kıldırdı" şeklinde açıklamasına itiraz etmiştir. Zira açık olan sözler bunu reddetmektedir. Yani durum İbn Hibbân ve Beyhakî'nin dediği gibi değildir. Burada: "Daha önce iki rükû ve dört secde ile iki rekat kılmanız gibi namaz kıldırdı" mânâsı vardır.

Nu'mân'ın hadisi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Güneş açılana kadar ikişer rekat namaz kıldı ve (her iki rekatın bitiminde) Güneşin açılıp açılmadığını (cemaate) sordu" şeklindedir. Ebû Dâvud ve başkası bunu sahih isnâdla rivayet etmiştir.

Açık olan bir şeyin hilafına olması sebebi ile mutlak olarak gelen hadisi mukayyed olarak gelene tercih ederek Hz. Âişe, Câbir, İbn Abbâs ve başkasının hadisinde olduğu gibi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı her rekatta iki rükû ile kıldığı ihtimalini ele almamışlardır. Ancak bu rivayet hakkında görüş vardır. Bu hadis nakledildiğinde Şâfiî: "Mutlak olarak gelen mukayyed olarak gelene tercih edilir" demiştir. Beyhakî bunu *Ma'rife*'de kendisinden rivayet etmiştir. Aralarında İbnu'l-Münzir'in de bulunduğu bazı hadis âlimleri rekat sayısı konusundaki rivayetleri tashih ederken Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı birkaç defa kıldığı ve kıldığı her şekliyle kılmanın caiz olduğu görüşüne varmıştır. Şâfiî ve Buhârî her rekatta iki rükû edilmesi yönünde gelen hadislerin daha meşhur ve daha sahih olması açısından bu görüşü tercih etmişlerdir.

İbn Hibbân'ın *es-Sikât*'ta rivayet ettiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) birkaç defa Ay tutulması namazını kılmıştır. Subkî ve el-Ezraî bu yönde rivayette bulunmuştur. Müslim'in şerhinde de Nevevî ifade etmiştir. İbnu'l-Münzir ve başkası kanalıyla sâbit bir şekilde nakledilen her şekliyle kılınmasının caiz olduğu rivayet edilmiştir. Bu namazın farklı zamanlarda kılınmış olması ve bu namazın farklı şekillerde vafedilmesi sebebi ile her şekliyle caiz olduğu görüşüne varılmıştır.

Bazı Şâfiîler bu namazın nafil namazı gibi iki rekat kılmanın yeterli olmayacağını söylemiştir.

Güneş açılınca da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Güneş ve Ay hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmazlar. Bunların tutulduğunu gördüğünüzde açılana kadar namaz kılın ve Allah'a dua edin*" buyurmuştur.

Hâlid dışında bu hadisin ravilerinin hepsi Basralıdır. Buhârî bunu *Salâtu'l-küsûf* ve *Libâs* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Nesâî de *Salât* ve *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmiştir.

¹ Hadis ayrıca 1048, 1062, 1063, 5785'de geçmektedir.

١٠٤١ - حَدَّثَنَا شِهَابُ بْنُ عَبَّادٍ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حُمَيْدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ عَنْ قَيْسٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا مَسْعُودٍ يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ ، وَلَكِنَّهُمَا آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَقُومُوا فَصَلُّوا » طرفاه ١٠٥٧ ، ٣٢٠٤ - تحفة ١٠٠٣

1041- “Şihâb b. Abbâd — İbrâhîm b. Humeyd — İsmâîl —Kays” isnâdıyla Ebû Mes’ûd’un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Güneş ve Ay, hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmazlar. Ancak onlar Allah’ın âyetlerinden iki âyettir. Siz bu tutulmayı gördüğünüz zaman kalkıp namaz kılın.”

Şihâb b. Abbâd, Şihâb b. Abbâd el-Abdî el-Kûfî’dir. Hicri 224 yılında vefat etmiştir.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Humeyd er-Ruâsî’dir.

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Hâlid’dir.

Kays, İbn Ebî Hazım’dir.

Ebû Mes’ûd, Ukbe b. Amr b. Sa’lebe el-Ensârî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu hadiste Güneş ve Ay’ın hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmayacağını bildirmiştir. Ancak bu hadiste “وَلَا لِحَيَاتِهِ” (Veya hayatı sebebiyle)” ifadesi zikredilmemiştir. Bir sonraki hadiste zikredilmiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunların Allah’ın bir olduğuna ve kudretine delâlet eden âyetlerinden iki âyet olduğunu bildirmiş ve bu tutulmalardan birinin görülmesi halinde kalkıp namaz kılınmasını emretmiştir.

Bütün rivayetler Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı Güneş veya Ay tutulması halinde hemen kıldığı yönünde ittifak etmiştir. Bu namazın muayyen bir vakti yoktur. Zira güneş veya Ay tutulması gündüzün her vaktinde gerçekleşebilir. Şâfiî ve başkası bu konuda: “Burada kastedilen namazın tutulma olayı bitmeden önce kılınmasıdır” demiştir. Tutulma olayı bittikten sonra kaza edilmediği konusunda da ittifak edilmiştir.

Hanefiler ise kerahet vakitlerini bunun dışında tutmuştur. Bu da Ahmed’in meşhur görüşüdür.

Malikilere göre de iki bayram namazında olduğu gibi nafile namazının başlama vakti ile zeval vaktine kadar olan vakittir. Zeval vaktinde nafile namazı kılınmanın mekruh olmasından dolayı bu namaz da o zamanda kılınmaz.

Bu hadisin bütün ravileri Kûfelidir. Buhârî bu hadisi ayrıca *Küsûf* ve *Bedu'l-halk* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim², Nesâî ve İbn Mâce, *Husûf* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۰۴۲ - حَدَّثَنَا أَصْبَغُ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَمْرُو عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّهُ كَانَ يُخْبِرُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، وَلَكِنَّهُمَا آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَصَلُّوا » . طرفه ۳۲۰۱ - تحفة ۷۳۷۳

1042- “Asbağ — İbn Vehb — Amr — Abdurrahman b. el-Kâsım — babası” isnâdıyla İbn Ömer’in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Güneş ve Ay hiç kimsenin ne ölümü ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Ancak onlar Allah’ın âyetlerinden iki âyettir. Siz bu tutulmayı gördüğünüz zaman namaz kılın.”

Asbağ, Asbağ b. el-Ferec el-Mısırî’dir.

İbn Vehb, Abdullah el-Mısırî’dir.

Amr, Amr b. Hâris el-Mısırî’dir.

Abdurrahman b. el-Kâsım’ın babası, Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıddîk’tir.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Güneş ile Ay’ın hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle parlaklığını kaybetmediğini bildirmektedir. Eğer birinin ölümü veya hayatı sebebiyle böyle bir şey olsaydı tutulmanın bitmesi için de buna benzer bir sebebin olması gerekirdi. Yani Güneş ile Ay’ın ileri

¹ Hadis ayrıca 1057, 3204’de geçmektedir.

² Müslim 911

gelenlerden birinin ölümü veya hayatı sebebi ile tutulduğunu söylemek yanlışlıktan ibarettir. Ancak bunlar Allah'ın âyetlerinden iki âyettir ve Allah onlarla kullarını korkutmaktadır. Böylesi bir durumda her rekâtında iki rûkû yaparak iki rekât veya öğle namazının sünneti gibi iki rekât namaz kılınmalıdır.

Bu hadisın üç ravisi Mısırlıdır, diğer ravileri ise Medinelidir. Buhârî bu hadisi ayrıca *Bedu'l-halk* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim² ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

١٠٤٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ، فَقَالَ النَّاسُ كَسَفَتِ الشَّمْسُ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ » . طرفاه ١٠٦٠ ، ٦١٩٩ - تحفة ١١٤٩٩

1043- “Abdullah b. Muhammed — Hişâm b. el-Kâsım — Şeybân Ebû Muâviye” isnâdıyla Ziyâd b. İlâka'nın bildirdiğine göre Muğîre b. Şu'be şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm vefat ettiği zaman gün Güneş tutulunca halk: “Güneş, İbrâhîm'in vefatı sebebiyle tutuldu” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Güneş hiç kimsenin ne ölümü ne de hayatı sebebiyle tutulmaz. Böyle bir durumu gördüğünüzde, güneş açılıncaya kadar Allah'a dua edin ve namaz kılın” buyurdu.

Abdullah, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî'dir.

Hişâm b. el-Kâsım, Ebû Nadr el-Leysî'dir.

Şeybân, Şeybân Ebû Muâviye en-Nahvî'dir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Mâriye el-Kıbtıyye'den olan oğlu İbrâhîm Hicri 10 yılında Rebiu'l-evvel veya Ramazan ayında veya Zilhicce ayının

¹ 3201'de tekrar gelecektir.

² Müslim 914

onunda veya dördünde veya on dördünde Medine’de vefat edince Güneş tutuldu. Ancak Zilhicce ayında olduğu zikredilmesi hiçbir şekilde doğru değildir. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kesinlikle oğlunun vefatında bulunmuştur ve bu konuda hiçbir şüphe yoktur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ise Zilhicce ayında bahsedilen bu günlerde Mekke’de Vedâ Haccı’nda idi.

Hicri 9 yılında olduğu da söylenmektedir. Eğer bu sâbit bir hadis ise doğru olabilir.

Nevevî ise bu yılın Hudeybiye yılı olduğunu ve Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) o zaman Hudeybiye’de olduğunu ve Zilkâde ayının da sonunda geri döndüğünü söylemiştir. Bu da bu olayın zikredilen vakitte olmadığını söyleyenlere bir cevap niteliğindedir.

Halk, Güneş’in İbrâhîm’in vefatı sebebiyle tutulduğunu söyleyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Güneş’in hiç kimsenin ne ölümü ne de hayatı sebebiyle tutulmayacağını, böylesi bir şeyi görmeleri halinde ellerindeki illerini bırakıp Güneş açılıncaya kadar Allah’a dua etmelerini söylemiştir.

Bu hadisin ravileri Buhara, Bağdat, Basra ve Kûfelidir. Buhârî bunu ayrıca *Edeb* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim² de *Sâlat* konusu içinde tahrir etmiştir.

۲ - باب الصَّدَقَةِ فِي الْكُسُوفِ

2- GÜNEŞ VEYA AY TUTULMASINDA SADAKA VERMEK

۱۰۴۴ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالنَّاسِ ، فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الْأَوَّلَى ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ الشَّمْسُ ، فَخَطَبَ النَّاسَ ،

¹ Hadis ayrıca 1060, 6199’da geçmektedir.

² Müslim 915

فَحَمِدَ اللَّهَ ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنَ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا ، وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا » . ثُمَّ قَالَ « يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزِنِيَ عَبْدُهُ أَوْ تَزِنِيَ أُمَّتُهُ ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَصَحَحْتُكُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا » . أطرافه ١٠٤٦ ، ١٠٤٧ ، ١٠٥٠ ، ١٠٥٦ ، ١٠٥٨ ، ١٠٦٤ ، ١٠٦٥ ، ١٠٦٦ ، ١٢١٢ ، ٣٢٠٣ ، ٤٦٢٤ ، ٥٢٢١ ،

٦٦٣١ - تحفة ١٧١٤٨

1044- "Abdullah b. Mesleme — Mâlik — Hişâm b. Urve" isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe anlatıyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) halka namaz kıldırıp kıyamı uzun tuttu. Sonra rükûya giderek uzun süre rükûda kaldı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp secdeye gitti. Diğer rekatta da aynı şeyi yaptı. Sonra namazı bitirdi ve bu sırada Güneş açıldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) halka hutbe verip Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu: "Güneş ve Ay Allah'ın âyetlerinden iki âyettir, onlar kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Onların tutulduğunu gördüğünüz zaman Allah'a dua edin, tekbir getirin ve sadaka verin." Sonra şöyle buyurdu: "Ey Muhammed ümmeti! Vallahi; kullarından erkek ve kadının zina etmesine Allah'tan daha çok kıskançlık gösteren kimse olamaz. Ey Muhammed ümmeti! Benim bildiğimi bir bilerseniz, çok ağlar, az gülerdiniz."¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Ka'nebî'dir.

Mâlik, Dâru'l-Hicre'nin imamı Mâlik b. Enes'tir.

Hişâm b. Urve'nin babası, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

¹ Hadis ayrıca 1046, 1047, 1050, 1056, 1058, 1064, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631'de geçmektedir. Müslim 901

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında oğlu İbrâhîm vefat ettiği gün Güneş tutulunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) halka namaz kıldırıp kıraati uzatarak kıyamı uzun tuttu. Sonra rükûya giderek Bakara Sûresi'nden yüz âyet okuyacak kadar rükûda kaldı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine seksen âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp secdeye gitti. Secdeyi de rükûda olduğu gibi uzun tuttu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) diğer rekatta da aynı şeyi yaptı. Ebû Zer ve İbn Asâkir rivayetlerinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üçüncü kıyamı yetmiş âyet okuyacak kadar ve dördüncü kıyamı elli âyet okuyacak kadar uzattığı geçmektedir.

Fâkihânî şöyle demiştir: “Bazı rivayetlere göre birinci kıyamda Bakara Sûresini, ikinci kıyamda Âl-i İmrân Sûresi'ni, üçüncü kıyamda Nisâ Sûresi'ni ve dördüncü kıyamda Mâide Sûresi'ni okuyacak kadar durmuştur.”

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üçüncü kıyamda ikinci kıyamdan daha kısa bir süre durduğunun söylenmesi biraz karışıklığa sebep olmaktadır. Çünkü Nisâ Sûresi, Âl-i İmrân Sûresi'nden daha uzundur. Fakat zikredilen hadis bilinen bir hadis değildir ve fakihlerin kendi kavidir.

Evet, İbn Abbâs'ın Güneş ve Ay tutulması namazının cemaatle kılınması konusu içinde zikrettiği hadise bakacak olursak, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) birinci kıyamı yaklaşık olarak Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar uzun tutmuştur. İkinci kıyamı da bundan daha kısa tutmuştur. İkinci rekatin birinci kıyamını ise ilk kıyam kadar uzun tutmuştur. İkinci rekatin ikinci kıyamını da bundan daha kısa tutmuştur.

Dârakutnî, Hz. Âişe'den olan rivayetinde: “Birinci kıyamda Ankebût ve Rum Surelerini, ikinci kıyamda ise Yâsin Sûresi'ni okudu” şeklindedir.

Sonra namazı bitirdi, bu sırada Güneş açıldı ve eski parlaklığına döndü. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma namazında olduğu gibi halka iki hutbe verip Allah'a hamd ve sena ettikten sonra —Nesâî rivayetinde: “Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ettikten sonra” ibaresi geçmiştir— Güneş ve Ay'ın Allah'ın âyetlerinden iki âyet olduğunu, onların kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmayacağını, Yüce Allah'ın onların tutulmasıyla kullarını korkuttuğunu, böylesi bir şeyi gördükleri zaman Allah'ı zikretmelerini, tekbir

getirip sadaka vermelerini söyledi. Kuşmeyhanî'nin rivayeti: "Dua etmelerini söyledi" şeklindedir.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Muhammed ümmeti! Vallahi; kullarından erkek ve kadının zina etmesine Allah'tan daha çok kıskançlık gösteren kimse olamaz"* buyurmuştur.

Kıskanmak, Allah'a layık olan sıfatlardan değildir. Bu şekilde bu suçu işleyen kişiye karşı Allah'ın gazabı bildirilmektedir ki Allah her kıskançlıktan münezzehtir.

Şöyle de denilebilir: Burada kıskançlık diye zikredilmesi böylesi şeyleri yasaklama bâbındandır. Daha çok kıskançlık, daha çok yasaklama ve Allah'ın sıfatlarından olan intikamının daha çetin olacağı mânasındadır. Ya da burada kıskançlık ifadesi mecazi olarak kullanılmıştır.

İbn Fûrek'in tevili bunu yasaklama ve haram kılma yönündedir. İbn Dakîk el-İd'in tevili ise şiddetle yasaklama ve bundan sakınma yönündedir.

Tibî der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), ümmetini Güneş ve Ay tutulmasıyla korkutup onları tekbir, dua, namaz, sadaka ile Allah'a iltica etmeye teşvik etmesi ve: *"Allahu zikredin..."* buyurması onları belalara sebep olan masiyetlerden geri çevirmek isteyişindendir. En büyükleri olması sebebiyle de zinayı özel olarak zikretmiştir. Nefis te böyle bir şeye meyillidir. Güzel edep açısından da böylesi durumlarda ümmetine Allah'ı zikretmeyi tavsiye etmiştir."

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Muhammed ümmeti!"* buyurarak kendisinin bildiklerini bilmeleri halinde çok ağlayıp az güleceklerini bildirdi. Allah'ın azametini, günah işleyenlerden alacağı intikamı, çetin azabını, kıyametin ahvalini ve kıyamet sonrasını bilseydiniz, bildiklerinizi düşünmekten çok ağlar, az gülerdiniz.

"Artık kazanmakta olduklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar"¹ buyruğunda olduğu gibi burada az (gülerdiniz) ifadesi, sürekli olarak gülemezsiniz mânasındadır.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamı, kiraati ve rükûyu uzatmasının rivayet edilmesi bunu Güneş ve Ay tutulması namazına has kıldığıının delilidir.

¹ Tevbe Sur. 82

H. Âişe'nin bu rivayetine Abdullah b. Abbâs ve Abdullah b. Ömer muvafakat etmiştir. Namazın şekli konusunda zikredildiği gibi Esmâ binti Ebî Bekr, Müslim'in Câbir'den, Ahmed'in Hz. Ali'den, Nesâî'nin Ebû Hureyre'den, Bezzâr'ın İbn Ömer'den ve Taberânî'nin Ümmü Süfyân'dan olan rivayetleri yine ona muvafakat etmiştir. Rivayetlerinde güvenilir hadis hafızlarının rivayet ettiği ekleme de bulunmaktadır. Bu sebeple buna uymak, bunu yok saymaktan daha uygundur.

Bu eklemeler başka kanallarla da rivayet edilmiştir. Müslim'in başka bir kanalla Hz. Âişe'den ve yine başka bir kanalla Ali'den olan rivayeti her rekatta üç rükû olduğu yönündedir. Yine Müslim'in başka bir kanalla İbn Abbâs'tan olan rivayeti her rekatta dört rükû olduğu yönündedir. Ebû Dâvud'un Ubey b. Ka'b'dan ve Bezzâr'ın Ali'den olan rivayetleri her rekatta beş rükû olduğu yönündedir. Bu isnâdların da hepsi illetlidir.

İbnu'l-Kayyim'in bildirdiğine göre Şâfiî, Ahmed ve Buhârî her rekatta iki rükûdan fazla olan ziyadeyi ravilerin hatası olarak görmektedir. Bu konudaki hadislerin kanalları bu rivayetlerin bir olduğunu ve bunun İbrâhîm'in vefat ettiği gün olduğunu göstermektedir. Eğer rivayetler aynı kıssayı anlatıyorsa o zaman üstün görülen hadisi tercih etmek gerekir.

۳ - باب النَّدَاءِ بِالصَّلَاةِ جَامِعَةً فِي الْكُسُوفِ

3- KÜSÛF NAMAZI İÇİN: "ES-SALÂTU CÂMIATUN" DİYE SESLENİLMESİ

١٠٤٥ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَامٍ بْنُ أَبِي سَلَامٍ الْحَبَشِيُّ الدَّمَشْقِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ الزُّهْرِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نُودِيَ إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةٌ . طرفه ١٠٥١ - تحفة ٨٩٦٣

1045- "İshâk — Yahya b. Sâlih — Muâviye b. Sellâm b. Ebî Sellâm el-Habeşî ed-Dimaşkî — Yahya b. Ebî Kesîr" isnâdıyla Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf ez-Zührî'nin bildirdiğine göre Abdullah b. Amr şöyle

demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca: «es-Salâtu câmiatun» diye seslenildi.”

İshâk'ın nesebi zikredilmemiştir. Ceyyânî, İshâk b. Mansûr el-Kevsec olduğunu söylemiştir. Ebû Nuaym ise İbn Râheveyh olduğunu söylemiştir.

Yahya, Yahya b. Sâlih el-Vuhâzî'dir. Kendisi Hımsî'dir ve Buhârî'nin hocalarındandır.

Abdullah, Abdullah b. Amr b. el-Âs'tır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca: «es-Salâtu câmiatun» diye çağrı yapılmıştır. Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'de bunu Hz. Âişe'den naklederek: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): « es-Salâtu câmiatun» diye seslenmesi için birini gönderdi” şeklinde rivayet etmişlerdir.

Hadisten de anlaşılmaktadır ki insanlar toplanmadan önce “es-Salâtu câmiatun” diye seslenilmiştir. İnsanlar toplandıktan sonra namaz için çağrı yapılmamıştır, yani bu çağrı farz namazda olduğu gibi kâmet konumunda değildir. Bu namaz için: “es-Salâtu câmiatun” diye seslenilir. Şâfiî, *el-Ümm*'de: “Güneş veya Ay tutulması namazı için, bayram namazı için ve farz olmayan başka namazlar için ezan okunmaz” şeklindeki kavlini şu mürsel rivayete dayandırmıştır: Zührî: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bayram namazlarında müezzine: « es-Salâtu câmiatun» diye seslenmesini emrederdi” demiştir.

Buhârî bu hadisi ayrıca *Küsûf* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim² ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

٤ - بَابُ خُطْبَةِ الْإِمَامِ فِي الْكُسُوفِ

4- KÜSÜF NAMAZINDA İMAMIN HUTBE VERMESİ

وَقَالَتْ عَائِشَةُ وَأَسْمَاءُ خَطَبَ النَّبِيُّ ﷺ .

Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böylesi bir durumda hutbe verdiğini söylemiştir.

¹ İleride 1051'de tekrar gelecektir.

² Müslim 910

Hiz. Âişe ve Esmâ binti Ebî Bekr, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böylesi bir durumda hutbe verdiğini söylemişlerdir. Hiz. Âişe'nin hadisi Güneş veya Ay tutulmasında sadaka vermek konusunda mevsûl olarak zikredilmişti. Esmâ'nın hadisi ise daha sonra zikredilecektir.

١٠٤٦ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ح وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْسَةُ قَالَ حَدَّثَنَا يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ ﷺ فَخَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَصَفَّ النَّاسُ وَرَاءَهُ ، فَكَبَّرَ فَاقْرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قِرَاءَةً طَوِيلَةً ، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقَامَ وَلَمْ يَسْجُدْ ، وَقَرَأَ قِرَاءَةً طَوِيلَةً ، هِيَ أَذْنَى مِنَ الْقِرَاءَةِ الْأُولَى ، ثُمَّ كَبَّرَ وَرَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ أَذْنَى مِنَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ سَجَدَ ، ثُمَّ قَالَ فِي الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ مِثْلَ ذَلِكَ ، فَاسْتَكْمَلَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي أَرْبَعِ سَجَدَاتٍ ، وَانْجَلَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَنْصَرِفَ ، ثُمَّ قَامَ فَأَتَنِي عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ « هُمَا آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَافْزَعُوا إِلَى الصَّلَاةِ » . وَكَانَ يُحَدِّثُ كَثِيرُ بْنُ عَبَّاسٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - كَانَ يُحَدِّثُ يَوْمَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ بِمِثْلِ حَدِيثِ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ . فَقُلْتُ لِعُرْوَةَ إِنَّ أَحَاكَ يَوْمَ خَسَفَتِ بِالْمَدِينَةِ لَمْ يَزِدْ عَلَى رَكَعَتَيْنِ مِثْلَ الصُّبْحِ . قَالَ أَجَلٌ لِأَنَّهُ أَخْطَأَ السَّنَةَ . أَطْرَافُهُ ١٠٤٤ ، ١٠٤٧ ، ١٠٥٠ ، ١٠٥٦ ، ١٠٥٨ ، ١٠٦٤ ،

١٠٦٥ ، ١٠٦٦ ، ١٢١٢ ، ٣٢٠٣ ، ٤٦٢٤ ، ٥٢٢١ ، ٦٦٣١ تحفة ١٦٥٤٩ ، ١٦٦٩٢

١٩٠١٥ ، ١٥٢٨٥ ، ٦٣٣٥ ،

1046- "Yahya b. Bukeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb" ve "Ahmed b. Sâlih — Anbese — Yûnus — İbn Şihâb" isnâdlarıyla Urve'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hiz. Âişe anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'e çıkıp tekbir getirerek halka arkasında saf

tutturdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uzun bir kıraat yaptıktan sonra tekbir getirerek uzun bir rûkû yaptı. Sonra: “Semiallahu limen hamideh” diyerek kalktı ve secdeye gitmedi. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir kıraat yaptı. Sonra tekbir getirerek bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rûkû yaptı. Sonra “Semiallahu limen hamideh” diyerek kalktı ve: “Rabbenâ ve lekel-hamd” dedi. Sonra da secde etti. Sonra ikinci rekatta aynı şeyi yaptı ve bu şekilde dört rûkû ve dört secdeyle iki rekat kıldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirmeden güneş açılmıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sonra kalkıp Allah’a layıkıyla hamd ve sena ettikten sonra: “Güneş ve Ay, Yüce Allah’ın âyetlerindendir. Hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Onların tutulduğunu gördüğünüz zaman namaza sığının” buyurdu.

Kesîr b. Abbâs: “İbn Abbâs, Urve’nin Hz. Âişe’den naklettiği hadis gibi bir rivayette bulundu” derdi. Urve’ye: “Medine’de güneş tutulunca kardeşin; sabah namazının iki rekâtı gibi namaz kıldı ve hiçbir şey eklemeydi” dediğimde: “Evet (dediğin gibi yaptı, ancak), o sünneti uygulamamıştır” karşılığını verdi.¹

Yahya b. Bukeyr, Yahya b. Abdillâh b. Bukeyr el-Mısrî’dir.

Leys, Leys b. Sa’d el-Mısrî’dir.

Ukayl, Ukayl el-Eylî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Ahmed b. Sâlih, Ebû Câfer el-Basrî’dir.

Anbese, İbn Hâlid b. Yezîd el-Eylî’dir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında güneş tutulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) güneş açılır da vakit geçer endişesiyle odasından sahraya

¹ Hadis ayrıca 1044, 1047, 1050, 1056, 1058, 1064, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631’de geçmektedir. Müslim 901

değil de Mescid’e çıktı ve halka arkasında saf tutturdu. İhram tekbiri getirerek uzun bir kıraat yaptı. Yani Fâtiha Sûresi’nden ve Eûzu Besmele’den sonra Bakara Sûresi’ni okuyacak kadar bir kıraat yaptı. Ebû Dâvud’un rivayeti: “Kıraatini tahmin ettiğimde Bakara Sûresi’ni okumuş olduğunu gördüm” şeklindedir. Sonra tekbir getirerek Bakara Sûresi’nden yüz âyet okuyacak kadar uzun bir rükû yaptı.

Sonra “*Semiallahu limen hamideh*” diyerek kalkıp: “*Rabbenâ ve lekel-hamd*” dedi ve secdeye gitmedi. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine Fâtiha Sûresi’nden ve Eûzu Besmele’den sonra Âl-i İmrân Sûresi’ni okuyacak kadar uzunca bir kıraat yaptı. Ebû Dâvud’un rivayeti: “Kıraatini tahmin ettiğimde Âl-i İmrân Sûresi’ni okumuş olduğunu gördüm” şeklindedir. Sonra tekbir getirerek bir öncekinden daha kısa, ama yine seksen âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Sonra “*Semiallahu limen hamideh*” diyerek kalktı ve: “*Rabbenâ ve lekel-hamd*” dedi.

Ebû Dâvud’un rivayeti: “Uzun bir kıraat yaptıktan sonra tekbir getirdi ve uzun rükû yaptı. Sonra: «*Semiallahu limen hamideh*» diyerek kalktı ve: «*Rabbenâ ve lekel-hamd*» dedi. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir kıraat yaptı. Sonra tekbir getirerek bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra «*Semiallahu limen hamideh*» diyerek kalktı ve: «*Rabbenâ ve lekel-hamd*» dedi” şeklindedir. Sonra da yüz âyet okuyacak kadar uzun bir secde etti. Sonra ikinci rekatta aynı şeyi yaptı. Ancak ikinci rekatin birinci kıyâmını Nisâ Sûresi’ni, ikinci kıyâmını ise Mâide Sûresi’ni okuyacak kadar uzun tuttu.

Subkî der ki: “Nakledilen habere göre birinci kıyâmı yaklaşık olarak Bakara Sûresi’ni okuyacak kadar uzun tutmuştur. Birinci kıyâmı ikinci ve üçüncü kıyamdan daha uzun tutmuştur. Üçüncü kıyâmı da dördüncü kıyamdan daha uzun tutmuştur. Bu rivayette üçüncü kıyâmın ikinci kıyamdan daha kısa veya daha uzun olması nakledilmemiştir. Bu sebeple ikinci kıyamda Âl-i İmrân Sûresi’ni ve üçüncü kıyamda Nisâ Sûresi’ni okuyacak kadar kıyâmı uzatması zikredilmemiştir. Ancak nakledilen habere göre üçüncü rükûyu ikinci rükûdan daha kısa tutmuştur.”

Birinci rükûyu yetmiş, ikinci rükûyu da elli âyet okuyacak kadar uzun tutmuştur. Ezraî der ki: Burada da görülmektedir ki cemaat razı olmasa da farz namazdan farklı bir şekilde eda etmek açısından bu namaz uzun

tutulabilir. Ya da: “Sizden biri imam olduğu zaman namazı kısa tutsun” buyruğuna istinaden rahatsızlıkları olanların rızası olmadan bu namaz uzatılamaz” denilebilir. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbının rızası ile bu namazı uzun tutmuştur. Ya da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde daha güzel olanının nasıl yapılacağını göstermiştir.

Bu şekilde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dört rükû ve dört secdeyle iki rekat kıldırması, namazı bitirmeden de Güneş açılmıştı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp Allah’a layıkıyla hamd ve sena etmiştir.

Bu hadiste hutbe verdiği zikredilmemiştir. Ancak bir önceki bâbda Hişâm’ın Hz. Âişe’den mevsûl olarak nakledilen rivayetinde zikredilmiştir. Buhârî, Hz. Âişe’nin bu hadisini İbn Şihâb kanalıyla rivayet etmiştir.

Şâfiî: “Namazdan sonra hutbe verilmesi müstehabdır” demiştir. İbn Kudâme ise: “Bu konuda bize bir şey nakledilmedi” demiştir. Hanefiler ve Mâlikiler ise: “Bu namazda hutbe yoktur” demişlerdir.

Cevap olarak da: “Bu konuda göz ardı edilmeyecek kadar birçok sâbit hadis vardır” denilmiştir.

Bazı kimseler bu rivayetleri illetli saymıştır. Zira ashâb: “Güneş, İbrâhîm’in vefatı sebebiyle tutuldu” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine Güneş ve Ay’ın hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmayacağını bildirmiştir. Bazı rivayetlerde Allah’a hamdü sena etmek, öğüt vermek ve başka şeyler olmak üzere hutbenin şartları da zikredilmiştir. Başka rivayetler de bunu desteklemiştir. Güneş veya Ay tutulması namazının hutbesi olduğu için bu hutbe kısa tutulmaz. Müstehab olan da bu namazda Cuma hutbesi gibi iki hutbe olmasıdır. Yani bir hutbe yeterli değildir.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Güneş ve Ay’ın, Yüce Allah’ın âyetlerinden olduğunu, hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmadıklarını, onların tutulduğunu gördükleri zaman hutbeden önce namaza sığınmalarını emretmiştir.

Zührî ve Urve dışında bu hadisin bütün ravileri Mısırlı ve Medinelidir. Buhârî bu hadisi ayrıca *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir. Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî ve İbn Mâce yine *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

Zührî’nin Kesîr b. Abbâs b. Abdilmuttalib el-Hâşimî’den bildirdiğine göre Abdullah b. Abbâs, Güneş ve Ay tutulması hadisini Urve b. ez-Zübeyr’in Hz.

Âişe'den naklettiği yönde rivayet etmiştir. Müslim bu hadisi Urve kanalıyla Hz. Âişe'den rivayet ederek Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) küsûf namazında kıraati açıktan yaptığını, iki rekâtı dört rükû ve dört secde ile kıldığını bildirmiştir.

Zührî'nin Kesîr b. Abbâs kanalıyla bildirdiğine göre İbn Abbâs şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekâtı dört rükû ve dört secde ile kıldı..." Sonrasında ravi söz konusu hadisi zikretmiştir.

Zührî der ki: Hicri 194 yılında vefat eden Urve b. ez-Zübeyr el-Avvâm el-Fakîh et-Tâbî'ye: "Medine'de Güneş tutulunca kardeşin Abdullah b. ez-Zübeyr el-Avvâm sabah namazının iki rekâtı gibi namaz kıldı ve hiçbir şey eklemedi" dediğimde: "Evet, o hata etmiş ve sünneti uygulamamıştır" karşılığını verdi.

Tâbîilerden olan Urve'nin kavli ile değil de sahabe olmasından dolayı Abdullah'ın fiili ile amel edilmesinin daha uygun olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Urve: "Sünnet böyledir" demiştir. Eğer bunun mürsel bir hadis olduğunu söyleyecek olursak, Urve bunun isnâdını zikretmiştir. Yani Hz. Âişe'den merfû olarak nakledilmiştir. Bu şekilde mevkûf veya munkatı olması ihtimali de ortadan kalkmıştır. Merfû hadis de mevkûf olana tercih edilmiştir. Bu sebeple de kardeşinin yaptığı, namazın tam olması açısından hatalıdır. Doğrusunu da Allah bilir.

٥ - بَابُ هَلْ يَقُولُ كَسَفَتِ الشَّمْسُ أَوْ خَسَفَتْ
وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿وَخَسَفَ الْقَمَرُ﴾

5- YÜCE ALLAH: "كَسَفَتِ الشَّمْسُ"¹ BUYURMUŞKEN: "وَخَسَفَ الْقَمَرُ"
VEYA: "خَسَفَتْ" DENİLİR Mİ?

Kişi: "Kesefeti'ş-şems" veya: "Hasefet" diyebilir mi? İbn Asâkir: "Hasefeti'ş-şems" ziyadesinde bulunmuştur.

Saîd b. Mansûr sahih bir isnâdla mevkuf olarak Zührî kanalıyla Urve'nin: "Siz: «Kesefeti'ş-şems» demeyin, ancak: «Hasefeti'ş-şems» deyin" dediğini nakletmiştir. Doğru olanı ise husûf ve küsûfun Güneş ve Ay'a izafe edildiğidir.

¹ Kıyâme Sur. 8

Hafız Abdulazîm el-Münzirî ve Kadı Ebû Bekir b. el-Arabî şöyle demiştir: Kûsûf hadisini on yedi kişi Allah Resûlû'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir. Bunlardan bazıları bunu “خ” harfiyle rivayet ederken bazıları: “ح” harfiyle rivayet etmiştir. Bazıları da her ikisiyle rivayet etmiştir.

Lugat olarak kûsûf ve husûfun ayrı mânâda olduğu konusunda bir şüphe yoktur. Zira kûsûf rengin değişip kararmasıdır. Husûf ise daha önce de zikredildiği gibi eksilmek ve zelil olmaktır.

Güneş için kararmasından ve eksilmesinden dolayı: “Keseleti”ş-şems” veya: “Haseleti”ş-şems” denilmesi caizdir. Ancak *keselet* ve *haselet* ifadelerini bir arada zikretmeye gerek yoktur.

Yüce Allah: “وَحَسَفَ الْقَمَرُ”¹ buyurmuştur. Her ikisinin de değişikliğe uğraması sebebi ile “Haseleti”ş-şems” denilmesi de caizdir.

١٠٤٧ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ . أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى يَوْمَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ فَكَبَّرَ ، فَقَرَأَ قِرَاءَةً طَوِيلَةً ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ، فَقَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . وَقَامَ كَمَا هُوَ ، ثُمَّ قَرَأَ قِرَاءَةً طَوِيلَةً ، وَهِيَ أَدْنَى مِنَ الْقِرَاءَةِ الْأُولَى ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهِيَ أَدْنَى مِنَ الرُّكُوعَةِ الْأُولَى ، ثُمَّ سَجَدَ سُجُودًا طَوِيلًا ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكُوعَةِ الْآخِرَةِ مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ سَلَّمَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ ، فَخَطَبَ النَّاسَ ، فَقَالَ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ « إِنَّهُمَا آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يُخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَافْزِعُوا إِلَى الصَّلَاةِ » . أطرافه ١٠٤٤ ، ١٠٤٦ ، ١٠٥٠ ، ١٠٥٦ ، ١٠٥٨ ،

١٠٦٤ ، ١٠٦٥ ، ١٠٦٦ ، ١٢١٢ ، ٣٢٠٣ ، ٤٦٢٤ ، ٥٢٢١ ، ٦٦٣١ - تحفة ١٦٥٤٩

1047- “Saîd b. Ufeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb” isnâdıyla Urve b. ez-Zübeyr’in bildirdiğine göre Allah Resûlû'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Güneş tutulduğu gün

kalkıp tekbir getirerek uzun bir kıraat yaptı. Sonra uzun bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp: “Semiallahu limen hamideh” dedi. Sonra kalkıp bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir kıraat yaptı. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra uzun bir secde yaptı. Sonra diğer rekatta da aynı şekilde yaptı. Selam verdiği zaman Güneş açılmıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) halka hutbe verip Güneş ve Ay tutulmasıyla ilgili olarak şöyle buyurdu: “Onlar Allah’ın âyetlerinden birer âyettir. Hiç kimsenin ölümü ve hayatı sebebiyle tutulmazlar. Bunların tutulduğunu gördüğünüz zaman namaza sığının.”¹

Saîd b. Ufeyr, Saîd b. Kesîr b. Ufeyr el-Ensârî el-Basrî’dir.

Leys, Leys b. Sa’d’dır.

Ukayl, Ukayl el-Mısırî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr el-Avvâm’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Güneş tutulduğu gün kalkıp ihram tekbiri getirdi ve Fâtiha Sûresi’nden sonra uzun bir kıraat yaptı. Tekbir getirdikten sonra uzun bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp: “*Semiallahu limen hamideh. Rabbenâ ve lekel-hamd*” dedi. Sonra kalkıp bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir kıraat yaptı. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra uzun bir secde yaptı. Sonra diğer rekatta da aynı şekilde kıraat ve rükûyu uzattı. Fakat bu uzatmalar birinci rekattakinden daha kısa idi. Dördüncü kıyam da üçüncü kıyamdan daha kısa idi.

Bu dört kıyamda uzun olan Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ ve Mâide surelerini okumak, ilk rekatin rükûsunu ve her iki secdeyi Bakara Sûresi’nden yüz âyet okuyacak kadar uzatmak, üçüncü kıyama yetmiş âyet okuyacak kadar ve dördüncü kıyama elli âyet okuyacak kadar uzatmak müstehaptır. İkinci rükûdan kalktıktan sonra ve iki secde arasında duruş uzatılmaz.

¹ Hadis ayrıca 1044, 1050, 1056, 1058, 1064, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631’de geçmektedir. Müslim 901

Ancak Abdullah b. Amr b. el-Âs rivayetinde şöyle geçmektedir: “Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) secde etti ve başını kaldırmayacakmış gibi secdeyi uzattı. Daha sonra başını kaldırdı ve secdeye varmayacakmış gibi ayakta uzun kaldı. Sonunda secde etti, bunu da sanki başını kaldırmayacakmış gibi uzattı. Sonra ikinci rekatta da aynı şeyi yaptı.”

Sonra selam verdiği zaman Güneş açılmıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) halka hutbe verip Güneş ve Ay tutulmasıyla ilgili olarak şöyle buyurdu: *“Onlar Allah’ın âyetlerinden birer âyettir. Hiç kimsenin ölümü ve hayatı sebebiyle tutulmazlar. Bunların tutulduğunu gördüğünüz zaman namaza sığının.”* Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) burada: “يَخْسِفَان” ifadesini kullanmıştır.

Bu namazın sahih olması için cemaatin toplanması şart değildir. Çünkü burada hemen namaz kılınması emredilmiştir ki cemaatin toplanmasının beklenmesi halinde namaz vakti geçebilir. Ancak cemaat olarak kılınması müstehaptır.

٦ - بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ «يُخَوِّفُ اللَّهُ عِبَادَهُ بِالْكَسُوفِ»

6- ALLAH RESÛLÛ’NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): “ALLAH GÜNEŞ VE AY TUTULMASIYLA KULLARINI KORKUTUR” BUYRUĞU

قَالَ أَبُو مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

Ebû Mûsa bunu Allah Resûlû’nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir.

١٠٤٨ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ ، وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ » . وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ لَمْ يَذْكُرْ عَبْدُ الْوَارِثِ وَشُعْبَةُ وَخَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَحَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ يُونُسَ « يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ » . وَتَابِعَهُ أَشْعَثُ عَنِ الْحَسَنِ وَتَابِعَهُ مُوسَى عَنْ مُبَارِكٍ عَنِ الْحَسَنِ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ »

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ ۝ اطرافه ١٠٤٠ ، ١٠٦٢ ، ١٠٦٣ ، ٥٧٨٥ - تحفة

١١٦٦١

1048- "Kuteybe b. Saîd — Hammâd b. Zeyd — Yûnus — Hasan" isnâdıyla Ebû Bekre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Güneş ve Ay, Allah'ın iki âyetidir. Bunlar hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmazlar. Ancak Allah bunlarla kullarını korkutur."*

Ebû Abdillâh der ki: Abdolvâris, Şu'be, Hâlid b. Abdillâh ve Hammâd b. Seleme, Yûnus'tan olan rivayetlerinde: *"Allah bunlarla kullarını korkutur"* lafzını zikretmemiştir. Eş'as bunu Hasan'dan rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Mûsa da bunu Mübârek kanalıyla Hasan'dan rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Ebû Bekre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah bunlarla kullarını korkutur"* buyurmuştur.¹

Kuteybe b. Saîd, Ebû Recâ es-Sekâfî el-Beghlânî'dir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezdî el-Cahdamî el-Basrî'dir.

Yûnus, Yûnus b. Ubeyd'dir.

Hasan, Hasan el-Basrî'dir.

Ebû Bekre, Nufey' b. el-Hâris'tir.

Güneş tutulunca ve ashâb: "Güneş, İbrâhîm'in vefatı sebebiyle tutuldu" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Güneş ve Ay, Allah'ın iki âyetidir"* buyurdu. Burada Güneş ve Ay tutulması kastedilmektedir ki Yüce Allah bunların bizzat kendisiyle değil de tutulmalarıyla kullarını korkutmaktadır.

Beyhakî'nin *Sünen'*inde geçtiği gibi Şâfiî, "Gece ve gündüz, Güneş ve Ay O'nun âyetlerindendir"² buyruğunu, "Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı

¹ Hadis ayrıca 1040, 1062, 1063, 5785'de geçmektedir.

² Fussilet Sur. 37

canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini isbatlayan) birçok deliller vardır"¹ buyruğunu ve Allah'ın Kitabı'nda zikrettiği başka âyetleri açıklarken şöyle demiştir: "Yüce Allah birçok âyet zikretmiş ve bunların hiç birinde secde edilmesini zikretmemiştir. Ancak Güneş ve Ay ile birlikte secde etmeyi zikretmiştir. Fakat onlara değil de kendisine secde edilmesini emretmiştir. Bu da Güneş ve Ay'ın tutulması vaktinde secde edilmesi yönünde yorumlanmıştır. Kendisinden başkası için ibadet edilmesini yasakladığı gibi de Güneş ve Ay'a secde edilmesini de yasaklamıştır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunlardan birinin tutulması halinde namaz kılmayı emretmiştir. Başka şeylerde böyle bir şey yapmamıştır."

Bunlar hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmazlar. Zira bunlar yaratılmış iki şeydir ve kimsenin üzerinde bir hükümleri yoktur. Üzerlerinden de bir şeyi def etme kudretleri yoktur. Ebû Zer rivayetinde: "*Ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar*" ziyadesinde bulunmuştur. Ancak Allah bunların tutulmasıyla kullarını korkutur."

Güneş ve Ay tutulması, Allah'ın korkutucu âyetlerindendir. Zira Allah'ın yarattığı kimseler böyle bir şey yapmaktan acizdir. Allah, kullarının masiyetleri bırakıp kurtuluşları olan itaate dönmeleri için nuru karanlık ile tebdil ederek kullarını korkutmaktadır. İmandan sonra en üstün ibadet de namazdır. Bu da: "Güneş ve Ay tutulması normal bir durumdur. Bu tutulma hiçbir şeyi ileri veya geri atmaz" diyenlere bir cevap niteliğindedir. Eğer dedikleri gibi olsaydı bununla korkutma olmazdı. Ayrıca bu sırada namaz kılınıp sadaka verilmesinin de bir anlamı olmazdı.

Buradaki korkutma kıyameti hatırlatma bâbındandır. Zira Yüce Allah: "**İşte, göz kamaştığı, Ay tutulduğu zaman...**"² buyurmaktadır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) başka bir rivayette olduğu gibi bu durumun kıyamet saati olması endişesiyle hemen (namaza) kalkmıştır. Rüzgar estiği zaman Âd kavminin rüzgarı gibi bir rüzgar olması endişesiyle Allah Resûlü'nün rengi

¹ Bakara Sur. 164

² Kıyamet Sur. 7, 8

değişir, (yerinde duramayıp içeri) girer çıkardı ve ileri geri gider gelirdi Normal bir rüzgar esse bile böyle olurdu. Bu da rüzgar az olsun çok olsun Allah'ın kudretini göstermektedir.

Buhârî der ki: *Sünen* sahipleri Ay tutulması rivayetinde Abdulvâris b. Saîd et-Tennûrî el-Basrî'yi zikretmemiştir. Ebu'l-Vakt, Asîlî ve İbn Asâkir yine rivayetlerinde Abdulvâris'i zikretmemişlerdir. Şu'be b. Haccâc daha sonra Ay tutulması konusunda zikredilecektir. Hâlid b. Abdillâh et-Tahhân el-Vâsitî, Küsûf konusunun ilk kısmında zikredilmişti. Taberânî, Haccâc b. Minhâl kanalıyla Yûnus b. Ubeyd'den olan rivayetinde: *"Allah onunla korkutur"* lafzını mevsûl olarak zikretmiştir. Hamevî ise: *"Allah onlarla kullarını korkutur"* şeklinde aktarmıştır.

Yûnus bunu Nesâî'nin mevsûl olarak rivayet ettiği gibi Hasan el-Basrî'den rivayet ederek ve: *("Allah onlarla kullarını korkutur"* lafzını zikretmeyerek) ona mutabaat etmiştir.

Mûsa b. İsmâîl et-Tebûzekî bunu Mübârek b. Fadâle b. Ebî Umeyye el-Kureşî el-Adevî el-Basrî'den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Taberânî bunu Ebu'l-Velîd'in hadisinden ve Kâsım b. Esbağ da Süleymân b. Harb'ın hadisinden rivayet etmiştir.

Ebu'l-Velîd ve Kâsım b. Esbağ bunu *"Mübârek — Hasan — Ebû Bekre"* kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah bunlarla korkutur (Güneş ve Ay tutulmasıyla)"* şeklinde rivayet etmişlerdir. Ebû Zer: *"Allah bunlarla kullarını korkutur"* lafzıyla rivayet etmiştir.

Bu mutabaat ta İbn Hayseme'ye bir cevap niteliğindedir. Zira kendisi Hasan'ın Ebû Bekre'den hadis işitmediğini söylemektedir. Oysa Hasan bu rivayetinde: *"Ebû Bekre'nin bana bildirdiğine göre"* demektedir.

۷ - بَابُ التَّعَوُّذِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فِي الْكُسُوفِ

7- GÜNEŞ VE AY TUTULMASI ZAMANINDA KABİR AZABINDAN ALLAH'A SİĞİNMAK

Güneş ve Ay tutulması namazında dua ederken veya namazdan sonra kabir azabından Allah'a sığınmak.

١٠٤٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ يَهُودِيَّةً جَاءَتْ تَسْأَلُهَا فَقَالَتْ لَهَا أَعَاذُكَ اللَّهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فَسَأَلْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَيْعَذُّبُ النَّاسُ فِي قُبُورِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَائِذَا بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ . أطرافه ١٠٥٥ ، ١٣٧٢ ، ٦٣٦٦ - تحفة ١٧٩٣٦

1049- “Abdullah b. Mesleme — Mâlik” isnâdıyla Yahya b. Saîd’in bildirdiğine göre Amre binti Abdurrahman şöyle demiştir: Yahudi bir kadın bir şeyler istemek için Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe’nin yanına gelip ona: “Allah seni kabir azabından korusun” deyince, Hz. Âişe, Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem): “İnsanlara kabirlerinde azab edilecek mi?” diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bundan Allah’a sığınırım*” buyurdu.¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme el-Ka’nebî’dir.

Mâlik, imamların imamı Mâlik el-Asbahî’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Amre, Amre binti Abdurrahman b. Sa’d b. Zurâre el-Ensârî el-Medenî’dir.

Yahudi bir kadın bir şeyler istemek için Hz. Âişe’ye gelerek: “Allah seni kabir azabından korusun” dedi. Hz. Âişe bilmediği bu konuyu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) sorup: “İnsanlara kabirlerinde azab edilecek mi?” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bundan Allah’a sığınırım*” buyurdu.

Buhârî bunu *Cenâiz* konusu içinde Mesrûk kanalıyla Hz. Âişe’den: “Hz. Âişe, Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabını sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Evet, kabir azabı haktır*» buyurdu” şeklinde rivayet etmiştir. Hz. Âişe der ki: “Bundan sonra Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılıp da, namazından sonra kabir azabından istiaze etmediğini hiç görmedim.”

Küsûf namazında istiaze etmeyi zikretmemizin sebebi de Güneş veya Ay tutulması sırasında gündüz vaktinin kararmasının kabir karanlığına

¹ Hadis ayrıca 1055, 1372, 6366’da geçmektedir. Müslim 584, 586

benzetilmesinden dolayıdır. Bir şey ona benzer başka bir şey ile zikredilir ve birinden korkulduğu gibi diğerinden de korkulur. Âhiretin sıkıntısından kurtulmak için de bu durumda istiâze edilir (Allah'a sığınılır).

“Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabının olduğunu bildiği halde mi istiâze etmiyordu?” veya: “İstiâze ediyordu da Hz. Âişe mi bunu hissetmiyordu?” veya: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu Yahudi kadından işitti de öyle mi istiâze etmeye başladı” denilebilir.

Tûrbeştî cevap olarak Tahâvî'nin naklettiği rivayete dayanarak şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Yahudi kadının böyle dediğini işitince korkmuş ve sonra kendisine kabir azabının olduğu vahyedilmiştir. Ya da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe'nin Yahudi kadından işittiğini garipsediğini görünce ve bu durumu kendisine sorunca gizli tuttuğu şeyi ümmetinin itikadına yerleştirmek ve bu sebeple bir korku içinde olmaları açısından açıklamıştır.”

١٠٥٠ - ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ عَدَاةٍ مَرْكَبًا ، فَخَفَتِ الشَّمْسُ ، فَرَجَعَ ضَحَى ، فَمَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ ظَهْرَانِي الْحَجَرِ ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي ، وَقَامَ النَّاسُ وَرَاءَهُ ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ ، ثُمَّ قَامَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ وَانْصَرَفَ ، فَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ، ثُمَّ أَمَرَهُمْ أَنْ يَتَعَوَّدُوا مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ

أطرافه ١٠٤٤ ، ١٠٤٦ ، ١٠٤٧ ، ١٠٥٦ ، ١٠٥٨ ، ١٠٦٤ ، ١٠٦٥ ، ١٠٦٦ ، ١٢١٢

٣٢٠٣ ، ٤٦٢٤ ، ٥٢٢١ ، ٦٦٣١ - تحفة ١٧٩٣٦

1050- Sonra bir sabah Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bineğine binip yola çıkınca Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk vakti dönüp (hanımlarının kaldığı) odaların arkasına uğrayarak namaz kıldı, halk ta arkasında namaza durdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) uzun süre

kıyamda durdu, sonra uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp secdeye gitti. Secdeden kalktıktan sonra bir önceki kıyamdan kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra secdeye gidip namazı bitirdi. Sonra sahabeye Allah'ın dilediği kadar birşeyler söyledi. Sonra kabir azabından Allah'a sığınmalarını emretti.¹

Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir sabah bineğine binip yola çıkınca Güneş tutuldu ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gün yükseldikten sonra dönüp (hanımlarının kaldığı) odaların arkasına uğrayarak namaz kıldı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı gün yükseldikten sonra kılması mekruh vakitte kılınmayacağına dair bir delil değildir. Zira bu namazı kuşluk namazı vaktine denk gelmiştir. Kendisini gören halk ta arkasında namaza durunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar kıyamda durdu, sonra yüz âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine Âl-i İmrân Sûresi'ni okuyacak kadar uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine seksen âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı.

Sonra rükûdan kalkıp secdeye gitti. “فسجد” ifadesindeki “ف” harfi ikinci rükûdan sonraki kıyamında çok durmadığına delâlet etmektedir. Sonra secdeden kalktı. Ebû Zer rivayetinde: “Secdeden kalktıktan sonra bir önceki kıyamdan kısa, ama yine Nisâ Sûresi'ni okuyacak kadar uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine yetmiş âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Sonra secdeye gidip namazı bitirdi” ibaresi geçmiştir. Burada görülmektedir ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci rekatta sadece bir kıyam ve bir rükû yapmıştır. Sanırım ravi rivayeti kısa tutmak için ikinci rekattaki ikinci kıyama ve ikinci rükûyu zikretmemiştir.

¹ Hadis ayrıca 1044, 1046, 1047, 1056, 1058, 1064, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631'de geçmektedir.

Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Ebû Zer rivayetinde: “Mâide Sûresi’ni okuyacak kadar kıyamda durdu” ibaresi geçmiştir.

Burada, ikinci rekâtın birinci kıyâmı mı, yoksa ikinci kıyâmı mı kastedildiği konusunda ihtilaf edilmiştir. Bu inşallah küsûf namazının ikinci rekâtı konusu içinde daha geniş bir şekilde zikredilecektir.

Sonra dördüncü rükûyu bir öncekinden daha kısa, ama yine elli âyet okuyacak kadar uzunca yaptı. Sonra rükûdan kalktı ve secdeye gidip teşehhüdden sonra selam verip namazı bitirdi. Sonra sahabeye Urve’nin rivayetinde zikredildiği gibi namaz, sadaka vermek, Allah’ı zikretmek konusunda ve başka şeyler hakkında Allah’ın dilediği kadar birşeyler söyledi. Sonra kabir azabından Allah’a sığınmalarını emretti.

Hadise bakıldığında Yahudi kadının kabir azabını bildiğini görmekteyiz. Belki de bunu Tevrat’ta veya başka kitaplarında zikredilmiş olmasından dolayı bilmekteydi. Kabir azabı hak ise o zaman ona iman etmek gerekmektedir.

Kur’ân da birkaç yerde kabir azabının hak olduğuna delâlet etmektedir. İbn Hibbân, *Sahîh*’inde Ebû Hureyre’den naklederek Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): “(Kimde benim doğru yolu öğreten öğütlerimden yüz çevirirse) elbetteki onun sıkıntılı bir yaşamı olur”¹ buyruğunu açıklarken: “*Burada kabir azabı kastedilmektedir*” buyurduğunu söylemiştir.

Tirmizî’de Hz. Ali’nin: “Tekâsür Sûresi nazil olana dek kabir azabının varlığı konusunda şüphe edip dururduk” dediği nakledilmiştir.

Katâde ve Rabi’ b. Enes: “Onlara iki kez azap edeceğiz”² buyruğunu açıklarken: “Bunlardan biri dünyadadır. Diğeri de kabir azabıdır” demişlerdir. Buhârî bunu ayrıca *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir. Müslim³ ve Nesâî yine *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Tâhâ Sur. 124

² Tevbe Sur. 101

³ Müslim 901

٨ - باب طُولِ السُّجُودِ فِي الْكُسُوفِ

8- KÜSÛF NAMAZINDA SECDEYİ UZATMAK

Bu rivayet küsûf namazı secdesinin uzun olmadığını söyleyenlere bir cevap niteliğindedir.

١٠٥١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّهُ قَالَ لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نُودِيَ إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةٌ فَرَكَعَ النَّبِيُّ ﷺ رَكَعَتَيْنِ فِي سَجْدَةٍ ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ فِي سَجْدَةٍ ، ثُمَّ جَلَسَ ، ثُمَّ جَلَى عَنْ الشَّمْسِ . قَالَ وَقَالَتْ عَائِشَةُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - مَا سَجَدْتُ سُجُودًا قَطُّ كَانَ أَطْوَلَ مِنْهَا

طرفه ١٠٤٥ - تحفة ٨٩٦٣

1051- “Ebû Nuaym — Şeybân — Yahya” isnâdıyla Ebû Seleme’nin bildirdiğine göre Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca: “es-Salâtu câmiatun” diye seslenildi ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir secdede iki defa rükû yaptı. İkinci rekata kalkınca ikinci rekatta da iki defa rükû yaptı. Sonra oturdu ve sonra Güneş açıldı. Hz. Âişe: “Bunlar kadar uzun secde yapmadım” dedi.¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dir.

Şeybân, Şeybân b. Abdurrahman et-Temîmî el-Basrî’dir ve Kûfe’de ikamet etmiştir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr el-Yemâmî’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf’tır.

Abdullah b. Amr, İbnu’l-Âs’tır. Kuşmeyhanî’nin nüshasında: “Ömer” yani “İbnu’l-Hattâb” şeklindedir. Hâfız İbn Hacer: “Bu yanlışlıktan ibarettir” demiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca: “es-Salâtu câmiatun” diye seslenildi ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir secdede

¹ Müslim 910

yani bir rekatta iki defa rükû yaptı. İkinci rekata kalkınca ikinci rekatta da iki defa rükû yaptı. Sonra oturdu ve sonra Güneş açıldı. Yani teşehhüd ile selam arasında iken Güneş açıldı. Ebû Zer'in nüshasında: "Güneş açılıncaya kadar oturdu" şeklindedir. Ebû Seleme veya Abdullah b. Amr şöyle demiştir: Hz. Âişe: "Bunlar kadar uzun secde yapmadım" derken: "Bundan daha uzun bir namaz kılmadım" der gibi secde ile bütün namazı kastetmektedir.

Secde ile rekatin kastedilmesiyle secdenin uzatılmadığı söylenemez. Daha önce de zikredildiği gibi biz burada secde ile rekatin kastedildiği görüşündeyiz. Eğer bir secdede iki rekatin olamayacağını düşünürsek bu dediğimizin doğru olduğu anlaşılır. Kirmânî böyle demektedir.

Küsûf namazında secdeyi uzatmanın müstehab olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Râfîî diğer namazlardaki gibi uzatılması konusunu doğru bulmuştur. Ulemânın çoğunluğu ve Şâfiî'nin öğrencileri yine bu görüştedir.

Nevevî de uzatma konusunu tashih etmiş ve: "Tercih edilen budur" demiştir. Doğrusu da budur. Bazı muhaddisler de sahih ve açık hadislerle dayanarak bu görüşe varmıştır. Beğavî: "İlk secdenin uzunluğu ilk rükû ve ikinci secdenin uzunluğu ikinci rükû uzunluğundadır" demiştir. Bu da Mâlikilerin meşhur görüşüdür.

۹ - بَابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ جَمَاعَةً

9- KÜSÛF NAMAZINI CEMAAT OLARAK KILMAK

وَصَلَّى ابْنُ عَبَّاسٍ هُمْ فِي صُفَّةٍ زَمَزَمَ وَجَمَعَ عَلَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَصَلَّى ابْنُ عُمَرَ .

İbn Abbâs, Zemzem kuyusunun bulunduğu avluda topluluğa bu namazı kıldırmıştır. Ali b. Abdillâh b. Abbâs ta bu namaz için insanları toplamıştır. İbn Ömer de bu namazı cemaatle kılmıştır.

Küsûf namazını cemaat olarak kılmanın meşruiyeti.

İbn Abbâs güneş tutulunca Zemzem kuyusunun bulunduğu avluda küsûf namazı kıldırmıştır. İbn Abbâs bu namazı Zemzem kuyusunun bulunduğu avluda altı rükû ve dört secde ile kıldırmıştır.

Ali b. Abdillâh b. Abbâs ta bu namaz için insanları toplamıştır. Günde bin secde etmesinden dolayı kendisine “es-Sâcid” denilirdi. Kendisi Abbâsîlerin dedesidir. Ali b. Ebî Tâlib öldürüldüğü gece doğmuş ve kendisine bu isim verilmiştir.

Ömer b. el-Hattâb da kûsûf namazını cemaatle kılmıştır. İbn Ebî Şeybe bunu aynı mânâ ile mevsûl olarak rivayet etmiştir. Buhârî bu rivayetleri, kûsûf namazını cemaatle kılmanın meşruiyetine şahitlik açısından zikretmiştir.

١٠٥٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ انْخَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا نَحْوًا مِنْ قِرَاءَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ ، فَقَالَ ﷺ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ » قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، رَأَيْنَاكَ تَنَاولْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ ، ثُمَّ رَأَيْنَاكَ كَعَكْكَتَ . قَالَ ﷺ « إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ ، فَتَنَاولْتُ عَنْقُودًا ، وَلَوْ أَصَبْتُهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ مَا بَقِيََتِ الدُّنْيَا ، وَارِيتُ النَّارَ ، فَلَمْ أَرْ مَنْظَرًا كَالْيَوْمِ قَطُّ أَفْظَعَ ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ » قَالُوا بِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « بِكُفْرِهِنَّ » . قِيلَ يَكْفُرْنَ بِاللَّهِ قَالَ « يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ ، لَوْ أَحْسَنَتْ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ كُلَّهُ ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ » . أطرافه ٢٩ ، ٤٣١ ، ٧٤٨ ، ٣٢٠٢ ، ٥١٩٧ - تحفة ٥٩٧٧

1052- “Abdullah b. Mesleme — Mâlik — Zeyd b. Eslem” isnâdıyla Atâ b. Yesâr'ın bildirdiğine göre Abdullah b. Abbâs anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca halkla beraber namaz kıldı

ve kıyamda Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar uzun durdu. Sonra uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra secdeye gitti. Secdeden kalktıktan sonra bir önceki kıyamdan kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra secdeye gitti. Sonra da namazı bitirdi. Bu sırada güneş açılmıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz sonrası: *"Güneş ve Ay, Yüce Allah'ın âyetlerindendir. Hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Onların tutulduğunu gördüğünüz zaman Yüce Allah'ı zikredin"* buyurdu. Sahâbe: *"Ey Allah'ın Resûlü! Namazdayken bir şeyi alır gibi yaptığını, ayrıca biraz geriye çekildiğini gördük"* deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Namazdayken cenneti gördüm ve salkımlarından birini almak istedim. Şayet o salkımı alsaydım dünya döndükçe ondan yerdiniz. Cehennem de bana gösterildi ki bugünkü gibi korkuncunu asla görmüş değildim. Cehennem ahalisinin çoğunun kadınlardan olduğunu da gördüm."* Ashâb: *"Ey Allah'ın Resûlü! Neden?"* diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nankörlüklerinden"* buyurdu. Ashâb: *"Allah'a karşı nankörlükleri mi?"* diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hayır! Ama eşine ve yapılan iyiliklere karşı nankörlükleridir. Kadınlardan birine bir ömür iyilikte bulunsan sonra da senin bir kusurunu görse: «Senden hiç hayır görmedim» demeye başlar."*¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî'dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes'tir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca halkla beraber namaz kıldı ve kıyamda Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar uzun durdu. Bu da göstermektedir ki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıraati sessiz yapıyordu. Bu

¹ Hadis ayrıca 29, 431, 748, 3202, 5197'de geçmektedir. Müslim 907

sebeple Hz. Âişe kendisinden nakledilen bazı rivayetlerde: “Kıraatini tahmin ettim ve Bakara Sûresi’ni okuduğunu anladım” demiştir.

Ancak bazı kimselerin: “O zamanlar İbn Abbâs daha küçüktü ve arka saflarda durmakta idi. Bu sebeple Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kıraatini işitmemiştir ve Mâide Sûresi’ni okuduğunu söylemiştir” demesi, bazı rivayetlerde İbn Abbâs’tan: “(Namazda) Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında idim ve okuduğundan bir harf bile işitmedim” şeklinde nakledilene muhaliftir.

Sonra yaklaşık olarak yüz âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine Âl-i İmrân Sûresi’ni okuyacak kadar uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama seksen âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Sonra iki secde etti. Secdeden kalktıktan sonra bir önceki kıyamdan kısa, ama yine Nisâ Sûresi’ni okuyacak kadar uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine yetmiş âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine Mâide Sûresi’ni okuyacak kadar uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine elli âyet okuyacak kadar uzunca bir rükû yaptı. Sonra iki secde etti. Sonra da namazı bitirdi. Bu sırada Güneş açılmıştı. Yani bir önceki konuda: “Sonra oturdu ve sonra Güneş açıldı” olduğu gibi teşehhüd ile selam arasında iken Güneş açıldı.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz sonrası: *“Güneş ve Ay tutulması, Yüce Allah’ın âyetlerindendir. Hiç kimsenin ne ölümü ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Onların tutulduğunu gördüğünüz zaman Yüce Allah’ı zikredin”* buyurdu. Sahâbe: “Ey Allah’ın Resûlü! Namazdayken bir şeyi alır gibi yaptığını, ayrıca biraz geriye çekildiğini gördük” deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *“Namazdayken cenneti gördüm ve salkımlarından birini almak istedim. Şayet o salkımı alsaydım dünya döndükçe ondan yerdiniz. Cehennem de bana gösterildi ki bugünkü gibi korkuncunu asla görmüş değildim. Cehennem ahalisinin çoğunun kadınlardan olduğunu da gördüm.”* Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cenneti olduğu gibi görmüş ve Beytü’l-Makdis’i (ona bakıp) Kureyşlilere vassettiği gibi aralarındaki mesafe kaldırılmıştır.

Namazının şekli konusunun başlarında zikredilen Esmâ’nın hadisi bunun şahididir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *“Cennet bana o kadar yaklaştı ki ona cesaret etseydim size onun salkımlarından bir tanesini getirirdim”*

buyurmuştu. Cennet kendisine bir cismin aynada görülmesi gibi duvarda gösterilmiş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cennetteki her şeyi görmüştü.

Enes'in: *"Az önce ben namaz kılarken cennet ve cehennem bana bu duvarın genişliğinde arzolundu"* şeklindeki hadisi de inşallah daha sonra *Tevhîd* konusu içinde zikredilecektir.

Başka bir rivayette "Temsili olarak gösterildi" şeklindedir. Ancak bu olağan üstü şey Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) has bir şeydir.

Saîd b. Mansûr'un başka bir kanalla Zeyd b. Eslem'den rivayette bulunduğu gibi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci rekatin ikinci kıyamında salkımlardan birini almak isteyince eli onu koparacak kadar uzanmıştı. Ancak onu koparması takdir edilmemişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu koparabilmiş olsaydı dünya durdukça o salkımdan yerlerdi. Cennetin meyveleri konusu içinde rivayet edildiği gibi salkımdan koparılan her tanenin yerine Yüce Allah başka bir tane yarattırdı. Burada bu salkımın, hutbeyi işiten her kişiye kıyamet gününe kadar yetmesi kastedilmektedir. Bu salkım cennet meyvelerinden olduğu ve fani olmadığı içindir. Zira dünya fanidir ve fani olmayan şeyin fani olanda yenmesi caiz değildir.

Mazhar eserinin sahibi şöyle demiştir: "Eğer Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu koparmış olsaydı cemaat onu görecekti ve gayba değil de şahid oldukları bir şeye iman edeceklerdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tövbenin ref edilmesinden endişe etmişti. Zira Yüce Allah: **"Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz"**¹ buyurmaktadır. Bir başkası da: "Çünkü mükafât ameller karşılığında verilir. Mükafâtta ancak âhiret gününde verilir" demiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cehennemi cennetten önce görmüştü. Abdurrezzâk'ın: "Cehennem Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) arzolundu. İnsanlar birbiri üzerine çıkacak kadar Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazgâhından geri çekildi. Geriye çekilince cennet kendisine arz olundu. Bunun üzerine tekrar namaz kıldığı yere döndü" şeklindeki rivayeti de buna delalet etmektedir.

¹ En'âm Sur. 158

Müslim'in: *"Geri çekildiğim zaman cehennemi gördüm. Eğer geri çekilmeseydim ateşinden bana isabet derdi. Namaz kıldığım yere geri döndüğümü gördüğünüz zaman da bana cennet arzolundu"* şeklindeki rivayeti de bunu teyid etmektedir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o gün gördüğü kötü manzara gibisini daha önce asla görmüş değildi.

İbnu's-Seyyid der ki: Araplar: *"Bu günkü gibi bir adam görmedim. Bugün gibi bir manzara da görmedim"* demektedir. Oysa ne adam ne de manzara güne benzetilemez. Ancak bu: *"Bu gün gördüğüm adam gibi bir adam görmedim ve bu gün gördüğüm manzara gibi bir manzara görmedim mânasındadır. Yani burada muzâf hazfedilmiş, muzâfun ileyh onun yerine getirilmiştir."*

Hamevî ve Müstemlî'nin nüshalarında bu: *"Bugün gördüğümden daha korkunç bir şey görmedim"* şeklinde geçmektedir.

"Cehennem ahalisinin çoğunun kadınlardan olduğunu da gördüm" buyruğunun, Ebû Hureyre'nin: *"Cennetin en düşük mevkiinde olan, dünyada iki hanımı olandır. Zira cennet ehlinin üçte ikisi kadınlardır"* şeklindeki rivayeti ile karışıklığa sebep olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: *"Ebû Hureyre'nin hadisi: "Kadınlar cehennemden çıktıktan sonra cennet ehlinin üçte ikisi olacaktır" şeklinde yorumlanmıştır."*

Câbir'in hadisi ise şöyledir: *"Orada gördüklerimin çoğu onlara bir sır verildiğinde ifşa eden, kendilerinden istenildiğinde cimrileşen, istediklerinde ısrarcı olan ve onlara verildiğinde şükretmeyip nankörlük eden kadınlardır"* şeklindedir.

Ashâb: *"Ey Allah'ın Resûlü! Neden?"* diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nankörlüklerinden"* buyurdu. Ashâb: *"Allah'a karşı nankörlükleri mi?"* diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hayır! Ama eşine ve yapılan iyiliklere karşı nankörlükleridir. Kadınlardan birine bir ömür iyilikte bulunsan, sonra da senin bir kusurunu görse: «Senden hiç hayır görmedim» demeye başlar."* Burada: *"(Kadınlardan birine bir ömür iyilikte) bulunsan"* ifadesiyle tek kişi kastedilmemektedir. *"Bulunsan"* ifadesi lafız olarak tek kişiyi, ama mânâ olarak geneli kapsamaktadır.

۱۰ - باب صَلَاةِ النِّسَاءِ مَعَ الرِّجَالِ فِي الْكُسُوفِ

10- KADINLARIN ERKEKLERLE BİRLİKTE
KÛSÛF NAMAZI KILMASI

۱۰۵۳ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنِ امْرَأَتِهِ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّهَا قَالَتْ أَتَيْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ حِينَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَإِذَا النَّاسُ قِيَامٌ يُصَلُّونَ ، وَإِذَا هِيَ قَائِمَةٌ تُصَلِّي فَقُلْتُ مَا لِلنَّاسِ فَأَشَارَتْ بِيَدِهَا إِلَى السَّمَاءِ ، وَقَالَتْ سُبْحَانَ اللَّهِ . فَقُلْتُ آيَةٌ فَأَشَارَتْ أَيْ نَعَمْ . قَالَتْ فَقُمْتُ حَتَّى تَجَلَّيَنِي الْعَنُي ، فَجَعَلْتُ أَصُبُّ فَوْقَ رَأْسِي الْمَاءَ ، فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ « مَا مِنْ شَيْءٍ كُنْتُ لَمْ أَرَهُ إِلَّا قَدْ رَأَيْتُهُ فِي مَقَامِي هَذَا حَتَّى الْجَنَّةَ وَالنَّارَ ، وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّكُمْ تُنْفَتُونَ فِي الْقُبُورِ مِثْلَ - أَوْ قَرِيبًا مِنْ - فِتْنَةِ الدَّجَالِ - لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا قَالَتْ أَسْمَاءُ - يُؤْتَى أَحَدُكُمْ فَيَقَالُ لَهُ مَا عَلِمَكَ بِهَذَا الرَّجُلِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ - أَوْ الْمُؤْمِنُ لَا أَدْرِي أَى ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ - فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَهُدًى ، فَأَجَبْنَا وَآمَنَّا وَاتَّبَعْنَا . فَيَقَالُ لَهُ تَمَّ صَالِحًا ، فَقَدْ عَلِمْنَا إِنَّ كُنْتَ لَمُوقِنًا وَأَمَّا الْمُنَافِقُ - أَوْ الْمُرْتَابُ لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا قَالَتْ أَسْمَاءُ - فَيَقُولُ لَا أَدْرِي ، سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئًا فَقُلْتُ » أطرافه ۸۶ ، ۱۸۴ ، ۹۲۲ ، ۱۰۵۴ ، ۱۰۶۱ ،

۱۲۳۵ ، ۱۳۷۳ ، ۲۵۱۹ ، ۲۵۲۰ ، ۷۲۸۷ تحفة ۱۵۷۵۰

1053- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Hişâm b. Urve” isnâdıyla Hişâm b. Urve'nin eşi Fâtıma bintu'l-Münzir'in bildirdiğine göre Esmâ binti Ebî Bekr şöyle demiştir: Güneş tutulunca Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe'nin yanına gittim. Halk namaz kılıyordu ve kendisi de onlarla birlikte namaz kılıyordu. Kendisine: “Halkın neyi var?” dediğimde, eliyle gökyüzüne işaret etti ve: “Sübhânallah” dedi. Kendisine: “Âyet (doğa üstü bir olay) mıdır?” dediğimde, eliyle: “Evet” diye işaret etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamı o kadar çok uzattı

ki neredeyse bayılacaktım. Bu sebeple başıma su dökmeye başladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince halka hutbe verip Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu: *"Daha önce görmediğim her şeyi şu yerimde gördüm. Hatta cenneti ve cehennemi de. Yakında kabirlerde fitneye maruz"* veya: *"Mesih Deccâl fitnesi gibi fitneye maruz kalacağınız bana vahyedildi."* —Esmâ'nın hangisini söylediğini bilmiyorum.— *"Sizden biri getirilir ve kendisine: «Bu adam hakkında ne dersin?» diye sorulur. Mümin veya inanan kişi: «Bu, Muhammed'dir ve Allah'ın Resûlü'dür. Açık delillerle ve hidayetle bize geldi. Ona icabet edip tâbi olduk» der. Ona: «Biz buna iman ettiğini biliyorduk. Salih bir şekilde yat» denir. Münafık" veya: "şüphede olan ise"* —Esmâ'nın hangisini söylediğini bilmiyorum—: *"Bilmiyorum. İnsanların bir şeyler dediğini işittim. Ben de dedim» der."*¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes'tir.

Hişâm, Hişâm b. Urve ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Fâtıma, Fâtıma bintu'l-Münzir b. Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Esmâ, Esmâ binti Ebî Bekr es-Siddîk'tir.

Esmâ binti Ebî Bekr, Güneş tutulunca Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Ebû Bekir es-Siddîk'in kızı Hz. Âişe'nin yanına gitti. Halk namaz kılıyordu. Ebû Zer'in nüshasında: *"Yanına gittiğinde namaz kılıyordu"* şeklindedir. Esmâ binti Ebî Bekr kendisine, halkın neden korku içinde ayakta olduğunu sorunca, Hz. Âişe eliyle gökyüzünü gösterip Güneş tutulmasını kastederek: *"Sübânallah"* dedi. Esmâ binti Ebî Bekr bunun insanlara gelecek bir azabın alâmeti olup olmadığını sorunca, Hz. Âişe yine eliyle: *"Evet"* diye işaret etti.

Esmâ binti Ebî Bekr kıyamın çok uzun olmasından dolayı neredeyse bayılacak duruma geldi ve kendinden geçmemesi için başına su dökmeye başladı. Bu da delâlet etmektedir ki daha kendinden geçmemişti. Zira baygınlık abdesti bozmaktadır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince halka hutbe verip Allah'a hamd ve sena ettikten sonra daha önce görmediği

¹ Hadis ayrıca 86, 184, 922, 1054, 1061, 1235, 1373, 2519, 2520, 7287'de geçmektedir. Müslim 905

her şeyi o yerinde gördüğünü, hatta cenneti ve cehennemi gördüğünü, yakında kabirlerde fitneye veya Mesih Deccal fitnesi gibi bir fitneye maruz kalacaklarının kendisine vahyedildiğini bildirdi.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her kişiye kabrinde birinin gelip: “Bu adam hakkında ne dersin?” diye sorulacağını, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) burada telkinde huccet olacağı için bu adam diyerek Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adını kullanmamıştır, mümin veya inanan kişinin —Ebû Zer ve Asîlî’nin nüshalarında: “İnanan kişinin” şeklindedir—: “Bu, Muhammed’dir ve Allah’ın Resûlü’dür. Peygamberliğe delâlet eden açık delillerle ve hidayetle bize geldi. Ona icabet edip tâbi olduk” diyeceğini ve kendisine: “Biz buna iman ettiğini biliyorduk. Salih bir şekilde yat” denileceğini bildirmiştir. Peygamberliğe kalben inanmayan münafık veya şüphede olan kimsenin ise: “Bilmiyorum. İnsanların bir şeyler dediğini işittim. Ben de dedim» diyeceğini bildirmiştir.

۱۱ - بَابُ مَنْ أَحَبَّ الْعَتَاقَةَ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ

11- GÜNEŞ TUTULUNCA KÖLE AZAD ETMEYİ GÜZEL GÖRENLER

۱۰۵۴ - حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا زَائِدَةُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ فَاطِمَةَ عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ

لَقَدْ أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِالْعَتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ اطرافه ۸۶ ، ۱۸۴ ، ۹۲۲ ، ۱۰۵۳ ،

۱۰۶۱ ، ۱۲۳۵ ، ۱۳۷۳ ، ۲۵۱۹ ، ۲۵۲۰ ، ۷۲۸۷ تحفة ۱۵۷۵۱

1054- “Rabî b. Yahya — Zâide — Hişâm — Fâtıma” isnâdıyla Esmâ: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Güneş tutulunca köle azad etmeyi emretti” demiştir.¹

Rabî’, Rabî’ b. Yahya el-Basrî’dir. Hicri 224 yılında vefat etmiştir.

Zâide, Zâide b. Kudâme’dir.

Hişâm, İbn Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm’dır.

Fâtıma, Fâtıma bintu’l-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm’dır.

Esmâ, Ebû Bekir es-Sıddîk’in kızıdır.

¹ Hadis ayrıca 86, 184, 922, 1053, 1061, 1235, 1373, 2519, 2520, 7287’de geçmektedir. Müslim 905

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Güneş tutulunca Allah'ın kullarının üzerinden belaları defetmesi için mendub olarak köle azad etmeyi emretti.

Burada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sadece mendub olarak köle azat etmeyi mi emretmiştir? Ya da büyükten küçüğe doğru bir tembih mi vardır? Yüce Allah'ın: “Oysa biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz”¹ buyruğuna bakacak olursak burada ikincisi kastedilmiştir. Eğer tembih bâbindan ise o zaman burada kişiyi tövbe edip bütün iyiliklerde acele etmeye davet vardır. Bütün bunlar da kişinin gücü nisbetindedir.

En büyük korkutma şekli de cehennemledir. Bu sebeple cehennemden korunmak için burada en yüksek şeyin yapılması emredilmiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Her kim Müslüman bir köleyi azat ederse, azat ettiği kölenin her bir uzvuna karşılık bir uzvunu Yüce Allah cehennemden uzak tutar” buyurmuştur. Buna gücü yetmeyen de hadiste olduğu gibi genelin yaptığı şeyleri yapsın. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Bir hurmanın yarısı bile olsa, onu sadaka olarak vererek kendinizi cehennemden/ateşten koruyun” buyurmuştur. Bu şekilde kişi gücü nisbetinde iyiliklerde bulunur. İbn Ebî Cemre böyle demiştir.

۱۲ - بَابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ فِي الْمَسْجِدِ

12- KÜSÜF NAMAZINI MESCİDDE KILMAK

۱۰۵۵ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ يَهُودِيَّةً جَاءَتْ تَسْأَلُهَا فَقَالَتْ أَعَادَكَ اللَّهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فَسَأَلْتُ عَائِشَةَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَيْعَذَّبُ النَّاسُ فِي قُبُورِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَائِدًا بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ . أطرافه ۱۰۴۹ ، ۱۳۷۲ ، ۶۳۶۶ - تحفة ۱۷۹۳۶

1055- “İsmâîl — Mâlik” isnâdıyla Yahya b. Saîd'in bildirdiğine göre Amre binti Abdirrahman şöyle demiştir: Yahudi bir kadın bir şeyler istemek için Hz. Âişe'nin yanına gelip kendisine: “Allah seni kabir azabından korusun” deyince, Hz. Âişe, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem):

¹ İsrâ Sur. 59

“İnsanlara kabirlerinde azab edilecek mi?” diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Bundan Allah’a sığınırım” buyurdu.¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys’tir.

Mâlik, Mâlik b. Enes’tir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî’dir.

Amre, Amre binti Abdirrahman b. Sa’d el-Ensârî’dir.

Yahudi bir kadın bir şeyler istemek için Hz. Âişe’ye gelerek: “Allah seni kabir azabından korusun” dedi. Hz. Âişe bilmediği bu konuyu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) sorup: “İnsanlara kabirlerinde azab edilecek mi?” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bundan Allah’a sığınırım*” buyurdu.

۱۰۵۶ - ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ غَدَاةٍ مَرَكَبًا ، فَكَسَفَتِ الشَّمْسُ فَرَجَعَ ضَحَى ، فَمَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ ظَهْرَانِي الْحَجَرِ ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى ، وَقَامَ النَّاسُ وَرَاءَهُ ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ سُجُودًا طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ وَهُوَ دُونَ السُّجُودِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ، ثُمَّ أَمَرَهُمْ أَنْ يَتَعَوَّدُوا مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ أَطْرَافَهُ ۱۰۴۴ ، ۱۰۴۶ ، ۱۰۴۷ ، ۱۰۵۰ ، ۱۰۵۸ ، ۱۰۶۴ ، ۱۰۶۵ ، ۱۰۶۶ ، ۱۲۱۲ ، ۳۲۰۳ ، ۴۶۲۴ ، ۵۲۲۱ ،

۶۶۳۱ - تحفة ۱۷۹۳۶

1056- Sonra bir sabah Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bineğine binip yola çıkınca Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk vakti dönüp (hanımlarının kaldığı) odaların arkasına uğrayarak namaz kıldı, halk ta

¹ Hadis ayrıca 1049, 1372, 6366’da geçmektedir. Müslim 586

arkasında namaza durdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uzun süre kıyamda durdu, sonra uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp secdeye gitti ve uzunca secde yaptı. Secdeden kalktıktan sonra bir önceki kıyamdan kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzunca kıyamda durdu. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra secdeye gidip bir önceki secdeden kısa ama yine uzunca secde yapıp namazı bitirdi. Sonra sahabeye Allah'ın dilediği kadar birşeyler söyledi. Sonra kabir azabından Allah'a sığınmalarını emretti.¹

Oğlu İbrâhîm'in vefatı sebebiyle Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir sabah bineğine binip yola çıkınca Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gün yükseldikten sonra cenazeden dönerken Mescid'e bitişik olan hanımlarının kaldığı odaların arkasına uğradı.

Müslim'in "Süleymân b. Bilâl — Yahya" kanalıyla Amre'den olan rivayet şöyledir: Kadınlarla birlikte Mescid'in bitişğinde olan odaların arkasına çıktım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) merkebinin bırakarak her zaman namaz kıldığı yere geldi..." Sonrasında ravi söz konusu hadisi zikreder. Burada açık olarak anlaşılmaktadır ki bu namaz

Mescid'de idi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'e dönmesi de bu namazı sahrâda değil de Mescid'de kılmanın sünnet olduğuna delâlet etmektedir. Eğer öyle olmasaydı sahrada kılınırdı ve Güneşin açılması daha iyi görünürdü. Bunun böyle olduğu da başlık ta açık olarak görülmektedir.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp küsûf namazını kılıp, kendisini gören halk ta arkasında namaza durmuştur. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), uzun süre kıyamda durduktan sonra uzunca bir rükû yapmıştır. Rükûdan kalkınca bir öncekinden kısa, ama yine uzun süre kıyamda durduktan sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû

¹ Hadis ayrıca 1044, 1046, 1047, 1050, 1058, 1064, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631'de geçmektedir. Müslim 903

yapmıştır. Sonra rükûdan kalkıp secdeye gitmiş ve ikinci rekat için kalkıp birinci rekatın birinci kıyamından daha kısa, ama yine uzunca bir kıyam yapmıştır. Sonra birinci rekatın birinci rükûsundan daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yapıp birinci rekatın ikinci kıyamından daha kısa, ama yine uzunca bir kıyam yapmıştır. Sonra birinci rekatın ikinci rükûsundan daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yapıp birinci rekatın birinci secdesinden daha kısa, ama yine uzunca bir secde yapmıştır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) teşehhüdden sonra selam vererek namazı bitirip sahabeye sadaka vermek, köle azat etmek, Allah'ı zikretmek ve namaz konusunda Allah'ın dilediği kadar bir şeyler söylemiş, kabir azabından da Allah'a sığınmalarını emretmiştir. Zira küsûf karartısının Güneşi kaplaması kabir karanlığına benzetilmektedir.

۱۳ - بَابُ لَا تَنْكَسِفُ الشَّمْسُ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ

13- GÜNEŞİN HIÇ KİMSENİN NE ÖLÜMÜ, NE DE HAYATI SEBEBİYLE TUTULMAMASI

رَوَاهُ أَبُو بَكْرَةَ وَالْمُعِيزَةُ وَأَبُو مُوسَى وَابْنُ عَبَّاسٍ وَابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ .

Ebû Bekre, Muğîre, Ebû Mûsa, İbn Abbâs ve İbn Ömer bu konuda rivayetlerde bulunmuşlardır.

“Güneş ve Ay hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmaz” hadisini Ebû Bekre Nufey’ b. el-Hâris ve Muğîre b. Şu’be, *Küsûf* konusu başlarında zikredildiği gibi rivayet etmişlerdir. Ebû Mûsa Abdullah b. Kays el-Eş’arî bir sonraki konuda zikredileceği yönde rivayet etmiştir. Abdullah b. Abbâs, küsûf namazının cemaatle kılınması konusu içinde zikredildiği gibi rivayet etmiştir. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb da bir önceki konuda zikredildiği gibi rivayet etmiştir.

۱۰۵۷ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنِي قَيْسٌ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، وَلَكِنَّهُمَا

آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَصَلُّوا » . طرفاه ۱۰۴۱ ، ۳۲۰۴ - تحفة ۱۰۰۰۳

1057- “Müsedded — Yahya — İsmâîl — Kays” isnâdıyla Ebû Mes’ûd’un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Güneş ve Ay, hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Ancak onlar Allah’ın âyetlerinden iki âyettir. Siz bu tutulmayı gördüğünüz zaman kalkıp namaz kılın.”¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dir.

Yahya, Yahya el-Kattân el-Basrî’dir. Asîlî’nin nüshasında: “Yahya b. Saîd” şeklindedir.

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Hâlid el-Ahmesî el-Kûfî’dir.

Ebû Mes’ûd, Ukbe b. Âmir el-Ensârî el-Bedrî’dir.

Cahiliye döneminde Güneş ve Ay tutulmasının ileri gelenlerden bir kişinin ölüm sebebi ile tutulduğuna inanırlardı. Zira yıldızlara iman edenler ve kâfirlerden birçok kişi Güneş ve Ay tutulmasının ileri gelenlerden bir kişinin ölümü ile gerçekleştiğine inanırdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu inancı ve şüpheyi ortadan kaldırmak için Güneş ve Ay’ın hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmayacağını, onların Allah’ın âyetlerinden iki âyet olduğunu bildirmiş ve bu tutulmayı gördükleri zaman kalkıp namaz kılmalarını emretmiştir.

Sünen sahipleri rivayetlerinde: “*Ne de hayatı sebebi ile*” lafızını zikretmemiştir. Zira hiç kimse Güneş veya Ay’ın birinin hayatı sebebi ile tutulduğunu söylememektedir.

١٠٥٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ وَهِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَصَلَّى بِالنَّاسِ ، فَأَطَالَ الْقِرَاءَةَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَأَطَالَ الْقِرَاءَةَ ، وَهِيَ دُونَ قِرَاءَتِهِ الْأُولَى ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ دُونَ رُكُوعِهِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ، ثُمَّ قَامَ فَصَنَعَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ قَامَ فَقَالَ »

¹ Hadis ayrıca 1041, 3204’de geçmektedir. Müslim 911

إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَحْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، وَلَكِنَّهُمَا آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ يُرِيهِنَّ عِبَادَهُ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَافْزَعُوا إِلَى الصَّلَاةِ » أطرافه ١٠٤٤ ، ١٠٤٦ ، ١٠٤٧ ، ١٠٥٠ ،
- ١٠٥٦ ، ١٠٦٤ ، ١٠٦٥ ، ١٠٦٦ ، ١٢١٢ ، ٣٢٠٣ ، ٤٦٢٤ ، ٥٢٢١ ، ٦٦٣١ -

تحفة ١٦٦٣٩ ، ١٧٢٤٦

1058- “Abdullah b. Muhammed — Hişâm — Ma’mer — Zührî ve Hişâm b. Urve” isnâdıyla Urve’nin bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulduğu zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp halka namaz kıldırır ve uzun bir kıraat yaptı. Sonra uzun bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir kıraat yaptı. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yaptı. Sonra rükûdan kalkıp iki secde yaptı. Sonra diğer rekatta da aynı şekilde yaptı. Sonra da kalkıp: “Güneş ve Ay hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Ancak onlar Allah’ın kullarına gösterdiği âyetlerinden birer âyettir. Bunların tutulduğunu gördüğünüz zaman namaza sığının” buyurdu.¹

Abdullah, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî’dir.

Hişâm, Hişâm b. Yûsuf es-San’ânî’dir.

Ma’mer, Ma’mer b. Râşid’dir.

Hişâm, Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Urve, Ebû Hişâm’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulmuş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp halka küsûf namazı kıldırarak uzun bir kıraat yapmıştır. Sonra uzun bir rükû yapmış ve rükûdan kalkıp bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir kıraat yapmıştır. Sonra bir öncekinden daha kısa, ama yine uzunca bir rükû yapmış sonra da rükûdan kalkıp iki secde yapmıştır.

¹ Hadis ayrıca 1044, 1046, 1047, 1050, 1056, 1064, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631’de geçmektedir. Müslim 901

Sonra ikinci rekatta da birinci rekatta olduğu gibi rükûları ve kıyâmı uzatmıştır.

Sonra namazı bitirip kalkarak Allah’a hamdû sena ettikten sonra Güneş ve Ay’ın hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmayacağını, Allah’ın kullarını kendileriyle korkutmak ve kendisine yaklaşılabilecek şeyler ile amel etmeleri için onların âyetlerinden iki âyet olduğunu bildirmiştir. Böylesi bir şey gördükleri zaman da azaptan korunmak için kalkıp namaz kılmalarını, sadaka vermelerini, köle azat etmelerini ve başka hayırlı işlerde bulunmalarını emretmiştir.

۱۴ - بَابُ الذِّكْرِ فِي الْكُسُوفِ

14- KÜSÛF NAMAZINDA ZİKİR

رَوَاهُ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا -

İbn Abbâs, küsûf namazını cemaat olarak kılmak konusu içinde bunu Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem): “Onların tutulduğunu gördüğünüz zaman Yüce Allah’ı zikredin” şeklinde rivayet etmiştir.

۱۰۵۹ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ بُرَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَرَعَا ، يَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ ، فَأَتَى الْمَسْجِدَ ، فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَرُكُوعٍ وَسُجُودٍ رَأَيْتُهُ قَطُّ يَفْعَلُهُ وَقَالَ « هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، وَلَكِنْ يَخَوْفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فافزعوا إِلَى ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ » . تحفة ٩٠٤٥

1059- “Muhammed b. el-Alâ — Ebû Usâme — Bureyd b. Abdillâh” isnâdıyla Ebû Burde’nin bildirdiğine göre Ebû Mûsa şöyle demiştir: Güneş tutulunca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamet saatinin gelmiş olmasından korkup kalkarak Mescid’e geldi ve daha önce görmediğim kadar uzun kıyam, rükû ve secde yaparak namaz kıldı. Sonra şöyle buyurdu: “Allah’ın gönderdiği bu âyetler hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı

için olmazlar. Allah onları kullarını korkutmak için göndermiştir. Bunlardan birini görünce Allah'ı zikre, duaya ve istiğfara sığınır.”¹

Ebû Usâme, Hammâd b. Usâme el-Kûfî'dir.

İbn Abdillâh, İbn Abdillâh b. Ebî Burde b. Ebî Mûsa el-Eş'arî el-Kûfî'dir.

Ebû Burde, Hâris b. Ebî Mûsa'dır.

Ebû Mûsa, Abdullah b. Kays el-Eş'arî'dir.

Güneş tutulunca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamet saatinin gelmiş olmasından korkup kalkarak Mescid'e geldi. Ancak bu rivayet, kıyametin alâmetlerini belirten rivayetlere aykırı düşmektedir. Zira bazı beldelerin fethedilmesi, Müslümanların halifelik ile yönetilmesi, Haricilerin zuhur etmesi, Güneş'in batıdan doğması, Dabbe, Deccâl, Duhân ve başka şeyler gibi kıyametin pek çok alâmeti vardır.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Muhtemelen bu olay Yüce Allah'ın, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kıyametin alâmetlerini bildirmesinden önce olmuştur. Bu sebeple de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her an kıyametin kopabileceğini düşünmektedir.”

Hadis âlimlerinin ittifakla rivayet ettiklerine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm hicri 10 yılında vefat etmiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), oğlu İbrâhîm'in vefatından önce de kıyametin alâmetlerinden birçoğunu bildirmişti. Bu sebeple bazıları küsûf olayının Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) son yıllarında olduğunu söylemekte ve: “Muhtemelen bu olay Yüce Allah'ın, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kıyametin alâmetlerini bildirmesinden önce olmuştur” şeklindeki rivayete itiraz etmektedir.

Bu konu hakkında da şöyle denilmiştir: Burada ravi, kıyamet saatinin gelmiş olmasından korkup kalkmak ile Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) nasıl korktuğunu ifade etmek istemiştir. Zira Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kendisi daha hayatta iken kıyametin kopmayacağını bilmektedir. Ancak ravi kıyamet kopacakmış gibi korkmuştur, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ise gerçekte böylesi bir korkuya kapılmamıştır. *Mazhar* eserinde: “Ebû Mûsa, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kalbini bilemez” denilmiştir.

¹ Müslim 912

Söylenildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) küsûf olayından dolayı olacak şeyi olmuş gibi saymıştır. Bu şekilde ümmetine böylesi bir durumda belayı üzerlerinden def etmesi için korku içinde Allah'ı zikrederek, namaz kılarak ve sadaka vererek nasıl Allah'a sığınacaklarını göstermiştir.

İbn Hibbân'ın *es-Sikât* kitabında bu şöyle zikredilmiştir: Hicri 6 yılında Güneş tutuldu ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) küsûf namazı kıldı. Sonra kalkıp şöyle buyurdu: *"Güneş ve Ay tutulması Allah'ın âyetlerinden birer âyettir..."* Sonrasında ravi söz konusu hadisi zikrederek şöyle devam etmiştir: *"Sonra hicri 10 yılında İbrâhîm vefat ettiği zaman bir daha Güneş tutuldu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Güneş ve Ay tutulmasının, zelzelenin, şiddetli fırtınanın hiç kimsenin ne ölümü, ne de hayatı ile olmayacağını, Allah'ın onları kullarını korkutmak için gönderdiğini bildirdi. Zira Yüce Allah: «Oysa biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz»¹ buyurmaktadır. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), bunlardan birini gördükleri zaman Allah'ı zikre, duaya ve istiğfara sığınmalarını emretti.*

۱۵ - بَابُ الدُّعَاءِ فِي الْخُسُوفِ

15- KÜSÜF NAMAZINDA DUA ETMEK

قَالَ أَبُو مُوسَى وَعَائِشَةُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

Ebû Mûsa ve Hz. Âişe bu konuda Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayette bulunmuşlardır.

Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin rivayeti daha önce zikredilen rivayeti yönündedir. Hz. Âişe'nin Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) olan rivayeti ise inşallah daha sonra da zikredilecektir.

۱۰۶۰ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا زَائِدَةُ قَالَ حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ عِلَاقَةَ قَالَ سَمِعْتُ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ يَقُولُ انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ، فَقَالَ النَّاسُ انْكَسَفَتْ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يَنْكَسِفَانِ

لَمُوتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَادْعُوا اللَّهَ وَصَلُّوا حَتَّى يَنْجِلِي ۝ طرفاه ١٠٤٣ ،

٦١٩٩ - تحفة ١١٤٩٩

1060- "Ebu'l-Velîd — Zâide — Ziyâd b. İlâka" isnâdıyla Muğîre b. Şu'be şöyle demiştir: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm vefat ettiği gün Güneş tutulunca, halk: "Güneş, İbrâhîm'in vefatı sebebiyle tutuldu" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Güneş ve Ay, Allah'ın âyetlerinden iki âyettir, onlar kimsenin ne ölümü, ne de hayatı sebebiyle tutulmazlar. Böyle bir durumu gördüğünüzde, Güneş açılıncaya kadar Allah'a dua edin ve namaz kılın" buyurdu.¹

Ebu'l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Zâide, Zâide b. Kudâme el-Kûfî'dir.

Ziyâd, Ziyâd b. İlâka es-Sa'lebî el-Kûfî'dir.

Muğîre b. Şu'be, Muğîre b. Şu'be es-Sekaffî'dir. Hicri 50 yılında vefat etmiştir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), oğlu İbrâhîm'in vefat ettiği gün Güneş tutuldu. Halk: "Güneş, İbrâhîm'in vefatı sebebiyle tutuldu" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara cevap olarak Güneş ve Ay'ın Allah'ın yaratmış olduğu âyetlerinden iki âyet olduğunu, onların kimsenin ne ölümü ne de hayatı sebebiyle tutulmadığını bildirmiş ve Güneş açılıncaya kadar Allah'a dua edip namaz kılmalarını emretmiştir.

Saîd b. Mansûr'un İbn Abbâs'tan olan rivayeti: "Allah'ı zikretmelerini, tekbir getirmelerini, tesbih ve tehlil etmelerini emretti" şeklindedir.

¹ Hadis ayrıca 1043, 6199'da geçmektedir. Müslim 915

١٦ - بَابُ قَوْلِ الْإِمَامِ فِي خُطْبَةِ الْكُسُوفِ أَمَّا بَعْدُ

16- İMAMIN KÜSÜF NAMAZI HUTBESİNDE “أَمَّا بَعْدُ” DEMESİ

١٠٦١ - وَقَالَ أَبُو أُسَامَةَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ أَخْبَرَنِي فَاطِمَةُ بِنْتُ الْمُنْذِرِ عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ
فَانْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ فَخَطَبَ ، فَحَمِدَ اللَّهَ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ «
أَمَّا بَعْدُ» أطرافه ٨٦ ، ١٨٤ ، ٩٢٢ ، ١٠٥٣ ، ١٠٥٤ ، ١٢٣٥ ، ١٣٧٣ ، ٢٥١٩ ،

١٥٧٥٣ تحفة ٧٢٨٧ ، ٢٥٢٠

1061- “Ebû Usâme — Hişâm — Fâtıma binti'l-Münzir” isnâdıyla Esmâ şöyle demiştir: “Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdi. Bu sırada Güneş açılmıştı. Hutbe verip Allah’a layıkıyla hamdû senada bulunduktan sonra: “أَمَّا بَعْدُ” dedi.¹

Ebû Usâme, Hammâd b. Usâme el-Leysî'dir.

Hişâm, Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Fâtıma, Fâtıma binti'l-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdiğinde Güneş açılmıştı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verip Allah’a layıkıyla hamdû senada bulunduktan sonra: “أَمَّا بَعْدُ” dedi.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) “أَمَّا بَعْدُ” ifadesiyle yaptığı hamd ile işiten kişiye fayda sağlayacak öğütünün arasını ayırmak istemiştir.

Ebû Câfer en-Nehhâs'ın bildirdiğine göre Sîbeveyh “أَمَّا بَعْدُ” ifadesinin: “Bundan sonraki meseleye gelince” mânâsında olduğunu söylemiştir.

¹ Hadis ayrıca 86, 184, 922, 1053, 1054, 1235, 1373, 2519, 2520, 7287'de geçmektedir.

۱۷ - بَابُ الصَّلَاةِ فِي كُسُوفِ الْقَمَرِ

17- AY TUTULMASI NAMAZI

۱۰۶۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ بْنُ عَامِرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ

أَبِي بَكْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى

رَكَعَتَيْنِ . أَطْرَافُهُ ١٠٤٠ ، ١٠٤٨ ، ١٠٦٣ ، ٥٧٨٥ - تحفة ١١٦٦١

1062- “Mahmûd — Saîd b. Âmir — Şu’be — Yûnus” isnâdıyla Hasan’ın bildirdiğine göre Ebû Bekre şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutuldu ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat namaz kıldı.”¹

Mahmûd, Mahmûd el-Mervezî’dir. Asîlî’nin nüshasında: “Mahmûd b. Ğaylân” olarak zikredilmiştir.

Saîd, Saîd b. Âmir ed-Dubaî el-Basrî’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Yûnus, Yûnus b. Ubeyd’dir.

Hasan, Hasan el-Basrî’dir.

Ebû Bekre, Nufey’ b. el-Hâris’tir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutuldu ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) daha önce de zikredildiği gibi her rekatta iki rükû olmak üzere iki rekat namaz kıldı.

İsmâîlî, Buhârî’ye bu konuda itiraz ederken şöyle der: “Bu rivayetin bu konuda zikredilmesi yersizdir. Zira rivayette Ay zikredilmemiştir.”

Cevap olarak şöyle denilmiştir: İbnu’t-Tîn bu rivayetin Asîlî’nin nüshasında: “Güneş tutuldu” yerine: “Ay tutuldu” şeklinde zikredildiğini söylemiştir. O zaman bir sonraki hadise dayanarak bu hadisin muhtasar olduğunu söyleyebiliriz. Buhârî burada muhtasar olan rivayetin tam metin olandan

¹ Hadis ayrıca 1040, 1048, 1063, 5785’de geçmektedir.

sonra geldiğini ve kastedilenin tam metin olandan alınması gerektiğini bildirmek istemiştir. Bu konuda inşallah daha sonra zikredilecektir.

İbn Ebî Şeybe bu hadisi: “Güneş veya Ay tutuldu” lafzıyla rivayet etmiştir. Huşeym’in rivayeti ise: “Güneş ve Ay tutuldu” şeklindedir.

۱۰۶۳ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا يُونُسُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَخَرَجَ يَخْرُجُ رِدَاءَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْمَسْجِدِ ، وَثَابَ النَّاسُ إِلَيْهِ فَصَلَّى بِهِمْ رَكَعَتَيْنِ ، فَأَنْجَلَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، وَإِذَا لَمْ يَخْسِفَا لِمَوْتِ أَحَدٍ ، وَإِذَا كَانَ ذَاكَ فَصَلُّوا وَادْعُوا حَتَّى يُكْشَفَ مَا بَكُمْ » . وَذَاكَ أَنَّ ابْنًا لِلنَّبِيِّ ﷺ مَاتَ ، يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ، فَقَالَ النَّاسُ فِي ذَاكَ . أَطْرَافُهُ ١٠٤٠ ، ١٠٤٨ ، ١٠٦٢ ، ٥٧٨٥ - تحفة ١١٦٦١

1063- “Ebû Ma’mer — Abdolvâris — Yûnus” isnâdıyla Hasan’ın bildirdiğine göre Ebû Bekre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını sürükleyerek Mescid’e gitti ve halk ta orada toplandı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cemaate iki rekat namaz kıldırdı. Güneş açılınca da: “Güneş ve Ay, Allah’ın iki âyetidir. Bunlar hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmazlar. Bunların tutulduğunu gördüğünüzde açılana kadar namaz kılınız” buyurdu. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm vefat edince ve halk bu sebeple Güneşin tutulduğunu söyleyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle dedi.¹

Ebû Ma’mer, Abdullah b. Amr el- Muk’ad el-Minkarî el-Basrî’dir.

Abdolvâris, Abdolvâris b. Saîd et-Tennûrî’dir.

Yûnus, Yûnus b. Ubeyd’dir.

Hasan, Hasan el-Basrî’dir.

Ebû Bekre, Nufey’ b. el-Hâris’tir.

¹ Hadis ayrıca 1040, 1048, 1062, 5785’de geçmektedir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ridâsını sürüyerek hızlıca Mescid'e girdi. Halk da kendisiyle birlikte Mescid'e girdi ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine her rekatta iki rûkû olmak üzere iki rekat namaz kıldırdı. Güneş açılınca da Güneş ve Ay'ın Allah'ın iki âyeti olduğunu, bunların hiç kimsenin ölümü sebebiyle tutulmayacağını bildirdi ve bunların tutulduğunu görmeleri halinde açılana kadar namaz kılmalarını emretti. *Sünen* sahiplerinin rivayetinde: *"Bunların tutulduğunu görmeniz halinde açılana kadar namaz kılıp dua edin"* şeklindedir.

Başka bir rivayette de: *"Tutulma başladığı zamandan açılana kadar"* veya: *"Allah yeni bir şey ihdas edene kadar namaz kılın"* şeklindedir. Yani Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Güneş ve Ay, Allah'ın iki âyetidir..."* buyurduktan sonra namaz kılmayı emretmiştir.

İbn Hibbân'ın, Nûh b. Kays kanalıyla Yûnus b. Ubeyd'den olan rivayeti: *"Bunlardan bir şey gördüğünüz zaman namaz kılın..."* şeklindedir. Bu rivayetin bu konuda zikredilmesi: *"Bunlardan bir şey gördüğünüz zaman"* buyurmasından dolayıdır. Birinci rivayet nass olarak gelmiştir. Burada Güneşin tutulduğuna işaret edilmektedir. Ancak açık olarak görülmektedir ki: *"Bunlardan bir şey gördüğünüz zaman"* buyruğu ile Güneş ve Ay'ın tutulması kastedilmektedir.

Ebû Mes'ûd'un: *"Bunlardan hangisi tutulursa"* şeklinde rivayet edilen hadisi bunu daha açık bir şekilde göstermektedir.

İbn Hibbân'ın, Nadr b. Şumeyl kanalıyla isnâdıyla Eş'as'tan bildirdiğine göre kendisi: *"Güneş ve Ay tutulmasında sizin kıldığınız gibi namaz kıldırdı..."* demiştir. Bu da İbn Ruşeyd ve başkasının: *"Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Ay tutulmasında namaz kılmadı"* diyenlere cevap niteliğindedir.

Bazıları da: *"صلى"* ifadesini, her iki rivayeti birleştirerek *"Namaz kılmalarını emretti"* şeklinde yorumlamıştır. *Cemu'l-İdde* eserinin sahibinin bildirdiğine göre Ay tutulması hicri 4 yılında Cemâziyelâhir ayında olmuştur ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namaz için cemaati topladığı bilinmemektedir. *Hudâ* eserinin sahibi ise şöyle demiştir: *"Ay tutulmasında cemaatle namaz kıldığı nakledilmemiştir. Ancak İbn Hibbân, es-Sîre'de: «Ay tutulması hicri 5 yılında oldu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem)*

ashâbiyla Ay tutulması namazını kıldı. Bu da İslam'da ilk küsûf namazı oldu» demiştir.”

Fethu'l-Bârî'de ise: “Eğer bu sâbit bir rivayet ise zikredilen teviller ortadan kalkmış olur” demiştir.

Mâlik ve Kûfeliler şöyle demiştir: “Ay tutulması namazında her rekât bir rükû ile kılınır. Eğer Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı cemaat ile kıldığı ve bu namaz için kimseyi çağırdığı rivayet edilmemişse bu namaz için cemaat toplanmaz ve kişi bunu tek başına kılar.”

Ancak cemaat olarak kılınması da caizdir. İnsanların bu namazı kimseye eziyet olmasın diye dışarı çıkmalarını istemeden evlerinde kılmasının daha uygun olduğu görüşüne varılmıştır. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm vefat edince ve halk bu sebeple Güneşin tutulduğunu söyleyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunun batıl olduğunu söyledi.

۱۸ - بَابُ الرُّكْعَةِ الْأُولَى فِي الْكُسُوفِ أَطْوَلُ

18- KÜSÜF NAMAZINDA BİRİNCİ REKATIN (İKİNCİ REKATTAN) DAHA UZUN OLMASI

Küsûf namazında birinci rükû ikincisinden, ikincisi üçüncüsünden ve üçüncüsü dördüncüsünden daha uzundur.

۱۰۶۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ عَمْرَةَ عَنْ

عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى بِهِنَّ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي سَجْدَتَيْنِ ، الْأَوَّلُ الْأَوَّلُ أَطْوَلُ أَطْرَافَهُ ۱۰۴۴ ، ۱۰۴۶ ، ۱۰۴۷ ، ۱۰۵۰ ، ۱۰۵۶ ،

۱۷۹۳۹ تحفة ۶۶۳۱ ، ۵۲۲۱ ، ۴۶۲۴ ، ۳۲۰۳ ، ۱۲۱۲ ، ۱۰۶۶ ، ۱۰۶۵ ، ۱۰۵۸

1064- “Mahmûd — Ebû Ahmed — Süfyân — Yahya” isnâdıyla Amre, Hz. Âişe'den bildiriyor: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine ilk rekâtın ilk rükûsu en uzun olmak ve ikinci rekâtın birinci rükûsu

ikincisinden daha uzun olmak üzere dört rükû ve iki secde ile Güneş tutulması namazı kıldırılmıştır.”¹

Mahmûd, Mahmûd b. Ğaylân’dır.

Ebû Ahmed, Muhammed b. Abdillâh ez-Zübeyr el-Esdî el-Kûfî’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî’dir.

Amre, Amre binti Abdirrahman el-Ensârî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine ilk rekatin ilk rükûsu en uzun olmak ve ikinci rekatin birinci rükûsu ikincisinden daha uzun olmak üzere dört rükû ve iki secde ile iki rekat olarak Güneş tutulması namazı kıldırılmıştır.

İbn Battâl der ki: Birinci rekatin, kıyamı ve rükûsuyla, ikinci rekatin kıyamından ve rükûsundan daha uzun olduğu konusunda bir ihtilaf yoktur. Her iki rekatin ikinci kıyamının ve rükûsunun birinci kıyamı ve rükûsundan daha kısa olduğu konusunda da ittifak edilmiştir.

Ancak ikinci rekatin kıyamı ve rükûsu konusunda ihtilaf edilmiştir. Bu ihtilaf ta: “İlk kıyamdan daha kısa” denilmesi sebebiyledir. Acaba burada birincisinin ikincisinden veya her kıyamın bir öncekinden daha kısa olması mı kastedilmektedir?

İsmâîlî rivayetinde burada ikinci rekatin kastedildiğini bildirmiş ve bu görüşü tercih ederek şöyle demiştir: Eğer: “İlk kıyam” ifadesi ile ilk rekatin birinci kıyamı kastediliyorsa o zaman ikinci ve üçüncü kıyamın uzunluğu hakkında bir şey söylenmemiş demektir. Bu durumda birinci görüş bundan daha doğrudur. *Fethu’l-Bâri*’de İbn Hacer böyle demiştir.

Ebû Zer, Asîlî ve İbn Asâkir rivayetlerinde İsmâîlî’ye atfederek: “Birinci rekat ikinci rekattan daha uzundur” demişlerdir.

Müstemlî’nin nüshasında bu: “Küsûf namazında birinci rekatin (ikinci rekattan) daha uzun olması” yerine “İmamın birinci rekatin kıyamını uzatması halinde kadının başına su dökmesi” şeklinde nakledilmiştir. Buhârî adeti olduğu üzere söz konusu hadisi daha sonra yazmak üzere boşluk

¹ Hadis ayrıca 1044, 1046, 1047, 1050, 1056, 1058, 1065, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631’de geçmektedir. Müslim 901

bırakmış ve konu ile ittifak eden hadis bulamayınca ilk rivayet diğer rivayet ile birleşmiştir. Bu şekilde de karışıklığa sebep olmuştur.

Ebû Ali b. Şebbeveyh'in bildirdiğine göre Firebrî rivayetinde: "Kadının ilk rekatta (başına su) dökmesi" bâbını zikretmiş ve konu içinde: "Bu konuda hadis yoktur" demiştir. Sonra da Hz. Âişe'nin hadisini kastederek: "Küsûf namazında birinci rekatin (ikinci rekattan) daha uzun olması" bâbını zikretmiştir.

۱۹ - باب الْجَهْرِ بِالْقِرَاءَةِ فِي الْكُسُوفِ

19- KÜSÛF NAMAZINDA KIRAATİ AÇIKTAN YAPMAK

۱۰۶۵ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِهْرَانَ قَالَ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ نَمِرٍ سَمِعَ ابْنَ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - جَهَرَ النَّبِيُّ ﷺ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ بِقِرَائَتِهِ ، فَإِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَائَتِهِ كَبَّرَ فَرَكَعَ ، وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرَّكْعَةِ قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ يُعَاوِدُ الْقِرَاءَةَ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ ، أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رَكْعَتَيْنِ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ أطرافه ۱۰۴۴ ، ۱۰۴۶ ، ۱۰۴۷ ، ۱۰۵۰ ، ۱۰۵۶ ، ۱۰۵۸ ، ۱۰۶۴ ،

۱۰۶۶ ، ۱۲۱۲ ، ۳۲۰۳ ، ۴۶۲۴ ، ۵۲۲۱ ، ۶۶۳۱ - تحفة ۱۶۵۲۸

1065- "Muhammed b. Mihrân — Velîd — İbn Nemir — İbn Şihâb" isnâdıyla Urve'nin bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Güneş tutulması namazında açıktan okudu. Kiraati bitirince de tekbir getirip rükûya gitti. Rükûdan kalkarken de: «Semiallahu limen hamideh. Rabbenâ ve lekel-hamd» dedi. Sonra yine okudu. Bu şekilde iki rekatta dört rükû ve dört secde yaptı."¹

Muhammed, Muhammed b. Mihrân er-Râzî'dir.

Velîd, Velîd el-Kureşî el-Umevî ed-Dimaşkî'dir.

¹ Hadis ayrıca 1044, 1046, 1047, 1050, 1056, 1058, 1064, 1066, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631'de geçmektedir. Müslim 901

İbn Nemir, Abdurrahman ed-Dimaşkî'dir. Duhaym ez-Zühîlî ve İbnu'l-Berkî kendisini güvenilir biri olarak görmüştür. İbn Maîn de zayıf olduğunu söylemiştir. Çünkü Velîd'den başka kimse kendisinden rivayette bulunmamıştır. Buhârî ve Müslim'in yanında da bu hadisinden başka bir hadis yoktur. Evzâî ve başkası bunu kendisinden rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Güneş tutulması namazında açıktan okumuştur. Şâfiîler, Mâlikiler, Ebû Hanîfe ve fakihlerin geneli bu namazın Güneş tutulması namazı değil de Ay tutulması namazı olduğu görüşündedir. Zira Güneş tutulması namazı gündüz namazıdır. Ancak açıktan okumak, gece namazıdır. Nakledildiğine göre İsmâîlî bu hadisi başka bir kanalla Velîd'den: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutuldu..." şeklinde rivayet etmiştir.

Şâfiî, İbn Abbâs'ın: "Yaklaşık olarak Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar kıyâmı uzattı" demesini buna huccet saymıştır. Zira açıktan okumuş olsaydı İbn Abbâs'ın Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) okuduğu miktarı tahmin etmesine gerek kalmazdı.

İbn Abbâs'ın Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) uzak olması ihtimali ile de buna itiraz edilmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Şâfiî, İbn Abbâs'tan naklederek onun küsûf namazını Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında durup kıldığını ve kendisinden bir harf bile işitmediğini söylemiştir. Beyhakî bunu isnâdları zayıf üç kanalla mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Bununla birlikte açıktan okuduğu da sâbittir. Eğer açıktan okuduğu sâbit ise o zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunun caiz olduğunu belirtmek için açıktan okumuştur.

İbnu'l-Arabî der ki: Açıktan okunması bana göre daha uygundur. Çünkü bu namaz için "es-Salâtu câmiatun" diye nida edilmektedir. Namazda hutbe okunmakla birlikte bu namaz, bayram ve yağmur duası namazına benzetilmektedir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kıraati bitirince tekbir getirip rûkûya gitmiş ve rûkûdan kalkarken de: "*Semiallahu limen hamideh. Rabbenâ*

ve lekel-hamd" demiştir. Sonra yine okumuş ve bu şekilde iki rekatta dört rükû ve dört secde yapmıştır.

۱۰۶۶ - وَقَالَ الْأَوْزَاعِيُّ وَغَيْرُهُ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ الشَّمْسَ خَسَفَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَبَعَثَ مُنَادِيًا بِالصَّلَاةِ جَامِعَةً ، فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رَكَعَتَيْنِ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ . وَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ نَمِرٍ سَمِعَ ابْنَ شِهَابٍ مِثْلَهُ . قَالَ الزُّهْرِيُّ فَقُلْتُ مَا صَنَعَ أَخُوكَ ذَلِكَ ، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ مَا صَلَّى إِلَّا رَكَعَتَيْنِ مِثْلَ الصُّبْحِ إِذْ صَلَّى بِالْمَدِينَةِ . قَالَ أَجَلٌ ، إِنَّهُ أَخْطَأَ السَّنَةَ . تَابَعَهُ سُفْيَانُ بْنُ حُسَيْنٍ وَسُلَيْمَانُ بْنُ كَثِيرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ فِي الْجَهْرِ أَطْرَافَهُ ۱۰۴۴ ، ۱۰۴۶ ، ۱۰۴۷ ، ۱۰۵۰ ، ۱۰۵۶ ، ۱۰۵۸ ، ۱۰۶۴ ، ۱۰۶۵ ، ۱۲۱۲ ، ۳۲۰۳ ، ۴۶۲۴ ، ۵۲۲۱ ، ۶۶۳۱ - تحفة ۵۲۸۵ ، ۱۶۴۵۹ ، ۱۶۴۲۸ ، ۱۶۵۱۱

1066- "Evzâî ve başkasının — Zührî kanalıyla Urve'den bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca: «es-Salâtu câmiatun» diye seslenmesi için birini gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip dört rükû ve dört secde ile iki rekat namaz kıldırıldı." Abdurrahman b. Nemir bana İbn Şihâb'dan aynısını işittiğini bildirdi. Zührî der ki: Urve'ye: "Kardeşin Abdullah b. ez-Zübeyr Medine'de Güneş tutulunca; sabah namazının iki rekatı gibi namaz kıldı ve hiçbir şey eklemeydi" dediğimde: "Evet, o hata edip sünneti uygulamamıştır" karşılığını verdi. Süfyân b. Hüseyin ve Süleymân b. Kesîr açıktan okuma hadisini Zührî'den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.¹

Evzâî, Abdurrahman b. Amr'dır.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

¹ Hadis ayrıca 1044, 1046, 1047, 1050, 1056, 1058, 1064, 1065, 1212, 3203, 4624, 5221, 6631'de geçmektedir. Müslim 901

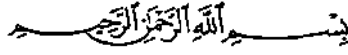
Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Güneş tutulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “es-Salâtu câmiatun” diye seslenmesi için birini göndermiş ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip dört rükû ve dört secde ile iki rekat namaz kıldırmasıdır.

Evzâî’nin rivayetinde açıktan okuma zikredilmemiştir. Ancak Ebû Dâvud ve Hâkim’in rivayetleri: “Uzunca kıraat yaptı ve açıktan okudu” şeklindedir.

Velîd bir nüshada Abdurrahman b. Nemir’in kendisine İbn Şihâb ez-Zührî’den bir önceki hadisin aynısını işittiğini bildirmiştir.

İbn Şihâb ez-Zührî, Urve’ye kardeşi Abdullah b. ez-Zübeyr’in Medine’de Güneş tutulunca; sabah namazının iki rekatı gibi namaz kıldığını ve hiçbir şey eklemediğini söyleyince, Urve kardeşinin hata edip sünneti uygulamadığını söylemiştir.

Tirmizî’den Süfyân b. Hüseyin ve Ahmed’de Süleymân b. Kesîr, mevsûl olan açıktan okuma hadisini rivayet ederek İbn Nemir’e mutabaat etmiştir. Süfyân ve Süleymân zayıf kişilerdir. Ancak açıktan okuma konusunda Tahâvî’de Ukayl ve Dârakutnî’de İshâk b. Râşid bunu Zührî’den rivayet ederek ona mutabaat etmişlerdir. Başkaları da bunu rivayet ederek hadis rivayeten güçlenmiştir. Hamd Allah’adır.

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

۱۷ - سجود القرآن

17. KUR'ÂN SECDELERİ KİTABI

۱ - باب مَا جَاءَ فِي سُجُودِ الْقُرْآنِ وَسُنَّتِهَا

1- KUR'ÂN'IN SECDELERİ VE SÜNNETİ HAKKINDA GELEN RİVAYETLER

Müstemlî'nin nüshasında: “Kur'ân secdeleri bâbı” şeklindedir. Ebû Zer'in rivayetinde ise Besmele zikredilmemiştir. Müstemlî'den başkasının nüshasında: “Kur'ân'ın secdeleri ve sünneti hakkında gelen rivayetler” şeklindedir ve burada tilavet secdesi kastedilmektedir.

Şâfiî, Ebû Dâvud'un İbn Ömer'den: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize Kur'ân okurken secde âyetine gelince secde eder, biz de onunla birlikte secde ederdik” şeklinde naklettiği hadise dayanarak bu secdenin sünnet-i müekked olduğu görüşündedir.

Mâlikiler: “Bu secde, sünnet veya fazilettir” demiştir. Her iki kavil de meşhurdur.

Hanefiler ise: “Yüce Allah'ın: «Allah'a secde edin»¹ ve: «Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!»² buyurmasından dolayı vaciptir” demiştir.

Nakledildiğine göre Zeyd b. Sâbit, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okumuş ve secde etmemiştir. Hadisi Buhârî ve Müslim tahrir etmişlerdir.

¹ Fussilet Sur. 37

² Alak Sur. 19

Haz. Ömer bu konuda: “Biz tilavet secdesi yapmakla emrolunduk. Secde eden kişi sevabını alır, etmeyenin de bir günahı yoktur” demiştir. Hadisi Buhârî tahrir etmiştir.

Kur'ân'da on beş yerde secde âyeti vardır. Ebû Dâvud ve Hâkim hasen bir isnâdla Amr b. el-Âs'tan şöyle rivayette bulunmuşlardır: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana Kur'ân'da on beş secde âyeti okuttu. Bunların üçü Mufasssal sûrelerdedir. Hac Sûresi'nde de iki secde âyeti vardır.”

Şâfiîler ve Hanefiler on dört secde âyeti olduğu konusunda ittifak etmiştir. Ancak Şâfiîler: “Hac Sûresi'nde iki secde âyeti vardır, Sâd Sûresi'nde ise tilavet secdesi yoktur” demişlerdir.

Hanefiler ise Hac Sûresi'nde bir tilavet secdesi olduğunu söylemiştir.

A'râf Sûresi 206. âyetin son kısmında, Ra'd Sûresi 15, Nahl Sûresi 50, İsrâ Sûresi 109, Meryem Sûresi 58, Hac Sûresi 18 ve 77, Furkân Sûresi 60, Neml Sûresi 26, Hanefilere göre Neml Sûresi 25, Secde Sûresi 15, Sâd Sûresi 24, Fussilet Sûresi 38, Mâlikilere göre Fussilet Sûresi 37, Necm Sûresi'nin sonunda, İnşikâk Sûresi 21 ve Alak Sûresi 19 da secde âyetleri vardır.

Eğer kişi bir harf bile eksik olmaksızın âyetin tamamını okumadan secde ederse secdesi sahih olmaz. Zira kişinin secde âyetinin tamamını okuması halinde secde etmesi gerekir.

Mâlikilere göre meşhur olan da budur. Şâfiî, Eski Risâle'sinde secde âyetlerinin on bir tane olduğunu söylemektedir. Ancak kendisi Hac Sûresi'ndeki ikinci secde âyetini ve: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hicret edip Medine'ye gittikten sonra Mufasssal sûrelerden hiç birinde secde etmemiştir” rivayetine dayanarak Mufasssal sûrelerde olan üç secde âyetini saymamaktadır.

Cevap olarak bu rivayetin zayıf olduğu söylenmiştir. Bu rivayeti reddeden sahih ve sâbit rivayetler vardır. Müslim'in Ebû Hureyre'den olan rivayeti: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte İnşikâk Sûresi'nde ve Alak Sûresinde secde ettik” şeklindedir. Ebû Hureyre ise hicri 7 yılında Müslüman olmuştur.

۱۰۶۷ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ

سَمِعْتُ الْأَسْوَدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَرَأَ النَّبِيُّ ﷺ النَّجْمَ بِمَكَّةَ فَسَجَدَ

فِيهَا ، وَسَجَدَ مَنْ مَعَهُ ، غَيْرَ سَيْخٍ أَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصَى أَوْ تُرَابٍ قَرَفَعَهُ إِلَى جَنْبَيْهِ وَقَالَ
يَكْفِينِي هَذَا . فَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قُتِلَ كَافِرًا اطرافه ١٠٧٠ ، ٣٨٥٣ ، ٣٩٧٢ ، ٤٨٦٣ -

تحفة ٩١٨٠

1067- “Muhammed b. Beşşâr — Ğundar — Şu’be — Ebû İshâk — Esved” isnâdıyla Abdullah şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi’ni okuyup secde edince yanındakiler de secde ettiler. Sadece bir ihtiyar, bir avuç çakıl veya toprak alıp alnına koydu ve: “Benim için bu yeterlidir” dedi. Daha sonra bu kişinin kafir olarak öldürüldüğünü gördüm.

Muhammed b. Beşşâr, Bundâr el-Basrî’dir.

Ğundar, Muhammed b. Câfer’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Ebû İshâk, Ebû İshâk es-Sebî’î’dir. Adı Amr b. Abdillâh el-Kûfî’dir.

Esved, Esved b. Yezîd en-Nehaî’dir.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke’de iken Necm Sûresi’ni okuyup secde edince yanındakiler de secde etmiştir. Sadece bir ihtiyar, bir avuç çakıl veya toprak alarak alnına koyup bunun kendisi için yeterli olacağını söylemiştir. Bu ihtiyar Ümeyye b. Halef veya Velîd b. Muğîre veya Utbe b. Rebî’â veya Ehîha Saîd b. el-Âs veya Ebû Leheb veya Muttalib b. Ebî Vedâ’a’dır. Ümeyye b. Halef, Necm Sûresi konusu içinde zikredilecektir inşallah. Ancak bu kişinin Umeyye b. Halef olduğunun söylenmesi daha doğrudur.

Abdullah b. Mes’ûd daha sonra bu kişinin Bedir savaşında kafir olarak öldürüldüğünü görmüştür.

Buhârî’nin neden Necm Sûresi ile başladığı söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Çünkü bu sûre İsrâil’in rivayetinde olduğu gibi, içinde secde âyeti olup ilk indirilen sûredir.”

İndirilen ilk sûrenin Alak Sûresi olduğu konusunda icma edildiği söylenerek buna itiraz edilmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “İlk olarak sûrenin ilk kısmı nazil olmuştur. İlk kısmından sonrası da Necm Sûresi’nden sonra nazil olmuştur. Ebû Cehl’in, Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) namazdan menetmesi hadisi de bunun delilidir.”

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı ve Kûfelidir. Bu konuda annesinin kocasından rivayette bulunan adama (Ğundar’a) gelince; Ğundar, Şu’be’nin eşinin oğludur. Buhârî bu hadisi ayrıca Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmesi, *Meğâzî* ve *Tefsîr* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Ebû Dâvud ve Nesâî, *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۲ - بَابُ سَجْدَةِ تَنْزِيلِ السَّجْدَةِ

2- SECDE SÛRESİ SECDESİ

۱۰۶۸ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ ﴿الْم

﴿ تَنْزِيلُ ﴾ السَّجْدَةِ وَ ﴿ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ﴾ طرفه ۸۹۱ - تحفة ۱۳۶۴۷

1068- “Muhammed b. Yûsuf — Süfyân — Saîd b. İbrâhîm — Abdurrahman” isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü sabah namazında Secde Sûresi’ni ve İnsan Sûresi’ni okurdu.”

Muhammed, Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Saîd, Saîd b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf’tır.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Hürmüz el-A’rec’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü sabah namazının ilk rekatında Fâtiha Sûresi’nden sonra Secde Sûresi’ni ve ikinci rekatta İnsan Sûresi’ni okurdu.

¹ Hadis ayrıca 1070, 3853, 3972, 4863’de geçmektedir. Müslim 576

Bu rivayette Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) secde ettiği konusunda bir şey zikredilmemiştir. Taberânî, *el-Mu'cem es-Sağîr*'de Hz. Ali'den bildirilene göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazında Secde Sûresi'ni okumuş ve tilavet secdesi yapmıştır.

Hadisin ravileri Kûfeli ve Medine'lidir. Hadisi Müslim¹, Nesâî ve İbn Mâce tahric etmişlerdir. Daha önce de *Cuma* konusu içinde zikredilmişti.²

۳ - باب سَجْدَةِ ص

3- SÂD SÛRESİ SECDESİ

Sâd Sûresi secdesinin hükmü.

۱۰۶۹ - حَدَّثَنَا سُليْمَانُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو النُّعْمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ ﴿ص﴾ لَيْسَ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ ، وَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَسْجُدُ فِيهَا . طَرَفَهُ ٣٤٢٢ - تحفة ٥٩٨٨

1069- "Süleymân b. Harb — Ebu'n-Nu'mân — Hammâd — Eyyûb — İkrime" isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: "Sâd Sûresi Kur'ân-ı Kerim'in azimetlerinden (açıkça secde edilmesi emredilmiş secde âyetlerinden) değildir. Ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) burada secde ettiğini gördüm."

Ebu'n-Nu'mân, Muhammed b. el-Fadl es-Sedûsî'dir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

İkrime, İbn Abbâs'ın azatlısıdır.

Sâd Sûresi, Kur'ân-ı Kerim'in azimetlerinden açıkça secde edilmesi emredilmiş secde âyetlerinden değildir. "العزم" ifadesinin sözlük anlamı, kalben azmetmek ve bu azimle emredilenler doğrultusunda amel etmektir. İstilah olarak da ruhsatın zıttıdır. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) burada

¹ Müslim 880

² Daha önce 891'de geçti.

kardeşi Hz. Dâvud'un tövbe secdesine muvafık olarak şükür bâbından secde etmiştir.

Nesâî'nin İbn Abbâs'tan olan rivayeti: “Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Sâd Sûresinde secde etti” şeklindedir. Hz. Dâvud tövbe bâbından secde etmiş ve biz de burada şükür bâbından secde etmekteyiz. Ebû Dâvud, Buhârî'nin şartlarına göre sahih olan Ebû Saîd el-Hudrî'nin hadisini şöyle rivayet etmiştir: “Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün bize hutbe verip Sâd Sûresi'ni okudu. Secde âyetine gelince biz de secde yapmaya hazırlandık. Bunun üzerine Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem): «*Bu ancak bir peygamberin tövbe (secde)sidir. Ama ben sizin secdeye hazırlandığınızı gördüm*» buyurarak indi ve secde etti.” Bu sebeple namaz dışında Sâd Sûresi'nde secde etmek müstehaptır. Bu secdeyi namazda yapmak ise haramdır. Zira namazda şükür secdesi yapmak caiz değildir.

Eğer kişi haram olduğunu bildiği halde yine de secde ederse namazı bozulur. Ancak unutarak veya bilmediği için secde etmesi bunun dışındadır. Kişi unutarak secde ederse sehiv secdesi yapması gerekir. Hanefi olan imamı kendi itikadına göre secde etse de kendisi secde etmeyip onu ayakta bekler. Onu beklemesi halinde de sehiv secdesi yapmasına gerek yoktur.

Nevevî, *er-Ravda* eserinde şöyle demiştir: “İmama uyan kişi, kendi yanlışlığından dolayı sehiv secdesi yapmaz. İmama uymuş olmasından dolayı bu üzerinden düşer. Tilavet secdesi yapan imamı beklemesinden dolayı da sehiv secde yapmaz.”

Secde edilmesi, ancak imamın bilmeden namazında bir ziyadede bulunduğu bilinmesi halinde yapılır. Eğer imam secde etmezse cemaat secde eder. Bu konu Nevevî'nin, *el-Mecmû'* eserinde ve başka yerde zikredilmiştir.

Müellif bunu *Tefsîr*'de Sâd Sûresi'nde Mücâhid kanalıyla şöyle zikretmiştir: İbn Abbâs'a: “Bu sûredeki secdeyi neden yaptın?” diye sormuştum. Bana şöyle cevap verdi: “Yüce Allah'ın: «... ve O'nun soyundan Dâvud'u, Süleymân'ı, Eyyub'u, Yûsuf'u, Musa'yı ve Harun'u doğru yola iletmiştik; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız... İşte o peygamberler Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy. De ki: Ben buna (peygamberlik görevime) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu

(Kur'an) âlemler için ancak bir öğüttür»¹ âyetlerini okumadın mı?" Bu rivayet ve âyetlerle Sâd Sûresi'nde secde etmemiz gerektiğini anlıyoruz.

Konu içindeki hadise bakacak olursak Buhârî bunu Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) secde etmesi yönünden ele almıştır. Muhtemelen başka kanallarla nakledilen ve kendilerinden faydalandığı hadisler bu rivayete muhalif değildir. Buhârî, Mücâhid kanalıyla *Ehâdisu'l-Enbiyâ*'da: "İbn Abbâs: «Peygamber'iniz de onlara uymakla emredilen kişilerdendir» dedi" ziyadesinde bulunmuştur.

Eğer Peygamber'iniz onlara uymakla emredilmişse bizim de kendisine uymamız gerekir. Yüce Allah'ın Peygamberimize onlara uymasını emretmesi onların güzel faziletleri ve hamdedici hasletleri ile kamil biri olması açıısındanır. Bu da Peygamberimiz için daha güzeli olmayan bir nimettir ve bu sebeple şükür secdesi etmesi kendisine vaciptir.

Buhârî bunu ayrıca *Ehâdisu'l-Enbiyâ*'da tahrir etmiştir.² Ebû Dâvud ve Tirmizî, *Salât* konusu içinde, Nesâî de *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

٤ - باب سَجْدَةِ النَّجْمِ

4- NECM SÛRESİ SECDESİ

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

Necm Sûresi'ndeki secde hakkındaki hadisi İbn Abbâs, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir.

Bu hadis inşallah bir sonraki konuda zikredilecektir.

١٠٧٠ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَبْدِ

اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَرَأَ سُورَةَ النَّجْمِ فَسَجَدَ بِهَا ، فَمَا بَقِيَ أَحَدٌ مِنَ الْقَوْمِ إِلَّا سَجَدَ ، فَأَخَذَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ كَفًّا مِنْ حَصَى أَوْ تُرَابٍ ، فَرَفَعَهُ إِلَى وَجْهِهِ وَقَالَ يَكْفِينِي

¹ En'âm Sur. 84-90

² 3422'de gelecektir.

هَذَا ، فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ بَعْدُ قُتِلَ كَافِرًا أطرافه ١٠٦٧ ، ٣٨٥٣ ، ٣٩٧٢ ، ٤٨٦٣ - تحفة

٩١٨٠

1070- "Hafs b. Ömer — Şu'be — Ebû İshâk — Esved" isnâdıyla Abdullah şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okudu ve secde etti. Oradakilerden de secde etmeyen kalmadı. Sadece bir ihtiyar, bir avuç çakıl veya toprak alıp alnına koydu ve: «Benim için bu yeterlidir» dedi. Daha sonra bu kişinin kafir olarak öldürüldüğünü gördüm."¹

Hafs, Hafs b. Ömer el-Havdî el-Ezdî el-Basrî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Ebû İshâk, Amr b. Abdillâh es-Sebî'î'dir.

Esved, Esved b. Yezîd en-Nehaî'dir.

Abdullah, Abdullah b. Mes'ûd'dur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okuyup bitirince secde etmiş ve Abdullah b. Mes'ûd bakınca oradakilerden Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte secde etmeyen kimsenin kalmadığını görmüştür. Ancak orada bulunan Umeyye b. Halef veya başka biri bir avuç çakıl veya toprak alıp alnına koyarak bunun kendisi için yeterli olacağını söylemiştir.

Ebû Zer, Ebu'l-Vakt ve Asîlî nüshalarında: "Abdullah b. Mes'ûd: «Daha sonra bu kişinin kafir olarak öldürüldüğünü gördüm» dedi" ziyadesinde bulunmuştur.

Hadiste, müşriklerden olup orada bulunan ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte secde eden kimsenin daha sonra Müslüman olduğu da zikredilmiştir.

¹ Hadis ayrıca 1067, 3853, 3972, 4863'de geçmektedir. Müslim 576

٥ - بَابُ سُجُودِ الْمُسْلِمِينَ مَعَ الْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكُ نَجَسٌ لَيْسَ لَهُ وَضُوءٌ

5- MÜSLÜMANLARIN ABDESTSİZ OLAN NECİS MÜŞRİKLERLE BİRLİKTE SECDE ETMESİ

وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَسْجُدُ عَلَى وَضُوءٍ

İbn Ömer, abdestli bir şekilde secde ederdi.

Müslümanların necis ve abdestsiz olan müşriklerle birlikte secde etmesi. Ancak müşrik kişi ibadet ehli değildir.

İbn Ömer namaz dışında abdestsiz olduğu halde de secde ederdi. Hiç kimse bu rivayete muvafakat etmemiştir. Zira secde namaz mânasındadır ve ancak abdestli bir şekilde yapılır.

İbn Ebî Şeybe'nin sahih bir isnâdla naklettiği rivayete eş-Şa'bî de İbn Ömer'e muvafakat etmiştir.

Bu başlığa itiraz edilmiştir. Eğer Buhârî, İbn Ömer'in abdestsiz secde etmesine müşriklerin secde etmesini huccet saymışsa bu huccet geçerli sayılmaz. Çünkü müşriklerin secde etmesi ibadet açısından değildir. Ancak: "Necis müşriklerle" kavli İbn Ömer'in yaptığına bir red ise bu başkadır ve daha doğrudur.

Asîlî nüshasında: "يسجد على وضوء" şeklinde zikretmiştir. Doğrusu ise musannifin zikrettiği gibidir. İbn Ebî Şeybe'nin: "İbn Ömer bineğinden inip abdest bozar ve tekrar bineğine binip okurdu. Secde âyetini okuyunca da abdest almadan secde ederdi" şeklindeki rivayeti de bunu teyit etmektedir.

١٠٧١ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ

عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَجَدَ بِالنَّجَمِ وَسَجَدَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكُونَ

وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ . وَرَوَاهُ ابْنُ طَهْمَانَ عَنْ أَيُّوبَ . طَرَفَهُ ٤٨٦٢ - تحفة ٥٩٩٦

1071- "Müsedded — Abdolvâris — Eyyûb — İkrime" isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okuyup secde edince Müslümanlar, müşrikler, cinler ve insanlar kendisiyle birlikte secde etti."

İbn Tahmân bunu Eyyûb'dan rivayet etmiştir.

Müsedded, İbn Müserhed'dir.

Abdolvâris, Abdolvâris b. Saîd'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

İkrime, İbn Abbâs'ın azatlısıdır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okuyup secde etti. Taberânî, *el-Mu'cemu's-sağîr*'de: "Mekke'de" ziyadesinde bulunmuştur. Bu da İbn Mes'ûd'un daha önce zikredilen rivayetinin ve İbn Abbâs'ın bu rivayetinin bir olduğuna işaret etmektedir. Yüce Allah sûrenin ilk kısmında kendisini: "O, arzusuna göre de konuşmaz"¹, "Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü"² ve: "Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı"³ şeklinde vâsfedince ve kendisine olan yakınlığını zikredince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu büyük nimetten dolayı Yüce Allah'a şükür secdesi etti.

Orada bulunan Müslümanlar ve müşrikler Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte secdeye gitmiştir. Müşrikler: "Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı?"⁴ şeklinde tağutlarının zikredildiğini işitince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte secdeye gitmişlerdi. Müşriklerin secde etmeleri doğru olmayan bir şekilde: "İlahlarına övgüde bulundu" demelerinden dolayı değildir.

Yüce Allah âyetinde: "أَفَرَأَيْتُمْ"⁵ şeklinde "ف" harfinden sonra haber bâbından inkar edatı olan hemzeyi koymuşken nasıl oluyor da müşrikler bunu bu şekilde anlıyorlar! Burada şirk fiili kastedilmektedir. Yani onlar Allah'ın onları destekleyen bir delil indirmedikçe değil de sadece sanıya ve canlarının istediğine uymaktadırlar ki Yüce Allah: "Bana haber verin bakalım. Lât'ı, Uzza'yı ve Menât'ı ortaklarım mı sayıyorsunuz! Hayır. Bunlar sizin ve

¹ Necm Sur. 3

² Necm Sur. 18

³ Necm Sur. 17

⁴ Necm Sur. 19, 20

⁵ Necm Sur. 19

babalarınızın taktığı adlardan başka bir şey değildir”¹ buyurmaktadır. İnşallah bunu Hac Sûresi’nde bir daha zikredeceğiz. *Mevâhib-i Ledünniyye* kitabımda da bu yeterli ve fayda sağlayacak kadar zikredilmiştir. Hamd da, minnet de Allah’adır.

Cinler ve insanlar bu şekilde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte secde etmiştir. Yüce Allah’ın: **تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ (Kurban bulamayan kimse üçü hacda, yedisi de döndüğünüz zaman olmak üzere) tam on gün oruç tutar”²** buyurduğu gibi burada Müslümanların ve müşriklerin secde ettiği bildirildikten sonra toplu olarak da secde etikleri bildirilmiştir. Zira bütün Müslümanlar ve bütün müşrikler ifadesi insanları ve cinleri kapsayıcıdır.

İbn Abbâs’ın cinlerin secde ettiğini nereden bildiği, onların açık bir şekilde görülmüş olmasının mümkün olması ile birlikte İbn Abbâs’ın küçük olmasından dolayı bu olayda hazır bulunmadığı söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Muhtemelen bizzat Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) veya başkası vasıtası ile kendisinden bu yönde haber almıştır.”

Hadisi İbn Tahmân rivayet etmiştir. Ebu’l-Vakt, Ebû Zer ve Asîlî’nin nüshalarında: “İbrâhîm b. Tahmân’ın Eyyûb es-Sahtiyânî’den bildirdiğine göre” şeklindedir.

Buhârî bunu ayrıca *Tefsîr*’de tahrir etmiştir.³ Tirmizî de *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.

٦ - بَابُ مَنْ قَرَأَ السَّجْدَةَ وَلَمْ يَسْجُدْ

6- SECDE ÂYETİNİ OKUYUP DA SECDE ETMEYEN KİMSE

١٠٧٢ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ أَبُو الرَّبِيعِ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ أَخْبَرَنَا

¹ Necm Sur. 23

² Bakara Sur. 196

³ Hadis ayrıca 4862’de gelecektir.

يَزِيدُ بْنُ خُصَيْفَةَ عَنِ ابْنِ قُسَيْطٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ ، أَنَّهُ سَأَلَ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ -
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَرَزَعَهُ أَنَّهُ قَرَأَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ﴿وَالنَّجْمِ﴾ فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا . طَرَفَهُ ١٠٧٣

- تحفة ٣٧٣٣

1072- "Süleymân b. Dâvud — Ebu'r-Rabî' — İsmâîl b. Câfer — Yezîd b. Husayfa" isnâdıyla İbn Kusayt der ki: "Atâ b. Yesâr bu durumu Zeyd b. Sâbit'e sorunca, Zeyd b. Sâbit, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okuduğunu ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunda secde etmediğini söylemiştir."

Süleymân, Süleymân b. Dâvud Ebu'r-Rabî' ez-Zehrânî el-Basrî'dir.

İsmâîl, İsmâîl b. Câfer el-Basrî el-Medenî'dir.

İbn Kusayt, Yezîd b. Abdullah b. Kusayt el-Leysî el-A'rec el-Medenî'dir.

Atâ b. Yesâr bu durumu Zeyd b. Sâbit el-Ensârî'ye sorunca, Zeyd b. Sâbit, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okuduğunu ve secde etmediğini söylemiştir. Burada secde etmemenin caiz olduğu görülmektedir ki eğer secde etmek vacip olsaydı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine secde etmesini emrederdi.

Bezzâr ve Dârakutnî ravileri güvenilir olan bir isnâdla Ebû Hureyre'den: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'nde secde etti ve biz de kendisiyle birlikte secde ettik" şeklinde rivayette bulunmuşlardır.

İbn Merdeveyh, *Tefsîr*'de Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan nakledilen rivayeti şöyle zikretmiştir: "Ebû Seleme b. Abdirrahman, Ebû Hureyre'nin Necm Sûresi'nin sonunda secde ettiğini görmüş ve bunu kendisine sorunca, Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu sûrede secde ettiğini gördüğünü söylemiştir." Oysa Ebû Hureyre, Medine'de Müslüman olmuştur.

İbnu'l-Kassâr'ın: "Necm Sûresi'ndeki secde âyeti, namaz kılma mânasındadır" demesi, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) fiili ile reddedilmiştir.

Hadisin ravileri Medinelidir. Buhârî bunu Kur'ân secdeleri konusunda tahrir etmiştir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir. Tirmizî hadis için: “Hasen sahih” hükmü vermiştir.

۱۰۷۳ - حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُسَيْطٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ قَرَأْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ﴿وَالنَّجْمِ﴾ فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا . طَرَفَهُ ۱۰۷۲ - تحفة ۳۷۳۳

1073- “Adem b. Ebî İyâs — İbn Ebî Zi'b — Yezîd b. Abdillâh b. Kusayt — Atâ b. Yesâr” isnâdıyla Zeyd b. Sâbit: “Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okudum ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunda secde etmedi” demiştir.

İbn Ebî Zi'b, Muhammed b. Abdirrahman b. el-Muğîre el-Kureşî el-Medenî'dir.

Atâ, Atâ b. Yesâr el-Hilâlî'dir.

Zeyd, Zeyd b. Sâbit el-Ensârî'dir.

Zeyd b. Sâbit, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okumuş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunda secde etmemiştir.

Mâlikiler bu rivayet ile birlikte Atâ b. Yesâr'ın, Ubey b. Ka'b'a sorduğu ve Ubey b. Ka'b'ın: “Mufasssal sûrelerde secde yoktur” dediği rivayete uymuştur.

Şâfiî'nin Eski Risâle'sinde bildirdiğine göre Mâlik: “Kur'ân'da on bir secde âyeti vardır ve bunlardan hiç biri Mufasssal sûrelerde değildir” demiştir.

Şâfiî der ki: Ubey b. Ka'b ve Zeyd b. Sâbit, Kur'ân ilminde hiç kimsenin olmadığı kadar iyidirler. Zira Zeyd vefat ettiği yıl Kur'ân'ı Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) okumuştur. Ubey de Kur'ân'ı Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) iki defa okumuştur. İbn Abbâs ta Kur'ân'ı Ubey'e okumuştur. Onların bunu güzelce bilmiş bir şekilde söyledikleri hakkında hiç bir şüphe yoktur. Medine ehlinden karşılaştığımız kişiler de bize onların dediğinin aynısını söylemiştir.

¹ Müslim 577

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Allah bana Kur'ân'ı sana okutmamı emretti” buyurmuşken Ubey b. Ka'b'ın Kur'ân secdelerini bilmemesi nasıl mümkün olabilir ki!

Beyhakî der ki: “Daha sonra Şâfiî Yeni Risâle'sinde, el-Müzenî'nin rivayeti, Buvaytî'nin *Muhıtasar*'ı, Rabî' ve İbn Ebi'l-Cârûd'un rivayetlerine dayanarak mufassal sûrelerde secde âyeti olduğunu söylemiştir.”

۷ - بَابُ سَجْدَةِ ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾

7- İNŞİKAK SÛRESİ SECDESİ

۱۰۷۴ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ وَمُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ قَالَا أَخْبَرَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَرَأَ ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ فَسَجَدَ بِهَا فَقُلْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ، أَلَمْ أَرَكَ تَسْجُدُ قَالَ لَوْ لَمْ أَرَ النَّبِيَّ ﷺ يَسْجُدُ لَمْ أَسْجُدْ . أطرافه ۷۶۶ ، ۷۶۸ ، ۱۰۷۸ -

تحفة ۱۵۴۲۶

1074- “Müslim ve Muâz b. Fadâle — Hişâm — Yahya” isnâdıyla Ebû Seleme şöyle demiştir: “Ebû Hureyre'nin İnşıkak Sûresi'ni okuyup secde ettiğini gördüm. Kendisine: «Ey Ebû Hureyre! Secde ettiğini görüyorum» dediğimde: «Eğer Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) secde ettiğini görmeseydim ben de secde etmezdim» karşılığını verdi.”¹

Muâz b. Fadâle, İbn Yezîd ez-Zührî el-Basrî'dir.

Hişâm, İbn Ebî Abdillâh ed-Destuvâî'dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr'dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdîrrahman b. Avf'tır.

Ebû Seleme, Ebû Hureyre'nin İnşıkak Sûresi'ni okuyup secde ettiğini görünce ve kendisine bunun sebebini sorunca, Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını gördüğünü ve bu sebeple kendisinin de secde ettiğini söylemiştir. “ألم أرك” ifadesindeki hemze, istifham

¹ Hadis ayrıca 766, 768, 1078'de geçmektedir. Müslim 578

edatıdır. Zira Allah Resûlünün (sallallahu aleyhi vesellem) hicret edip Medine'ye gittikten sonra mufassal sûrelerden hiç birinde secde etmediğinin rivayet edildiği gibi: "Secde ettiğini görüyorum" derken burada secde edilmemesi gerektiğini bildirmektedir. Ebû Râfi' de namazda secde âyetini okuyup da secde eden kişi bâbında: "Bu secde nedir?" derken böylesi bir inkârda bulunmuştur.

Ancak Ebû Seleme ve Râfi', Ebû Hureyre kendilerine Allah Resûlünün de (sallallahu aleyhi vesellem) secde ettiğini bildirince bu konuda kendisiyle tartışmamış ve bu şekilde amel etmesini hucet saymamışlardır. O zaman namazda iken bu âyet ile secde edilmemesi görüşünde olanlara ve bu sûrede secde âyeti olmadığını söyleyenlere karşı bu bir delil değildir. Zira bu: "Onlara Kur'ân okunduğu zaman secde etmiyorlar"¹ şeklinde ihbar bâbındandır.

۸ - بَابُ مَنْ سَجَدَ لِسُجُودِ الْقَارِئِ

8- OKUYAN KİŞİNİN SECDE ETMESİ HALİNDE DİNLEYENİN DE SECDE ETMESİ

وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ لَتَمِيمِ بْنِ حَظْلَمٍ - وَهُوَ غُلَامٌ - فَقَرَأَ عَلَيْهِ سَجْدَةً ، فَقَالَ اسْجُدْ فَإِنَّكَ
إِمَامُنَا فِيهَا .

İbn Mes'ûd henüz çocuk olduğu halde, huzurunda secde âyetini okuyan Temîm b. Hazlem'e: "Haydi, secdeye sen başla, çünkü bu secdede imamımız sensin" demiştir.

Okuyan kişinin tilavet secdesi etmesi halinde dinleyenin de secde etmesi.

Saîd b. Mansûr'un mevsûl olarak Ebû Seleme'den bildirdiğine göre Abdullah b. Mes'ûd henüz çocuk olduğu halde, huzurunda secde âyetini okuyan Temîm b. Hazlem'e: "Haydi, secdeye sen başla, biz de secde edelim. Çünkü secde bize senin cihetinden taalluk etmektedir" demiştir. Hamevî nüshasında: "Çünkü bu secdede imamımız sensin" ziyadesinde bulunmuştur.

Burada: "Eğer sen secde etmezsen biz de secde etmeyiz" mânâsı yoktur. Secde, okuyan kişiye taalluk ettiği gibi dinleyen kişiye de taalluk eder. Ancak

¹ İnşikak Sur. 21

sadece işiten kişiye taalluk etmez. Okuyan kişi çocuk olsun, kafir olsun veya kadın olsun, namaz kılan veya kılmayan olsun: “Dinleyen kişilerin secde etmesi okuyan kişinin secde etmesine bağlıdır” denilmesi açısından okuyan kişinin secde etmesi halinde işiten kişinin de dinleyen kişinin de secde etmesi gerekmektedir. Onunla birlikte secde etmeleri halinde ona bağlı değildirler. Ona uymak üzere niyet de etmezler. Secdeden ondan önce de kalkabilirler. Nevevî, *er-Ravda*’da bunu bu şekilde anlatmıştır.

el-Kâdı der ki: “Cünüb veya sarhoş kimsenin kıraati ile secde edilmez. Çünkü bu kendileri için meşru bir şey değildir.” el-Esnevî, *el-Kevkeb*’de: “Kasıtlarının tilavet olmaması açısından dalgın olan ve uykuda olan kişinin kıraati ile secde edilmez” ziyadesinde bulunmuştur. Zerkeşî der ki: “Melek veya cinin okuması ile de secde edilmesi gerekir. Papağan ve buna benzer şeylerin okuması ile secde gerekmez.”

۱۰۷۵ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ عَلَيْنَا السُّورَةَ فِيهَا السَّجْدَةُ ، فَيَسْجُدُ وَنَسْجُدُ ، حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدُنَا مَوْضِعَ جَبْهَتِهِ . طرفاه ۱۰۷۶ ، ۱۰۷۹ - تحفة ۸۱۴۴

1075- “Müsedded — Yahya — Ubeydullah — Nâfi” isnâdıyla İbn Ömer şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize secde âyetini okuyup secde eder, biz de onunla secde ederdik. Hatta bazen alnımızı koyacak yer bulamazdık.”¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dir.

Yahya, Yahya el-Kattân’dır.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer b. Hafs b. Âsım b. el-Hattâb’dır.

Nâfi’, İbn Ömer’in azatlısıdır.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb’dır.

İbn Ömer, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) içinde secde âyeti olan bir sûre okuyup secde ettiğini, kendilerinin de birlikte secde ettiklerini, hatta

¹ Müslim 575

secde edenlerin çokluğundan ve yerin dar olmasından dolayı bazı kimselerin alınlarını koyacak yer bulamadığını bildirmiştir.

۹ - باب اِزْدِحَامِ النَّاسِ إِذَا قَرَأَ الْإِمَامُ السَّجْدَةَ

9- İMAMIN SECDE ÂYETİNİ OKUMASI HALİNDE İNSANLARIN İZDİHAM YAŞAMASI

۱۰۷۶ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ آدَمَ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ قَالَ أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ السَّجْدَةَ وَنَحْنُ عِنْدَهُ فَيَسْجُدُ وَنَسْجُدُ مَعَهُ فَتَزْدَحِمُ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدُنَا لِحَبْهَتِهِ مَوْضِعًا يَسْجُدُ عَلَيْهِ . طرفاه ۱۰۷۵ ، ۱۰۷۹ - تحفة ۸۰۶۸

1076- “Bişr b. Âdem — Ali b. Mushir — Ubeydullah — Nâfi” isnâdıyla İbn Ömer şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) biz yanında iken secde âyetini okuyup secde eder, biz de onunla secde ederdik. Hatta bazen izdiham yaşar ve alnımızı koyacak yer bulamazdık.”

Bişr, Bişr b. Âdem ed-Darîr’dir. Buhârî’nin yanında bu hadisten başka bir hadisi de yoktur.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Amr el-Umerî’dir.

İbn Ömer’in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), cemaat yanında iken secde âyeti olan bir sûre okuyup secde etmiş ve kendileri de birlikte secde etmişlerdir. Hatta secde edenlerin çokluğundan ve yerin dar olmasından dolayı bazı kimselerin alınlarını koyacak yer bulamadığı bildirilmiştir.

Beyhakî sahih bir isnâdla Ömer b. el-Hattâb’dan: “İzdiham yaşanması halinde sizden biri kardeşinin sırtı üzerine secde etsin” şeklinde rivayette bulunmuştur. Yani kişi izdihamdan dolayı Müslüman kardeşinden izin almadan onun sırtına secde edebilir. Ancak kişinin sırtının secde edilecek yer seviyesinde olması gerekir.

Ahmed ve Kûfeliler aynı görüştedir. Mâlik ise bu konuda şöyle demiştir: “Secde edecek yer bulamayan kimse bekler ve secde edenler kalkınca

kendisi secde eder. Ancak farz secde de kişi farz olmasından dolayı kardeşinin sırtı üzerine secde edebilir. Tilavet secdesi ise sünnettir.”

۱۰ - بَابُ مَنْ رَأَى أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يُوجِبِ السُّجُودَ

10- YÜCE ALLAH'IN BU SECDEYİ VACİP KILMADIĞI GÖRÜŞÜNDE OLANLAR

وَقِيلَ لِعِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ الرَّجُلُ يَسْمَعُ السَّجْدَةَ وَلَمْ يَجْلِسْ لَهَا قَالَ أَرَأَيْتَ لَوْ قَعَدَ لَهَا كَأَنَّهُ لَا يُوجِبُهُ عَلَيْهِ وَقَالَ سَلْمَانُ مَا لِهَذَا غَدَوْنَا وَقَالَ عُمَرَانُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - إِنَّمَا السَّجْدَةُ عَلَى مَنْ اسْتَمَعَهَا . وَقَالَ الزُّهْرِيُّ لَا يَسْجُدُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ طَاهِرًا ، فَإِذَا سَجَدَتْ وَأَنْتَ فِي حَضَرٍ فَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ ، فَإِنْ كُنْتَ رَاكِبًا فَلَا عَلَيْكَ حَيْثُ كَانَ وَجْهُكَ وَكَانَ السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ لَا يَسْجُدُ لِسُجُودِ الْقَاصِّ .

İmrân b. Husayn'a: “Kişi okunan Kur'ân'ı dinlemek için oturmamış olduğu halde secde âyetini işitirse ne yapmalıdır?” denilince: “Şayet dinlemek için oturmuş olsaydı ne derdin ki!” karşılığını verdi. İmrân b. Husayn bu sözü ile Kur'ân'ı dinlemek için oturan kimsenin tilavet secdesi etmesini vacip görmüyor gibidir.

Selmân: “Biz bunu dinlemek için gelmedik ki” demiştir. Hz. Osman: “Tilavet secdesini ancak secde âyetini dinleyen kişinin etmesi gerekir” demiştir.

Zührî ise: “Kişi ancak temiz olması halinde secde eder. Eğer orada hazırda bulunur ve secde edersen kibleye doğru yönelir ve secde edersin. Ancak binek üzerinde isen kibleye yönelmekle yükümlü değilsin. Yüzün ne tarafa olursa olsun secde edebilirsin” demiştir.

Sâib b. Yezîd ise kıssa anlatan kişinin okuduğu secde âyetinde secde etmezdi.

Yüce Allah'ın bu secdeyi vacip kılmadığı görüşünde olanlar bu konuda zikredilecek olan rivayete ve Zeyd b. Sâbit'in daha önce Allah Resûlü'ne

(sallallahu aleyhi vesellem), Necm Sûresi'ni okuduğu ve secde etmediği yönünde zikrettiği rivayete dayanmaktadır.

Yüce Allah'ın: “Haydi Allah'a secde edip O'na kulluk edin!”¹ buyruğu ve: “Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!”² buyruğu vucûba değil de mendubluğa ya da namazdaki secdeye hamledilmiştir. Ya da farz namazda vucûb, tilâvet secdesinde mendubluğa hamledilmiştir. Şâfiî'ye göre ise her iki mânâyı da taşımaktadır.

Hanefiler bunu vacip olarak görmüştür. Zira bütün secde âyetlerinin secdeyi emretmesi bunun vacip olduğuna delâlet etmektedir. Kesin olan emir de vacip olan bir şeydir. Bu âyetlerin geneli de bunu terk etmek halinde çetin bir azap vaad etmektedir. Yine bu âyetler kâfirlerin secde etmekten imtina etmesini bildirmektedir ki bizim onlara benzemekten sakınmamız gerekmektedir. Bu da bu durumda secde etmekle olur. Yine bu âyetler meleklerin böyle yaptığını haber vermektedir. Meleklerle uymak gereklidir ki bu şekilde onlara uymayan şeytanlardan beri oluruz.

Zeyd'in hadisi tilavet secdesinin vacip olduğunu nefyetmemektedir. Ancak okumaya devam edilmesi halinde terk edilebilir. Her iki âyette de vacip hükmünü ortadan kaldıracak tilavete devam etmemek emredilmektedir. Burada secde ile namazın kastedildiği konusunda da delil gerekmektedir. Ancak farz namazda secde etmek vaciptir. Tilavet secdesi ise menduptur.

Tahâvî, tilavet secdesi konusunda bazı âyetlerin haber sigasında ve bazı âyetlerin emir sigasında gelmesini buna huccet saymıştır. Emir yönünde gelen âyette tilavet secdesinin olup olmadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Bunlardan biri Hac Sûresi'ndeki ikinci secde âyeti, Necm Sûresi'nin ve Alak Sûresi'nin sonudur. Eğer tilavet secdesi vacip ise, haber sigasında gelen âyetlerden önce emir sigasında gelen âyetlerdeki secdelerde secde edilmesi gerektiği yönünde ittifak edilmesi daha uygundur.

İbn Ebî Şeybe, İmrân b. Husayn'ın hadisini mevsûl olarak rivayet etmiştir. Kendisine kişinin okunan Kur'ân'ı dinlemek için oturmamış olması halinde secde âyetini işitirse ne yapacağı sorulunca, kişinin şayet dinlemek için

¹ Necm Sur. 62

² Alak Sur. 19

oturmuş olması halinde görüşünün ne olacağını sormuştur. Yani İmrân b. Husayn bu sözü ile Kur'ân'ı dinlemek için oturan kimsenin tilavet secdesi etmesini vacib görmüyor gibidir. O zaman dinlemek için oturmayan kimseye de vacib kılmaması daha önceliktedir.

Abdurrezzâk, Selmân el-Fârisî'nin bu hadisini Ebû Abdîrrahman es-Sülemî kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir. Selmân, oturmuş Kur'ân okumakta olan bir topluluğun yanına uğradı. Onlar secde âyetini okuyup secde ettiler. Kendisine de secde etmesi söylenince, Selmân, onu dinlemek için gelmediklerini ve bu sebeple secde etmediklerini söyledi.

Osman b. Affân, Kur'ân'ı işiten kimsenin değil de ona kulak verip dinleyen kimsenin secde etmesi gerektiğini söylemiştir. Abdurrezzâk bunu bu mânâ ile sahih bir isnâdla "Ma'mer — Zührî — İbnu'l-Müseyyeb" kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir.

İbn Şihâb ez-Zührî'nin bu hadisini Abdullah b. Vehb, Yûnus kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir. Kendisi kişinin ancak temiz olması halinde secde edebileceğini, eğer orada hazır bulunur ve secde ederse kibleye doğru yönelip secde edeceğini, ancak binek üzerinde ise kibleye yönelmekle yükümlü olmadığını, yüzünün ne tarafa olursa olsun secde edebileceğini ve bunun bir sakıncasının olmadığını söylemiştir. Başlıkta delil sayılan şey de budur ki vacib olan secde, emniyet halinde binek üzerinde edâ edilmez.

Sâib b. Yezîd, Sâib b. Yezîd b. Saîd el-Kindî veya el-Ezdî'dir. Kendisi Nemir'in kız kardeşinin oğlu olarak bilinmektedir. Nemir, babası Yezîd'in dayısıdır. Nemir, Nemir b. Culey'dir. Ebû Nuaym'ın bildirdiğine göre hicri 82 yılında vefat etmiştir. Sâib, Medine'de en son vefat eden sahabidir. Sâib b. Yezîd, Kur'ân okumayı kastetmeksizin kıssalar, haberler ve vaazlar okuyan kişinin okuduğu secde âyetinde secde edilmeyeceğini söylemiştir. Yani kendisi kişinin işitip dinlememesi veya dinlemek için oturmamış olması halinde secde etmeyeceği görüşündedir.

١٠٧٧ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى قَالَ أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ يُسُفَ أَنَّ ابْنَ جُرَيْجٍ أَخْبَرَهُمْ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ التَّيْمِيِّ عَنْ رِبْعَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْهَدَيْرِ التَّيْمِيِّ - قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَكَانَ رِبْعَةُ مِنْ خِيَارِ النَّاسِ عَمَّا حَضَرَ رِبْعَةُ مِنْ عُمَرَ بْنِ

الْحُطَّابُ - رضى الله عنه - قَرَأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى الْمِنْبَرِ سُورَةَ النَّحْلِ حَتَّى إِذَا جَاءَ السَّجْدَةُ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ ، حَتَّى إِذَا كَانَتِ الْجُمُعَةُ الْقَابِلَةُ قَرَأَ بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءَ السَّجْدَةُ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نَمُرُّ بِالسُّجُودِ فَمَنْ سَجَدَ فَقَدْ أَصَابَ ، وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ . وَلَمْ يَسْجُدْ عُمَرُ - رضى الله عنه . وَزَادَ نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رضى الله عنهما إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَقْرِضِ السُّجُودَ إِلَّا أَنْ تَشَاءَ . تحفة ١٠٤٣٨ ، ١٠٥٦٤

1077- “İbrâhîm b. Mûsa — Hişâm b. Yûsuf — İbn Cüreyc — Ebû Bekir b. Ebî Muleyke — Osman b. Abdirrahman et-Teymî’nin bildirdiğine göre Rabî’a b. Abdillâh b. el-Hüdeyrî et-Teymî şöyle demiştir —Ebû Bekir: “Rabîa insanların en hayırlılarındanır” demiştir—: “Ömer b. el-Hattâb, Cuma günü minber üzerine Nahl Sûresi’ni okudu. Secde âyetine gelince de minberden inip secde etti. Bunun üzerine insanlar da secde etti. Diğer Cuma günü yine aynı sûreyi okuyup secde âyetine gelince: «Ey insanlar! Biz secde ediyoruz. Her kim secde ederse muhakkak doğru yapmış olur. Her kim de secde etmezse, ona bir günah yoktur» dedi. O zaman Ömer de secde etmedi.”

Nâfi’, İbn Ömer’den naklederek rivayetinde: “Yüce Allah secdeyi farz kılmamıştır. Ancak bizim isteyerek secde etmemiz başkadır” ziyadesinde bulunmuştur.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Mûsa b. Yezîd et-Teymî er-Râzî’dir ve es-Sağîr diye bilinmektedir.

Hişâm, Hişâm b. Yûsuf es-San’ânî’dir.

İbn Cüreyc, Abdulmelik b. Abdilaziz el-Mekkî’dir.

Ebû Bekir b. Ebî Muleyke, Abdullah b. Ubeydillâh’tır. Ebû Muleyke’nin adı ise Züheyr b. Abdillâh el-Ahvel’dir.

Osman, Osman b. Abdirrahman b. Osman et-Teymî el-Kureşî’dir.

Rabîa, Rabîa b. Abdillâh b. el-Hudeyr et-Temîmî el-Kureşî el-Medenî’dir.

Ömer b. el-Hattâb, Cuma günü minber üzerine Nahl Sûresi’ni okuyup: “Göklerde bulunanlar, yerdeki canlılar ve bütün melekler, büyüklük taslamadan Allah’a secde ederler. Onlar, üstlerindeki Rablerinden

korkarlar ve kendilerine ne emrolunursa onu yaparlar”¹ âyetlerine gelince minberden inip secde etmiştir. Bunun üzerine insanlar da secde etmiştir. Diğer Cuma günü yine aynı sûreyi okuyup secde âyetine gelince: “Ey insanlar! Biz bu âyetleri okumaktayız. Her kim secde ederse muhakkak sünnete uymuş ve doğru yapmış olur. Her kim de secde etmezse, ona bir günah yoktur” demiştir. Bu da tilavet secdesinin vacip olmadığını göstermektedir. Çünkü isteyerek bu fiili terkeden kişinin bir günahının olmayışı bunun vacip olmadığına delâlet etmektedir. Ömer bunu sahabilerin önünde söylediğinden ve hiç kimsenin buna itiraz etmediğinden sükûtî bir icmâ olmaktadır.

O zaman Ömer de secde etmemiştir. İbn Ömer’in azatlısı Nâfi’, İbn Ömer’den mevkûf olarak naklederek rivayetinde Yüce Allah’ın secdeyi farz kılmadığını ve bunun sünnet olduğunu söylemiştir.

Bazı Hanefiler kendi kaidelerine göre farz ile vacip arasını ayırmış ve farzın nefyedilmesi ile vacibin nefyedilmediğini söylemiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “İsteyerek bu fiili terkeden kişinin bir günahının olmayışı bunun mendup olduğuna delâlet etmektedir.”

Ancak kişinin secde etmek istemesi başkadır. Kişi isterse secde eder, isterse de etmez. O zaman bu, vacip değildir.

el-Mizzî’nin iddiası da Humeydî’nin iddiası yönündedir. Zira bu, muallak bir hadistir, mevsûl değildir ve bunda yanılğı hasıl olmuştur. Abdurrezzâk, *Musannef*’te bunu İbn Cüreyc kanalıyla: “Ebû Bekir b. Ebî Muleyke’nin bildirdiğine göre...” şeklinde mevsûl olarak rivayet etmiştir. Hadisin sonunda da İbn Cüreyc’in şu ziyadede bulunduğunu aktarmıştır: “Nâfi’ bana İbn Ömer’in: «Yüce Allah secdeyi farz kılmamıştır. Ancak bizim isteyerek secde etmemiz başkadır» dediğini söyledi.” İsmâîlî, Beyhakî ve başkaları bunu bu şekilde rivayet etmişlerdir.

۱۱ - بَابُ مَنْ قَرَأَ السَّجْدَةَ فِي الصَّلَاةِ فَسَجَدَ بِهَا

11- NAMAZDA SECDE ÂYETİ OKUYUP SECDE EDEN KİMSE

¹ Nahl Sur. 49, 50

Namazda secde âyeti okuyan kişinin secde etmesi mekruh değildir. Mâlik buna muhalefet ederek münferid olsun, cemaatle olsun farz namazda sesli veya sessiz kıraatte bunun mekruh olduğunu söylemiştir.

۱۰۷۸ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي قَالَ حَدَّثَنِي بَكْرٌ عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ الْعَتَمَةَ فَقَرَأَ ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ فَسَجَدَ فَقُلْتُ مَا هَذِهِ قَالَ سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَلَا أَرَأَى أَنْ أَسْجُدَ فِيهَا حَتَّى أَلْقَاهُ . أطرافه ۷۶۶ ، ۱۰۷۴ ، ۷۶۸ - تحفة ۱۶۶۹

1078- “Müsedded — Mu'temir — babası — Bekr” isnâdıyla Ebû Râfi' şöyle demiştir: “Ebû Hureyre ile birlikte yatsı namazını kıldım. Ebû Hureyre, İnşikak Sûresi'ni okuyup secde etti. Kendisine: «Bu da nedir?» dediğimde: «Ben, Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında bu secdeyi yaptım. Ona kavuşuncaya kadar da bunda hep secde edeceğim» karşılığını verdi.”

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Mu'temir, Mu'temir b. Süleymân et-Teymî'dir.

Bekr, Bekr b. Abdillâh el-Müzenî'dir.

Ebû Râfi', Nufey'dir.

Râfi', Ebû Hureyre ile birlikte yatsı namazını kılmış ve Ebû Hureyre, İnşikak Sûresi'ni okumuştur. Secde âyetini okuyunca da secde etmiştir. Ebû Râfi' kendisine bu secdenin ne olduğunu sorunca, Ebû Hureyre, Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında bu secdeyi yaptığını ve ona kavuşuncaya yani ölene kadar bunda hep secde edeceğini bildirmiştir.

Bu hadisin bütün ravileri Basralıdır. Buhârî bunu ayrıca *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim², Ebû Dâvud ve Nesâî bunu *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۲ - بَابُ مَنْ لَمْ يَجِدْ مَوْضِعًا لِلْسُّجُودِ مِنَ الرُّحَامِ

¹ Hadis ayrıca 766, 768, 1074'de geçmektedir.

² Müslim 766

12- İZDİHAMDAN DOLAYI SECDE EDECEK YER BULAMAYAN KİMSE

Ebû Zer, Ebu'l-Vakt ve Asîlî'nin nüshalarında: “İzdihamdan dolayı imamla birlikte secde edecek yer bulamayan kimse” şeklinde zikredilmiştir.

۱۰۷۹ - حَدَّثَنَا صَدَقَةُ قَالَ أَخْبَرَنَا يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ السُّورَةَ الَّتِي فِيهَا السَّجْدَةُ فَيَسْجُدُ وَنَسْجُدُ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدَنَا مَكَانًا لِمَوْضِعِ جَبْهَتِهِ . طرفاه ۱۰۷۵، ۱۰۷۶ - تحفة ۸۱۴۴

1079- “Sadaka — Yahya — Ubeydullah” isnâdıyla Nâfi'nin bildirdiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) içinde secde âyeti bulunan sûreyi okur ve secde ederdi. Biz de kendisiyle birlikte secde ederdik. Hatta bazımız alnını koyacak bir yer bulamazdı.”¹

Sadaka, Sadaka b. el-Fadl'dır.

Yahya, Yahya el-Kattân'dır. Ebû Zer ve Asîlî'nin nüshalarında: “Yahya b. Saîd” olarak geçmektedir.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer b. Hafs el-Umerî'dir.

Nâfi', Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) içinde secde âyeti bulunan sûreyi okuduğunu ve secde ettiğini, kendilerinin de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte secde ettiklerini hatta Müslim'in rivayetinde olduğu gibi namaz vakti olmadığı halde bazılarının izdihamdan dolayı alnını koyacak bir yer bulamadığını bildirmiştir.

Taberânî, Mus'ab b. Sâbit kanalıyla Nâfi'den rivayette bulunarak: “Hatta kişi kardeşinin sırtına secde etmekteydi” eklemesinde bulunmuştur.

Misver b. Mahreme de babası kanalıyla rivayette bulunarak şöyle demiştir: “Mekke ahalisi İslamiyeti açıktan yaşamaya başlamıştı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) içinde secde âyeti bulunan sûreyi okur ve secde ederdi. Kimisi de izdihamdan dolayı secde edemezdi. Mekke halkının Tâif'te olan ileri gelenleri geri gelince de onları İslam'dan geri döndürdüler.”

¹ Müslim 575

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

۱۸ - کتاب تقصیر الصلاة

18. NAMAZI KISALTMA KİTABI

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

Müstemli'nin nüshasında bu şekildedir. Ancak Ebû Zer ve Ebu'l-Vakt'in nüshalarında Besmele zikredilmemiştir.

۱ - باب مَا جَاءَ فِي التَّقْصِيرِ وَكَمْ يُقِيمُ حَتَّى يَقْصُرَ

1- NAMAZI KISALTMAK VE NAMAZI KISALTMAK İÇİN KAÇ GÜN İKAMET EDİLMESİ GEREKTİĞİ HAKKINDA GELEN RİVAYETLER

Namazı kısaltmak, uzun yolculuk esnasında dört rekatlı farz namazları kısaltıp ikişer rekat olarak kılmaktır ve bu da mübahtır. Bu yolculuk hac yolculuğu veya bir ticaret yolculuğu veya başka bir yolculuk olabilir. Bu da yolculukta kişinin yorgun düşebileceğinden dolayı kendisine bir hafifletmedir.

Bunun delili, Yüce Allah'ın: “Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızdan ötürü size bir günah yoktur”¹ buyruğudur. Bu da inşallah daha sonra zikredilecektir.

Ya'lâ b. Umeyye der ki: Hz. Ömer'e: “Yüce Allah: «Yolculuk ettiğinizde, kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur»² buyuruyor. Peki, şimdi

¹ Nisâ Sur. 101

² Nisâ Sur. 101

müslümanlar güven içindeyken durum nasıl olacak?” dediğimde şu cevabı verdi: “Senin şaşırdığın gibi ben de buna şaşırmış ve bunu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) sormuştum. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah bunu size bir sadaka (iyilik) olarak vermiştir. Siz de bu sadakayı kabul edin!*» karşılığını vermişti.”

Ebû Hanîfe her türlü yolculukta kısaltmanın mubah olduğunu söylemiştir ve Müslim onun hilafına bunu: “Sabah namazında, akşam namazında ve masiyet olan yolculuk namazında kısaltma yoktur” şeklinde rivayet etmiştir.

İbnü'l-Esîr, *Şerhu'l-Müsned* de: “Namazı kısaltma hicri 4 yılında başlamıştı” demiştir. es-Sa'lebî'nin *Tefsîr*'inde ise şöyledir: “İlk olarak kısaltılan namaz, ikinci namazıdır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı Ufân'da Enmâr gazvesinde iken kısaltmıştır.”

Kişi çıktığı yolculukta gittiği yerde ikametinin kaç gününde kısaltma yapabilir? Başlıktaki “وكم” ifadesi temyiz değil istifham edatıdır. İkametin kaç gün olduğu ise konu içindeki hadiste zikredilmiştir.

۱۰۸۰ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَاصِمٍ وَحُصَيْنٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ أَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا فَقَصُرَ، فَخَنُ إِذَا سَافَرْنَا تِسْعَةَ عَشَرَ قَصَرْنَا، وَإِنْ زِدْنَا أَتَمَمْنَا طرفاه ۴۲۹۸، ۴۲۹۹ - تحفة ۶۱۳۴،

۶۰۳۳

1080- “Mûsa b. İsmâîl — Ebû Avâne — Âsım ve Husayn — İkrime” isnâdıyla İbn Abbâs der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) çıktığı bir yolculukta gittiği yerde kaldığı on dokuz gün boyunca namazları kısaltarak kıldı. Biz de yolculuğa çıkıp on dokuz gün kaldığımızda bu süre boyunca namazları kısaltarak kılarız. Daha fazla kalmamız durumunda tam kılarız.”

Mûsa, Mûsa b. İsmâîl el-Munkirî et-Tebûzekî'dir.

Ebû Avâne, Vaddâh el-Yeşkûrî'dir.

Âsım, İbn Süleymân el-Ahvel'dir.

Husayn, İbn Abdirrahman es-Sülemî'dir.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke fethinde on dokuz gün boyunca dört rekat olan namazları kısaltarak kıldı. Zira ihtiyacının yani Hevâzin savaşının ne zaman biteceği konusunda kesin bir bilgisi yoktu.

Ebû Dâvud bunu on yedi gün olarak rivayet etmiştir. İmrân b. Husayn'ın rivayeti: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mekke'nin fethi sırasında Mekke'de on sekiz gün kaldı. Kaldığı bu süre zarfında namazları ikişer rekat olarak kıldı" şeklindedir.

Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde şöyle demiştir: "İsnâdında huccet sayılmayan biri vardır ve Şâfiî bunu İbn Abbâs'ın: «On dokuz gün» şeklindeki hadisine tercih etmiştir." Ancak Buhârî, *Hulâsa* eserinde bunun zayıf olduğunu söylemiştir.

İbn Hacer der ki: Hadisin ravileri güvenilir kişilerdir. İbn İshâk bunu rivayette tek kalmamıştır. Nesâî bunu İrâk b. Mâlik kanalıyla Ubeydullah'tan bu şekilde rivayet etmiştir. Eğer hadisin sahih olduğu sâbit ise muhtemelen ravi rivayetin on yedi gün şeklinde olduğunu zannederek ve giriş ile çıkış günlerini düşerek rivayetinde on beş gün demiştir.

Beyhakî: "En doğru rivayet, İbn Abbâs'ın rivayetidir" demiştir. Yani Buhârî'nin zikretmiş olduğu, İbnu's-Salâh'ın ve es-Subkî'nin tercih etmiş olduğu hadistir. Beyhakî'nin dediği gibi bu günleri toplayacak olursak; ravi bu sürenin on dokuz gün olduğunu söylemiştir. Ancak şehre giriş ve çıkış gününü de saymıştır. Başka bir ravi ise giriş ve çıkış günlerini saymayarak on yedi gün olduğunu söylemiştir. Yine başka bir ravi de bu sürenin on sekiz gün olduğunu söyleyerek giriş veya çıkış günlerinden sadece birini saymıştır. Ancak bu toplama şekli: "Giriş ve çıkış günü dışında on sekiz gün boyunca namazı kısaltarak kılar" demelerine aykırı düşmektedir.

İbn Abbâs bir yolculuğa çıkıp bir yerde on dokuz gün kalmaları halinde bu süre zarfında namazları ikişer rekat olarak kıldıklarını ve daha fazla kalmaları halinde namazları tam olarak yani dört rekat olarak kıldıklarını bildirmiştir.

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı, Kûfeli ve Medinelidir. Bunlardan üçü yani Âsım, Husayn ve İkrime tâbiûndandır. Buhârî bu hadisi ayrıca *Meğâzi* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde

¹ Hadis ayrıca 4298, 4299'da geçmektedir.

tahric etmişlerdir.

۱۰۸۱ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ قُلْتُ أَقَمْتُمْ بِمَكَّةَ شَيْئًا قَالَ أَقَمْنَا بِهَا عَشْرًا طَرَفَهُ ٤٢٩٧ نَحْفَه ١٦٥٢

1081- Ebû Ma'mer'in Abdolvâris kanalıyla bildirdiğine göre Yahya b. Ebî İshâk şöyle demiştir: Enes: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Medine'den Mekke'ye doğru yolculuğa çıktığımızda Medine'ye dönene kadar namazları ikişer rekat olarak kıldırdı" dedi. Enes'e: "Mekke'de kaldınız mı?" diye sorduğumda: "On gün kaldık" dedi.

Ma'mer, Abdullah b. Amr el-Minkarî el-Muk'ad'dır.

Abdolvâris, Abdolvâris b. Saîd et-Tennûrî'dir.

Yahya, Yahya b. Ebî İshâk el-Hadramî'dir.

Enes, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Zilkâde ayından beş gece kala cumartesi günü öğle ve ikindi arasında hac görevi için Medine'den Mekke'ye doğru yolculuğa çıktı. Medine'ye dönene kadar Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazı dışındaki namazları ikişer rekat olarak kıldırdı.

Yahya, Enes'e Mekke'de ikamet edip etmediklerini sorunca da Enes, Mekke'de on gün kaldıklarını söyledi.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kaldığı müddet ve namazları kısaltması konusunda zikredilen, yolcunun bir yerde dört gün kalmaya niyet etmesi ve niyet ettiği yere yetişmesi halinde yolculuğunun biteceği rivayetine aykırı düşmektedir. Ancak dört günden daha az kalmaya niyet etmesi ve dört günden daha fazla kalması bunun dışındadır. "Muhacir olan (dışarıdan gelen) kişi, hac ibadetlerini tamamladıktan sonra Mekke'de üç gün kalır" hadisi de buna işaret etmektedir. Hac vazifelerini bitirdikten sonra Muhacirlerin üç günden fazla Mekke'de kalmaları haram kılınmıştı.

Hadisi Buhârî ve Müslim tahric etmişlerdir.

Üç gün kalmaya ruhsat verilmesi yolcunun bir yerde dört gün kalmaya niyet etmesi hükmüne muhaliftir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Vedâ Haccında kesin olarak Mekke'de zikredildiği kadar kaldığı konusunda hiçbir şüphe yoktur.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'ye Zilhicce ayının dördüncü gününde geldi. Mekke'ye vardığı ve Minâ'ya çıktığı gün dışında orada üç gün kaldı. Geceyi Mina'da geçirdi ve sonra Arafat'a doğru yola çıktı. Arafat'tan dönüp Müzdelife'ye geldi ve geceyi orada geçirdi. Sonra Minâ'ya geldi ve kalan hac ibadetlerini yerine getirdi. Ardından Mekke'ye gelip tavafını yaptı. Sonra Minâ'ya döndü. Orada üç gün kaldı ve bu süre zarfında namazları kısaltarak kıldı. Sonra oradan ayrılıp Muhassab'a geldi. Vedâ gecesinde de tavaf etti. Sonra sabah namazından önce Mekke'den yola çıktı. Bu süre zarfında bir yerde dört gün kalmadı.”

Ebû Hanîfe: “On beş gün kalmaya niyet edilmedikten sonra namazı kısaltarak kılmak caizdir” demiştir.

Hadisin dört ravisi de Basralıdır. Buhârî ayrıca bunu *Meğâzî* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim², Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir. Nesâî, *Hac* konusu içinde tahrir etmiştir.

۲ - بَابُ الصَّلَاةِ مِمَّنَى

2- MİNA'DA NAMAZ

Burada kan akıtmak temenni edildiği için buraya Mina adı verilmiştir. Taş atma günlerinde Mina'da namaz.

Mina'da ikamet eden kimsenin Mina'da namazı kısaltması ve tam kılması konusunda ihtilaf edilmiştir.

Mâlikilerin görüşü şöyledir: “Namazı kısaltacak kadar bir mesafe olmasa da Mekke, Arafat ve Müzdelife ahalisi, sünnet olarak namazı kısaltır. Ancak Mina halkı, Mina'da namazını tam olarak kılar, Arafat'ta ve Müzdelife'de

¹ Hadis ayrıca 4297'de gelecektir.

² Müslim 693

namazı kısaltırlar. Her yerin kendi halkı ikamet ettikleri yerde namazı tam kılar, başka yerlerde ise kısaltarak kılar.”

Mâlikilere muhalefet edilerek şöyle denilmiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke’de namazlarını ikişer rekat olarak kılar ve: «*Ey Mekke ahalisi! Kalkıp iki rekat daha kılın! Zira biz seferiyiz*» buyururdu.” Hadisi Tirmizî tahrir etmiştir.

Sanırım daha önce Mekke’de böylesi bir şeyi ilan ettiği için Mina’da öyle bir ilanda bulunmamıştır.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Hadis zayıf bir hadistir. Zira Ali b. Cüd’ân’ın rivayetidir. Ancak sahih bir hadis olduğunu söylersek; bu kıssa Fetih yılında olmuştur. Mina kıssası ise Vedâ Haccında olmuştur. Aralarında uzun zaman olmasından dolayı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mina’da da mutlaka bu ilanı beyan ederdi.

۱۰۸۲ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ ، وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ ، وَمَعَ عُثْمَانَ صَدْرًا مِنْ إِمَارَتِهِ ثُمَّ أَتَمَّهَا . طرفه ۱۶۵۵ - تحفة ۸۱۵۱

1082- “Müsedded — Yahya — Ubeydullah — Nâfi” isnâdıyla Abdullah şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Mina’da namazı iki rekat olarak kıldım. Ebû Bekir ve Ömer’in hilafetleri döneminde de onlarla birlikte namazı iki rekat olarak kıldım. Hilafetinin ilk zamanlarında Osman’la da iki rekat olarak kıldım, ama sonradan bunu dört rekat olarak kıldırmaya başladı.”¹

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Ubeydullah, İbn Ömer b. Hafs’tır.

Abdullah, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Mina’da dört rekat olan namazları iki rekat olarak kıldı. Ebû Bekir ve Ömer el-Fâruk’un hilafetleri döneminde de onlarla birlikte namazı iki rekat olarak kıldı. Osman Zünnûreyn de hilafetinin ilk zamanlarında sekiz veya altı yıl boyunca iki rekat olarak

¹ Hadis ayrıca 1655’de geçmektedir. Müslim 694

kıldırıldı. Ama sonradan bunu dört rekat olarak kıldırmaya başladı. Çünkü namazı tam kılmak ve kısaltmak caizdir. Osman da bunu meşakkatli olduğu için tercih etmiştir.

۱۰۸۳ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ أُنْبَأَنَا أَبُو إِسْحَاقَ قَالَ سَمِعْتُ حَارِثَةَ بْنَ

وَهْبٍ قَالَ صَلَّى بِنَا النَّبِيِّ ﷺ آمَنَ مَا كَانَ بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ . طرفه ۱۶۵۶ - تحفة ۳۲۸۴

1083- “Ebu'l-Velîd — Şu'be — Ebû İshâk” isnâdıyla Hârise b. Vehb: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mina'da her zamankinden daha emin olduğu bir zamanda bize namazı iki rekat olarak kıldırıldı” demiştir.

Ebu'l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Ebû İshâk, Amr b. Abdillâh es-Sebî'î'dir.

Hârise, Hârise b. Vehb el-Huzâî'dir. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın anne bir kardeşidir.

Hârise b. Vehb: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mina'da her zamankinden daha emin olduğu ve hiçbir korkunun bulunmadığı bir zamanda bize dört rekat olan namazları iki rekat olarak kıldırıldı” dedi.

Yüce Allah'ın: “Ve yeryüzünde sefere çıktığınız zaman, kâfirlerin size kötülük edeceklerinden korkarsanız, o taktirde namazdan kısaltmanızda, size bir günah yoktur”¹ buyruğu, zahiren korku durumunda kısaltılarak kılınması yönünde olsa bile, bu, yolculukta bir korku olmaksızın namazın kısaltılarak kılınabileceğine delâlet etmektedir. Zira âyetle kesin emir yoktur. Müslim'in: “Yüce Allah bunu size bir sadaka (iyilik) olarak vermiştir. Siz de bu sadakayı kabul edin!” şeklindeki rivayeti de yine buna delâlet etmektedir.

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı ve Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu Hac konusu içinde tahrir etmiştir.² Müslim³, Salât konusu içinde, Ebû Dâvud, Tirmizî ve

¹ Nisâ Sur. 101

² Hadis ayrıca 1656'da geçmektedir.

³ Müslim 696

Nesâî, Hac konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۰۸۴ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدَ يَقُولُ صَلَّى بِنَا عُثْمَانَ بْنُ عَفَّانَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بِمِنَى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ ، فَقِيلَ ذَلِكَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ ، وَصَلَّيْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ ، وَصَلَّيْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ ، فَلَيْتَ حَظِّي مِنْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ رَكَعَتَانِ مُتَقَبَّلَتَانِ . طرفه ۱۶۵۷ - تحفة ۹۳۸۳ ، ۹۸۲۴

1084- “Kuteybe — Abdulvâhid — A’miş — İbrâhîm” isnâdıyla bildirilene göre Abdurrahman b. Yezîd şöyle demiştir: Osmân b. Affân, Minâ’da namazı bize dört rekat olarak kıldırdı. Bu konu Abdullah b. Mes’ûd’a zikredilince istircâ edip şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında Minâ’da namazı iki rekat olarak kıldım. Ebû Bekir’in arkasında Minâ’da namazı iki rekat olarak kıldım. Ömer b. el-Hattâb’ın da arkasında Minâ’da namazı iki rekat olarak kıldım. Şimdi ise kıldığımız bu dört rekattan payıma kabul görmüş iki rekat düşmesini çok isterdim.”

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd’dir.

Abdolvâhid, Abdolvâhid el-Abdî’dir.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

İbrâhîm, İbrâhîm en-Neha’î’dir, İbrâhîm et-Teymî değildir.

Osmân b. Affân, Minâ’da mukim iken taşlama günlerinde farz namazı dört rekat olarak kıldırdı. Bu konu Abdullah b. Mes’ûd’a zikredilince Osman’ın kısaltmanın faziletini kaçırmaması bâbından “İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn” diyerek istircâ edip şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında Minâ’da farz namazı iki rekat olarak kıldım. Ebû Bekir’in arkasında Minâ’da namazı iki rekat olarak kıldım. Ömer b. el-Hattâb’ın da arkasında Minâ’da namazı iki rekat olarak kıldım. Şimdi ise kıldığımız bu dört rekattan payıma kabul görmüş iki rekat düşmesini çok isterdim.”

Abdullah b. Mes'ûd'un: "Bu dört rekattan payıma kabul görmüş iki rekat düşmesini çok isterdim" demesi: "Yoksa âhiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz?"¹ buyruğu gibidir. Bu da Osman'ın böyle yapmasına karşılık: "Keşke Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbının kıldığı gibi dört rekat yerine iki rekat kıldırsaydı" şeklinde bir itirazdır. Bu da yaptığının mekruh olduğunu göstermektedir.

Bu rivayete dayanarak Abdullah b. Mes'ûd'un, Hanefiler gibi: "Namazı kısaltmak vaciptir" dediği söylenemez. Yoksa istircâ etmez ve: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında Minâ'da farz namazı iki rekat olarak kıldım..." demezdi. Biz onun: "Bu dört rekattan payıma kabul görmüş iki rekat düşmesini çok isterdim" demesi ile şunu anlıyoruz ki, bu namaz caizdir. Eğer caiz olmasaydı namazın fasid olacağı gibi bundan bir payı da olmazdı. Eğer caiz olmasaydı ne kendisi ne de diğer sahabiler Osman'a uymazdı.

Ebû Dâvud'un: "İbn Mes'ûd namazı dört rekat kılınca kendisine: «Önce Osman'ı ayıpladın ve sonra sen dört rekat kıldın» denildi. Bunun üzerine: «İhtilâf çıkarmak şerdir. Eğer yaptığı bidat olsaydı ona muhalif olmak hayırlı ve doğru olurdu» karşılığını verdi" şeklindeki rivayeti bunu teyid etmektedir.

Hadisin ravileri Belhli, Basralı ve Kûfelidir. Buhârî bunu ayrıca *Hac* konusu içinde tahrir etmiştir.² Müslim³, *Salât* konusu içinde, Ebû Dâvud ve Nesâî, *Hac* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۳ - باب كَمْ أَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فِي حَجَّتِهِ؟

3- ALLAH RESÛLÜ (sallallahu aleyhi vesellem) HAC GÖREVİNİ EDÂ EDERKEN (MEKKE'DE) KAÇ GÜN İKAMET ETMİŞTİR?

۱۰۸۵ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا وَهْبٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ أَبِي

الْعَالِيَةِ الْبَرَاءِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَصْحَابُهُ لِيُصْبِحَ

¹ Tevbe Sur. 38

² Hadis ayrıca 1657'de geçmektedir.

³ Müslim 695

رَابِعَةٍ يُلْبُونَ بِالْحَجِّ ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً إِلَّا مَنْ مَعَهُ الْهَدْيُ . تَابَعَهُ عَطَاءٌ عَنْ جَابِرٍ

أطرافه ١٥٦٤ ، ٢٥٠٥ ، ٣٨٣٢ - تحفة ٦٥٦٥ ، ٢٤٤٨

1085- “Mûsa b. İsmâîl — Vuheyb — Eyyûb” isnâdıyla Ebu'l-Âliye Berrâ'nın bildirdiğine göre İbn Abbâs şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı ile birlikte hac niyetiyle Zilhicce ayının dördüncü günü sabahı Mekke'ye telbiye ederek geldiler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarında kurbanlık hayvan getirenleri istisnâda bulunarak diğerlerine haclarını umreye çevirmelerini emretti.”

Atâ bunu Câbir'den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.

Mûsa, Mûsa b. İsmâîl el-Minkarî et-Tebûzekî el-Basrî'dir.

Vuheyb, Vuheyb b. Hâlid'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Ebu'l-Âliye Berrâ, ok ve kamış yontan Ziyâd b. Feyrûz'dur. Ebu'l-Âliye er-Riyâhî değildir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud günü ashâbı ile birlikte Zilhicce ayının dördüncü günü sabahı hac niyetiyle Mekke'ye geldi. Zilhicce ayının sekizinci günü Mina'ya çıktı. Mekke'de Zilhicce ayının dördüncü günü öğle öncesinden Zilhicce ayının sekizinci günü öğle sonrasına kadar yirmi bir namaz kıldı. Bu da tam dört gün eder. İşte bu, konu başlığına cevap ve delil olan yerdir. Her ne kadar hadiste bu müddetin sonu açıklanmamış olsa da, bu müddetin sonu rivayetin akışından anlaşılmaktadır.

Ya da burada kastedilen, Medine'ye doğru yola çıkıncaya kadarki ikametidir ki, bu da Enes'in hadisinde zikredildiği üzere on gündür.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbı Mekke'ye telbiye ederek geldiler. Zira ihramlı olarak yola çıkmışlardı. Bu sebeple Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarında kurbanlık hayvan getirenleri istisnâda bulunarak diğerlerine haclarını umreye çevirmelerini emretti.

Kurban getirenleri istisnâda bulunması: “Kurban (kesim) yerine

ulaşınca kadar da başlarınızı traş etmeyin”¹ buyruğunda olduğu gibi kurbanın yerine ulaşınca kadar ona traşın helal kılınmaması açınsındandır.

Hadisin tüm ravileri Basralıdır. Hadisi Müslim ve Nesâî, *Hac* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

Atâ bunu Câbir b. Abdillâh’tan rivayet ederek Ebu’l-Âliye’ye mutabaat etmiştir. Buhârî bunu *Hac*’da, temettü’, kıran ve ifrâd konusu içinde mevsûl olarak tahrir etmiştir.²

٤ - بَابُ فِي كَيْفِ يَقْصُرُ الصَّلَاةُ

4- NAMAZ NE KADAR MESAFEDE KISALTILIR?

وَسَمَّى النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا وَلَيْلَةً سَفَرًا وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - يَقْصُرَانِ وَيُفْطِرَانِ فِي أَرْبَعَةِ بُرُودٍ وَهِيَ سِتَّةٌ عَشَرَ فَرَسَخًا

Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün ve bir gecelik müddete “sefer” adını vermiştir. İbn Ömer ve İbn Abbâs dört beridlik mesafedeki seferlerinde namazı kısaltır ve oruç tutmazlardı. Dört berîd on altı fersahtır.

Ebû Zer ve Ebû’l-Vakt’ın nüshalarında: “Namaz ne kadar mesafede kısaltılır?” şeklindedir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu konudaki hadiste bir gün ve bir gecelik müddete “sefer” adını vermiştir.

İbn Ömer ve İbn Abbâs dört beridlik mesafedeki yolculuklarında namazı kısaltır ve oruç tutmazlardı. Burada sadece gidiş kastedilmektedir, yani geri dönüş bu mesafeye dâhil değildir.

Eğer kişi orada ikamet etmeye niyet etmeksizin bu kadar bir mesafede yolculuk ederse ne gidişte, ne de dönüşte namazı kısaltmaz. Kişi bu şekilde ard arda iki yolculuğa çıksa ve meşakkat çekse bile namazı kısaltmaz. Zira Şâfiî, sahih bir isnâdla İbn Abbâs’tan şöyle rivayet etmiştir: Kendisine:

¹ Bakara Sur. 196

² Hadis ayrıca 1564, 2505, 3832’de geçmektedir. Müslim 1240-1

“Arafat’a gideceğin zaman namazı kısaltır mısın?” denildiğinde: “Hayır, ancak, Usfân’a, Cidde’ye ve Tâif’e gideceğim zaman kısaltırım” demiştir. Bu mesafe de zikredildiği gibi sadece bir gidiş mesafesi kadardır.

İbn Abbâs’tan merfû olarak: “Ey Mekke halkı! Dört beridlik bir mesafeden daha az olan yolculuğunuzda namazı kısaltmayın” şeklinde rivayette bulunulmuştur. Bu mesafe Mekke ile Usfân arası kadardır. Bu mevkûf hadisi Dârakutnî ve İbn Ebî Şeybe rivayet etmişlerdir. Ancak raviler içinde Abdulvehhâb b. Mücâhid’in bulunmasından dolayı isnâdında zayıflık vardır.

Buhârî der ki: “Dört beridlik mesafe on altı fersahdır. Bir berid dört fersah, bir fersah da üç mildir. Hâşimîlere göre bir fersah, seksen dört mildir. Umeyye oğullarının bunu takdir etmesinden sonra kendileri hilafetleri zamanında bu mesafeyi bu şekilde takdir etmiştir. Yani bunu Hâşim’in kendisi takdir etmemiştir.

Bir mil de, görüş mesafesidir ki bu mesafeden sonra göz artık net görmez.

Nakledildiğine göre bir mil, düz bir yerde uzaktaki kişinin erkek mi, kadın mı veya gidiyor mu, geliyor mu olduğu belli olmayan bir mesafedir. Bu da dört bin adımlık mesafedir. Bir adım da üç kademdir. Bu şekilde bir mil on iki bin kadem etmektedir. Bir mil altı bin arşındır. Bir arşın enlemesine yirmi dört parmakdır. Bir parmak altı arpa genişliğindedir. Bir arpa da kadana atının altı kılı genişliğindedir.

Mısır ve Hicaz ehlinin şu an kullandığı arşına göre o zamanki arşın, bundan sekizde bir oranında daha azdır. Bu arşına ve meşhur kavle göre bir mil, beş bin iki yüz elli arşındır.

Buna göre namaz, berid olarak dört beride, fersah olarak on altı fersahta, mil olarak kırk altı milde, kadem olarak beş yüz yetmiş altı bin kademde ve arşın olarak iki yüz seksen sekiz bin arşında, parmak olarak altı milyon dokuz yüz on iki bin parmakta, arpa olarak kırk bir milyon dört yüz yetmiş iki bin arpada, kıl olarak da iki yüz kırk sekiz milyon sekiz yüz otuz iki bin kılda kısaltılabilir. Bu mesafede de dinlenmek, yemek yemek, namaz kılmak ve buna benzer şeyler için konaklama yapılır.

İbn Abbâs: “Bir gün bir gecelik mesafede namaz kısaltılır” demiştir. İbn Ebî Şeybe bunu sahih bir isnâdla ondan rivayet etmiştir. Bu mesafenin uzunluğu sahabe tarafından zikredildiği gibi ölçülmüştür.

Namazı kısaltmak ve cemetmek, namazı aslında olmadığı gibi kılmaktır. Böylesi durumda iki kulle suyu ve buna benzer başka bir şeyi takdir etmenin hilafına mesafe takdir edilirken daha dikkatli davranılır. Karada da, denizde de namazı kısaltma mesafesi aynıdır.

۱۰۸۶ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي أُسَامَةَ حَدَّثَكُمْ عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « لَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا مَعَ ذِي حَرَمٍ ». طرفه ۱۰۸۷ - تحفة ۷۸۲۹

1086- İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî der ki: Ebû Usâme'ye: "Ubeydullah, Nâfi' kanalıyla İbn Ömer'den naklederek Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): «Kadın, yanında mahremi olan biri olmadan üç günlük bir yolculuğa çıkamaz» buyurduğundan bahsetti mi?" dedim.

İbn Râheveyh diye bilinen *İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî*, İbn Nasr es-Sa'dî veya İbn Mansûr el-Kevsec'dir. Ancak tercih edilen ilk olanıdır.

İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî, Ebû Usâme Hammâd b. Usâme'ye, Ubeydullah b. Ömer b. Âsım el-Umerî'nin Nâfi' vasıtasıyla İbn Ömer kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederek kadının, yanında mahremi olan biri olmadan üç günlük bir yolculuğa çıkamayacağından bahsedip bahsetmediğini sorunca, Usâme, Nâfi'nin İbn Ömer kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederek kadının, yanında mahremi olan biri olmadan gecesini ve gündüzüyle üç günlük bir yolculuğa çıkamayacağından bahsettiğini bildirmiştir. Kuşmeyhânî'nin nüshasında: "Üç günlük mesafeden fazla olan bir yolculuğa çıkamaz" şeklindedir.

Ebû Hanîfe bu rivayete dayanarak namazı kısaltma mesafesinin üç günlük ve daha fazlası yol mesafesi olduğunu, kadının, yanında mahremi olan biri olmadan bu mesafeden daha kısa bir yolculuğa çıkmasının uzun yolculuktan daha rahat olması açısından caiz olduğunu, namazı kısaltma ruhsatının da meşakkat ve yorgunluk veren uzun yolculuk için verildiğini söylemiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Eğer sıkıntı mesafe ise o zaman kadının, yanında mahremi olmadan bu mesafeden daha kısa bir yolculuğa çıkması da caiz olurdu. Ancak caiz değildir. Kadının tek başına yolculuğa çıkmasının yasaklanması zamanla alakalıdır. Zira kadın tam bir günde sadece bir saatlik

yol alsa da seferi kişinin hilafına kendisi için bu yasaklama geçerlidir. Ancak seferi kişi iki günde yarım günlük yol alırsa namazı kısaltarak kılmaz.

Hadisin ravileri Mervli, Kûfeli ve Medinelidir. Hadisi Müslim tahrir etmiştir.¹

۱۰۸۷ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَا تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ ثَلَاثًا إِلَّا مَعَ ذِي مُحَرِّمٍ ». تَابَعَهُ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ طَرَفَهُ ۱۰۸۶ - تَحْفَةً ۷۹۳۴ ، ۸۱۴۷

1087- “Müsedded — Yahya — Ubeydullah — Nâfi” isnâdıyla İbn Ömer’in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Kadın, yanında mahremi olan biri olmadan üç günlük bir yolculuğa çıkamaz” buyurmuştur.

Ahmed bunu “İbnu’l-Mübârek — Ubeydullah — Nâfi’ — İbn Ömer” isnâdıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.

Müsedded, Müsedded b. Müserhed b. Muğarbel el-Esdî el-Basrî’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd b. el-Kattân’dır.

Ubeydullah, Ubeydullah el-Umerî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kadının yanında mahremi olan biri olmadan üç günlük bir yolculuğa çıkamayacağını bildirmiştir.

Müslim ve Ebû Dâvud’un, Ebû Saîd’dan olan rivayetleri: “Yanında babası veya abisi veya kocası veya oğlu veya mahremi olan biri olmadan” şeklindedir.

Buhârî’nin hocalarından biri olan Ahmed b. Muhammed el-Mervezî bunu “İbnu’l-Mübârek yani Abdullah — Ubeydullah el-Umerî — Nâfi’ — İbn Ömer” kanalıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.

¹ Müslim 1338

۱۰۸۸ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ الْمُقْبَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لَيْسَ مَعَهَا حُرْمَةٌ ». تَابَعَهُ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ وَسُهَيْلٌ وَمَالِكٌ عَنِ الْمُقْبَرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ . تحفة ۱۴۳۲۳، ۱۳۰۷۸، ۱۲۹۶۰، ۱۳۰۱۰

1088- “Âdem — İbn Ebî Zi’b — Saîd el-Makburî — babası” isnâdıyla Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *“Yüce Allah’a ve âhiret gününe inanan bir kadının, bir gün ve gece mesafesi kadar bir yolculuğa yanında mahremi olmadan çıkması helal değildir”* buyurmuştur.

Yahya b. Ebî Kesîr, Süheyl ve Mâlik bunu “el-Makburî — Ebû Hureyre” kanalıyla rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

İbn Ebî Zi’b, Muhammed b. Abdirrahman b. el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebî Zi’b’dir. Nisbesi de el-Âmirî el-Medenî’dir.

Saîd, İbn Ebî Saîd el-Makburî’dir.

Ebû Saîd’in babası, Keysân’dır.

“Yüce Allah’a ve âhiret gününe inanan bir kadın” buyruğu ile sadece mümine kadın kastedilmemektedir. Bu hüküm Müslüman kadınları ve Ehl-i Kitab’dan olan kafir kadınları da kapsamaktadır. Bu da, kadının mahremi olmadan yolculuğa çıkmasının Allah’a ve âhiret gününe iman etmeye muhalif olması açısından kesin bir şekilde haram olduğunu tekid etmektedir. Kadının da vafedildiği yönde getirilen sınırlamaya uyması gerekir. Allah’a ve âhiret gününe iman, kadın hakkında bu şekilde hüküm kılmaktadır.

Kadının, bir gün ve gece mesafesi kadar bir yolculuğa yanında nesebinden olsun veya olmasın mahremi olan bir erkek olmadan çıkması helal değildir.

İlk hadiste Kuşmeyhânî’nin: “Üç günlük mesafeden fazla olan bir yolculuğa çıkamaz” şeklindeki hadisi, üç günlük mesafeden fazla olan

¹ Müslim 1339

yolculukta kadının mahremi olmadan yolculuk yapamayacağına delâlet etmektedir. İkinci hadis, üç günlük mesafede olan bir yolculuğa bile çıkamayacağına delâlet etmektedir. Üçüncü hadis ise iki günlük mesafede olan bir yolculuğa bile çıkamayacağına delâlet etmektedir. Burada da anlaşılmaktadır ki birinci hadis, ikincisini ve ikinci hadis te üçüncüsünü nefyetmektedir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Bunu sayı olarak anlamak bir şey ifade etmemektedir. Kirmânî böyle demektedir. İki günlük yolculuğa çıkma hadisine gelince bu hadis hakkında görüş vardır. Hadislerin ihtilafı olması, soruların cevabının ihtilafı olmasından kaynaklanmaktadır.

İbn Ebî Zî'b bir önceki hadisin metnini rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. İbn Ebî Kesîr'in mutâbaatını Ahmed, Süheyl b. Sâlih'in rivayetini Ebû Dâvûd ve İbn Hibbân, İmâm Mâlik'in rivayetini Müslim ve başkaları mevsûl olarak rivayet etmişlerdir.

İbn Hacer, bu hadiste Süheyl ve Mâlik'e muhalefet edildiğini söylemiştir.

Dârakutnî, "Saîd kanalıyla Ebû Hureyre'den" şeklinde isnâdında Saîd'in babasının zikredilmediği ve *Muvattâ'* ravilerinin çoğunun rivayet ettiği rivayeti tercih etmiştir. Ancak güvenilir kişilerin, özellikle bu kişiler hadis hafızlarından ise rivayet ettikleri ziyade kabul edilir.

İbn Ebî Zî'b: "Leys b. Sa'd'ın babası kanalıyla bildirdiğine göre" şeklindeki rivayete muvafakat etmiştir. Ebû Dâvud'a göre Leys ve İbn Ebî Zî'b, Saîd ile birlikte en sâbit kimselerdir.

Süheyl'in rivayetine gelince; İbn Abdilberr bu rivayetin isnâdında ve metinde ızdırab (rivayeten çözümlenmemiş karışıklık) olduğunu söylemiştir.

٥ - بَابُ يَقْصُرُ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَوْضِعِهِ

5- YOLCU BULUNDUĞU YERİ TERKETTİĞİ ZAMAN NAMAZLARI KISALTARAK KILAR

وَخَرَجَ عَلَى - عَلَيْهِ السَّلَامُ - فَقَصَرَ وَهُوَ يَرَى الْبُيُوتَ فَلَمَّا رَجَعَ قِيلَ لَهُ هَذِهِ الْكُوفَةُ .
قَالَ لَا حَتَّى نَدْخُلَهَا .

Hız. Ali yolculuğa çıktı ve Kûfe'nin evlerini görür olduğu halde namazı

kısaltarak kıldı. Bu yolculuğundan döndüğü zaman kendisine: “Kûfe’nin evleri göründü (namazı tam mı kılacağız)?” denilince: “Hayır, Kûfe’ye girinceye kadar (kısaltarak kılacağız)” karşılığını verdi.

Yolcu sefere çıkmak istediği ve bulunduğu yeri terkettiği zaman dört rekat olan namazları kısaltarak kılar. Ali b. Ebî Tâlib, Kûfe’den sefere çıktı ve Kûfe’nin evlerini görür olduğu halde dört rekatlı namazları kısaltarak kıldı. Bu seferinden döndüğü zaman kendisine: “Kûfe’nin evleri göründü, namazı tam mı yoksa kısaltarak mı kılacaksın?” denilince: “Hayır, Kûfe’ye girinceye kadar kısaltarak kılacağız. Zira seferilerin hükmüne göre sefere çıktığımız yere tekrar geri girinceye kadar namaz kısaltılarak kılınır” karşılığını verdi.

Hâkim bunu “Sevrî — Verkâ b. İyâs” kanalıyla Ali b. Rabîa’dan: “Hz. Ali ile birlikte yola çıktık...” şeklinde mevsûl olarak rivayet etmiştir. Başlığın da bu rivayetten alındığı görülmektedir.

Sefere çıkıldığı zaman namazı kısaltarak kılmanın ne zaman başlayacağı konusunda ihtilaf edilmiştir.

Şâfiî’ye göre namazı kısaltma, kişi bulunduğu beldenin surları dışına çıktığı zaman başlar. Beldenin surları dahilinde olan harebeler ve ekilip biçilen yerler beldeden sayılmaktadır. Eğer surun arkasında ona yapışık evler varsa o evleri geçtikten sonra başlar. Nevevî bunu tashih ederek surun dışındaki evlerin beldeden olmadığını söylemiştir. Eğer beldenin etrafında sur yoksa bitişik ve ayrı ayrı olan evlerin bittiği yerde başlar. Bunların arkasında olan ve belde ile bitişik olan harebeler ve bahçeler beldeden sayılmaz. Köy de belde hükmündedir ve namazı kısaltma evlerin bittiği yerde başlar. Bitişik olan harabeler ve bahçeler köyden sayılmaz.

Hanefiler: “Yerleşim yerlerindeki evleri geçtiği zaman namaz kısaltılarak kılınır” demiştir.

Mâlikiler: “Kişi meskun olan bahçelerde dahil olmak üzere yerleşim yerinden çıktığı zaman namaz kısaltılarak kılınır” demiştir.

Nakledildiğine göre Mâlik: “Eğer bir arada toplu olan bir köy ise köyden üç mil çıktıktan sonra veya kıldan çadırlar kurup iskan eden bedevi halkının bulunduğu yerlere ulaşıldığı zaman başlar” demiştir.

Bina ve bahçeleri olmayan bir köyde ikamet eden kişi, bu yerin dışına çıktığı zaman başlar.

۱۰۸۹ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ وَإِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ الظُّهْرَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِالْمَدِينَةِ أَرْبَعًا ، وَبِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ . أطرافه ۱۵۴۶ ، ۱۵۴۷ ، ۱۵۴۸ ، ۱۵۵۱ ، ۱۷۱۲ ، ۱۷۱۴ ، ۱۷۱۵ ، ۲۹۵۱ ، ۲۹۸۶ ، تحفة ۱۶۶ ، ۱۵۷۳ ،

1089- Ebû Nuaym'ın Süfyân kanalıyla Muhammed b. el-Münkedir ve İbrâhîm b. Meysere'den bildirdiğine göre Enes: “Ben, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Medine’de öğle namazını dört rekat olarak, (ikinci namazını ise) Zul-Huleyfe’de iki rekat olarak kıldım” demiştir.¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Muhammed, Muhammed b. el-Münkedir b. Abdillâh el-Kureşî et-Teymî’dir.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Meysere et-Tâîfî el-Mekkî’dir.

Enes, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Medine’de öğle namazını dört rekat olarak, ikinci namazını ise Zul-Huleyfe’de iki rekat olarak kılmıştır. Bu rivayete dayanarak kısa mesafede namazı kısaltarak kılmanın müstehap olması söylenemez. Zira Medine ve Zul-Huleyfe arasındaki mesafe altı mildir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Zul-Huleyfe’ye gitmek üzere yola çıkmış değildir. Mekke’ye gitmek üzere yola çıkmış ve orada konaklayıp ikinci namazını orada kılmıştır.

۱۰۹۰ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ الصَّلَاةُ أَوَّلُ مَا فُرِضَتْ رَكْعَتَيْنِ فَأَقْرَبَتْ صَلَاةَ السَّفَرِ ، وَأَتَمَّتْ صَلَاةَ الْحَضَرِ قَالَ الزُّهْرِيُّ فَقُلْتُ لِعُرْوَةَ مَا بَالُ عَائِشَةَ تُتِمُّ قَالَ تَأَوَّلَتْ مَا تَأَوَّلَ عُثْمَانُ طرفاه ۳۵۰ ، ۳۹۳۵ - تحفة ۱۶۴۳۹

1090- “Abdullah b. Muhammed — Süfyân — Zührî — Urve b. ez-

¹ Hadis ayrıca 1546, 1547, 1548, 1551, 1712, 1714, 1715, 2951, 2986’da geçmektedir. Müslim 690

Zübeyr” isnâdıyla Hz. Âişe: “Namaz ilk farz kılındığında mukim için de, yolcu için de iki rekat olarak farz kılındı. Daha sonra yolcular için iki rekat olarak kalırken mukîm olanlar için dörde çıkarıldı” demiştir.

Zühri der ki: Bunu bana rivayet eden Urve’ye: “O zaman Âişe neden (yolculuklarında namazı kısaltmadan) tam kılıyordu?” diye sorduğumda: “O da bu konuyu Osman’ın anladığı gibi anlamıştır (hem kısaltmayı, hem de tam kılmayı caiz görmüştür)” dedi.¹

Abdullah, Abdullah b. Muhammed el-Müsned’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre namaz ilk farz kılındığında mukim için de, yolcu için de iki rekat olarak farz kılınmıştır. Kuşmeyhânî, Hz. Âişe’nin rivayeti kısaltarak: “iki rekat” dediği görüşündedir. Kendi nüshasında bu Kerîme’nin rivayeti olarak: “ikişer rekat” şeklinde geçmektedir. Bu şekilde rivayetler birbirine aykırı düşmektedir. Hamd, Allah’adır.

Daha sonra yolcular için iki rekat olarak kalırken mukîm olanlar için dörde çıkarılmıştır. Nevevî: “فأقرت صلاة السفر” ifadesinin, namazı tam olarak kılmanın caiz olduğu mânâsına geldiğini söylemiştir.

Mâlikiler hadisin zahirini delil sayarak seferde iken namazı kısaltmanın ruhsat değil emir olduğunu ve bu sebeple tam kılmanın caiz olmadığını söylemiştir. Yüce Allah’ın: “Yolculuk ettiğinizde, kafirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur”² buyruğuyla da bu görüşleri reddedilmiştir. Âyet namazın asıl olarak tam kılındığına, kısaltmanın da tam olandan yapıldığına delâlet etmektedir. Böylesi bir durumda kişiden sorumluluğun kaldırılması da namazı kısaltarak kılmanın vacip olduğuna değil de caiz olduğuna delâlet etmektedir. O zaman âyet korkunun neden zikredilmiş olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Muhaliflere göre âyet, namazın sadece korku halinde kısaltılabileceğine delâlet ediyor olabilir. Ancak muhaliflerin

¹ Hadis ayrıca 350, 3935’de geçmektedir.

² Nisâ Sur. 101

bunu bu şekilde değerlendirmeleri halinde seferi kişilerin yolculukları sırasında çoğunlukla bir korku yaşamıyor olmaları gerekir. Aksi takdirde bu değerlendirmelerine itibar edilmez. Fakat çoğunlukla seferi kişilerin yolculukları sırasında korku yaşadıkları bilinmektedir.”

Beydâvî der ki: Çoğunlukla seferi kişilerin yolculukları sırasında korku yaşadıkları bilinmektedir ve bu sebeple Hanefilerin bu değerlendirmelerine itibar edilmez. *Sünen* eserleri yolculuk sırasında emniyette olunması halinde de namazı kısaltmanın caiz olduğu konusunda muvafakat etmiştir. Yani namazı kısaltmada Hanefilerin tevil ettiği gibi âyetin teviline ihtiyaç yoktur. Onlar âyetteki “تَقْصُرُوا” ifadesini sanırım noksanlık olarak anlamakta, bu sebeple: “قصر” diye adlandırıldığını düşünmektedir. Namazı kısaltma durumunda sorumluluğun kaldırılması konusu hakkındaki görüşleri de onları rahatlatmak açısından olduğu yönündedir.

“Yüce Allah bunu size bir sadaka (iyilik) olarak vermiştir” şeklindeki hadis te bu konuda ruhsat olduğuna delâlet etmektedir. Zira vacip olan şey, ruhsat diye adlandırılmaz. Beyhakî’nin sahih bir isnâdla Hz. Âişe’den: “Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem): «Ey Allah’ın Resûlü! Sen oruç tutmazken ben tuttum, sen namazları kısaltarak kılarken ben tam kıldım» dediğimde: «Ey Âişe! İyi yaptın» buyurdu” şeklinde naklettiği hadis te bunun bir ruhsat olduğuna delâlet etmektedir. Bu bâb’da naklettiği hadis merfû olmadığı gibi delil sayılacak bir rivayet te değildir. Zira kendisi namazın farz kılındığı zamana şahit olmamıştır.

Bu konuda da bir görüşünün olmasının mümkün olmayacağı konusunda şöyle denilmiştir: “Kendisinin namazın farz kılındığı zamana şahit olmadığını kabul etsek de bu rivayet sahabilerden de mürsel olarak rivayet edilmiştir. Muhtemelen de Hz. Âişe bunu Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) veya namazın farz kılınması zamanına yetişen bir sahabiden işitmiştir.”

İbn Hacer, *el-Feth*’te cevap olarak şöyle demiştir: Namaz İsrâ gecesinde akşam namazı dışında ikişer rekat olarak farz kılındı. Hicretten sonra da “Şa’bî — Mesrûk” kanalıyla Hz. Âişe’den: “Namaz mukim olanlar için de, yolcu olanlar için de ikişer rekat olarak farz kılındı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Medine’ye hicret edip yerleşince mukim olanların namazı ikişer rekat arttırıldı. Sadece kiraatini uzun tuttuğu için sabah namazı ve tekli olduğu için akşam namazı aynı bırakıldı” şeklinde rivayet edildiği gibi sabah namazı

dışındaki diğer namazlar arttırıldı. Hadisi İbn Huzeyme, İbn Hibbân ve başkaları rivayet etmiştir. “Yolculuk ettiğinizde, kafirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur”¹ âyeti nazil olduğu zaman da seferi namazı kısaltıldı. Deliller de bu yönde toplanmaktadır. *Müsned*’in şerhinde namazı kısaltmanın hicri 4 yılında olduğu zikredilmesi de bunu teyid etmektedir.

Zührî, Urve’ye, Hz. Âişe’nin neden yolculuklarında namazı kısaltmadan tam kıldığını sorunca, Urve, Hz. Âişe’nin bu konuyu Osman b. Affân’ın anladığı gibi anladığını, hem kısaltmayı, hem de tam kılmayı caiz gördüğünü veya kısaltmayı yolcuya has bir şey olarak gördüğünü bildirdi.

Yolculuğu sırasında bir yerde konaklayan kişinin hükmü mukim kişinin hükmü gibidir, yani namazını kısaltmadan tam kılar. Ahmed sahih bir isnâdla Abbâd b. Abdillâh b. ez-Zübeyr’den bu yönde huccet sayılacak şöyle bir rivayette bulunmuştur: Hac için yola çıkan Muâviye yanımıza (Medine’ye) geldi. Mekke’de bize öğle namazını iki rekat kıldırdıktan sonra Dâru’n-Nedve’ye gitti. Mervân ve Amr b. Osman yanına girip ona: “Sen namazı tam kılmasından dolayı amcan oğlunu kınamıştın” dediler. Osman, Mekke’ye geldiği zaman öğle, ikindi ve yatsı namazlarını dörder rekat olarak kıldırırdı. Mina ve Arafat’a geldiği zaman da namazı kısaltırdı. Mina’da ikamet ettiği zaman da yola çıkıncaya kadar namazı tam kılardı.

Hadisin ravileri Buharalı, Mekkeli ve Medinelidir. İsnadında tâbînin tâbîden rivayeti vardır. Hadisi Müslim² ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

٦ - بَابُ يُصَلِّي الْمَغْرِبَ ثَلَاثًا فِي السَّفَرِ

6- SEFERİ KİŞİNİN AKŞAM NAMAZINI ÜÇ REKAT OLARAK KILMASI

Seferi kişi akşam namazını gündüzün vitri olduğu için üç rekat olarak kılar. Gece namazı olduğu halde neden gündüzün vitri olarak adlandırıldığı

¹ Nisâ Sur. 101

² Müslim 985

sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu namaza, gündüzün hemen ardında olduğu ve Güneş batımından hemen sonra kılınması istenildiği için gündüz vitri denilmiştir.”

١٠٩١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ فِي السَّفَرِ يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعِشَاءِ قَالَ سَالِمٌ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَفْعَلُهُ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ أَطْرَافَهُ ١٠٩٢، ١١٠٦، ١١٠٩، ١٦٦٨، ١٦٧٣، ١٨٠٥، ٣٠٠٠ - تحفة

٦٨٤٤

1091- “Ebu'l-Yemân — Şuayb — Zührî — Sâlim” isnâdıyla Abdullah b. Ömer der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam namazını geciktirir ve akşam ile yatsıyı cemederek kılardı.” Sâlim der ki: “Abdullah da yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman böyle yapardı.”¹

Ebu'l-Yemân, Hâkim b. Nâfi'dir.

Şuayb, Şuayb b. Hamza'dır.

Zührî, Muhammed b. Müslim'dir.

Abdullah, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda ve daha beldenin bahçelerinde olduğu zaman akşam namazını geciktirir ve akşam ile yatsıyı cemederek kılardı. Bu yolcu için daha faziletlidir. Daha sonra zikredileceği gibi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazını üç rekat olarak kılardı.

Sâlim, Abdullah'ın da yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zamanda böyle yaptığını bildirdi.

¹ Hadis ayrıca 1092, 1106, 1109, 1668, 1673, 1805, 3000'de geçmektedir. Müslim 703

۱۰۹۲ - وَزَادَ اللَّيْثُ قَالَ حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ سَأَلْتُ كَانَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِالْمُرْدَلِفَةِ . قَالَ سَأَلْتُ وَأَخْرَأَ ابْنُ عُمَرَ الْمَغْرِبَ ، وَكَانَ اسْتَضَرَّ عَلَى امْرَأَتِهِ صَفِيَّةَ بِنْتِ أَبِي عُبَيْدٍ فَقُلْتُ لَهُ الصَّلَاةُ فَقَالَ سِرْ فَقُلْتُ الصَّلَاةُ . فَقَالَ سِرْ . حَتَّى سَارَ مِائِينَ أَوْ ثَلَاثَةَ ثُمَّ نَزَلَ فَصَلَّى ثُمَّ قَالَ هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي إِذَا أَعَجَلَهُ السَّيْرُ . وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ إِذَا أَعَجَلَهُ السَّيْرُ يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ ، فَيُصَلِّيهَا ثَلَاثًا ثُمَّ يُسَلِّمُ ، ثُمَّ قَلَمًا يَلْبُثُ حَتَّى يُقِيمَ الْعِشَاءَ فَيُصَلِّيُهَا رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ يُسَلِّمُ ، وَلَا يُسَبِّحُ بَعْدَ الْعِشَاءِ حَتَّى يَقُومَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ . أطرافه ۱۰۹۱، ۱۱۰۶، ۱۱۰۹، ۱۶۶۸، ۱۶۷۳، ۱۸۰۵، ۳۰۰۰ - تحفة ۶۹۹۵،

1092- Leys şu ziyade de bulunmuştur: Yûnus'un İbn Şihâb'dan bildirdiğine göre Sâlim: "İbn Ömer, yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman Müzdelife'de akşam ile yatsıyı cemederek kıldı" demiştir. Yine Sâlim şöyle demiştir: İbn Ömer, eşi Safiyye binti Ebî Ubeyd'in ölüm haberini alınca akşam namazını tehir etti. Kendisine namazı hatırlattığımda bana: "Yürü" dedi. Yine kendisine namazı hatırlattığımda, yine bana: "Yürü" dedi. İki veya üç mil kadar yol aldıktan sonra bineğinden indi ve (akşam ve yatsı) namazı(nı) cemederek) kıldı. Sonra da: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman böyle yaptığını gördüm" dedi. Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: "Ben Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam namazını tehir ettiğini, sonra akşam namazını üç rekat olarak kılıp selam verdiğini, sonra yatsı namazı için kâmet getirilinceye kadar az bir süre bekleyip onu da iki rekat olarak kılıp selam verdiğini gördüm. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yatsıdan sonra da gece yarısında kalkıncaya kadar başka bir namaz kılmazdı."¹

¹ Hadis ayrıca 1091, 1106, 1109, 1668, 1673, 1805, 3000'de geçmektedir.

Leys b. Sa'd, Safiyye'nin kıssasında Şuayb'ın rivayetine: "İbn Ömer'in bu fiili kendine has bir şeydir" ziyadesinde bulunmuştur.

Abdullah'ın: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman böyle yaptığını gördüm..." demesine gelince; *Fethu'l-Bâri*'de geçtiği üzere İsmâîlî bunu ve Zührlî, *ez-Zühriyât*'ta mevsûl olarak rivayet etmişlerdir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührlî'dir.

Sâlim, İbn Ömer'in yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman Müzdelife'de akşam ile yatsıyı cemederek kıldığını bildirdi. Usâme'nin bunu İbn Ömer'den: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Müzdelife'de yatsı vaktinde akşam ile yatsıyı cemederek kıldı" lafzıyla aktarmıştır.

Sâlim'in bildirdiğine göre İbn Ömer, akşam namazını yatsı vaktine kadar geciktirdi. İbn Ömer, Mekke yolunda Muhtâr b. Ebî Ubeyd es-Sekafî'nin kız kardeşi olan eşi Safiyye binti Ebî Ubeyd'in ölüm haberini alınca akşam namazını tehir etti. Sâlim, kendisine namaz vaktinin girdiğini hatırlatınca, ona yola devam etmesini söyledi. Sâlim yine kendisine namazı hatırlattığında, yine ona ilerlemesini söyledi. İki veya üç mil kadar yol aldıktan sonra yani daha önce de zikredildiği gibi bir fersahın üçte biri kadar olan dört bin adım kadar yol aldıktan ve ufuktaki kızılık kaybolduktan sonra bineğinden indi ve akşam ve yatsı namazını cemederek kıldı.

Buhârî bunu *Cihâd* konusu içinde tahrir etmiştir.

Sonra Abdullah b. Ömer: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman böyle yaptığını gördüm" dedi.

Abdullah b. Ömer, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam namazını tehir ettiğini, sonra akşam namazını üç rekat olarak kılip selam verdiğini bildirmiştir. Yani Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazında kısaltma yapmadığını görmekteyiz. İbnu'l-Münzir ve başkaları, akşam ve yatsı namazlarının cemedilerek kılındığı konusunda icmâ olduğunu nakletmişlerdir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazını kılip selam verdikten sonra yatsı namazı için kâmet getirilinceye kadar az bir süre bekleyip onu da iki rekat olarak kılip selam vermiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yatsıdan

sonra da gece yarısında kalkıncaya kadar başka bir namaz yani nafile namaz kılmazdı.

۷ - بَابُ صَلَاةِ التَّطَوُّعِ عَلَى الدَّوَابِّ وَحَيْثُمَا تَوَجَّهَتْ بِهِ

7- BİNEK ÜZERİNDE VE BİNEK HANGİ YÖNDE İSE O TARAFDA DOĞRU NAFİLE NAMAZI KILMAK

۱۰۹۳ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى قَالَ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ .
طرفاه ۱۰۹۷، ۱۱۰۴ - تحفة ۵۰۳۳

1093- “Ali b. Abdillâh — Abdula'lâ — Ma'mer — Zühri” isnâdıyla Abdullah b. Âmir'in bildirdiğine göre babası: “Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru namaz kılarken gördüm” demiştir.

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Abdula'lâ, Abdula'lâ b. Abdila'lâ'dır.

Ma'mer, Ma'mer b. Râşid'dir.

Abdullah b. Âmir'in babası, Âmir b. Rabîa'dır.

Abdullah b. Âmir'in babası, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru nafile namazı kılarken görmüştür. Farz namazda kıbleden inhiraf etmek caiz olmadığı gibi, binek üzerinde kılınan nafilede de bineğin yöneldiği yönden inhiraf etmek caiz değildir.

Hadisin ravileri, Basralı ve Medinelidir. Buhârî bunu *Namazın Kısaltılması* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.²

¹ Hadis ayrıca 1097, 1104'de geçmektedir.

² Müslim 701

۱۰۹۴ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا سَيِّبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي التَّطَوُّعَ وَهُوَ رَاكِبٌ فِي غَيْرِ الْقِبْلَةِ . أطرافه ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱ - تحفة ۲۵۸۸

1094- “Ebû Nuaym — Şeybân — Yahya” isnâdıyla Muhammed b. Abdirrahman’ın bildirdiğine göre Câbir b. Abdillâh: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) nafile namazını, bineği üzerinde kıbleden başka yöne yönelmiş iken kılardı” demiştir.¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dir.

Şeybân, Şeybân b. Abdirrahman en-Nahvî’dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr’dir.

Muhammed, Muhammed b. Abdirrahman b. Sevbân el-Âmirî el-Medenî’dir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) nafile namazını, bineği üzerinde kıbleden başka yöne yönelmiş iken kılardı. Bu rivayet: “الدابة” ifadesi yerine “الراحلة” ifadesi ile de rivayet edilmiştir. Ancak “الدابة” ifadesi daha kapsayıcı olduğu için Buhârî başlığında bu ifadeyi kullanmayı tercih etmiştir.

Meğâzî konusu içinde Osman b. Abdillâh b. Sürâka kanalıyla Câbir’den şöyle nakledilmiştir: “Bu olay Enmâr gazvesinde iken vaki olmuştur. Bulundukları yer Medine’den çıkıp gelen kişiye göre doğu tarafıdır. Kible de kendilerine doğru gelen kimsenin solunda kalmaktadır.”

۱۰۹۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ قَالَ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ قَالَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ قَالَ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ وَيُوتِرُ عَلَيْهَا ، وَيُخْبِرُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقْعُلُهُ . أطرافه ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۹۶، ۱۰۹۸، ۱۱۰۵ - تحفة ۸۴۷۷

1095- “Abdula’lâ b. Hammâd— Vuheyb — Mûsa b. Ukbe” isnâdıyla Nâfi şöyle demiştir: “İbn Ömer bineği üzerinde namaz kılardı. Yine

¹ Hadis ayrıca 400, 1099, 4140’de geçmektedir. Müslim 540

bineği üzerinde vitir namazını kılar ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını bildirirdi.”¹

Abdula'lâ, Abdula'lâ b. Hammâd en-Nersî el-Bâhilî el-Basrî'dir.

Vuheyb, Vuheyb b. Hâlid el-Basrî'dir.

Mûsa, Mûsa b. Ukbe b. Ebî Ayyâş el-Esdî'dir.

İbn Ömer bineği üzerinde namaz kıları. Yine bineği üzerinde vitir namazını kılar ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını bildirirdi.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) vitir namazını bineği üzerinde kıldığı bildirilmektedir. Ancak bu namazın Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) farz olması ile bunun nasıl olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: *Şerhu'l-Mühezzeb*'de zikredildiği gibi bu, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) has bir şeydir.”

Ahmed'in sahih bir isnâdla Saîd b. Cübeyr'den olan rivayetinde: “İbn Ömer bineği üzerinde nafile namaz kıları. Vitir yapmak istediği zaman da bineğinden inip öyle vitir yapardı” derken, bu konuda vitir namazını bineği üzerinde kıldığıнын nasıl nakledildiği söylenebilir.

Cevap olarak: “Muhtemelen İbn Ömer her ikisini de yapmıştır” denilmiştir.

Vitir konusunda zikredildiği gibi Saîd b. Yesâr'ın bineğinden inip vitir namazını kıldığı zaman onun bu hareketini doğru bulmayışı, ona Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) vitir namazını bineği üzerinde kıldığını söylemesi bunu tekid etmektedir. Kendisi de bunu yaptığı halde onun bu yaptığını hoş görmemiştir. Zira kendisi bu konuda Saîd b. Yesâr'a uyarıda bulunurken inmenin kesin bir emirle yapılması gerekli bir şey olmadığını bildirmek açısından. Muhtemelen de İbn Ömer bu iki fiili iki şeyden dolayıdır. Vitri bineği üzerinde kılması yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu içindir. Bineğinden inip kılması da bir acelesi olmadığındandır. *Fethu'l-Bâri*'de böyle denilmiştir.

Hadiste vitir namazının diğer nafile namazlar gibi binek üstünde caiz olması zikredilmiştir. Şâfiî, Mâlik ve Ahmed: “Nezir ile cenaze namazları da

¹ Hadis ayrıca 999, 1000, 1096, 1098, 1105'de geçmektedir. Müslim 700

bir mânâda farz olduklarından dolayı binek üzerinde kılınmazlar” demişlerdir. Zira namazda en önemli şey kıyamdır ve bunu binek üzerinde yapmak namazın şeklini bozmaktadır. Nafile namazda bu yönde ruhsat verilmesi kişinin bunu çoğaltarak istediği kadar kılmasından dolayıdır.

Buhârî bunun caiz olduğunu söylemiş ve Esnevî kendisini: “Yolculuğun uzun olması şart değildir. Mesafe kısa da olsa binek üzerinde kılınabilir” diyerek doğrulamıştır.

Şeyh Ebû Hâmid ve başkası: “Kişi yaklaşık olarak bir mil mesafesinde bir köye gitmek üzere yolculuğa çıktığı zaman da bineği üzerinde kılabilir” demişlerdir.

Mâlik bu mesafenin kişinin namazı kısaltması konusunda olduğunu söylemiştir. Bu hadislerin Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculukları hakkında nakledilmesini, bu yolculuklarında kısa bir yolculuğa çıktığının zikredilmemesini ve böyle yapmasını buna huccet saymıştır. Ulemânın çoğunluğu da bu rivayetleri bu yönde huccet saymıştır.

Hanefiler: “Vitir namazı ancak yerde caiz olur” demiştir.

۸ - باب الإيماء عَلَى الدَّابَّةِ

8- BİNEK ÜZERİNDE İMA İLE KILMAK

Binek üzerinde kılınacak nafile namazda rüku ve secdelerin îma edilmesi.

۱۰۹۶ - حَدَّثَنَا مُوسَى قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ قَالَ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يُصَلِّي فِي السَّفَرِ عَلَى رَاحِلَتِهِ ، أَيْنَمَا تَوَجَّهَتْ يَوْمِي . وَذَكَرَ عَبْدُ اللَّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَفْعَلُهُ . أَطْرَافُهُ ٩٩٩ ، ١٠٠٠ ، ١٠٩٥ ، ١٠٩٨

١١٠٥ ، - تحفة ٧٢١٣ ،

1096- “Mûsa — Abdulazîz b. Müslim” isnâdıyla bildirildiğine göre Abdullah b. Dînâr şöyle demiştir: “İbn Ömer yolculuklarda namazı bineği üzerinde ve binek hangi yönde ise o tarafa doğru îma ile kılardı. Allah Resûlü’nün de (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını söylerdi.”

Mûsa, Mûsa b. İsmâil et-Tebûzekî’dir.

Abdulazîz, Abdulazîz b. Müslim el-Kasmelî'dir.

Abdullah, Abdullah b. Dînâr el-Adevî el-Medenî'dir.

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb, yolculuklarda nafile namazı bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru rükû ve secdeleri başı ile îma ederek kılardı. Secde ile rükûyu birbirinden ayırd etmek için secdede başını rükûda eğdiğinden daha fazla eğdi.

Ancak bu rivayette Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığı veya yapmadığı zikredilmemiştir. Ebû Dâvud ve Tirmizî'nin rivayet ettiği Câbir'in hadisi şöyledir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) beni bir ihtiyacı için gönderdi. Geri geldiğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde doğu tarafına doğru namaz kılmaktaydı. Secdede de başını rükûda eğdiğinden daha fazla eğmekteydi." Tirmizî hadis için: "Hasen sahih" hükmü vermiştir.

Bu da, nafile namazda caizdir ve çok kılınması açısından caiz kılınmıştır. Bir şeyin kolaylaştırılması demek te çok yapılması demektir.

Kuşmeyhanî ve Ebu'l-Vakt'ın nüshalarında: "تَوَجَّهَتْ يَوْمِي" ifadesi "توجهت به يومي" şeklinde geçmektedir.

Abdullah b. Ömer, Allah Resûlü'nün de (sallallahu aleyhi vesellem) rükû ve secdelerde başıyla îma ederek namaz kıldığını söylerdi.

Bu hadis yolculukta vitir konusu içinde zikredilmiştir.¹

۹ - باب يَنْزِلُ لِلْمَكْتُوبَةِ

9- FARZ NAMAZ İÇİN BİNEKTEN İNİLMESİ

۱۰۹۷ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ بْنِ رَبِيعَةَ أَنَّ عَامِرَ بْنَ رَبِيعَةَ أَخْبَرَهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ عَلَى الرَّاحِلَةِ يُسَبِّحُ ، يَوْمِي بِرَأْسِهِ قَبْلَ أَيْ وَجْهِ تَوَجَّهَ ، وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَضْنَعُ ذَلِكَ فِي الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ . أطرافه ۱۰۹۳ ، ۱۱۰۴ - تحفة ۵۰۳۳

¹ Hadis ayrıca 999, 1000, 1095, 1098, 1105'de geçmektedir. Müslim 700

1097- “Yahya b. Bukeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb” isnâdıyla Abdullah b. Âmir b. Rabîa’nın bildirdiğine göre Âmir b. Rabîa der ki: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde, hangi tarafa doğru olursa olsun, nafilâ namazı kıldığını ve hangi tarafa doğru olursa olsun başı ile îma ettiğini gördüm. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) binek üzerinde farz namazı kılmazdı.”¹

Leys, Mısır ahalisinin imamı Leys b. Sa’d’dır

Ukayl, Ukayl b. Hâlid el-Eylî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zühri’dir.

Abdullah b. Âmir b. Rabîa’nın babası, Âmir b. Rabîa’dır.

Âmir b. Rabîa, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde, yüzü hangi tarafa doğru olursa olsun, nafilâ namazı kıldığını, yine yüzü hangi tarafa doğru olursa olsun rûkû ve secdede başı ile îma ettiğini, ancak Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) binek üzerinde farz namazı kılmadığını bildirdi.

Şeyh Takiyyuddîn der ki: “Bu rivayet, farz namazın binek üzerinde kılınmayacağı yönünde delil sayılabilir. Ancak güçlü bir delil değildir. Zira rivayette özel olan bir durumun terkedilmesi vardır ve bu konuda kesin bir yasaklama yoktur.”

Yolculuk sırasında birçok farz namaz vakti gelmektedir. Yolcunun binek üzerinde nafilâ namaz kılması ve farz namazlarda binekten inmesi farz namazı binek üzerinde kılmanın caiz olup olmadığını göstermektedir.

İbn Battâl, âlimlerin, şiddet ve korku gibi bir özrün olmaması halinde farz namazın binek üzerinde kılınmayacağı konusunda icma ettiğini söylemiştir.

١٠٩٨ - وَقَالَ اللَّيْثُ حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ قَالَ سَالِمٌ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي عَلَى دَابَّتِهِ مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُسَافِرٌ ، مَا يُبَالِي حَيْثُ مَا كَانَ وَجْهَهُ . قَالَ ابْنُ عُمَرَ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ ، وَيُؤَيِّرُ عَلَيْهَا ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ . أطرافه ٩٩٩ ، ١٠٠٠ ، ١٠٩٥ ، ١٠٩٦ ، ١١٠٥ - تحفة ٦٩٧٨

¹ Hadis ayrıca 1093, 1104’de geçmektedir. Müslim 701

1098- Leys'in Yûnus kanalıyla İbn Şihâb'dan bildirdiğine göre Sâlim şöyle demiştir: "Abdullah yolculukta gece vakti bineği üzerinde namaz kılar ve yüzü hangi tarafa yönelik olursa olsun buna aldırılmazdı." İbn Ömer der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde, yüzü hangi tarafa yönelik olursa olsun, nafile namazı kılardı. Yine bineği üzerinde vitir namazını kılardı. Ancak binek üzerinde farz namazı kılmazdı."¹

Leys, Leys b. Sa'd'dır.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Sâlim, Abdullah b. Ömer'in yolculukta gece vakti bineği üzerinde namaz kıldığını ve yüzü hangi tarafa yönelik olursa olsun buna aldırmadığını bildirdi. İbn Ömer b. el-Hattâb ise Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde, yüzü hangi tarafa yönelik olursa olsun, nafile namazı kıldığını, yine bineği üzerinde vitir namazını kıldığını, ancak binek yol alırken üzerinde farz namazı kılmadığını bildirdi.

O zaman binek durmuş ise üzerindeki hevdekte farz namaz kılınması caizdir. Yürüyor olsalar bile yol alan binek üzerinde olanın hilafına adamların taşıdığı taht üzerinde kılınması da caizdir. Böylesi bir şey üzerinde tavaf etmenin caiz olması da bunun delilidir.

Mütevellî, bineğin yol alması ile tahtı taşıyan adamların yürüyor olmasının aynı olmadığını, adamların bilinçli bir şekilde aynı yönde giderken bineğin farklı yönlerle gidebileceğini bildirmiş ve: "Şayet bineği yularından tutup aynı yönde çekip götüren biri olsa farz namaz üzerinde caiz olur" demiştir.

۱۰۹۹ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ قَالَ حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ نَحْوَ الْمَشْرِقِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُصَلِّيَ الْمَكْتُوبَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ . أطرافه ٤٠٠ ، ١٠٩٤ ، ٤١٤٠ - تحفة

¹ Hadis ayrıca 999, 1000, 1095, 1096, 1105'de geçmektedir. Müslim 700

1099- “Muâz b. Fadâle — Hişâm — Yahya — Muhammed b. Abdîrrahman b. Sevbân” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh der ki: “Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) bineği üzerinde doğu tarafına doğru namaz kılardı. Farz namaz kılmak istediği zaman da bineğinden inip kibleye doğru yönelirdi.”¹

Muâz, Muâz b. Fadâle ez-Zehrânî’dir.

Hişâm, Hişâm ed-Destûâî’dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr’dir.

Muhammed, Muhammed b. Abdîrrahman b. Sevbân el-Âmirî’dir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî’dir.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) yol alan bineği üzerinde doğu tarafına doğru nafîle namazı kılardı. Farz namaz kılmak istediği zaman da bineğinden inip kibleye doğru yönelirdi.

Mühelleb şöyle demiştir: Bu hadisler Yüce Allah’ın: “(Ey müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin”² buyruğu ile alakalıdır. “Onun için nereye (hangi semte) döner yönelirseniz Allah’ın yüzü (kiblesi) oradadır”³ buyruğu da nafîle namaz ile alakalıdır.

۱۰ - بَابُ صَلَاةِ التَّطَوُّعِ عَلَى الْحِمَارِ

10- EŞEK ÜZERİNDE NAFİLE NAMAZI KILMAK

۱۱۰۰ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَبَّانُ قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ سِيرِينَ قَالَ اسْتَقْبَلْنَا أَنَسًا حِينَ قَدِمَ مِنَ الشَّامِ ، فَلَقِينَاهُ بِعَيْنِ التَّمْرِ ، فَرَأَيْنَاهُ يُصَلِّي عَلَى حِمَارٍ وَوَجْهَهُ مِنْ ذَا الْجَانِبِ ، يَعْنِي عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ . فَقُلْتُ رَأَيْتُكَ تُصَلِّي لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ . فَقَالَ لَوْلَا

¹ Hadis ayrıca 400, 1094, 4140’de geçmektedir. Müslim 540

² Bakara Sur. 144

³ Bakara Sur. 115

أَنَّى رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَلَهُ لَمْ أَفْعَلْهُ . رَوَاهُ ابْنُ طَهْمَانَ عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ
عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . تحفة ٢٣٢

1100- “Ahmed b. Saîd — Habbân — Hemmâm” isnâdıyla Enes b. Sîrîn anlatıyor: Enes, Şam’dan döndüğü zaman kendisini karşılamaya çıktık ve onunla Aynu’t-Temr’de karşılaştık. Onun bir eşek üzerinde kıblenin sol tarafına doğru namaz kıldığını gördüm. Kendisine: “Kibleden başka bir tarafa doğru namaz kılmaktasın” dediğimde: “Eğer Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını görmeseydim ben de yapmazdım” karşılığını verdi. İbn Tahmân bunu “Haccâc — Enes b. Sîrîn — Enes” isnâdıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir.¹

Ahmed, Ahmed b. Saîd b. Sahr ed-Dârimî el-Mervezî’dir.

Habbân, Habbân b. Hilâl el-Basrî’dir.

Hemmâm, Hemmâm b. Yahya el-Avzî’dir.

Enes b. Sîrîn, Muhammed b. Sîrîn’in kardeşidir.

Enes b. Mâlik, Haccâc es-Sekafî’yi şikayet etmek üzere Abdulmelik b. Mervân’ın yanına Şam’a gitmiş ve geri dönerken Enes b. Sîrîn kendisini karşılamak için Basra’dan yola çıkmıştı. Irak topraklarında Şam tarafında bir yer olan Aynu’t-Temr’de kendisiyle karşılaştılar. Enes b. Sîrîn, onun bir eşek üzerinde kıblenin sol tarafına doğru namaz kıldığını görünce, ona kibleden başka bir tarafa doğru namaz kıldığını bildirmiş ve Enes, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını gördüğünü ve bu sebeple kendisinin böyle yaptığını söylemiştir.

Mâlik, *Muvattâ*’da Yahya b. Saîd’dan nakletmiştir: “Onun bir eşek üzerinde kıblenin sol tarafına doğru namaz kıldığını, rükûyu ve secdeyi îma ile yaptığını gördüm. Ona (kibleden başka bir tarafa yönelmiş olduğunu ve bu sebeple namazının caiz olmayacağını kastederek): «Kibleden başka bir tarafa doğru namaz kılmaktasın» dediğimde, kibleye doğru yönelmeyişi veya eşeğin üzerinde de namaz kılınabileceğini kastederek: «Eğer Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını görmeseydim ben de yapmazdım» karşılığını

¹ Müslim 702

verdi.”

Serrâc, hasen bir isnâdla Yahya b. Saîd'den: “Enes, Hayber'e giden Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bir eşek üzerinde namaz kıldığını görmüştür” şeklinde rivayette bulunmuştur.

Müslim, “Amr b. Yahya el-Mâzinî — Saîd b. Yesâr” kanalıyla İbn Ömer'den: “Hayber'e doğru giden Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bir eşek üzerinde namaz kıldığını gördüm” şeklinde rivayette bulunmuştur.

Buhârî'nin hocası dışında hadisin tüm ravileri Basralıdır. Hadisi Müslim tahrir etmiştir.

İbn Tahmân bunu “Zikku'l-Asel lakaplı İbn Haccâc el-Bâhilî el-Basrî — Enes b. Sîrîn — Enes” kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir.

İbn Hacer, *el-Feth'*te şöyle demiştir: “Müellif metnin tamamını zikretmemiştir ve bunun İbrâhîm kanalıyla mevsûl olarak rivayet edildiği görüşünde değiliz.”

Serrâc bunu Amr b. Âmir kanalıyla Haccâc'dan: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) devesi ne tarafa yönelmiş olursa olsun üzerinde namaz kılardı” lafzıyla rivayet etmiştir. Sanırım Enes te eşek üzerinde namaz kılmayı bununla kıyaslamıştır.

۱۱ - بَابُ مَنْ لَمْ يَتَطَوَّعْ فِي السَّفَرِ دُبَرَ الصَّلَاةِ وَقَبْلَهَا

11- SEFERDE FARZ NAMAZLARDAN SONRA VEYA ÖNCE NAFİLE NAMAZ KILMAYAN KİMSE

۱۱۰۱ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَنَّ

حَفْصَ بْنَ عَاصِمٍ حَدَّثَهُ قَالَ سَافَرَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَقَالَ صَحِبْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَلَمْ أَرَهُ يُسَبِّحُ فِي السَّفَرِ ، وَقَالَ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ .

طرفه ۱۱۰۲ - تحفة ۶۶۹۳

1101- “Yahya b. Süleymân — İbn Vehb — Ömer b. Muhammed” isnâdıyla Hafs b. Âsım şöyle demiştir: İbn Ömer bir yolculuk yaptı ve:

“Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte yolculuk ettim. Onun seferde nafile namaz kıldığını görmedim. Yüce Allah da: «**Muhakkak Allah elçisinde size güzel bir örnek vardır**»¹ buyurmaktadır” dedi.

Yahya, Yahya b. Süleymân el-Cu'fî el-Kûfî'dir.

İbn Vehb, Abdullah'tır.

Amr, Amr b. Muhammed b. Yezîd b. Abdillâh b. Ömer el-Hattâb el-Askalânî'dir.

Hafs, Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

İbn Ömer b. el-Hattâb yolculuk ettikten sonra, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte yolculuk ettiğini, onun seferde iken farz namazlardan önce veya sonra nafile namaz kıldığını görmediğini söyledi. Yüce Allah da: “**Muhakkak Allah elçisinde size güzel bir örnek vardır**”² buyurmaktadır. O zaman Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sünnetine uymak gerekmektedir.

Hadisin ravileri Kûfeli, Basralı ve Medinelidir. Buhârî ayrıca bunu bu bâbda tahrir etmiştir. Hadisi Müslim³, Ebû Dâvud ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۰۲ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عِيسَى بْنِ حَفْصٍ بْنِ عَاصِمٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ صَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَكَانَ لَا يَزِيدُ فِي السَّفَرِ عَلَى رَكْعَتَيْنِ ، وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ كَذَلِكَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ . طَرَفَهُ ۱۱۰۱ - تحفة ۶۶۹۳

1102- “Müsedded — Yahya — İsa b. Hafs b. Âsım” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: “Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bir yolculuğunda yoldaşlık ettim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuğunda (namazlarını) iki rekattan fazla kılmıyordu. Ebû

¹ Ahzâb Sur. 21

² Ahzâb Sur. 21

³ Müslim 689

Bekir, Ömer ve Osman da (yolculuklarında) böyle yapıyorlardı.”¹

Müsedded, Müsedded el-Esdî el-Basrî’dir.

Yahya, Yahya el-Kattân’dır.

İsa, İsa b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb’dır.

İbn Ömer b. el-Hattâb, Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) bir yolculuğunda yoldaşlık ettiğini, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuğunda iki rekat farz namazlarından başka bir namaz kılmadığını, Ebû Bekir, Ömer ve Osman’ın da yolculuklarında böyle yaptığını bildirdi.

Müslim’in: “İbn Ömer’e Mekke yolunda yoldaşlık ettim. Öğle namazını bize iki rekat olarak kıldırdı ve konakladığı yere döndü. Biz de kendisiyle birlikte oturduk. Bir ara bazı kimselerin namaza durduğunu görünce: «Bunlar ne yapmaktadır?» diye sordu. Kendisine: «Nafile namazı kılıyorlar» dediğimde: «Eğer ben nafile namaz kılacak olsaydım, farz namazı tam olarak kılardım» karşılığını verdi” şeklindeki rivayeti buna delâlet etmektedir. Yani bu şekilde farz namazı tam kılmak ile nafile namazı kılmak arasında muhayyer bırakılması halinde farz namazı tam kılmayı tercih edeceğini bildirmiştir. Kendisi kısaltmayı hafifletme olarak anlamaktadır ki nafile namazı kılmadığı gibi farz namazı da tam olarak kılmamıştır.

İbn Ömer, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuğunda yoldaşlık ettiği gibi Ebû Bekir’e, Ömer b. el-Hattâb’a ve Osman b. Affân’a da yoldaşlık etmiştir. Onlar da iki rekat olan farz namazlarına bir şey eklememiştir. Ancak bu rivayet Osman’ın farz namazı tam kıldığını rivayet eden hadise aykırı düşmektedir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Müslim’in rivayetinde bu: “Hilafetinin başlarında” şeklinde geçmektedir. *el-Masâbih*’te: “Gideceği yere ulaştığı zaman tam, yolculuğunda ise kısaltarak kılardı” şeklindedir. Doğrusu da budur.

Zerkeşî der ki: Sanırım İbn Ömer bu rivayetinde Hz. Osman’ın Mina dışındaki yolculuklarını kastetmektedir. Zira Mina’da iken farz namazını tam kılmaktaydı. Abdurrezzâk bunu Zührî kanalıyla mürsel olarak: “Osman’ın

¹ Müslim 689

namazı tam kılmasının sebebi, hac görevinden sonra orada ikamet etmeye niyet etmiş olması idi” şeklinde rivayet etmiştir.

Muhacirlerin Mekke’de üç günden fazla ikamet etmesinin caiz olmayışı bu görüşü geçersiz kılmaktadır. Bu da *Meğâzî* konusu içinde Alâ b. el-Hadramî’nin rivayetinin eleştirilmesi içinde zikredilecektir.

Daha önce de zikredildiği gibi Hz. Osman bu ikisinin caiz olduğu görüşünde idi ve bu sebeple bunlardan birine uymuştur.

۱۲ - بَاب مَنْ تَطَوَّعَ فِي السَّفَرِ فِي غَيْرِ دُبْرِ الصَّلَاةِ وَقَبْلَهَا وَرَكَعَ النَّبِيُّ ﷺ رَكَعَتَيَ الْفَجْرِ فِي السَّفَرِ

12- SEFERDE FARZ NAMAZLARDAN ÖNCE VEYA SONRA DEĞİL, BAŞKA ZAMANLARDA NAFİLE NAMAZI KILAN KİMSE VE ALLAH RESÛLÜ’NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) SEFERDE SABAH NAMAZININ İKİ REKATINI KILMASI

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) seferde sabah namazının iki rekat sünnetini kılmıştır.

Müslim bunu Ebû Katâde’den, sabah namazına uyanamaması kıssası içinde rivayet etmiştir. Yine o konu içinde sabah namazından önce iki rekat kıldığı, sonra da sabah namazını kıldığı rivayet edilmiştir.

۱۱۰۳ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ مَا
أَنْبَأَ أَحَدٌ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى الضُّحَى غَيْرُ أُمَّ هَانِيٍّ ذَكَرْتُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ
اغتَسَلَ فِي بَيْتِهَا ، فَصَلَّى ثَمَانِ رَكَعَاتٍ ، فَمَا رَأَيْتُهُ صَلَّى صَلَاةً أَخَفَّ مِنْهَا ، غَيْرَ أَنَّهُ يَتِمُّ الرُّكُوعَ
وَالسُّجُودَ . طر فاه ۱۱۷۶ ، ۴۲۹۲ - تحفة ۱۸۰۰۷

1103- “Hafs b. Ömer — Şu’be” isnâdıyla Amr’ın bildirdiğine göre İbn Ebî Leylâ şöyle demiştir: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kıldığını gördüğünü bize Ümmü Hâni’den başka hiç kimse haber vermedi. Ümmü Hâni’, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke Fethi gününde evinde yıkandığını, sonra sekiz rekat namaz kıldığını zikretmiş, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazdan daha hafif bir

namaz kıldığını görmediğini, ancak rükû ve secdeleri tam yaptığını söylemiştir.”

Hafs, Hafs b. Ömer el-Havdî’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Amr, Amr b. Abdillâh el-Cemelî el-Kûfî el-A’mâ’dir.

İbn Ebî Leylâ, Abdurrahman el-Ensârî el-Medenî el-Kûfî’dir.

İbn Ebî Leylâ, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kıldığını gördüğünü kendilerine Ümmü Hânî’den başka hiç kimsenin haber vermediğini bildirmiş ve Ümmü Hânî’nin, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke Fethi gününde evinde yıkandığını, sonra sekiz rekat namaz kıldığını zikrettiğini söylemiştir.

Bu olayın olmadığına delâlet eden bir şey yoktur. Zira sadece İbn Ebî Leylâ bunun olmadığını söylemektedir. Bu konuda sâbit olan hadisler de ona cevap vermemektedir.

Ümmü Hânî’, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu sekiz rekattan daha hafif bir namaz kıldığını görmediğini, ancak rükû ve secdeleri tam yaptığını söylemiştir. Burada “daha hafif” derken kimsenin bunu eksiltti şeklinde anlamaması için rükû ve secdeleri tam yaptığını dile getirmiştir.

Başlıkta olduğu gibi Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yolculukta iki rekat kılması, bir namazdan önce veya sonra kıldığı bir namaz değildir.

Buhârî bunu ayrıca *Meğâzi* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۰۴ - وَقَالَ اللَّيْثُ حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى السُّبْحَةَ بِاللَّيْلِ فِي السَّفَرِ عَلَى ظَهْرِ رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ . طرفاه ١٠٩٣ ، ١٠٩٧ - تحفة ٥٠٣٣

1104- “Yûnus — İbn Şihâb” isnâdıyla Abdullah b. Âmir’in bildirdiğine

¹ Hadis ayrıca 1176, 4292’de geçmektedir.

² Müslim 336

göre babası (Âmir), Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) yolculukta iken bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru namaz kılarken görmüştür.¹

Leys, İmam Leys b. Sa'd'dır.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Abdullah, Abdullah b. Âmir el-Anezî'dir.

Abdullah b. Âmir'in babası (Âmir), Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) yolculukta iken bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru namaz kılarken gördüğünü bildirdi.

۱۱۰۵ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُسَبِّحُ عَلَى ظَهْرِ رَاحِلَتِهِ حَيْثُ كَانَ وَجْهُهُ، يَوْمِي بِرَأْسِهِ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ. أطرافه ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۸ - تحفة ۶۸۴۷

1105- "Ebu'l-Yemân — Şuayb — Zührî — Sâlim b. Abdillâh" isnâdıyla İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yolculukta iken bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru başı ile îma ederek namaz kılardı. Sâlim, İbn Ömer'in de böyle yaptığını söyledi.²

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, İbn Ebî Hamza'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yolculukta iken bineği üzerinde, binek hangi yönde ise o tarafa doğru rûkû ile secdede başı ile îma ederek ve secdede başını daha fazla eğerek namaz kılardı.

Bu rivayet: "Onun seferde nafile namaz kıldığını görmedim" şeklinde

¹ Hadis ayrıca 1093, 1097'de geçmektedir. Müslim 701

² Hadis ayrıca 999, 1000, 1095, 1096, 1098'de geçmektedir. Müslim 700

nakledilen rivayete muhalif değildir. O zaman bu konuda daha önce nakledilen rivayet: “Onun seferde yere inip de nafile namaz kıldığını görmedim” mânâsındadır. Zira daha önce Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) seferde iken gece yarısında kalkıp teheccüd namazı kıldığı rivayet edilmişti. İbn Ömer’den başkası da Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını görmüştür. Bir konuda biri olumlu, biri de olumsuz iki rivayet varsa olumlu olana öncelik tanınır. Muhtemelen de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı yolculukta nafile namazı hafifletmek için terketmiştir.

Sâlim, İbn Ömer’in de böyle yaptığını söylemiştir. Merfû haberin ardından mevkûf haberin gelmesi, bununla amel etmenin devamlı olduğuna, bunu kabul etmeyen ve bunu nesheden bir rivayetin gelmediğine işaret etmektedir.

۱۳ - باب الْجَمْعِ فِي السَّفَرِ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ

13- YOLCULUKTA AKŞAM İLE YATSI NAMAZINI CEMETMEK

Uzun yolculukta akşam ile yatsı namazını, öğle ile ikindi namazını cemetmek. Sabah namazı başka bir namazla cemedilmez. İkindi namazı da akşam namazı ile cemedilmez. Kısa yolculuklarda da namazlar cemedilmez. Zira cemetme uzun yolculuklar için has bir şeydir. Yolculuk Mekke’ye olsa bile bu böyledir. Zira cemetmek, hac görevleri için değil seferi kimse için söz konusudur. Cemetmede takdim ve tehir vardır. Cuma namazı ile ikindi namazını takdim etmek caizdir. Ancak Zerkeşî’nin naklettiği gibi tehir edilmezler. Çünkü Cuma namazı vaktinden başka bir vakte tehir edilmez. Faziletli olan birinci namazı ikinci namaz vaktine tehir etmektir. Müzdelife’de cem-i tehir ve Arafatta cem-i takdim daha faziletlidir. Bu konu inşallah daha sonra zikredilecektir.

Sahâbilerden, tâbîlerden ve fakihlerden birçok kişi iki namazı cemetmenin caiz olduğu görüşündedir. Bunlardan bazıları Sevrî, Şâfiî, Ahmed, İshâk ve Eşheb’dir.

Bir grup da Arafat ve Müzdelife dışında cemetmenin caiz olmadığı görüşündedir. Arafat’ta öğle ile ikindi namazı, Müzdelife’de ise akşam ile yatsı namazı cemedilir. Hasan, en-Nehaî, Ebû Hanîfe ve iki ashâbı bu görüştedir.

Mâlikiler bu konuda: “Bu durum, yolculuk sırasında acele etmek zorunda olan kimselere has bir şeydir” demiştir.

Yine bu konuda: “Bu durum yolculuk halinde olan ve konaklamayan kimselere has bir şeydir” denilmiştir. İbn Habîb böyle demiştir.

Yine: “Bu durum özrü olan kimseye has bir şeydir” denilmiştir. Bu konuda Evzâ’den rivayet nakledilmiştir.

Ayrıca cem-i tehirin caiz olduğu ve cem-i takdimin caiz olmadığı söylenmektedir. Bu konuda Mâlik ve Ahmed’den rivayetler nakledilmiştir. İbn Hazm da bu görüşü tercih etmiştir.

۱۱۰۶ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ إِذَا جَدَّ بِهِ السَّيْرُ أَطْرَافَهُ ۱۰۹۱ ، ۱۰۹۲ ، ۱۱۰۹ ، ۱۶۶۸ ، ۱۶۷۳ ، ۱۸۰۵ ، ۳۰۰۰ - تحفة ۶۸۲۲

1106- “Ali b. Abdillâh — Süfyân — Zühri” isnâdıyla Sâlim’in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam ve yatsı namazını camederek kılardı.”¹

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Sâlim’in babası, Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam namazını yatsıya kadar tehir eder, sonra ikisini bir kılar.

İbn Ömer, akşam ve yatsı namazını camederek kılmıştır. Öğle ve ikindi namazını cemetmemiştir. Zira eşi Safiyye binti Ebî Ubeyd’in ölüm haberini alınca akşam namazını tehir ederek yatsı namazı ile birlikte kılmıştır. Bu da daha önce seferi kişinin akşam namazını üç rekat olarak kılması babında zikredilmişti.

¹ Hadis ayrıca 1091, 1092, 1109, 1668, 1673, 1805, 3000’de geçmektedir. Müslim 703

Hadisi Müslim ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۰۷ - وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ الْمُعَلِّمِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عِكْرِمَةَ
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ
وَالْعَصْرِ إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ. تحفة ۶۲۴۴

1107- “İbrâhîm b. Tahmân — Hüseyin el-Muallim — Yahya b. Ebî Kesîr — İkrime” isnâdıyla İbn Abbâs: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuk sırasında akşam ve yatsı namazını camederek kılardı” dedi.

Hüseyin, Hüseyin b. Zekvân el-Avzî’dir.

İkrime, İbn Abbâs’ın azatlısıdır.

İbn Abbâs, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında akşam namazını tehir ederek yatsı namazı ile birlikte kıldığını söylemiştir.

۱۱۰۸ - وَعَنْ حُسَيْنٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَنَسِ
بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فِي السَّفَرِ
وَتَابَعَهُ عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ وَحَرْبٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ حَفْصِ عَنْ أَنَسٍ جَمَعَ النَّبِيُّ ﷺ طَرَفَهُ
۱۱۱۰ - تحفة ۵۴۵

1108- “Hüseyin — Yahya b. Ebî Kesîr — Hafs b. Ubeydillah b. Enes” isnâdıyla Enes b. Mâlik: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında akşam ve yatsı namazını camederek kılardı” demiştir.

Ali b. el-Mübârek ve Harb bunu “Yahya — Hafs — Enes” kanalıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet ederek ona (Hüseyin’e) mutabaat etmişlerdir.

Hüseyin, Hüseyin el-Muallimdir.

Enes b. Mâlik: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında akşam ve yatsı namazını camederek kılardı” demiştir. Ancak yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğunu veya öyle bir şeyin olmadığını zikretmemiştir. Cemetmenin acelesi olan kimse için geçerli olduğunu söyleyen kimse: “Bu mutlaktır, ancak mukayyed olarak görülmektedir” demiştir.

Cevap olarak: “Bu geneli kapsayan bir şeydir ve herhangi bir duruma has kılınmamıştır” denilmiştir. İbn Battâl ise: “Her ravi kendi gördüğünü rivayet eder ve bütün bunlar sünnettir” demiştir.

Ali b. el-Mübârek el-Basrî, Ebû Nuaym’ın, *Mustahrec*’de Osman b. Ömer b. Fâris kanalıyla mevsûl olarak rivayet ettiğini ve Harb b. Şeddâd el-Yeşkûrî’nin “Yahya el-Kattân el-Basrî — Hafs b. Adiy — Enes b. Mâlik” kanalıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklettiğini rivayet ederek ona (Hüseyn’e) mutabaat etmiştir.

١٤ - بَابُ هَلْ يُؤَدَّنُ أَوْ يُقِيمُ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ

14- AKŞAM İLE YATSI NAMAZINI CEMEDERKEN EZAN OKUNUR MU VEYA KAMET GETİRİLİR Mİ?

Uzun yolculuğa çıkan kimse akşam ile yatsı namazını ve öğle ile ikindi namazını cemederken ezan okur mu veya ezan okumadan kâmet mi getirir veya hem ezan okuyup hem de kâmet mi getirir?

١١٠٩ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ فِي السَّفَرِ يُؤَخِّرُ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ ، حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعِشَاءِ قَالَ سَالِمٌ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَفْعَلُهُ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ ، وَيُقِيمُ الْمَغْرِبَ فَيُصَلِّيْهَا ثَلَاثًا ، ثُمَّ يُسَلِّمُ ، ثُمَّ قَلَّمَا يَلْبَثُ حَتَّى يُقِيمَ الْعِشَاءَ ، فَيُصَلِّيْهَا رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ يُسَلِّمُ وَلَا يُسَبِّحُ بَيْنَهَا بِرَكَعَةٍ ، وَلَا بَعْدَ الْعِشَاءِ بِسُجْدَةٍ حَتَّى يَقُومَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ . أطرافه ١٠٩١ ، ١٠٩٢ ، ١١٠٦ ، ١٦٦٨ ، ١٦٧٣ ، ١٨٠٥ ، ٣٠٠٠ -

تحفة ٦٨٤٤

1109- “Ebu’l-Yemân — Şuayb — Zührî “isnâdıyla Sâlim’in bildirdiğine göre Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam namazını geciktirdiğini ve onu yatsı namazıyla cemederek kıldığını gördüm.”

Sâlim der ki: Abdullah b. Ömer de yolculuk sırasında acele etmek

zorunda olduğu zaman kâmet getirir ve böyle yapardı. Akşam namazını üç rekat olarak kıldıktan sonra selam verirdi. Fazla bir zaman geçmeden de kalkıp yatsı namazını iki rekat olarak kılar ve selam verirdi. İkisi arasında da nafil namaz hiç kılmazdı. Gece yarısı olmadan da yatsı namazından sonra nafil namaz kılmazdı.¹

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, İbn Ebî Hamza'dır.

Abdullah b. Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman akşam namazını ufuktaki kızılık kaybolduktan bir süre sonrasına kadar geciktirdiğini ve onu yatsı namazıyla camederek kıldığını görmüştür. Müslim de Buhârî'nin bunu *Cihad* konusu içinde zikrettiği gibi aktarmıştır. Abdurrezzâk bunu Nâfi kanalıyla: "Ufuktaki kızılık kaybolduktan sonra gecenin bir kısmı geçinceye kadar geciktirdiğini ve onu yatsı namazıyla camederek kıldığını görmüştür" şeklinde nakletmiştir.

Sâlim'in aynı isnâdla bildirdiğine göre Abdullah b. Ömer de yolculuk sırasında acele etmek zorunda olduğu zaman iki namazı birleştirmek için kâmet getirip böyle yapardı.

Muhtemelen burada kâmet veya ezan ile kâmet kastedilmektedir. Yani sadece ezan kastedilmemektedir. Dârakutnî bunu Nâfi' kanalıyla İbn Ömer'den: "Bineğinden inip kâmet getirdi. Çünkü seferde iken namaz için ezan okumazdı" şeklinde rivayet etmiştir.

Akşam namazını üç rekat olarak kıldıktan sonra selam verir ve fazla bir zaman geçmeden de kalkıp yatsı namazını iki rekat olarak kılar ve selam verirdi. Akşam ile yatsı namazı arasında zaruri olan bazı ihtiyaçlarını görürdü. Akşam ve yatsı namazı arasında da nafil namaz hiç kılmazdı. Gece yarısı olmadan da yatsı namazından sonra nafil namaz kılmazdı.

İbn Ebî Şeybe'nin Nâfi' kanalıyla bildirdiğine göre İbn Ömer, seferde iken namazdan önce veya sonra nafil namaz kılmazdı. Ancak gecenin bir kısmında kıları.

Hafs b. Âsım'ın hadisi yolculukta farz namazlardan sonra veya önce nafil

¹ Hadis ayrıca 1091, 1092, 1106, 1668, 1673, 1805, 3000'de geçmektedir. Müslim 703

namaz kılmayan kimse konusu içinde: İbn Ömer bir yolculuk etti ve: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte yolculuk ettim. Onun seferde nafile namaz kıldığını görmedim...” şeklinde zikredilmişti. Bu rivayet, farz namazların sünnetlerini de kapsamaktadır.

Nevevî der ki: “Belki de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) nafile namazını bineği üzerinde kılmıştır ve İbn Ömer bunu görmemiştir. Ya da nafile namazını terketmenin caiz olduğunu bildirmek açısından bazı zamanlar kılmamıştır.”

Nafile namazının kılınmasının meşru olduğunu söyleyecek olursak ki bu da bizim görüşümüzdür şöyle yapılır; cem-i takdim ederek öğle ile ikindi namazlarını kılmaya niyetlenen kimse önce öğle namazının sünnetini kılar. Bu sünneti farzlardan sonra da kılabilir. Cem-i takdim veya cem-i tehir etse de durum aynıdır. Sünneti ortada da kılabilir. Bu da, öğle ve ikindi namazlarını cem-i tehir ederek kılmakla olur. Kişi cem-i tehir edecekse önce öğle veya ikindi namazını kılmasında bir sakınca yoktur. Her iki vaktin son sünnetini de farzları kıldıktan sonra kılar. Kişi cem-i tehir etmesi ve önce öğle namazını kılması halinde öğle namazının son sünnetini ikindi namazının farzından önce kılabilir. İkinci namazının sünnetini de en son kılar. Cem-i tehir edilmesi halinde hangi vakit önce kılınırsa kılınsın kişi isterse ikindi namazının sünnetini öğle namazının farzından önce kılabilir.

Eğer cem-i takdim ile akşam ile yatsı namazını kılacaksa her iki vaktin farzını kıldıktan sonra önce akşam namazının, sonra da yatsı namazının sünnetini kılar. Sonra da vitri kılar. Eğer cem-i tehir ederek akşam namazını yatsı namazından önce kılacaksa akşam namazının sünnetini ortada yani yatsının farzından önce kılabilir. Yatsı namazının sünnetini ortada kılmak ise cem-i tehir ederek yatsı namazını akşam namazından önce kılmakla olur. Bunlar dışındaki şeyler de yasaklanmıştır.

۱۱۱۰ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا حَرْبٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنِي حَفْصُ بْنُ عُبَيْدٍ اللَّهُ بْنُ أَنَسٍ أَنَّ أَنَسًا - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ فِي السَّفَرِ . يَغْنَى الْمَغْرَبَ وَالْعِشَاءَ . طَرَفَهُ ۱۱۰۸ - تحفة ۵۴۵

1110- “İshâk — Abdussamed — Harb — Yahya — Hafs b. Ubeydillah b. Enes” isnâdıyla Enes, akşam ve yatsı namazlarını kastederek:

“Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) seferde iken bu iki namazı cemederek kılarıdı” demiştir.

İshâk, İshâk b. Râheveyh'dir.

Abdussamed, Abdussamed et-Tennûrî'dir.

Harb, Harb b. Şeddâd el-Yeşkurî'dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) seferde iken bu iki namazı yani akşam ve yatsı namazlarını cemederek kılarıdı. Burada, hem cem-i takdim, hem de cem-i tehir yapıldığı ihtimali vardır.

Buhârî bu hadisi, daha önce geçen İbn Ömer hadisiyle açıklanmış bir şekilde zikretmiştir. Çünkü Enes'in hadisinde mücmellik vardır. Tefsîr edilen ise, tefsîr ediciye tâbidir.

Hadisin ravileri Basralı, Yemenli ve Mervli olmak üzere altı kişidir.

۱۵ - باب يُؤَخَّرُ الظُّهْرَ إِلَى الْعَصْرِ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ

15- KİŞİ, GÜNEŞ TEPE NOKTASINI AŞMADAN YOLA ÇIKTIĞI ZAMAN ÖĞLE NAMAZINI İKİNDİ VAKTİNE KADAR TEHİR EDER

فِيهِ ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

Bu konuda İbn Abbâs'ın Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayeti vardır.

Kişi, güneş tepe noktasını aşmadan yola çıktığı zaman öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder. Bu da gölgelerin oluşmaya başlamasından sonraki zamandır.

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) konakladığı yerden yola çıkmadan güneş tepe noktasını aşmışsa öğle ve ikindi namazını cemederek kılar öyle yola çıkardı. Konakladığı yerden güneş tepe noktasını aşmadan yola çıktığı zaman da öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder, sonra mola verip ikisini cemederek kılarıdı.

۱۱۱۱ - حَدَّثَنَا حَسَّانُ الْوَاسِطِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ فَصَّالَةَ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الظُّهْرَ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ ، ثُمَّ يَجْمَعُ بَيْنَهُمَا ، وَإِذَا زَاغَتْ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَكِبَ .
طرفه ۱۱۱۲ - تحفة ۱۵۱۵

1111- “Hassân el-Vâsîtî — Mufaddal b. Fadâle — Ukayl” isnâdıyla İbn Şihâb’ın bildirdiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) konakladığı yerden güneş tepe noktasını aşmadan yola çıktığı zaman öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder, sonra ikisini cemederek kılardı. Yola çıkmadan güneş tepe noktasını aşmışsa öğle namazını kılar öyle yola çıkardı.”

Hassân, Hassân b. Abdillâh b. Sehl el-Kindî el-Vâsîtî’dir. Hicri 222 yılında vefat etmiştir.

Ukayl, Ukayl b. Hâlid el-Eylî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) konakladığı yerden güneş tepe noktasını aşmadan yola çıktığı zaman öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder, ikindi vakti de ikisini cemederek kılardı. Yola çıkmadan Güneş tepe noktasını aşmışsa öğle ve ikindi namazını kılar öyle yola çıkardı. İshâk b. Râheveyh bu yönde bir rivayette bulunmuştur ve inşallah daha sonra zikredilecektir.

Ebû Hanîfe, bu iki vakti cemederek kılma hakkındaki hadisleri: “Öğle namazını son vaktine kadar erteledi ve ikindi namazını ilk vaktinde kıldı” şeklinde açıklamıştır.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Açıklanana ve: «Öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir etti» denilmesine göre bir vakitte iki namazın olduğu anlaşılmaktadır.”

Hadisin ravileri Mısırlı, Eyleli ve Medineli olmak üzere beş kişidir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Müslim 704

۱۶ - بَابُ إِذَا ارْتَحَلَ بَعْدَ مَا زَاغَتِ الشَّمْسُ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَكِبَ

16- KİŞİ GÜNEŞ TEPE NOKTASINI AŞTIKTAN SONRA YOLA ÇIKACAKSA ÖĞLE NAMAZINI KILAR VE SONRA YOLA ÇIKAR

Kişi güneş tepe noktasını aştıktan sonra yola çıkacaksa cem-i takdim ederek öğle ve ikindi namazını kılar ve sonra yola çıkar.

۱۱۱۲ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ عَنْ عَقِيلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَرِيغَ الشَّمْسُ آخَرَ الظُّهْرِ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ، ثُمَّ نَزَلَ فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا، فَإِنْ زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَكِبَ.

طرفه ۱۱۱۱ - تحفة ۱۵۱۵

1112- “Kuteybe — Mufaddal b. Fadâle — Ukayl — İbn Şihâb” isnâdıyla Enes b. Mâlik der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) konakladığı yerden güneş tepe noktasını aşmadan yola çıktığı zaman öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder, sonra mola verip ikisini cemederek kılardı. Yola çıkmadan güneş tepe noktasını aşmışsa öğle namazını kılar öyle yola çıkardı.”¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd’dir.

Ukayl, Ukayl el-Eylî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) konakladığı yerden güneş tepe noktasını aşmadan yola çıktığı zaman öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder, sonra bineğinden inip ikisini cemederek kılardı. Yola çıkmadan güneş tepe noktasını aşmışsa öğle namazını kılar öyle yola çıkardı.

Meşhur kitaplarda Ukayl kanalıyla bu şekilde ikindi namazı zikredilmeksizin rivayet edilmiştir. Cem-i takdimi kabul etmeyen kimse de bu hadisi öne sürmüştür. Ebû Dâvud: “Vaktin takdim edilmesi konusunda kesin bir hadis yoktur” demiştir.

¹ Müslim 704

İshâk b. Râheveyh başlık konusundaki hadisi Şebâbe b. Sevvâr'dan: "Yolculukta iken güneş zeval vaktini geçtiği zaman öğle ve ikindi namazını cemederek kılar ve sonra yola çıkardı" şeklinde rivayet etmiştir. Hadisi İsmâîlî tahrir etmiştir.

İshâk'ın Şebâbe'den ve Câfer el-Firyâbî'nin İshâk'tan rivayette tek kalmaları sebebiyle bunun kabul edilmemesi söz konusu değildir. Zira her ikisi de hafız imamlardır.

Cem-i takdim konusunda Ebû Dâvud ve Tirmizî'nin meşhur bir hadisi vardır. Bunu da "Leys — Yezîd b. Ebî Habîb — Ebu't-Tufayl" kanalıyla Muâz b. Cebel'den şöyle rivayet etmişlerdir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Tebûk gazvesine çıktığında konakladığı yerden ayrılacağı zaman güneş tepe noktasını aşmamışsa öğle namazını ikindi vaktine kadar tehir eder ve daha sonra ikisini cemederek kılardı. Yola çıkacağı zaman güneş tepe noktasını aşmışsa öğle ile ikindi namazını cemederek kılar, sonra yola çıkardı..."

Ancak Kuteybe'nin bunu Leys'ten rivayette tek kalması sebebi ile illetli görülmüştür. Buhârî, Hâkim'in *Ulûmu'l-hadîs*'te anlattığı gibi bazı zayıf kimselerin bunu Kuteybe'ye isnâd ettiğine işaret etmiştir.

Bu hadis başka bir kanalla Muâz b. Cebel'den rivayet edilmiştir. Ebû Dâvud bunu "Hişâm b. Sa'd — Ebu'z-Zübeyr" kanalıyla Ebu't-Tufayl'dan rivayet etmiştir.

Ancak Hişâm hakkında ihtilaf vardır. İbn Maîn onu zayıf biri olarak görmüş ve: "Ebû Hâtim hadisini yazar, ancak onu huccet saymazdı" demiştir.

Ebu'z-Zübeyr'in ashâbından olan Mâlik, Sevrî ve Kurra b. Hâlid gibi hafızlar da rivayetlerinde cem-i takdimi zikretmeyerek kendisine muhalefet etmişlerdir.

Ancak bu konuda Ahmed, İbn Abbâs'tan bir rivayette bulunmuştur ve bu rivayet bir önceki başlık altında zikredilmiştir. Ebû Dâvud ve Tirmizî bazı rivayetlerinde bunu ondan rivayet etmişlerdir. Ancak isnâdında Hüseyin b. Abdillâh el-Hâşimî bulunmaktadır ve kendisi zayıf birisidir.

Fakat "Hammâd — Eyyûb — Ebû Kılâbe" kanalıyla İbn Abbâs'tan nakledilen rivayet bunun şahididir. Bildiğim kadarıyla da bu merfû bir rivayettir ve şöyledir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yolculuğunda bir yerde konaklayıp da konakladığı yer hoşuna gittiği zaman öğle ile ikindi namazını

cemederek kılmak için orada bekler, kıldıktan sonra da yola çıkardı. Yolculuk sırasında hoşuna giden bir konaklama yeri bulamadığı zaman da öğleyi tehir eder, hoşuna giden bir mekan bulunca da konaklayıp öğle ile ikindi namazını cemederek kılardı.” Hadisi Beyhakî tahrir etmiştir ve ravileri güvenilir kimselerdir. Ancak merfû olması konusunda şüphe edilmiştir. Bilindiği kadarıyla bu mevkûf bir rivayettir.

Beyhakî bunu başka bir kanalla İbn Abbâs’tan: “Eğer bir yolculukta iseniz...” şeklinde mevkûf olarak rivayet etmiştir. *Fethu’l-Bârî*’de böyle geçmektedir.

Müslim bunu Câbir’den: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) öğle ve ikindi namazını Arafat’ta öğle vaktinde cemederek kıldı” şeklinde rivayet etmiştir. Eğer böyle yaptığı konusunda bundan başka bir hadis olmasa bile, bu fiili yolculukta cem-i takdim etmenin caiz olduğuna delâlet eder.

Zührî der ki: Sâlim’e: “Yolculukta öğle ve ikindi namazı cemedilir mi?” dediğimde: “Evet edilir. İnsanların Arafat’a nasıl namaz kıldıklarını görmüyor musun” karşılığını verdi.

Cem-i takdim edebilmenin üç şartı vardır. Birincisi ilk namazı ikinci namazdan önce kılmaktır. Zira vakit, birinci namaz vaktidir ve diğer namaz ondan sonra gelmektedir. İkincisi, ilk namazda cemetmek üzere niyet etmektir. Üçüncüsü de iki namaz arasını ayırıp onları bir namazmış gibi kılmamaktır. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Nemire’de cemederek kıldığı zaman iki namaz arasını ayırmış, sünnetleri kılmamış ve iki namaz arasında kâmet getirmiştir. Hadisi Buhârî ve Müslim tahrir etmişlerdir.

Cem-i tehir edileceği zaman birinci vakit için bir rekat kılacak kadar zaman kaldığında tehir niyeti edilmesi gerekmektedir. Kişi niyet etmeksizin bu vakit geçene kadar bunu tehir ederse günaha girmiş olur ve namazını kaza eder.

۱۷ - بَابُ صَلَاةِ الْقَاعِدِ

17- OTURANIN NAMAZI

Bir özürden veya başka bir şeyden dolayı oturan kişinin nafile namazı veya farz namazı imam olarak veya cemaat olarak veya tek olarak kılması.

۱۱۱۳ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّهَا قَالَتْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ ، فَصَلَّى جَالِسًا وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا ، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ اجْلِسُوا ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ « إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا » . أطرافه ۶۸۸ ، ۱۲۳۶ ، ۵۶۵۸ - تحفة ۱۷۱۵۶

1113- "Kuteybe b. Saïd — Mâlik — Hişâm b. Urve — babası" isnâdıyla Hz. Âişe anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olduğu halde kendi evinde namaz kıldırdı. Bu namazı kendisi oturarak, bir takım kimseler de arkasında ayakta kıldılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onlara: "Oturun" diye işaret etti. Namazı bitirince de: "İmam ancak kendisine uyulsun diye imam yapılmıştır. İmam rükûya vardığında siz de rükûya varın, rükûdan kalktığı zaman da siz de kalkın" buyurdu.¹

Mâlik, Mâlik b. Enes'tir.

Hişâm b. Urve'nin babası, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olduğu halde kendi evinde namaz kıldırması, bu namazı kendisi (sağ) yanı incinmiş olması sebebiyle oturarak kılarken, bir takım kimseler de arkasında ayakta kılmıştır. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara oturmaları için işaret etmiştir.

Bu da daha önce "İmam Ancak Kendisine Uyulsun Diye İmam Yapılmıştır" bâbında zikredilmiş olduğu gibi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ölümüne sebep olan hastalığında oturarak, arkasındakilerin de ayakta namaz kılması ile neshedilmiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince imamın ancak kendisine uyulsun diye imam yapıldığını, imamın rükûya varması halinde kendilerinin de rükûya varmaları, rükûdan kalktığı zaman da kalkmaları gerektiğini söylemiştir.

۱۱۱۴ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ سَقَطَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ فَرَسٍ فَخُذِشَ - أَوْ فَجَحِشَ - شِقَّةُ الْأَيْمَنِ ، فَدَخَلْنَا

¹ Hadis ayrıca 688, 1236, 5658'de geçmektedir. Müslim 412

عَلَيْهِ نَعُوذُهُ ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى قَاعِدًا فَصَلَّيْنَا فَعُودًا وَقَالَ « إِنَّا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، فَقُولُوا رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ » . أطرافه ٣٧٨ ، ٦٨٩ ، ٧٣٢ ، ٧٣٣ ، ٨٠٥ ، ١٩١١ ، ٢٤٦٩ ،

١٤٨٥ تحفة ٦٦٨٤ ، ٥٢٨٩ ، ٥٢٠١ ،

1114- “Ebû Nuaym — İbn Uyeyne — Zührî” isnâdıyla Enes anlatıyor: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) attan düştü ve sağ tarafı incindi. Biz de kendisini ziyaret için yanına vardık. Namaz vakti olunca bize oturarak namaz kıldırdı. Biz de oturarak namaz kıldık. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdiğinde şöyle buyurdu: “İmam ancak kendisine uyulsun diye imam yapılmıştır. O tekbir getirdiği zaman sizde tekbir getirin. Rükûya vardığı zaman sizde rükûya varın. O: «Semiallahu limen hamideh» dediği zaman siz de: «Rabbena ve leke'l-hamd» deyin.”¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir.

İbn Uyeyne, Süfyân'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) attan düşünce sağ tarafı incindi. Ashâb kendisini ziyaret için yanına varınca, namaz vakti oldu ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ayakta durmak zor geldiği için kendilerine oturarak namaz kıldırdı. Bunun üzerine ashâb da kendisine uyararak oturarak namaz kıldı. Ancak daha önce de zikredildiği gibi bu şekilde oturarak namaz kılmak neshedilmiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince imamın ancak kendisine uyulsun diye imam yapıldığını, tekbir getirdiği zaman kendilerinin de tekbir getirmelerini, imamın rükûya varması halinde kendilerinin de rükûya varmalarını, imam: “Semiallahu limen hamideh” dediği zaman: “Rabbena ve leke'l-hamd” demelerini söylemiştir.

¹ Hadis ayrıca 378, 689, 732, 733, 805, 1911, 2469, 5201, 5289, 6684'de geçmektedir. Müslim 411

۱۱۱۵ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ أَخْبَرَنَا حُسَيْنٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ سَأَلَ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ . أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي قَالَ حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ قَالَ حَدَّثَنِي عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ - وَكَانَ مَبْشُورًا - قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ قَاعِدًا فَقَالَ « إِنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ » . طرفاه ۱۱۱۶ ، ۱۱۱۷ - تحفة ۱۰۸۳۱

1115- “İshâk b. Mansûr — Ravh b. Ubâde — Hüseyin — Abdullah b. Bureyde” isnâdıyla İmrân b. Husayn, Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem)... sormuştur: “İshâk — Abdussamed — babası — Hüseyin” isnâdıyla İbn Bureyde’nin bildirdiğine göre basurlu olan İmrân b. Husayn şöyle demiştir: “Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) adamın oturarak namaz kılmasını sorduğumda: «Eğer ayakta kılsa bu daha efdaldır. Her kim oturarak namaz kılsa, kendisine ayakta namaz kılanın yarısı kadar ecir vardır. Her kim de yatarak namaz kılsa, kendisine oturarak kılanın yarısı kadar ecir vardır» buyurdu.”

İshâk, İshâk b. Mansûr el-Kevsec’dir.

Hüseyin, Hüseyin el-Muallim’dir.

Abdussamed, Abdussamed et-Tennûrî’dir.

İbn Bureyde, Abdullah’tır.

İmrân b. Husayn basurlu idi. Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) adamın oturarak nafîle veya farz namaz kılmasını sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin ayakta kılmasının daha faziletli olduğunu, oturarak nafîle namaz kılan kimsenin ayakta namaz kılanın yarısı kadar sevabı olduğunu, uzanarak namaz kılan kimsenin de oturarak kılanın yarısı kadar sevabı olduğunu bildirmişti. Ebû Dâvud’un rivayetinde lafız: “Eğer gücün yetmezse uzanarak kıldığın namaz...” şeklindedir. Sünen’de Tirmizî, İbn Mâce ve Ahmed’in İmrân b. Husayn’dan olan rivayetleri: “Ben birçok rahatsızlıkları olan bir kişi idim” şeklindedir.

Buhârî uzanarak namaz kılmanın açıklamasını inşallah bir sonraki bâbda

zikredecektir. Bu rivayetler Hattâbî'nin bunu uyuyarak namaz kılma şeklinde değerlendirmesine cevap niteliğindedir. Zira rivayetinde: “İma ederek namaz kılan ve îma eden kimse...” demiştir.

Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oturarak namaz kıldığı zaman ecir eksilmez ve ayakta namaz kılan gibi ecir alır. Müslim, Ebû Dâvud ve Nesâî'nin Abdullah b. Amr'dan rivayet ettikleri hadis buna işaret etmektedir. Rivayet şöyledir: Bana bildirilene göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Oturarak namaz kılan kimseye ayakta namaz kılanın yarısı kadar ecir vardır*” buyurmuştur. (Bir gün) yanına gittim ve kendisinin oturarak namaz kıldığını gördüm. (Şaşkınlıkla) ellerimi başıma koyduğumda: “*Neyin var ey Abdullah!*” buyurdu. Durumu kendisine haber verdiğimde: “*Evet, ancak ben bu konuda sizden biri gibi değilim*” buyurdu.

İmrân b. Husayn: “Adamın oturarak namaz kılmasını sorduğumda” demiş olsa bile bu, kadınları da kapsamaktadır. Bu konuda erkekler de, kadınlar da aynı konumdadır. Burada zikredilen, nafile veya farz namaz kılan kimse için geçerlidir. Kimisi bunun nafile namaz için geçerli olduğu görüşündedir. İbnu't-Tîn ve başkası bunu Ebû Ubeyde, İbnu'l-Mâcişûn, İsmâîl el-Kâdi, İbn Şa'bân, İsmâîlî'den rivayet etmiştir. Tirmizî de bunu Sevrî'den rivayet etmiştir.

Biri Hattâbî olmak üzere başkaları bunun güçlükle de olsa ayakta durmaya gücü yetip te oturarak farz namaz kılan kimse için geçerli olduğu görüşündedir. Bu şekilde oturarak kılmak caiz olsa da onu ayağa kaldırmaya teşvik etmek için ecrini ayakta namaz kılanın ecrinin yarısı kadar olduğunu bildirmiştir. Uzanarak namaz kılmada da aynı şey sözkonusudur.

Ahmed bunu ravileri güvenilir olan bir isnâdla “İbn Cüreyc — İbn Şihâb” kanalıyla Enes'ten şöyle rivayet etmiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Medine'ye geldiğinde insanlar sıtmalıydı ve oturarak namaz kılmaktaydılar. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Oturarak namaz kılan kimse için ecir, ayakta namaz kılanın ecrinin yarısı kadardır*» buyurdu.”

Buhârî'nin bu konuda Hz. Âişe'nin ve Enes'in hadisini zikretmesi kesinlikle burada farz namazın kastedildiğine delâlet etmektedir.

Buhârî'nin hocası dışında hadisin tüm ravileri Basralıdır. Buhârî bunu ayrıca iki bâb sonra tahrir etmiştir. Hadisi Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce tahrir etmişlerdir.

١٨ - بَابُ صَلَاةِ الْقَاعِدِ بِالْإِيمَاءِ

18- OTURANIN İMA İLE NAMAZ KILMASI

Bu başlık göstermektedir ki Buhârî îma ile namaz kılmanın caiz olduğu görüşündedir. Mâlikilere göre meşhur olana muvafık olan, kişinin rükû ve secde edebilmesi halinde oturarak namaz kılmasının caiz olmasıdır. Namazda rükû ve secdeler kesin olarak yapılması gereken şeylerdir.

١١١٦ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا حُسَيْنُ الْمُعَلِّمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ - وَكَانَ رَجُلًا مَبْسُورًا - وَقَالَ أَبُو مَعْمَرٍ مَرَّةً عَنْ عِمْرَانَ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَهُوَ قَاعِدٌ فَقَالَ « مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ » قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ نَائِمًا عِنْدِي مُضْطَجِعًا هَاهُنَا . طرفاه ١١١٥ ، ١١١٧ - تحفة ١٠٨٣١

1116- “Ebû Ma’mer — Abdolvâris — Hüseyin el-Muallim” isnâdıyla Abdullah b. Bureyde’nin bildirdiğine göre basurlu biri olan İmrân b. Husayn şöyle demiştir: Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin oturur halde namaz kılmasını sordum. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Her kim ayakta kılsa bu daha faziletlidir. Her kim oturarak namaz kılsa, kendisine ayakta namaz kılanın yarısı kadar sevap vardır. Her kim de yatarak namaz kılsa, kendisine oturarak namaz kılanın yarısı kadar sevap vardır” buyurdu.

Buhârî’nin hocası Ebû Ma’mer’in bildirdiğine göre basurlu biri olan İmrân b. Husayn, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin oturur halde namaz kılmasını sormuş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ayakta kılmanın daha faziletli olduğunu, oturarak namaz kılan kimseye ayakta namaz kılanın yarısı kadar sevabı olduğunu ve yatarak namaz kılan kimseye oturarak namaz kılanın yarısı kadar sevabı olduğunu bildirmiştir. Burada yatarak namaz kılmak zikredilmiştir, îma ile namaz kılmak zikredilmemiştir.

İsmâîlî yatarak namaz kılmanın îma ile namaz kılmak olduğunu söyleyerek buna itiraz etmiştir. Ancak konu başlığında İsmâîlî’nin dediği gibi değildir. Ebû Abdillâh yani Buhârî: “Bana göre burada «النائم» ifadesi ile uzanmak

kastedilmektedir” demiştir. Kişinin çoğu zaman uzanmış olmasından dolayı da buna yatarak denilmiştir. Affân’ın Abdulvâris’ten olan rivayeti de bu yönde açıklanmıştır. Abdulvâris “النائم” ifadesinin uzanmak mânasında olduğunu söylemiştir. Bu da İsmâîlî’ye bir cevap niteliğindedir. Muvaffakiyet Allah’tandır.

۱۹ - بَابُ إِذَا لَمْ يُطِيقْ قَاعِدًا صَلَّى عَلَى جَنْبٍ

19- OTURARAK NAMAZ KILMAYA GÜÇ YETİREMEYEN KİŞİNİN YAN TARAFINA UZANARAK KILMASI

وَقَالَ عَطَاءٌ إِنْ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَحَوَّلَ إِلَى الْقِبْلَةِ صَلَّى حَيْثُ كَانَ وَجْهَهُ .

Atâ: “Kibleye dönmeye gücü yetmezse, yüzü ne tarafa ise o tarafa doğru namaz kılar” demiştir.

Oturarak namaz kilmaya güç yetiremeyen kişi yan tarafına uzanarak kılar.

Atâ b. Ebî Rebâh: “Kişinin bir hastalık veya başka bir şeyden dolayı kibleye dönmeye gücü yetmezse, yüzü ne tarafa ise o tarafa doğru namaz kılar” demiştir. Abdurrezzâk bunu İbn Cüreyc’den mevsûl olarak aktarmıştır. Atâ burada güç yetirememek ifadesi ile başlığa muvafakat etmiştir. Ancak başlıkta oturmaya güç yetirememek zikredilirken burada kibleye dönmeye güç yetirememek zikredilmiştir.

۱۱۱۷ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ طَهْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ الْمُكْتَبُ

عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَتْ بِي بَوَاسِيرٌ فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ « صَلِّ قَائِمًا ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ

» . طرفاه ۱۱۱۵ ، ۱۱۱۶ - تحفة ۱۰۸۳۱

1117- “Abdân — Abdullah — İbrâhîm b. Tahmân — Hüseyin el-Muktib — İbn Bureyde” isnâdıyla İmrân b. Husayn şöyle demiştir: “Basurum olduğu için nasıl namaz kilmam gerektiğini Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) sordum. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Ayakta kıl. Yapamıyorsan oturarak kıl. Onu da yapamıyorsan yan tarafına uzanarak kıl” buyurdu.

Abdân, Abdullah'tır.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek'tir.

Hüseyn el-Muktib, çocuklara yazmayı öğreten Zekvân'ın oğludur.

İmrân b. Husayn, basuru olduğu için nasıl namaz kılması gerektiğini Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ayakta kılmasını, bunu yapamıyorsa nasıl oturabiliyorsa o şekilde kılmasını söylemiştir.

Evet, böylesi bir durumda kişinin yayılarak oturması daha faziletlidir. Zira yayılarak oturmak teşehhüde oturur gibi oturmaktan daha rahattır. “الإقعاء” ifadesi ise kalçalarını yere yapıştırıp, ayaklarını dikerek oturmaktır. Ebû Ubeyde: “ve ellerini yere koyarak oturmaktır” ziyadesinde bulunmuştur. Bu da Hâkim'in rivayet ettiği gibi namazda yapılması mekruh olan bir şeydir. Buhârî'nin şartlarına göre sahih bir hadistir.

Zikredildiği gibi meşakkatten dolayı bunu da yapamıyorsa yan tarafına uzanarak, ancak kibleye doğru yönelmiş olarak kılmasını söylemiştir. Dârakutnî bunu Hz. Ali'den rivayet etmiştir. Kişinin böylesi bir durumda sağ tarafına uzanması daha faziletlidir. Özü olmaksızın sol tarafına uzanması ise mekruhtur.

Nesâî: “*Bunu da yapamıyorsan sırt üstü uzanarak, ancak kibleye doğru yönelmiş olarak kılarısın*” ziyadesinde bulunmuştur. Yani yüzünün kibleye doğru yönelmiş olması için başının bir yastıkla yükseltilmesi gerekmektedir. Ancak bu, Kâbe'de olan kimse için geçerli değildir. Zira Kâbe'de olan kimse ister sırt üstü, ister yüz üstü uzanmış olsun mutlaka Kâbe'nin bir kısmına doğru yönelmiş olur. Gücü yettiği kadar da rükû ve secde eder. Eğer rükû etmeye gücü yeterse bu da yeterlidir ki, secde için de rükûda yaptığının aynısını yapar. Rükûdan daha fazlasını yapabilen kişinin bu fazlalığı da secde yerine sayılır. Çünkü gücü yetenin rükû ile secdeyi farklı kılması gerekmektedir. Eğer secde etmekten aciz ise başı veya göğsü ile eğilir ve bu, yeterli olur. Zira basurlu kişi tam özürlü sayılmamaktadır. Eğer bundan da aciz olursa başıyla îma ederek secde eder. Secdede rükûdan eğildiğinden daha fazla eğilir. Bundan da aciz ise gözleriyle îma eder. Namaz rükünlerini gözüyle de îma etmekten aciz ise namazı sünnetleriyle kalbi ile kılar ve bunu iade etmesine gerek yoktur. Kişinin akli yerinde olduğu müddetçe namaz üzerinden sakıt olmaz.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): *“Size bir şey emrettiğim zaman (onu) gücünüzün yettiği ölçüde yapınız”* buyruğuna dayanarak Şâfiîlerin çoğu bu görüştedir. Ğazzâlî de bu şekilde bunu delil saymıştır. Râfiî buna: *“Buradaki haber, kişiye şamil olduğu şeyi yapmasını emretmektedir. Oysa oturmak kıyamı kapsamamaktadır. Zikredilen diğer şeyler de yani rükû ve secdeler için de durum aynıdır”* diye itiraz etmiştir.

İbnu's-Salâh cevap olarak şöyle demiştir: *“Biz: «Namazı oturarak kılan kimse kıyamı gücü nisbetinde yapar» demiyoruz. Ancak: «Namazın rükünlerinden yapabildiğini edâ eder. Zira namaz için zikredilenlerin her biri bir diğerinden daha kolaydır. Kişi ilk zikredileni yapamadığı zaman bir sonrakini yapar. Bu şekilde gücü yettiğince namazını kılmış olur» demekteyiz.”*

Nesâî'nin: *“Bunu da yapamıyorsan sırt üstü uzanarak kılarsın...”* şeklindeki hadisini delil sayarak, hasta kişinin sırt üstü uzanmaktan aciz kalması halinde daha önce zikredildiği gibi işaret ile namaz kılma durumuna geçemeyeceğini bildirmiştir. Hanefiler, Mâlikiler ve bazı Şâfiîler yine bu görüştedir.

۲۰ - بَابُ إِذَا صَلَّى قَاعِدًا ثُمَّ صَحَّ أَوْ وَجَدَ خِفَةً ثُمَّ مَا بَقِيَ

20- NAMAZA OTURARAK BAŞLADIKTAN SONRA SİHHAT BULAN VEYA BEDENİNDE HAFİFLİK HİSSEDEN KİMSENİN NAMAZIN KALAN KISMINI AYAKTA TAMAMLAMASI

وَقَالَ الْحَسَنُ إِنْ شَاءَ الْمَرِيضُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ قَائِمًا وَرَكَعَتَيْنِ قَاعِدًا .

Hasan: *“Hasta isterse iki rekâtı ayakta, iki rekâtı da oturarak kılabilir”* demiştir.

Farz veya nafîle namazı kılan ve kıyamdan aciz olan hasta kimse oturarak namaz kılar. Namazı kılariken sıhhat bulur veya bedeninde kıyam yapacak kadar bir hafiflik hissederse namazından kalanı ayakta kılar.

Hasan el-Basrî: *“Hasta isterse farz namazdan iki rekâtı ayakta ve ayakta durmaya gücü yetmediği zaman iki rekâtı da oturarak kılabilir”* demiştir. İbn Ebî Şeybe bunu mevsûl olarak aynı mânâda rivayet etmiştir. İbn Ebî Şeybe'nin lafzı: *“Hasta kişi namazını bulunduğu hâl üzere kılar”* şeklindedir.

Aynî, Buhârî'nin zikrettiği mânâya itiraz etmiştir. Ebû Zer nüshasında: “İki rekâtı oturarak ve iki rekâtı ayakta kılar” şeklindedir.

۱۱۱۸ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا لَمْ تَرَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي صَلَاةَ اللَّيْلِ قَاعِدًا قَطُّ حَتَّى أَسَنَّ ، فَكَانَ يَقْرَأُ قَاعِدًا حَتَّى إِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ قَامَ ، فَقَرَأَ نَحْوًا مِنْ ثَلَاثِينَ آيَةً أَوْ أَرْبَعِينَ آيَةً ، ثُمَّ رَكَعَ . أطرافه ۱۱۱۹ ، ۱۱۴۸ ، ۱۱۶۱ ، ۱۱۶۸ ، ۴۸۳۷ -

تحفة ۱۷۱۶۷

1118- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik” isnâdıyla Hişâm b. Urve'nin, babasından (Urve'den) bildirdiğine göre Müminlerin annesi kendisine, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını yaşı ilerleyinceye kadar hiçbir vakit oturarak kıldığını görmediğini, (yaşı ilerleyince) kıraatı oturarak yaptığını, rükûya varmak istediği zaman da kalkıp otuz veya kırk âyet kadar okuyup sonra rükûya vardığını haber vermiştir.¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, hicret diyarının imamı Mâlik b. Enes'tir.

Hişâm b. Urve'nin babası, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Müminlerin annesi kendisine, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını yaşı ilerleyinceye kadar hiçbir vakit oturarak kıldığını görmediğini haber vermiştir.

Gece namazı konusu içinde bu kanalla: “Yaşlanınca” şeklinde zikredilecektir.

Müslim'in Osman b. Ebî Seleme kanalıyla Hz. Âişe'den olan rivayeti: “Vefat etmeden önce namazlarının çoğunu oturarak kıları” şeklindedir. Yine Hafsa kanalıyla olan rivayeti: “Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vefat etmeden bir yıl öncesine kadar nafil namazlarını oturarak kıldığını görmedim. Ancak bu zaman zarfında nafil namazlarını oturarak kıları” şeklindedir.

¹ Hadis ayrıca 1119, 1148, 1161, 1168, 4837'de geçmektedir. Müslim 731

Yaşı ilerleyince kıraatı oturarak yaptığını, rükûya varmak istediği zaman da kalkıp otuz veya kırk âyet kadar okuyup sonra rükûya vardığını da haber vermiştir. Buradaki şüphe raviye aittir. Zira Hz. Âişe rivayetinde otuz veya kırk ifadesinden sadece birini söylemiştir.

۱۱۱۹ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ وَأَبِي النَّضْرِ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي جَالِسًا فَيَقْرَأُ وَهُوَ جَالِسٌ ، فَإِذَا بَقِيَ مِنْ قِرَاءَتِهِ نَحْوُ مِنْ ثَلَاثِينَ أَوْ أَرْبَعِينَ آيَةً قَامَ فَقَرَأَهَا وَهُوَ قَائِمٌ ، ثُمَّ يَرْكَعُ ثُمَّ يَسْجُدُ ، يَفْعَلُ فِي الرَّكَعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذَلِكَ ، فَإِذَا قَضَى صَلَاتَهُ نَظَرَ ، فَإِنْ كُنْتُ يَقْطِئُ تَحَدَّثَ مَعِيَ ، وَإِنْ كُنْتُ نَائِمَةً اضْطَجَعَ أَطْرَافَهُ ۱۱۱۸ ، ۱۱۴۸ ، ۱۱۶۱ ، ۱۱۶۸ ، ۴۸۳۷ - تحفة ۱۷۷۳۲ ، ۱۷۷۰۹

1119- "Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Abdullah b. Yezîd ve Ömer b. Ubeydillah'ın azatlısı Ebu'n-Nadr" isnâdıyla Ebû Seleme b. Abdirrahman'ın bildirdiğine göre müminlerin annesi Hz. Âişe şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturarak namaz kılar ve kıraatı oturarak yapardı. Kıraatinden otuz veya kırk âyet kadar kalınca kalkar ve kıraatını ayakta tamamlardı. Sonra rükû yapar ve secdeye giderdi. Sonra ikinci rekatta da aynı şeyi yapardı. Namazını bitirince bakar, ben uyanık isem benimle konuşur, uyumuş isem de uzanırdı."¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, imamların imamı Mâlik b. Enes'tir.

Abdullah, Abdullah b. Yezîd el-Mahzûmî el-A'var el-Medenî'dir.

Ebu'n-Nadr, Sâlim b. Ebî Umeyye el-Kureşî el-Medenî'dir.

Nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturarak namaz kılar ve kıraatı oturarak yapardı. Kıraatinden otuz veya kırk âyet kadar kalınca kalkar

¹ Hadis ayrıca 1118, 1148, 1161, 1168, 4837'de geçmektedir. Müslim 731

ve kıraatını ayakta tamamlardı. Sonra rükû yapardı. Sabah namazının da iki rekat sünnetini kıldığında bakar ve Hz. Âişe uyanık ise kendisiyle konuşur, uyumuş ise de dinlenmek için uzanırdı.

Hiz. Âişe'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturarak namaz kılar ve kıraatı oturarak yapardı" demesi ile Tirmizî'nin Hafsa'dan: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vefat etmeden bir yıl öncesine kadar nafîle namazlarını oturarak kıldığını görmedim. Ancak bu zaman zarfında nafîle namazlarını oturarak kılardı" şeklindeki rivayeti birbirine aykırı değildir. Zira Hiz. Âişe'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturarak namaz kılar ve kıraatı oturarak yapardı" demesi bunu vefatının bir yıl öncesinde yaptığı mânâsını taşımamaktadır. "Kâne" fiili devam değil, usûl âlimlerine göre tekrar bile gerektirmez. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vefatından bir seneden fazla önceleri nafîle namazını oturarak kıldığı kabul etsek bile iki hadis arasında yine aykırılık yoktur. Zira Hafsa ancak görmediğini bildirmiştir.

Hiz. Âişe'nin hadisi nafîle namaza ayakta başlayan kişinin oturarak devam etmesinin caiz olduğuna delâlet etmektedir. Namaza oturarak başlayıp sonra ayakta devam etmenin mübah olması gibi. Yani ayakta iken oturmak veya oturmuş iken ayağa kalkmak arasında bir fark yoktur. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci rekatta da aynı şeyi, yapması buna işaret etmektedir. Yine namaza uzanarak başlayan kişinin gücü yetmesi halinde oturarak veya ayağa kalkarak yani gücü neye yetiyorsa o şekilde devam edebileceğine delâlet etmektedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

۱۱ - کتاب التهجّد

19. TEHECCÜD KİTABI

۱ - باب التَّهَجُّدِ بِاللَّيْلِ وَقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ﴾

1- GECE NAMAZI VE YÜCE ALLAH'IN: "GECENİN BİR KISMINDA DA UYANARAK SANA MAHSUS FAZLA BİR İBADET OLMAK ÜZERE TEHECCÜD NAMAZI KIL..."¹ BUYRUĞU

Teheccüd demek gece namazı demektir. Teheccüdün aslı da hücûdu yani uykuyu terketmek demektir. İbn Fâris: "el-Müteheccid" ifadesinin mânâ olarak gece namazı kılan kimse olduğunu söylemiştir. "وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ"² buyruğu, gecenin bir kısmında namaz için uykunu bırak mânâsındadır. "نَافِلَةً"³ buyruğu ile de Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) farz namazlar dışında ümmetinden müstesna olarak tahsis buyurulan bir ibadet olduğu anlaşılıyor.

Taberânî, zayıf bir isnâdla İbn Abbâs'tan şöyle rivayette bulunmuştur: "Nafile namaz Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) has bir namazdır. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazı ile emrolunmuş ve bu namaz ümmetinden müstesna has olarak kendisine farz kılınmıştır.

Nevevî ise teheccüd namazının ümmeti üzerinden nesholunduğu gibi kendisi üzerinden de nesholunduğunu söylemiştir.

Ebû Hâmid bunu nassın söylediği şekilde nakletmiştir. Doğru ve sahih

¹ İsrâ Sur. 79

² İsrâ Sur. 79

³ İsrâ Sur. 79

olanı da budur.

Müslim'in Hz. Âişe'den olan rivayeti de buna delâlet etmektedir. Burada bu namazın kendisi için daha faziletli olduğu kastedilmektedir. Zira Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) geçmiş ve gelecek bütün günahları bağışlanmıştır. O zaman bu fiili bir şey için kefaret olamaz. Bizim mükellef olduğumuz her şey, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için göz aydınlığı ve ilhamdan ibarettir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) dünyadaki namazı da, cennet ehlinin cennetteki tesbihi gibidir. Yani mükelleflik bâbindan değildir.

el-Kâdı şöyle demiştir: Yüce Allah bir şeyi vacip kıldığı zaman tehdit bâbindan bir vaad olmasa bile bu şey vacip olur ve kişinin mükellef kılınmasını ortadan kaldırmaz. O zaman Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mağfiret dilemesi vaad edilenden mutmain olması bâbindandır. Ancak her iki durumda da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) masumdur. Yüce Allah'ın: **“Rabbine hamdederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile”**¹ buyruğu ve bu yöndeki diğer âyetleri ile Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mağfiret dilemekle emrolunmadığı söylenemez. Resûlullahın (sallallahu aleyhi vesellem) mağfiret dilemesi, ibadet ve takdir bâbindandır ki bu da: “Beni masum kılmasaydın günah işleyebilirdim ve işte bu durumdan dolayı sana mağfiret dilemekteyim” mânasındadır.

Ebû Zer: “فَتَهَجَّدُ بِهِ”² buyruğunu açıklarken: “Burada gecenin bir kısmını uyanık olarak geçirmek kastedilmektedir” ziyadesinde bulunmuştur.

١١٢٠ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي مُسْلِمٍ عَنْ طَاوُسٍ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ قَالَ «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ، لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ،

¹ Nasr Sur. 3

² İsrâ Sur. 79

وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ ، وَ مُحَمَّدٌ ﷺ حَقٌّ ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ ، اَللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ ، وَبِكَ اَمَنْتُ وَعَلَيْكَ
تَوَكَّلْتُ ، وَ اِلَيْكَ اَنْبَتُ ، وَبِكَ خَاصَمْتُ ، وَ اِلَيْكَ حَاكَمْتُ ، فَاعْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ
، وَمَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ ، اَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُ ، لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ - اَوْ لَا اِلٰهَ غَيْرُكَ -
« . قَالَ سُفْيَانُ وَرَّادَ عَبْدُ الْكَرِيمِ أَبُو اُمَيَّةَ « لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ »

قَالَ سُفْيَانُ قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي مُسْلِمٍ سَمِعَهُ مِنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ
عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . اطرافه ٦٣١٧ ، ٧٣٨٥ ، ٧٤٤٢ ، ٧٤٩٩ - تحفة ٥٧٠٢

1120- "Ali b. Abdillâh — Süfyân — Süleymân b. Ebî Müslim —
Tâvus" isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem)
gece namazına kalktığı zaman şöyle dua ederdi: "Allahım! Hamd ancak
sanadır. Sen gökleri, yeri ve içindekileri ayakta tutarsın. Hamd sana
mahsustur. Göklerin, yerin ve içindekilerin hükümrânlığı senin elindedir.
Hamd ancak sanadır. Göklerin ve yerin nuru sensin. Hamd ancak sanadır.
Göklerin, yerin ve içindekilerin tek hükümrânı sensin. Hamd ancak sanadır.
Sen Hak'sın, vaadin haktır, sana kavuşmak haktır, sözün haktır, cennet
haktır, cehennem haktır, peygamberlerin haktır, Muhammed haktır, kıyamet
haktır. Allahım! Ancak sana teslim oldum ve sadece sana iman ettim. Sana
dayanıp sana yöneldim. Sana dayanarak (düşmanlarla) mücadele ediyor ve
senin rızan doğrultusunda hükmediyorum. İşlediğim ve işleyeceğim, gizli açık
bütün günahlarımı affet. Öne alan da geriye bırakıp erteleyen de sensin.
Senden başka ilah yoktur."

Süfyân der ki: Abdülkerîm Ebû Umeyye: "Güç de kuvvet de ancak
Allah'tandır" ziyadesinde bulunmuştur.

Süfyân'ın bildirdiğine göre Süleymân b. Ebî Müslim bunu Tâvus
kanalıyla İbn Abbâs'ın bunu Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğini
söylemiştir.¹

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

¹ Müslim 769

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Süleymân, Süleymân b. Ebî Müslim el-Mekkî el-Ahvel'dir.

Tâvus, İbn Keysân'dır.

Mâlik'in Ebu'z-Zübeyr kanalıyla Hz. Âişe'den: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece teheccüd namazına kalktığı zaman..." şeklinde naklettiği gibi İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece yarısı namaza kalktığı zaman şöyle dua ederdi: *"Allahım! Hamd ancak sanadır. Sen gökleri, yeri ve içindekileri ayakta tutarsın. Hamd sana mahsustur. Göklerin, yerin ve içindekilerin hükümrânlığı senin elindedir. Hamd ancak sanadır. Göklerin ve yerin nuru sensin. Hamd ancak sanadır. Göklerin, yerin ve içindekilerin tek hükümrânı sensin. Hamd ancak sanadır. Sen Hak'sın, vaadin haktır, sana kavuşmak haktır, sözün haktır, cennet haktır, cehennem haktır, Peygamberlerin haktır, Muhammed haktır, kıyamet haktır. Allahım! Ancak sana teslim oldum ve sadece sana iman ettim. Sana dayanıp sana yöneldim. Sana dayanarak (düşmanlarla) mücadele ediyor ve senin rızan doğrultusunda hükmediyorum. İşlediğim ve işleyeceğim, gizli açık bütün günahlarımı affet. Öne alan da geriye bırakıp erteleyen de sensin. Senden başka ilah yoktur."*¹

el-Kayyim, mahlukatının her durumunu tedbir eyleyen demektir. el-Kayyûm ise, başkasıyla değil de kendi kendine kâim olup mevcut olan her şeyi de ikâme eden demektir. Hatta bir şeyin var oluşunun ve var oluşunun devam edişinin ancak Kendisiyle olması şeklinde tasavvur edilmesidir. Tûrbuşfî: "Burada her şeyi ve her şeyi kuşatıp muhafaza edenin ve yarattığı her şeye en uygun tedbiriyle kâim olanın Allah olduğu kastedilmektedir" demiştir. "Men fihinne" ifadesindeki "Men" sözü akıllı akılsız her şeyi kapsamaktadır.

Ebû Zer, Ebu'l-Vakt, Asîlî ve İbn Asâkir'in nüshalarında: "ولك الحمد، نور" "ولك الحمد أنت نور السماوات والأرض" şeklinde zikredilmiştir. Nurun göklere ve yere izafe edilmesi nurunun ne kadar geniş ve aydınlatıcı olması açılarından. Bu sebeple: "Allah, göklerin ve yerin nurudur"² buyruğu da bu yönde açıklanmıştır. Yani Allah'ın kudretiyle, her şey, nurunu

¹ Hadis ayrıca 6317, 7385, 7442, 7499'da geçmektedir.

² Nûr Sur. 35

ve işiğini onlardan almıştır.

Nur diye adlandırılması ululuğunun ve azametinin her yeri kaplaması ve mahlukatın muhtaç olduğu her şeyi hazırlaması sebebiyledir ki bu ululuğu ile azametinin olmaması halinde bütün aydınlıklar yok olur. Görmeyen, onun nuru ile görür; yolunu sapıtan, onun hidayeti ile yol bulur. Bu şekilde bu ismi Allah'tan başka hiç kimse hak etmemektedir. **“En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin”**¹ buyruğunda olduğu gibi bunu sadece Yüce Allah hak etmektedir.

Hamevî ve Müstemlî'nin nüshalarında: “أنت ملك السماوات والأرض” şeklinde zikredilmiştir. Kuşmeyhânî'nin nüshasında ise: “لك ملك السماوات والأرض” şeklinde geçmektedir. Ancak ilki doğru anlatıma daha uygundur.

Hamd ancak Allah'adır. Göklerin, yerin ve içindekilerin tek hükümranı Allah'dır. Yani mevcudiyeti muhakkaktır. Var olduğu sâbit olan her şey de haktır. Bu vasıf da sadece Yüce Allah'a has bir şeydir. Mevcudiyetinin öncesi ve sonrası yoktur. Ancak Kendisinden başka her şeyin öncesi ve sonrası vardır.

Allah'ın vaadi haktır, sâbittir ve muhakkak olacaktır. Allah'a kavuşmak haktır. Yani âhirette Allah'ı görmek haktır veya cennetlik ve cehennemlik kimselerin amellerinin karşılığını vermesi haktır. Allah'ın sözü haktır, cennet haktır, cehennem haktır. Peygamberler haktır, Muhammed haktır, kıyamet günü de haktır. Yani: “Senin vaadin, sözün, sana kavuşmak, cennet, cehennem ve kıyamet mutlaka tahakkuk edecektir; bunların olacağında asla şüphe yoktur” demektir. “الساعة” ifadesi gündüz veya gecenin kısa bir vaktidir. Bu az vakitte kıyamet kopacağı için de kıyamet vakti denilmiştir. Yani bu kısa zaman diliminde çok büyük şeyler olacaktır.

Hamd kelimesinin tekrar edilmesi Yüce Allah'ın şanına gösterilen ihtimamdan dolayıdır ki her hamd ifadesi ayrı bir mânâ taşımaktadır. Sanki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hamdı Allah'a has kılınca: “Neden hamdı bana has kıldın?” denilmiştir. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): *“Çünkü bütün mahlûkatı her şeyiyle muhafaza ve ikâme eden sensin”* demiştir.

Yüce Allah'ın neden: “أنت الحق، ووعدك الحق (Sen Hak'sın, vaadin haktır)”

¹ A'râf Sur. 180

denilerek tanımlandığı ve diğer ifadelerin belirsiz (nekre) olarak kullanıldığı söylenebilir. Tîbî cevap olarak şöyle demiştir: “Bunu hasr bâbından belirtmiştir. Zira Yüce Allah mevcudiyeti muhakkak olandır ve ebedi olandır. Allah’dan başka her şey yok olucudur. Şair Lebîd bu konuda: «Bilmiş olun ki Allah’ın dışında her şey batıldır» demiştir. Bu şekilde Allah’ın vaad ettiği başka kimselerin vaadi gibi değildir ve vaad ettiği her şey muhakkak olacaktır.”

Tîbî der ki: Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), ilahi makama baktığında, Rabbin yanına yaklaştığında ve peygamberleri zikrettiğinde şanı yüceldi ve konumu yükseldi. Tekrar kulluk makamına döndüğünde nefsinin acizliğine baktı ve: *“Allahım! Ancak sana teslim oldum ve sadece sana iman ettim. Sana dayanıp sana yöneldim. Sana dayanarak (düşmanlarla) mücadele ediyor ve senin rızan doğrultusunda hükmediyorum”* diye dua etti. Yani: “Allahım! Emir ve yasaklarına uydum. Sana ve indirdiklerine iman ettim. İşlerimde sana tevekkül ettim ve bütün kalbimle sana yöneldim. Bana verdiğin kuvvet ve delillerle kafirlere karşı koydum, onları hucetle ve savaşıla mağlûp ettim. Benimle gönderdiklerini inkâr edenlere karşı senin rızan doğrultusunda hükmediyorum” diye dua etmiştir.

İşlediğim ve işleyeceğim, gizli açık bütün günahlarımı affet. Öne alan da geriye bırakıp erteleyen de sensin. Senden başka ilah yoktur. Yani şimdiye kadar işlediğim ve şimdiden sonra işleyeceğim, içimden geçirdiğim ve dilimin söylediği bütün günahlarımı affet. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) tevazu göstermek ve Allah’ı tazîimde bulunmak için böyle demiştir. Veya dua hususunda kendisine tâbi olmaları için ümmetine öğretme bâbından böyle demiştir. Eğer sadece öğretmek bâbından olsaydı onlara böyle yapmalarını emretmesi yeterli olurdu.

Öne alan da, geriye bırakıp erteleyen de sensin. Yani kıyamette diriltirken beni öne alan sensin. Dünyaya gönderirken de beni bırakıp erteleyen sensin. *Da’vât* bölümünde ise İbn Cüreyc rivayetinde: “Senden başka ilah yoktur” ziyadesinde bulunmuştur.

Ebû Nuaym’ın *Teâlîk*’i içinde geçtiği üzere Süfyân b. Uyeyne bir önceki isnâdla rivayet etmiştir. Hâfız İbn Hacer: “Ceyyid bir hadis değildir” demiştir.

Abdulkerîm Ebû Umeyye b. Ebî'l-Muhârik el-Basrî: *“Güç de kuvvet de*

ancak Allah'tandır" ziyadesinde bulunmuştur.

Süfyân b. Uyeyne'nin yine bir önceki isnâdla bildirdiğine göre Ebû Necîh'in dayısı Süleymân b. Ebî Müslim el-Ahvel bunu Tâvus kanalıyla İbn Abbâs'ın Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğini söylemiştir.

Süfyân da, Süleymân'ın bunu Tâvus'tan işittiğini söylemiştir. Süleymân rivayetinde: "*Güç de kuvvet de ancak Allah'tandır*" lafzını zikretmemiştir.

"Süfyân der ki" ifadesini kullanan İbn Haşrem, Buhârî'nin hocalarından değildir. İbn Haşrem, Firebrî'nin hocalarındandır. Görüldüğü kadarıyla bu da kendisinden nakledilen bir rivayettir.

۲ - بَابُ فَضْلِ قِيَامِ اللَّيْلِ

2- GECE NAMAZINA KALKMANIN FAZİLETİ

Müslim'in Ebû Hureyre'den olan rivayeti: "*Farz namazdan sonraki en faziletli namaz gece namazıdır*" şeklindedir. Bu da bu namazın sabah namazının iki rekat sünnetinden daha faziletli olduğuna delâlet etmektedir. Nevevî'de bunu *er-Ravda* eserinde desteklemiştir. Ancak hadisin mevsûl, mürsel, merfû ve mevkûf olarak rivayet edilmesi konusunda ihtilaf edilmiştir. Bu sebeple de Buhârî bunu tahrir etmemiştir. İtimad edilecek olan rivayet te vitir namazını nafîle ve kuşluk namazı gibi diğer namazlardan daha faziletli olduğu nakleden rivayettir. Vitir namazının vacip olduğu söylenecek olursa bundan sonra sabah namazının iki rekat sünneti gelmektedir. Zira Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde rivayet edildiğine göre Hz. Âişe: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının iki rekat sünnetine diğer nafîle namazlardan daha fazla önem verirdi" demiştir.

Müslim'in rivayeti: "*Sabah namazının iki rekat sünneti, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır*" şeklindedir. Yani bu namaz gece yarısında kılınan iki rekattan da daha faziletlidir.

Ebû Hureyre'nin söz konusu rivayeti, gece kılınan mutlak nafîlenin gündüz kılınan mutlak nafîleden daha faziletli olduğu yönünde değerlendirilmiştir. Yüce Allah teheccüd namazı kılanları: "**Geceleri pek az uyurlardı**",

“Gecelerini Rablerine secde ederek ve kıyam durarak geçirirler”¹ ve: “Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır”² âyetlerinde olduğu gibi birçok yerde methetmiştir. Yüce Allah’ın onlar hakkında: “Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez”³ buyurması da bunun göstergesi olarak yeterlidir.

İşittiği âyetler, haberler ve nakledilen rivayetler ile gece namazının faziletini bilip bunun sevabını kazanmak ve Rabbi ile münacaat etmenin lezzetine varmak isteyen kimsenin bu yöndeki şevki coşar ve üzerindeki uykusu kaçar.

Eski büyüklerden bazı kimseler şöyle demiştir: Yüce Allah siddîklardan olan bir kimseye: “Benim öyle kullarım vardır ki, onlar beni sever, ben de onları severim. Onlar bana iştiaak duyar, ben de onlara iştiaak duyarım. Onlar beni anarlar, ben de onları anarım. Sen de onlar gibi olursan ben de seni severim” diye vahyetti Bu kişi: “Ey Rabbin! Bu kullarının göstergeleri nedir?” deyince, Yüce Allah şöyle buyurdu: “Kuşların gün batımında yuvalarını özlemesi gibi onlar da Güneşin batımını özlerler. Gece olup karanlık bastığında ayakları üzerinde bana yönelirler ve yüzlerini benim için yere sererler. Benim kelimamla bana münacaat ederler. Kendilerine vermiş olduğum nimetler sebebiyle bana yaltaklanırlar. İçlerinden kimisi çığlık atıp ağlar kimisi ah edip sızlar. Benim uğruma katlandıkları şeyi görmekte ve ettikleri şikayeti duymaktayım. Onlara verdiğim ilk şey, kalplerine nurumdan bir parça atmaktır ki bu sebeple, benim kendilerinden haberdar olduğum gibi onlar da benden haberdar olurlar.”

۱۱۲۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ . وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا الرَّزَّاقُ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ الرَّجُلُ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ ﷺ إِذَا رَأَى رُؤْيَا فَصَّهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَتَمَنَّيْتُ أَنْ

¹ Furkân Sur. 64

² Secde Sur. 16

³ Secde Sur. 17

أَرَى رُؤْيَا فَأَقْصَّهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكُنْتُ غُلَامًا شَابًّا ، وَكُنْتُ أَنَا فِي الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَأَيْتُ فِي النَّوْمِ كَأَنَّ مَلَكَئِينَ أَخَذَانِي فَذَهَبَا بِي إِلَى النَّارِ فَإِذَا هِيَ مَطْوِيَّةٌ كَطَيِّ الْبِئْرِ ، وَإِذَا هَا قَرْنَانِ ، وَإِذَا فِيهَا أَنَاسٌ قَدْ عَرَفْتُهُمْ فَجَعَلْتُ أَقُولُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ - قَالَ - فَلَقِينَا مَلَكٌ آخَرَ فَقَالَ لِي لَمْ تَرَغْ أَطْرَافَهُ ٤٤٠ ، ١١٥٦ ، ٣٧٣٨ ، ٣٧٤٠ ، ٧٠٢٨ ، ٧٠١٥ ، ٧٠٣٠ - تحفة ٦٩٣٦

1121- “Abdullah b. Muhammed — Hişâm — Ma’mer” ve “Mahmûd — Abdurrezzâk — Ma’mer — Zührî” isnâdıyla Sâlim’in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hayatta iken birisi bir rüya gördüğü zaman, o rüyasını Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatırdı. Ben de bir rüya görmeyi ve onu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatmayı temenni ediyordum. O zamanlarda ben daha genç biri idim ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Mescid’de uyurdum. Bir gün şöyle bir rüya gördüm. İki melek beni aldılar ve cehenneme götürdüler. Cehennem kuyu duvarı gibi yanları örülüp dürülmüştü ve iki boynuzu vardı. Orada kendilerini tanıdığım bazı kimselerin olduğunu gördüm. Bunun üzerine: “Ateşten Allah’a sığınırım” demeye başladım. Bu sırada başka bir melek geldi ve bana: “Korkma!” dedi.¹

Abdullah, Abdullah b. Muhammed el-Müsneî’dir

Hişâm, Hişâm b. Yûsuf es-San’ânî’dir.

Ma’mer, Ma’mer b. Râşid’dir.

Mahmûd, Mahmûd b. Ğaylân el-Mervezî’dir.

Abdurrezzâk, Abdurrezzâk b. Hemmâm’dir.

Sâlim’in babası, Abdullah b. Ömer’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hayatta iken birisi bir rüya gördüğü zaman, o rüyasını Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatırdı. Abdullah b. Ömer de bir rüya görmeyi ve onu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatmayı temenni

¹ Hadis ayrıca 440, 1156, 3738, 3740, 7015, 7028, 7030’de geçmektedir. Müslim 2479

ediyordu ve kendi kendine: “Eğer bende bir hayır olsaydı ben de diğerleri gibi rüya görürdüm ve bunu Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatırdım” diyordu. O zamanlarda Abdullah b. Ömer daha genç biri idi ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Mescid-i Nebevi’de uyuyordu. Bir gün Abdullah b. Ömer rüyasında sanki iki meleğin kendisini alıp cehenneme götürdüğünü, cehennemin kuyu duvarı gibi yanları örölüp dürülü olduğunu ve iki boynuzu olduğunu gördü. Abdullah b. Ömer orada kendilerini tanıdığı bazı kimselerin olduğunu da görünce: “Ateşten Allah’a sığınırım” demeye başladı. Bu sırada başka bir melek gelip kendisine bundan sonra artık korkmasına gerek olmadığını söyledi.

۱۱۲۲ - فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَّتْهَا حَفْصَةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ «نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ، لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ». فَكَانَ بَعْدُ لَا يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا أَطْرَافَهُ
۱۵۸۰۵ تحفة - ۷۰۳۱، ۷۰۲۹، ۷۰۱۶، ۳۷۴۱، ۳۷۳۹، ۱۱۵۷

1122- Bu rüyayı Hafsa’ya, Hafsa da Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Abdullah ne iyi adamdır. Keşke gecenin bir kısmında kalkıp da namaz kılmayı alışkanlık edinse*” buyurmuştur. (Sâlim der ki:) Bundan sonra da Abdullah artık gecenin az bir kısmında uyur olmuştu.¹

Abdullah bu rüyasını ablası Hafsa’ya, Hafsa da Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Abdullah’ın iyi bir adam olduğunu, ancak gecenin bir kısmında kalkıp da namaz kılmayı âdet edinmesi halinde daha iyi olacağını bildirmişti. “لو كان يصلي من الليل” lafzındaki “لو” ifadesi şart edatı değil, temenni edatıdır. Bu sebeple şart edatında olduğu gibi herhangi bir cevap zikredilmemiştir.

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu rüyayı nasıl gece namazı yönünde tevil ettiği söylenebilir?

Mühelleb cevap olarak şöyle demiştir: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu rüyayı gece namazı yönünde tevil etmesi, onun farzlardan bir şey eksiltmemekle birlikte Mescid’de kaldığını bilmesi ve kendisine cehennemin

¹ Hadis ayrıca 1157, 3739, 3741, 7016, 7029, 7031’de geçmektedir.

gösterilmiş olması sebebiyledir. Bu şekilde Abdullah'a gece namazına kalkmanın tembih edildiğini anlamıştır.”

Başka bir hadiste de: “Gece namazı (kişiyi) ateşten kurtarır” buyrulmaktadır. Bu hadiste de gece fazla uyumanın keraheti bildirilmektedir.

“Süneyd — Yûsuf b. Muhammed b. el-Münkedir — babası” isnâdıyla Câbir'in merfû olarak bildirdiğine göre Süleymân'ın annesi, Süleymân'a: “Evladım! Gece fazla uyuma. Zira gece çok uyumak kişiyi kıyamet gününde fakir bırakır” demiştir.

Büyüklerimizden biri her gece Mâide Sûresi'ni okur ve: “Müridler topluluğu çok yemez, çok içmez, çok uyumaz ve ölüm anında çok hasret çekmezler” derdi. Büyüklüğün esası da budur. Bu şekilde az yemek yiyerek mide hafif tutulur.

Buhârî bunu ayrıca Kişinin Mescidde uyuması, Gece namazına kalkıp uyumayan kişinin fazileti ve İbn Ömer'in menkıbeleri konusu içinde tahrir etmiştir. Hadisi Müslim, İbn Ömer'in fazileti konusu içinde tahrir etmiştir.

۳ - باب طُولِ السُّجُودِ فِي قِيَامِ اللَّيْلِ

3- GECE NAMAZINDA SECDENİN UZUNLUĞU

Gece namazında secdeyi uzatmak, dua edip Allah'a yalvarmak içindir. Çünkü secde hali, en güzel tevazu ve alçak gönüllülük halidir. Bu sebeple kulun Rabbine en yakın olduğu hali, secdede olduğu halidir.

۱۱۲۳ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ أَنَّ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَخْبَرَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً ، كَانَتْ تِلْكَ صَلَاتُهُ ، يَسْجُدُ السَّجْدَةَ مِنْ ذَلِكَ قَدْرَ مَا يَقْرَأُ أَحَدُكُمْ خَمْسِينَ آيَةً قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ ، وَيَرْكَعُ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ ، ثُمَّ يَضْطَجِعُ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُنَادِي لِلصَّلَاةِ . أَطْرَافُهُ ٦٢٦ ، ٩٩٤ ، ١١٦٠ ، ١١٧٠ ، ٦٣١٠ - تحفة ١٦٤٧٢ .

1123- “Ebu'l-Yemân — Şuayb — Zührî - Urve” isnâdıyla Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece on bir rekat kılar ve her secdesinde de sizden birinin elli âyet okuyacağı bir süre kadar

kılırdı. Sabah namazından önce de iki rekat kılar, sonra müezzin kendisini namaza çağırınca kadar sağ tarafına uzanırdı.”¹

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, İbn Ebî Hamza'dır.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını on bir rekat olarak kıları.

Beydâvî der ki: Şâfiî bu hadise dayanarak vitir namazı hakkında: “Vitr namazı en çok on bir rekattır” demiştir. Bu konu inşallah daha sonra zikredilecektir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her secdesinde başını secdeden kaldırmadan önce sizden birinin elli âyet okuyacağı bir süre kadar kalırdı.

Rükûsunda ve secdesinde çokça: “Sübhâneke allahumme ve bi-hamdik ve Allahummağfirli” dualarını okurdu. Buhârî ayrıca bu konuda Hz. Âişe'den nakledilen hadisi *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.

Yine Hz. Âişe'den: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazında secdesinde: «Sübhâneke la ilâhe illa ente» diye dua ederdi” şeklinde rivayette bulunulmuştur. Bu hadisi Ahmed, *Müsned*'de ravileri güvenilir olan bir isnâdla tahrir etmiştir.

Selef de bu konuda güzel örnek olan Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) uyardı. İbnu'z-Zübeyr öyle secde ederdi ki sanki bir duvarmış gibi durur ve kuşlar inip onun sırtına konardı.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazından önce de iki rekat kılar, sonra müezzin kendisini sabah namazı için çağırınca kadar yorgunluğundan dolayı sağ tarafına uzanırdı.

Hadis, Buhârî'nin başlıkta zikrettiği sözün mânâsına uygundur. Zira hadiste secdenin uzunluğu anlatılmaktadır.

¹ Hadis ayrıca 626, 994, 1160, 1170, 6310'de geçmektedir. Müslim 736

٤ - باب تَرْكِ الْقِيَامِ لِلْمَرِيضِ

4- HASTA KİŞİNİN GECE NAMAZINI TERKETMESİ

١١٢٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْأَسْوَدِ قَالَ سَمِعْتُ جُنْدَبًا يَقُولُ
اَشْتَكَى النَّبِيُّ ﷺ فَلَمْ يَقُمْ لَيْلَةً أَوْ لَيْلَتَيْنِ . أطرافه ١١٢٥ ، ٤٩٥٠ ، ٤٩٥١ ، ٤٩٨٣ -
تحفة ٣٢٤٩

1124- Ebû Nuaym'ın Süfyân kanalıyla bildirdiğine göre Esved şöyle demiştir: Cundub'un: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) rahatsızlanmış ve bir veya iki gece namaza kalkmamıştı" dediğini işittim.

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Esved, Esved b. Kays'tır.

Cundub, Cundub b. Abdillâh el-Becelî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hastalanmış ve bir veya iki gece gece namazına kalkmamıştı.

Fadâilu'l-Kur'ân'da şu ziyade de bulunmuştur: Bir kadın Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Muhammed! Gördüğün kadarıyla şeytanın seni terketmiş" deyince, Yüce Allah: "Kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye yemin ederim ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır"¹ âyetlerini indirdi.

Hadisin dört ravisi de Kufelidir. Buhârî ayrıca bunu *Kıyâmu'l-leyl*, *Fadâilu'l-Kur'ân* ve *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmiştir.² Hadisi Müslim³, Meğâzî konusu içinde, Tirmizî ve Nesâî, *Ta'bîr* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Duha Sur. 1-4

² Hadis ayrıca 1125, 4950, 4951, 4983'de geçmektedir.

³ Müslim 1797

۱۱۲۵ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ احْتَبَسَ جِبْرِيلُ   عَلَى النَّبِيِّ   فَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ أَبْطَأَ عَلَيْهِ شَيْطَانُهُ . فَتَزَلَّتْ   وَالضُّحَى   وَاللَّيْلُ إِذَا سَجَى   مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى   . أطرافه ۱۱۲۴، ۴۹۵۰، ۴۹۵۱، ۴۹۸۳ - تحفة ۳۲۴۹

1125- “Muhammed b. Kesîr — Süfyân — Esved b. Kays” isnâdıyla Cundub b. Abdillâh şöyle demiştir: “Hz. Cibrîl bir müddet Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) görünmeyince Kureyşli bir kadın: “Şeytânı kendisine gelmekte gecikti” demişti. Bunun üzerine Yüce Allah: **“Kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye yemin ederim ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır”**¹ âyetlerini indirdi.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Cundub, Cundub b. Abdillâh el-Becelî’dir.

Hiz. Cibrîl bir müddet Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) görünmeyince, Ebû Süfyân’ın kız kardeşi, odun hamalı Ebû Leheb’in karısı olan Kureyşli Ümmü Cemîl binti Harb: “Şeytânı kendisine gelmekte gecikti” demişti. Bunun üzerine Yüce Allah: **“Kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye yemin ederim ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır”**² âyetlerini indirdi. Âyetteki “والضحى” ifadesi ile gündüzün başlangıcı veya tamamı, “والليل إذا سجدى” ifadesi ile de karanlığın çökmesi kastedilmektedir. “مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ” ifadesi “Rabbin seni bırakmadı” mânasında yeminin cevabıdır. “وما قلى” ifadesi de “Sana öfkelenmedi de” mânasındadır.

Şu’be bunu Esved kanalıyla başka bir lafızla rivayet etmiştir. Buhârî de bu rivayeti *Tefsîr*’de: “Bir kadın: «Ey Allah’ın Resûlü! Gördüğüm kadarıyla arkadaşın sana gelmekte gecikti» dedi” şeklinde nakletmiştir. İbn Hacer,

¹ Duha Sur. 1-4

² Duha Sur. 1-4

Fethu'l-Bârî'de şöyle demiştir: “Gördüğüm kadarıyla bu kadın Süfyân'ın hadisinde zikredilen kadın değildir. Zira bu kadın: «Arkadaşın» ifadesini kullanırken diğeri: «Şeytanın» ifadesini kullanmıştır. Bu kadın: «Ey Allah'ın Resûlü!» ifadesini, kullanırken diğeri: «Ey Muhammed!» ifadesini kullanmıştır. Bu hadisin anlatımına bakacak olursak kadın bunu üzüntüsünden dolayı söylemiştir. Süfyân'ın hadisinde zikredilen kadın ise Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu durumuna sevinerek kendisiyle alay etmek açısından söylemiştir.”

Bu rivayet Bakıyye b. Mahled'in *Tefsîr*'inde şöyle zikredilmiştir: “Uzun bir süre vahiy gelmeyince Hz. Hatice, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): «Sanırım Rabbin sana darıldı» dedi. Bunun üzerine Yüce Allah: «Andolsun kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı»¹ âyetlerini indirdi.”

Hadisi Kâdı İsmâil, *el-Ahkâm*'da, Taberî, *Tefsîr*'de ve Ebû Dâvud, *A'lâmu'n-Nübüvve*'de kavi bir isnâdla tahrir etmişlerdir. Ancak: “Hz. Hatice imanı kuvvetli biridir ve bu sebeple böylesi bir sözün kendisine nispet edilmesi uygun değildir” denilerek buna itiraz edilmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Burada uygun olmayan bir şey yoktur. Uygun olmayan Süfyân'ın hadisinde zikredilen kadının: “Şeytanın” ifadesini kullanmasıdır. Bu ifade de bu ravilerin naklettiği hadiste yoktur. Kâdı İsmâil ve başkasının rivayetinde, “Rabbin” ifadesi yerine, “Gördüğüm kadarıyla arkadaşın” ifadesi kullanılmıştır. Sanırım Hz. Hatice: “Sanırım Cibrîl sana darıldı” demek istemiştir.

Hadisin başlık ile ilgisinin ne olduğu sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu rivayet bir önceki hadisin devamıdır. Müellif bu şekilde sebep muhtelif olsa bile bu hadisin bir hadis olduğunu bildirmek istemiştir.”

İbn Ebî Hâtim'in, Cündüb kanalıyla olan rivayet ise şöyledir: Atılan bir taşla Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) parmağı kanayınca: “*Sen ki kanayan bir parmaktan öte misin? Ne çaktıysen Yüce Allah'ın yolunda çektin*” buyurdu. Parmağındaki bu yaradan dolayı da iki veya üç gece kalkamadı. Kadının biri ona: “Gördüğüm kadarıyla şeytanın seni terk etti” deyince de: “**Andolsun**

¹ Duhâ Sur. 1-3

kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı”¹ âyetleri nazil oldu.

۵ - بَابُ تَحْرِيزِ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى صَلَاةِ اللَّيْلِ وَالنَّوَافِلِ مِنْ غَيْرِ إِيْجَابٍ وَطَرَقِ النَّبِيِّ ﷺ فَاطِمَةَ وَعَلِيًّا - عَلَيْهِمَا السَّلَام - لَيْلَةَ لِلصَّلَاةِ

5- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) VACİB KILMAKSIZIN GECE NAMAZINA VE NAFİLE NAMAZLARA TEŞVİK ETMESİ, BİR GECE DE NAMAZ İÇİN HZ. FÂTİMA İLE HZ. ALİ'NİN YANINA GİTMESİ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) vacib kılmaksızın ümmetini veya müminleri gece namazına ve nafile namazlara teşvik etmesi. Ebû Zer ve İbn Asâkir nüshalarında: “على قيام الليل” ifadesi yerine “على صلاة الليل” ifadesi zikredilmiştir. Muhtemelen “قيام الليل” ifadesi, namaz, kıraat, zikir, şükür ve başka şeylerden daha kapsayıcıdır. Başlıkta “والنوافل” ifadesinin kullanılması has olan şeyi genele atfetmek açısındanadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece de kendilerini gece namazına teşvik etmek için Hz. Fâtima ile Hz. Ali'nin yanına gitmiştir.

۱۱۲۶ - حَدَّثَنَا ابْنُ مُقَاتِلٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ هِنْدِ بِنْتِ الْحَارِثِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَيْقِظَ لَيْلَةً فَقَالَ « سُبْحَانَ اللَّهِ مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفِتْنَةِ ، مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الْخَزَائِنِ مَنْ يُوقِظُ صَوَاحِبَ الْحُجُرَاتِ ، يَا رَبَّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٍ فِي الْآخِرَةِ » . أطرافه ۱۱۵ ، ۳۵۹۹ ، ۵۸۴۴ ، ۶۲۱۸ ، ۷۰۶۹ - تحفة ۱۸۲۹۰

1126- “İbn Mukâtil — Abdullah — Ma'mer — Zührî — Hind bintü'l-Hâris” isnâdıyla Ümmü Seleme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece uyanıp: “Sübhanallah! Bu gece ne fitneler indirildi, ne hazineler indirildi. Odalardaki hanımları namaz kılmaları için kim uyandırır. Dünyada

¹ Duhâ Sur. 1-3

nice giysisi olanlar var ki âhirette çıplaktırlar" buyurdu.

Abdullah, İbnü'l-Mübârek'tir

Ma'mer, Mâmer b. Râşid'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece korku içinde uyanıp: *"Sübhânallah!"* diyerek o gece nice fitnelerin ve nice hazinelerin indirildiğini bildirmiştir. *"إِذَا لَآ أَنزَلَ اللَّيْلَةَ"* ifadesinin tekrar edilmesi ikrar ve bir öncekini açıklama bâbındandır. *"مَا"* harfi, istifham edatı olmakla birlikte şaşkınlık ve yüceltme mânasındadır.

Bedruddîn ed-Demâmînî *Mesâbîhu'l-Câmi'*de şöyle der: "Burada fitnelerin mukaddimesi ve bir kısmı olarak nelerin gönderildiği kastedilmektedir. Biz, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben de ashâbımın emniyetiyim. Ben gittiğimde ashâbımın başına vaad olundukları şeyler gelir"* buyruğuna dayanarak bunun bu mânâda olduğu görüşündeyiz. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) zamanı güzel bir zamandır, zira kendisi fitnelerden koruyandır.

"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım"¹ buyruğunda olduğu gibi nimeti tamamlamak ile fitnelerden emanda olmak kastedilmektedir.

Huzeyfe denizler gibi dalgalanan fitneleri kastederek İmrân'a: "Seninle fitneler arasında kapalı bir kapı vardır" demiştir. Bu kapı da Ömer'in öldürülmesiyle kırılmıştır.

Fitnelerin bir kısmına gelince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin ailesi ve malı hususundaki fitnesine namaz, oruç ve zekat kefarete olur"* buyurmuştur.

Şerhu'l-Mişkât'ta şöyle denilmiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), rahmeti, hazinelerin çokluğu ve büyüklüğüyle tanımlamıştır. Yüce Allah: **«De ki: Rabbimin rahmet hazinesine eğer siz sahip olsaydınız, harcanır korkusuyla kısıtka kısırdınız»**² buyurmaktadır. Zira çoğaltmak için mal toplama hırsı kişiyi fitneye götüren sebeplerdendir."

"Odalardaki hanımları namaz kılmaları için kim uyandırır?" buyruğuna gelince; Buhârî, *Edeb* ve başka eserlerinde Zührî kanalıyla olan rivayeti

¹ Mâide Sur. 3

² İsrâ Sur. 100

konusunda: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) burada kendi hanımlarını kastederek: «*Namaz kılmaları için kim uyandırır*» buyurmuştur.” Bu şekilde hadis ile başlık birbirine mutabıktır. Zira burada gece namazına teşvik vardır.

Dünyada nice çeşitli ve renkli giysisi olanlar var ki bunlar âhirette çıplaktırlar. Burada da verilen nimete şükretmemek kastedilmektedir. Yine bu konuda burada şeffaf giysiler giymenin ve bunun yasaklandığının kastedildiği söylenmektedir.

Şerhu'l-Mişkât'ta şöyle denilmiştir: “Burada hanımlarının gece namazına istekli bir şekilde kalkmaları, yani Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ailesi olmalarına güvenerek ibadetlerden gafil kalmamaları kastedilmektedir.”

Bu hadis lafız olarak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) eşlerine has olsa da mânâ olarak geneli kapsamaktadır.

۱۱۲۷ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ طَرَقَهُ وَفَاطِمَةَ بِنْتَ النَّبِيِّ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - لَيْلَةً فَقَالَ « أَلَا تُصَلِّيَانِ ». فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَنْفُسَنَا بِيَدِ اللَّهِ ، فَإِذَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَنَا بَعَثَنَا . فَانْصَرَفَ حِينَ قُلْنَا ذَلِكَ وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيْنَا شَيْئًا . ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلِّ يَضْرِبُ فَخِذَهُ وَهُوَ يَقُولُ « ﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا﴾ » أَطْرَافَهُ ٤٧٢٤ ، ٧٣٤٧ ، ٧٤٦٥ - تحفة ١٠٠٧٠

1127- “Ebu'l-Yemân — Şuayb — Zühri — Ali b. Hüseyin — Hüseyin b. Ali” isnâdıyla Ali b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece benim ve Fâtıma'nın kapısını çalıp: “Namaz kılmayacak mısınız?” dedi. Kendisine: “Ey Allah'ın Resûlü! Canlarımız Allah'ın elindedir. O bizi canlandırmak istedi mi canlandırır” karşılığını verdim. Ben bu sözleri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) söyleyince o da bir cevap vermeden ayrılıp gitti. Sonra giderken elini baldırına vurarak: **“Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür”**¹ dediğini

¹ Kehf Sur. 54

duydum.

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, Şuayb b. Ebî Hamza'dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece Hz. Ali ile Hz. Fâtîma'nın kapısını çalıp onları namaz için uyandırmak ve onları buna teşvik etmek isteyince, Hz. Ali, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) canlarının Allah'ın elinde olduğunu, Allah'ın kendilerini uyandırmak istediğinde uyandıracağını söylemiştir.

Nesâî'nin yanında Hakîm b. Hakîm'in Zührî kanalıyla Ali b. Hüseyin'den, onun da babasından olan rivayeti: "Ben gözlerimi ovarak: «Vallahi bize farz kıldığı dışında bir namaz kılmayacağız. Eğer Allah bizi uyandırmak isterse uyandırır» dedim" şeklindedir.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir cevap vermeden oradan ayrılp gitti. Giderken de böylesine hızlı bir cevap verilmesine şaşırılmış bir şekilde elini baldırına vurarak: **"Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür"**¹ dedi.

Söylenildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Ali'nin gece namazına kalkmak hususunda ileri sürdüğü mazereti kâfi görüp bir söz söylemeden ve gece namazına kalkmalarında ısrar etmeden geri dönmüştür. İbn Battâl der ki: "İmamın nafile namazlarda ısrarcı olma yetkisi yoktur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Ali'nin gece namazına kalkmak hususunda: «Canlarımız Allah'ın elindedir» sözünü farz namaz için değil de nafile namaz için geçerli saymıştır."

Bu hadisin altı ravisi de Humuslu ve Medinelidir. Zeynelabidîn'in, babası kanalıyla dedesinden rivayet ettiği hadisin isnâdı en doğru isnâddır. Buhârî ayrıca bunu *İ'tisâm* ve *Tevhîd* konusu içinde tahrir etmiştir. Hadisi Müslim² ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۲۸ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ

عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيَدْعُ الْعَمَلَ وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يَعْمَلَ

¹ Kehf Sur. 54

² Müslim 775

بِهِ خَشْيَةً أَنْ يَعْمَلَ بِهِ النَّاسُ فَيُفْرَضَ عَلَيْهِمْ ، وَمَا سَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سُبْحَةَ الصُّحَى قَطُّ ، وَإِنِّي لَأُسَبِّحُهَا . طرفه ١١٧٧ - تحفة ١٦٥٩٠

1128- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — İbn Şihâb — Urve” isnâdıyla Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), insanlar da onunla amel eder ve kendilerine farz kılınır endişesiyle yapmayı çok istediği halde bazı amelleri yapmaktan geri dururdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazını asla kılmış değildir, ancak ben kılmaktayım.”¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, imamların imamı Mâlik b. Enes’tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), insanlar da onunla amel eder ve kendilerine farz kılınır endişesiyle yapmayı çok istediği halde bazı amelleri yapmaktan geri dururdu.

Hız. Âişe burada Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunları hiç işlemediğini kastetmemektedir. Zira Allah bunu kendisine farz veya mendub kılmıştır. Belki de bir sonraki hadiste bildirildiği gibi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu ibadeti kendisiyle birlikte edâ etmemeleri için yanlarına çıkmamıştır. Fakat Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı kıldığı konusunda hiç şüphe yoktur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazını asla kılmış değildir, ancak ben bunu sevdiğim için kılmaktayım.

Aynî, bu rivayeti değiştirmeksizin aynen zikretmiştir. Birmâvî ve ed-Demâmînî bunu Mâlik’in *Muvattâ*’sından rivayet etmişlerdir. Bu da Hz. Âişe’den gördüğü kadarıyla gelen bir haberdır. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı Fetih gününde kıldığı ve bunu Ebû Zer’e ve Ebû Hureyre’ye tavsiye ettiği sâbittir. Âlimler bunu has olan vaciplerden saymıştır.

Hız. Âişe’nin: “Yapmayı çok istediği halde bazı amelleri yapmaktan geri dururdu” demesi, başlık ile mutabakat içindedir. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) farz kılınmasından endişe etmemesi halinde sevdiği her şeyi tavsiye

¹ Müslim 718

ederdi.

۱۱۲۹ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ بِنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ ، ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْقَابِلَةِ فَكَثُرَ النَّاسُ ، ثُمَّ اجْتَمَعُوا مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّلَاثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ ، فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ « قَدْ رَأَيْتُ الَّذِي صَعُغْتُمْ وَلَمْ يَمْنَعْنِي مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ إِلَّا أَنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفَرَّضَ عَلَيْكُمْ » ، وَذَلِكَ فِي رَمَضَانَ . أطرافه ۷۲۹، ۷۳۰، ۹۲۴، ۲۰۱۱، ۲۰۱۲، ۵۸۶۱ - تحفة ۱۶۵۹۴

1129- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — İbn Şihâb — Urve b. ez-Zübeyr” isnâdıyla müminlerin annesi Hz. Âişe bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece Mescid’de namaz kılınca bazı kimseler de kendisine uyup namaz kıldı. Sonra ikinci gece de namaz kılınca kendisine uyan kimseler çoğaldı. Bunun üzerine insanlar üçüncü veya dördüncü gecede (bu namaz için) toplandılar. Fakat Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onların yanına çıkmadı. Sabah olunca da: “Yaptığınızı (toplandığınızı) gördüm. Beni sizin yanınıza çıkmaktan alıkoyan (bu namazın) üzerinize farz kılınması endişesi idi” buyurdu. Bu olay Ramazan’da olmuştu.¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes’tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayı gecelerinden bir gece Mescid’de namaz kılınca bazı kimseler de kendisine uyup namaz kıldı. Sonra ikinci gece de namaz kılınca kendisine uyan kimseler çoğaldı. Bunun üzerine insanlar üçüncü veya dördüncü gecede bu namaz için toplandılar. Fakat Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onların yanına çıkmadı. Ahmed, İbn Cüreyc’ten

¹ Müslim 761

olan rivayetinde: “Hatta içlerinden bazı kimselerin namaz için çağrı yaptığını işittim” demiştir. Mâlik’in rivayetindeki şüphe de sâbittir. Müslim’in Yûnus kanalıyla İbn Şihâb’dan olan rivayeti ise şöyledir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci gece de çıktı ve insanlar da kendisiyle birlikte namaz kıldılar. Sabah olunca da insanlar bu konuda konuşmaya başladı. Bu sebeple üçüncü gecede insanlar daha da çoğaldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o gecede çıkıp birlikte namaz kıldılar. Ancak dördüncü gecede Mescid insanları sığmaz oldu.”

Ahmed’in Süfyân b. Hüseyin kanalıyla olan rivayeti ise: “Dördüncü gece Mescid cemaatle doldu taşı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabahlayınca cemaatin teravih namazına olan hırsını kastederek nasıl toplandıklarını gördüğünü söyledi” şeklindedir. Ukayl’ın rivayeti: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazını kıldıktan sonra cemaate doğru döndü ve: «*Muhakkak ki, sizin Mescid’de toplanmanız bana gizli kalmamıştır*» buyurdu” şeklindedir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini yanlarına çıkmaktan alıkoyan şeyin bu namazın üzerlerine farz kılınması endişesi olduğunu bildirmiştir. Ukayl’ın Yûnus’tan olan rivayeti ise bu namazı edâ etmekten aciz düşeceklerini bildirmesi yönündedir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) burada bu namazın kendilerine ağır geleceğini ve buna güçlerinin yetmesiyle birlikte bunu terkedeceklerini bildirmiştir. Burada aciz düşmek ile yorgunluk kastedilmemektedir. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunun kendilerine farz kılınmasından endişe etmiştir. Bu da Ramazan’da olmuştur.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazın üzerlerine farz kılınması endişesinin, İsrâ (Mirac) hadisinde namazın beş vakit olduğunu, ancak sevap olarak elli vakit sevabı sayıldığını, Allah katında sözün değiştirilmez olduğunu bildirmesine aykırı düştüğü ve Allah katında bunun değişmemesi konusunda emin olduktan sonra bu namazın farz kılınmasından nasıl endişe ettiği söylenebilir.

Fethu’l-Bârî’de cevap olarak şöyle denilmiştir: Muhtemelen Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazının sıhhat açısından mescidde cemaatle kılınmasının gerekliliğinden endişe etmiştir. Yani böyle olması halinde gece namazı kılmak isteyen kimse evinde değilde mescidde cemaatle kılmak zorunda kalacaktı. Zeyd b. Sâbit’in hadisinde: “*Bunun size farz kılınmasından endişe ettim. Eğer size farz kılınırsa kalkıp bunu edâ edemezsiniz. Ey insanlar!*

Bu namazı evinizde kılın” buyurması da buna işaret etmektedir. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) buna devam edilmesine müsâade etmeyişi ümmetine olan rahmetinden dolayıdır. Bu şekilde bunu herkesin evinde kılmasını söylemiştir. Yine muhtemelen farz kılınması hususundaki endişesi, farz-ı kifaye kılınması yönündedir. Bu şekilde de beş vakit namaza bir eklemede bulunulmamış olur.

Veya daha önce de zikredildiği gibi Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) endişesi, sadece Ramazan ayında farz kılınması yönündedir. Bu şekilde hiçbir şey birbirine aykırı düşmemektedir. Zira Ramazan ayının gece namazı senenin her gününde kılınmamaktadır. Yine bu şekilde beş vakit namaza bir şey eklenmemiş olur.

٦ - بَابُ قِيَامِ النَّبِيِّ ﷺ حَتَّى تَرِمَ قَدَمَاهُ

6- ALLAH RESÛLÜ’NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) AYAKLARI ŞİŞİNCEYE KADAR NAMAZDA DURMASI

وَقَالَتْ عَائِشَةُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - حَتَّى تَفْطَرَّ قَدَمَاهُ وَالْفُطُورُ الشُّقُوقُ ،
﴿انْفَطَرَتْ﴾ انْشَقَّتْ .

Hiz. Âişe: “Ayakları yarılncaya kadar” demiştir. “فُطُورُ” ifadesi, yarılmak mânâsınadır.

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) ayakları şişinceye kadar namazda durması.

Hamevî, Müstemlî, Kuşmeyhanî ve Asîlî nüshalarında: “Gece (gece namazında durması) ziyadesinde bulunmuşlardır. Ancak Ebu’l-Vakt ve İbn Asâkir’in nüshalarında: “Ayakları şişinceye kadar” ifadesi zikredilmemiştir.

Ebû Zer, Ebu’l-Vakt ve Asîlî’nin nüshalarında da bu ifade zikredilmemiştir.

Kuşmeyhanî, Hamevî ve Müstemlî’nin nüshalarında: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamı” şeklinde geçmektedir. Buhârî, Hiz. Âişe’nin bu hadisini el-Feth Sûresi’nin tefsirinde müsned olarak rivayet etmiştir. Kuşmeyhanî’nin nüshasında: “Ayakta dururdu” şeklindedir. Ebû Zer’in Hamevî ve Müstemlî’den olan rivayeti: “Ayakları yarılncaya kadar ayakta durdu” şeklindedir.

Asîlî'nin nüshasında: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ayakları yarılincaya kadar ayakta durdu” şeklindedir. Ebû Ubeyde, *el-Mecâz*'da “فُطِرَ” ifadesini yarılmak olarak açıklamıştır. İbn Ebî Hatim'in mevsûl olarak rivayet ettiğine göre Dahhâk ta bunu bu şekilde açıklamıştır.

۱۱۳۰ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ عَنْ زِيَادٍ قَالَ سَمِعْتُ الْمُغِيرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ إِنْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لَيَقُومُ لِيُصَلِّيَ حَتَّى تَرِمُ قَدَمَاهُ أَوْ سَاقَاهُ ، فَيَقَالَ لَهُ فَيَقُولُ « أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا » . طرفاه ٤٨٣٦ ، ٦٤٧١ - تحفة ١١٤٩٨

1130- “Ebû Nuaym — Mis'ar — Ziyâd” isnâdıyla Muğîre der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namaz için kalktığı zaman ayakları veya baldırları şişinceye kadar namaz kılardı. Kendisine bunun sebebi sorulunca da: “Şükreden bir kul olmayayım mı?” karşılığını verirdi.

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir.

Mis'ar, Mis'ar b. Kidâm el-Âmirî el-Hilâlî'dir.

Ziyâd, Ziyâd b. İlâka es-Sa'lebî'dir.

Muğîre, Muğîre b. Şu'be'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namaz için kalktığı zaman ayakları veya baldırları şişinceye kadar namaz kılardı. Buradaki şüphe raviye aittir. Kendisine: “Ey Allah'ın Resûlü! Allah günahlarını bağışlamışken neden böyle yapmaktasın?” diye sorulunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Şükreden bir kul olmayayım mı?” karşılığını verirdi. Yani Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): “Allah'ın beni bağışlaması, Kendisine şükür için gece namazına kalkmama bir sebeptir. Allah bana nimetini vermiş ve her iki cihanda beni seçkin kulu kılmıştır. Nasıl olur da bu namazı terkederim” demek istemiştir.

Muhakkak ki şükreden kimse, büyük nimetlerden dolayı şükretmektedir. Zikrin kula tahsis edilmesi de kişinin kendisine verilen nimetleri bilmesi ve Allah'a yakın olması açısından. Bu sebeple de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İsrâ gecesindeki makamı zikredilmiştir. İbadet te hakikatte şükürün kendisidir. Bundan dolayı kişi, ibadet bedenine zarar verse bile çokça ibadet etmek için çaba sarfeder.

Ancak bu durum mal ile ilgili değildir. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem)

durumu çok güzel idi ve bedeni zarar görse bile ibadetten hiç usanmazdı. “Benim göz aydınlığım namaz kılındı” buyruğu ne kadar da doğrudur. Nesâî bu hadisi rivayet etmiştir.

Resûlullah’tan (sallallahu aleyhi vesellem) başkası usanmaktan endişe ederse usanacak kadar kendini zorlamamalıdır. Ancak, ağır olanı yapmak daha faziletlidir. Zira geçmiş ve gelecek günahları bağışlanan kimse bu şekilde amel ederken durumu belli olmayan, günahları sırtında ağır bir yük haline gelen ve cehennem azabından emin olmayan kimsenin hali nice olur?

Hadisin ravileri Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu *Rekâik* ve *Tefsîr*’de tahrir etmiştir. Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.¹

۷ - بَابُ مَنْ نَامَ عِنْدَ السَّحَرِ

7- SEHER SIRASINDA UYUYAN KİMSE

Seher sırasında sabah namazından önce uyuyan kimse. Kuşmeyhanî ve Asîlî’nin nüshalarında: “Sahur vaktinde” şeklindedir. Tabi bu vakit te sabah namazından öncedir.

۱۱۳۱ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ أَنَّ عَمْرُو بْنَ أَوْسٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَهُ « أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَأَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ ، وَكَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ ، وَيَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا »

أطرافه ۱۱۵۲ ، ۱۱۵۳ ، ۱۹۷۴ ، ۱۹۷۵ ، ۱۹۷۶ ، ۱۹۷۷ ، ۱۹۷۸ ، ۱۹۷۹ ، ۱۹۸۰ ، ۳۴۱۸ ، ۳۴۱۹ ، ۳۴۲۰ ، ۵۰۵۲ ، ۵۰۵۳ ، ۵۰۵۴ ، ۵۱۹۹ ، ۶۱۳۴ ، ۶۲۷۷ -

تحفة ۸۸۹۷

1131- “Ali b. Abdillah — Süfyân — Amr b. Dînâr — Amr b. Evs” isnâdıyla Abdullah b. Amr b. el-Âs’ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu

¹ Müslim 2819

aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah’ın en sevdiği namaz şekli Hz. Dâvud’un kıldığı namazdır. Yüce Allah’ın en sevdiği oruç şekli de Hz. Dâvud’un tuttuğu oruç şeklidir. Zira o, gecenin yarısını uykuyla, üçte birini namazla, altıda birini de yine uykuyla geçirirdi. Oruç olarak da bir gün tutar bir gün tutmazdı.”

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Amr, Tâbiünun büyüklerinden Amr b. Evs es-Sekâfi et-Tâifî’dir. Ancak kendisi sahâbi değildir, babası ise sahâbidir.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) buyurduğuna göre Yüce Allah’ın en sevdiği namaz şekli Dâvud peygamberin kıldığı namaz, en sevdiği oruç şekli de Dâvud’un tuttuğu oruç şeklidir. Zira o, gecenin yarısını uykuyla geçirirdi. Yüce Rabbin: “İsteyen yok mu? Bağışlanma dileyen yok mu?” diye seslendiği zaman da üçte birini namazla geçirirdi. Kalan altıda birini de kıyamda yorulduğu için yine uykuyla geçirirdi. Yüce Allah’ın en sevdiği namaz şekli budur. Yüce Allah, nefislerin usanmaması için onlara yumuşak davranmıştır. Zira bıkkınlık, ibadetleri terketmeye sebep olan şeydir. Usanmayacak şekilde ibadet yapmak beden için daha sağlıklı olmalıdır. Çünkü kıyamdan sonraki uyku bedene rahatlık verip seher yapmanın zararını ve bedenini artık şeylerini yok eder. Ancak sabaha kadar seher yapmak bunun tam tersinedir. Usanmayacak şekilde ibadet yapmak, sabah namazı için bir hazırlık ve gündüze zinde bir şekilde başlamaya sebeptir. Yine böyle yapan riyadan da uzak olur. Zira gecenin altıda birini uykuyla geçiren kimsenin yüzünde yorgunluk eseri olmadığı gibi zinde bir şekilde kalkar. Bu şekilde gece yaptığı ibadeti kimseye belli etmemiş olur. İbn Dakîk el-İd de buna işaret etmiştir.

Hız. Dâvud oruç olarak da bir gün tutar bir gün tutmazdı. İbnu’l-Münîr der ki: “Dâvud peygamber geceyi ve gündüzü Rabbi ve kendisi için taksim ederdi. Her gece ibadet ederdi, ancak bir günün orucunu Rabbi ile arasında taksim edemeyeceğinden dolayı bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı.”

Buhârî’nin Medineli olan hocası dışında hadisin ravileri Mekkelidir. İsnadında tâbiînin tâbiiden sahâbiden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu

Ahâdisu'l-enbiyâ' da tahrir etmiştir. Hadisi Müslim¹, *Savm* konusu içinde, Ebû Dâvud, İbn Mâce ve Nesâî, *Savm* ve *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۳۲ - حَدَّثَنِي عَبْدَانُ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ شُعْبَةَ عَنْ أَشْعَثَ سَمِعْتُ أَبِي قَالَ سَمِعْتُ مَسْرُوقًا قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَيُّ الْعَمَلِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ الدَّائِمُ . قُلْتُ مَتَى كَانَ يَقُومُ قَالَتْ يَقُومُ إِذَا سَمِعَ الصَّارِخَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنِ الْأَشْعَثِ قَالَ إِذَا سَمِعَ الصَّارِخَ قَامَ فَصَلَّى . طرفاه ۶۴۶۱ ، ۱۷۶۵۹ تحفة ۶۴۶۲

1132- “Abdân — babası — Şu’be — Eş’as” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Mesrûk şöyle demiştir: Hz. Âişe’ye: “Hangi amel Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) daha sevimli idi?” diye sorduğumda: “Devamlı olanı” karşılığını verdi. Kendisine: “(Gece namazına) ne zaman kalkardı?” dediğimde: “Horoz sesini işittiği zaman kalkardı” karşılığını verdi.

Muhammed b. Selâm’ın Ebu’l-Ahvas’tan bildirdiğine göre Eş’as rivayetinde: “Horoz sesini işittiği zaman kalkar ve namaz kılardı” demiştir.

Abdân, Abdullah b. Osmân el-Atekî’dir. Abdân lakabıdır

Abdân’ın babası, Osman b. Becele el-Ezdî el-Atekî’dir.

Şu’be, Şu’be b. Haccâc’tır.

Eş’as’ın babası, Süleym b. Esved el-Muhâribî’dir.

Mesrûk, Mesrûk b. el-Ecda’dır.

Mesrûk, Hz. Âişe’ye, hangi amelin Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için daha sevimli olduğunu sorunca, Âişe Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için devamlı olanın sevimli olduğunu bildirmiştir. Gece namazına ne zaman kalktığını sorunca da gece öten horozun sesini işittiği zaman kalktığını söylemiştir.

İbn Nâsır der ki: Horoz da çoğunlukla gece yarısı öter. Bu da İbn Abbâs’ın:

¹ Müslim 1159

“Gece yarısı veya gece yarısından az önce veya gece yarısından az sonra” şeklindeki kavline muvafıktır.

İbn Battâl: “Gecenin son üçte birinde öter” demiştir.

Muhammed b. Selâm’ın Ebu’l-Ahvas’tan bildirdiğine göre Eş’as rivayetinde: “Horoz sesini işittiği zaman kalkar ve namaz kılardı” demiştir.

İmam Ahmed, Ebû Dâvud ve İbn Mâce, Zeyd b. Hâlid’dan: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Horoza sövmeyin. Çünkü o, namaz için uyandırır*» buyurdu” şeklinde rivayette bulunmuşlardır. İsnâdı ceyyiddir. Başka bir lafızla da: “*O, namaza çağırmaktadır*” şeklinde rivayet edilmiştir.

Burada kastedilen gerçekten namaz için ötmesi değildir. Allah’ın yaratmış olduğu fitrat olarak horoz, tan ağaracağı zaman ve zeval vaktinde arka arkaya öter. İnsanlar da onun ötmesiyle namazı hatırlar.

Taberânî’nin *Mu’cem*’inde şöyle rivayet edilmiştir: “*Yüce Allah’ın beyaz bir horozu vardır. Kanatları zümrüt, yakut ve incilerle süslüdür. Bir kanadı doğuda, bir kanadı da batıdadır. Başı Arş’ın altında, ayakları havadadır. Her seher vaktinde öter ve insanlar ve cinler dışında yeryüzü ve gökyüzündeki herkes onu işitir. İşte o zaman da yeryüzündeki horozlar öterek kendisine cevap verir. Kıyamet günü yaklaştığı zaman Yüce Allah: «Kanatlarını topla ve artık sesini kıs» diye buyurur. İnsanlar ve cinler dışında yeryüzü ve gökyüzündeki herkes kıyamet vaktinin geldiğini anlar.*”

Taberânî ve Beyhakî’nin *Şuab*’da Muhammed b. el-Münkedir kanalıyla Câbir’den bildirdiklerine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “*Yüce Allah’ın bir horozu vardır. Bu horozun ayakları yerin alt kısmında, başı ise Arş’ın altındadır. Gecenin bir kısmı geçince: «Kuddûs’u tesbih edin» diye öter. Bunun üzerine yeryüzündeki horozlar da öter.*” İbn Adiy, *el-Kâmil*’de ravisi Ali b. Ali el-Lehbî için: “Kendisi Câbir’den münker hadisler nakletmektedir” demiştir.

Konu içindeki hadis, ibadeti belli bir ölçüde ağır olmayacak bir şekilde yapmak ve ibadette aşırı kaçmayı terketmek yönündedir.

Hadisin ravileri Mervî, Vâsıtlı ve Kûfelidir. İçinde oğulun babadan ve tâbînin sahabiden rivayeti bulunmaktadır. Buhârî bunu bu konu içinde ve

¹ Uydurma bir hadistir. Bak: *Tenzîhu’ş-şerîa* 1/189

ayrıca *Rikâk* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², Ebû Dâvud ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

Ebu'l-Ahvas, Sâlim b. Süleym el-Kûfî'dir.

Eş'as, Eş'as b. Ebi'ş-Şa'sâ'dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece yarısı veya gecenin üçte ikisi geçtiği ve horoz öttüğü zaman kalkıp namaz kılardı. Zira horoz gecenin üçte ikisi geçtiği zaman çok öter. İşte o vakit rahmetin ve sükûnetin indiği, sessizliğin de olduğu zamandır.

Bu rivayette: "Kalkıp namaz kılardı" denilmesiyle Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kalktığı zaman ne yaptığı bize bildirilmiş oldu. Bu rivayet, Şu'be'nin mucmel olan rivayetine muhaliftir. Müstemlî ve Hamevî'nin nüshalarında: "Sonra namaz için kalkardı" şeklindedir.

۱۱۳۳ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ ذَكَرَ أَبِي عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ مَا أَلْفَاهُ السَّحَرُ عِنْدِي إِلَّا نَائِمًا تَغْنِي النَّبِيَّ ﷺ. تحفة ۱۷۷۱۵

1133- "Mûsa b. İsmâîl — İbrâhîm b. Sa'd — babası" isnâdıyla Ebû Seleme'nin bildirdiğine göre Hz. Âişe, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) kastederek: "O benim yanımda iken seher vakti olduğunda, mutlaka uyuyor olurdu" demiştir.

Mûsa, Mûsa b. İsmâîl et-Tebûzekî'dir.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Sa'd b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf ez-Zührî'dir.

İbrâhîm'in babası, Sa'd b. İbrâhîm'dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'tır.

Hiz. Âişe'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinin yanında iken seher vakti olduğunda, horozun ötmesinden sonra mutlaka namazını kılmış uyuyor olurdu.

¹ Hadis ayrıca 6461 ve 6462'de geçmiştir.

² Müslim 741

Hız. Âişe'nin başka bir rivayette: "Namazını bitirince bakar, ben uyanık isem benimle konuşur, uyumuş isem de uzanırdı" demesine bakacak olursak, buradaki uyur olmaktan kasıt, gerçekte bir uyku mu, yoksa yanı üzerine uzanmak mıdır? Yoksa sadece Ramazan ayı dışında olan uzun gecelerde mi uyurdu? Ancak bunu iddia etmek için delil gerekmektedir.

Hız. Âişe rivayetinde: "O benim yanımda iken" derken "O" ifadesiyle Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) kastetmektedir. Zira Ümmü Seleme, Hız. Âişe'ye Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) seher vaktinde sabah namazının iki rekâtını kıldıktan sonra uyumasını sormuştu.

Bu hadisi tâbîî tâbîiden rivayet etmiştir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۸ - بَابُ مَنْ تَسَحَّرَ فَلَمْ يَنَمْ حَتَّىٰ صَلَّى الصُّبْحِ

8- SAHUR YEMEĞİ YEDİKTEN SONRA SABAH NAMAZINI KILINCAYA KADAR UYUMAYAN KİMSE

Hamevî ve Müstemlî'nin nüshalarında: "Sahur yemeği yedikten sonra namaza kalkan kimse" şeklindedir.

۱۱۳۴ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا رَوْحٌ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ وَزَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - تَسَحَّرَا ، فَلَمَّا فَرَّغَا مِنْ سَحُورِهِمَا قَامَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ إِلَى الصَّلَاةِ فَصَلَّى . قُلْنَا لَأَنَسٍ كَمْ كَانَ بَيْنَ قَرَأَتِهِمَا مِنْ سَحُورِهِمَا وَدُخُولِهَا فِي الصَّلَاةِ قَالَ كَقَدَرِ مَا يَقْرَأُ الرَّجُلُ خَمْسِينَ آيَةً طَرَفَهُ

۵۷۶ - تحفة ۱۱۸۷

1134- "Yâkûb b. İbrâhîm — Ravh — Saîd — Katâde" isnâdıyla Enes b. Mâlik der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve Zeyd b. Sâbit, sahur yemeği yedikten sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp namaz kıldı." Katâde der ki: Enes'e: "Sahuru bitirmeleri ve namaza başlamaları arasında ne kadar zaman vardı?" dediğimizde: "Kişinin elli âyet

¹ Müslim 742

okuyabileceği kadar bir zaman” cevabını verdi.

Yâkûb, Yâkûb b. İbrâhîm ed-Devrakî'dir.

Ravh, Ravh b. Ubâde'dir.

Katâde, Katâde b. Diâme'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve Zeyd b. Sâbit, sahur yemeği yedikten sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp sabah namazını kılmıştır. Enes'e sahur bitirmeleri ve namaza başlamaları arasında ne kadar zaman olduğu sorulunca, Enes, kişinin elli âyet okuyabileceği kadar bir zaman olduğunu söylemiştir.

Tûbuştî der ki: “Bu, tahmin edilen bir süredir ve Müslümanların bununla amel etmesi caiz değildir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yapmasına Allah mutalaa etmez. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) din işlerinde hata etme konusunda masumdur. Bu hadis daha önce Fecrin vakti konusu içinde zikredilmişti.”¹

۹ - باب طَوَّلِ الْقِيَامَ فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ

9- GECE NAMAZINDA KIYAMIN UZUN OLMASI

Hamevî ve Mustemlî'nin nüshalarında: “Gece namazında namazın uzun olması” şeklindedir. Bu da kıyamın değil de, namazın uzunluğuna delâlet etmesi açısından hadisteki rivayete muvafıktır.

Kuşmeyhanî'nin nüshasında: “Gece namazında kıyam” şeklindedir.

۱۱۳۵ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةً ، فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى هَمَمْتُ بِأَمْرِ سَوْءٍ . قُلْنَا وَمَا هَمَمْتَ قَالَ هَمَمْتُ أَنْ أَفْعَدَ وَأَذَرَ النَّبِيَّ ﷺ . تحفة ۹۲۴۹

1135- “Süleymân b. Harb — Şu'be — A'meş — Ebû Vâil” isnâdıyla Abdullah şöyle demiştir: “Bir gece Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kıldım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamı o kadar

¹ Hadis ayrıca 576'da geçmektedir.

uzattı ki ben kötü bir şey yapmayı düşündüm.” Ravi der ki: Kendisine: “Ne yapmayı düşündün?” dediğimizde: “Oturmayı ve Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) yalnız bırakmayı düşündüm” karşılığını verdi.

Süleymân, Süleymân b. Harb el-Vâşihî el-Ezdî el-Basrî’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

A’mes, Süleymân b. Mihrân’dır.

Ebû Vâil, Şakîk b. Seleme el-Ezdî’dir.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Abdullah b. Mes’ûd bir gece Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kıldı ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamı o kadar uzattı ki Abdullah kötü bir şey yapmayı düşündü. Sonra kendisine ne yapmayı düşündüğü sorulunca da oturmayı ve Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) yalnız bırakmayı düşündüğünü söyledi. Nafile namazda oturmak caizdir, ancak Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı edeb olarak ve ona muhalif bir şekilde davranmak açısından Abdullah’ın oturması uygun değildi.

Abdullah güçlü biri idi ve Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) iktida etmeye dikkat ederdi. Eğer Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyama çok fazla uzatmamış olsaydı Abdullah oturmayı düşünmezdi.

Nafile namazda çokça rükû ve secde etmenin mi, yoksa kıyamı uzatmanın mı daha faziletli olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Bazıları çokça rükû ve secde etmenin daha faziletli olduğunu söylerken bazıları kıyamı uzatmanın daha faziletli olduğunu söylemiştir.

Çokça rükû ve secde etmenin daha faziletli olduğunu söyleyenler, Müslim’in *Sevân*’dan: “*Amellerin en faziletlisi, çokça rükû ve secde etmektir*” şeklinde rivayet ettiği hadise dayanarak bunun böyle olduğunu söylemiştir.

Kıyamı uzatmanın daha faziletli olduğunu söyleyenler ise yine Müslim’in: “*En faziletli namaz kunûtu uzun olandır*” şeklinde rivayet ettiği hadise dayanarak bunun böyle olduğunu söylemiştir.

Görüldüğü kadarıyla bu ihtilaflar şahısların ve durumların ihtilaflarından kaynaklanmaktadır.

Hadisin ravileri Basralı Vâsıtlı ve Kûfelidir. Hadisi Müslim¹ ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde ve Tirmizî, *Şemâil*'de tahrir etmişlerdir.

۱۱۳۶ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ حُصَيْنٍ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ حُذَيْفَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا قَامَ لِلتَّهَجُّدِ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسَّوَالِكِ . طر فاه ۲۴۵ ، ۸۸۹ - تحفة ۳۳۳۶

1136- “Hafs b. Ömer — Hâlid b. Abdillâh — Husayn — Ebû Vâil” isnâdıyla Huzeyfe: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece teheccüd namazı kılmak için kalktığı zaman ağzını misvak ile ovardı” demiştir.

Hafs, Hafs b. Ömer el-Havdî'dir.

Hâlid, Hâlid b. Abdillâh b. Abdirrahman et-Tahhân'dır.

Husayn, Husayn b. Abdirrahman es-Sülemî'dir.

Ebû Vâil, Şakîk b. Seleme'dir.

Huzeyfe, Huzeyfe b. el-Yemân'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her zamanki gibi gece teheccüd namazı kılmak için kalktığı zaman ağzını misvak ile ovardı.

İbn Battâl bu hadiste sorun olduğunu, hatta burada zikredilmesinin hatalı olduğunu, bu hatanın da ya bunu yazan kişiden ya da müellifin bunu düzeltmeden vefat etmiş olmasından dolayı kaynaklandığını söylemiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Muhtemelen Müslim'in Huzeyfe'den: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir rekatta Bakara, Nisâ ve Âl-i İmrân sûrelerini okudu” şeklinde naklettiği hadisi kastetmiştir. Onun bunu zikretmeyişi şartlarına uygun olmayışındandır. Ağzını misvakla ovalaması rivayeti, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece kıldığı namazdadır. Buhârî bunu zikrederek hadisin kalan kısmına veya Huzeyfe'nin iki hadisinden birine işaret etmek istemiştir.

İbnu'l-Munîr der ki: “Bana göre başlıktaki mânâyâ işaret etmiştir. Çünkü misvak kullanmak, namaz için güzel bir şekilde hazırlanmak ve namazda zinde kalmak demektir. Kişi bu şekilde kendini gündüz namazındaymış gibi

¹ Müslim 773

hisseder. Ancak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gecesı gündüzü gibiydi. Bu da kıyamın uzun olduğuna delâlet etmektedir.”

Ancak bu rivayet, İbn Abbâs'ın: “Sonra fazla su dökmek şartı ile hafif bir abdest aldı” rivayetine dayanarak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamının kısa olduğunu düşünenlerinin bu düşüncesini yok etmektedir. İbn Abbâs rivayetinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) suyu her tarafına ulaştırarak güzel bir şekilde abdest aldığını, ancak suyu çok dökmediğini bildirmek istemiştir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) suyu her tarafına ulaştırması da abdesti güzel bir şekilde aldığına delâlet etmektedir.

İbn Reşîd der ki: Bunu burada zikretmesi: “Her zamanki gibi gece namazına kalktığı zaman” demesinden dolayıdır.

İkinci hadiste Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) âdetini beyan ettim. Bununla birlikte teheccüd demek, gece namazı demektir. Misvakın uykuyu giderdiği ve namazı uzun tutmada kişiyi zinde bırakması konusunda hiçbir şüphe yoktur.

Fethu'l-Bârî'de bu görüşün doğruya en yakın görüş olduğu söylenmiştir.

Hadisin ravileri, Basralı Vâsıtlı ve Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu *Abdest* ana bölümü içinde zikredildiği gibi Misvak konusu içinde tahrir etmiştir.¹

۱۰ - بَابُ كَيْفَ كَانَ صَلَاةُ النَّبِيِّ ﷺ وَكَمْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ

10- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) NAMAZI NASILDI VE GECENİN BİR KISMINDA KAÇ REKAT NAMAZ KILARDI?

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazı nasıldı ve gecenin bir kısmında kaç rekat namaz kılardı? Ebu'l-Vakt, Ebû Zer ve İbn Asâkir'in nüshalarında: “من الليل” ibaresi yerine “بالليل” ibaresi kullanılmıştır.

Ebû Zer, Ebu'l-Vakt ve Asîlî'nin nüshalarında “كَيْفَ كَانَ صَلَاةُ النَّبِيِّ ﷺ عَلَيْهِ السَّلَامُ” ifadesindeki “كان” ifadesi zikredilmemiştir. Ebû Zer ve Müstemlî'nin nüshalarında “بَابُ كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ؟ وَكَيْفَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ؟” şeklinde. Ebû Zer'in Kuşmeyhanî'den olan rivayeti ise: “وَكَمْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي

¹ Hadis ayrıca 245, 889'da geçmektedir. Müslim 255

”بالليل؟“ şeklindedir.

۱۱۳۷ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ إِنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ قَالَ « مَثْنَى مَثْنَى ، فَإِذَا خِفَتِ الصُّبْحَ فَأَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ ». أطرافه ۴۷۲ ، ۴۷۳ ، ۹۹۰ ، ۹۹۳ - تحفة ۶۸۴۳

1137- “Ebu’l-Yemân — Şuayb — Zührî — Sâlim b. Abdillâh” isnâdıyla Abdullâh Ömer der ki: Bir adam: “Ey Allah'ın Resûlü! Gece namazı nasıl kılınmalıdır?” diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): “Gece namazı ikişer ikişerdir. Sabah namazının geçmesinden korkarsan, bir rekat vitir kıl” buyurdu.¹

Ebu’l-Yemân, Hakem b. Nâfi’dir.

Şuayb, Şuayb b. Ebî Hamza’dır.

Sâlim b. Abdillâh’ın babası, Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb’dır.

Çöl halkından bir adam Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem): “Ey Allah'ın Resûlü! Gece namazı nasıl kılınmalıdır?” diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazının her iki rekatta bir selam vererek ikişer ikişer kılındığını ve sabah namazı vaktinin girmesinden korkması halinde bir rekat vitir kılmasını söylemiştir.

Şâfiî bu rivayeti vitir namazının tek rekat kılınabileceğine huccet saymıştır.

Nevevî: “Ulemânın çoğunluğunun görüşü de bu yöndedir” demiştir. Ebû Hanîfe ise şöyle demiştir: “Vitir namazı bir rekat ile sahîh olmayacağı gibi sadece bir rekat kendi başına asla namaz değildir.”

Bu konudaki sahîh hadisler buna cevap niteliğindedir. Bu hadisler de *Vitir* konusu içinde zikredilmişti.

Hadisin ilk kısmı başlığa mutabıktır. Ebû Yûsuf, Muhammed, Mâlik, Şâfiî ve Ahmed: “Gece namazı ikişer ikişerdir” buyruğunu her iki rekatin sonunda selam vermek üzere buna huccet saymışlardır. Gündüz namazına gelince;

¹ Hadis ayrıca 472, 473, 990, 993, 995’de geçmektedir. Müslim 749

Ebû Yûsuf ve Muhammed: “Dörder dörderdir” demişlerdir. Ebû Hanife ise: “Gece de, gündüz de dörder dörderdir” demiştir. Şâfiî dört ravinin de bunu İbn Ömer’den merfû olarak: “*Gece namazı ikişer ikişerdir*” şeklinde rivayet etmesinden dolayı: “İkişer ikişer olarak kılınır” demiştir.

Evet, kişi bir rekat veya yüz rekat için tekbir getirebilir. Ancak bir rekat olarak kılmak iki sebepten dolayı mekruhtur. Bunlardan biri, kişinin nezir/ adak namazına niyet etmesi halinde bir rekatın yeterli olmayışıdır. İkincisi ise, bazı dostlarımızdan Ebû Hanîfe’nin hilafına şer’i olarak iki rekat kılınması gerektiği yönünde rivayetler nakledilmesidir.

Eğer kişi rekat sayısı olarak bir şeye niyet etmez veya kaç rekat kıldığını karıştırırsa bu caizdir. Zira Dârimî’nin *Müsned*’inde şöyle bir rivayet nakledilmiştir: “Ebû Zer çok sayıda rekat kıldı ve selam verdiğinde Ahnef b. Kays kendisine: «Namazını tek veya çift rekatla bitirip bitirmediğini biliyor musun?» diye sordu. Bunun üzerine Ebû Zer: «Ben bilmiyorum, ancak Yüce Allah bilmektedir» karşılığını verdi.” Yani kişi belli bir sayıya niyet ettiği zaman bu sayıyı arttıracığı veya eksilteceği zaman yine niyet etmelidir.

۱۱۳۸ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ شُعْبَةَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو جَرْمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

- رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ صَلَاةُ النَّبِيِّ ﷺ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً . يَعْنِي بِاللَّيْلِ تَحْفَةً

٦٥٢٥

1138- “Müsedded — Yahya — Şu’be — Ebû Hamza” isnâdıyla İbn Abbâs: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazı on üç rekat idi” demiştir. İbn Abbâs burada gece namazını kastetmektedir.¹

Yahya, Yahya el-Kattân’dır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Ebû Hamza, Nasr b. İmrân ed-Dubaî’dır.

İbn Abbâs, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazının on üç rekat olduğunu bildirdi. Yani Talha b. Nâfi’nin rivayetinde açıklandığı gibi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazında her iki rekatta bir selam

¹ Müslim 764

vermekteydi.

Söz konusu hadis *Vitir* konusunun ilk kısmında zikredilmişti.

۱۱۳۹ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ أَبِي حَصِينٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ وَثَّابٍ عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِاللَّيْلِ . فَقَالَتْ سَبْعٌ وَتِسْعٌ وَإِحْدَى عَشْرَةَ سِوَى رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ . تحفة ۱۷۶۵۴

1139- “İshâk — Ubeydullah — İsrâîl — Ebû Hasîn — Yahya b. Vessâb” isnâdıyla Mesrûk der ki: Hz. Âişe’ye Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını sorduğumda: “Sabah namazının iki rekât sünnetinden başka yedi, dokuz, on bir rekattır” dedi.

İshâk, İshâk b. Râheveyh’dır.

İsrâîl, İsrâîl b. Yûnus b. İshâk es-Sebî’î’dır.

Ebû Hasîn, Osman b. Âsım el-Esedî’dır.

Mesrûk, Mesrûk b. el-Ecda’dır.

Mesrûk, Hz. Âişe’ye Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını sorunca, Hz. Âişe bazen yedi, bazen dokuz, bazen de on bir rekât kıldığını bildirmişti. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde farklı olarak kılması, zamanın genişliğinden veya darlığından veya hastalık ve başka bir özürden veya yaşlanmış olmasından dolayıdır.

Nesâî’de Hz. Âişe’den: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını dokuz rekât olarak kıları. Yaşlanınca da yedi rekât kılmaya başladı” şeklinde zikredilmiştir. On bir rekât kılmasının sebebi, teheccüd ve vitir namazının gece namazı olmasından dolayıdır. Gündüz namazlarının farzları da öğle namazı dört, ikindi namazı dört, akşam namazı da gündüzün vitri olarak üç rekattır. Bu şekilde gece namazını gündüzün farzları adedince saymıştır. İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*’de böyle demiştir.

Ancak: “Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için”¹ âyetine baktığımızda sabah namazının gündüz namazı ve: “Gece şu taraftan

¹ Bakara Sur. 187

(doğudan) gelince oruçlu kimse orucunu açar” buyruğuna baktığımızda akşam namazının gece namazı olduğunu görürüz. Meseleye bu açıdan baktığımızda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazının on üç rekat olduğunu görürüz.

Zührî'nin Urve'den naklettiği rivayete gelince; bu rivayet “Sabah Namazının İki Rekat Sünnetinde Okunacak Miktar” başlığı altında: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazında on üç rekat kılardı. Sonra ezan sesini işittiğinde hafif iki rekat sabah namazının sünnetini kılardı” lafzıyla zikredilecektir. Zührî'nin rivayetinin bu konuda zikredilen rivayete muhalif olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Muhtemelen burada gece namazına yatsı namazının iki rekat sünneti de eklenmiştir. Zira bu namazı evinde kılardı. Veya bu namazı gece namazının başlangıcı olarak kılardı. Müslim'in yanında: “Gece namazına hafif iki rekatla başladı” şeklinde bir rivayet bulunmaktadır.

Bu ihtimal Buhârî ve başkasının yanında Ebû Seleme'den: “Önce dört rekat, sonra dört rekat ve sonra üç rekat daha kılardı” şeklinde nakledilmiştir. Bu da hafif olan iki rekatın on bir rekatın içinde olmadığını göstermektedir. Zührî'nin rivayetine göre de on bir rekatın içindedir. Hafız olan kimsenin ziyadesi de kabul edilmektedir.

۱۱۴۰ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى قَالَ أَخْبَرَنَا حَنْظَلَةُ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً مِنْهَا الْوُتْرُ وَرَكْعَتَا الْفَجْرِ . تحفة ۱۷۴۴۸

1140- “Ubeydullah b. Mûsa — Hanzale — Kâsım b. Muhammed” isnâdıyla Hz. Âişe: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını vitir namazı ve sabah namazının iki rekatı içinde olmak üzere on üç rekat kılardı” demiştir.¹

Ubeydullah, Ubeydullah b. Mûsa el-Absî el-Kûfî'dir.

Hanzala, Hanzala b. Ebî Süfyân el-Esved b. Abdirrahman'dır.

¹ Müslim 738

Kâsım, Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıddîk'tir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını on üç rekat kılar. Vitir namazı ve sabah namazının iki rekat sünneti de bu on üç rekatın içindedir.

Bazı nüshalarda: "وَرَكْعَتَا الْفَجْرِ" ifadesi yerine: "وركعتي الفجر" ifadesi zikredilmiştir. Müslim'in rivayeti de bu yönde: "On rekat kılar ve vitir olarak bir rekat daha kılar. Sonra da sabah namazının iki rekat sünnetini kılar. Bu da on üç rekat etmektedir" şeklindedir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazını çoğunlukla bu şekilde kılar.

۱۱ - بَابُ قِيَامِ النَّبِيِّ ﷺ بِاللَّيْلِ وَنَوْمِهِ وَمَا نُسَخَ مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ

11- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) GECE İBADETİ, UYKUSU VE GECE İBADETİNDEN NESH EDİLEN MİKTAR

وَقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ * قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا * نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا * أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا * إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا * إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطَاءً وَأَقْوَمُ قِيلًا * إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا﴾ وَقَوْلِهِ ﴿عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ يَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا﴾. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - نَسَأَ قَامَ بِالْحَبَشِيَّةِ ، وَطَاءَ قَالَ مُوَاطَّةَ الْقُرْآنِ أَشَدُّ مُوَافَقَةً لِسَمْعِهِ وَبَصَرِهِ وَقَلْبِهِ ﴿لِيُؤْطِئُوا﴾ لِيُؤْافِقُوا

Yüce Allah şöyle buyurur: "Ey örtünüp bürünen! Birazı hariç geceleyin kalk. Yarısı kadar veya ondan biraz eksik; yahut biraz arttır. Kur'ân'ı da ağır ağır oku. Doğrusu biz sana (taşıması) ağır bir söz vahyedeceğiz. Şüphesiz gece kalkışı, (kalp ve uzuvlar arasında) tam bir uyuma ve sağlam bir kıraata daha elverişlidir.

Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var.”¹

Yine Yüce Allah şöyle buyurur: **“Sizin bu vakitleri takdir edemeyeceğinizi bildiğinden tövbenizi kabul etmiştir. Artık, Kur’ân’dan kolayınıza geleni okuyun; Allah, içinizden hasta olanları, Allah’ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacak olan kimseleri ve Allah yolunda savaşıacak olanları şüphesiz bilir. Kur’ân’dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a gönül hoşluğuyla ödünç verin. Kendiniz için önden (dünyada iken) ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onu bulursunuz; hem de daha üstün ve mükâfatça daha büyük olmak üzere.”²**

İbn Abbâs der ki: “نَسَا (Neşee)” ifadesi Habeş dilinde kalktı mânasındadır. “وَلَا (Vitae)” ifadesi de Kur’ân’ı okuma mânasındadır. Bu vakitte kişinin kulağı, gözü ve kalbi daha fazla uyum içinde olur. Gece Kur’ân okumak, kişinin kalbine nüfuzu bakımından gündüz okunandan daha elverişlidir. “لِيُؤْطُوا (Liyuvâtîû)” ifadesi de muvafık olması için mânasındadır.

Müslim, Sa’d b. Hişâm kanalıyla Hz. Âişe’den şöyle rivayette bulunmuştur: “Yüce Allah, Müzzemmil Sûresi’nin ilk kısmında gece namazını farz kıldı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbı bir yıl boyunca gece namazı kıldılar. Sonra sûrenin sonunda hafifletme ruhsatı indirildi ve farz olan gece namazı tatavvu yani nafil namazı oldu.”

Burhânuddîn en-Nesefî, *eş-Şifâ*’da şöyle demiştir: Yüce Allah, Resûl’üne uyku yerine teheccüd, örtünüp bürünme yerine de ibadeti tercih etmesini emretti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbı uykularını bırakarak Yüce Allah’ın rızasını kazanmak için çaba harcayarak ayakları şişinceye kadar gecelerini ibadetle ihya etmeye başladılar. Benizleri sararıp yorgunlukları yüzlerinden belli olmaya başlayınca Yüce Allah onlara acıdı ve onlara hafifletmede bulundu.

¹ Müzzemmil Sur. 1-7

² Müzzemmil Sur. 20

Şâfiî, âlim bir kişiden naklederek şöyle anlatmıştır: “Sûrenin son kısmında: **«Artık, Kur’ân’dan kolayınıza geleni okuyun»**¹ buyruğu, kolaylarına geleni dışında gece namazını neshetmiştir. Sonra da beş vaktin farz kılınmasıyla o da neshedilmiştir.”

“Kur’ân’ı da ağır ağır oku”² buyruğu, Kur’ân’ı tane tane ve anlamı bozulmasını diye dağıtmadan oku anlamındadır.

Ebû Bekir b. Tâhir der ki: “Şüphesiz biz sana ağır bir söz bırakacağız”³ buyruğu, kendisiyle amelin ağır olduğu bir söz bırakacağız anlamındadır. İbn Ebî Hâtim’in bildirdiğine göre Hasan bunun kıyamet gününde Mizan’da ağır basan bir söz bırakacağız anlamında olduğunu söylemiştir. Başka bir kanalla da bildirdiğine göre “إِنْ نَاشَأَ اللَّيْلُ”⁴ ifadesi gece kıyamı anlamındadır. “Daha tesirli ve o zaman okumak daha elverişlidir”⁵ buyruğu da gece sessizliğinde Kur’ân okumanın daha elverişli olduğu mânâsındadır. “Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var”⁶ buyruğu da gündüz vakti işlerin için yeterince vaktin olacaktır mânâsındadır. Semerkandî bunu açıklarken: “Gündüz işlerini görmek için bolca vaktin olacaktır. Bu sebeple gece vakti namaz kılmaya bak” demiştir.

“عَلِمَ أَنْ لَنْ تُخْصَوْه”⁷ buyruğu, sizin buna güç yetiremeyeceğinizi ve bunun size ağır geleceğini bildi, mânâsındadır. “Tövbenizi kabul etmiştir”⁸ buyruğu, gece kıyamını terketmenize ruhsat verdi, mânâsındadır. “Kur’ân’dan kolayınıza geleni okuyun”⁹ buyruğu, kolayınıza geldiği kadar gece namazı kılın mânâsındadır. Bu da sûrenin ilk kısmındaki âyetlerin

¹ Müzzemmil Sur. 20

² Müzzemmil Sur. 4

³ Müzzemmil Sur. 5

⁴ Müzzemmil Sur. 6

⁵ Müzzemmil Sur. 6

⁶ Müzzemmil Sur. 7

⁷ Müzzemmil Sur. 20

⁸ Müzzemmil Sur. 20

⁹ Müzzemmil Sur. 20

hükümünü neshetmektedir. Sonra da beş vakit namazın farz kılınması ile tüm olarak neshedildi. Veya burada gerçekte Kur'ân'ın okunması kastedilmektedir.

Sonra Yüce Allah: “Allah, içinizden hasta olanları, Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacak olan kimseleri ve Allah yolunda savaşıacak olanları şüphesiz bilir”¹ buyruğuyla neden neshettiğini belirtti. “Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun; namazı kılın; zekatı verin”² buyruğu, akşam ve yatsı namazlarında kolayınıza geleni okuyun mânâsındadır. Zekat ile de fitır sadakası kastediliyor olmalıdır ki Mekke'de zekat yoktu. Bunu bu şekilde açıklayan da, sûrenin son kısmının Medenî olduğunu söylemiştir.

“Allah'a güzel ödünç takdiminde bulunun kendiniz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin; Allah elbette bağışlar ve merhamet eder”³ buyruğu ile diğer müstehab sadakalar ve bu sadakaların âhiretteki sevabı kastedilmektedir. Ayrıca Allah'ın tövbe ve istiğfar eden kişiye merhamet etmesi kastedilmektedir.

İbn Abbâs'ın: “نَشَأَ (Neşee) ifadesi Habeş dilinde «kalktı» mânâsındadır” şeklindeki açıklamasını Abd b. Humeyd sahîh bir isnâdla Saîd b. Cübeyr'den mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Kur'ân'da Arapça'dan başka bir lugat yoktur. Böyle bir şey söylene bile bu her iki lugata muvafık olmasından dolayıdır. Bu sebeple de “Neşee” ifadesi bu yönde açıklanmıştır.

Buhârî, Abd b. Humeyd'in Mücâhid'den mevsûl olarak naklettiği rivayete dayanarak: “وِطَاءَ (Vitâe)” ifadesi de Kur'ân'ı okuma, bu vakitte kişinin kulağının, gözünün ve kalbinin daha fazla uyum içinde olduğu mânâsında olduğunu söylemiştir. Sonra bunu tekid eden şu açıklamayı zikretmiştir: “يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُؤَاطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ (=Allah'ın haram kıldığının sayısını bozmak ve O'nun haram kıldığını helâl kılmak için (haram

¹ Müzzemmil Sur. 20

² Müzzemmil Sur. 20

³ Müzzemmil Sur. 20

ayını) bir yıl helâl sayarlar, bir yıl da haram sayarlar)”¹ buyruğundaki: “ليواطؤوا” ifadesi muvafık olması için mânasındadır. Taberî bunu Mücâhid kanalıyla İbn Abbâs’tan: “*Liyuşâbihû*” lafzıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir.

١١٤١ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُفْطِرُ مِنَ الشَّهْرِ حَتَّى نَظُنَّ أَنْ لَا يَصُومَ مِنْهُ ، وَيَصُومُ حَتَّى نَظُنَّ أَنْ لَا يُفْطِرُ مِنْهُ شَيْئًا ، وَكَانَ لَا تَشَاءُ أَنْ تَرَاهُ مِنَ اللَّيْلِ مُصَلِّيًا إِلَّا رَأَيْتُهُ وَلَا تَائِبًا إِلَّا رَأَيْتُهُ . تَابَعَهُ سُلَيْمَانُ وَأَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ عَنْ مُحَمَّدٍ . أَطْرَافَهُ ١٩٧٢ ، ١٩٧٣ ، ٣٥٦١ - تحفة ٧٤٢ ، ٦٨٢ ، ٦٨٠ ،

1141- “Abdulazîz b. Abdillâh — Muhammed b. Câfer — Humeyd” isnâdıyla Enes der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bazen bir ayda o kadar çok oruç tutardı ki, tüm ayı oruçlu geçirecek diye düşünürdük. Bazen de bir ayda oruca o kadar uzun bir süre ara verirdi ki artık o ayda hiç oruç tutmayacağını düşünürdük. Onu gece vakti namazda görmek istediğimizde namaz kılarken, uyurken görmek istediğimizde de uyurken görebilirdik.”

Süleymân ve Ebû Hâlid el-Ahmar bunu Humeyd’den rivayet ederek ona mutabaat etmişlerdir.

Abdulazîz, Abdulazîz b. Abdillâh b. Yahya el-Kureşî el-Âmirî’dir.

Muhammed, Muhammed b. Câfer b. Ebî Kesîr el-Medenî’dir.

Humeyd, Humeyd et-Tavîl’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bazen bir ayda o kadar çok oruç tutardı ki tüm ayı oruçlu geçireceğini düşünürlerdi. Bazen de bir ayda oruca o kadar uzun bir süre ara verirdi ki artık o ayda hiç oruç tutmayacağını düşünürlerdi. Onu gece vakti namazda görmek istediklerinde namaz kılarken, uyurken görmek istediklerinde de uyurken görebilirlerdi.

Yani Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi vesellem) hangi durumda görmek istedilerse

gördüler. Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) namazda görmek istediklerinde namazda ve uyurken görmek istedikleri zaman uyurken görürlerdi. Bu da gecenin tamamında uyuduğuna delâlet etmektedir. Tatavvu namazı işte bu şekildedir. Yüce Allah'ın: “**Birazı hariç geceleyin kalk**”¹ buyruğu doğrultusunda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaza kalkma ve uyuma zamanları farklı idi. Yani bu namaz için belirlemiş olduğu muayyen bir vakit yoktu. Kolayına nasıl geliyorsa namaza o vakitte kalkıyordu.

Bu da Hz. Âişe'nin: “Horoz sesini işittiği zaman kalkardı” şeklindeki rivayetine muhalif değildir. Zira bu haberler Hz. Âişe ve İbn Abbâs'tan nakledilmiştir.

Hadisin ravileri Medineli ve Basralıdır. Buhârî bunu ayrıca *Oruç* konusu içinde tahrir etmiştir.

Süleymân ve Ebû Hâlid Süleymân b. Hayyân el-Ahmar bunu Humeyd'den rivayet ederek ona (Muhammed b. Câfer'e) mutabaat etmişlerdir.

Buhârî, Ebû Hâlid'in mutabaatını *Oruç* konusu içinde tahrir etmiştir.²

۱۲ - بَابُ عَقْدِ الشَّيْطَانِ عَلَى قَافِيَةِ الرَّأْسِ إِذَا لَمْ يُصَلِّ بِاللَّيْلِ

12- KİŞİNİN GECE NAMAZI KILMADIĞI ZAMAN, ŞEYTANIN GECELEYİN ONUN ENSESİNE DÜĞÜM ATMASI

Kişi yatsı namazını kılmadan yattığı zaman, şeytanın geceleyin onun ensesine düğüm atması.

۱۱۴۲ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يَغْقُدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ ، يَضْرِبُ كُلَّ عُقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ

¹ Müzzemmil Sur. 2

² Hadis ayrıca 1972, 1973, 3561'de geçmektedir. Müslim 1158

فَذَكَرَ اللَّهُ أَنْحَلْتُ عُقْدَةً، فَإِنْ تَوَضَّأْتُ أَنْحَلْتُ عُقْدَةً، فَإِنْ صَلَّى أَنْحَلْتُ عُقْدَةً فَأَصْبَحَ نَشِيطًا
طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ. طرفه ۳۲۶۹ - تحفة ۱۳۸۲۵

1142- "Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Ebu'z-Zinâd — A'rec" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizden birisi uyuyunca şeytan geceleyin onun ensesine üç düğümlü bir ip bağlar. Her düğümde de: «Daha önünde uzun gece var, uyu» der. O kimse uyanıp Allah'ı anarsa bir düğüm çözülür. Kalkıp abdest aldığı zaman bir düğüm (daha) çözülür. Namaza durduğu zaman bütün düğümler çözülür ve gönlü hoş ve dinç olarak sabahlar. Eğer (Allah'ı anmayı, abdest almayı ve namaz kılmayı) yapmazsa, gönlü habis ve uyuşuk bir şekilde sabahlar."*¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes'tir.

Ebu'z-Zinâd, Abdullah b. Zekvân'dır.

A'rec, Abdurrahman b. Hürmüz'dür.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin uyuyunca şeytanın geceleyin onun ensesine üç düğümlü bir ip bağladığını bildirmiştir. Burada yatsı namazını cemaatle kılan kişinin de kastedildiği muhtemeldir. Zira daha önce: **"Şurası muhakkak ki, benim (ihlâslı) kullarım üzerinde senin hiçbir ağırlığın olmayacaktır"**² buyruğunda olduğu gibi Allah'ın peygamberleri şeytanlardan koruduğu zikredilmişti. Uyuyacağı zaman Âyetü'l-Kürsî'yi okuyan kimsenin de sabahlayana kadar şeytandan korunmuş olacağı sâbittir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), her düğümde de: *"«Daha önünde uzun gece var, uyu» der"* buyurdu. Yani şeytan kişiye uyumasını, kalkmak için acele etmemesini ve gecenin daha uzun olduğunu söyler.

Bu düğümleme mecazi değil de gerçek ise o zaman: **"Düğümlere**

¹ 3269'da gelecektir.

² İsrâ Sur. 65

üfleyenlerin şerrinden”¹ buyruğunda olduğu gibidir. Bu da şeytanın bir ip alıp sihirli sözler söyleyerek bir düğüm atmasıyla olur. Büyülenen kişi bu durumda bir hastalık veya başka bir şeyle müteessir olur. Bu düğümleme ensenin bizzat kendisinde değil de ensenin arkasında yapılır. Peki bu düğümleme başa veya başka bir şeye mi yapılmaktadır? Muhtemelen bu bizzat başa yapılmamaktadır. Zira herkesin saçı yoktur. İbn Mâce’nin rivayetinde: *“Sizden her bir kişinin ensesinde üç düğümlü bir ip vardır”* şeklinde zikredilmiştir. Ahmed’in rivayeti ise: *“Sizden biri uyuduğu zaman bir ipe başına bir düğüm atılır”* şeklindedir.

Nakledildiğine göre şeytanın düğüm vurması mecâzidir. Bunlar şeytanın uyuyan kimseye yaptığını büyücünün büyülediği kimseye yaptığı fiile benzetirler. “يضر” ifadesi: **“Onların kulaklarını (dış dünyaya) kapattık”²** buyruğunda olduğu gibi uyuyan kişinin uyanma hissiyatını giderme mânasındadır. Yani kişi bu durumda derin ve uzun bir uykuya dalmış olur.

Düğümün üç ile zikredilmesi ya tekîd ya da düğümler ancak bu üç şeyle yani zikir, abdest ve namazla çözüldüğündendir. O kimse uyanıp Allah’ı kendisine inandığı her şeyle anarsa, yani Kur’ân veya hadis okursa veya şer’î işlerle meşgul olursa üç düğümden biri çözülür. Kalkıp abdest aldığı zaman bir düğüm daha çözülür. Farz veya nafil namaza durduğu zaman da bütün düğümler çözülür ve gönlü hoş ve dinç olarak sabahlar.

Bu da göstermektedir ki düğümlerin hepsi namaz ile çözülmektedir. Bu düğümler abdestsiz uyuyan kimseler için has bir şeydir. Yine temkinli bir şekilde uyuyan ve kalkıp abdest almadan namaz kılan kimselere has bir şeydir. Zira namaz için abdest gerekmektedir.

Müslim’in: “Birincide bir düğüm, ikincide iki düğüm ve üçüncüde bütün düğümler çözülür” şeklindeki rivayeti bu muhtelif rivayetlerin sahih olduğuna delâlet etmektedir.

Namaz kılan kimsenin hoş ve dinç bir şekilde sabahlaması Yüce Allah’ın kendisini ibadete muvaffak kılması, bundan dolayı kendisine sevap vaad edilmesi, şeytanın düğümlerinin kendisinden irak kılınması ve Allah’ın kendi-

¹ Felak Sur. 4

² Kehf Sur. 11

sine bereket ihsan etmesi açısından. Bundan da anlaşılmaktadır ki gece namazında gönül hoşluğu vardır. Gece abdest alıp namaz kılmayanın nefsi pis olarak sabahlaması ya alışkanlık edindiği namazı bıraktığından yahut niyet ettiği hayrı yapamadığından dolayıdır.

Bu hadis, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Sizden biriniz, sakın: «Nefsim habis (pis) oldu» demesin” buyruğuna muhalif değildir. Çünkü hadiste kişinin bu sözü kendisi için söylemesi yasak edilmiştir. Bu hadiste ise başkasının sıfatı haber verilmektedir. Kişinin uyuşuk bir şekilde sabahlaması, şeytanın isteklerini yerine getirmesi ve gece kıyamındaki nasibini kaybederek şeytanın muzaffer olmasından dolayıdır.

Kişi bu üç şeyi yani zikri, abdesti ve namazı bir araya getirmediği zaman bunlardan birini yapmış olsa bile nefsi pis ve uyuşuk olarak sabahlayanlar zümresine dahil olur. Bu durum kuvvet ve hafiflik ile alakalı bir şey değildir. Allah’ı zikreden kimse bu konuda zikretmeyen kimseden daha hafiftir. Yani buradaki habis ifadesi ile yapılan kınama gece namazına kalkmayıp onu kaybeden kişiye hastır.

Gece namazı kılmayı alışkanlık edinen kimse, uyanamayıp o namazı kılamadığı zaman Yüce Allah yine kendisine namazı kılmış gibi sevap yazar. Uykusu da kendisi için sadaka sayılır.

Mutlak olarak hadis, namaz kılmakla mükellef olanların kılın veya kılmasın herkesin başına düğüm atıldığına, bu üç şeyi yerine getiren kişinin düğümlerinin çözüldüğüne delâlet etmektedir. Başlık ise düğümlerin namaz kılmayanın başına atıldığı yönündedir. O zaman neden namaz kılanın da, kılmayanın da başına düğüm atıldığı söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Burada kastedilen, düğümlerin namazı terkeden kişinin üzerinde kalması, namaz kılan kimsenin üzerinden çözülmesi ve düğüm atılmamış gibi izinin yok olmasıdır.” Mâzîrî böyle demiştir.

Başlıkta namaz kılmayan ifadesi ile yatsı namazını veya gece namazından bir namaz kılmamış kimse kastedilmektedir. Yani burada kesin olarak yatsı namazı kastedilmemektedir.

Hadisten anlaşıldığına göre düğümler uyku vaktinde atılmaktadır. Bu da namaz kılmış olsun veya olmasın durumun aynı olduğunu göstermektedir.

Aynî'nin *Umdetu'l-Kârî*'de bunu "Muhtemelen başlıkta menfi olarak zikredilen namaz yatsı namazıdır" diyen *Fethu'l-Bârî* eserinin sahibine (İbn Hacer'e) cevap olarak söylemiştir. Sanırım burada yatsı namazını cemaatle kılanın hilafına yatsı namazından önce uyuyan kişiye şeytanın düğüm attığını kastetmektedir. Zira böylesi biri, düğümleri çözmek için gece namazına kalkan kimse gibidir. Hadisi Ebû Dâvud tahrir etmiştir.¹

۱۱۴۳ - حَدَّثَنَا مُؤَمَّلُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنَا عَوْفٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو رَجَاءٍ قَالَ حَدَّثَنَا سَمُرَةُ بْنُ جُنْدَبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الرُّؤْيَا قَالَ « أَمَّا الَّذِي يُتْلَعُ رَأْسُهُ بِالْحَجَرِ فَإِنَّهُ يَأْخُذُ الْقُرْآنَ فَيَرْفُضُهُ وَيَنَامُ عَنِ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ » أَطْرَافَهُ ۷۰۴۷ ، ۶۰۹۶ ، ۴۶۷۴ ، ۳۳۵۴ ، ۳۲۳۶ ، ۲۷۹۱ ، ۲۰۸۵ ، ۱۳۸۶ ، ۸۴۵ ۴۶۳۰

1143- "Müemmel b. Hişâm — İsmâîl — Avf — Ebû Recâ" isnâdıyla Semure b. Cundub'un bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gördüğü rüyayı anlatırken: "İlk gördüğün ve başı taşla yarılan adam Kur'ân'ı öğreniyor, ancak onunla amel etmiyordu ve kılması gereken farz namazını kılmayıp uyuyordu" buyurmuştur.²

Müemmel, Müemmel b. Hişâm el-Basrî'dir.

İsmâîl, İsmâîl b. İbrâhîm b. Sehm el-Esdî el-Basrî'dir.

Avf, Avf el-A'râbî'dir.

Ebû Recâ, İmrân b. Milhân el-Utâridî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gördüğü uzun rüyayı anlatırken kendisine ilk gördüğü ve başı taşla yarılan adamın Kur'ân'ı öğrenip onunla amel etmeyen ve kılması gereken farz namazı olan yatsı namazını kılmayıp vakti geçene kadar veya sabah namazı vakti girene kadar uyuyan kimse olduğu söylenmiştir. Çünkü kişi, yatsı namazını genellikle uykudan dolayı kaçırır.

¹ Müslim 776

² Hadis ayrıca 845, 1386, 2085, 2791, 3236, 3354, 4674, 6096, 7047'de geçmektedir. Müslim 2275

۱۳ - بَابُ إِذَا نَامَ وَلَمْ يُصَلِّ بِآلِ الشَّيْطَانِ فِي أَذْنِهِ

13- ŞEYTANIN NAMAZ KILMADAN UYUYAN KİMSENİN KULAĞINA BEVLETMESİ

۱۱۴۴ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ قَالَ حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ رَجُلٌ فَقِيلَ مَا زَالَ نَائِمًا حَتَّى أَصْبَحَ مَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ . فَقَالَ « بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أَذْنِهِ » . طرفه ۳۲۷۰ - تحفة ۹۲۹۷

1144- “Müsedded — Ebu’l-Ahvas — Mansûr — Ebû Vâil” isnâdıyla Abdullah der ki: Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında bir adamdan bahsedilip: “Sabaha kadar uyudu ve namaza kalkmadı” denilince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Şeytan onun kulağına bevletmiştir” buyurdu.

Ebu’l-Ahvas, Sellâm b. Süleym’dır.

Mansûr, Mansûr b. el-Mu’temir’dır.

Ebû Vâil, Şakîk b. Seleme’dır.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında bir adamdan bahsedildi. Hâfız İbn Hacer şöyle demiştir: “Bu adamın adını bilmiyorum. Ancak Saîd b. Mansûr, Abdurrahman b. Yezîd en-Nehaî kanalıyla İbn Mes’ûd’dan bu yönde bir rivayette bulunarak bu kişinin İbn Mes’ûd olduğunu ve Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): « *Vallahi şeytan bu gece arkadaşınızın kulağına bevletmiştir* » buyurduğunu söylemişti.”

Oradakilerden bir kişi: “Bu adam sabaha kadar uyudu ve namaza kalkmadı” dedi. Burada farz namaz kastedilmektedir. İbn Hibbân’ın *Sahîh*’de tahrir ettiği rivayette Süfyân’ın: “Bu adam uyudu ve farz namazı kılmadı” lafzıyla aktarması buna delâlet etmektedir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Şeytan onun kulağına bevletmiştir” buyurdu. Burada bevletmenin hakikatini kasdetmek olanaksız değildir. Zira şeytanın yiyip içtiği ve evlendiği sâbit olmuştur. Bu sebeple de bevletmesine bir mani yoktur. Veya burada öten horozun sesini işitmemesi için kinaye olarak kulağına bevlini bıraktığı zikredilmiştir.

Tûrbuşî der ki: “Muhtemelen burada şeytanın kişinin kulağını batıl şeylerle doldurup bu şekilde kulağına bevlettiği ve hakka olan daveti işitmemesini sağladığı söylenmektedir.”

Yüce Allah: “Bunun üzerine biz de o mağarada onların kulaklarına nice yıllar perde koyduk (uykuya daldırdık)”¹ buyurmaktadır. Burada da hiçbir sesi algılamayacakları bir şekilde onları uykuya daldırması kastedilmektedir.

Burada özellikle necasetlerden de bevin zikredilmesi deliklere ve damarlara kolayca akıp girdiği içindir. Bu şekilde bütün azalara bir tembellik verir.

Buhârî’nin hocası dışında hadisin ravileri Kûfelidir. Buhârî bunu ayrıca *Sıfatı İblîs* konusu içinde tahrir etmiştir.² Müslim³, Nesâî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۴ - بَابُ الدُّعَاءِ وَالصَّلَاةِ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ

14- GECENİN SONUNDA NAMAZ VE DUA

وَقَالَ ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ﴾ أَيْ مَا يَنَامُونَ ﴿وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾.

Yüce Allah: “Muttakîler gecenin az bir kısmında uyurlardı ve seher vakitlerinde de onlar mağfiret dilerlerdi”⁴ buyurmaktadır.

۱۱۴۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْأَعْرَبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ

¹ Kehf Sur. 11

² 3270' de gelecektir.

³ Müslim 774

⁴ Zâriyât Sur. 17, 18

لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيهِ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ . طرفاه ٦٣٢١ ، ٧٤٩٤ - تحفة ٦٣ ١٣٤٦٣

١٥٢٤١،

1145- Abdullah b. Mesleme — Mâlik — İbn Şihâb — Ebû Seleme ve Ebû Abdillâh el-Eğâr" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her gecenin ilk üçte biri geçince Yüce Allah dünya semasına inerek: «Kim bana dua eder, duasını kabul edeyim? Kim benden ister? İsteddiğini vereyim. Kim benden bağışlanma ister? Onu bağışlayayım» buyurur."*¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî'dir.

Mâlik, İmamların imamı Mâlik b. Enes'tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman'dır.

Ebû Abdillâh, Ebû Abdillâh Selmân el-Eğâr es-Sekafî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), her gecenin ilk üçte biri geçince Yüce Allah'ın dünya semasına inerek: "Kim bana dua eder, duasını kabul edeyim? Kim benden ister? İsteddiğini vereyim. Kim benden bağışlanma ister? Onu bağışlayayım" buyurduğunu bildirmiştir.

Burada inmek ifadesi ile Yüce Allah'ın rahmetinin, lütfunun, duanın ve mazeretin kabulünün inmesi kastedilmektedir. Yüce Allah muhtaçlara, zayıf fakirlere ve çaresiz kimselere rahmet buyurmaya iner. Buradaki inme gerçekte hareket edip intikal etme mânasında değildir. Burada manevi bir iniş kastedilmektedir.

Evet, bu inişi manevi bir iniş olarak sayarsak iniş Allah'ın Zâtına değil, fiillerine döner. Hatta bu, O'nun emri ve nehyini indirecek olan meleğinin inişinden ibarettir.

Kurtubî der ki: "Bu ifade de, mefûl mahzûf olup Allah'ın meleğini indirmesi kastedilmektedir."

Nesâî: "Muhakkak ki Allah gecenin ilk üçte biri geçinceye kadar mühlet

¹ Hadis ayrıca 6321, 7494'de gelecektir. Müslim 758

verir. Sonra bir münadiye: «Var mı duada bulunan ona icabet edeyim» diye seslenmesini emreder...” şeklinde rivayette bulunmuştur ve bu rivayeti buna delâlet etmektedir. Bu hadis te söz konusu hadise aykırı düşmektedir.

Zerkeşî der ki: İbn Hibbân, *Sahîh*’de: “Yüce Allah dünya semasına iner ve: «Kullarımı benden başkasına sordurmayacağım...» buyurur” şeklinde rivayette bulunmuştur.

Bedruddîn ed-Demâmînî *Mesâbîhu’l-Câmi*’de şöyle der: “Meleği indirmiş olması ona kulların ne yaptığını soracağı mânâsına gelmez. Melek sadece nida etmekle emredilmiş olabilir. Zira Yüce Allah olanı ve olacağı en iyi bilendir. Hiçbir gizli şey kendisine kapalı kalmaz.”

۱۵ - بَابُ مَنْ نَامَ أَوَّلَ اللَّيْلِ وَأَخْيَا آخِرَهُ

15- GECENİN BAŞLANGICINDA UYUYUP SONUNU İHYA EDEN KİMSE

وَقَالَ سَلْمَانُ لِأَبِي الدَّرْدَاءِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - نَمْ . فَلَمَّا كَانَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ قَالَ قُمْ .
قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « صَدَقَ سَلْمَانُ »

Selmân, Ebu’d-Derdâ’ya: “Sen uyu” demiş, gecenin sonunda da: “Şimdi kalk” demiştir. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): “*Selmân doğru söylemiş*” buyurmuştur.

Gecenin başlangıcında uyuyup, sonunu namaz, kıraat, zikir gibi ibadetle ihya eden kimse. Buhârî, *Edeb*’de bunu Ebû Cuhayfe’den mevsûl olarak uzun bir şekilde: “Teheccüd namazına kalkmak istedi” ziyadesiyle rivayet etmiştir.

Selmân el-Fârîsî, gecenin başlangıcında kalkmak isteyen Ebu’d-Derdâ’ya: “Uyu” dedi ve Ebu’d-Derdâ uyudu. Gecenin sonuna doğru Ebu’d-Derdâ bir daha kalkmak isteyince Selmân yine: “Uyu” dedi. Gecenin sonunda da birlikte namaz kıldılar. Sonra Selmân, Ebu’d-Derdâ’ya: “Rabbinin senin üzerinde bazı hakları vardır. Bedenin senin üzerinde bazı hakları vardır. Karının da senin üzerinde hakları vardır. Yani herkese hakkı olanı ver” dedi. Ebu’d-Derdâ, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gidip bu durumu zikredince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zikredilenlerin tümünü kastederek: “*Selmân doğru söylemiş*” buyurdu.

۱۱۴۶ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ وَحَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الْأَسْوَدِ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - كَيْفَ صَلَاةُ النَّبِيِّ ﷺ بِاللَّيْلِ قَالَتْ كَانَ يَنَامُ أَوَّلَهُ وَيَقُومُ آخِرَهُ، فَيُصَلِّي ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى فِرَاشِهِ، فَإِذَا أَدَانَ الْمُؤَدُّ وَتَبَّ، فَإِنْ كَانَ بِهِ حَاجَةٌ اغْتَسَلَ، وَإِلَّا تَوَضَّأَ وَخَرَجَ. تحفة ۱۶۰۲۹

1146- “Ebu'l-Velîd — Şu'be” isnâdıyla ve “Süleymân — Şu'be” isnâdıyla Ebû İshâk'ın bildirdiğine göre Esved şöyle demiştir: Hz. Âişe'ye: “Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazı nasıldı?” diye sorduğumda şu karşılığı verdi: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gecenin başlangıcında uyur ve sonunda kalkıp namaz kılardı. Sonra da yatağına dönerdi. Müezzin ezan okumaya başlayınca sıçrayıp kalkardı. Eğer yıkanma ihtiyacı varsa yıkanır, yoksa abdest alır ve çıkardı.”

Ebu'l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Süleymân, Süleymân b. Harb el-Vâhişî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Ebû İshâk, Amr b. Abdillâh es-Sebî'î'dir.

Esved, Esved b. Yezîd'dir.

Esved, Hz. Âişe'ye, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazının nasıl olduğunu sorunca, Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gecenin başlangıcında uyur ve sonunda kalkıp namaz kılardı. Sonra da yatağına dönerdi. Eğer ilişki kurmak isterse kurduktan sonra uyurdu. Müezzin ezan okumaya başlayınca kalkardı. Eğer ilişki kurmak isterse kurar ve gusledirdi, yoksa abdest alıp namaz için Mescid'e çıkardı.”

Müslim rivayetinde şöyle geçmektedir: “Hz. Âişe: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gecenin başlangıcında uyur ve kalkıp sonunu ihya ederdi. Eğer ailesi ile bir ihtiyacı varsa ihtiyacını giderir ve uyurdu. İlk nidada da sıçrayıp kalkardı» dedi. Vallahi: «Kalktı ve üzerine su döktü» demediği gibi: «Gusletti» de demedi. Ben onun ne dediğini biliyorum. O: «Eğer cünüp değil ise namaz için abdest alır ve sonra iki rekat kılardı» dedi.”

Hadisten anlaşıldığına göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geceyi teheccüd namazı ile ihya ettikten sonra eşleriyle olan ihtiyacını giderirdi. Resûlullah'a

(sallallahu aleyhi vesellem) yakışan da şehvetini gidermeden önce ibadetini eda etmektir.

Şerhu'l-Mişkât eserinde bu hadisin açıklamasına yönelik şöyle denilmiştir: “ثم” ifadesi haber verme bâbındandır. Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önceleri âdetinin gecenin başlangıcında uyumak ve sonunu ihya etmek olduğunu haber vermiştir. Sonra eşleriyle ihtiyacını gidermek istediği zaman ihtiyacını giderip öyle uyuduğunu, ilk nidada kalktığına da eğer cünüp ise guslettiğini yoksa abdest aldığına haber verdi.

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı ve Kûfelidir. Hadisi Müslim¹ ve Nesâî tahrir etmişlerdir.

١٦ - باب قِيَامِ النَّبِيِّ ﷺ بِاللَّيْلِ فِي رَمَضَانَ وَغَيْرِهِ

16- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem), RAMAZAN VE DİĞER AYLARDAKİ GECE İBADETİ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayı gecelerinde ve diğer aylardaki gece ibadeti. Müstemlî ve Hamevî'nin nüshalarında “بالليل” ifadesi zikredilmemiştir.

١١٤٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمُقْبِرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي رَمَضَانَ فَقَالَتْ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةِ رَكْعَةٍ، يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْلُ عَنْ حُسَيْنٍ وَطُوهَيْنَ، ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْلُ عَنْ حُسَيْنٍ وَطُوهَيْنَ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا، قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُؤَيَّرَ. فَقَالَ « يَا عَائِشَةُ، إِنْ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي ». طرفاه ٢٠١٣، ٣٥٦٩

- تحفة ١٧٧١٩

1147- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Saïd b. Ebî Saïd el-Makburi”

¹ Müslim 739

isnâdıyla Ebû Seleme b. Abdîrrahman bildiriyor: Hz. Âişe'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayında nasıl namaz kıları?" diye sorduğumda: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne Ramazan ayında, ne de başka bir zamanda on bir rekattan fazla kılmazdı. Önce dört rekât kıları. Onların güzelliğini ve uzunluğunu sorma. Sonra dört rekât daha kıları. Onların da güzelliğini ve uzunluğunu sorma. Sonra da üç rekât daha kıları" dedi ve şöyle devam etti: "Ben Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): «Ey Allah'ın Resûlü! Vitir namazı kılmadan mı uyuyorsun?» diye sorduğumda: «Ey Âişe! Gözlerim uyur, ama kalbim uyumaz» buyurdu."

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, İmam Mâlik b. Enes'tir.

Ebû Seleme b. Abdîrrahman, Hz. Âişe'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayı gecelerinde nasıl namaz kıldığını sorunca, Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ne Ramazan ayında, ne de başka bir zamanda sabah namazının sünneti dışında on bir rekattan fazla kılmadığını söyledi.

İbn Ebî Şeybe'nin İbn Abbâs'tan olan rivayeti: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan'da yirmi rekât ve vitir namazını kıları" şeklindedir ve isnâdı zayıftır. Hz. Âişe'nin bu hadisi İbn Abbâs'ın bu rivayetine muhaliftir. Ancak Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'lerinde bunu rivayet etmişlerdir. Fakat Hz. Âişe, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) gecesini nasıl geçirdiğini başkasından daha iyi bilendir.

Hz. Âişe: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) önce dört rekât kıları" demiştir. "Gece namazı ikişer ikişerdir. Sonra da bir rekât kılınır" şeklinde zikredilen rivayeti de Ramazan'dan başka bir zamanda olduğu yönünde değerlendirilmiştir. Ancak her ikisi de caizdir. Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazının anlatılamayacak kadar güzel ve uzun olduğunu bildirmiştir. Sonra dört rekât daha kıldığını, bu namazının da anlatılamayacak kadar güzel ve uzun olduğunu, sonra da üç rekât daha kıldığını bildirmiştir.

Hz. Âişe, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) vitir namazını kılmadan mı uyuduğunu sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Âişe! Gözlerim uyur, ama kalbim uyumaz" buyurmuştur. Fecrin doğmasının kalb ile değil göz ile anlaşılması, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) uyuyunca vitri kaçıracağı anlamına gelmez. Hz. Âişe Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vitri kaçıracağını zannedince

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona uyku konusunda diğer insanlar gibi olmadığını söylemesi, vitirden önce uyumanın mekruh olduğuna delâlet etmektedir.

Buhârî hadisi ayrıca *Oruç* konusunun sonunda ve *Sıfatu'n-Nebî* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, *Salât* konuları içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۴۸ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ هِشَامٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَفْرَأُ فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ جَالِسًا ، حَتَّى إِذَا كَبَّرَ قَرَأَ جَالِسًا ، فَإِذَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنَ السُّورَةِ ثَلَاثُونَ أَوْ أَرْبَعُونَ آيَةً قَامَ فَقَرَأَهُنَّ ثُمَّ رَكَعَ . أطرافه ۱۱۱۸ ، ۱۱۱۹ ، ۱۱۶۱ ، ۱۱۶۸ ، ۴۸۳۷ - تحفة ۱۷۳۰۸

1148- “Muhammed b. el-Müsennâ — Yahya b. Saîd — Hişâm” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazlarının hiç birinde oturarak okuduğunu görmedim. Ancak yaşlandığı zaman oturarak okumaya başladı. Süreden otuz veya kırk âyet kaldığında ayağa kalkar ve o âyetleri okurdu. Sonra da rükû yapardı.”³

Muhammed, Muhammed b. el-Müsennâ b. Abdillâh’tır.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Hişâm’ın babası, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm’dır.

Hiz. Âişe, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yaşlanıncaya yani vefatından bir yıl öncesine kadar gece namazlarının hiç birinde oturarak okuduğunu görmediğini, ancak yaşlandığında oturarak okumaya başladığını, süreden otuz veya kırk âyet kaldığında da ayağa kalkıp o âyetleri okuduğunu ve sonra da rükû yaptığını bildirdi. Âyetlerin sayısı konusundaki şüphe raviye aittir.

Bu hadis, nafîle namaza oturarak başlayan kişinin oturarak rükû etmesi

¹ Hadi ayrıca 2013, 3569’da gelecektir.

² Müslim 738

³ Hadis ayrıca 1118, 1119, 1161, 1168, 4837’de geçmektedir.

gerektiğini veya ayakta başlayan kişinin ayakta rükû etmesi gerektiğini söyleyene cevap niteliğindedir. Eşheb ve Hanefilerden olan bazı kimselerden bu yönde rivayetler gelmiştir.

Buna huccet saydıkları Müslim'in hadisi, Urve'nin Hz. Âişe'den naklettiği ifadeye gerek bırakmamaktadır. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bütün bunları dinçliğine göre yapmaktaydı.

Hadisin ravileri Basralı ve Medinelidir. Hadisi Müslim¹ tahrir etmiştir.

۱۷ - بَابُ فَضْلِ الطُّهُورِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَفَضْلِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْوُضُوءِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

17- GECE VE GÜNDÜZ TEMİZLENMENİN FAZİLETİ; GECE VE GÜNDÜZ ABDEST ALMANIN ARDINDAN NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ

۱۱۴۹ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ أَبِي حَيَّانَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِبِلَالٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْفَجْرِ « يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتُهُ فِي الْإِسْلَامِ ، فَإِنِّي سَمِعْتُ دَفَّ نَعْلِكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْحَجَّةِ » قَالَ مَا عَمِلْتُ عَمَلًا أَرْجَى عِنْدِي أَنِّي لَمْ أَتَطَهَّرْ طُهُورًا فِي سَاعَةِ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطُّهُورِ مَا كُتِبَ لِي أَنْ أَصَلَّ . قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ دَفَّ نَعْلِكَ يَغْنَى تَحْرِيكَ . تحفة ۱۴۹۲۸ ، ۱۲۰۴۹

1149- “İshâk b. Nasr — Ebû Usâme — Ebû Hayyân — Ebû Zur’a” isnâdıyla Ebû Hureyre der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazı vakti Bilâl'e: “Ey Bilâl! Müslümanken, sana en çok faydası dokunacak hangi amelî yaptığını bana söyle! Zira cennette iken önümde senin ayak seslerini işittim” buyurunca, Bilâl şöyle dedi: “En çok sevap almayı umarak yaptığım amel, gece veya gündüz ne zaman güzelce abdest aldım o abdestle mutlaka Rabbimin bana takdir ettiği kadar namaz kılmışımdır.”

İshâk b. Nasr dedesine nisbet edilmiştir. Zira kendisi İshâk b. İbrâhîm b.

¹ Müslim 731

Nasr es-Sa'dî el-Mervezî'dir.

Ebû Usâme, Hammâd b. Usâme'dir.

Ebû Hayyân, Yahya b. Saîd'dir.

Ebû Zur'a, Herem b. Cerîr el-Becelî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazı vakti kendi rüyasını ve ashâbından rüya görenlerin rüyasını yorumladığı zaman müezzini Bilâl'e Müslümanken, kendisine en çok faydası dokunacak hangi ameli yaptığını, zira cennette iken önünde onun ayak seslerini işittiğini bildirmiştir. Burada Müslim'in rivayetinde olduğu gibi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Bilâl'in cennette olduğunu rüyasında görmesi kastedilmektedir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) uyanık olduğu halde Mirac'da cennete girmiş olsa bile hiç kimse daha hayatta iken cennete girmeyecektir. Bilâl de en çok sevap almayı umarak yaptığı amelin gece veya gündüz ne zaman güzelce abdest aldıysa o abdestle mutlaka Rabbinin kendisine takdir ettiği kadar namaz kıldığını söylemiştir.

Tûrbuşî der ki: Bu durum gaybı bilen Allah tarafından Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) uykusunda iken veya uyanık iken bildirilmiştir. Bu da —Allah doğrusunu bilir— Bilâl'in kendisine daha emredilmeden amelinde acele etmesinden dolayıdır. Yani kişinin kölesine: “Amelini benden önce yaparsın” demesi gibidir ki burada kişinin kölesine daha emir vermeden kölenin bu işi yerine getirmesi kastedilmektedir.

“Genel olarak bu fiile uymak, mekruh vakitlerde namaz kılmanın yasaklanmasına uymaktan daha evla değildir” denilerek buna itiraz edilmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Burada hemen namaz kılmak değil de muhtemelen namazı kerahet vakti geçinceye kadar tehir etmesi kastedilmektedir.” Bureyde'nin hadisini Tirmizî ve İbn Huzeyme: “Ne zaman abdest bozduysam hemen abdest aldım” şeklinde rivayet etmiştir. Bu da bir cevap niteliğindedir.

Ahmed de bunu Bureyde'den: “Mutlaka abdest alıp iki rekat namaz kılmışımdır” şeklinde rivayet etmiştir. Bu da abdest bozduktan sonra hemen abdest aldığına ve abdest aldıktan sonra vakit ne olursa olsun mutlaka nafîle namaz kıldığına delâlet etmektedir.

İbnu't-Tîn der ki: “Bilâl’in böyle yapması; Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) amellerin en faziletlisinin namaz olduğunu öğrenmiş olmasından dolayıdır. Gizli olarak yapılan amel de açık olarak yapılan amelden daha faziletlidir.”

İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî’de* şöyle demiştir: “Gördüğümüz kadarıyla Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Bilâl’e işlediği ve en çok faydası dokunacak nafîle amelleri sormuştur. Zira farz ameller kesinlikle nafîle amellerden daha üstündür.”

Bu şekildeki namazın hikmeti iki çeşit değerlendirilebilir. Bunlardan biri, abdest aldıktan hemen sonra namaz kılmaktır ki kişi bu şekilde sürekli abdestli olduğundan emin olur. Ancak abdest ile namaz arasında uzun bir süre olursa kişi farkına varmadan abdesti bozulmuş olabilir.

Bir diğeri ise şöyledir; Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), Bilâl’in cennette önüne geçmesini görmesi Bilâl’in cennetle müjdelenmiş on kişiden daha faziletli olduğu mânasında değildir. Bilâl’in hizmetinde acele etmesi, kölenin, efendisi kendisine emir vermeden görevini yerine getirmesi gibidir. Bu da Bilâl’in hayatı boyunca böyle kaldığına ve cennetteki yerinin Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) yakın bir yerde olduğuna delâlet etmektedir.

Görüldüğü kadarıyla bu sevap bu amel ile elde edilmiştir. Bu da: “Hiç kimse cennete kendi ameli ile girmeyecektir” hadisine muhalif değildir. Zira cennete girmek, Allah’ın rahmeti iledir ve oradaki makamların taksimi amellere göredir.

Buhârî’nin hocası dışında hadisin ravileri Kûfelidir. Hadisi Müslim¹, *Fedâil* konusu içinde ve Nesâî, *Menâkıb* konusu içinde tahrir etmiştir.

١٨ - بَاب مَا يُكْرَهُ مِنَ التَّشْدِيدِ فِي الْعِبَادَةِ

18- İBADETTE FAZLA MEŞAKKATE DÜŞMENİN MEKRUH KILINMASI

İsteyerek yaptığı nafîle ibadetlerde usanıp da tümünden terk etmeye sebep olabilir endişesi ile ibadette fazla meşakkate düşmenin mekruh olması.

¹ Müslim 2458

۱۱۵۰ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ فَإِذَا حَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ فَقَالَ « مَا هَذَا الْحَبْلُ » . قَالُوا هَذَا حَبْلٌ لِرَيْئَبٍ فَإِذَا فَتَرْتُ تَعَلَّقْتُ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَا ، حُلُوهُ ، لِيُصَلَّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَةً ، فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَعْبُدْ » . تحفة ۱۰۳۳

1150- “Ebû Ma’mer — Abdolvâris — Abdulazîz b. Suheyb” isnâdıyla Enes b. Mâlik der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mescid’e girdiğinde iki direk arasına ip çekilmiş olduğunu gördü. “*Bu ip neyin nesi?*” diye sorunca: “Zeyneb namaz kılariken kullanıyor, yorulunca ona tutunuyor” dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Onu çözün! Kişi kendini dinç hissediyorsa namaz(ı ayakta) kılsın, yorulduğu zaman da otursun*” buyurdu.

Ebû Ma’mer, Abdullah b. Amr el- Minkarî’dir.

Abdolvâris, Abdolvâris b. Saîd et-Tennûrî’dir.

Abdulazîz, Abdulazîz b. Suheyb el-Bunânî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mescid’e girdiğinde iki direk arasına ip çekilmiş olduğunu görüp bunun ne olduğunu sorunca, oradakiler, müminlerin annesi Zeyneb binti Cahş’ın onu namaz kılariken kullandığını ve yorulunca ona tutunduğunu söylediler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o ipi çözmelerini, böyle yapmamalarını, kişi kendini dinç hissediyorsa namaz kılmasını, kıyamda iken yorulduğunda namazını oturarak tamamlamasını veya selam verdikten sonra eğer devam edecekse oturarak devam etmesini veya nafîle olarak kıldığı namazın bir kısmını kıldıktan sonra diğer kısmını tekrar kendini dinç hissedinceye kadar terk etmesini söyledi. Veya Mâlikîlerin nafîle namaz konusunda dediğinin hilafına kişinin namaza başladıktan sonra yorgun düşmesi halinde başladığı namazı kesmesini söyledi.

Burada kişinin bunu isteyerek ve zevk ile yapması gerektiği, zira Rabbi ile münacat ettiği ve bıkkınlık halinde münacat edilmeyeceği kastedilmektedir.

۱۱۵۱ - قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَتْ عِنْدِي امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي أَسَدٍ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ « مَنْ هَذِهِ » . قُلْتُ فَلَانَةُ لَا تَنَامُ بِاللَّيْلِ . فَذَكَرَ مِنْ صَلَاتِهَا فَقَالَ « مَهْ عَلَيْكُمْ مَا تُطِيقُونَ مِنَ الْأَعْمَالِ ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا » . طرفه ۴۳ - تحفة ۱۷۱۷۱

1151- “Abdullah b. Mesleme — Mâlik — Hişâm b. Urve” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Yanımda Esed oğullarından bir kadın varken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) içeri girdi ve “Bu kadın kimdir?” diye sordu. Kendisine: “Bu kadın geceleri uyumayan filancadır” dediğimde ve kadının namazı zikredildiğinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Yavaş ol! Siz, gücünüzün yeteceği amelleri yapmaya çalışın. Zira siz bir amelden usanmadıkça Yüce Allah da size usanma muamelesi yapmaz” buyurdu.¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme el-Ka’nebî’dir.

Hişâm, Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Hız. Âişe’nin yanında Esed oğullarından Havlâ binti Tuveyt varken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) içeri girdi ve “Bu kadın kimdir?” diye sordu. Hız. Âişe kendisine: “Bu kadın geceleri uyumayan filancadır” dedi. Urve der ki: “Kadının nasıl gece namazı kıldığı zikredildiğinde, Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): “Yavaş ol! Siz, gücünüzün yeteceği amelleri yapmaya çalışın. Zira siz bir amelden usanmadıkça Yüce Allah da size usanma muamelesi yapmaz” buyurdu.

Beydâvî der ki: “Usanmak fiili, kişinin sürekli yaptığı amelden dolayı kaynaklanan bir şeydir. Kişi bu şekilde amel ettiği zaman yaptığı şeyden usanır ve sonunda o ameli işlemeyi terkeder. Bu açıklama, hakikatte yorulan ve değişen kimse içindir. Ancak böylesi şeylerden münezze olan için bu açıklama muhaldir. Böylesi bir şey Allah’a nisbet edilecekse, o zaman bu, rahmeti, gazabı, hayayı ve gülmeyi Allah’a nisbet etmek gibi değerlendirilir.

Burada —Allah doğrusunu bilir— şu mânâ vardır: “Siz gücünüz nisbetinde

¹ Daha önce 43’te geçti. Müslim 785

amel işleyin. Zira Yüce Allah sizin usanmanız gibi sizden yüz çevirmez ve dinç olduğunuz müddetçe sevabınızı da eksiltmez. Yorulduğunuz zaman oturun. Çünkü ameli yorgun ve usanmış bir şekilde yaparsanız Yüce Allah da size usanmış kişiye yaptığı muameleyi yapar.”

Tûrbuşî der ki: “Usanma ifadesinin Allah’a nispet edilmesi misil ve benzerlik bâbindandır. Mânâ olarak birbirine muhalif olsa da Araplar birbirine muvafık olarak her iki lafzı kullanır. Yüce Allah da: «Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür»¹ buyurmaktadır.”

١٩ - باب مَا يُكْرَهُ مِنْ تَرْكِ قِيَامِ اللَّيْلِ لِمَنْ كَانَ يَقُومُهُ

19- GECE NAMAZINA KALKMAYI ÂDET EDİNER KİMSENİN BU NAMAZI TERKETMESİNİN MEKRUH KILINMASI

İbadete yüz çevirdiğini sezmesi açısından gece namazına kalkmayı alışkanlık edinen kimsenin bu namazı terketmesinin mekruh kılınması.

١١٥٢ - حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْحُسَيْنِ حَدَّثَنَا مُبَشَّرٌ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ أَبُو الْحُسَيْنِ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَا عَبْدَ اللَّهِ ، لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ ، كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ » . أطرافه ١١٣١ ، ١١٥٣ ، ١٩٧٤ ، ١٩٧٥ ، ١٩٧٦ ، ١٩٧٧ ، ١٩٧٨ ، ١٩٧٩ ، ١٩٨٠ ، ٣٤١٨ ، ٣٤١٩ ، ٣٤٢٠ ، ٥٠٥٢ ، ٥٠٥٣ ، ٥٠٥٤ ، ٥١٩٩ ، ٦١٣٤ ، ٦٢٧٧ - تحفة ٨٩٦١

١١٥٢ م - وَقَالَ هِشَامٌ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الْعِشْرِينَ حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَكَمِ بْنِ ثَوْبَانَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ مِثْلَهُ وَتَابَعَهُ عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ . تحفة ٨٩٦١

1152- “Abbâs b. el-Hüseyn — Mübeşşir — Evzâî” ve “Muhammed b. Mukâtil Ebu’l-Hasan — Abdullah — Evzâî — Yahya b. Ebî Kesîr” isnâdıyla Ebû Seleme b. Abdurrahman’ın bildirdiğine göre Abdullah b. Amr b. el-Âs şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: “Ey Abdullah! Sen filan kimse gibi olma. Zira o, gece namazına kalkardı, sonra gece namazını terketti” buyurdu.¹

1152/M- “Hişâm — İbn Ebi’l-İşrîn — Evzâî — Yahya” isnâdıyla Ömer b. Abdilhakem b. Sevbân, Ebû Seleme’den söz konusu hadisin aynısını rivayet etmiştir. Amr b. Ebî Seleme bunu Evzâî’den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.

Abbâs, Abbâs b. el-Hüseyn el-Bağdâdî el-Kantarî’dir. Buhârî’nin yanında bunun dışında bir hadisi yoktur.

Mübeşşir, Mübeşşir el-Halebî’dir.

Evzâî, Abdurrahman b. Amr’dır.

Muhammed, Muhammed b. Mukâtil Ebû’l-Hasan el-Mervezî’dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf’tır.

Abdullah b. Amr b. el-Âs’ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine isim vermeden: “Ey Abdullah! Sen filan kimse gibi olma” buyurmuştur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin daha önceleri gecenin bir kısmında namaza kalktığını, sonra da gece namazını terkettiğini bildirmiştir.

Hişâm, Hişâm b. Ammâr ed-Dimaşkî’dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdurrahman’dır.

Buhârî’nin bunu zikretmesinin sebebi, Yahya ile Ebû Seleme arasındaki Ömer b. el-Hakem ziyadesinin, muttasıl senedlerdeki ziyadede olduğunu bildirmek açısından. Çünkü Yahya, Ebû Seleme’den işittiğini bildirmiştir.

¹ Hadis ayrıca 1131, 1153, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 3418, 3419, 3420, 5052, 5053, 5054, 5199, 6134, 6277’de geçmektedir.

Eğer arada vasıta olsaydı hadisi Ebû Seleme'den işittiğini bildirmezdi.

Amr b. Ebî Seleme bunu Evzâî'den rivayet ederek Ömer b. el-Hakem ziyadesiyle İbn Ebi'l-İşrîn'e mutabaat etmiştir. Müslim¹ de bu mutabaatı mevsûl olarak rivayet etmiştir.

۲۰ - باب

20- BÂB

Burada zikredilen hadis bir önceki başlıkta zikredilen hadisle alakalıdır.

۱۱۵۳ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ « أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَقُومُ اللَّيْلَ وَتَصُومُ النَّهَارَ » قُلْتُ إِنِّي أَفْعَلُ ذَلِكَ . قَالَ « فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ هَجَمْتَ عَيْنَكَ وَنَفَهْتَ نَفْسَكَ ، وَإِنَّ لِنَفْسِكَ حَقًّا ، وَلِأَهْلِكَ حَقًّا ، فَصُمْ وَأَفْطِرْ ، وَقُمْ وَتَمَّ » . أطرافه ۱۱۳۱ ، ۱۱۵۲ ، ۱۹۷۴ ، ۱۹۷۵ ، ۱۹۷۶ ، ۱۹۷۷ ، ۱۹۷۸ ، ۱۹۷۹ ، ۱۹۸۰ ، ۳۴۱۸ ، ۸۶۳۵ تحفة ۶۲۷۷ ، ۶۱۳۴ ، ۵۱۹۹ ، ۵۰۵۴ ، ۵۰۵۳ ، ۵۰۵۲ ، ۳۴۲۰ ، ۳۴۱۹

1153- “Ali b. Abdillâh — Süfyân — Amr — Ebu'l-Abbâs” isnâdıyla Abdullah b. Amr anlatıyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bana: “*Senin gece ibadet edip gündüz oruç tutmakta olduğun bana haber verilmedi mi sanırsın?*” buyurdu. “*Ben böyle yapmaktayım*” dediğimde: “*Eğer böyle yaparsan gözlerini bozar, bedenini bitkin düşürürsün. Muhakkak ki nefsinin senin üzerinde bazı hakları vardır. Karının da senin üzerinde hakları vardır. Onun için sen bazen oruç tut, bazen tutma. Bazen namaz kıl, bazen de uyu*” buyurdu.

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Amr, Amr b. Dinâr'dır.

¹ Müslim 1159

Ebu'l-Abbâs, Sâib b. Ferrûh'tur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Abdullah b. Amr b. el-Âs'a: *"Senin gece ibadet edip gündüz oruç tutmakta olduğun bana haber verilmedi mi sanırsın?"* buyurunca, Abdullah gece namazında ve oruç tutmada böyle yaptığını söylemiştir. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yapması durumunda seherden dolayı gözlerinin zayıflayacağını, yorgunluktan da bedeninin bitkin düşeceğini, nefsinin kendisi üzerinde bazı hakları olduğunu, itaatte daha kuvvetli olma açısından Allah'ın mubah kıldığı yönde yeme içme gibi zaruri olan şeylerde nefsinin ihtiyaçlarını karşılamasını emretti.

Evet, kişinin Allah'ın dışında her şeyden kesilmesi haktır, ancak bu nefisle alakalı bir şey değildir, kalbî bir şeydir. Ayrıca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dünyevi ve uhrevi işleriyle mükellef olduğu ailesinin de üzerinde hakları olduğunu bildirmiştir.

Buhârî, *Oruç* konusu içindeki başka bir kanalla olan rivayetinde: *"Gözlerinin de üzerinde hakkı vardır"* ziyadesinde bulunmuştur. Başka bir rivayetinde de: *"Seni ziyaret eden kimsenin de üzerinde hakkı vardır"* eklemesinde bulunmuştur.

Her iki yönde de ihtiyaçlarını giderebilmesi açısından Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bazı günlerde oruç tutmasını bazı günlerde tutmamasını, gecenin bir kısmında namaz kılıp kalan kısmında uyumasını emretmiştir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) buradaki oruç emri de Hz. Dâvud'un orucuna işaret etmektedir. Bu orucun mendub olmasından dolayı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine bu şekilde emir buyurmuştur.

Burada şunu anlamaktayız ki, ibadetlerde normalin üstünde kendine yüklenen ve meşakkat çeken kişi genelde rahatsızlanır ve belki de zamanla artık gücü nispetindeki ibadetleri yapmaktan aciz kalır.

Süfyân, Amr ve Ebu'l-Abbâs'ın ravileri Mekkelidir. Buhârî ayrıca bu hadisi *Oruç* ve *Ahâdisu'l-Enbiyâ* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce, *Oruç* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Hadis ayrıca 1131, 1152, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 3418, 3419, 3420, 5052, 5053, 5054, 5199, 6134, 6277'de geçmektedir. Müslim 1159

۲۱ - بَابُ فَضْلِ مَنْ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى

21- GECENİN BİR KISMINDA UYANAN VE
NAMAZ KILAN KİMSENİN FAZİLETİ

Gece uyumayıp döşek içinde sesli bir şekilde istiğfar veya tesbih etmek veya bunlara benzer şeylerde bulunmanın fazileti.

Burada uykudan uyanmak zikredilmemiştir. Ancak burada kişinin uykusundan Allah'ı zikrederek uyanması mânâsı da vardır. Kişi bu durumda Allah'tan bir hayır murad ederse Allah kişiye bu isteğini verir. Yani *teârre* kelimesi iki mânâ taşımaktadır.

۱۱۵۴ - حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي عُمَيْرُ بْنُ هَانِيٍّ قَالَ حَدَّثَنِي جُنَادَةُ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ حَدَّثَنِي عَبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « مَنْ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ ، وَلَهُ الْحَمْدُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . الْحَمْدُ لِلَّهِ ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ . ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي . أَوْ دَعَا اسْتَجِيبَ ، فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى قُبِلَتْ صَلَاتُهُ »

تحفة ۵۰۷۴

1154- "Sadaka b. el-Fadl — Velîd — Evzâi — Umeyr b. Hânî — Cunâde b. Ebî Umeyye" isnâdıyla Ubâde b. es-Sâmit'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Her kim geceleyin uyanır da uyandığı zaman: «Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, lehul-mülkü ve lehul-hamdu ve huve alâ külli şey'in kadîr, vel-hamdu lillahi ves-sübhânallahi velâ ilâhe illallahu vallahu ekber, velâ havle velâ kuvvete illâ billah (=Allah'tan başka hiç bir ilah yoktur. Yalnız o vardır. Ortağı da yoktur. Mülk onundur; Hamd da ona mahsusdur; Onun her şeye gücü yeter. Allah'ı noksanlıklardan tenzih ederim, Allah'a hamd olsun. Allah en büyüktür. Bütün güç ve kuvvet, Allah'a aittir)» derse, sonra: «Allahım! Beni bağışla» derse" veya "sonra dua ederse duası kabul edilir. Sonra abdest alır ve namaz kılarsa namazı da mutlaka kabul edilir."

Sadaka, Sadaka b. el-Fadl el-Mervezî'dir.

Velîd, Velîd b. Müslim'dir.

Evzâî, Abdurrahman b. Amr'dır.

Umeyr, Umeyr b. Hâni ed-Dimaşkî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin uykusundan herhangi bir ses çıkararak değil de: “Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, leahul-mülkü ve leahul-hamdu ve huve alâ külli şey'in kadîr, vel-hamdu lillahi ve-sübhânallahi velâ ilâhe illallahu vallahu ekber, velâ havle velâ kuvvete illâ billah» diyerek uyanır ve sonra: “Allahım! Beni bağışla» derse veya sonra dua ederse duasının kabul edileceğini, sonra abdest alıp namaz kılsa namazının da mutlaka kabul edileceğini bildirmiştir. Buradaki “و” ifadesindeki şüphe Velîd'e aittir. Ancak Nesâî ilk şıkkın doğru olduğu görüşündedir.

Ebû Nuaym, *Hilye*'de iki kanalla Ali b. el-Medînî'den: “*Yuhyî ve-yumîtu =Diriltir ve öldürür*” ziyadesinde bulunmuştur.

Nesâî, İbn Mâce ve İbnu's-Sünnî: “*Aliyyu'l-azîm*” ziyadesinde bulunmuş ve: “*Lâ ilâhe illallahu*” lafzını zikretmemişlerdir.

Yüce Allah'ın: “**Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez**”¹ buyruğuna dâhil olmaları için de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu kimselerin sevabını zikretmemiştir. Bu şekilde zikri alışkanlık edinen, hatta uyurken de uyanırken de dili zikre alışan kişinin duası ve namazı vassfedildiği gibi kabul görür.

Uyanma hali çoğunlukla söz söylemekle birlikte olduğu için, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Her kim geceleyin uyanır da uyandığı zaman...*” şeklinde bu uyanmanın bu sözlerle olması gerektiğini bildirmiştir.

Buhârî'nin Mervli olan hocası dışında hadisin ravileri Şamlıdır. Hadisi Ebû Dâvud, Edeb, Nesâî, *Amelu'l-yevm ve'l-leyle*, Tirmizî, *Da'vât*, İbn Mâce, *Duâ* konuları içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Secde Sur. 16, 17

۱۱۵۵ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يُوسُفَ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي
 اَهْلِيْنُمْ بْنُ أَبِي سِنَانٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَهُوَ يَقْضُصُ فِي قَصَصِهِ وَهُوَ
 يَذْكُرُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أَخَا لَكُمْ لَا يَقُولُ الرَّفَثَ . يَعْنِي بِذَلِكَ عَبْدَ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ وَفِينَا
 رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتْلُو كِتَابَهُ إِذَا انْشَقَّ مَعْرُوفٌ مِنَ الْفَجْرِ سَاطِعٌ أَرَانَا الْهَدَى بَعْدَ الْعَمَى فَقُلُوبُنَا بِهِ
 مُوَفَّنَاتٌ أَنْ مَا قَالَ وَاقِعٌ يَبِيتُ يُجَافِي جَنْبَهُ عَنْ فِرَاشِهِ إِذَا اسْتَقَلَّتْ بِالْمُشْرِكِينَ الْمُضَاجِعُ
 تَابِعَهُ عَقِيلٌ . وَقَالَ الزُّبَيْدِيُّ أَخْبَرَنِي الزُّهْرِيُّ عَنْ سَعِيدٍ وَالْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ
 اللَّهُ عَنْهُ . طَرَفَهُ ٦١٥١ - تحفة ١٤٨٠٤ ، ١٣٢٥٧ ، ١٣٩٦٠

1155- "Yahya b. Bukeyr — Leys — Yûnus" isnâdıyla İbn Şihâb'ın bildirdiğine göre Heysem b. Ebî Sinân şöyle demiştir: Ebû Hureyre'yi menkıbeler anlatırken işittim. Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) zikredip Abdullah b. Revâha'yı kastederek ve: "Şüphesiz sizin batıl söz söylemeyen kardeşiniz vardır" diyerek şöyle devam etti:

"Şafak söküp tan yeri ağardığı sırada

Kitâb'ını okuyan Resûlullah vardı yanımızda

Hidayet yolunu gösterdi bize karanlıklardan sonra, kalplerimiz de inanmıştı ona

Tereddütsüz söylediği her şeyin gerçek olduğuna

Müşrikler yataklarında derin bir uykuya dalarken

Gecelerdi o yatağından uzaklarda."

Ukayl bunu rivayet ederek ona (Leys'e) mutabaat etmiştir. Zubeydî isnâdıyla Zührî'nin bildirdiğine göre Saîd ve A'rec, Ebû Hureyre'den aynısını rivayet etmişlerdir.¹

Yahya b. Bukeyr, Yahya b. Abdillâh b. Bukeyr'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

¹ 6151'de gelecektir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Heysem b. Ebî Sinân'ın bildirdiğine göre Ebû Hureyre menkıbeler anlatırken Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) zikredip Abdullah b. Revâha'yı kastederek onun batıl söz söylemeyen bir kardeşleri olduğunu bildirmiştir. *"Şüphesiz sizin batıl söz söylemeyen kardeşiniz vardır"* lafzı, Ebû Hureyre'nin sözleri veya Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) buyruğudur. Ancak Heysem: "Ebû Hureyre'yi menkıbeler anlatırken işittim" demiş ve Ebû Hureyre, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sözlerini ve O'nun: *"Şüphesiz sizin batıl söz söylemeyen kardeşiniz vardır"* buyurduğunu zikretmiştir. Burada Abdullah b. Revâha el-Ensârî el-Hazrecî'nin batıl ve çirkin sözler söylemediği kastedilmektedir. Bu kişi, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) methederken şöyle demiştir:

"Şafak söküp tan yeri ağardığı sırada

Kitâb'ını okuyan Resûlullah vardı yanımda

Hidayet yolunu gösterdi bize karanlıklardan sonra, kalplerimiz de inanmıştı ona

Tereddütsüz söylediği her şeyin gerçek olduğuna

Müşrikler yataklarında derin bir uykuya dalarken

Gecelerdi o yatağından uzaklarda."

Yani şafak söküp tan yeri ağardığı sırada yanlarında yüksek sesle Kur'ân'ı İlahuaokuyan ve dalaletten sonra onlara hidayet yolunu gösteren Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vardı. Gaybdan haber verdiği herşeye de kalpleri tereddütsüz inanmıştı. Müşrikler yataklarında derin bir uykuya dalarken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yatağından çıkmış gece namazı kılardı.

Son beyit başlığın mânâsını taşımaktadır ki yataktan uzaklaşma ya namaz, ya zikir, ya da kıraat için olur.

Birinci beyitte Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ilmine, üçüncü beyitte ameline, ikinci beyitte ise başkasını mükemmelleştirmeye işaret vardır. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tam mânâsıyla kâmil ve mükemmeldir.

Ukayl bunu Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de mevsûl olarak rivayet ettiği gibi İbn Şihâb'dan rivayet ederek Yûnus b. Yezîd'e mutabaat etmiştir.

Zubeydî, Muhammed b. el-Velîd el-Hımsî'dir. Hadisi (yani Zubeydî'nin rivayetini) Buhârî, *et-Târîhu's-sagîr*'de, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de mevsûl olarak tahrir etmişlerdir.

Saîd, Saîd b. el-Müseyyeb'dir.

A'rec, Abdurrahman b. Hürmüz'dür.

Bu isnâd ile Zührî'ye muhalefet edildiğine işaret edilmiştir. Yûnus ve Ukayl isnâdda Heysem'in bulunduğu konusunda ittifak etmiştir. Zubeydî kendilerine muhalefet ederek Heysem'in yerine Saîd b. el-Müseyyeb ile A'rec'i zikretmiştir.

Hâfız İbn Hacer der ki: "Her iki kanalın da sahih olması mümkündür. Zira her ikisi de güvenilir kişilerdir. Zührî'nin birçok hadisi vardır. Ancak Buhârî'nin tercihi Zubeydî'nin hilafına Ukayl'ın kendisine mutabaat etmesi açısından Yûnus'un rivayetidir.

۱۱۵۶ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ رَأَيْتُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ كَأَنَّ بِيَدِي قِطْعَةً اسْتَبْرَقِي ، فَكَأَنِّي لَا أُرِيدُ مَكَانًا مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ إِلَيْهِ ، وَرَأَيْتُ كَأَنَّ اثْنَيْنِ أَتَانِي أَرَادَا أَنْ يَذْهَبَا بِي إِلَى النَّارِ فَتَلَقَّاهُمَا مَلَكٌ فَقَالَ لَمْ تُرْغْ خَلِيًّا عَنْهُ أَطْرَافُهُ ٤٤٠ ، ١١٢١ ، ٣٧٣٨ ، ٣٧٤٠ ، ٧٠١٥ ، ٧٠٢٨ ، ٧٠٣٠ - تحفة ٧٥١٤

1156- "Ebu'n-Nu'mân — Hammâd b. Zeyd — Eyyûb — Nâfi" isnâdıyla İbn Ömer der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında rüyamda elimde bir ipek kumaş parçası olduğunu gördüm. Ben cennette nereye gitmek istediysem o kumaş parçası muhakkak oraya uçuyordu. Yine iki kişinin bana geldiğini ve beni cehenneme götürmek istediklerini gördüm. Ancak bir melek onları karşıladı ve bana: «Korkma» dedi. Onlara da: «Onu serbest bırakın» dedi."¹

Ebu'n-Nu'mân, Muhammed b. el-Fadl es-Sedûsî'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

¹ Hadis ayrıca 440, 1121, 3738, 3740, 7015, 7028, 7030'de geçmektedir. Müslim 2478

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb'dır.

İbn Ömer, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında rüyasında elinde kalın bir ipek kumaş parçası olduğunu gördü. Kendisi cennette nereye gitmek istiyorsa bu kumaş parçası kendisiyle oraya uçuyordu. Bu sırada yine iki kişinin geldiğini ve kendisini cehenneme götürmek istediklerini gördü. Ancak bir melek onları karşılayıp kendisine: "Korkma" dedi. Onlara da: "Onu serbest bırakın" dedi. Sonra İbn Ömer bu rüyasını Hafsa'ya anlattı.

۱۱۵۷ - فَقَصَّتُ حَفْصَةَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ إِحْدَى رُؤْيَايَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ». فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ.

أطرافه ۱۱۲۲، ۳۷۳۹، ۳۷۴۱، ۷۰۱۶، ۷۰۲۹، ۷۰۳۱ - تحفة ۱۵۸۰۳

1157- Hafsa rüyalarından birini Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) anlatınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Abdullah ne iyi bir adamdır. Bir de gecenin bir kısmında namaz kılsa"* buyurmuştur. Ondan sonra Abdullah gecenin bir kısmında namaz kılmaya başladı.

Hafsa, İbn Ömer'in rüyalarından birini Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) anlatınca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Abdullah'ın iyi bir adam olduğunu bir de gecenin bir kısmında namaz kılsa daha da iyi olacağını bildirdi. Ondan sonra da Abdullah b. Ömer gecenin bir kısmında namaz kılmaya başladı.

۱۱۵۸ - وَكَانُوا لَا يَزَالُونَ يَقْصُونَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ الرُّؤْيَا أَنَّهُا فِي اللَّيْلَةِ السَّابِعَةِ مِنَ الْعَشْرِ الْآخِرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «أَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَتْ فِي الْعَشْرِ الْآخِرِ، فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّيًا فَلْيَتَحَرَّهَا مِنَ الْعَشْرِ الْآخِرِ». طرفاه ۲۰۱۵، ۶۹۹۱ - تحفة ۱۷۵۶۳

1158- Sahâbiler de Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) devamlı olarak (Kadir gecesinin Ramazan'ın) yirmi yedinci gecesinde olduğuna dair gördükleri rüyaları anlatıyorlardı. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben rüyalarınızın son on günü içinde uygun düştüklerini görüyorum. Her kim onu*

araştırırsa, onu son on günü içinde arasın” buyururdu.¹

Sahâbiler de Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) devamlı olarak Kadir gecesinin Ramazan ayının yirmi yedinci gecesinde olduğuna dair gördükleri rüyaları anlatıyorlardı. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) rüyalarının Ramazan ayının son on günü içinde uygun düştüklerini gördüğünü, her kim Kadir gecesini araştırırsa, onu Ramazan ayının son on günü içinde aramasını söylemiştir.

۲۲ - بَابُ الْمَدَاوِمَةِ عَلَى رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ

22- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNİ KILMAYA DEVAM ETMEK

Seferi olsun, mukim olsun sabah namazının farzından önceki iki rekat sünneti kılmaya devam etmek.

۱۱۵۹ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ - هُوَ ابْنُ أَبِي أَيُّوبَ - قَالَ حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الْعِشَاءَ ثُمَّ صَلَّى ثَمَانِ رَكَعَاتٍ وَرَكَعَتَيْنِ جَالِسًا وَرَكَعَتَيْنِ بَيْنَ النَّدَائَيْنِ ، وَلَمْ يَكُنْ يَدْعُهُمَا أَبَدًا . طَرَفَهُ ٦١٩ - تحفة ١٧٧٣٥

1159- “Abdullah b. Yezîd — İbn Ebî Eyyûb’un oğlu Saîd — Câfer b. Rabîa — İrâk b. Mâlik — Ebû Seleme” isnâdıyla Hz. Âişe der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yatsı namazını kıldı. Sonra da sekiz rekat daha kıldı. İki rekatı da oturarak kıldı. Sonra iki ezan arasında da iki rekat kıldı. O, bu iki rekatı hiçbir zaman terk etmedi.”²

İbn Ebî Eyyûb, Miklâs’tır.

Câfer b. Rabîa, dedesine nisbet edilmiştir, babası Şurahbîl el-Kureşî’dir.

İrâk, İrâk b. Mâlik el-Kureşî’dir.

¹ Hadis ayrıca 1122, 3739, 3741, 7016, 7029, 7031’de geçmektedir. Müslim 1165

² 619’da geçti. Müslim 724

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdîrrahman b. Avf'tır.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) yatsı namazını kıldı. Sonra da sekiz rekat daha kıldı. İki rekati da oturarak kıldı. Sabah namazının ezanı ile kâmet arasında da iki rekat kıldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekati hiçbir zaman terk etmedi.

Bunun vacip olduğunu söyleyen kişi, bu rivayeti buna huccet saymıştır. Hadis İbn Ebî Şeybe'nin tahrîc ettiği gibi Hasan el-Basrî'den rivayet edilmiştir. Şâfiîler de bu rivayeti, bu namazın nafilâ namazlar içinde en faziletli namaz olduğuna delil saymıştır. Şâfiî, Yeni Risâle'sinde de en faziletli namazın vitir namazı olduğunu söylemiştir.

Hadisin ravileri Basralı, Mısırlı ve Medinelidir. Hadisi Ebû Dâvud ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrîc etmişlerdir.

۲۳ - بَابُ الضُّجْعَةِ عَلَى الشَّقِّ الْأَيْمَنِ بَعْدَ رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ

23- SABAH NAMAZININ İKİ REKATINDAN SONRA SAĞ YANI ÜZERİNE UZANMAK

۱۱۶۰ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا صَلَّى رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ اضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ أَطْرَافُهُ ٦٢٦ ، ٩٩٤ ، ١١٢٣ ، ١١٧٠ ، ٦٣١٠ - تحفة ١٦٣٩٦

1160- "Abdullah b. Yezîd — Saîd b. Ebî Eyyûb — Ebu'l-Esved — Urve b. ez-Zübeyr" isnâdıyla Hz. Âişe: "Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının iki rekâtını kıldıktan sonra sağ yanı üzerine uzanırdı" dedi.¹

İbn Ebî Eyyûb, Miklâs'tır.

Ebu'l-Esved, Muhammed b. Abdîrrahman en-Nevfelî'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

¹ Hadis ayrıca 626, 994, 1123, 1170, 6310'de geçmektedir. Müslim 724

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının iki rekatını kıldıktan sonra sağ yanı üzerine uzanırdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her işine sağdan başlamayı severdi. Veya Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu bize öğretmek için böyle yapmıştır. Zira kalp sol taraftadır ve sol tarafa uzanıp yatmak kalp için bir rahattır. Bu da derin uykuya dalmaya sebep olur. Ancak bu, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) için geçerli değildir. Çünkü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözleri uyurdu, ama kalbi uyumazdı.

Ebû Dâvud bunu Buhârî ve Müslim'in şartlarına uygun bir kanalla: "Urve b. ez-Zübeyr: «Sizden biri sabah namazının iki rekat sünnetini kıldığı zaman sağ yanı üzerine uzansın» dedi. Mervân b. el-Hakem: «Bizden birinin mescidde yürümesi yetmiyor mu ki sağ yanı üzerine uzanacak?» deyince Urve b. ez-Zübeyr: «Hayır» dedi" şeklinde rivayet etmiştir. İbn Hazm da rivayetdeki: "Hayır" ifadesini bu namazın vacip olduğu yönünde delil saymıştır.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Buradaki emir, müstehab olması açısından. Yani kişi sünnet ile farz arasını uzanarak ayırmazsa konuşarak, konuşmazsa da bulunduğu yeri değiştirerek ayırır."

Beğavî, *Şerhu's-Sünne*'de uzanmanın müstehab olduğunu bildirmiştir. *Şerhu'l-Mühezzebe*'de de bir sonraki hadiste olduğu gibi, kişinin bir mazereti varsa sünnet ile farz arasını konuşarak ayırmayı tercih etmiştir.

İbn Mes'ûd'un uzanmayı kabul etmeyişine ve İbn Ebî Şeybe'nin tahric ettiği gibi İbrâhîm en-Nehaî'nin: "Bu, şeytanın uzanmasıdır" demesine gelince; muhtemelen bu yönde emir verildiği haberi kendilerine ulaşmamıştır. İbn Mes'ûd'un sözleri bunun vacip olduğunu kabul etmediğine delâlet etmektedir. Zira sözlerinin sonunda: "Selam verdiği zaman farz ile sünnet arasını ayırmış olur" demiştir.

٢٤ - بَابُ مَنْ تَحَدَّثَ بَعْدَ الرُّكْعَتَيْنِ وَلَمْ يَضْطَجِعْ

24- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNİ KILDIKTAN SONRA KONUŞAN VE UZANMAYAN KİMSE

١١٦١ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ أَبِي النَّضْرِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَلَّى سُنَّةَ الْفَجْرِ فَإِنْ كُنْتَ مُسْتَقِظَةً

حَدَّثَنِي وَإِلَّا اضْطَجَعَ حَتَّى يُؤْذَنَ بِالصَّلَاةِ . أطرافه ١١١٨ ، ١١١٩ ، ١١٤٨ ، ١١٦٨ ،

١٧٧١١ تحفة ٤٨٣٧

1161- “Bişr b. el-Hakem — Süfyân — Sâlim Ebu’n-Nadr — Ebû Seleme” — isnâdıyla Hz. Âişe der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının sünnetini kıldıktan sonra ben uyanık isem benimle konuşur, uyumuş isem de namaz için çağrılıncaya kadar uzanırdı.”¹

Bişr, Bişr b. Hakem el-Abdî en-Nîsâbü’rî’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Sâlim, Ebu’n-Nadr b. Ebî Umeyye’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf’tır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının sünnetini kıldıktan sonra Hz. Âişe uyanık ise kendisiyle konuşurdu. Hz. Âişe’nin bu rivayeti, Ebû Dâvud, *Sünen*’de Mâlik kanalıyla Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe ile konuşması gece namazını bitirdikten sonra ve sabah namazının iki rekat sünnetini kılmadan önce olduğu yönünde nakledilen rivayete muhalif değildir. Bu da muhtemelen Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe ile sabah namazının iki rekat sünnetinden önce ve sonra konuşması yönündedir. Eğer uyumuş ise de gece kıyamının yorgunluğunu atmak veya farz namaz ile nafile namaz arasını söz veya uzanmak ile ayırmak için namaza çağrılıncaya kadar uzanırdı.

Bu rivayete dayanarak sabah namazının iki rekat sünnetini kıldıktan sonra uzanmanın müstehab olmadığı söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) uzanmayı terketmesi, müstehab olmadığı mânâsını taşımaz. Ancak bazı zamanlarda bunu terketmesi, bunun vacip olmadığına delâlet eder. Tirmizî’nin rivayetinde olduğu gibi Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu yöndeki emri, dinlenmek ve dinç bir şekilde sabah namazını eda etmek amacına yöneliktir. Bu da sabah namazının iki rekat sünnetinden sonra mübah olan sözlerle konuşmasının bir sakıncası olmadığına delâlet etmektedir.

¹ Hadis ayrıca 1118, 1119, 1148, 1168, 4837’de geçmektedir. Müslim 724

İbnu'l-Arabî der ki: "Bu vakitte susmanın fazileti hakkında herhangi bir rivayet yoktur. Ancak sabah namazından sonra güneş çıkıncaya kadar olan vakitte susmak faziletlidir."

Hadisin ravileri Nîsâbürlü, Mekkeli ve Medinelidir. İsnâdında tahdîs ve an'ane sigaları geçmektedir. Hadisi Müslim ve Tirmizî tahrir etmişlerdir.

٢٥ - بَابُ مَا جَاءَ فِي التَّطَوُّعِ مَثْنَى مَثْنَى

25- NAFİLE NAMAZI İKİŞER İKİŞER KILMAK HAKKINDA GELEN HADİSLER

وَيُذَكِّرُ ذَلِكَ عَنْ عَمَّارٍ وَأَبِي ذَرٍّ وَأَنْسٍ وَجَابِرِ بْنِ زَيْدٍ وَعِكْرِمَةَ وَالزُّهْرِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - وَقَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ مَا أَذْرَكْتُ فَقَهَاءَ أَرْضِنَا إِلَّا يُسَلِّمُونَ فِي كُلِّ اثْنَتَيْنِ مِنَ النَّهَارِ .

Bu konuda Ammâr, Ebû Zer, Enes, Câbir b. Zeyd, İkrime ve Zührî'den rivayetler nakledilmiştir.

Yahya b. Saîd el-Ensârî: "Memleketimizden yetiştiğim fakihler, gündüz nafilelerinde mutlaka iki rekatta bir selam verirdi" demiştir.

Nafile namazı ikişer rekât olarak kılıp her iki rekatta bir selam vermek hakkında gelen hadisler.

Nafile namazın ikişer ikişer kılındığı yönünde sahabilerden olan Ammâr b. Yâsir, Ebû Zer ve Enes'ten, tâbiûndan olan Câbir b. Zeyd Ebu'ş-Şa'sâ el-Basrî, İkrime ve Zührî'den rivayetler nakledilmiştir.

Yahya b. Saîd el-Ensârî'nin bildirdiğine göre memleketleri olan Medine'de yetiştiği fakihler, gündüz nafilelerinde mutlaka iki rekatta bir selam verirdi. Yahya b. Saîd el-Ensârî tâbiûnun büyüklerinden olan Saîd b. el-Müseyyeb'e ve sahabilerin küçüklerinden olan Enes b. Mâlik'e yetişmiştir.

١١٦٢ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْمَوَالِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنِّدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُعَلِّمُنَا الْإِسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ « إِذَا هُمْ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ

الْقَرِیْضَةِ ثُمَّ لِيَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي - أَوْ قَالَ عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ - فَأَقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي - أَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ - فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ ، وَاقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي - قَالَ - وَيُسَمَّى حَاجَتَهُ « طرفاه ٦٣٨٢ ، ٧٣٩٠ - تحفة

٣٠٥٥

1162- “Kuteybe — Abdurrahman b. Ebi'l-Mevâlî — Muhammed b. el-Münkedir” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi bize her bir ihtiyacımızda istihâreyi öğretir, şöyle derdi: “Kişi bir işe kalkışacağı zaman farz namazlar dışında iki rekatlık bir namaz kılsın; sonra: «Allahım! Senin ilmin ve kudretine dayanarak bu işte benim hakkımda hayırlı olanı bildirmeni ve bunu yapmada güç vermeni diliyorum. O geniş lütfundan diliyorum; zira sen kâdirsın ben acizim, sen âlîmsin ben cahilim. Sen ki bilinemeyecek tüm şeyleri bilirsin. Allahım! Şayet yapacağım bu iş dinim, hayatım ve işlerimin akıbeti» veya: «dünya ve âhiretim hususunda benim için hayırlı ise bunu bana takdir edip kolaylaştır ve onu bana bereketli kıl. Allahım! Bu iş dinim, hayatım ve işlerimin akıbeti» veya: «dünya ve âhiretim hususunda benim için kötü ise beni ondan, onu da benden uzak tut ve hayırlı olanı her nerede isem bana takdir et. Takdir ettiğine de razı kıl» diye dua etsin.”

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd'dir.

Abdurrahman b. Ebi'l-Mevâlî'nin adı Zeyd'dir.

Muhammed, Muhammed b. el-Münkedir b. Abdillâh'tır.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî'dir.

Câbir b. Abdillâh'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), büyük olsun küçük olsun kişinin ayakkabı bağına kadar her türlü ihtiyaçlarında

istihâre namazını ve duasını kendilerine Kur’ân’dan bir sûre öğretir gibi önemseyerek öğretirdi.

Hayırlı olduğu bilinen ibadetlerde ve buna benzer başka şeylerde istihâre edilmez. Bu durum, mesela düşman veya fitne korkusu ile o yıl hacca gidip gitmeme konusu ve buna benzer şeylerde söz konusudur. Kişi böylesi bir durumda önce mekruh olmayan vakitte, farz namaz dışında iki rekat nafile namaz kılar.

Kişinin istihâre için bir rekat kılması yeterli değildir, bu sebeple iki rekat kılınır. Peki dört rekata bir selam ile kılması yeterli olur mu? İbn Hibbân, *Sahîh*’de ve başka yerde Ebû Eyyûb el-Ensârî kanalıyla: “*Sonra Allah’ın takdir ettiği kadar namaz kıl*” şeklinde rivayette bulunulmuştur. Bu da iki rekattan fazla kılınmasının bir sakıncasının olmadığına delâlet etmektedir. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kılmayı emretmesi de konu başlığına muvafaktır.

Farz namazdan sonra dua edilmesi halinde sünnet yerine getirilmemiş olur. Yani kişi bir işe kalkışacağı zaman bildirildiği gibi iki rekat namaz kıldıktan sonra: “Allahım! Senin ilmin ve kudretine dayanarak bu işte benim hakkımda hayırlı olanı bildirmeni ve bunu yapmada güç vermeni diliyorum. O geniş lütfundan diliyorum, zira sen kâdirsin ben acizim, sen alımsın ben cahilim. Sen ki bilinemeyecek tüm şeyleri bilirsin. Allahım! Şayet yapacağım bu iş dinim, hayatım ve işlerimin akıbeti veya dünya ve âhiretim hususunda benim için hayırlı ise bunu bana takdir edip kolaylaştır ve onu bana bereketli kıl. Allahım! Bu iş dinim, hayatım ve işlerimin akıbeti veya dünya ve âhiretim hususunda benim için kötü ise beni ondan, onu da benden uzak tut ve hayırlı olanı her nerede isem bana takdir et. Takdir ettiğine de razı kıl” diye dua eder.

Karrâfî, *Envâru’l-Burûk* kitabının sonunda şöyle demiştir: Kişinin: “Bana hayırlı olanı takdir et” demesi gibi kaderin yenilenmesini ister gibi dua etmek haram olan dualardandır. Bu şekilde istek şeklinde olan dualar geçmiş değil de, geleceği isteme yönündedir. Yani geçmişten bir şey istemek muhal olduğu için bu dua da gelecek yönündedir. Yüce Allah’ın da takdir ettiği şeyi değiştirmesi de söz konusu değildir. Her şeyin kaderi ezeli olarak daha önceden belirlenmiştir. Bu dua da Müslim’in Haricilerden naklettiği gibi kader diye bir şeyin olmadığını, her işin hemen o anda meydana geliveren bir

durum olduğunu söyleyenlerin görüşü yönündedir. Bunun da fasıklık olduğu konusunda icma edilmiştir. O zaman burada: “Bana takdir et” ifadesindeki takdir ile mecazi olarak işlerin kolaylaştırılması kastedilmektedir. Dua eden de mecazi olan bu şeyi istemektedir. Niyet bunun dışında olduğu zaman da böylesi bir dua haram olur.

“Benim için kötü ise beni ondan, onu da benden uzak tut” ifadesindeki uzak tutmak ifadesi ile o şeyi isteme düşüncesini yok etmesi kastedilmektedir.

Bazı ârifler: “Onu da benden uzak tut” şeklinde dua etmekle yetinmeyip: “Allahım! Takdir etmediğin bir şeyi istemekle bedenimi yorgun düşürme” şeklinde dua etmiştir. Zira böyle dua edilmediği zaman Yüce Allah istihâre eden kişiden bu şeyi uzak tutar, ama bu şeyin arzusunu kalbinden çıkarmayabilir. Bu şekilde de kişinin kalbi o şeyin olması konusunda hep meyilli kalır. Ancak Yüce Allah bu şeyi kendisinden uzak tuttuğu gibi kalbinden de silerse kişi için daha güzel olur. Bu sebeple duada: “Hayırlı olanı her nerede isem bana takdir et. Takdir ettiğine de razı kıl” denilmektedir. Zira kişi kendisine takdir edilen hayır da olsa buna razı olmadığı zaman maişeti kötü olacağı gibi günaha da girmiş olur. Kişi dua ederken de bildirildiği gibi duada canının istediği şeyi zikreder.

Buhârî'nin hocası Belhlidir. Abdurrahman ve Muhammed, Medinelidir. İbn Ebi'l-Mevâlî rivayetinde tek kalmıştır.

Buhârî ayrıca bunu *Tevhîd* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir. Nesâî de *Nikah* konusu içinde tahrir etmiştir.

۱۱۶۳ - حَدَّثَنَا الْمُكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمٍ الزُّرَقِيُّ سَمِعَ أَبَا فَتَادَةَ بْنَ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ » طَرَفَهُ

۴۴۴ - تحفة ۱۲۱۲۳

¹ Hadis ayrıca 6382, 7390'de geçmektedir

1163- “Mekkî b. İbrâhîm — Abdullah b. Saîd — Âmir b. Abdillâh b. ez-Zübeyr — Amr b. Süleym ez-Zurakî” isnâdıyla Ebû Katâde b. Rıb’î el-Ensârî’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Sizden biri Mescid’e girdiği zaman iki rekat namaz kılmadan oturmasın” buyurmuştur.¹

Mekkî, Mekkî b. İbrâhîm b. Bişr b. Ferkad el-Burcumî et-Temîmî el-Hanzalî’dir.

Abdullah b. Saîd, İbn Ebî Hind el-Medînî’dir.

Ebû Katâde, Hâris b. Rıb’î el-Ensârî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin Mescid’e girdiği zaman iki rekat nafile namaz kılmadan oturmamasını emretmiştir. Söz konusu hadis daha önce: “Kişi mescide girdiği zaman iki rekat namaz kılsın” başlığı altında zikredilmişti.

۱۱۶۴ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفَ . أطرافه ۳۸۰ ، ۷۲۷ ، ۸۶۰ ، ۸۷۱ ، ۸۷۴ - تحفة ۲۰۹

1164- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha” isnâdıyla Enes b. Mâlik: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize iki rekat namaz kıldırды, sonra da gitti” demiştir.²

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes’tir.

İshâk, İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha Zeyd b. Sehl el-Ensârî’dir.

Enes’in ninesi Muleyke, Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığı bir yemeğe davet etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu yemekten yedikten sonra: “*Kalkın da size namaz kıldırayım*” buyurdu. Enes der ki: “Bunun üzerine kalktım ve eskiliğinden dolayı rengi siyaha dönmüş bir hasırın üzerine su serptim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hasırın üzerinde durdu. Ben ve yetim çocuk

¹ Daha önce 444’de geçti.

² Hadis ayrıca 380, 727, 860, 871, 874’de geçmektedir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında, ninem de bizim arkamızda durdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize iki rekat kıldırıdıktan sonra evden ayrıldı.”

۱۱۶۵ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عَقِيلٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْجُمُعَةِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ . أطرافه ۹۳۷ ، ۱۱۷۲ ، ۱۱۸۰ - تحفة ۶۸۸۳

1165- “Yahya b. Bukeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb” isnâdıyla Sâlim'in bildirdiğine göre Abdullah b. Ömer der ki: “Ben, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte öğle namazından önce iki rekat, öğle namazından sonra da iki rekat, cuma namazından sonra iki rekat, akşam namazından sonra iki rekat ve yatsı namazından sonra iki rekat namaz kıldım.”¹

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Abdullah b. Ömer, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte öğle namazından önce iki rekat, öğle namazından sonra da iki rekat, cuma namazından sonra iki rekat, akşam namazından sonra iki rekat ve yatsı namazından sonra iki rekat namaz kılmıştır.

۱۱۶۶ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَخْطُبُ « إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ - أَوْ قَدْ خَرَجَ - فَلْيُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ » . طرفاه ۹۳۰ ، ۹۳۱ - تحفة ۲۵۴۹

1166- “Âdem — Şu'be — Amr b. Dînâr” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken: “Sizden biri imam hutbe verirken gelirse iki rekat namaz kılsın” buyurmuştur.²

¹ Hadis ayrıca 937, 1172, 1180'de geçmektedir.

² Hadis ayrıca 930, 931'de geçmektedir.

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs'tır.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe irad ederken, kişinin imamın hutbe verirken gelmesi halinde iki rekat namaz kılması gerektiğini bildirmiştir.

۱۱۶۷ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا سَيْفُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَكِّيُّ سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يَقُولُ أُنِيَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فِي مَنْزِلِهِ فَقِيلَ لَهُ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَدْ دَخَلَ الْكَعْبَةَ قَالَ فَأَقْبَلْتُ فَأَجِدُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ خَرَجَ ، وَأَجِدُ بِلَالَ عِنْدَ الْبَابِ قَائِمًا فَقُلْتُ يَا بِلَالُ ، صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْكَعْبَةِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَأَيَّنَ قَالَ بَيْنَ هَاتَيْنِ الْأُسْطُوأَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ فِي وَجْهِ الْكَعْبَةِ . قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَوْصَانِي النَّبِيُّ ﷺ بِرَكَعَتَيْ الصُّحَى . وَقَالَ عِتْبَانُ غَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بَعْدَ مَا امْتَدَّ النَّهَارُ وَصَفَفْنَا وَرَاءَهُ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ أَطْرَافَهُ ۳۹۷ ، ۴۶۸ ، ۵۰۴ ،

۷۴۰۰ ، ۲۰۳۷ تحفة ۴۴۰۰ ، ۴۲۸۹ ، ۲۹۸۸ ، ۱۵۹۹ ، ۱۵۹۸ ، ۵۰۶ ، ۵۰۵

1167- Ebû Nuaym isnâdıyla Seyf b. Süleymân el-Mekkî'nin bildirdiğine göre Mücâhid anlatıyor: İbn Ömer evindeyken kendisine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'ye girdiği söylendi. İbn Ömer der ki: "Geldiğimde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'den çıkmış olduğunu gördüm. Kâbe'nin kapısında gördüğüm Bilâl'e: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'nin içinde namaz kıldı mı?» diye sordum. Bilâl: «Evet» karşılığını verdi. Ben: «Nerede kıldı?» diye sorunca: «Şu iki direk arasında iki rekat kıldıktan sonra Kâbe'nin yüzüne doğru iki rekat daha kıldı» dedi."

Ebû Abdillâh'ın bildirdiğine göre Ebû Hureyre: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bana iki rekat kuşluk namazını vasiyet etti" demiştir.

İtbân ise: "Güneş yükseldikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekir bana geldiler. Biz Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında saf

tuttuk, o da bize iki rekat namaz kıldırır” demiştir.¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dir.

Süfyân, Süfyân el-Mahzûmî’dir.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb’dır.

İbn Ömer evindeyken kendisine Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe’ye girdiği söylendi. Ancak İbn Ömer geldiğinde Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe’den çıkmış olduğunu, Bilâl’in de Kâbe’nin kapısında durduğunu gördü. Ona, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe’nin içinde namaz kılıp kılmadığını, kıldıysa nerede kıldığını sorunca Bilâl, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe’de iki direk arasında namaz kıldığını, sonra çıkıp Kâbe’nin kapısına veya Kâbe’ye doğru iki rekat daha kıldığını söyledi. Bu hadis *Salât* konusunun başlarında: “Yüce Allah’ın: «Siz de İbrâhîm’in makamından bir namaz yeri edinin»² buyruğu” bâbında zikredilmiştir.

Ebû Abdillâh el-Buhârî’nin bildirdiğine göre Ebû Hureyre: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bana iki rekat kuşluk namazını vasiyet etti” demiştir. Buhârî bunu mukîmken kuşluk namazı başlığı altında mevsûl olarak rivayet etmiştir.

İtbân ise Evlerde mescidler başlığı altında mevsûl olarak: “Güneş yükseldikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekir bana geldiler. Biz Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında saf tuttuk, o da bize iki rekat namaz kıldırır” demiştir.

Bedruddîn ed-Demâmî’nin, *Mesâbilhu’l-Câmi’*’de bildirdiğine göre İbnü’l-Münîr şöyle demiştir: “Buhârî’nin istihâre, tahiyetu’l-mescid ve zikredilen namazların bu konuda delil sayılmasını: «Gece namazı ikişer ikişerdir» buyruğunun delil sayılmasından daha uygun görmüştür. Çünkü bu söz, gündüz nafilisinin böyle olduğuna dair delil sayılamaz. Eğer gündüz namazının da böyle olduğuna delil sayılacak olursa, o zaman bu: «Gece namazı ikişer ikişerdir» buyruğuna muhalif olur. Bu da delâlet etmektedir ki gündüz namazı böyle değildir. Yoksa Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu gece namazına has kılmasının bir anlamı kalmazdı.”

¹ Hadis ayrıca 397, 468, 504, 505, 506, 1598, 1599, 2988, 4289, 4400’de geçmektedir.

² Bakara Sur. 125

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu (ikişerli rekatları) geceye has kılması, gece namazında vitir namazının olması ve nafil namazların gece namazına kıyas edilmemesi açınsındandır. Zira kişi gece namazını vitir olarak kılar. Vitir namazı da tekrar edilmez. Gecenin geriye kalan namazları da ikişer ikişerdir. Eğer bunun gece namazına has kılınması anlaşıldıysa, o zaman bu: “Nafil namazı ikişer ikişerdir” mânasında olmakla birlikte gece ve gündüz namazlarını kapsamaktadır.

۲۶ - باب الْحَدِيثِ ، يَعْنِي بَعْدَ رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ

26- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNDEN SONRA KONUŞMAK

۱۱۶۸ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ أَبُو النَّضْرِ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ فَإِنْ كُنْتُ مُسْتَقِظَةً حَدَّثَنِي وَإِلَّا اضْطَجَعَ قُلْتُ لِسُفْيَانَ فَإِنْ بَعْضُهُمْ يَرْوِيهِ رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ قَالَ سُفْيَانُ هُوَ ذَاكَ . أطرافه ۱۱۱۸ ، ۱۱۱۹ ، ۱۱۴۸ ، ۱۱۶۱ ، ۴۸۳۷ - تحفة ۱۷۷۱۱

1168- “Ali b. Abdillan — Süfyân — Ebu’n-Nadr — babası — Ebû Seleme” isnâdıyla Hz. Âişe: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kıları. Eğer ben uyanık isem benimle konuşur, uyumuş isem de uzanırdı” demiştir. Süfyân’a: “Bazıları bunun sabah namazının iki rekatı olduğunu rivayet etmektedir” dediğimde: “Bu odur” karşılığını verdi.¹

Ali, Ali b. Abdillan el-Medîni’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Ebu’n-Nadr, Sâlim’dir.

Ebu’n-Nadr’ın babası, Ebû Umeyye’dir.

Hız. Âişe’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kıları. Eğer Hız. Âişe uyanık ise Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisiyle konuşur, uyumuş ise de uzanırdı.

¹ Hadis ayrıca 1118, 1119, 1148, 1161, 4837’de geçmektedir. Müslim 743

Ali b. Abdillâh el-Medîni, Mâlik b. Enes'i kastederek Süfyân b. Uyeyne'ye bazı kimselerin bunun sabah namazının farzından önceki iki rekâtı olduğu yönünde rivayette bulunduğunu söyleyince, Süfyân: "Bu odur" karşılığını vermiştir.

۲۷ - بَابُ تَعَاهُدِ رَكَعَتَيِ الْفَجْرِ وَمَنْ سَمَّاهُمَا تَطَوُّعًا

27- SABAH NAMAZININ İKİ REKATINA DEVAM ETMEK VE BU İKİ REKATA TATAVVU ADINI VEREN KİMSE

۱۱۶۹ - حَدَّثَنَا بَيَّانُ بْنُ عَمْرِو حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ أَشَدَّ مِنْهُ تَعَاهُدًا عَلَى رَكَعَتَيِ الْفَجْرِ . تحفة ۱۶۳۲۱

1169- "Beyân b. Amr — Yahya b. Saîd — İbn Cüreyc — Atâ — Ubeyd b. Umeyr" isnâdıyla Hz. Âişe: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının iki rekâtı gibi başka hiç bir nafîle namaza devam etmemiştir" dedi.¹

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

İbn Cüreyc, Abdulmelik b. Abdilazîz'dir.

Atâ, Atâ b. Ebî Rebâh'tır.

Ubeyd, Ubeyd b. Umeyr el-Leysî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının iki rekât sünnetine dikkat edip devam ettiği gibi başka hiç bir nafîle namaza devam etmemiştir."

¹ Müslim 724

٢٨ - بَاب مَا يُقْرَأُ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ

28- SABAH NAMAZININ İKİ REKAT SÜNNETİNDE NE OKUNUR?

١١٧٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي بِاللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ، ثُمَّ يُصَلِّي إِذَا سَمِعَ النَّدَاءَ بِالصُّبْحِ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ . أطرافه ٦٢٦ ، ٩٩٤ ، ١١٢٣ ، ١١٦٠ ، ١٧١٥٠ - تحفة ٦٣١٠

1170- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Hişâm b. Urve” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazında on üç rekat kıları. Sonra ezan sesini işittiğinde hafif iki rekat sabah namazının sünnetini kıları” demiştir.¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes’tir.

Hişâm’ın babası, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazında başlangıçta ikisi hafif olmak üzere on üç rekat kıları. Sonra ezan sesini işittiğinde sabah namazının sünneti olarak Kâfirûn ve İhlas sûrelerini okuyarak hafif iki rekat kıları. Hadisi Müslim tahrir etmiştir.

Ebû Dâvud’un rivayetinde: “Birinci rekatta Âl-i İmrân Sûresi’nin 84. âyetini, ikinci rekatta ise Âl-i İmrân Sûresi’nin 53. âyetini okurdu” şeklindedir.

Hadiste okunan yerlerin zikredilmemesinin başlığa uymadığı söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Başlıkta istifham edatı yoktur. Eğer: “İnsan nedir?” veya: “İnsanın vasfı nedir?” denilecek olursa: “Konuşan hayvandır” şeklinde cevap verilebilir. Yüce Allah’ın: “Şu sağ elindeki nedir, ey Musa?”² buyruğunda da olduğu gibi burada bir şeyin vasfı bildirilmektedir. Başlıktaki: “ما يقرأ” ifadesi de kıraatin uzun mu veya kısa mı olduğu

¹ Hadis ayrıca 1118, 1119, 1148, 1161, 4837’de geçmektedir.

² Taha Sur. 17

mânasındadır. Rivayette de: “Hafif iki rekat kılardı” denilmesiyle kıraatın kısa olduğu anlaşılmaktadır.

Hadisin ravileri Buharalı, Mısırlı ve Mekkelidir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۷۱ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَمَّتِهِ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ح وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى - هُوَ ابْنُ سَعِيدٍ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُخَفِّفُ الرَّكَعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى إِنِّي لَأَقُولُ هَلْ قَرَأَ بِأَمِّ الْكِتَابِ تحفة ۱۷۹۱۳

1171- “Muhammed b. Beşşâr — Muhammed b. Câfer — Şu’be — Muhammed b. Abdirrahman” isnâdıyla halası Amre’nin ve “Ahmed b. Yûnus — Züheyr — Yahya” Muhammed b. Abdirrahman” isnâdıyla halası Amre’nin bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının farzından önceki iki rekatı o kadar hafif kılardı ki, ben: «Acaba Fâtiha Sûresi’ni okudu mu?» derdim.”

Muhammed, Ğundar olarak tanınan Muhammed b. Câfer’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Muhammed, Muhammed b. Abdirrahman b. Sa’d b. Zürâre el-Ensârî’dir.

Muhammed b. Abdirrahman’ın halası Amre, Amre binti Abdirrahman b. Sa’d b. Zürâre’dir.

Ahmed b. Yûnus, Ahmed b. Abdillâh b. Yûnus et-Temîmî el-Yerbû’î’dir.

Züheyr, Züheyr b. Muâviye el-Cu’fî’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî’dir.

Muhammed, Muhammed b. Abdirrahman b. Sa’d b. Zürâre el-Ensârî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının farzından önceki iki rekatı, kıraat ve fiil olarak o kadar hafif kılardı ki, Hz. Âişe, Resûlullah’ın

¹ Müslim 724, 736

(sallallahu aleyhi vesellem), Fâtiha Sûresi'ni okuyup okumadığını düşünürdü.

Burada Hz. Âişe'nin, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kıraat edip etmediği konusunda şüphe ettiği mânâsı yoktur. Burada Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) başka nafile namazlarda kıraati uzatırken bu namazda kıraat ve fiili olarak kısalttığı kastedilmektedir. Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazını başka namazıyla kıyas ettiğinde kendisini sanki bu namazında kıraat yapmamış gibi görmektedir.

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı, Medineli ve Kûfelidir.

TATAVVU NAMAZI

Şâfiîlere göre tatavvu, terkedilmesi caiz olduğu halde, şer'in işlenmesinin terkedilmesinden üstün tuttuğu şeydir. Tatavvu, sünnet, müstehâb, mendûb, nafile ve merğûb lafızları eş anlamlı lafızlardır.

۲۹ - باب التَّطَوُّعِ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ

29- FARZDAN SONRA TATAVVU NAMAZI

۱۱۷۲ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ ، وَسَجْدَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ ، وَسَجْدَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ ، وَسَجْدَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ ، وَسَجْدَتَيْنِ بَعْدَ الْجُمُعَةِ ، فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ فَفِي بَيْتِهِ . قَالَ ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي أَهْلِهِ تَابَعَهُ كَثِيرٌ بْنُ قَرْقَدٍ وَأَيُّوبُ عَنْ نَافِعٍ اطْرَافَهُ ۹۳۷ ، ۱۱۶۵ ، ۱۱۸۰ - تحفة ۷۵۳۴ ، ۸۲۶۳ ، ۸۴۸۸ ، ۸۱۶۴

1172- "Müsedded — Yahya b. Saîd — Ubeydullah — Nâfi" isnâdıyla İbn Ömer der ki: "Ben, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte öğle namazından önce iki rekat, öğle namazından sonra iki rekat, akşam namazından sonra iki rekat, yatsı namazından sonra iki rekat ve cuma namazından sonra iki rekat namaz kıldım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) akşam ve yatsı namazlarının ikişer rekatını evinde kıldı."

İbn Ebi'z-Zinâd'ın, Mûsa b. Ukbe kanalıyla Nâfi'den olan rivayetinde: "Yatsıdan sonraki iki rekâtı ailesinin yanında kıldı" ibaresi geçmiştir.

Kesîr b. Ferkad ve Eyyûb bunu Nâfi'den rivayet ederek ona (Mûsa'ya) mutabaat etmişlerdir.¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer b. Hafs b. Ömer el-Hattâb'dır.

Nâfi', İbn Ömer'in azatlısıdır.

İbn Ömer, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte öğle namazından önce iki rekât kıldı. Bu da Öğle Namazından Önce İki Rekât başlığı altında Hz. Âişe'den nakledilen rivayete muhalif değildir. İbn Ömer, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazından önce dört rekât kıldığını söylememektedir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazından önce bazen dört rekât, bazen de iki rekât kıları. Ya da iki rekâtı evinde, diğer iki rekâtı da Mescid'de kılmaktaydı. İbn Ömer, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte öğle namazından sonra da iki rekât kıldı.

Tirmizî'nin: "*Her kim öğle namazından önce ve sonra dört rekât kılmaya devam ederse Allah o kimseyi cehennem ateşine haram kılar*" şeklindeki rivayetine dayanarak öğle namazından önce dört rekât olduğu söylenmektedir.

İbn Ömer, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte akşam namazından sonra iki rekât, yatsı namazından sonra iki rekât ve cuma namazından sonra iki rekât namaz kıldı.

Müslim'in rivayetinde: "*Sizden biri Cuma namazını kıldığı zaman cuma namazından sonra da iki rekât kılsın*" şeklindedir. Burada da dört secde ile iki rekât kastedilmektedir. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) akşam ve yatsı namazlarının sünnetini evinde kıları.

Gece nafilelerinin evde kılınmasının mescidde kılınmasından daha faziletli olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Görüldüğü kadarıyla Resûlullah (sallallahu

¹ Hadis ayrıca 937, 1165, 1180'de geçmektedir. Müslim 729

aleyhi vesellem) gündüz insanlarla meşğul olmasından dolayı gündüz nafilelerini çoğunlukla Mescid’de, gece nafilelerini ise evde kılmaktaydı.”

Buhârî ve Müslim’in bu konudaki rivayetleri: “Ey insanlar! Namazlarınızı evlerinizde kılınız. Zira farz namazlar dışında kişinin kıldığı en hayırlı namaz, evinde kıldığı namazdır” şeklindedir. Bu da nafile namazlarını evde kılınmasının mutlak olarak daha faziletli olduğuna delâlet etmektedir. Mescidde kılınması daha faziletli olan nafile namazlara gelince; bunların bir kısmı cuma namazının ve cuma gününün nafileleridir. Bu da cumaya erken gelmek ve namaz saatini beklemek açısındandır.

Burada akşam ve yatsı namazları hazfedilmiştir. Ancak zikredilen diğer namazların sünnetlerini Mescid’de kıldığına delâlet etmektedir.

Cumadan Sonra Kılınan Namaz başlığı altında İbn Ömer’in rivayetinde Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), cuma namazından sonra gidene kadar namaz kılmadığını bildirdiği rivayet ile bu rivayet arasında bir ihtilaf yoktur. Zira “Gitti” ifadesi “Eve gitti” ifadesinden daha kapsayıcıdır. İhtilaf olduğunu kabul etsek bile Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) her iki durumunda caiz olduğunu bildirmek açısından böyle yaptığını söyleyebiliriz.

۱۱۷۳ - وَحَدَّثَنِي أُخْتِي حَفْصَةُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَعْدَ مَا يَطْلُعُ الْفَجْرُ ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا أَدْخُلُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِيهَا . تَابِعَهُ كَثِيرُ بْنُ قَزْدٍ وَأَيُّوبُ عَنْ نَافِعٍ . وَقَالَ ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي أَهْلِهِ طر فاه ٦١٨ ، ١١٨١ - تحفة ١٥٨٠١ ، ٨٤٨٨ ، ٧٥٣٤ ، ٨٢٦٣ ، ٨١٦٤ ،

1173- Kızkardeşim Hafsa bana: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) fecrin doğmasından sonra hafif iki rekat kılardı” dedi. Bu vakit, benim Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına giremediğim bir vakitti.

Kesîr b. Ferkad ve Eyyûb bunu Nâfi’den rivayet ederek ona mutabaat etmişlerdir.

İbn Ebi’z-Zinâd, Mûsa b. Ukbe kanalıyla Nâfi’den olan rivayetinde: “Yatsıdan sonraki iki rekatı ailesinin yanında kıldı” demiştir.¹

¹ Hadis ayrıca 618, 1181’de geçmektedir. Müslim 723

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb der ki: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi olan kardeşim Hafsa, bana Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) tan ağarmasından sonra iki rekât kıldığını söyledi.”

İbn Ömer der ki: “Tan ağarmasından sonraki vakit, benim Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına giremediğim bir vakitti. Çünkü bu vakitte halkla meşgul olmazdı.” Bu da delâlet etmektedir ki İbn Ömer bu şekilde Hafsa’dan Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazının iki rekâtını kıldığı vakti öğrenmiştir.

Cuma konusunun sonlarında Mâlik’in Nâfi’den olan rivayetinde sabah namazından önceki iki rekât zikredilmemiştir.

Abdurrahman b. Ebi’z-Zinâd lakaplı Abdullah b. Zekvân, Mûsa b. Ukbe kanalıyla Nâfi’den yani İbn Ömer’den olan rivayetinde: “Yatsıdan sonraki iki rekâtı ailesinin yanında kıldı” lafzı yerine: “Yatsıdan sonraki iki rekâtı evinde kıldı” lafzını kullanmıştır.

Kesîr b. Ferkad ve Eyyûb es-Sahtiyânî bunu Nâfi’den rivayet ederek Ubeydullah’a mutabaat etmişlerdir. Bazı nüshalarda akşam ile yatsı namazı ve evinde kıldığı namazı zikredilmemiştir.

۳۰ - باب مَنْ لَمْ يَتَطَوَّعْ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ

30- FARZ NAMAZDAN SONRA TATAVVU KILMAYAN KİMSE

۱۱۷۴ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الشَّعْنَاءِ جَابِرًا قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ إِنِّي جَمِيعًا وَسَبْعًا جَمِيعًا قُلْتُ يَا أَبَا الشَّعْنَاءِ أَظُنُّهُ أَخَّرَ الظُّهْرَ وَعَجَّلَ الْعَصْرَ وَعَجَّلَ الْعِشَاءَ وَأَخَّرَ الْمَغْرِبَ . قَالَ وَأَنَا أَظُنُّهُ . طرفاه ۵۴۳ ، ۵۶۲ - تحفة ۵۳۷۷

1174- “Ali b. Abdillâh — Süfyân — Amr — Ebu’ş-Şa’sâ” isnâdıyla İbn Abbâs: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber cem ederek sekiz rekât ve yine cem ederek yedi rekât kıldım” demiştir. Kendisine: “Ey Ebu’ş-Şa’sâ! Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazını tehir edip ikindiye takdim ederek, yine akşam namazını tehir edip yatsıyı takdim ederek kılmuştır” dediğimde: “Ben de öyle sanıyorum” karşılığını verdi.

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Amr, Amr b. Dînâr'dır.

Câbir, Câbir b. Zeyd'dir.

İbn Abbâs, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber öğle ve ikindi namazlarını cem ederek sekiz rekat kılmış ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki vakit arasını tatavvu (nafile) namazı ile ayırmamıştır. Zira iki namazı cemetmek, iki namaz arasında başka namazın kılınmamasını gerektirmektedir. Bu da öğle namazından sonra tatavvu kılmadığına delâlet etmektedir. Yine akşam ve yatsı namazlarını cem ederek yedi rekat kılmış ve yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki vakit arasını tatavvu namazı ile ayırmamıştır. Yani akşam namazından sonra tatavvu namazı kılmamıştır. İkinci olan namazdan sonraki tatavvu namazına gelince; bu konuda bir şey denilmemiştir. Birinci namazdan önceki tatavvu namazı da muhtemelen böyledir.

Amr b. Dînâr, Ebu's-Şa'sâ'ya: "Ey Ebu's-Şa'sâ! Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazını tehir edip ikindiyi takdim ederek, yine akşam namazını tehir edip yatsıyı takdim ederek kılmıştır" dediğinde, Ebu's-Şa'sâ: "Ben de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını sanıyorum" karşılığını vermiştir.

Bu hadis daha önce Öğle namazını ikindi vaktine tehir etmek konusu içinde zikredilmişti.¹

۳۱ - بَابُ صَلَاةِ الضُّحَى فِي السَّفَرِ

31- SEFERİ İKEN KUŞLUK NAMAZI

Seferde kuşluk namazı kılınır mı, kılınmaz mı? İbn Ömer'in hadisi kılınmadığına delâlet etmektedir. Ümmü Hânî'nin hadisi ise kılındığı yönündedir. Her iki hadis te başlık altında zikredilmiştir.

¹ Hadis ayrıca 543, 562'de geçmektedir. Müslim 705

۱۱۷۵ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ شُعْبَةَ عَنْ تَوْبَةَ عَنْ مُورِقٍ قَالَ قُلْتُ لِإِبْنِ
عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَتُصَلِّي الضُّحَى قَالَ لَا . قُلْتُ فَعُمَرُ . قَالَ لَا . قُلْتُ فَأَبُو بَكْرٍ
قَالَ لَا . قُلْتُ فَالنَّبِيُّ ﷺ قَالَ لَا إِخَالَهُ . تحفة ۷۴۶۵

1175- “Müsedded — Yahya — Şu’be — Tевbe” isnâdıyla Müverrik söyle demiştir: “İbn Ömer’e: “Kuşluk namazı kılıyor musun?” diye sorduğumda: “Hayır!” dedi. “Ömer kılar mıydı?” diye sorduğumda: “Hayır!” dedi. Ebû Bekir kılar mıydı?” diye sorduğumda: “Hayır!” dedi. “Peygamberimiz (sallallahu aleyhi vesellem) kılar mıydı?” diye sorduğumda: “Sanmıyorum” dedi.

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’dır.

Tevbe, Tâbiûnun küçüklerinden Tевbe b. Keysân b. el-Müverri’ el-Anberî’dir. Hicri 131 yılında vefat etmiştir.

Müverrik, Müverrik b. el-Müşemrec’tir. Mu’temir el-İclî el-Basrî’nin babasıdır.

Müverrik, İbn Ömer’e kuşluk namazı kılıp kılmadığını sorunca, İbn Ömer kılmadığını söylemiştir. Ömer’in kılıp kılmadığını sorunca, onun da kılmadığını söylemiştir. Ebû Bekir’in kılıp kılmadığını sorunca, onun da kılmadığını söylemiştir. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kılıp kılmadığını sorunca, İbn Ömer bildiği kadıyla Allah Resûlü’nün de (sallallahu aleyhi vesellem) kılmadığını söylemiştir.

İbn Ömer’in Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için bu şekilde cevap vermesi, başkasından Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı kıldığını işitmiş olmasından dolayıdır.

Evet, bu konuda Saîd b. Mansûr’un sahih bir isnâdla Mücâhid’den olan rivayeti vardır. Ancak Buhârî’nin bu hadisi burada zikretmesi başlığa aykırıdır. Zira bu hadisi Sefer’de Kuşluk Namazı Kılmayan Kimse başlığı altında zikretmesi daha uygun olurdu.

Bunun cevabı, bana göre Aynî’nin de dediği gibi: “Kuşluk namazını kılıyor

musun, kılmıyor musun?” şeklinde olmalıdır. Bu konudaki açıklamalar ihtilafı olmuştur. Hattâbî bu hatanın nüshayı yazan kişiden kaynaklandığı görüşündedir. İbnu'l-Münîr der ki: “Bana göre İbn Ömer’in bu hadisi gibi olumsuz hadis, Ebû Hureyre’ye kuşluk namazı kılmasının tavsiye edilmesi hadisi gibi sâbit hadis karşısında Buhârî, olumsuz hadisi sefere, sâbit hadisi de mukime saymıştır.

İbn Ömer’in: “Eğer ben nafilâ namaz kılacak olsaydım, farz namazı tam olarak kılardım” demesiyle ve Ebû Hureyre’nin hadisiyle birlikte Buhârî’nin Mukim İken Kuşluk Namazı başlığını getirmesi bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

Hadisin İbn Haccâc dışındaki ravileri Basralıdır. Zira İbn Haccâc, Vâsıtlıdır. Müverrik’in de Kûfeli olduğu söylenmektedir.

۱۱۷۶ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْثَةَ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي لَيْلَى يَقُولُ مَا حَدَّثَنَا أَحَدٌ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي الضُّحَى غَيْرَ أُمَّ هَانِيَةَ فَإِنَّهَا قَالَتْ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ بَيْتَهَا يَوْمَ فَتَحَ مَكَّةَ فَاغْتَسَلَ وَصَلَّى ثَمَانِي رَكَعَاتٍ فَلَمْ أَرَ صَلَاةً قَطُّ أَخَفَّ مِنْهَا ، غَيْرَ أَنَّهُ يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ . طرفاه ۱۱۰۳ ، ۴۲۹۲ - تحفة ۱۸۰۷

1176- “Âdem — Şu’be — Amr b. Murra” isnâdıyla Abdurrahman b. Ebî Leylâ der ki: Ümmü Hânî’den başka hiç kimse bize, Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kılarken gördüğünü söylemedi. Ümmü Hânî şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke fethi günü evime girdi ve yıkanıp sekiz rekat namaz kıldı. Ben asla bu namazdan daha hafif bir namaz görmedim. Ancak rükû ve secdeleri tam yapmaktaydı.”¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Abdurrahman b. Ebî Leylâ’nın bildirdiğine göre Ali b. Ebî Tâlib’in anne baba bir kız kardeşi Fâhita yani Ümmü Hânî’den başka hiç kimse kendilerine, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kılarken gördüğünü

¹ Hadis ayrıca 1103, 4292’de geçmektedir. Müslim 336

söylememiştir. Ümmü Hâni, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke fethi günü evine girdiğini, yıkanıp sekiz rekat namaz kıldığını, asla bu namazdan daha hafif bir namaz görmediğini, ancak rükû ve secdeleri tam yaptığını söyledi.

Müslim'in rivayetinde de Mâlik, *Muvattâ'*da olduğu gibi Ebû Murra kanalıyla: "Mekke'nin en yüksek yerinde olan Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gittim ve kendisini yıkanırken buldum" şeklindedir. İbn Huzeyme'nin Kureyb kanalıyla Ümmü Hânî'den olan rivayetinde: "Her iki rekatta selam veriyordu" ziyadesinde bulunmuştur.

İbn Ebî Şeybe'nin Huzeyfe'den olan rivayeti: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazını kıldı ve bu namazı uzattı. Ancak burada namazı hafif kılması, Mekke fethi sırasındaki meşguliyetleri sebebiyle olabilir" şeklindedir.

Hadisten de anlıyoruz ki bu rivayetler: "Ümmü Hânî'nin hadisinde buna delâlet eden bir şey yoktur. Burada sadece namaz kıldığı vakti bildirmektedir. Bu namazı, fetih için kılınmış bir şükür namazı olabileceği gibi Mekke fethi sırasında meşguliyetleri sebebiyle kılamadığı bir namazı kuşluk vaktinde fırsat bularak kılmış ta olabilir" diyenlerin hilafıdır.

Yine böyle diyenlere cevap olarak şöyle denilmiştir: Ebû Dâvud ve başkalarının: "Kuşluk namazını kıldı" şeklindeki rivayeti, Müslim'in *Tahâret*'te: "Sonra da kuşluk namazı olarak sekiz rekat kıldı" şeklindeki rivayeti ve İbn Abdilberr'in *et-Temhîd*'de: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mekke'ye gelince sekiz rekat namaz kıldı. Kendisine: «Bu namaz ne namazdır?» dediğimde: «Bu, kuşluk namazıdır» buyurdu" şeklindeki rivayeti, bunu delil saymanın doğruluğuna delâlet etmektedir.

Nevevî, bu bâbdaki hadisi, sekiz rekat olarak kılınan kuşluk namazının en faziletli olduğuna delil saymıştır. Kuşluk namazının iki rekat, dört rekat, altı rekat, sekiz rekat, on rekat ve on iki rekat olduğu yönünde rivayetler nakledilmiştir. En fazla olanı da Rûyânî'nin naklettiği gibidir.

Ebû Zer'in merfû hadisi: "Eğer kuşluk namazını on rekat olarak kıalarsan o gün sana hiçbir günah yazılmaz. Eğer on iki rekat olarak kıalarsan, Allah sana cennette bir ev inşa eder" şeklindedir. Hadisi Buhârî tahrir etmiş ve isnâdında menfi değerlendirme olduğunu söylemiştir. *Şerhu'l-Mühezzeb*'de ise zayıf olduğunu bildirerek: "Çok kişinin görüşüne göre en fazlası sekiz rekattır" demiştir. Buna göre en faziletlisi sekiz rekat, en çoğu da on iki rekattır.

Kişinin bu namazı dört rekat fazladan yani on iki rekat olarak kılmasına rağmen sekiz rekat kılana göre ecrinin daha az olması konusunda çelişki vardır.

Taberânî, M. el-Evsat'a Ebû Hureyre'den: "Cennette kendisine: «Kuşluk kapısı» denilen bir kapı vardır. Kıyamet gününde bir münadi: «Kuşluk namazına devam edenler nerededir? Bu sizin kapınızdır, Haydi Allah'ın rahmetine girin» diye seslenir" şeklinde nakledilen rivayete bakacak olursak en faziletli olanı ona devam etmektir.

Nakledildiğine göre Ukbe b. Âmir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize kuşluk namazını Şems Sûresi ve Duhâ Sûresi ile kılmamızı emretti" demiştir.

Râfiî'nin bildirdiğine göre kuşluk namazı vakti, Güneşin yükselmesi vaktinden zeval vaktine kadardır. Nevevî'nin, *er-Ravda*'da söylediğine göre dostları kuşluk vaktinin Güneşin doğmasıyla başladığını söylemiştir. Ancak bu namazı Güneş yükselene kadar tehir etmek müstehaptır.

۳۲ - بَابُ مَنْ لَمْ يُصَلِّ الضُّحَىٰ وَرَأَاهُ وَاسِعًا

32- KUŞLUK NAMAZINI KILMAYAN VE KILMAMAYI MUBAH GÖREN KİMSE

۱۱۷۷ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَيْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ -

رضى الله عنها - قَالَتْ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَبَحَ سُبْحَةَ الضُّحَى ، وَإِنِّي لَأُسَبِّحُهَا

طرفه ۱۱۲۸ - تحفة ۱۶۶۲۱

1177- "Âdem — İbn Ebî Zi'b — Zührî — Urve" isnâdıyla Hz. Âişe: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kıldığını görmedim. Ancak ben kılmaktayım" demiştir.¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs'tır.

İbn Ebî Zi'b, Abdurrahman'dır.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

¹ 1128'de geçti. Müslim 718

Urve, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

H. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kıldığını görmediğini bildirerek nafîle namazı kastetmiştir. Zira farz namazdaki tesbih nafîledir. Farz namazda tesbih gibi olması açısından da bu namaza "Subha" namazı denilmiştir. Çünkü farz namazlardaki tesbih nafîle hükmündedir.

H. Âişe, kendisinin bu namazı kıldığını bildirmiştir. H. Âişe'nin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı kıldığını görmemesi bu namazın kılınmadığı mânâsını taşımaz. Zira H. Âişe'nin bu namazı kıldığı ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Enes, Ebû Hureyre, Ebû Zer, Ebû Umâme, Ukbe b. Abd es-Sülemî, İbn Ebî Evfâ, Ebû Saîd, Zeyd b. Erkam, İbn Abbâs, Câbir b. Abdullah, Cübeyr b. Mut'im, Huzeyfe b. el-Yemân, İbn Ömer, Ebû Mûsa, İtbân b. Mâlik, Ukbe b. Âmir, Ali b. Ebî Tâlib, Muâz b. Enes, Nevvâs b. Sem'an, Ebû Bekre, Ebû Murra et-Tâîfî ve başkalarına bu namazı kılmalarını emrettiği rivayet edilmiştir. Bir konuda biri olumlu, biri de olumsuz iki rivayet varsa olumlu olana öncelik tanınır. Buna göre de olumsuzluk, namazın aslına değil de devamına yöneliktir. H. Âişe'nin: "وَأِنِّي لَأَسْبَحُهَا" demesi de bunu devamlı olarak kıldığı mânâsındadır.

Müslim'in rivayetinde, H. Âişe: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı dört rekat ve dilediği kadar da ekleme ile kılardı" demiştir. Hakîkatta Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı kıldığını ya kendisinden yahut başkasından duymuş ve bu şekilde rivayette bulunmuş olabilir. Yine Müslim'in rivayetinde şöyle zikredilmiştir: "Abdullah b. Şakîk ona: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kılar mıydı?» diye sorduğunda: «Bir yolculuktan dönmemişse hayır, kılmazdı» dedi." Buradaki olumsuzluk da yolculuğun dışında olan bir şeydir.

۳۳ - بَابُ صَلَاةِ الضُّحَى فِي الْحَضَرِ

33- MUKİM İKEN KUŞLUK NAMAZI

قَالَهُ عِثْبَانُ بْنُ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

İtbân b. Mâlik, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) bu yönde bir rivayette bulunmuştur.

"Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), İtbân'ın evinde kuşluk namazı kıldı.

Oradakiler de arkasında durdular ve kendisine uyararak namaz kıldılar.” Ahmed bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir.

۱۱۷۸ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَبَّاسُ الْجَرِيرِيُّ - هُوَ ابْنُ فَرْوَحَ - عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثٍ لَا أَدْعُهُنَّ حَتَّى أَمُوتَ صَوْمٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ، وَصَلَاةُ الضُّحَى ، وَتَوَمُّمٌ عَلَى وَتَرٍ . طرفه ۱۹۸۱ - تحفة ۱۳۶۱۸

1178- “Müslim b. İbrâhîm — Şu’be — Abbâs el-Cureyrî İbn Ferrûh — Ebû Osman en-Nehdî” isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Dostum Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üç şeyi bana tavsiye etmişti ki yaşadığım sürece bunları asla bırakmam. Her aydan üç gün oruç tutmamı, kuşluk namazı kılmamı ve uyumadan önce vitir namazı kılmamı tavsiye etmişti.”

Müslim, Müslim b. İbrâhîm el-Ezdî el-Kassâb’dır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Cureyrî, İbn Ferrûh’tur. Nisbesi, Cerîr b. Ubâd’a nisbet edilmiştir.

Ebû Hureyre, sevgisi içine işleyen dostu Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine üç şey vasiyet ettiğini ve bu üç şeyi yaşadığı sürece bırakmayacağını bildirmiştir. Ebû Hureyre’nin böyle demesi Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): “*Eğer Rabbimden başkasını dost edinecek olsaydım Ebû Bekir’i dost edinirdim*” buyurmasına muhalif değildir. Burada Yüce Allah’tan başkasını dost edinmekten nehyedilen kimse Allah Resûlü’dür (sallallahu aleyhi vesellem). Ancak başkasının Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) dost edinmesi konusunda bir yasaklama sözkonusu değildir.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine nefsinin oruca alıştırmayı açısından her aydan *eyyâmü’l-bîd* denilen üç günü oruçlu geçirmesini tavsiye etmiştir. Her bir iyiliğin karşılığı on katıyla verildiğine göre kişi her aydan üç gün oruç tutması ve Ramazan ayını oruçlu geçirmesi halinde bütün yılı oruçlu geçirmiş gibi sevap alır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine her gün kuşluk namazı kılmasını da tavsiye etmiştir. Oruç konusunda zikredileceği gibi Ahmed b. Hanbel

rivayetinde: “İki rekat” ziyadesinde bulunmuştur. Bu da bu namazın en azıdır. İnsanda üç yüz altmış mafsalsı vardır ve bunlardan her biri için her gün bir sadaka vermek gerekir. İşte bu namaz bu sadakaların yerini tutar. Zira Müslim’in rivayetinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *“Eğer sadaka bulamazsan iki rekat kuşluk namazı sana yeter”* buyurmuştur.

Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine uyumadan önce vitir namazı kılmasını tavsiye etmiştir. Zira gece gaflet, yorgunluk ve nefsin dinlenmeyi arzuladığı zamandır.

Nakledildiğine göre Ebû Hureyre gece vakti teheccüd namazı yerine hadis dersi ile uğraşmayı tercih ederdi. Bu sebeple Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece namazı yerine kendisine kuşluk namazı kılmasını emretmiştir. Yine bu sebeple Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine vitir namazını kılmadan uyumamasını tavsiye etmiştir. Ebû Bekir, Ömer ve sahabilerden başka kimselere Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) böylesi bir emirde bulunmamıştır.

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu üç şeyi Ebu’d-Derdâ’ya da tavsiye ettiği rivayet edilmiştir. Ebû Hureyre ve Ebu’d-Derdâ’nın malları olmadığı ve fakir kimseler oldukları için onlara oruç ve namaz konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Bu iki ibadette bedeni ibadetlerin en şerefliisidir.

Hadis ile başlık arasındaki mutabakatın ne olduğu sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Seferi İken Kuşluk Namazı ve Mukim İken Kuşluk Namazı şeklinde başlıklar vardır. Ebû Hureyre’nin: «Yaşadığım sürece bunları asla bırakmam» demesi ile mukimin kastedildiğini anlamaktayız. Başlık ile mutabakatı da budur.”

Vitir namazını uykudan önce kılmaya gelince; bu, uyanamama endişesi taşıyan kimse için geçerli olan bir şeydir. Müslim’de geçen: *“Gecenin sonuna doğru namaza kalkamayacağından endişe eden kimse vitir namazını gecenin başlangıcında kılsın. Gecenin sonunda kalkacağına güvenen kimse de vitir namazını gecenin sonunda kılsın”* hadisine göre uyanma konusunda kendinden emin olan kimsenin vitir namazını tehir etmesi daha faziletlidir. Ebû Dâvud ve Tirmizî’de geçen: *“Bir gecede iki vitir olmaz”* hadisine göre kişi vitir namazını kıldıktan sonra teheccüd namazı kılsa tekrar vitir kılmaz.

Hadisin ravileri Basralıdır. Sadece Şu’be, Vâsıtlıdır. Buhârî ayrıca bunu

Oruç konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim² ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۷۹ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجُعْدِ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ - وَكَانَ ضَخْمًا - لِلنَّبِيِّ ﷺ إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ الصَّلَاةَ مَعَكَ فَصَنَعَ لِلنَّبِيِّ ﷺ طَعَامًا ، فَدَعَاهُ إِلَى بَيْتِهِ ، وَنَضَحَ لَهُ طَرَفَ حَصِيرٍ بِمَاءٍ فَصَلَّى عَلَيْهِ رَكَعَتَيْنِ . وَقَالَ فَلَانُ بْنُ فُلَانٍ بْنُ جَارُودٍ لِأَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي الضُّحَى فَقَالَ مَا رَأَيْتُهُ صَلَّى غَيْرَ ذَلِكَ الْيَوْمِ طرفاه ۶۷۰ ، ۶۰۸۰ - تحفة

۲۳۴

1179- “Ali b. el-Ca’d — Şu’be — Enes b. Sîrîn” isnâdıyla Enes b. Mâlik el-Ensârî anlatıyor: “Ensâr’dan iriyarı bir adam Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem): «Seninle birlikte namaz kılamıyorum» dedi. Sonra bu kişi Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) için bir yemek yaptı ve Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) evine davet etti. Adam hasırın bir tarafına Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için su serpti. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) onun üzerinde iki rekat namaz kıldı. Filan b. Filan b. Cârûd, Enes’e: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kılar mıydı?» diye sorunca, Enes: «O günden başka bir günde böyle bir namaz kıldığını görmedim» karşılığını verdi.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Enes b. Sîrîn, Enes b. Mâlik’in azatlısı Muhammed b. Sîrîn’in kardeşidir.

Ensâr’dan iriyarı şişman biri olan İtbân b. Mâlik, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) kendisiyle birlikte Mescid’de namaz kılamadığını söyledi. Sonra İtbân, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için bir yemek yaptı ve Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) evine davet etti. Temizlenmesi veya Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) için yumuşak olması açısından hasırın bir tarafına su serpti. Allah Resûlü de

¹ 1981’de geçmiştir.

² Müslim 721

(sallallahu aleyhi vesellem) onun üzerinde iki rekat namaz kıldı. Oradakiler de kendisiyle birlikte namaz kıldılar.

Abdulhamîd b. el-Münzir b. Cârûd, Enes'e, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kılıp kılmadığını sorunca, Enes, o günden başka bir günde böyle bir namaz kıldığını görmediğini söyledi. Hz. Âişe'nin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı kıldığını görmesi ve başkasının bunu haber vermesiyle sâbit olması gibi, Enes'in o günden başka bir günde böyle bir namaz kıldığını görmeyişi bu namazın kılınmadığı mânâsını taşımaz. Bu da Hz. Âişe'nin, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunu yaptığını görmediğini, ancak kendisinin yaptığını bildirmesi gibidir.

İbn Cârûd'un Enes'e: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kuşluk namazı kılar mıydı?» diye sorması, duha namazının daha önceden bilindiğine işaret etmektedir. İtbân'ın bu konudaki hadisi de daha önce *İmamlık* konusu içinde zikredilmişti.¹

۳۴ - باب الرُّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ

34- ÖĞLE NAMAZINDAN ÖNCE İKİ REKAT (SÜNNET)

۱۱۸۰ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ عَشْرَ رَكَعَاتٍ رُكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ ، وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا ، وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ فِي بَيْتِهِ ، وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ ، وَرُكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِيهَا . أَطْرَافُهُ ۹۳۷ ، ۱۱۶۵ ،

۱۱۷۲ - تحفة ۷۵۳۴

1180- "Süleymân b. Harb — Hammâd b. Zeyd — Eyyûb — Nâfi" isnâdıyla İbn Ömer der ki: "Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) on rekat namazı iyi öğrendim. Bunlar öğleden önce ve sonra olmak üzere ikişer rekat, akşamdan sonra evinde kıldığı iki rekat, yatsıdan sonra evinde kıldığı iki rekat ve sabah namazından önceki iki rekattır. Sabah

¹ Hadis ayrıca 670, 6080'de geçmiştir.

namazından önce kıldığı namaz vaktinde hiç kimse Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) evine giremezdi.”¹

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Nâfi', İbn Ömer'in azatlısıdır.

İbn Ömer, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) on rekat namazı iyi bir şekilde öğrenmiştir. Bunlar öğle namazının farzından önce ve sonra olmak üzere ikişer rekat, akşam namazının farzından sonra evinde kıldığı iki rekat, yatsı namazının farzından sonra evinde kıldığı iki rekat ve sabah namazının farzından önceki iki rekattır. Sabah namazından önce kıldığı namaz vaktinde sadece Rabbi ile meşğul olduğundan dolayı hiç kimse Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) evine giremezdi.

۱۱۸۱ - حَدَّثَنِي حَفْصَةُ أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا أَدَّانَ الْمُؤَذِّنُ وَطَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ طَرَفَاهُ

۱۱۷۳، ۶۱۸ - تحفة ۱۵۸۰۱

1181- Hafsa'nın bana bildirdiğine göre müezzin ezan okuduğu ve şafak söktüğü zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekâtı kıları.²

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hafsa'nın bildirdiğine göre müezzin ezan okuduğu ve şafak söktüğü zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekâtı kıları.

۱۱۸۲ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ شُعْبَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ

أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ لَا يَدْعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ

قَبْلَ الْغَدَاةِ . تَابَعَهُ ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ وَعَمْرُو عَنْ شُعْبَةَ . تحفة ۱۷۵۹۹

1182- “Müsedded — Yahya — Şu'be — İbrâhîm b. Muhammed b. el-Müntaşir” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) öğleden önce dört rekat ve sabah namazından önce iki rekat kılmayı terketmezdi” demiştir.

¹ Hadis ayrıca 937, 1165, 1172'de geçmektedir.

² Hadis ayrıca 618, 1173'de geçmektedir. Müslim 723

İbn Ebî Adiy ve Amr bunu Şu'be'den rivayet ederek ona (Yahya'ya) mutabaat etmişlerdir.¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

İbrâhîm b. Muhammed b. el-Müntaşir, Mesrûk el-Hemdânî'nin yeğenidir.

İbrâhîm'in babası, Muhammed b. el-Müntaşir b. el-Ecda'dır.

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazından önce dört rekat ve sabah namazından önce iki rekat kılmayı terketmezdi.

Bu hadis ile İbn Ömer'in hadisi arasında bir ihtilaf yoktur. Muhtemelen Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı evinde kıldığı zaman dört rekat olarak, mescidde kıldığı zaman da iki rekat olarak kılmıştır. Veya her ikisini de yapmaktaydı. Her kişi de İbn Ömer ve Hz. Âişe'den onların gördüklerini rivayet etmişlerdir. Ya da Bezzâr da Sevbân kanalıyla: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gündüzün yarısından sonra namaz kılmayı severdi" şeklinde geçen rivayette olduğu gibi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) zeval vaktinden sonra vird olarak kıldığı dört rekattır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda: "*Bu vakit, sema kapılarının açıldığı ve Allah'ın kullarına rahmet ile baktığı vakittir*" buyurmuştur.

İbn Ömer'in öğle namazının sünnetinin iki rekat olduğunu söylemesine gelince; Şâfiî'nin yanında başka bir kanalla olan rivayetine göre öğle namazından önceki dört rekat ratibe namazıdır.

İbn Ebî Adiy Muhammed b. İbrâhîm el-Basrî ve Amr b. Merzûk bunu Şu'be'den rivayet ederek Yahya b. Saîd'e mutabaat etmişlerdir.

¹ Müslim 730

۳۵ - بَابُ الصَّلَاةِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ

34- AKŞAMDAN ÖNCE NAMAZ

۱۱۸۳ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنِ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ الْمُزْنِيُّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « صَلُّوا قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ » - قَالَ فِي الثَّالِثَةِ - لِمَنْ شَاءَ كَرَاهِيَةً أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً . طرفه ۷۳۶۸ - تحفة ۹۶۶۰

1183- “Ma’mer — Abdulvâris — Hüseyin — İbn Bureyde —Abdullah el-Müzenî” isnâdıyla Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Akşam namazından önce namaz kılınız*” buyurmuştur. Üçüncüsünde de insanların bu namazı sünnet bir namaz edinmesini istemediği için “*Bu, dileyen içindir*” buyurmuştur.

Ebû Ma’mer, Abdullah b. Amr b. Ebi’l-Haccâc el-Minkarî’dır.

Abdulvâris, Abdulvâris b. Saîd’dır.

Hüseyin, Hüseyin b. Zekvân el-Muallim’dır.

İbn Bureyde, Abdullah b. Bureyde’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazının farzından önce iki rekat kılmalarını emretmiştir. Bunu üç defa tekrar etmiş ve üçüncüsünde insanların bu namazı sünnet bir namaz edinmesini ve ona sürekli olarak devam etmelerini istemediği için “*Bu namaz dileyen içindir*” buyurmuştur. Ancak bu rivayet bu namazın müstehab bir namaz olmadığı mânâsını taşımaz. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) müstehab olmayan bir şeyi emretmezdi.

Sanırım burada farz namazların sünneti gibi bir namaz sayılması kastedilmektedir. Çünkü Şâfiîlerin çoğu bunu sünnet namazlar içinde zikretmemiştir.

Ebû Dâvud’un rivayetinde hasen bir isnâdla İbn Ömer: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında akşam namazının farzından önce iki rekat kılan hiç kimseyi görmedim” demiştir.

Ancak bu rivayet Ukbe b. Âmir’in: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında bu namazı kılanlardı” şeklindeki rivayetine muhaliftir. Enes: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizim bu namazı kıldığımızı görür ve bizi

bundan menetmezdi” demiştir.

Bazıları bunu nafilâ namaz saymıştır. Zira Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) buna devam ettiği yönünde sâbit bir rivayet yoktur. Nevevî ise: “Başlık altındaki hadiste olduğu gibi Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu emretmesinden dolayı sünnettir” demiştir. Mâlik ise bunun aksini, imam Ahmed ise caiz olduğunu söylemiştir. Nevevî, *Mecmû’*’da şöyle demiştir: “Bu namazın kâmet getirilmeden önce kılınması müstehaptır. Zira kâmet getirildikten sonra farz namazdan başka bir namaz kılmak mekruhtur. Müslim’in: «*Kamet getirildikten sonra artık farz namazdan başka bir namaz kılınmaz*» şeklindeki rivayeti de buna işaret etmektedir.”

Nehâî: “Bu, bidattır. Çünkü kişinin akşam namazını ilk vaktinden sonrasına geciktirmesine sebep olmaktadır” demiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu, sünneti bırakmak demektir. Zira bu, akşam namazını ilk vaktinden sonrasına geciktirmeyecek kadar az bir zaman alır. Bunun müstehab olmasının hikmeti de duanın kabul edilmesi ümididir. Çünkü iki ezan yani ezan ile kâmet arasındaki dualar geri çevrilmez.”

Hadislerin geneli, sabah namazının iki rekat sünneti gibi bu namazın hafif kılınmasının müstehab olduğuna delâlet etmektedir.

Hadisin ravileri Basralıdır. Ancak İbn Bureyde, Mervezî’dir. Buhârî ayrıca bunu *İ’tisâm* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Ebû Dâvud, *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.

۱۱۸۴ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ قَالَ سَمِعْتُ مَرْثَدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْيَزَنِيَّ قَالَ أَتَيْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ فَقُلْتُ أَلَا أُعْجِبُكَ مِنْ أَبِي تَمِيمٍ يَرْكَعُ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ . فَقَالَ عُقْبَةُ إِنَّا كُنَّا نَفْعَلُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . قُلْتُ فَمَا يَمْنَعُكَ الْآنَ قَالَ الشُّغْلُ . تحفة ۹۹۶۱

1184- “Abdullah b. Yezîd — Saîd b. Ebî Eyyûb — Yezîd b. Ebî Habîb” isnâdıyla Mersed b. Abdillâh el-Yezenî der ki: Ukbe b. Âmir el-Cühenî’ye geldim ve: “Ebû Temîm hakkında seni şaşırtacak bir şey söyleyeyim mi?

¹ 7368’de gelecektir.

Ebû Temîm, akşamdan önce iki rekat namaz kılmaktadır” dediğimde, Ukbe: “Biz, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında bunu kılardık” cevabını verdi. Kendisine: “O zaman şimdi seni bundan alıkoyan nedir?” dediğimde: “İşlerimdir” karşılığını verdi.

Saîd, Saîd b. Ebî Eyyûb el-Huzâî’dir.

Yezîd b. Ebî Habîb, Ebû Recâ’dır ve babasının adı Suveyd’dir.

Mersed b. Abdillâh el-Yezenî, Mısır valisi Ukbe b. Âmir el-Cühenî’ye gidip Ebû Temîm Abdullâh b. Mâlik hakkında kendisini şaşırtacak bir şey söyleyeceğini bildirerek, onun akşam namazından önce ezanı işittiğinde iki rekat namaz kıldığını söyledi. Ukbe, kendilerinin de bunu Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında kıldıklarını söyledi. Mersed b. Abdillâh el-Yezenî, bu namazı şimdi kılmaktan kendisini alıkoyan şeyin ne olduğunu sorunca da, Ukbe işlerinden dolayı kılamadığını söyledi.

Buhârî’nin hocası dışında hadisin ravileri Mısırlıdır.

۳۶ - بَابُ صَلَاةِ التَّوَافِلِ جَمَاعَةً

36- NAFİLE NAMAZLARIN CEMAAT OLARAK KILINIŞI

ذَكَرَهُ أَنَسٌ وَعَائِشَةُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

Enes ve Hz. Âişe, Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda rivayette bulunmuşlardır.

Buhârî, Enes b. Mâlik’in hadisini Hasır Üzerinde Namaz Kılma başlığı altında ve Hz. Âişe’nin hadisini Güneş ve Ay tutulmasında sadaka vermek başlığı altında mevsûl olarak rivayet etmiştir. Her ikisi de bunları Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmişlerdir.

۱۱۸۵ - حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّهُ عَقَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، وَعَقَلَ حُجَّةَ بَجْهًا فِي وَجْهِهِ مِنْ بَيْتٍ كَانَتْ فِي دَارِهِمْ . أطرافه ۷۷ ، ۱۸۹ ، ۸۳۹ ، ۶۳۵۴ ، ۶۴۲۲ - تحفة ۱۱۲۳۵

1185- İshâk kanalıyla Yâkûb b. İbrâhîm’in bildirdiğine göre İbn Şihâb şöyle demiştir: “Mahmûd b. er-Rabî’ el-Ensârî, bana Resûlullah’ı (sallallahu

aleyhi vesellem) hatırladığını ve kendi avlularında bulunan bir kuyudan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağzına su alıp yüzüne püskürttüğünü hatırladığını söyledi."

İshâk, İshâk b. Râheveyh veya İshâk b. Mansûr'dur.

Yâkûb, Yâkûb b. İbrâhîm b. Sa'd b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf ez-Zührî'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Mahmûd, Mahmûd b. er-Rabî' b. Surâka el-Ensârî'dir.

İbn Şihâb ez-Zührî'nin bildirdiğine göre Mahmûd b. er-Rabî' İbn Surâke el-Ensârî kendisine, küçük olmasına rağmen Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) hatırladığını ve kendi avlularında bulunan bir kuyudan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağzına su alıp, anne babasına sevgisinden dolayı kendisiyle şakalaşarak yüzüne püskürttüğünü hatırladığını söylemiştir.

۱۱۸۶ - فَرَعَمَ مُحَمَّدٌ أَنَّهُ سَمِعَ عِثْبَانَ بْنِ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَكَانَ
مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ كُنْتُ أَصْلَى لِقَوْمِي بَنِي سَالِمٍ ، وَكَانَ يَحْوُلُ بَيْنِي
وَبَيْنَهُمْ وَإِذَا جَاءَتِ الْأَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَى اجْتِيَاظِهِ قَبْلَ مَسْجِدِهِمْ ، فَجِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
فَقُلْتُ لَهُ إِنِّي أَتَكَرَّرْتُ بِصَرِي ، وَإِنَّ الْوَادِي الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَ قَوْمِي يَسِيلُ إِذَا جَاءَتِ الْأَمْطَارُ
فَيَشُقُّ عَلَى اجْتِيَاظِهِ ، فَوَدِدْتُ أَنَّكَ تَأْتِي فَتُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًى . فَقَالَ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ « سَأَفْعَلُ » . فَعَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بَعْدَ مَا اشْتَدَّ
النَّهَارُ فَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى قَالَ « أَيْنَ نُحِبُّ أَنْ أَصَلِّيَ مِنْ
بَيْتِكَ » فَأَشَرْتُ لَهُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أُحِبُّ أَنْ أَصَلِّيَ فِيهِ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَكَبَّرَ
وَصَفَّقْنَا وَرَاءَهُ ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ سَلَّمَ وَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ ، فَحَبَسْتُهُ عَلَى خَزِيرٍ يُصْنَعُ لَهُ
فَسَمِعَ أَهْلَ الدَّارِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِي فَتَابَ رِجَالٌ مِنْهُمْ حَتَّى كَثُرَ الرِّجَالُ فِي الْبَيْتِ .
فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ مَا فَعَلَ مَالِكٌ لَا أَرَاهُ . فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ ذَاكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ .
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا تَقُلْ ذَاكَ أَلَا تَرَاهُ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . يَتَّبِعُنِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ »

فَقَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ أَمَّا نَحْنُ فَوَاللَّهِ لَا نَرَى وَدَّهَ وَلَا حَدِيثَهُ إِلَّا إِلَى الْمُنَافِقِينَ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . يَتَّبِعِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ » . قَالَ مُحَمَّدٌ فَحَدَّثْتُهَا قَوْمًا فِيهِمْ أَبُو أَيُّوبَ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَتِهِ الَّتِي تُؤْفَى فِيهَا وَبِزَيْدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَلَيْهِمْ بَارِزِ الرُّومِ ، فَأَنْكَرَهَا عَلَى أَبِي أَيُّوبَ قَالَ وَاللَّهِ مَا أَظُنُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَا قُلْتَ قَطُّ . فَكَبَّرَ ذَلِكَ عَلَى فَجَعَلْتُ لِلَّهِ عَلَى إِنْ سَلَّمَنِي حَتَّى أَقْفَلَ مِنْ غَزَوَتِي أَنْ أَسْأَلَ عَنْهَا عِثْبَانَ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - إِنْ وَجَدْتُهُ حَيًّا فِي مَسْجِدٍ قَوْمِهِ ، فَقَفَلْتُ فَأَهْلَلْتُ بِحَجَّةٍ أَوْ بِعُمْرَةٍ ، ثُمَّ سِرْتُ حَتَّى قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَاتَيْتُ بَنِي سَالِمٍ ، فَإِذَا عِثْبَانُ شَيْخٌ أَعْمَى يُصَلِّي لِقَوْمِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ مِنَ الصَّلَاةِ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَأَخْبَرْتُهُ مَنْ أَنَا ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ الْحَدِيثِ فَحَدَّثَنِيهِ كَمَا حَدَّثَنِيهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَطْرَافَهُ ٤٢٤ ، ٤٢٥ ، ٦٦٧ ،

٦٨٦ ، ٨٣٨ ، ٨٤٠ ، ٤٠٠٩ ، ٤٠١٠ ، ٥٤٠١ ، ٦٤٢٣ ، ٦٩٣٨ - تحفة ٩٧٥٠

1186- Mahmûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Bedir savaşında bulunan İtbân b. Mâlik el-Ensârî şöyle demiştir: Ben Sâlim oğullarında kendi kabileme namaz kıldırırdım. Onlarla benim aramda bir vadi vardı ve sağanak yağmurlarda vadideki sellerden dolayı kabilemin mescidi tarafına geçmek bana çok zor geliyordu. Bu sebeple Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Artık iyice göremez oldum. Sağanak yağmurlar da vadideki sellerden dolayı kabilemin mescidi tarafına geçmek bana çok zor geliyor. Evime gelip bir yerinde namaz kılmanı istiyorum ki namaz kıldığın yeri kendime namazgâh edineyim" dedim. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Olur" karşılığını verdi. Diğer gün, Güneş yükseldikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yanında Ebû Bekir'le geldi. Girmek için izin istediklerinde girmelerine izin verdim. Ancak eve girince oturmadan bana: "Evinin neresinde namaz kılmamı istersin?" diye sordu. Ona istediğim yeri gösterdiğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ileri geçti ve tekbir getirdi. Ebû Bekir ile birlikte arkasında saf tuttuk. Bize iki rekat namaz kıldırdı. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince biz de selam verdik.

Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) için yapılan etli bir yemekten dolayı kendisini yanımda tuttum. Ahali Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evimde olduğunu işitince birçok kimse geldi ve ev bayağı kalabalık oldu. Bu gelenlerden bir kişi: "Mâlik ne yapıyor? Onu görmüyorum" deyince, başka biri: "O, Allah ve Resûl'ünü sevmeyen bir münafıktır" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Böyle deme! Onun, Allah'ın rızasını gözeterek: «Lâ ilâhe illallah» dediğini görmüyor musun?"* buyurdu. Bunun üzerine böyle diyen adam: "Allah ve Resûlü en iyi bilendir. Ancak Allah'a yemin olsun ki, biz onun sevgisinin ve sözlerinin ancak münafıklarda olduğunu görüyoruz" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz Allah, Allah'ın rızasını ümid ederek: «Lâ ilâhe illallah» diyen kimseyi cehenneme haram kılmıştır"* buyurdu.

Mahmûd der ki: "Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu buyruğunu içlerinde Ebû Eyyûb'un da bulunduğu bir topluluğa anlattım. Ebû Eyyûb'un vefat ettiği Rûm topraklarındaki bu gazvede Yezîd b. Muâviye komutan idi. Ebû Eyyûb dediklerimi kabul etmedi ve: «Vallahi, senin söylediklerini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) söylemiş olduğunu zannetmiyorum» dedi. Bu söz çok ağırıma gitti ve (kendi kendime): «Eğer sağ olarak bu gazveden dönersem ve İtbân b. Mâlik'i kendi kavminin mescidinde sağ olarak bulursam, bu hadisi kendisine soracağım» diye Allah adına yemin ettim. Hac veya umre niyetiyle ihrama girdim ve sonra Medine'ye geldim. Sâlim oğullarının yanına geldiğimde İtbân'ın, gözleri görmeyen yaşlı biri olduğunu ve hâlâ kavmine namaz kıldırıldığını gördüm. Namazını bitirip selam verdiğinde ben de kendisine selam verdim ve kendimi ona tanıttım. Sonra kendisine bu hadisi sorduğumda bu hadisi bana ilk anlattığı gibi tekrar anlattı."¹

Mahmûd, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Bedir savaşında bulunan İtbân b. Mâlik el-Ensârî'nin kendisine, Sâlim oğullarında kendi kabilesine namaz kıldırıldığını, onlarla kendisi arasında bir vadi olduğunu, sağanak

¹ Hadis ayrıca 424, 425, 667, 686, 838, 840, 4009, 4010, 5401, 6423, 6938'de geçmektedir. Müslim 33

yağmurlarda vadideki sellerden dolayı kabilesinin mescidi tarafına geçmenin kendisine çok zor geldiğini ve bu sebeple Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Artık iyice göremez oldum. Sağanak yağmurlarda vadideki sellerden dolayı kabilemin mescidi tarafına geçmek bana çok zor geliyor. Evime gelip bir yerinde namaz kılmanı istiyorum ki namaz kıldığın yeri kendime namazgâh edineyim" dediğini söyledi.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*İnşallah*" diyerek İtbân'ın bu isteğini kabul edip diğer gün, Güneş yükseldikten sonra yanında Ebû Bekir'le geldi. Girmek için izin istediklerinde girmeleri için izin verildi. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) eve girince oturmadan önce İtbân'a evinin neresinde namaz kılmasını istediğini sordu ve İtbân istediği yeri kendisine gösterince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tekbir getirerek orada namaza durdu. İtbân da Ebû Bekir ile birlikte arkasında saf tuttu. Kendilerine iki rekat namaz kıldırdıktan sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince kendileri de selam verdi.

İtbân, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) için yapılan tirit yemeği için kendisini yanında tuttu. Mahalleli Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İtbân'ın evinde olduğunu işitince birçok kimse geldi ve ev bayağı kalabalık oldu. Bu gelenlerden bir kişi, Mâlik b. Duhşun'un ne yaptığını ve onu göremediğini söyledi. Başka biri Mâlik b. Duhşun'un Allah ve Resûl'ünü sevmeyen bir münafık olduğunu söyleyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adama böyle dememesini, zira adamın Allah rızasını gözeterek: "*Lâ ilâhe illallah*" dediğini söyledi. Bunun üzerine böyle diyen adam: "Allah ve Resûlü en iyi bilendir. Ancak Allah'a yemin olsun ki, biz onun sevgisinin ve sözlerinin ancak münafıklarda olduğunu görüyoruz" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Şüphesiz Allah, Allah'ın rızasını ümid ederek: «Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resulullah» diyen kimseyi ateşe haram kılmıştır*" buyurdu. Bu da Mâlik b. Duhşun'un iman etmiş olduğuna ve münafıklık töhmetinin üzerinden kalktığına dair Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şahitliğidir.

Bir önceki isnâdla Mahmûd b. er-Rabî'nin bildirdiğine kendisi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu buyruğunu içlerinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan ve gazvede vefat eden Ebû Eyyûb Hâlid b. Yezîd el-Ensârî'nin de bulunduğu bir topluluğa anlatmıştır. Bu gazve, hicretin ellinci yılında veya daha sonra Muâviye'nin hilafeti zamanında Kostantiniyye'yi fethetmek üzere çıkılan gazvedir. Bu seferde Kostantiniyye'ye ulaştılar ve

orayı kuşattılar. Ebû Eyyûb orada vefat etti. Orada mezarı kaybolacak şekilde yolda defnedilmesini vasiyet etmişti. İbn Sa'd ve başkasının zikrettiği gibi onu Kostantiniyye surları dibine defnettiler. Yezîd b. Muâviye b. Ebî Süfyân, babası Muâviye tarafından Rum topraklarındaki orduya komutan tayin edilmişti.

Ebû Eyyûb, Mahmûd'un dediklerini kabul etmeyip yemin ederek Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle bir şey buyuracağını sanmadığını söyledi.

Bunun yani: *“Şüphesiz Allah, Allah'ın rızasını ümid ederek: «Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah» diyen kimseyi cehennem haram kılmıştır”* lafzının kabul edilmeyişi, birçok âyete ve meşhur hadislerle muhalif düşmesinden dolayı olduğu söylenmiştir.

Cevap olarak da şöyle denilmiştir: “Cehennem haram kılınmasından kasıt, ebedi olarak ateşte kalmamasıdır.”

Bu durum Mahmûd'un çok ağırına gitti ve Mahmûd kendi kendine: “Eğer sağ olarak bu gazveden dönersem ve İtbân b. Mâlik'i kendi kavminin mescidinde sağ olarak bulursam, bu hadisi kendisine soracağım» diye Allah adına yemin etti. Mahmûd'un gidip bunu İtbân'a bir daha sormak istemesinin sebebi Ebû Eyyûb bunu kabul etmeyince, acaba bunu yanlış mı anladı düşüncesine girmesinden dolayı idi.

Mahmûd hac veya umre niyetiyle ihrama girdikten ve Medine'ye geldikten sonra Sâlim oğullarının yanına geldiğinde İtbân b. Mâlik'in gözleri görmeyen yaşlı biri olduğunu ve hâlâ kavmine namaz kıldırıldığını gördü. Namazını bitirip selam verdiğiğinde Mahmûd da kendisine selam verdi ve kendini ona tanıttı. Sonra kendisine Ebû Eyyûb'un doğruluğunu kabul etmediği bu hadisi sorduğunda İtbân bu hadisi kendisine ilk anlattığı gibi tekrar anlattı.

“Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ileri geçti ve tekbir getirdi. Ebû Bekir ile birlikte arkasında saf tuttuk. Bize iki rekat namaz kıldırdı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince biz de selam verdik” lafzı hadisin başlığa mutabık olduğunu göstermektedir.

۳۷ - باب التَّطَوُّعِ فِي التَّيْتِ

37- NAFİLE NAMAZI EVDE KILMAK

۱۱۸۷ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ عَنْ أَيُّوبَ وَعُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا ». تَابَعَهُ عَبْدُ الْوَهَّابِ عَنْ أَيُّوبَ . طرفه ۴۳۲ - تحفة ۷۵۲۷ ، ۸۱۳۰

1187- "Abdula'lâ b. Hammâd — Vuheyb — Eyyûb ve Ubeydullah — Nâfi" isnâdıyla İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Namazınızın bir kısmını evlerinizde kılın ve evlerinizi kabirlere çevirmeyin"* buyurmuştur. Abdulvehhâb bunu Eyyûb'dan rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.¹

Abdula'lâ, Abdula'lâ b. Hammâd b. Nasr'dır. Hicri 237 yılında vefat etmiştir.

Vuheyb, Vuheyb b. Hâlid'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Nâfi', İbn Ömer'in azatlısıdır.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Müslümanlara nafile namazlarının bir kısmını evlerinde kılmaları emretmiştir.

Nevevî der ki: Bunu farz namaz olarak düşünmek caiz değildir. Zira Buhârî ve Müslim'de: *"Ey insanlar! Evlerinizde namaz kılınız. Çünkü kişinin farz namaz dışında kıldığı en faziletli namaz, evinde kıldığı namazdır"* şeklinde rivayette bulunulmuştur. Bu da riyaadan uzak olmak açısidandır. Ayrıca rahmetin ve meleklerin eve inmesinden dolayıdır.

İbn Salâh'ın mürsel olduğunu söylediği: *"Evde kılınan nafile namazın mescidde kılınan nafile namaza olan üstünlüğü, mescidde kılınan farz namazın evde kılınan farz namaza olan üstünlüğü gibidir"* şeklindeki rivayeti, *Kûtu'l-İhyâ* sahibinin dediği gibi İbnu'l-Esîr, *Ma'rifetu's-Sahâbe'*de Abdulazîz b.

¹ Daha önce 432'de geçti. Müslim 777

Damra b. Habîb, babası, dedesi kanalıyla Habîb b. Damra'dan irad etmiştir. Taberânî de bunu Suheyb b. en-Nu'mân hadisinden Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir. Ancak cuma namazının, tavafın, ihramın ve cemaatle kılınan teravihin nafiləsi bunun dışında tutulmuştur.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ölünün amelinin kesilmesi gibi evleri kendilerinde namaz kılınmayan kabirlere çevirmemeyi emretmiştir. Burada evleri içlerinde namaz kılmayıp sadece uyku yerleri edinmemek kastedilmektedir. Zira uyku, ölümün yarısıdır.

Abdulvehhâb es-Sekafî bunu Müslim'in Muhammed b. el-Müsennâ'dan mevsûl olarak rivayet ettiği gibi Eyyûb es-Sahtiyânî'den: *"Evlerinizde namaz kılın ve onları mezarlara çevirmeyin"* lafzıyla rivayet ederek Vuheyb'e mutabaat etmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

٢ - باب فضل الصلاة في مسجد مكة والمدينة

20. MEKKE VE MEDİNE MESCİDİNDE NAMAZIN FAZİLETİ KİTABI

١ - باب فضل الصلاة في مسجد مكة والمدينة

1- MEKKE VE MEDİNE MESCİDİNDE NAMAZIN FAZİLETİ

١١٨٨ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ عَنْ
قَزَعَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَرْبَعًا قَالَ سَمِعْتُ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ وَكَانَ غَزَا
مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ غَزْوَةً ح . أطرافه ٥٨٦ ، ١١٩٧ ، ١٨٦٤ ، ١٩٩٢ ، ١٩٩٥ -
تحفة ٤٢٧٩

1188- "Hafs b. Ömer — Şu'be" isnâdıyla Abdülmelik b. Umeyr'in bildirdiğine göre Kazaa şöyle demiştir: "Ebû Saîd'den dört şey işittim. Ebû Saîd: «Ben bunları Allah Resûlû'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işittim» dedi. Ebû Saîd, Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte on iki gazveye katılmıştı."

Hafs, Hafs b. Ömer b. Hars b. Sahbere el-Ezdî en-Nemirî el-Havdî el-Basrî'dir. Hicri 225 yılında vefat etmiştir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc el-Vâsitî'dir.

Abdülmelik, Şa'bî'den sonra Kûfe valisi olan Abdülmelik b. Umeyr el-Kibtî'dir. Hicri 136 yılında 103 yaşında iken vefat etmiştir.

Kazaa, Kazaa b. Yahya'dır. Ziyâd'ın azatlısı İbnu'l-Esved el-Basrî olduğu da söylenmektedir.

Ebû Saîd, Sa'd b. Mâlik el-Ensârî el-Hudrî'dir.

Kazaa, Ebû Saîd'den dört şey işitmiştir. Bu dört şey Beytu'l-Makdis Mescidi başlığı altında zikredilecektir.

İbn Reşîd bunu: “Kadın, yanında kocası veya mahremi olan biri bulunmadan iki günlük bir mesafeye yolculuğa çıkamaz. Biri Kurban bayramı, biri de Ramazan bayramı olmak üzere iki günde oruç tutulmaz. Biri sabah namazından sonra Güneş doğana kadar, biri de ikindi namazından sonra Güneş batana kadar olmak üzere iki namazdan sonra nafile namaz kılınmaz. Üç mescid dışında hiçbir mescidde namaz kılmak için yola çıkılmaz” şeklinde rivayet etmiştir.

Ebû Saîd bu dört şeyi Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğini söylemiştir. Kazaa, Ebû Saîd'in Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte on iki gazveye katıldığını söylemiştir.

Buhârî, İbn Reşîd'in hatırlatması gibi hadis ezberlemeyen kimselere ezberin faydasını hatırlatmak açısından hadisi burada bu şekilde kısaca rivayet etmiştir.

Buhârî ayrıca bunu *Beytu'l-Makdis'de Namaz, Hac ve Oruç* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², Menâsik, Tirmizî, Salât, Nesâî, Oruç, İbn Mâce, Oruç ve Salât konuları içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۸۹ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَا تُسَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ ﷺ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى » . تحفة ۱۳۱۳۰

1189- “Ali — Süfyân — Zührî — Saîd” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Üç mescid dışında hiçbir mescid için yola çıkılmaz. Bunlar da Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve

¹ Hadis ayrıca 586, 1197, 1864, 1992, 1995'de geçmektedir.

² Müslim 827

Mescid-i Aksâ'dır" buyurmuştur.

Ali, Ali b. el-Medînî'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

Saîd, Saîd b. el-Müseyyeb'dir.

Burada verilen iki isnâd, gelecek metne ait senetler değildir. Çünkü Ebû Saîd'in hadisi zikredildiği gibi dört şeyi kapsamaktadır. Ebû Hureyre'nin metni ise Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem): *"Üç mescid dışında hiçbir mescidde namaz kılmak için yola çıkılmaz"* şeklinde rivayet ettiği gibi sadece yola çıkmayı kapsamaktadır.

Hadisteki "Rihâl" ifadesi deve veya ata eyer bağlamak demektir ve bu semerden daha küçüktür. *Şeddu'r-rihâl* ifadesi ile yolculuğa çıkmak kastedilmektedir.

Bineğe eyerini bağlamak ile kişinin bineğine binip yola çıkması kastedilmektedir. Burada bineğe binmek ile bu niyetle yaya olarak yola çıkmak aynı şeydir. Müslim'in: *"Ancak... için yolculuğa çıkılabilir"* şeklindeki rivayeti buna işaret etmektedir. "Lâ" nefiy edatıdır ve burada bir mescidde namaz kılmak için yolculuğa çıkılmayacağı yönünde yasaklama mânasındadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu üç mescidden birinin Mescid-i Haram olduğunu bildirmiştir. Mescid-i Harâm denirken sadece mescidin kendi alanı değil bütün Harem toprakları kastedilmektedir. Tayâlisî'nin rivayetinde: *"Atâ'ya: «Bu fazilet sadece Mescid'in kendisinde mi yoksa bütün Harem'de mi?»* denilince: *«Bütün Harem'de. Zira Harem'in bütün toprakları mesciddir»* karşılığını verdi" şeklindedir.

Bir diğerinin de Mescid-i Nebvî olduğunu bildirmiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) güzel ahlâkından dolayı: *"Benim Mescidim"* dememiştir veya raviler bunu bu şekilde rivayet etmiştir.

Ahmed b. Hanbel, sahih bir isnâdla Enes'ten: *"Kim benim mescidimde kırk gün hiç bir namaz kaçırmadan cemaat namazını kılarsa Allah ona cehennemden ve nifaktan kurtuluş berati yazar"* şeklinde merfû bir rivayette bulunmuştur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir diğerinin de Mescid-i Aksâ yani Beytu'l-Makdis olduğunu söylemiştir. Kûfeliler bunu bu şekilde vasıflandırmıştır.

Basralılar da Mekke Mescidine uzaklığından veya ondan sonra başka bir mescidin olmayışından dolayı Mescid-i Aksâ yani En Uzak Mescid denildiği görüşündedir.

Ahmed, *Müsned*'de hasen bir isnâdla Ebû Saîd'den merfû olarak: *"Mescid-i Haram, Mescid-i Aksâ ve benim bu Mescid'im (Mescid-i Nebevî) dışında başka hiçbir mescidde namaz kılmak için yolculuğa çıkılmaz"* şeklinde rivayette bulunmuştur. İbn Teymiyye, bu hadise dayanarak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ziyaret edilemez şeklinde fetva vermiştir. Bu da kendisinden nakledilen en kötü meseledir.

Ashâbından bazı muhakkikler onun adına şöyle cevap vermiştir: "Kendisi edeb olarak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ziyaret edilmesinden bahsetmemiş ve böylesi bir yolculuğa ancak namaz için çıkılabileceğini söylemiştir. Zira bu, en faziletli amellerdendir ve bu yerler kişinin Yüce Allah'a en yakın olduğu yerlerdir. Namaz ile birlikte ziyaret etmenin de caiz olduğu konusunda da icma edilmiştir."

Ziyaret için veya ilim talep etmek gibi başka şeyler için böylesi bir yolculuğa çıkmak rivayette zikredildiği mânâda o yere gitmek değil o yerdeki şeye veya kişiye gitmek demektir. Fakat bazı kimseler bunu kabul etmemiştir. Muhakkik es-Subkî, bu üç mescidden başka bir mescidi ziyaret etmek için yola çıkmanın da bu yasaklamaya dahil olduğunu söylemiştir. Ancak bu, yanlış bir şeydir. Çünkü daha önce de zikredildiği gibi istisna edilen, kendisinden istisna edilen şey ile aynı cinsten olmalıdır. Kişinin: "Zeyd'den başka kimseyi görmedim" demesi halinde, Zeyd'den başka bir adam görmediği anlaşılır. Ancak böyle demekle Zeyd'den başka hiçbir şey veya hiçbir hayvan görmemiş şeklinde algılanmaz.

Hadis te kişinin bu mescidlerden birine gitmeyi adaması halinde adağını yerine getirmesi gerektiğine delâlet etmektedir. Ahmed, Mâlik ve Buvaytî yine böyle demektedir. Ebû İshâk el-Mervezî de bu görüşü tercih etmiştir. Ebû Hanîfe ise: "Böylesi bir adağı yerine getirmeye gerek yoktur" demiştir. Şâfiî, *el-Ümm*'de: "Hac ibadetlerinin yerine getirildiği yer olması sebebiyle böylesi bir adağın diğer iki mescidlerde olanın hilafına yerine getirilmesi gerekmektedir" demiştir. Bu rivayeti de bu üç mescidden başka bir mescide gidip namaz kılmayı veya başka bir şeyi adayan kimsenin bu adağı yerine getirmesinin gerekmediğine delil saymıştır. Çünkü diğer mescidlerin

birbirlerine üstünlükleri yoktur ve kişinin herhangi bir mescidde kılacağı namaz kendisi için yeterli olur.

Nevevî der ki: Leys'ten: "Böylesi bir adağı yerine getirmesi gerekir" dediği şeklinde nakledilen fetva ve Hanbelîlerin: "Yemin kefareti ödenmesi gerekir" demesi dışında bu konuda bir ihtilaf yoktur.

Mâlikilerden: "Böylesi bir yerde nöbet tutmak gibi bir ibadeti adamak halinde bu adağın yerine getirilmesi gerekir. Başka bir şeyde ise gerekmez" şeklinde bir fetva nakledilmiştir.

Muhammed b. Mesleme, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) her cumartesi günü Kubâ mescidine gittiği için böylesi bir adağın yerine getirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Başlık ile hadisin mutabakatının ne olduğu sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Üç mescid dışında hiçbir mescid için yola çıkılmaz" buyruğuyla Mekke ve Medine mescidleri ve bu mescidlerde namaz kılmak kastedilmektedir. Zira mescid lafzı namazı hatırlatmaktadır.

Hadisi Müslim¹ ve Ebû Dâvud, *Hac* konusu içinde, Nesâî de *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

١١٩٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ رَبَاحٍ وَعُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْأَعْرَجِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْأَعْرَجِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « صَلَاةٌ فِي مَنْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيهَا سِوَاهُ إِلَّا الْمُحْجِدَ الْحَرَامَ » تحفة

١٣٤٦٤

1190- "Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Zeyd b. Rebâh ve Ubeydullah b. Ebî Abdillâh el-Eğar — Ebû Abdillâh el-Eğar" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Benim bu Mescidimde kılınan namaz, Mescid-i Harâm dışındaki diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır" buyurmuştur.

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

¹ Müslim 1397

Mâlik, imamların imamı Mâlik b. Enes el-Asbahî'dir.

Zeyd b. Rebâh, Hicri 131 yılında vefat etmiştir

Ebû Abdullah, Selmân'dır.

Ebû Abdillâh Selmân el-Eğar, Züfrî'nin hocasıdır ve Medinelidir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mescid-i Nebevî'de kılınan farz veya nafîle bir namazın sevap olarak Mescid-i Harâm dışındaki diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlı olduğunu söylemiştir.

Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadis te buna delâlet etmektedir. İbn Hibbân bu hadisi Atâ kanalıyla Abdillâh b. ez-Zübeyr'den merfû olarak: *"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz Mescid-i Nebevî'de kılınan yüz namazdan daha hayırlıdır"* şeklinde rivayet etmiş ve bunun sahih olduğunu söylemiştir.

Bezzâr, isnâdının hasen olduğunu söylemiştir. Taberânî de bunu Ebû Saîd'in hadisinden merfû olarak: *"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz başka mescidlerde kılınan yüz bin namazdan, Mescid-i Nebevî'de kılınan bir namaz başka mescidlerde kılınan bin namazdan ve Beytu'l-Makdis'te kılınan bir namaz başka mescidlerde kılınan beş yüz namazdan daha hayırlıdır"* şeklinde rivayet etmiştir. Mâlikiler ve kendilerine muvafakaat edenler Mescid-i Nebevî'de kılınan bir namazın faziletinin başka mescidlerde kılınan bin namazdan değil de, dokuz yüz doksan dokuz namazdan daha faziletli olduğunu söylemiştir.

İbn Abdilberr "دون" ifadesinin sayı olarak bir mânasında olduğunu söylemiştir. Buna göre de Medine mescidinde kılınan namaz, Mekke mescidinde kılınan namazdan dokuz yüz doksan dokuz kat daha faziletlidir.

Bazıları da her iki mescidin faziletinin eşit olduğunu söylemiştir. İbn Battâl da bu görüşü sorunlu olarak tercih ederek, Mekke mescidinde veya Medine mescidinde kılınan namaz daha faziletli ise ne kadar daha faziletli olduğunun ancak eşit olmadıklarına dair getirilen deliller ile belli olacağını söylemiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: Bunun delili, Ahmed ve İbn Hibbân'ın rivayetlerinde: *"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz, bu Mescid'imde kılınan yüz namazdan daha faziletlidir"* şeklindeki rivayetlerdir. Sanırım İbn Battâl bu rivayete dikkat etmemiştir. Bu sayılar daha önce zikredildiği gibi sevap olarak katlanmaktadır.

Ebû Bekir en-Nakkâş'ın *Tefsîr*'indeki açıklaması da bu yöndedir ve şöyledir: “Mescid-i Harâm'da kılınan bir namazı hesapladım ve başka bir mescidde elli beş yıl altı ay yirmi gece kılınan namaza eşit olduğunu gördüm. Cemaatle kılınması halinde de yirmi yedi kat daha artmaktadır.”

Bedr b. es-Sâhib el-Esârî der ki: “Mescid-i Harâm'da tek olarak kılınan bir namaz, başka bir mescidde kılınan yüz namaza eşittir. Cemaat olarak kılınan bir namaz da iki milyon yedi yüz bin namaza eşittir. Cemaat olarak kılınan beş vakit namaz da on üç milyon beş yüz bin namaza eşittir. Kişinin Mescid-i Harâm ve Mescid-i Nebevî dışında kendi vatanında tek başına şemsi yıl olarak yüz yıl boyunca kıldığı namaz yüz seksen bin namazdır. Bu da bin yılda da bir milyon sekiz yüz bin namaz eder. Yani Mescid-i Harâm'da cemaat olarak kılınan bir namaz, kişinin kendi vatanında Hz. Nuh'un yaşına gelene kadar tek olarak kıldığı namazın sevabından daha üstündür.

Peki, halifeler zamanında Mescid-i Nebevî'ye eklemeye bulunan yerlerde kılınan namazlarda bu sevaplar var mıdır? Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): “*Benim bu Mescidimde...*” buyurması, sadece o zamanki mescidi kapsamaktadır. Yani sonradan eklenen yerler ona dâhil değildir. Nevevî daha önce de zikredildiği gibi Mescid-i Nebevî'deki durumun Mescid-i Harâm'ın hilafına olduğunu açıklamıştır.

Buradan da anlıyoruz ki Mescid-i Harâm'da kılınan namaz, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazdan daha faziletlidir. Zira yerler, kendisindeki ibadetin fazileti ile diğer yerlere göre üstün olur. Bu, ulemânın çoğunluğunun kavlidir.

Mâlik, İbn Vehb, Mutarriif ve İbn Habîb'in dostlarından bu yönde rivayetler nakledilmiştir. Ancak meşhur olanı Mâlik'ten nakledilendir ve dostlarının çoğu Mescid-i Nebevî'de kılınan namazın daha faziletli olduğunu söylemektedir. Mâlikilerden birçok musannif bu görüşten geri dönmüştür. Ancak Kadı İyâd, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) defnedilmiş olduğu yeri istisnâda bulunmuştur. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) defnedildiği yerin yeryüzünün en faziletli yeri olduğu konusunda ittifak edilmiştir. İbn Akîl el-Hanbelî: “Bu yer, Arş'tan bile daha faziletlidir” demiştir.

Hadisin Dimaşklı olan Buhârî'nin hocası dışındaki ravileri Medinelidir.

Hadisi Müslim¹, *Menâsik* konusu içinde, Tirmizî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde ve Nesâî, *Hac* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۲ - بَاب مَسْجِدِ قُبَاءٍ

2- KUBÂ MESCİDİ

Kubâ ile Medîne arası iki veya üç mil kadardır. Bu mescid, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) inşa ettiği ilk mesciddir ve takva üzere kurulan mesciddir. Selefilere bazı kimselerin dediğine göre ki bunlardan biri İbn Abbâs'tır bu mescid Amr b. Avf oğullarının mescididir. Oradaki bir kuyunun adı ile de adlandırılmıştır. Orta yerinde de Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) devesinin çöktüğü yer vardır. Kible tarafından orta yeri de mihraba benzetilmiştir ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ilk rükû ettiği yerdir.

۱۱۹۱ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ - هُوَ الدَّورَقِيُّ - حَدَّثَنَا ابْنُ عُليَّةَ أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - كَانَ لَا يُصَلِّي مِنَ الضُّحَى إِلَّا فِي يَوْمَيْنِ يَوْمَ يَقْدَمُ بِمَكَّةَ ، فَإِنَّهُ كَانَ يَقْدَمُهَا ضُحَى ، فَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ ، ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ خَلْفَ الْمَقَامِ ، وَيَوْمَ يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ ، فَإِنَّهُ كَانَ يَأْتِيهِ كُلُّ سَنَةٍ ، فَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَرِهَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهُ حَتَّى يُصَلِّيَ فِيهِ . قَالَ وَكَانَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَزُورُهُ رَاكِبًا وَمَاشِيًا . أَطْرَافُهُ ۱۱۹۳ ،

۱۱۹۴ ، ۷۳۲۶ - تحفة ۷۵۳۲

1191- "Yâkûb b. İbrâhîm — İbn Uleyye" isnâdıyla Eyyûb'un bildirdiğine göre Nâfi' şöyle demiştir: "İbn Ömer iki gün dışında kuşluk namazı kılmazdı. Bunlardan biri Mekke'ye geldiği gündür. Zira İbn Ömer, Mekke'ye kuşluk vakti gelir, Beyt'i tavaf eder, sonra da Makam'ın arka tarafında iki rekat namaz kılar. Diğer de Kubâ Mescidi'ne geldiği gündür. Çünkü İbn Ömer her cumartesi günü Kubâ Mescidi'ne ziyarete gelirdi. Mescide girince, oradan namaz kılmadan çıkmayı hoş karşılamaz ve orada namaz kılar. İbn Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) orayı

¹ Müslim 1394

bazen binitli, bazen de yaya olarak gelip ziyaret ettiğini söylerdi.”¹

Yâkûb, Yâkûb b. İbrâhîm b. Kesîr'dir.

İbn Uleyye, İsmâîl b. İbrâhîm b. Miksem'dir. Uleyye annesidir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Nâfi', İbn Ömer'in azatlıdır.

İbn Ömer b. el-Hattâb iki gün dışında kuşluk namazı kılmazdı. Bunlardan biri Mekke'ye geldiği gündür. Zira İbn Ömer Mekke'ye kuşluk vakti gelir, Beytül-Haram'ı tavaf eder, sonra da Makam'ın arka tarafında iki rekat sünnet kılar. Diğer de Kubâ Mescidi'ne geldiği gündür. Çünkü İbn Ömer her cumartesi günü Kubâ Mescidi'ne ziyarete gelirdi. Mescide girince, oradan namaz kılmadan çıkmayı kerih görür ve sevap ümid ederek orada namaz kılar.

Nesâî, Sehl b. Huneyf'in hadisini merfû olarak: *“Her kim Kubâ Mescidi'ne gitmek üzere evinden çıkar ve orada namaz kılsa bu, kendisi için sevap olarak bir umre gibidir”* şeklinde rivayet etmiştir.

Tirmizî, Useyd b. Hudayr'ın hadisini yine merfû olarak: *“Kuba mescidinde namaz kılmak, sevap olarak bir umre gibidir”* şeklinde rivayet etmiştir.

İbn Şebbe, *Ahbâru'l-Medine'*de sahih bir isnâdla Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın: *“Kubâ mescidinde iki rekat namaz kılmak, benim için Beytu'l-Makdis'e iki defa gitmekten daha sevimlidir. Eğer Kubâ'da neler olduğunu bilseydiler develerinin böğrüne vura vura onları oraya sürerlerdi”* dediğini nakletmiştir.

Burada Kubâ Mescidi'nin ve orada kılınan namazın fazileti zikredilmiştir. Ancak diğer üç mesciddeki gibi kendisinde kılınan namazların sevaplarının katlandığı konusunda sâbit bir şey yoktur.

İbn Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ mescidini bazen binitli bazen de yaya olarak gelip ziyaret ettiğini söylerdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ mescidini bazen binitli bazen de yaya olarak ziyaret etmesi inşallah bir sonraki başlık altında zikredilecektir.²

¹ Müslim 1399

² Hadis ayrıca 1193, 1194, 7326'da geçmektedir.

۱۱۹۲ - قَالَ وَكَانَ يَقُولُ إِنَّمَا أَصْنَعُ كَمَا رَأَيْتُ أَصْحَابِي يَصْنَعُونَ ، وَلَا أَمْنَعُ أَحَدًا أَنْ يُصَلِّيَ فِي أَيِّ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ ، غَيْرَ أَنْ لَا تَتَحَرَّوْا طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا
أطرافه ۵۸۲، ۵۸۵، ۵۸۹، ۱۶۲۹، ۳۲۷۳ - تحفة ۷۵۳۲

1192- O şöyle derdi: “Ben dostlarımın nasıl yaptığını gördüysem, ben de o şekilde yapmaktayım. Ben kimseyi gece veya gündüzden istediği herhangi bir saatte namaz kılmaktan men etmem. Ancak (namaz kılmak için) Güneşin doğuş ve batış vakitlerini seçmeyin.”

İbn Ömer, Nâfi'ye, dostlarının nasıl yaptığını gördüyse, kendisinin de o şekilde yaptığını, kimseyi gece veya gündüzden istediği herhangi bir saatte namaz kılmaktan men etmeyeceğini, ancak kasıtlı olarak Güneşin doğuş ve batış vakitlerini seçip o vakitte namaz kılmamalarını söylemiştir.

Hadisin beş ravisi Basralı, Medineli ve Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim² ve Ebû Dâvud, *Hac* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۳ - بَابُ مَنْ أَتَى مَسْجِدَ قُبَاءٍ كُلَّ سَبْتٍ

3- HER CUMARTESİ GÜNÜ KUBÂ MESCİDİ'NE GELEN KİMSE

۱۱۹۳ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ كُلَّ سَبْتٍ مَا شَاءَ وَرَأَيْتُهَا وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَفْعَلُهَا . أطرافه ۱۱۹۱، ۱۱۹۴، ۷۳۲۶ - تحفة ۷۲۲۰

1193- “Mûsa b. İsmâîl — Abdulazîz b. Müslim — Abdullah b. Dînâr” isnâdıyla İbn Ömer: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her cumartesi günü bazen yaya, bazen de binitli olarak Kubâ Mescidi'ne gelirdi” demiştir.

¹ Hadis ayrıca 582, 585, 589, 1629, 3273'de geçmektedir.

² Müslim 828

Abdullah (b. Ömer) de böyle yapardı.¹

Mûsa, Mûsa b. İsmâîl el-Minkarî'dir.

Abdulazîz, Abdulazîz b. Müslim el-Kasmelî el-Basrî'dir.

Abdullah, İbn Ömer'in azatlısı Abdullah b. Dinâr el-Adevî el-Medînî'dir.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her cumartesi günü bazen yaya bazen de binitli olarak Kubâ Mescidi'ne gelirdi.

Bir önceki başlık altında Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ Mescidi'ne geldiği gün zikredilmemişti. Bunu burada mutlak olarak zikrettik. Bir önceki başlık altında zikredilen rivayet merfû olanın hilafına mevkuf olarak zikredilmişti. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) özellikle Kubâ halkını cumartesi günü ziyaret etmesinin sebebi, Cuma namazında kendisiyle Medine Mescidi'nde hazır bulunamayan kimselerin durumunu sormak içindi.

Abdullah b. Ömer de daha önce zikredildiği gibi her cumartesi günü Kubâ Mescidi'ne gelirdi.

٤ - بابِ إِيْتَانِ مَسْجِدِ قُبَاءٍ مَاشِيًا وَرَاكِبًا

4- KUBÂ MESCİDİ'NE YAYA VEYA BİNİTLİ OLARAK GİTMEK

١١٩٤ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ -

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِي قُبَاءَ رَاكِبًا وَمَاشِيًا . زَادَ ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ

اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ فَيُصَلِّي فِيهِ رَكَعَتَيْنِ أَطْرَافَهُ ١١٩١ ، ١١٩٣ ، ٧٣٢٦ - تحفة ٧٩٤١ ،

٨١٤٨

1194- "Müsedded — Yahya — Ubeydullah — Nâfi" isnâdıyla İbn Ömer: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ'ya bazen binitli, bazen de yaya olarak gelirdi" demiştir. İbn Numeyr: "Ubeydullah, Nâfi'den naklederek Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) orada iki rekat namaz

¹ Hadis ayrıca 1191, 1194, 7326'da geçmektedir. Müslim 1399

kıldığını söyledi” ziyadesinde bulunmuştur.¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer el-Umerî’dir.

Nâfi’, İbn Ömer’in azatlısıdır.

İbn Ömer, İbn Ömer el-Hattab’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ Mescid’ine bazen binitli, bazen de yaya olarak nasıl müyesser olmuşsa öyle gelirdi.

Mâlikilerden İbn Habîb bunu Aynî’nin naklettiği gibi Medineli kişinin Kubâ Mescid’inde namaz kılmayı adaması halinde bu adağını yerine getirmesi gerektiği konusuna delil saymıştır.

Abdullah b. Numeyr’in: “Ubeydullah, Nafi’den naklederek Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) orada iki rekat namaz kıldığını söyledi” eklemesini Müslim ve Ebû Ya’lâ mevsûl olarak rivayet etmişlerdir. Tahâvî bu ziyadenin müdrec olup ravilerden birine ait olduğunu iddia etmiştir. Ravinin böyle demesi sanırım mescide girdiğinde iki rekat kılmanın Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) âdetinden olması sebebiyledir.

Bunu da gündüz namazının gece namazı gibi iki rekat olduğuna delil saymıştır. Sa’d b. İshâk b. Ka’b b. Ucre’nin babasından bildirdiğine göre dedesi, Resûlullah’ın şöyle buyurduğunu aktarmıştır: “*Kim güzel bir şekilde abdest alır ve sonra sadece Kubâ Mescid’ine gidip namaz kılmaya niyet ederse ve orada her rekatta Fâtiha Sûresi’ni okumak üzere dört rekat namaz kılsa, kendisine Allah’ın evini ziyaret edip umre yapan kişinin sevabı vardır.*” Bunu Taberânî rivayet etmiştir. Ancak isnâdında zayıf olan Yezîd b. Abdilmelik en-Nevfelî bulunmaktadır.

Buhârî, Mescid-i Nebevî’de kılınan namazın faziletinden bahsederken bir sonraki başlık altında oranın bazı yerlerinin bazı yerlerinden daha faziletli olduğunu da zikretmiştir.

¹ Hadis ayrıca 1191, 1193, 7326’da geçmektedir. Müslim 1399

۵ - باب فَضْلِ مَا بَيْنَ الْقَبْرِ وَالْمِنْبَرِ

5- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) KABRİ İLE MİNBERİ ARASININ FAZİLETİ

۱۱۹۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ

تَمِيمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ الْمَازِنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ ». تحفة ۵۳۰۰

1195- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Abdullah b. Ebî Bekr — Abbâd b. Temîm” isnâdıyla Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Evimle minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir*” buyurmuştur.

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes'tir.

Abdullah, Abdullah b. Ebî Bekr el-Ensârî'dir.

Abbâd, Abbâd b. Temîm b. Zeyd b. Âsım el-Ensârî'dir.

Abdullah, Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî el-Ensârî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), evi ile minberi arasının cennet bahçelerinden bir bahçe olduğunu söylemiştir. Hacer-i Esved'in cennetten getirilmesi gibi bu yer oradan getirilmiştir. Veya bu yer Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) merhamet ettiği kütük gibi oraya taşınacaktır. Veya orada ibadet etmek, ibadet eden kimseyi cennete ulaştıracaktır. “*Cennet kılıçların gölgesi altındadır*” buyurması gibi bu, mecazi bir şeydir. Yani cihad, mânâ olarak kişiyi cennete ulaştırır demektir. Bu mukaddes yer, cennet bahçelerinden bir bahçedir ve bu yer sonunda cennete götürülecektir. Bu sebeple bu yer kendisinde ibadet eden kişiye, cennette bir bahçe olacaktır.

Burada Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evi ile kabri veya meskeni kastedilmektedir. Her ikisi arasında da bir fark yoktur. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kabri hücresi içindedir ve hücresi evidir. İnşallah Medine'nin Fazileti başlığı altında daha geniş bir şekilde zikredilecektir.

Buhârî'nin hocası dışında hadisın ravileri Medinelidir. Hadisi Müslim¹, *Menâsik* konusu içinde, Nesâî, *Menâsik* ve *Salât* konuları içinde tahrir etmişlerdir.

۱۱۹۶ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي حُثَيْبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ ، وَمَنْبَرِي عَلَى حَوْضِي » أَطْرَافُهُ ١٨٨٨ ، ٦٥٨٨ ، ٧٣٣٥ - تحفة ١٢٢٦٧

1196- “Müsedded — Yahya — Ubeydullah — Hubeyb b. Abdirrahman — Hafs b. Âsım” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Evimle minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de Havz'ımın üzerindedir*” buyurmuştur.

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer el-Umerî'dir.

Hafs, Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), evi ile minberi arasının cennet bahçelerinden bir bahçe olduğunu ve bu minberinin cennetin içinde olan Kevser Nehri'nin üzerinde olduğunu söylemiştir. Yani bu havzı Kevser Nehri'nden bir kol olan ve Kevser'den ayrı olan havzı değildir. Allah bu minberi alıp cennette bu yere koyacaktır. Veya orada Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), üzerinden insanları kendisine çağıracağı bir minberi vardır.

Nesâî'nin rivayeti: “*Minberim cennet tepelerinden bir tepe üzerindedir*” şeklindedir.

Ebû Zer el-Herevî'nin rivayetinde: “*Minberim de Havz'ım üzerindedir*” lafzı zikredilmemiştir.

Buhârî'nin Basralı olan hocası dışında hadisın ravileri Medinelidir. Buhârî

¹ Müslim 1390

ayrıca bunu *Hac* konusunun sonlarında, *Havz* ve *İ'tisâm* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, *Hac* konusu içinde tahrir etmiştir.²

٦ - بَابُ مَسْجِدِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ

6- BEYTU'L-MAKDİS MESCİDİ

Beytu'l-Makdis'in yaklaşık olarak yirmi adı vardır ve bunlardan biri İliyâ'dır.

١١٩٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ سَمِعْتُ قَزْعَةَ مَوْلَى زِيَادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يُحَدِّثُ بِأَرْبَعٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَأَعْجَبَنِي وَأَتَقَنَنِي قَالَ « لَا تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ يَوْمَيْنِ إِلَّا مَعَها زَوْجُهَا أَوْ ذُو مَحْرَمٍ وَلَا صَوْمَ فِي يَوْمَيْنِ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ صَلَاتَيْنِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ ، وَلَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَمَسْجِدِي ». أطرافه ٥٨٦ ، ١١٨٨ ، ١٨٦٤ ، ١٩٩٢ ، ١٩٩٥ - تحفة ٤٢٧٩

1197- "Ebu'l-Velîd — Şu'be" isnâdıyla Abdulmelik'in bildirdiğine göre Ziyâd'ın azatlısı Kazaa anlatıyor: Ebû Saîd'in Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederek dört şeyden bahsettiğini işittim. Bu dört şey beni şaşırtmakla birlikte hoşuma da gitmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Kadın, yanında kocası veya mahremi olan biri bulunmadan iki günlük bir mesafeye yolculuğa çıkamaz. Biri Ramazan bayramı, diğeri de Kurban bayramı olmak üzere iki günde oruç tutulmaz. Biri sabah namazından sonra Güneş doğana kadar, diğeri de ikindi namazından sonra Güneş batana kadar olmak üzere iki namazdan sonra nafile namaz kılınmaz. Mescid-i Harâm, Mescid-i Aksâ ve benim mescidim olmak üzere üç mescid dışında hiçbir mescide gitmek için yola çıkılmaz.*"³

¹ Hadis ayrıca 1888, 6588, 7335'de geçmektedir.

² Müslim 1391

³ Müslim 827

Ebu'l-Velîd, Ebu'l-Velîd Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Abdulumelik, Abdulumelik b. Umeyr'dir.

Ebû Saîd, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederek dört şeyden bahsetmiştir. Ziyâd'ın azatlısı Kazaa bunları işittiğinde hem şaşırmış, hem de sevinip mutlu olmuştur.

Bu dört şeyden birincisi, kadının yanında kocası veya mahremi olan biri bulunmadan iki günlük bir mesafeye yolculuğa çıkamayışıdır. Burada mahrem ile mubah olan bir sebepten dolayı ebedi olarak bir kadını nikahlaması haram olan kimse kastedilmektedir. Mubah sebep ile denilmesi, şüphe ile kendisiyle ilişki kurulan kadının mübah ilişki olmaması ve mülaane ile kendisine haram kılınan kadının mübah olarak değil de ceza olarak haram kılınması sebebiyledir.

Bunlardan ikincisi, biri Ramazan bayramı biri de Kurban bayramı olmak üzere iki günde oruç tutulmayacağıdır. Ramazan bayramı günü oruç tutmamak, oruç ile iftar arasını ayırmak içindir. Kurban bayramı günü oruç tutmamak ta bu günde Allah'ın kesilen kurbanlardan Mina ehline ve başkalarına ikramda bulunması ve herkesin ondan yemesi açısından. Bu günde oruç tutmanın haram olduğu konusunda icma edilmiştir. Ancak Ebû Hanîfe'nin görüşü Kurban bayramı günü oruç tutmayı adayan kişinin o gün oruç tutmayıp başka bir günde kaza etmesi yönündedir.

Üçüncüsü, sabah namazından sonra Güneş doğana kadar, biri de ikindi namazından sonra Güneş batana kadar olmak üzere iki namazdan sonra nafile namaz kılınmamasıdır.

Dördüncüsü ise Mescid-i Harâm, Mescid-i Aksâ ve Mescid-i Nebevî olmak üzere üç mescid dışında hiçbir mescide gitmek için yola çıkılmamasıdır. Eğer: "Hiçbir yere gitmek için yola çıkılmaz" denilseydi, sâlih birini veya bir akrabayı veya bir dostu ziyaret etmek için veya ilim öğrenmek veya ticaret için hiçbir yere gidilemezdi. Ancak burada özel olarak bazı yerler bildirilmiştir. Bu üç mescidden biri Mekke'de Mescid-i Harâm'dır. Diğerleri Mescid-i Aksâ'dır. Bu mescid, Mescid-i Harâm'a en uzak olan veya pisliklerden en uzak olan Beytu'l-Makdis'tir.

İbn Mâce, Enes'in hadisini merfû olarak: "*Mescid-i Aksâ'da kılınan bir*

namaz sevap olarak elli bin namaz gibidir” şeklinde rivayet etmiştir.

Taberânî, İbn Ömer’in hadisini merfû olarak: “*Mescid-i Aksâ’da kılınan bir namaz, sevap olarak beş yüz namaz gibidir*” şeklinde rivayet etmiştir.

Nesâî ve İbn Mâce’nin rivayetinde İbn Ömer şöyle demiştir: “Süleymân b. Dâvud, Beytu’l-Makdis’in inşasını bitirdiğinde Yüce Allah’tan, o mescide namaz kılmak niyetiyle gelen kimseyi annesinden doğduğu günkü gibi günahsız bir şekilde oradan çıkarmasını diledi...”

Bir diğeri de Mescid-i Nebvî’dir. Bu üç mescidin fazilet olarak sıralanmasına gelince; birinci mescid insanların orada haccetmesi, dirilerin ve ölülerin kiblesi olmasıdır. İkincisi mescid ise seleflerin kiblesi olması sebebiyledir. Üçüncüsü ise takva üzere kurulması ve onu Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) inşa etmiş olmasıdır. Fazilet olarak sıralanmaları da ilk bâbda birinci hadiste zikredilmiştir. Dirilerden veya ölülerden sâlih kimseleri ziyaret etmek, ta’zîme lâyük görülen yerleri ziyaret edip namaz kılmak için bu yerlerden başka yerlere gitmek üzere yola çıkmak konusunda ihtilaf edilmiştir.

Ebû Muhammed el-Cüveynî: “Bu hadise göre böylesi bir şey yapmak haramdır” demiştir. Kâdı Hüseyin de bu görüşü tercih etmiştir. Kâdı İyâd ve bir grup yine böyle demiştir.

Haremeyn’in imamı ve Şâfiîlerden bir başkası, bu üç mescidin dışında namaz kılmayı adamak dışında, birilerini ziyaret etmek gibi diğer şeylerin caiz olduğunu söylemiştir. Hattâbî’nin anlattığına göre onlardan bazıları, bu yasaklamanın bu üç mescid dışında itikafa çekilmeyi de kapsadığını söylemiştir. Ancak İbn Hacer *el-Feth*’te bu konuda bir delilinin olmadığını bildirmiştir.

Hadisin beş ravisi Basralı, Vâsıtı ve Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu *Oruç* konusu içinde tahrir etmiştir.¹

¹ Hadis ayrıca 586, 1188, 1864, 1992, 1995’de geçmektedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

٢١ - العمل فى الصلاة

21. NAMAZ İÇİNDE AMEL KİTABI

١ - باب استعانة اليد فى الصلاة إذا كان من أمر الصلاة

1- NAMAZDAN OLMASI HALİNDE NAMAZ
İÇİNDE ELLE DESTEK ALMA

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَسْتَعِينُ الرَّجُلُ فِي صَلَاتِهِ مِنْ جَسَدِهِ بِمَا شَاءَ
وَوَضَعَ أَبُو إِسْحَاقَ فَلَنَسُوهُ فِي الصَّلَاةِ وَرَفَعَهَا . وَوَضَعَ عَلِيٌّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - كَفَّهُ عَلَى
رُضْغَةِ الْأَيْسَرِ ، إِلَّا أَنْ يَحْكَّ جِلْدًا أَوْ يُضْلِحَ تَوْبًا

İbn Abbâs: “Kişi, namazı içinde kendi bedeninden istediği herhangi bir uzvu ile destek alabilir” demiştir.

Ebû İshâk namaz içinde takkesini koyup kaldırmıştır.

Hız. Ali, elinin avuç içini sol kolunun bileği üzerine koymuştur. Ancak kişinin namazda cildini kaşımada veya elbiseyi düzeltmesinde bir sakınca yoktur.

Namazdan olması halinde namaz içinde eli bir yere koyarak destek almak ve mekruh olması sebebiyle namazda abes olan şeyleri yapmaktan sakınmak.

İbn Abbâs: “Kişi, namazı içinde namazdan olması halinde eli gibi kendi bedeninden istediği herhangi bir uzvu ile destek alabilir” demiştir. Bir sonraki hadiste geçtiği üzere Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), İbn Abbâs’ı namaz içinde sol yanından sağ yanına eliyle geçirmesi gibi. Namaz içinde böyle el ile yardım almak caiz ise, buna kıyas olarak, kişinin bedeninden istediği herhangi

١١٩٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ كُرَيْبِ
مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّهُ بَاتَ عِنْدَ مَيْمُونَةَ
أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - وَهِيَ خَالَتُهُ - قَالَ فَاضْطَجَعْتُ عَلَى عَرَضِ الْوِسَادَةِ ،
وَاضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَهْلُهُ فِي طُورِهَا ، فَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى انْتَصَفَ اللَّيْلُ أَوْ
قَبْلَهُ بِقَلِيلٍ أَوْ بَعْدَهُ بِقَلِيلٍ ، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَجَلَسَ ، فَمَسَحَ النَّوْمَ عَنْ وَجْهِهِ
بِيَدِهِ ، ثُمَّ قَرَأَ الْعَشْرَ آيَاتِ خَوَاتِيمِ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ ، ثُمَّ قَامَ إِلَى شَنْ مُعَلَّقَةٍ فَتَوَضَّأَ مِنْهَا ،
فَأَحْسَنَ وَضُوءَهُ ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَقُمْتُ
فَصَنَعْتُ مِثْلَ مَا صَنَعَ ، ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُمْتُ إِلَى جَنْبِهِ ، فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى
رَأْسِي ، وَأَخَذَ بِأُذُنِي الْيُمْنَى يَقْلِبُهَا بِيَدِهِ ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ
رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ أَوْتَرَ ، ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى جَاءَهُ الْمُؤَذِّنُ ، فَقَامَ فَصَلَّى
رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ ، ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى الصُّبْحَ . أطرافه ١١٧ ، ١٣٨ ، ١٨٣ ، ٦٩٧ ، ٦٩٨ ،
٦٩٩ ، ٧٢٦ ، ٧٢٨ ، ٨٥٩ ، ٩٩٢ ، ٤٥٦٩ ، ٤٥٧٠ ، ٤٥٧١ ، ٤٥٧٢ ، ٥٩١٩ ،
٦٢١٥ ، ٦٣١٦ ، ٧٤٥٢ - تحفة ٦٣٦٢

1198- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Mahreme b. Süleymân” isnâdıyla İbn Abbâs’ın azatlısı Kureyb’in bildirdiğine göre İbn Abbâs şöyle demiştir: “Bir gece teyzem ve müminlerin annesi olan Meymûne’nin yanında geceledim. Gece vakti ben başımı yastığa enlemesine, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve eşi uzunlamasına koyup uyuduk. Gece yarısı veya gece yarısına az kala veya gece yarısından az sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uyandı ve elleriyle yüzünü ovuşturarak uykusunu dağıttı. Sonra Âli-İmrân Sûresi’nin son on âyetini okudu. Sonra asılı olan su tulumuna gidip güzelce abdest aldı. Ardından kalkıp iki rekat namaz kıldı. Ben de kalkıp onun yaptığı gibi yaptım ve yanında durdum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sağ elini başıma koyup kulağımı tutarak ovmaya başladı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat namaz kıldı, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha kılıp sonra bir rekat daha kılarak müezzin gelene kadar uzandı. Müezzin gelince kalkıp hafif iki rekat namaz kıldı, sonra çıkıp sabah namazını kıldı.”¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes’tir.

İbn Süleymân, İbn Süleymân el-Vâlibî’dir.

Kureyb, Mahreme’ye İbn Abbâs’tan naklederek İbn Abbâs’ın teyzesi ve müminlerin annesi olan Meymûne el-Hilâliyye’nin yanında gecelediğini, İbn Abbâs’ın yastığa başını enlemesine, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve eşi Meymûne’nin başlarını uzunlamasına koyup uyuduklarını haber vermiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uyuduktan sonra gece yarısı veya gece yarısına az kala veya gece yarısından az sonra uyanıp gözlerini ovuşturdu ve Âli-İmrân Sûresi’nden son on âyeti yani sûreyi: “Muhakkak ki, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün ardarda gelişinde, ulûl-elbab için elbette âyetler (deliller) vardır”² âyetinden sonuna kadar okudu. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) asılı olan su tulumuna gidip güzelce abdest

¹ Hadis ayrıca 117, 138, 183, 697, 698, 699, 726, 728, 859, 992, 4569, 4570, 4571, 4572, 5919, 6215, 6316, 7452’de geçmektedir. Müslim 763

² Âli-İmrân Sur. 190

alarak namaza durdu. İbn Abbâs ta Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığı gibi yapıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) okuduğu âyetleri okudu ve sonra da yanında durdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sağ elini İbn Abbâs'ın başına koyup kulağını tutarak ovmaya başladı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu, İbn Abbâs'ın dikkat etmesi veya ona cemaat olarak nerede durması gerektiğini göstermesi veya gece olması sebebiyle uykusunu dağıtması açısından yapmıştır.

Abdest almayı hafif kılmak konusunda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), İbn Abbâs'ı sağ tarafında durdurduğu zikredilmiştir. Buhârî, Resûlullah'ın bu fiilinden, namaz kılanın, namazını düzeltip güçlendirecek bir işi eliyle yapabileceği hükmünü çıkarmıştır. Zira namaz kılan, namazı içinde başkasına ait bir işte elini kullanması caiz ise, namazında güçlü olmak ve canlı durmak için kendi şahsiyle ilgili bir işte eliyle yardım alması da caizdir.

Sonra Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat namaz kıldı, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha, sonra iki rekat daha kılıp sonra bir rekat daha kıldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) burada tek rekat olanı dışında altı defa ikişer rekat kılmıştır ki bu da on iki rekat etmektedir. Sonra müezzin gelene kadar uzandı. Müezzin gelince de kalkıp sabah namazının iki rekat sünnetini hafif olarak kıldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) abdest almamıştı. Çünkü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözleri uyur, ama kalbi uyumazdı. Bu sebeple de abdesti bozulmazdı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) odasından Mescid'e çıkıp cemaatle sabah namazını kıldı.

Hadisin beş ravisi de Medinelidir. Buhârî bunu ayrıca on iki yerde rivayet etmiştir.

۲ - بَاب مَا يُنْهَى عَنْهُ مِنَ الْكَلَامِ فِي الصَّلَاةِ

2- NAMAZ İÇİNDE YASAKLANAN KELAM

۱۱۹۹ - حَدَّثَنَا ابْنُ ثُمَيْرٍ حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ

عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَيَرُدُّ عَلَيْنَا ، فَلَمَّا

رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِيِّ سَلَمْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْنَا وَقَالَ « إِنَّ فِي الصَّلَاةِ شُغْلًا » . طرفاه

٩٤١٨ تحفة ٣٨٧٥ ، ١٢١٦

1199- “İbn Numeyr — İbn Fudayl — A’meş — İbrâhîm — Alkame” Abdullah der ki: “Daha önce Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) namazda olduğu halde selam verirdik ve selamımızı alırdı. Necâşi’nin yanından döndüğümüz zaman Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince selamımızı almadı ve: “*Namazda meşguliyet vardır*” buyurdu.¹

İbn Numeyr, Muhammed b. Abdillâh’tır. el-Hemezânî el-Kûfî diye bilinen dedesine nispet edilmiştir.

İbn Fudayl, Muhammed ed-Dabbî el-Kûfî’dir.

A’meş, Süleymân b. Mihrân’dır.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Yezîd en-Nehaî’dir.

Alkame, Alkame b. Kays’tır.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Daha önceleri Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) namazda olduğu halde selam verirlerdi ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) selamlarını alırdı. Habeşistan kralı Necâşi’nin yanından döndükleri zaman ki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o zaman Bedir gazvesi için hazırlanmaktaydı. Kendisine namazda olduğu halde selam verince selamlarını lafzen cevap vererek almadı ve namazda büyük bir meşguliyet olduğunu söyledi. Zira kişi namazda iken Yüce Allah ile münacat etmektedir. Bu sebeple Kur’ân ve zikir dışında başka bir şey ile meşgul olması caiz değildir.

İbn Ebî Şeybe, İbn Sîrîn’in mürsel olan rivayetini: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu kıssada İbn Mes’ûd’a işaret ile cevap verdi” şeklinde nakletmiştir.

Müslim, İbn Fudayl’ın rivayetinde: “Biz: «Ey Allah’ın Resûlü! Önceleri namazda olduğun halde sana selam verirdik ve selamımızı alırdın» dedik...” ziyadesinde bulunmuştur.

Ebû Vâil’in rivayetinde: “Allah verdiği emirlerden dilediğini yeniler. Yüce

¹ Hadis ayrıca 1216, 3875’de geçmektedir. Müslim 538

Allah (artık) namazda konuşulmamasını emretti” ziyadesinde bulunmuştur.

Külsûm el-Huzâ'nin rivayetinde de: “Allah'ı zikretmek dışında namazda konuşulmamasını emretti” ziyadesinde bulunmuştur.

١١٩٩ م - حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ حَدَّثَنَا هُرَيْمُ بْنُ سُفْيَانَ عَنْ
الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ .
تحفة ٩٤١٨

1199- M- “İbn Numeyr — İshâk b. Mansûr — Hureym b. Süfyân — A'meş — İbrâhîm — Alkame” isnâdıyla Abdullah, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını rivayet etmiştir.

İbn Numeyr, Muhammed b. Abdillâh'tır.

İshâk b. Mansûr, Hevâzin'den bir kabileye nispet edilmiştir.

Hureym, Hureym b. Süfyân el-Cebelî el-Kûfî'dir.

A'meş, Süleymân b. Mihrân'dır.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Yezîd en-Neha'îdir.

Alkame, Alkame b. Abdillâh b. Mes'ûd'dur.

Her iki kanalın ravileri Kûfelidir.

١٢٠٠ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى أَخْبَرَنَا عِيسَى - هُوَ ابْنُ يُونُسَ - عَنْ إِسْمَاعِيلَ عَنِ
الْحَارِثِ بْنِ شُبَيْلٍ عَنْ أَبِي عَمْرِو الشَّيْبَانِيِّ قَالَ قَالَ لِي زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ إِنْ كُنَّا لَتَتَكَلَّمُ فِي
الصَّلَاةِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ ، يُكَلِّمُ أَحَدُنَا صَاحِبَهُ بِحَاجَتِهِ حَتَّى نَزَلَتْ ﴿حَافِظُوا عَلَى
الصَّلَوَاتِ﴾ الْآيَةِ ، فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ . طرفه ٤٥٣٤ - تحفة ٣٦٦١

1200- “İbrâhîm b. Mûsa — İsa b. Yûnus — İsmâîl — Hâris b. Şubeyl — Ebû Amr eş-Şeybânî” isnâdıyla Zeyd b. Erkam ona şöyle demiştir: “Biz, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında, ihtiyaç durumunda birbirimizle konuştuk. **«Namazlara ve orta namaza devam edin;**

gönülünden boyun eğerek Allah için namaza durun»¹ âyeti nazil olunca namazda susmamız emredildi.”

İbrâhîm, İbrâhîm b. Mûsa b. Yezîd b. Zâzân et-Temîmî el-Ferrâ’dır.

İsa, İsa b. Yûnus’tur.

İsmâîl, İsmâîl b. Hâlid b. Sa’d el-Ahmes el-Becelî’dır.

Ebû Amr, Sa’d b. Ebî İyâs’tır.

Şeybânî, Şeybânî el-Kûfî’dır.

Zeyd, Zeyd b. Erkam el-Ensârî el-Hazrecî’dır. Şeybânî, İbn Erkam’dan bundan başka bir hadis rivayet etmemiştir.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında, ihtiyaç durumunda insanlar birbiriyle konuşur ve birbirlerine selam verirlerdi. “**Namazlara ve orta namaza devam edin; gönülünden boyun eğerek Allah için namaza durun**”² âyeti nazil olunca namazda susmaları emredildi.

Müfessirler şöyle demiştir: “Kişi namazda iken Allah’ın huzurunda huşû içinde zelim bir şekilde durmaktadır. Bu durumda namazdan olanı dışında konuşmak huşûyu ortadan kaldırmaktadır. Bu sebeple de daha önceleri yaptıkları şeyleri yapmaktan menedildiler.” Müslim: “ve kelimden menedildiler” ziyadesinde bulunmuştur. Burada tamamen susmak kastedilmemektedir. Zira namazda gerçekte suskun kalma durumu yoktur.

Buhârî bu âyeti, bir şeyin emredilmesi halinde, aksinin yasaklanması mânasında olmadığına delil saymıştır. Eğer öyle olsaydı: “ve kelimden menedildiler” demeye ihtiyaç duymazdı.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bunun delil sayılması, uyulması gerektiğine de delâlet etmektedir. Belki de burada: “ve kelimden menedildiler” ifadesini zikretmeye ihtiyaç duyması, konunun daha açık anlaşılması açısından.”

İbnu’d-Dakîk el-İd der ki: “ve kelimden menedildiler” ifadesi, kelim olan her şeyin yasaklanması mânasındadır. Yani kişi herhangi bir ihtiyacından

¹ Bakara Sur. 238

² Bakara Sur. 238

dolayı başka biriyle konuşamaz. Açık olarak görülmektedir ki namazda konuşmanın menedilmesi Medine’de olan bir şeydir. Zira bu âyetin Medine’de nazil olduğu konusunda ittifak edilmiştir. Abdullah’ın: “İkinci hicrette Necâşî’nin yanından geri döndüğümüzde namaz için Mekke’de daha nadir olarak toplanırlardı” demesi de bunu göstermektedir.

Namazda kasıtlı olarak Kur’ân ve zikir dışında konuşmanın namazı bozacağı konusunda ittifak edilmiştir. Anlaşılsın veya anlaşılmazın iki harfle seslenmek te namazı bozar. Zira Müslim’in rivayeti: “*Kıldığımız namazda insan sözünden bir şey konuşmak caiz değildir*” şeklindedir. Kelam da, anlaşılan veya iki harften oluşan sözlerden ibarettir. Ancak unutarak konuşan hakkında ihtilaf edilmiştir. Şâfiîler, Mâlikiler, Ahmed b. Hanbel ve Ulemânın çoğunluğu, Hanefilerin hilafına az sözün namazı bozmayacağı görüşündedir.

Yeni Müslüman olmuş kişinin durumu çoktan Müslüman olmuş kişiden farklıdır. Zira çoktan Müslüman olmuş kişi bu zaman zarfında bu konudaki şeyleri öğrenebilir. İki harfi çıkarsa bile kişinin öksürmesi namazı bozmadır. Kişinin Fatiha Sûresi’ni okuyacağı zaman boğazını temizlerken çıkardığı ses iki harf olsa bile yine namazı bozulmaz. Zorla konuşturulsa da yine namazı bozulur. Ancak biriyle muhatap olmadıkça zikir ve dua ile kişinin namazı bozulmaz. Yani kişinin aksıran birine: “Yerhamukellah” diyerek teşmitte bulunması namazını bozar. Zira onunla muhatap olmaktadır. Eğer kendisinden bir şey isteyen birine istediği şeyi alabilmesi yönünde: “Yahya! Kitaba kuvvetle sarıl” âyeti gibi cevap bâbindan bir şey okursa bile namazı bozulur. Eğer kastı sadece okumak ise namazı bozulmaz.

Zeyd b. Erkam’ın: “İhtiyaç durumunda birbirimizle konuşurduk” demesi merfû hadis hükmündedir. “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında” demesinden dolayı: “Susmamız emredildi” demesi de merfû hadis hükmündedir. Eğer bu kabul edilmeyecek olursa bu konuda âyetin nazil olması bunun merfû olduğunu göstermek için yeterlidir.

Buhârî’nin hocası Ferrâzî dışında hadisin altı ravisi de Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmiştir.² İsnâdında tahdîs, ihbâr,

¹ Meryem Sur. 12

² 4534’de gelecektir.

an'ane ve kavil sigaları vardır. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud ve Tirmizî, *Salât* konusu içinde, ayrıca Tirmizî, *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۳ - باب مَا يَجُوزُ مِنَ التَّسْبِيحِ وَالْحَمْدِ فِي الصَّلَاةِ لِلرِّجَالِ

3- ERKEKLERİN NAMAZ İÇİNDE “SÜBHÂNALLAH” VE “ELHAMDU LİLLAH” DEMESİNİN CAİZ OLMASI

İmamın yanılması, içeri girmek için izin isteyen kişiye izin verme, kör birinin kuyu veya başka bir yere düşme sözkonusu olması halinde ve buna benzer başka şeylerde namaz içinde uyarı için “Sübhânallah” ve “Elhamdu lillâh” demenin erkeklere caiz olması. Özellikle erkeklerin zikredilmesi kadınların bunun dışında olduğunu bildirmek açısındandır. Tesbihten sonra hamdın zikredilmesi de, hamdın tesbih yerini tuttuğunu bildirmek açısındandır.

۱۲۰۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّحُ بَيْنَ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ ، وَحَائِثِ الصَّلَاةِ ، فَجَاءَ بِلَالٌ أَبَا بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَقَالَ حُسَيْنُ النَّبِيِّ ﷺ فَتَوَمَّ النَّاسُ قَالَ نَعَمْ إِنْ شِئْتُمْ فَأَقَامَ بِلَالٌ الصَّلَاةَ ، فَتَقَدَّمَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَصَلَّى ، فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ يَمْشِي فِي الصُّفُوفِ يَشُقُّهَا شَقًّا حَتَّى قَامَ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ ، فَأَخَذَ النَّاسُ بِالتَّصْفِيحِ . قَالَ سَهْلٌ هَلْ تَذَرُونَ مَا التَّصْفِيحُ هُوَ التَّصْفِيحُ . وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لَا يَلْتَمِصُ فِي صَلَاتِهِ ، فَلَمَّا أَكْثَرُوا التَّمَتَّ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ فِي الصَّفِّ ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ مَكَانَكَ . فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ يَدَيْهِ ، فَحَمِدَ اللَّهَ ، ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى وَرَاءَهُ وَتَقَدَّمَ النَّبِيُّ ﷺ فَصَلَّى أَطْرَافَهُ ٦٨٤ ، ١٢٠٤ ، ١٢١٨ ، ١٢٣٤ ، ٢٦٩٠ ، ٢٦٩٣ ، ٧١٩٠ - تحفة ٤٧١٧

1201- “Ubeydullah b. Mesleme — Abdulazîz b. Ebî Hâzım” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Sehl anlatıyor: Amr b. Avf oğulları arasında

¹ Müslim 539

bir sorun çıkmıştı ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) aralarını bulmak için gitmişti. Namaz vakti gelince Bilâl, Ebû Bekir'e geldi ve: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha gelmedi, kâmet getirsem cemaate namazı sen kıldırır mısın?" diye sordu. Ebû Bekir: "İsterseniz kıldırım" karşılığını verdi. Bilâl kâmet getirince Ebû Bekir öne geçip namaza başladı. Cemaat namazdayken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve safları yararak öne geçip ilk safta durdu. Cemaat el çırparak (*bit-tasfih*) Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği konusunda Ebû Bekir'i uyardı. — Sehl b. Sa'd: "*Tasfih* nedir bilir misiniz? *Tasfih*, *tasfik* yani el çırpma"dır" demiştir— Ebû Bekir de namazdayken etrafına hiç bakmazdı. Ancak cemaatin daha çok el çırpıldığını duyunca dönüp baktı ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) "Yerinde kal!" anlamında ona işaret etti. Ebû Bekir de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden istediği bu şey yüzünden ellerini kaldırıp Allah'a hamdetti. Sonrasında Ebû Bekir gerisin geri çekilip arkasındaki safta durdu. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip namazın kalanını kıldırdı.

Abdullah, Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb'dir.

Abdulazîz b. Ebî Hâzım'ın babası, Seleme b. Dînâr'dır.

Amr b. Avf b. el-Hâris oğulları arasında bir sorun çıkmıştı ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) aralarını bulmak için gitmişti. Namaz vakti gelince Bilâl, Ebû Bekir'e gelip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) daha Amr b. Avf b. el-Hâris oğullarının yanından gelmediğini ve kâmet getirmesi halinde cemaate namazı kendisinin kıldırıp kıldırmayacağını sordu. Ebû Bekir de istemeleri halinde kıldıracağını söyledi. Zira en faziletli olanlar olsa bile cemaat rıza göstermedikçe onlara imam olmazdı.

Bilâl kâmet getirince Ebû Bekir öne geçip namaza başladı. Cemaat namazdayken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Amr b. Avf oğullarının yanından geldi ve safları yararak öne geçip ilk safta durdu. Bunun üzerine cemaat el çırparak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği konusunda Ebû Bekir'i uyarmaya başladı.

Sehl b. Sa'd: "*Tasfih* nedir bilir misiniz? *Tasfih*, *tasfik* yani el çırpma demektir" demiştir. Bu da Hattâbî, Ebû Ali el-Kâfî, Cevherî ve başkalarının dedikleri gibi bu iki kelimenin aynı mânâda olduğunu kuvvetlendirmektedir.

Ebû Bekir de namazdayken etrafına hiç bakmazdı. Ancak cemaatin daha çok el çırpıldığını duyunca dönüp baktı ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) safta olduğunu gördü. Fakat Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona yerinde kalmasını işaret etti. Bunun üzerine Ebû Bekir de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini imamlığa ehil biri görmesi sebebiyle ellerini kaldırıp Allah'a hamdetti. Sonrasında Ebû Bekir gerisin geri çekilip arkasındaki safta durdu. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip namazın kalanını kıldırdı.

Başlıkla hadisin mutabakatının ne olduğu ve başlıkta tesbihten bahsedilirken burada zikredilmediği söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu hadisin tamamı «Kişinin İmamlık İçin Öne Geçmesi ve Esas İmanın Gelmesi» başlığı altında tam metin olarak zikredilmiştir. Bu hadiste Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kişi namazda iken birini uyaracağı zaman “Sübhânallah” desin. Bunu dediği zaman dönülüp kendisine bakılır. Namazda el çırpmayı da kadınlar yapar»* buyurmuştur. Buhârî de bu kadarını zikretmeyi yeterli bulmuştur. Çünkü hadis aynı hadistir.”

Kıyas olarak hamd etmek, tesbih etmek gibidir denilemez. Zira zikredildiği gibi: “Ebû Bekir, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini imamlığa ehil biri görmesi sebebiyle hamdetti” demektedir.

Bu rivayet “İmamlık İçin Öne Geçen Kimse” başlığı altında açıklanmıştır. O rivayette: “Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden istediği bu şey yüzünden Allah'a hamdetti” ibaresi geçmiştir. Başlıkta erkeklerin: “Sübhânallah” veya: “Elhamdu lillah” diyebileceği zikredilmiştir. Daha önceki başlıkta ise “Namaz İçinde Yasaklanan Kelam” denilerek kadınları da kapsamıştır. O zaman hadisin sunumuna daha uygun olması açısından neden kadınları da kapsayacak bir şekilde kullanılmadığı sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu başlığın bu şekilde zikredilmesi muhtemelen daha sonra El Çırpmanın Kadınlara Mahsus Olması başlığının zikredilmiş olmasından dolayıdır. Kadınların el çırpmasının karşılığı da erkeklerde tesbihtir. Yani namazda iken ihtiyaç duyulması halinde bunların her ikisi açıklandığı şekilde yapılabilir.”

Buhârî ayrıca bunu yedi yerde zikretmiştir ve her birinde de başlığı ona

uygun olarak vermiştir.¹

٤ - بَاب مَنْ سَمَّى قَوْمًا أَوْ سَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ عَلَى غَيْرِهِ مُوَاجَهَةً وَهُوَ لَا يَعْلَمُ

4- NAMAZ İÇİNDE BAZI KİMSELERİN İSİMLERİNİ SÖYLEYEN VEYA BİLMEYEREK BAŞKASINA SELAM VEREN KİMSE

Namaz içinde bazı kimselerin isimlerini söyleyen veya namazı bozup bozmayacağını bilmeyerek başkasına selam veren kimse. Peki, böylesi birinin hükmü bunu kasıtlı olarak veya unutarak yapan kimsenin hükmü gibi midir?

١٢٠٢ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عِيسَى حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الصَّمَدِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ حَدَّثَنَا حُصَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كُنَّا نَقُولُ التَّحِيَّةَ فِي الصَّلَاةِ وَنُسَمَّى ، وَيُسَلَّمُ بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ ، فَسَمِعَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ « قُولُوا التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، فَإِنَّكُمْ إِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ فَقَدْ سَلَّمْتُمْ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ » . أطرافه ٨٣١ ، ٨٣٥ ، ٦٢٣٠ ، ٦٢٦٥ ، ٦٣٢٨ ، ٧٣٨١ - تحفة ٩٢٤٠

1202- "Amr b. İsa — Ebû Abdissamed Abdulazîz b. Abdissamed — Husayn b. Abdirrahman — Ebû Vâil" isnâdıyla Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: Önceleri namaz kılarken teşehhüde oturduğumuzda bazı isimler zikreder birbirimize selam okurduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle dediğini işitince şöyle buyurdu: "Siz: «et-Tahiyyātu lillâhi ves-salavātu vet-tayyibātu. es-Selâmu aleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rahmetullâhi ve berekâtühü. es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillahi's-sâlihîn. Eşhedu en lâ ilâhe illallâh. Ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve Resûlühü (=Tüm övgüler, ibadetler ve temiz şeyler Allah içindir. Ey Peygamber! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun. Selam olsun bize ve Allah'ın tüm salih

¹ Hadis ayrıca 684, 1204, 1218, 1234, 2690, 2693, 7190'de geçmektedir. Müslim 421

kullarına. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur! Yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür» deyin. Bunu dediğiniz zaman selamınız semada ve yerde bulunan bütün salih kullara ulaşır.”¹

Amr, Amr b. İsa ed-Dubaî'dir.

Abdussamed'in babası, Abdulazîz b. Abdissamed el-Basrî'dir.

Ebû Vâil, Şakîk b. Seleme'dir.

Önceleri namaz kıldıkları zaman Tahiyât'ta Cibrîl'e, Mikâil'e diyerek bir takım isimler söyler ve Teşehhüd'den sonra duada muhayyer olmak başlığı altında zikredildiği gibi birbirlerine selam okurlardı. Daha önce de: “Daha önce Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) namazda olduğu halde selam verirdik ve selamımızı alırdı...” şeklinde bir hadis zikredilmişti.

İbn Mes'ûd, Habeşistan'a hicret etmişti. Ancak hicret etmeden önce namazda kelimeler caiz idi. Kendisi dostlarıyla hicret ettikten sonra namazda kelimeler neshedilmiş ve bu haber kendilerine ulaşmamıştı. Geri döndüklerinde de önceden olduğu gibi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kılarken böyle bir şey yaptılar. Namazdan sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onları böyle yapmaktan menetti. Geri döndüklerinde yeni bir emir var mı yok mu diye sorma imkanları olmakla birlikte namazda kelimelerin yasaklanma hükmünü bilmedikleri için namazlarını tekrar etmelerine gerek yoktur. Bu da başlık ile hadisin mutabık olduğu kısımdır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), İbn Mes'ûd'un böyle dediğini işitince onlara şöyle demelerini söylemiştir: “Siz: «Tüm övgüler, ibadetler ve temiz şeyler Allah içindir. Ey Peygamber! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun. Selam olsun bize ve Allah'ın tüm salih kullarına. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur! Yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür» deyin.”

Burada da tüm övgülerin, tüm ibadetlerin ve tüm temiz şeylerin Allah için olduğu kastedilmektedir. Yine daha önceki peygamberlere gönderilen bütün selamların Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) üzerine olması, daha önceki ümmetlerden salih kimselerin üzerlerine gönderilen bütün selamların da bizim ve kardeşlerimizin üzerine olması kastedilmektedir.

¹ Hadis ayrıca 831, 835, 6230, 6265, 6328, 7381'de geçmektedir. Müslim 402

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), böyle demeleri halinde de selamlarının semada ve yerde bulunan bütün salih kullara ulaşacağını bildirmiştir.

Hadisin beş ravisi de Basralı ve Kûfelidir. Hadisi İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.

۵ - بَابُ التَّصْفِيقِ لِلنِّسَاءِ

5- EL ÇIRPMANIN KADINLARA MAHSUS OLMASI

۱۲۰۳ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ ». تحفة
۱۵۱۴۱

1203- "Ali b. Abdillâh — Süfyân — Zührî — Ebû Seleme" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Tesbîh etmek erkeklere, el çırpmakta kadınlara mahsustur"* buyurmuştur.

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'tır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), namazda tesbîh etmenin erkeklere, el çırpmanın da kadınlara mahsus olduğunu bildirmiştir. Tesbih etmek, namazda olan kişinin imamı veya kör olan birini uyarmak istemesi halinde: "Sübhânallah" demesidir. Bu durumda, namazlarında birini uyarmak istemeleri halinde tesbih etmek erkeklere ve el çırpma kadınlara mahsustur.

Ulemânın çoğunluğu, namazda kelâmın hükümleri konusunda Hammâd b. Zeyd'in, Ebû Hâzım'dan: *"Erkekler tesbih eder ve kadınlar el çırpır"* şeklindeki rivayetine dayanarak bu görüşe uymuştur. Mâlik ise bunun hilafına: *"Tesbih etmek, hem erkeklere, hem de kadınlara mahsustur"* demiştir.

"El çırpma kadınlara mahsustur" demesine gelince; erkek namazında böyle bir uyarıda bulunamaz. Zira bu durum erkek için kınanacak bir

durumdur. Hâmmâd'ın daha önceki hadisi ise buna muhaliftir. Kadının “Sübhânallah” diye bir uyarıda bulunamaması sanırım erkeğin fitneye düşmesi endişeyle kadının sessiz kalması açısındanadır. Kadın ezan okumaktan ve erkekler için kâmet getirmekten menedilmiştir. Erkeklerin el çırpırmaktan menedilmesi ise el çırpmanın kadınlara mahsus bir şey olması açısındanadır.

Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud, Nesâî ve İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۲۰۴ - حَدَّثَنَا يَحْيَى أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ -

رضى الله عنه - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «التَّسْبِيحُ لِلرَّجَالِ وَالتَّصْفِيحُ لِلنِّسَاءِ». أطرافه ۶۸۴

۱۲۰۱، ۱۲۱۸، ۱۲۳۴، ۲۶۹۰، ۲۶۹۳، ۷۱۹۰ - تحفة ۶۸۶

1204- “Yahya — Vekî — Süfyân — Ebû Hâzım” isnâdıyla Sehl b. Sa’d’ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Tesbîh etmek erkeklere, el çırpma ta kadınlara mahsustur*” buyurmuştur.

Yahya, Yahya b. Câfer el-Belhî’dir. Kirmanî bu kişinin Yahya b. Mûsa el-Hittî olabileceğini söylemiştir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Ebû Hâzım, Seleme b. Dînâr’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), namazda tesbîh etmenin erkeklere, sağ elin içi ile sol elinin dışına vurmanın da kadınlara mahsus olduğunu bildirmiştir. Eğer kadın ellerinin içi ile vurarak el çırparsa oyuna yönelik bir el çırpma olduğundan dolayı namazı bozulur. Bu şekilde az bir şey el çırparsa bile namaz bozulur. Erkek bu hükmü bilmeden el çırparsa namazı bozulmaz ve namazını iade etmesine gerek yoktur. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böylesi bir durumda kişiye namazını iade etmesini emretmemiştir. Bu konu: “Erkek bu hükmü bilmeden el çırparsa namazı bozulmaz” başlığı altında zikredilecektir.²

¹ Müslim 422

² Hadis ayrıca 684, 1201, 1218, 1234, 2690, 2693, 7190’de geçmektedir. Müslim 421

٦ - بَابُ مَنْ رَجَعَ الْقَهْقَرَى فِي صَلَاتِهِ ، أَوْ تَقَدَّمَ بِأَمْرِ يَنْزِلُ بِهِ

6- NAMAZI İÇİNDE GERİSİN GERİ GİDEN VEYA BİR DURUMDAN DOLAYI ÖNE DOĞRU İLERLEYEN KİMSE

رَوَاهُ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

Bu hadisi Sehl b. Sa'd, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklen aktarmıştır.

Namazı içinde yüzünü yürüdüğü yöne çevirmeksizin gerisin geri giden veya bir durumdan dolayı ön tarafa doğru ilerleyen kimse.

Kişinin namazı içinde gerisin geri gitmesini veya bir durumdan dolayı öne doğru ilerlemesini Sehl b. Sa'd, *Salât* ana bölümünün ilk kısımlarında “Minber Üzerinde Namaz” başlığı altında Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) şu lafızla aktarmıştır: “Minberin üzerinde kibleye dönüp tekbir getirdi. İnsanlar da arkasında durdu. Kıraat yaptıktan sonra rükûya gidince insanlar da rükûya gitti. Rükûdan kalkınca gerisin geriye minberden inip yerde secde etti. Sonra tekrar minbere gidip okudu ve rükûya gitti. Sonra rükûdan kalkınca yine gerisin geriye minberden inip yerde secde etti.”

١٢٠٥ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ يُونُسُ قَالَ الزُّهْرِيُّ أَخْبَرَنِي أَنَّهُ سَمِعَ مَالِكََ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ بَيْنَا هُمْ فِي الْفَجْرِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ ، وَأَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يُصَلِّي بِهِمْ فَفَجَأَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ قَدْ كَشَفَ سِتْرَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَنَظَرَ إِلَيْهِمْ ، وَهُمْ صُفُوفٌ ، فَتَبَسَّمَ يَضْحَكُ ، فَكَصَّ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَلَى عَقِبَيْهِ ، وَظَنَّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُرِيدُ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى الصَّلَاةِ ، وَهُمْ الْمُسْلِمُونَ أَنْ يَفْتَتِنُوا فِي صَلَاتِهِمْ فَرَحًا بِالنَّبِيِّ ﷺ حِينَ رَأَوْهُ ، فَأَشَارَ بِيَدِهِ أَنْ ائِمُّوا ، ثُمَّ دَخَلَ الْحُجْرَةَ وَأَرَاخَى السِّتْرَ ، وَتَوَقَّعَ ذَلِكَ الْيَوْمَ .

أطرافه ٦٨٠ ، ٦٨١ ، ٧٥٤ ، ٤٤٤٨ - تحفة ١٥٦٥

1205- “Bişr b. Muhammed — Abdullah — Yûnus” isnâdıyla Zühri'nin bildirdiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “Pazartesi günü Müslümanlar Ebû Bekir'in imamlığında sabah namazında iken, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) aniden kendilerine göründü. Hz. Peygamber

(sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe'nin odasının perdesini açmış ve saflar halinde dizilmiş cemaate bakıp tebessüm ederek gülüyordu. Ebû Bekir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaza çıkmak istediğini zannederek iki topuğu üzerinde gerisin geri çekildi. Müslümanlar Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) gördüklerinde sevinçten neredeyse namazlarını bozacaklardı. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara eliyle: «Tamamlayın» diye işaret etti. Sonra odasına girip perdeyi bıraktı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) aynı günde vefat etmişti.”¹

Bişr, Bişr b. Muhammed el-Mervezî'dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek'tir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd'dir.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

Pazartesi günü Müslümanlar Ebû Bekir'in imamlığında sabah namazında iken, vefat edeceği hastalığı sırasında Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) aniden Hz. Âişe'nin odasının perdesini açmış ve cemaate görünmüştür. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saflar halinde dizilmiş cemaate bakıp tebessüm ederek gülüyordu. Ebû Bekir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaza çıkmak istediğini zannederek iki topuğu üzerinde yüzünü kıbleden çevirmeden gerisin geri çekildi. Müslümanlar Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) gördüklerinde sevinçten neredeyse namazlarını bırakacaklardı. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara eliyle: «Namazınızı tamamlayın» diye işaret etti. Sonra odasına girip perdeyi bıraktı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) aynı günde vefat etmişti.”

۷ - بَابُ إِذَا دَعَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا فِي الصَّلَاةِ

7- ANNENİN, NAMAZ KILMAKTA OLAN EVLADINI ÇAĞIRMASI

Annenin, namaz kılmakta olan evladını çağırması halinde çocuk cevap vermez. Eğer cevap verirse namazı bozulmuş olur. Bu konuda: “Cevap verir ve namazı bozulur” denilmekle birlikte: “Cevap verir ve namazı bozulmaz” denilmektedir. Rûyânî, *Bahr*'da bunu bu şekilde zikretmiştir.

¹ Hadis ayrıca 680, 681, 754, 4448'de geçmektedir. Müslim 419

Yine: “Eğer kıldığı farz bir namaz ise ve vakit daralmışsa cevap vermez. Aksi takdirde cevap vermelidir” denilmiştir.

İbn Ebî Şeybe, “Hafs b. Ğiyâs — İbn Ebî Zî'b — Muhammed b. el-Münkedir” kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem): “Eğer sen namazda iken annen seni çağırırsa ona cevap ver, baban çağırırsa cevap verme. Fakat annenin çağırması halinde en uygun olanı: “Sübhânallah” diyerek cevap vermektir” şeklinde cevap verilmesi gerektiği yönünde mürsel olarak rivayette bulunmuştur.

İbn Habîb der ki: “Eğer kişi nafil namaz kılarken anne tarafından çağrılırsa namazını kısa tutsun ve selam verip öyle cevap versin” demiştir.

۱۲۰۶ - وَقَالَ اللَّيْثُ حَدَّثَنِي جَعْفَرُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمَزٍ قَالَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « نَادَتْ امْرَأَةً ابْنَهَا ، وَهُوَ فِي صَوْمَةٍ قَالَتْ يَا جُرَيْجُ . قَالَ اللَّهُمَّ أُمِّي وَصَلَاتِي . قَالَتْ يَا جُرَيْجُ . قَالَ اللَّهُمَّ أُمِّي وَصَلَاتِي . قَالَتْ يَا جُرَيْجُ . قَالَ اللَّهُمَّ أُمِّي وَصَلَاتِي . قَالَتْ يَا جُرَيْجُ حَتَّى يَنْظُرَنِي وَجْهَ الْمَيَامِسِ . وَكَانَتْ تَأْوِي إِلَى صَوْمَعَتِهِ رَاعِيَةً تَرَعَى الْغَنَمَ فَوَلَدَتْ فَقِيلَ لَهَا مِمَّنْ هَذَا الْوَلَدُ قَالَتْ مِنْ جُرَيْجٍ نَزَلَ مِنْ صَوْمَعَتِهِ قَالَ جُرَيْجُ أَيْنَ هَذِهِ الَّتِي تَرَعُمُ أَنَّ وَلَدَهَا لِي قَالَ يَا بَابُوسُ مَنْ أَبُوكَ قَالَ رَاعِي الْغَنَمِ » . أطرافه ۲۴۸۲، ۳۴۳۶، ۳۴۶۶ - تحفة ۱۳۶۳۷

1206- “Leys — Câfer — Abdurrahman b. Hürmüz” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Bir kadın manastırda olan oğluna: «Ey Cüreyc!» diye seslendi. Oğlu: «Allahım! Annem ve namazım» dedi. Annesi bir daha: «Ey Cüreyc!» diye seslenince, oğlu yine: «Allahım! Annem ve namazım» dedi. Annesi bir daha: «Ey Cüreyc!» diye seslenince, oğlu yine: «Allahım! Annem ve namazım» dedi. Bunun üzerine annesi: «Allahım! Cüreyc, fahişe kadınların yüzüne bakmadıkça ölmesin» dedi. Koyun güden çoban bir kadın Cüreyc'in manastırına sığınır. Kadına: «Bu çocuk kimdendir?» diye sorulunca: «Cüreyc'tendir, o manastırından indi» dedi. Cüreyc: «Çocuğunun benden olduğunu söyleyen kadın nerededir?» dedi. Sonra: «Ey çocuk, senin baban

kimdir?» diye sorunca, çocuk: «Koyun çobanıdır» dedi.”

Leys, Leys b. Sa’d el-Mısırî’dir.

Câfer, Câfer b. Rabîa b. Şurahbîl b. Hasene el-Mısırî’dir.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Hürmüz el-A’rec el-Medenî’dir.

Bir kadın manastırda namaz kılmakta (ibadet etmekte) olan oğlu Cüreyc’e: «Ey Cüreyc!» diye seslendi. O zaman da şer’î olarak namazda iken konuşma konusunda bir yasaklama yoktu. Oğlu: “Allahım! Anneme icabet hakkı ile namazımı tamamlama hakkı birleşti. Allahım! Beni faziletli olanına yönlendir” dedi. Annesi ikinci defa: «Ey Cüreyc!» diye seslenince, oğlu yine: “Allahım! Anneme icabet hakkı ile namazımı tamamlama hakkı birleşti” dedi. Annesi üçüncü defa: «Ey Cüreyc!» diye seslenince, oğlu yine: “Allahım! Anneme icabet hakkı ile namazımı tamamlama hakkı birleşti (çakıştı)” dedi. Annesinin birkaç defa seslenmesine rağmen cevap vermemesi ile anlaşılmaktadır ki Cüreyc, kelim ile namazın bozulacağı görüşünde idi.

Cüreyc, annesinin üçüncü seslenmesinde de namazına devam edip Allah ile münacatı annesine cevap vermeye ve Allah’ın hakkını annesinin hakkına tercih edince, annesi: “Allahım! Cüreyc, fahişe kadınların yüzüne bakmadıkça ölmesin” dedi.

Allah’ın Cüreyc’in annesine bu şekilde bedduasını kısa tutmasını ve ona: “Onu fahişe kadınla imtihan et” şeklinde beddua etmemesini ilham etmesi, Allah’ın Cüreyc’e bir lütfudur. Çünkü o: “Allahım! Cüreyc fahişe kadınların yüzüne bakmadıkça ölmesin” diye dua etmiş ve bu beddua az bir üzüntü, çok da mutluluk getirmişti.

Koyun güden çoban bir kadın Cüreyc’in manastırına sığınmaktaydı. Bir adam bu kadınla ilişkiye girdi ve kadının bir erkek çocuğu oldu. Kendisine. “Bu çocuk kimdendir?» diye sorulunca: “Manastırda olan Cüreyc’tendir, o manastırından indi (çıktı) ve beni bu çocuğa hamile bıraktı” dedi. Bu haber Cüreyc’e ulaşınca: “Çocuğunun benden olduğunu söyleyen kadın nerededir?” dedi. Sonra daha süt emmekte olan küçük çocuğa: “Ey çocuk, senin baban kimdir?” diye sorunca, Yüce Allah bu küçük çocuğu dile getirdi ve çocuk: «Koyun çobanıdır» dedi.”

Burada anlaşılmaktadır ki Cüreyc namazın hakkını annesinin hakkına

tercih etmiştir. Ancak annesinin hakkı da heder olmamıştır ki Cüreyc'in annesini cevapsız bırakması sebebiyle, annesinin duası kabul edilmiştir. Bununla birlikte Cüreyc'in bu meseledeki sonu güzel olmuş ve namazın hakkının önemi belli olmuştur. Başka bir hadiste Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) çocuğun Utbe'ye daha fazla benzediğini gördüğünde: “Ey Sevde! Bu çocuğun karşısında örtün” buyurması gibi, burada anneye cevap ile namazın bozulacağı yönünde bir görüş kastedilmemektedir.

İbn Battâl şöyle demiştir: Annesinin Cüreyc'e beddua etmesi namazda konuşmanın mubah olması sebebiyledir. Ancak Cüreyc'in: “Annem ve namazım” demesi de bunun mubah olmadığını göstermektedir. Cüreyc de görüşünde isabet etmiştir. Ancak: “Cüreyc görüşünde isabet etti, fakat bu isabetli görüşüyle birlikte annesinin ettiği duaya icabet edildi. Bu şekilde güç yetiremeyeceği bir şeyle mükellef kılındı” denilemez. Burada annenin hakkının alınması Cüreyc'e bir ceza değildir. Burada annenin önemi anlatılmaktadır. İbnu'l-Münîr, *Masâbih*'te bunu böyle dile getirmiştir.

Hadisin ravileri Mısırlı ve Medinelidir. Buhârî ayrıca bunu Meryem Sûresi'nin 16. âyetinin tefsirinde ve İsrail oğullarını Zikir konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, Anne babaya iyilik konusu içinde tahrir etmiştir.²

۸ - بَاب مَسْحِ الْحَصَى فِي الصَّلَاةِ

8- NAMAZDA İKEN ÇAKIL TAŞLARINI DÜZELTMEK

Namazda iken çakıl taşarını, toprağı veya başka bir şeyi düzeltmek.

۱۲۰۷ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ حَدَّثَنِي مُعَيْقِبٌ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ فِي الرَّجُلِ يُسَوِّي التُّرَابَ حَيْثُ يَسْجُدُ قَالَ « إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَوَاحِدَةٌ »

تحفة ۱۱۴۸۵

1207- “Ebû Nuaym — Şeybân — Yahya — Ebû Seleme” isnâdıyla Muaykib'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) secde edeceği

¹ Hadis ayrıca 2482, 3436, 3466'da geçmektedir.

² Müslim 2550

yerdeki toprağı düzelten adamın durumu hakkında: *“Eğer mutlaka yapacaksan, bir defa yap”* buyurmuştur.

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir.

Şeybân, Şeybân b. Abdirrahman'dır.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr'dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'tır.

Muaykîb, Muaykîb b. Fâtıma ed-Devsî el-Medenî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) secde edeceği yerdeki toprağı düzelten adama böyle bir şeyi mutlaka yapacaksa bunu ancak bir defa yapabileceğini söylemiştir. Yani böylesi bir şeyi bir defa yapmak mubah kılınmıştır. Bu da namazı bozacak kadar çok olmaması için veya namazdaki huşuyu muhafaza etmek için veya kendisine yönelen rahmet ile kendi arasında bir mania oluşturmaması açısındandır. Kişinin secde ederken yerdeki şeylerin kendisine bir eziyet vermemesi açısından da böylesi bir şeyi bir defa yapması mubah kılınmıştır.

Sünen sahiplerinin rivayetinde Ebû Zer'in merfû olan hadisi: *“Biriniz namaza durduğu zaman rahmet kendisine yönelmiş demektir. Bundan dolayı namazdayken altındaki çakıl taşlarını düzeltmekle uğraşmasın”* şeklindedir. *“Biriniz namaza durduğu zaman”* ifadesi ile namaza başlamak kastedilmektedir ve bu da başlığa uymaktadır. Kişi namaza başlamadan önce böylesi bir şeyden men edilmiş değildir. Zira namazda aklının kendisini rahatsız edecek bir şeyle meşgul olmaması açısından böylesi bir şeyi namaza başlamadan önce yapması daha uygundur.

Nevevî'nin anlattığına göre namazda çakıl taşlarını ve başka şeyleri düzeltmenin mekruh olduğu konusunda ittifak edilmiştir. Bu da Hattâbî'nin, *Meâlim*'inde geçen Mâlik'in rivayetine muhaliftir. Zira kendisi bunda bir beis görmemekteydi ve böyle yapmaktaydı. Belki de bu haber Nevevî'ye ulaşmamıştır.

Hadisin ravileri Kûfeli Basralı ve Medinelidir. Muaykîb'in bu kitapta bundan başka bir hadisi yoktur. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve

¹ Müslim 546

İbn Mâce, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۹ - بَابُ بَسْطِ التَّوْبِ فِي الصَّلَاةِ لِلْسُّجُودِ

9- NAMAZDA İKEN ÜZERİNE SECDE ETMEK İÇİN GİYSİYİ YERE SERMEK

Namazda iken üzerine secde etmek için giysiyi yere sermenin az bir iş olmasından dolayı caiz olması.

۱۲۰۸ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا بِشْرٌ حَدَّثَنَا غَالِبٌ عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ ، فَإِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَحَدُنَا أَنْ يُمَكِّنَ وَجْهَهُ مِنَ الْأَرْضِ بَسَطَ تَوْبَهُ فَسَجَدَ عَلَيْهِ . طرفاه ۳۸۵ ، ۵۴۲ - تحفة ۲۵۰

1208- “Müsedded — Bişr — Ğâlib — Bekr b. Abdillâh” isnâdıyla Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “Sıcaklığın şiddetli olduğu zamanda Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kılarıydık. Kişi sıcaktan dolayı alnını yere koyamadığı zaman giysisini yere serer ve üzerine secde ederdi.”

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Bişr, Bişr b. el-Mufaddal'dır.

Ğâlib, Ğâlib el-Kattân'dır.

Bekr, Bekr b. Abdillâh el-Muzenî el-Basrî'dir.

Ashâb sıcaklığın şiddetli olduğu zamanda Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kılar ve kişi sıcaktan dolayı alnını yere koyamadığı zaman üzerinde olmayan veya üzerinde olan giysisini yere serer ve bunun dışında kasıtlı olarak başka bir hareket etmeden üzerine secde ederdi.

Bu hareket az olmasından dolayı namaz bozulmamaktadır. Buna göre iki adım atmak veya bir şeye iki defa vurmak gibi az olan şeyler de namazı bozmamaktadır. Ancak bunu üç defa ve ara ara yapmak namazı bozar. Kişinin bilmeyerek veya unutarak az bir yemek yemesi bunun dışındadır ve namazı bozar. Kişinin haram olduğunu bilmeyerek veya unutarak çok yemesi de namazı bozar.

Bu konudaki hadis daha önce Namaz Kitabı'nda Sıcaklığın Şiddetli Olduğu

Zamanda Giysi Üzerine Secde Etmek başlığı altında zikredilmişti.¹

۱۰ - بَاب مَا يَجُوزُ مِنَ الْعَمَلِ فِي الصَّلَاةِ

10- NAMAZ İÇİNDE YAPILMASI CAİZ OLAN AMELLER

۱۲۰۹ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي النَّضْرِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كُنْتُ أُمُّدُ رَجُلًا فِي قِبْلَةِ النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي ، فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي فَرَفَعْتُهَا ، فَإِذَا قَامَ مَدَدْتُهَا . أطرافه ۳۸۲ ، ۳۸۳ ، ۳۸۴ ، ۵۰۸ ، ۵۱۱ ، ۵۱۲ ، ۵۱۳ ، ۵۱۴ ، ۵۱۵ ، ۵۱۹ ، ۹۹۷ ، ۶۲۷۶ - تحفة ۱۷۷۱۲

1209- “Abdullah b. Mesleme — Mâlik — Ebu’n-Nadr — Ebû Seleme” isnâdıyla bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken ben ayaklarımı onun kıblesine uzatmış olurdum. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) secdeye vardığı zaman, eliyle beni dürter ve ben ayaklarımı geriye çekerdim. Secdeden kalktığı zaman da tekrar uzatırdım.”²

Abdullah, Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb el-Ka’nebî’dir.

Mâlik, imamların imamı İbn Enes el-Asbahî’dir.

Ebû Nadr, Sâlim b. Ebî Umeyye el-Medenî’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf ez-Zührî el-Medenî’dir.

Hiz. Âişe’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken kendisi ayaklarını onun kıblesine uzatmış olurdu. Hiz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) secdeye vardığı zaman, eliyle kendisini dürter ve Hiz. Âişe ayaklarını geriye çekerdi. Muhtemelen Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dürtme olayında direk Hiz. Âişe’nin tenine değil de üzerindeki giysiye dokunmaktaydı. Secdeden kalktığı zaman da Hiz. Âişe ayaklarını tekrar uzatırdı.

Namaz içinde yapılan küçük iş ve hareketlerin caiz olması başlığa

¹ Hadis daha önce 385, 542’de geçmektedir. Müslim 620

² Hadis ayrıca 382, 383, 384, 508, 511, 512, 513, 514, 515, 519, 997, 6276’da geçmektedir. Müslim 744

uymaktadır.

۱۲۱۰ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ حَدَّثَنَا شَبَابَةُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ صَلَّى صَلَاةً قَالَ « إِنَّ الشَّيْطَانَ عَرَضَ لِي ، فَشَدَّ عَلَيَّ لِيَقْطَعَ الصَّلَاةَ عَلَيَّ ، فَأَمَكَّنِي اللَّهُ مِنْهُ ، فَدَعْتُهُ ، وَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُوثِقَهُ إِلَى سَارِيَةٍ حَتَّى تُصْبِحُوا فَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ فَذَكَرْتُ قَوْلَ سُلَيْمَانَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي فَرَدَّهُ اللَّهُ حَاسِيًا » . ثُمَّ قَالَ النَّضْرُ بْنُ سَمِيلٍ فَدَعْتُهُ بِالذَّالِ أَيْ خَفَعْتُهُ وَفَدَعْتُهُ مِنْ قَوْلِ اللَّهِ ﴿يَوْمَ يُدْعُونَ﴾ أَيْ يُدْفَعُونَ وَالصَّوَابُ ، فَدَعْتُهُ إِلَّا أَنَّهُ كَذَا قَالَ بِتَشْدِيدِ الْعَيْنِ وَالتَّاءِ . أطرافه ٤٦١ ، ٣٢٨٤ ، ٣٤٢٣ ، ٤٨٠٨ - تحفة ١٤٣٨٤

1210- “Mahmûd — Şebâbe — Şu’be — Muhammed b. Ziyâd” isnâdıyla Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir namaz kılmış ve şöyle buyurmuştur: “Bir şeytan hücum ederek bana geldi ve namazımı kesmek istedi. Ancak Allah’ın yardımıyla onu boğazından yakaladım. Sabah geldiğinizde hepiniz görmeniz için de onu Mescid’in direklerinden birine bağlamayı düşündüm. Ancak kardeşim Hz. Süleymân’ın: «Rabbim! Benden sonra hiç kimseye nasip olmayan bir hükümrânlık ver» şeklindeki duasını hatırladım. Bu şekilde Yüce Allah hüsrân içinde onu geri çevirdi.”

Sonra Nadr b. Şümeyl şöyle dedi: “ذ” harfi ile “فَدَعْتُهُ” ifadesi “onu boğdum” mânasındadır. “فَدَعْتُهُ” ifadesi ise Yüce Allah’ın: “يَوْمَ يُدْعُونَ” (O gün onlar cehennem ateşine itilip kalırlar)”¹ buyruğunda olduğu gibi itilirler mânasındadır. Doğru olanı “فَدَعْتُهُ” şeklinde olanıdır. Ancak o, bunu “ع” ve “ت” harfleri şeddeli olarak nakletmiştir.²

Mahmûd, Mahmûd b. Ğaylân’dır.

Şebâbe, Şebâbe b. Sevvâr el-Medâinî’dir. Aslı Horasanlıdır.

¹ Tûr. Sur 13

² Hadis ayrıca 461, 3284, 3423, 4808’de geçmektedir. Müslim 541

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Muhammed, Ebu'l-Hâris el-Medenî'nin babası Muhammed b. Ziyâd el-Cumahî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir namaz kılmış ve bir şeytanın hücum ederek kendisine geldiğini ve namazını kesmek istediğini bildirmiştir. Daha önce Borçluyu Mescidde Bağlama başlığı altında başka bir kanalla Şu'be'nin rivayeti: *“Cinlerden bir ifrit namazımı kesmek istedi”* şeklinde zikredilmiştir. Görüldüğü kadarıyla bu rivayette şeytan ifadesi ile İblis değil de şeytanların büyüğü kastedilmektedir.

“Şeytan Ömer'in gölgesinden kaçarken ve Ömer'i görünce yolunu değiştirirken Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) daha fazla kaçması gerekir. O zaman nasıl olur da Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) hücum etmekte ve namazını kesmek istemektedir?” denilebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Burada gerçekte kaçma fiili değil, Ömer'in şeytanı kahretme konusundaki gücü ve şiddeti kastedilmektedir. Burada da Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şeytanı kahredip def etmesi kastedilmektedir.”

Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'ın yardımıyla kendisine kedi sûretinde görünen şeytanı sıkıca boğazından yakaladı ve sabahleyin ashâb geldiğinde onu görsün diye Mescid'in direklerinden bir direğe bağlamayı düşündü. Sonra Süleymân peygamberin: “Rabbim! Benden sonra hiç kimseye nasip olmayan bir hükümrانlık ver” şeklindeki duasını hatırladı. Bu şekilde de Yüce Allah hüsrân içinde şeytanı geri çevirdi.

Kuşmeyhanî şu ziyadede bulunmuştur: Sonra Nadr b. Şumeyl şöyle dedi: “ذ” harfi ile *“فَدَعَتْهُ”* ifadesi “onu boğdum” mânasındadır. *“فَدَعَتْهُ”* ifadesi ise Yüce Allah'ın: *“يَوْمَ يُدْعَوْنَ”* (O gün onlar cehennem ateşine itilip kalırlar)” buyruğunda olduğu gibi itilirler mânasındadır. Doğru olanı *“فَدَعَتْهُ”* şeklinde olanıdır. Ancak Şu'be, bunu “ع” ve “ت” harfleri şeddeli olarak nakletmiştir.

Ebû Zer, Ebu'l-Vakt, Asîlî ve İbn Asâkir bu ziyadeyi zikretmemiştir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazda iken kendisine görünen

şeytanı yakalayıp def etmesi gibi yapılan küçük iş ve hareketler başlığa mutabıktır.

Hadisten anlıyoruz ki küçük iş ve hareketler namazı bozmamaktadır.

۱۱ - بَابُ إِذَا انْفَلَتَتِ الدَّابَّةُ فِي الصَّلَاةِ

11- NAMAZDA OLAN KİŞİNİN HAYVANININ BAĞINDAN ÇÖZÜLMESİ

وَقَالَ قَتَادَةُ إِنَّ أَحَدَ ثَوْبِهِ يَتَّبِعُ السَّارِقَ وَيَدْعُ الصَّلَاةَ .

Katâde: “Kişi giysisinin hırsız tarafından alındığını görürse namazı bırakır” demiştir.

Namazda olan kişi hayvanının bağından kurtulduğunu görürse ne yapar? Katâde: “Kişi giysisinin hırsız tarafından alındığını görürse namazı bırakır” demiştir.

Abdurrezzâk, Katâde’nin: “Namazda olan kişi namazı bırakıp hırsızın peşine düşer” sözünü mevsûl olarak rivayet etmiştir. Yine Abdurrazzâk, Katâde’den: “Namazda olan kimse kuyu kenarında bir çocuğu görür de, çocuğun kuyuya düşmesinden korkarsa namazı bırakıp çocuğu bu durumdan kurtarması gerekir” ziyadesinde bulunmuştur.

Bu konuda Şâfiîlerin görüşü: “Namazda olan kişinin malı haksız yere alınırsa namaz kılan kişi namazını korku namazı gibi kılar” şeklindedir. Namazda iken yangından, sel baskınından, aslandan, verecekli kişinin zor durumda olması ve alacaklının zor durumda olduğuna inanmayıp, kendisinin de bunu ispatlayacak bir delili olmaması sebebiyle tutuklanma korkusu olması halinde alacaklıdan kaçmak gibi şeylerin tümü mübahtır.”

۱۲۱۱ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا الْأَزْرَقُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ كُنَّا بِالْأَهْوَازِ نُقَاتِلُ

الْحُرُورِيَّةَ ، فَبَيْنَا أَنَا عَلَى جُرْفٍ نَهْرٍ إِذَا رَجُلٌ يُصَلِّي ، وَإِذَا لِحَامٌ دَائِبَةٌ بِيَدِهِ فَجَعَلَتِ الدَّابَّةُ

تُنَازِعُهُ ، وَجَعَلَ يَتَّبِعُهَا - قَالَ شُعْبَةُ - هُوَ أَبُو بَرَزَةَ الْأَسْلَمِيُّ - فَجَعَلَ رَجُلٌ مِنَ الْخَوَارِجِ

يَقُولُ اللَّهُمَّ افْعَلْ بِهَذَا الشَّيْخِ . فَلَمَّا انْصَرَفَ الشَّيْخُ قَالَ إِنِّي سَمِعْتُ قَوْلَكُمْ ، وَإِنِّي غَزَوْتُ

مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سِتَّ غَزَوَاتٍ أَوْ سَبْعَ غَزَوَاتٍ وَتَمَانِيَا ، وَشَهِدْتُ تَبْسِيرَهُ ، وَإِنِّي أَنْ كُنْتُ أَنْ أُرَاجِعَ مَعَ دَائِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَدَعَهَا تَرْجِعُ إِلَى مَأْلِفِهَا فَيُسْقَى عَلَى طَرَفِهِ

٦١٢٧ - تحفة ١١٥٩٣

1211- Âdem'in Şu'be kanalıyla bize bildirdiğine göre Ezrak b. Kays anlatıyor: "Ehvâz'da Harûrîlerle (Hariciler ile) savaşmaktaydık. Ben bir nehir kenarında iken bir ihtiyarın, bineğinin yuları elinde olduğu halde namaz kıldığını gördüm. Adam namaz kılarken binek onu çekiştirmeye ve adam hayvanın peşinden gitmeye başladı." Şu'be: "Bu kişi Ebû Berze el-Eslemî'dir" demiştir. "Haricilerden bir adam: «Allahım! Bu ihtiyarı şöyle yap» diyordu. Bu ihtiyar namazı bitirince: «Ne söylediğinizi duydum. Ben, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber altı veya yedi veya sekiz gazveye katıldım ve onun kolaylaştırma gösterdiğine şahid oldum. Şimdi benim bu hayvanın peşinden gitmem, benim için onu başıboş bırakmamdan daha iyidir. Çünkü bırakılınca hayvan otlanacağı yere dönecek ve o takdirde onu yakalamak bana zorluk çıkaracaktır» dedi."¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs'tır.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Ezrak, Ezrak b. Kays el-Hârisî el-Basrî'dir.

Basra ile Fars arasında yedi kaza olmakla birlikte her bir yerin ayrı ismi vardır. Bunların tümüne Ehvâz denilmektedir. Bunlardan her birini tek olarak da Hevz denilmez. Ezrak b. Kays'ın bildirdiğine göre kendileri Ehvâz'da Harûrîlerle yani Kûfe köylerinden bir köyde toplanan Hâricîlerle savaşmaktaydı. Amr b. Merzûk'un Şu'be'den olan rivayetinde zikredildiği gibi kendileriyle savaşan Muhelleb b. Ebû Sufra idi. Ezrak b. Kays selin vurmuş olduğu bir nehir kenarında iken bir ihtiyarın, bineğinin yuları elinde olduğu halde ikinci namazını kıldığını gördü. Bu nehir Duceyl nehriydi. Adam namaz kılarken binek onu çekiştirmeye ve adam hayvanın peşinden gitmeye başladı.

Durmaksızın yürüyüşün farz namazı bozacağı üzerinde icma edilmiştir.

¹ 6127' de gelecektir.

Bun sebeple Ebû Berze'nin hadisinde bahsedilen yürüyüş, az yürüyüş olarak değerlendirilmektedir. Amr b. Merzûk'un rivayeti de bunu kuvvetlendirmektedir. Zira rivayetinde: "Ebû Berze atını tuttu ve namaz yerine gerisin geriye yürüyüp geldi" demiştir. Namaz yerine gerisin geriye dönüşü yürüyüşünün çok olmadığını ifade eder. Bu da küçük bir amel işlediği mânâsındadır. Bu az yürümede sırtını kibleye dönme durumu yoktur ve bunun bir zararı yoktur.

Şu'be b. el-Haccâc şöyle demiştir: "Yerinde durmayarak namaz kılan bu kişi Basra'da misafir olan Ebû Berze Nadla b. Ubeyd el-Eslemî'dir" demiştir. Haricilerden adı belirlenmeyen bir adam: "Allahım! Bu ihtiyarı şöyle yap" diyerek ona sövmeye başladı. Hammâd'ın rivayeti: "Atından dolayı namazını bırakan şu ihtiyara bakın" şeklindedir.

Amr b. Merzûk rivayetinin sonunda Ezrak b. Kays'ın, namaz kılan ihtiyara söven adama: "Gördüğüm kadarıyla Allah seni rezil edecek. Zira Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından birine sövdün" dediğini bildirmiştir.

Ebû Berze namazını bitirince az önce ne söylediklerini duyduğunu, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber altı veya yedi veya sekiz gazveye katıldığını, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namazda ve başka şeylerde kolaylaştırma gösterdiğine şahid olduğunu söylemiştir. Yine atının peşinden gitmesinin kendisi için onu başıboş bırakmaktan daha iyi olduğunu, çünkü bırakılınca hayvanın kendi otlağına döneceğini, o takdirde onun bulmak kendisine zorluk olacağını, zira menzilinin uzak olmasından dolayı ailesine ancak gece vakti yetiştirebileceğini bildirmiştir.

İbn Mâlik, *Şerhu't-Teshîl*'de bunu sekiz gazve olarak nakletmiştir. Kuşmeyhanî'nin nüshasında: "veya sekiz gazve" şeklindedir. Ancak Amr b. Merzûk'un rivayetinde şüphe etmeksizin yedi gazve olduğu zikredilmiştir.

١٢١٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا يُونُسُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ قَالَ قَالَتْ عَائِشَةُ خَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَرَأَ سُورَةَ طَوِيلَةً ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ، ثُمَّ اسْتَفْتَحَ بِسُورَةِ أُخْرَى ، ثُمَّ رَكَعَ حَتَّى قَضَاهَا وَسَجَدَ ، ثُمَّ فَعَلَ ذَلِكَ فِي الثَّانِيَةِ ، ثُمَّ قَالَ « إِنَّمَا آيَاتَانِ مِنَ آيَاتِ اللَّهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمَا ذَلِكَ فَصَلُّوا حَتَّى يُفْرَجَ عَنْكُمَا ، لَقَدْ

رَأَيْتُ فِي مَقَامِي هَذَا كُلَّ شَيْءٍ وَعِدَّتُهُ ، حَتَّى لَقَدْ رَأَيْتُنِي أُرِيدُ أَنْ أَخَذَ قِطْعًا مِنَ الْجَنَّةِ حِينَ
رَأَيْتُمُونِي جَعَلْتُ أَتَقَدَّمُ ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ جَهَنَّمَ يَحِطُّ بِبَعْضِهَا بَعْضًا حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَأَخَّرْتُ ،
وَرَأَيْتُ فِيهَا عَمْرَو بْنَ حُحْيٍ وَهُوَ الَّذِي سَيَّبَ السَّوَائِبَ » أطرافه ١٠٤٤ ، ١٠٤٦ ،
١٠٤٧ ، ١٠٥٠ ، ١٠٥٦ ، ١٠٥٨ ، ١٠٦٤ ، ١٠٦٥ ، ١٠٦٦ ، ٣٢٠٣ ، ٤٦٢٤ ،

١٦٦٩٢ تحفة - ٦٦٣١ ، ٥٢٢١

1212- “Muhammed b. Mukâtil — Abdullah — Yûnus — Zührî — Urve'nin isnâdıyla Hz. Âişe anlatıyor: “Güneş tutulunca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalktı ve uzun bir sûre okudu. Sonra uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca başka bir sûre okudu. Sonra rükû yaptı. Sonra da secdeye gitti. İkinci rekatta da aynı şeyi yaptı. Sonra da: “Bu ikisi, Yüce Allah'ın âyetlerindendir. Onların tutulduğunu gördüğünüz zaman içinde bulunduğunuz durum (hava) açılıncaya kadar namaz kılın. Bu yerimde size vaad edilen her şeyi gördüm. Hatta benim yaklaştıma çalıştığımı gördüğünüz zaman cennetten bir salkım almak istiyordum. Geri çekildiğimi gördüğünüzde, cehennemden birbirine çarpan alev dalgalarını gördüm. Orada hayvanları putlara adak olarak salan İbn Luhay'ı da gördüm” buyurdu.¹

Muhammed, Muhammed b. Mukâtil el-Mervezî'dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek'tir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Güneş tutulunca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalktı ve uzun bir sûre okudu. Sonra uzunca bir rükû yaptı. Rükûdan kalkınca başka bir sûre okudu. Sonra rükû yaptı. Sonra da secdeye gitti. İkinci rekatta da birinci rekatin iki kıyamında ve iki rükûsunda yaptığı şeylerin aynısını yaptı.

Sonra da Güneş ve Ay tutulmasının, Yüce Allah'ın âyetlerinden olduğunu, onların tutulduğunu gördükleri zaman içinde hava açılıncaya açılıncaya kadar

¹ 1044, 1046, 1047, 1050, 1056, 1058, 1064, 1065, 1066, Hadis ayrıca 3203, 4624, 5221, 6631'de geçmektedir. Müslim 901

namaz kılmalarını söyledi.

Sonra o yerinde kendilerine vaad edilen her şeyi gördüğünü, hatta kendisinin yaklaştırmaya çalıştığını gördükleri zaman cennetten bir üzüm salkımı almak istediğini, geri çekildiğini gördükleri zaman, cehennemden birbirine çarpan alev dalgalarını gördüğünü ve cehennemde Kâbe'ye adanan develere binilmemesi ve yük yüklenmemesi geleneğini ilk olarak getiren İbn Luhay'ı da gördüğünü bildirdi.

Hadis ile başlığın mütabakatının ne olduğu sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Hadiste Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) öne yaklaştırmaya çalışması ve geri çekilmesidir. Az amel olması sebebiyle de bunun namazı bozmadığı anlaşılmaktadır. Bu hadis daha önce Güneş ve Ay tutulması konusu içinde zikredilmişti.

۱۲ - بَابُ مَا يَجُوزُ مِنَ الْبُصَاقِ وَالْتَفُخِ فِي الصَّلَاةِ

12- NAMAZDA İKEN TÜKÜRMEK VE ÜFÜRMEK GİBİ CAİZ OLAN ŞEYLER

وَيُذَكَّرُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو نَفَخَ النَّبِيُّ ﷺ فِي سُجُودِهِ فِي كُسُوفٍ .

Abdullah b. Amr'dan Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bir kûsûf namazında secdesi esnasında üflediği nakledilmiştir.

Namazda tükürmek ve üflemek gibi şeylerden caiz olanlar. Ahmed b. Hanbel bu konuda mevsûl olarak rivayette bulunmuştur. İbn Huzeyme ve Hibbân, “Atâ b. es-Sâib'in babası kanalıyla bildirdiğine göre Abdullah b. Amr b. el-Âs rivayetinde: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kûsûf namazında secdesi esnasında üfledi» demiştir. Burada üfleme ile iki harfin çıkmadığı muhtemeldir. Eğer kişi caiz olmadığını bildiği halde iki harf çıkarsa dediği anlaşılabilir veya anlaşılmasın namazı bozulur.

Ebû Dâvud'un Abdullah b. Amr'dan: “Secdesinin sonunda üfledi ve: «Üf, üf» dedi” şeklinde mevsûl olan rivayeti buna muhaliftir. Yani bu rivayetinde iki harfin çıktığını açıklamıştır. Bu ziyade, Hammâd b. Seleme'nin Atâ'dan olan rivayetindedir.

Hattâbî cevap olarak: “ف” ifadesinde “ف” harfi şeddeli olmadıkça kelime

değildir. Üfleyen kimse de “ف” harfini mahrecinden şeddeli olarak çıkarmaz” demiştir.

İbnu’s-Salâh, Şâfiîlerin: “İki harf kelimedir. Bu iki harfle denilen anlaşılın veya anlaşılmasının namaz bozulur” demelerine katılmayarak Hattâbî’ye uymuştur. Buhârî, Atâ’nın ömrünün son zamanlarında karıştırmaya başladığından dolayı rivayetinin hucet sayılması konusunda ihtilaf edildiğini söylemiştir.

Ancak İbn Huzeyme bunu Süfyân es-Sevrî kanalıyla ondan rivayet etmiştir. Süfyân es-Sevrî de bunu Atâ’dan, Atâ daha karıştırmaya başlamadan önce işitmiştir.

۱۲۱۳ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى نُخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ ، فَتَغَيَّظَ عَلَى أَهْلِ الْمَسْجِدِ وَقَالَ « إِنَّ اللَّهَ قِيلَ أَحَدِكُمْ ، فَإِذَا كَانَ فِي صَلَاتِهِ ، فَلَا يَبْزُقَنَّ - أَوْ قَالَ - لَا يَتَنَحَّمَنَّ » . ثُمَّ نَزَلَ فَحَتَّهَا بِيَدِهِ وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - إِذَا بَزَقَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْزُقْ عَلَى يَسَارِهِ . أَطْرَافَهُ

۷۵۳، ۴۰۶، ۶۱۱۱ - تحفة ۷۵۱۸

1213- “Süleymân b. Harb — Hammâd — Eyyûb— Nâfi” isnâdıyla İbn Ömer der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid’in kablesinde bir tükürük gördü ve bundan dolayı Mescid ahalisine öfkelenip: «*Muhakkak ki Allah, her birinizin yöneldiği taraftadır. Sizden biri namazda iken tükürmesin*» buyurdu. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) indi ve onu kendi eliyle kazıdı.”

Ravi der ki: Sonra İbn Ömer: “Sizden biri tükürecekse sol tarafına tükürsün” dedi.¹

Süleymân, Süleymân b. Harb el-Ezdî el-Vâhişî el-Basrî’dir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Cahdamî el-Basrî’dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî’dir.

¹ Hadis ayrıca 406, 753, 6111’de geçmektedir. Müslim 547

Nâfi', İbn Ömer'in azatlısıdır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mescid-i Nebevî'de kible tarafındaki duvarda bir tükürük görünce Mescid ahalisine öfkelenerek Allah'ın azametinin veya vereceği sevabın yöneldikleri tarafta olduğunu bildirerek namazda iken tükürmemelerini söylemiş ve inip onu kendi eliyle kazımıştır.

Bu rivayet daha önce Sümüğü Çakıl Taşı ile Kazımak konusu içinde: "Bir çakıl taşı alarak onu kazıdı" şeklinde zikredilmişti.

İbn Ömer b. el-Hattâb: "Sizden biri tükürecekse sağ tarafına değil de sol tarafına tükürsün" demiştir.

Bu rivayet mevkûf bir rivayettir. Ancak Enes'in hadisinden merfû olarak rivayet edilmiştir.

۱۲۱۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ حَدَّثَنَا عَنْدَرٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ
الله عنه - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ ، فَلَا يَبْزُقَنَّ يَنْ يَدَيْهِ وَلَا
عَنْ يَمِينِهِ ، وَلَكِنْ عَنْ شِمَالِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ الْيُسْرَى » . أطرافه ۲۴۱ ، ۴۰۵ ، ۴۱۲ ، ۴۱۳ ،
۴۱۷ ، ۵۳۱ ، ۵۳۲ ، ۸۲۲ - تحفة ۱۲۶۱

1214- "Muhammed — Ğundar — Şu'be — Katâde" isnâdıyla Enes'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Kişi namaza durduğu zaman Rabbiyle konuşuyor demektir. Bundan dolayı tükürecekse önüne veya sağ tarafına tükürmesin. Ancak sol tarafına veya ayağının altına tükürsün" buyurmuştur.¹

Muhammed, Muhammed b. Beşşâr el-Abdî el-Basrî'dir.

Ğundar, Muhammed b. Câfer el-Basrî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Atekî el-Vâsî el-Basrî'dir.

Katâde, Katâde b. Diâme'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), mümin kişinin namaza durduğu zaman Kur'ân ve zikirle Rabbiyle konuşuyor olduğunu, Rabbinin de kendisiyle konuşuyor olduğunu bildirmiştir. Asıl münâcaat, iki kişinin aralarında gizlice

¹ Hadis ayrıca 241, 405, 412, 413, 417, 531, 532, 822'de geçmektedir. Müslim 493

konuşmalarıdır. Allah'a münâcaatta bulunmak mecazidir. Çünkü hissî söz ancak kul tarafından söylenir. O zaman buradaki münâcaattan kasıt, onun gereği olan hayırdır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bundan dolayı namaz kılmakta olan kişinin tükürecekse önüne yani kible tarafına veya sağ tarafında sevapları yazan meleğin bulunmasından dolayı sağ tarafına tükürmesini yasaklamıştır. Burada da mescidin dışında tükürme durumu kastedilmektedir. Fakat kişi mescidde tükürecekse ancak giysisinin içine tükürebilir.

Bu da üfürmenin veya tükürmenin veya ağlamanın veya gülmenin veya inlemenin veya iç çekmenin veya öksürmenin iki harf ile konuşmak gibi olmadığı yönünde yorumlanmıştır.

İmam Mâlik üflemeyi kerih görmüş ve: “Sözün namazı bozduğu gibi üflemek namazı bozmaz” demiştir. Ebû Yûsuf, Eşheb, Ahmed ve İshâk yine bu görüştedir.

İmam Mâlik'in *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*'sında üflemenin konuşmaktan olduğu ve namazı bozduğu zikredilmiştir.

Ebû Hanîfe ve Muhammed: “Üflemek yanındaki kişi tarafından işitildiği zaman konuşma hükmündedir. Aksi takdirde değildir” demişlerdir.

Hanefiler: “Eğer ağlamak Allah korkusundan ise kesinlikle namazı bozmaz” demişlerdir.

۱۳ - بَابُ مَنْ صَفَّقَ جَاهِلًا مِنَ الرِّجَالِ فِي صَلَاتِهِ لَمْ تَفْسُدْ صَلَاتُهُ

13- NAMAZI İÇİNDE ERKEKLERDEN BİLMEYEREK EL ÇIRPAN KİMSENİN NAMAZININ BOZULMAMASI

فِيهِ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

Bunu Sehl b. Sa'd, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklen aktarmıştır.

Ebû Bekir es-Siddîk'in kıldırıldığı namazda erkeklerin bilmeyerek el çırpması ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) onlara namazlarını yeniden kılmalarını emretmemesi, böylesi bir şeyin namazı bozmadığına işaret etmektedir.

Burada bilmeyerek ifadesi ve erkekler ifadesi bunu kasıtlı olarak yapan

kişiyi ve kadınları bunun dışında tutmak açısından zikredilmiştir.

Daha önce bu Sehl b. Sa'd'ın rivayetinde: “Cemaat Ebû Bekir es-Sıddîk'i uyarmak için el çırpınca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Tesbîh etmek erkeklere, el çırpma ta kadınlara mahsustur*» buyurmuştur” şeklinde zikredilmişti. Bunu bilmeyerek yaptıkları için de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara namazlarını yeniden kılmalarını emretmemiştir.

۱۴ - بَابُ إِذَا قِيلَ لِلْمُصَلِّيِّ تَقَدَّمَ أَوْ انْتَهَرَ فَأَنْتَظَرَ فَلَا بَأْسَ

14- NAMAZ KILAN KİMSEYE: “İLERİ GİT” VEYA: “BEKLE” DENİLMESİ HALİNDE NAMAZ KILAN KİMSENİN BEKLEMESİNDE BİR SAKINCA OLMAMASI

۱۲۱۵ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ النَّاسُ يُصَلُّونَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَهُمْ عَاقِدُو أُزْرِهِمْ مِنَ الصَّغَرِ عَلَى رِقَابِهِمْ، فَقِيلَ لِلنِّسَاءِ «لَا تَرْفَعْنَ رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَسْتَوِيَ الرَّجَالُ جُلُوسًا». طرفاه ۳۶۲، ۸۱۴ - تحفة ۶۸۱

1215- “Muhammed b. Kesîr — Süfyân — Ebû Hâzım” isnâdıyla Sehl b. Sa'd şöyle demiştir: “İnsanlar Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kılarken bellerindeki peştemallerini küçük oldukları için (uçlarından) boyunlarına bağlardı. Bu sebeple kadınlara: «Erkekler doğrulup oturmadıkça siz başınızı kaldırmayın» denildi.”¹

Muhammed, Muhammed b. Kesîr el-Abdî el-Basrî'dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Ebû Hâzım, Seleme b. Dînâr'dır.

Sehl, Sehl b. Sa'd es-Sâidî'dir.

İnsanlar Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kılarken bellerindeki peştemallerini küçük oldukları için uçlarından boyunlarına bağlardı. Bu da İslam'ın ilk dönemlerinde idi. Erkeklerin peştemallerinin

¹ Hadis daha önce 362, 814'de geçmektedir. Müslim 441

küçük olmasından dolayı avret yerlerini görmesinler diye kadınlar erkeklerden sonraki saflarda durdukları zaman namazdan önce kendilerine: «Erkekler secdeden kalkıp oturmadıkça siz başınızı kaldırmayın» denildi.

Hadisten anlıyoruz ki namaz kılan kişinin kendisine bir şey diyen kişiyi işitmesi ve kendisine söylenen şeyi yapması caizdir. Bu da bunu namazda iken söylediklerine delâlet etmektedir. İsmâîlî de bunun namazın dışında olduğunu söylemiştir. Ancak öyle olması halinde müellifin başlıkta: “Namaz kılan kimseye” demesinin bir anlamı olmaz.

Burada bunun namazın içinde ve dışında söylenmiş olduğu muhtemeldir. Yani söyleyen kişi, namazda olmayan kişidir. Bu iki ihtimalden biri de ancak bir delil ile kabul edilebilir.

Evet, “فقيل للنساء” şeklinde “ف” harfinin zikredilmesi kadınların namazın içinde olduğuna delâlet etmektedir. Ancak Buhârî: “إذا كان الثوب ضيقاً” başlığında “ف” harfini zikretmemiştir. Bu sebeple kadınlara böyle diyen kişinin Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) olduğu yönde açıklama yapılmıştır. Kuşmeyhânî der ki: “ويقال” ifadesi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) veya başkası için olsun daha kapsayıcı olurdu.

١٥ - بَابُ لَا يَرُدُّ السَّلَامَ فِي الصَّلَاةِ

15- NAMAZ İÇİNDE SELAMA CEVAP VERİLMEMESİ

İnsan sözü olması açısından namazda iken selama cevap verilmemesi.

١٢١٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنْتُ أَسَلُّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَيَرُدُّ عَلَيَّ ، فَلَمَّا رَجَعْنَا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ وَقَالَ « إِنَّ فِي الصَّلَاةِ شُغْلًا » طرفاه ١١٩٩ ، ٣٨٧٥ - تحفة

٩٤١٨

1216- “Abdullah b. Ebî Şeybe — İbn Fudayl — A’miş — İbrâhîm — Alkame” isnâdıyla Abdullah şöyle demiştir: “Daha önce Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazda olduğu halde kendisine selam verirdim ve selamımı alırdı. Ancak döndüğümüz zaman Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem)

selam verdiğimde selamımı almadı ve: “*Namazda meşguliyet vardır*” buyurdu.¹

Abdullah, Osman’ın kardeşi Abdullah b. Ebî Şeybe el-Kûfî el-Hâfız’dır.

İbn Fudayl, Muhammed’dir ve dedesinin adı Ğazvân’dır.

A’mes, Süleymân b. Mihrân’dır.

İbrâhîm, İbrâhîm en-Nehaî’dir.

Alkame, Alkame b. Kays en-Nehaî’dir.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Daha önceleri Abdullah, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) namazda olduğu halde selam verir ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) selamını alırdı. Habeşistan kralı Necâşi’nin yanından Medine’ye döndükleri zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazda olduğu halde kendisine selam verince selamını lafzen cevap vererek almadı ve namazda büyük bir meşguliyet olduğunu söyledi. Zira kişinin namazda iken Kur’ân ve zikir dışında başka bir şey ile meşgul olması caiz değildir.

١٢١٧ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ شُنَظِيرٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَاحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي حَاجَةٍ لَهُ فَأَنْظَلْتُ ، ثُمَّ رَجَعْتُ وَقَدْ فَضَيْتُهَا ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ ، فَوَقَعَ فِي قَلْبِي مَا اللَّهُ أَعْلَمُ بِهِ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي لَعَلَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَجَدَ عَلَيَّ أَنِّي أَبْطَأْتُ عَلَيْهِ ، ثُمَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ ، فَوَقَعَ فِي قَلْبِي أَشَدُّ مِنَ الْمَرَّةِ الْأُولَى ، ثُمَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيَّ فَقَالَ « إِنَّمَا مَنَعَنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ أَنِّي كُنْتُ أَصَلِّي » . وَكَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ مُتَوَجِّهًا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ . تحفة ٢٤٧٧

1217- “Ebû Ma’mer — Abdolvâris — Kesîr b. Şinzîr — Atâ b. Ebî Rabâh” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir iş için beni bir yere gönderdi. Geri geldiğimde Hz. Peygamber

¹ Hadis ayrıca 1199, 3875’de geçmektedir. Müslim 538

(sallallahu aleyhi vesellem) namaza durmuştu. Selam verdiğimde selamı almadı. Bunun üzerine aklıma türlü türlü şeyler geldi ve içimden: «Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geç geldiğimi düşünüp kızdı» demeye başladım. Bir daha selam verdim. Ancak selamımı yine almayınca aklıma bir öncekinden daha kötü şeyler gelmeye başladı. Daha sonra selam verdiğimde selamı aldı ve: «*Selamına karşılık vermememin tek sebebi namazda olmamdır*» buyurdu. Namazı kılarken de bineği üzerindeydi ve yönü kible tarafına değildi.”

Abdolvâris, Abdolvâris b. Saîd et-Tennûrî el-Basrî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir iş için Câbir b. Abdillâh'ı bir yere gönderdi. İş halledip geri geldiğinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaza durmuştu. Câbir selam verdiğinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selamı almamıştı. Bunun üzerine Câbir'in aklına türlü türlü şeyler gelerek ve üzülererek içinden, geç gelmesinden dolayı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine kızdığını düşünmeye başlamıştı. Câbir bir daha selam verip Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) selamını yine almayınca aklına bir öncekinden daha kötü şeyler gelmeye başlamıştı.

Müslim'in Zübeyr kanalıyla Câbir'den olan rivayeti: “Eliyle bana şöyle dedi” şeklindedir. Başka bir rivayette de: “Eliyle bana şöyle işaret etti” şeklindedir. Buhârî'nin rivayetinde: “Selamı almadı” ifadesi ile daha önce de zikredildiği gibi lafız olarak cevap vermeyişi kastedilmektedir. Sanırım Câbir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) işaret ile kendisine cevap verdiğini anlamamıştır. Bu sebeple de: “Bunun üzerine aklıma türlü türlü şeyler geldi ve içimden: «Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geç geldiğimi düşünüp kızdı» demeye başladım” demiştir.

Daha sonra selam verdiğinde ise Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selamını alarak, daha önce selamına karşılık vermeyişinin namazda olması sebebiyle olduğunu bildirmiştir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı nafîle namazı idi. Câbir'in bildirdiğine göre de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı kılarken bineği üzerindeydi ve yönü kible tarafına değil de yolculuk ettiği yöne doğru idi.

Hadisin beş ravisi de Basralıdır. Hadisi Müslim, *Salât* konusu içinde tahrir

etmiştir.¹

١٦ - باب رَفْعِ الْيَدَيِ فِي الصَّلَاةِ لِأَمْرِ يَنْزِلُ بِهِ

16- NAMAZDA OLABİLECEK HERHANGİ BİR ŞEYDEN DOLAYI ELLERİ YUKARI KALDIRMAK

١٢١٨ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ بَلَغَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنَّ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ بِقُبَاءٍ كَانُوا بَيْنَهُمْ شَيْءٌ، فَخَرَجَ يُصَلِّحُ بَيْنَهُمْ فِي أَنْاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَحَسَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَحَانَتْ الصَّلَاةُ، فَجَاءَ بِلَالٌ إِلَى أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ حَسَّ وَقَدْ حَانَتْ الصَّلَاةُ، فَهَلْ لَكَ أَنْ تَوُثِّمَ النَّاسَ قَالَ نَعَمْ إِنْ شِئْتَ. فَأَقَامَ بِلَالٌ الصَّلَاةَ، وَتَقَدَّمَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَكَبَّرَ لِلنَّاسِ، وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْشِي فِي الصُّفُوفِ يَشْقُهَا شَقًّا، حَتَّى قَامَ فِي الصَّفِّ، فَأَخَذَ النَّاسُ فِي التَّصْفِيحِ قَالَ سَهْلُ التَّصْفِيحِ هُوَ التَّصْفِيحُ. قَالَ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّفَتَّ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَشَارَ إِلَيْهِ، بِأَمْرِهِ أَنْ يُصَلِّيَ، فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَدَهُ، فَحَمِدَ اللَّهَ، ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى وَرَاءَهُ حَتَّى قَامَ فِي الصَّفِّ، وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى لِلنَّاسِ، فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ « يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَا لَكُمْ حِينَ نَابَكُمْ شَيْءٌ فِي الصَّلَاةِ أَخَذْتُمْ بِالتَّصْفِيحِ إِنَّمَا التَّصْفِيحُ لِلنِّسَاءِ، مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ اللَّهِ ». ثُمَّ التَّفَتَّ إِلَى أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ « يَا أَبَا بَكْرٍ، مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ لِلنَّاسِ حِينَ أَشْرُتْ إِلَيْكَ ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا كَانَ يَنْبَغِي لِابْنِ أَبِي قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

أطرافه ٦٨٤، ١٢٠١، ١٢٠٤، ١٢٣٤، ٢٦٩٠، ٢٦٩٣، ٧١٩٠ - تحفة ٤٧١٧

1218- Kuteybe'nin Abdulazîz kanalıyla Ebû Hâzım'dan bildirdiğine göre Sehl b. Sa'd anlatıyor: "Kubâ'da Amr b. Avf oğulları arasında bir sorun çıktığı haberi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ulaşmış ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerden birkaç kişiyle aralarını bulmak için gitmişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dönmekte gecikip namaz vakti gelince Bilâl, Ebû Bekir'e geldi ve: «Ey Ebû Bekir! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha gelmedi, kâmet getirsem cemaate namazı sen kıldırır mısın?» dedi. Ebû Bekir: «İstersen kılalım» karşılığını verdi. Bilâl kâmet getirince Ebû Bekir öne geçip tekbir getirdi ve namaza başladı. Cemaat namazdayken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve safları yararak öne geçip ilk safta durdu. Cemaat el çırparak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği konusunda Ebû Bekir'i uyardı. Ebû Bekir de namazdayken etrafına hiç bakmazdı. Ancak cemaatin daha çok el çırpıldığını duyunca dönüp baktı ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) «Yerinde kal!» anlamında ona işaret etti. Ebû Bekir de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden istediği bu şey yüzünden ellerini kaldırıp Allah'a hamdetti. Sonrasında Ebû Bekir gerisin geri çekilip arkasındaki safta durdu. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip namazın kalanını kıldırıldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdiğinde cemaate doğru dönüp: «Ey cemaat! Neden namazda birini uyarmak için el çırpıyorsunuz? Namazda el çırpmayı kadınlar yapar. Biriniz namazda birini uyaracağı zaman «Sübhânallah» desin» buyurdu. Sonra Ebû Bekir'e dönüp: «Ey Ebû Bekir! Sana işaret ettiğim zaman seni cemaate namaz kıldırmandan meneden neydi?» diye sordu. Ebû Bekir: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) varken İbn Ebî Kuhâfe'nin önde namaz kılması uygun düşmez» karşılığını verdi.”¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd b. Cemîl es-Sekafî el-Bağlânî'dir.

Abdulazîz, Abdulazîz b. Ebî Hâzım Seleme'dir.

Ebû Hâzım, Seleme b. Dînâr el-Medenî el-A'rec'tir.

Sehl, Sehl b. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid el-Ensârî es-Sâidî'dir.

¹ Hadis ayrıca 684, 1201, 1204, 1234, 2690, 2693, 7190'de geçmektedir. Müslim 421

Kubâ'da Amr b. Avf oğulları arasında bir sorun çıktığı haberi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ulaşmış ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerden birkaç kişiyle aralarını bulmak için gitmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dönmekte gecikip namaz vakti gelince Bilâl, Ebû Bekir'e gelip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Amr b. Avf b. el-Hâris oğullarının yanından henüz gelmediğini ve cemaate namazı kendisinin kıldırıp kıldırmayacağını sordu. Ebû Bekir de istemeleri halinde kıldıracağını söyledi.

Bunun üzerine Bilâl kâmet getirdi. Zira ezan okuyan kimse imam olmadığı zaman namazı kıldıracağı gibi kâmeti de kendisi getirmektedir. Ebû Bekir öne geçerek tekbir getirip namaza başlayınca, cemaat te tekbir getirip namaza başladı. Cemaat namazdayken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve safları yarararak öne geçip ilk safta durdu. Cemaat el çırparak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği konusunda Ebû Bekir'i uyardı. Ebû Bekir de namazdayken etrafına hiç bakmazdı. Ancak cemaatin daha çok el çırttığını duyunca dönüp baktı ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), yerinde kalıp cemaate namazı kıldırması için Ebû Bekir'e işaret etti. Ebû Bekir de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden derecesi yüksek olanın imamlığı yapmasını istediği için ellerini kaldırıp Allah'a hamdetti.

Hadisin burası, başlığa uygun olan yerdir. Yani namazda iken yeri olmasa bile dua ve buna benzer bir şey için ellerin kaldırılması namazı bozmamaktadır. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekir'in böyle yaptığını görmesi ve bu konuda bir şey buyurmaması yine buna işaret etmektedir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), makamını Ebû Bekir'e bırakıp namazı kıldırması için kendisine işaret edince Ebû Bekir edep olarak gerisin geri çekilip arkasındaki safta durmuştur.

Bunun üzerine Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip namazın kalanını kıldırıldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdiğinde cemaate doğru dönüp: *“Ey cemaat! Neden namazda birini uyarmak için el çırpıyorsunuz? Namazda el çırpmayı kadınlar yapar. Biriniz namazda birini uyaracağı zaman «Sübhânallah» desin”* buyurdu.

Sonra Ebû Bekir'e dönüp: *“Ey Ebû Bekir! Sana işaret ettiğim zaman seni cemaate namaz kıldırmandan meneden nedir?”* diye sordu. Ebû Bekir: *“Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) varken İbn Ebî Kuhâfe'nin önde namaz kılması*

uygun düşmez” karşılığını verdi. Ebû Kuhâfe’nin adı Osman’dır. Fetih gününde Müslüman olmuş ve Hicri 14 yılında doksan yedi yaşında iken vefat etmiştir. Oğlu Sıddîk kendisinden önce vefat etmiştir. Kendisi oğlunun mirasından altıda bir almış ve bu aldığını Ebû Bekir’in çocuğuna vermiştir. Ebû Bekir’in kendini İbn Ebî Kuhâfe diye takdim etmesi, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında kendi mertebesini küçük gördüğü içindir.

۱۷ - بَابُ الْخَصْرِ فِي الصَّلَاةِ

17- NAMAZDA ELLERİ BÖĞRE KOYMAK

Burada “hasr” ifadesi ile elleri böğre koymak veya namaz kılanın elinde baston tutup ona dayanması veya uzun değil de kısa sûre okumak veya namazı kısa tutmak kastedilmektedir.

۱۲۱۹ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ

عنه - قَالَ يُهَيَّ عَنِ الْخَصْرِ فِي الصَّلَاةِ وَقَالَ هِشَامٌ وَأَبُو هَلَالٍ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي

هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . طرفه ۱۲۲۰ - تحفة ۱۴۴۱۸ ، ۱۴۵۰۳ ، ۱۴۵۷۶ ،

1219- “Ebu’n-Nu’mân — Hammâd — Eyyûb” isnâdıyla Muhammed’in bildirdiğine göre Ebû Hureyre: “Namazda elleri böğre koymak nehyedildi” demiştir.

Hişâm ve Ebû Hilâl, “İbn Sîrîn — Ebû Hureyre” kanalıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını rivayet etmişlerdir.

Ebu’n-Nu’mân, Muhammed b. el-Fadl es-Sedûsî’dir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd’dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî’dir.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn’dir.

Daha sonra zikredilecek olan Hişâm’ın rivayetinde olduğu gibi Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazda elleri böğre koymayı yasaklamıştır.

Zira İblîs elleri böğründe olduğu halde indirilmiştir. İbn Ebî Şeybe bunu rivayet etmiştir. Veya bu yasaklama Yahudilerin bunu çok yapıyor olması ve

onlara benzemenin mekruh olmasından dolayıdır. Buhârî bunu İsrâîl oğulları konusu içinde rivayet etmiştir. Veya cehennem ehlinin istirahat şekli olmasından dolayıdır. Bunu da İbn Ebî Şeybe rivayet etmiştir. İbn Ömer, İbn Abbâs ve Hz. Âişe'ye göre bu yasaklama mekruh olması açınsındandır. Şâfiî, Ebû Hanîfe ve Mâlik te aynı görüştedir.

Zahirî mezhebi ise bunun haram olduğu görüşündedir.

Hişâm b. Hassân el-Kurdûsî ve Ebû Hilâl Muhammed b. Süleym er-Râsibî bunu “İbn Sîrîn Muhammed — Ebû Hureyre” kanalıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmişlerdir. Hadis bu kanalla merfû olmuştur. Buhârî, Hişâm b. Hassân el-Kurdûsî’nin rivayetini mevsûl olarak rivayet etmiştir. Dârakutnî, Ebû Hilâl Muhammed b. Süleym er-Râsibî’nin rivayetini Amr b. Merzûk kanalıyla mevsûl olarak aktarmıştır.¹

۱۲۲۰ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا يَحْيَى حَدَّثَنَا هِشَامٌ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ نُبَيَّ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا . طرفه ۱۲۱۹ - تحفة ۱۴۵۵۱

1220- “Amr b. Ali — Yahya — Hişâm — Muhammed” isnâdıyla Ebû Hureyre: “Kişinin ellerini böğrüne koyarak namaz kılması yasaklandı” demiştir.

Amr, Amr b. Ali es-Sayrafi el-Fellâs’tır.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Hişâm, Hişâm el-Kurdûsî’dır.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn’dır.

Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin ellerini böğrüne koyarak namaz kılmasını yasaklamıştır.²

¹ Müslim 545

² Müslim 545

۱۸ - بَابُ تَفَكُّرِ الرَّجُلِ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ

18- KİŞİNİN NAMAZDA BİRŞEYLER DÜŞÜNMESİ

وَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - إِنِّي لِأُجْهَظُ جَيْشِي وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ .

Hız. Ömer: “Ben namazda iken ordumu donattığım oluyor” demiştir.

Kişinin namazda bir şeyler düşünmesi.

Ömer b. el-Hattâb: “Ben bazen namazda iken cihad için ordumu donattığım oluyor” demiştir.

İbn Ebî Şeybe bunu sahih bir isnâdla Hafs b. Âsım kanalıyla Ebû Osman en-Nehdî’den rivayet etmiştir.

Yine İbn Ebî Şeybe, Urve b. ez-Zübeyr kanalıyla Ömer’in: “Ben bazen namazda iken Bahreyn’in vergisini hesapladığım oluyor” dediğini rivayet etmiştir.

Sâlih b. Ahmed b. Hanbel, *Mesâil* Kitabı’nda babası kanalıyla naklederek Hemmâm b. Hâris’in şöyle dediğini bildirmiştir: “Hz. Ömer akşam namazını kıraat yapmadan kıldırdı. Namazı bitirince ve kendisine: «Ey müminlerin emîri! Kıraat yapmadın» denilince: «Ben namazda iken Medine’den yola çıkardığım kervanın Şam’a gidişini düşündüm» karşılığını verdi. Sonra da namazı yeniden kıldılar.”

Bu da namazı bir şeyler düşündüğünden dolayı değil de kıraat yapmadığından dolayı yeniden kıldığına delâlet etmektedir.

۱۲۲۱ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ حَدَّثَنَا رَوْحٌ حَدَّثَنَا عُمَرُ - هُوَ ابْنُ سَعِيدٍ - قَالَ

أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ الْعَصْرَ ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ سَرِيعًا دَخَلَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ ، ثُمَّ خَرَجَ وَرَأَى مَا فِي وُجُوهِ الْقَوْمِ مِنْ تَعْجِبِهِمْ لِسُرْعَتِهِ فَقَالَ « ذَكَرْتُ وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ يَبْرَأَ عِنْدَنَا ، فَكِرِهْتُ أَنْ يُمَسِيَ أَوْ يَبْتَ

عِنْدَنَا فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ » . أطرافه ۸۵۱ ، ۱۴۳۰ ، ۶۲۷۵ - تحفة ۹۹۰۶

1221- “İshâk b. Mansûr — Ravh — Ömer b. Saîd — İbn Ebî Muleyke” isnâdıyla Ukbe b. el-Hâris şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem)

ile ikinci namazını kıldım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince süratle kalkıp hanımlarından birinin yanına girdi. Sonra çıkınca sahabenin, süratle çıktığı için yüzlerinde şaşkınlık ifadesini gördü ve: «*Namazdayken bizde bulunan altın aklıma geldi ve yarına kadar bizde kalmasını istemedim. Gidip onun dağıtılmasını söyledim*» buyurdu.¹

İshâk, İshâk b. Mansûr el-Kevsec'tir.

Ravh, Ravh b. Ubâde b. el-Alâ b. Hassân el-Kaysî el-Basrî'dir.

Ömer, Ömer b. Saîd'dir.

İbn Ebî Muleyke, Abdullah'tır.

Ukbe b. el-Hâris, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte ikinci namazını kıldı ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince süratle kalkıp hanımlarından birinin yanına girdi. Sonra çıkınca ve sahabenin, süratle çıktığı için yüzlerindeki şaşkınlığı görünce, namazdayken zekat altınlarından yanlarında bulunan işlenmemiş altının aklına geldiğini ve Müslümanların hakkı olan bu altının yarına kadar kendilerinde kalmasını istemediği için gidip onun dağıtılmasını söylediğini bildirdi.

Hadisin başlıkla ilgisinin ne olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Namazdayken bizde bulunan altın aklıma geldi*» buyurması, namazda iken altını düşündüğünü göstermektedir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazını da yeniden kılmamıştı.

۱۲۲۲ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ جَعْفَرٍ عَنِ الْأَعْرَجِ قَالَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا أُذِنَ بِالصَّلَاةِ أَذْبَرَ الشَّيْطَانُ لَهُ ضَرَاطُ حَتَّى لَا يَسْمَعَ التَّأَذِينَ ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ أَقْبَلَ ، فَإِذَا ثُوبَ أَذْبَرَ فَإِذَا سَكَتَ أَقْبَلَ ، فَلَا يَزَالُ بِالْمَرْءِ يَقُولُ لَهُ اذْكُرْ مَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ حَتَّى لَا يَدْرِيَ كَمْ صَلَّى . » قَالَ أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِذَا

¹ Hadis ayrıca 851, 1430, 6275'de geçmektedir.

فَعَلَ أَحَدُكُمْ ذَلِكَ فَلَيْسَ جَدُّ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ قَاعِدٌ . وَسَمِعَهُ أَبُو سَلَمَةَ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضى الله عنه . أطرافه ٦٠٨ ، ١٢٣١ ، ١٢٣٢ ، ٣٢٨٥ - تحفة ١٣٦٣٣ ، ١٥٤٢٣

1222- “Yahya b. Bukeyr — Leys — Câfer — A’rec” isnâdıyla Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *“Namaz için ezan okunduğu zaman, şeytan ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerak kaçır. Ezan bitince tekrar geri gelir. Namaz için kâmet edilince yine arkasını dönüp kaçır. Kamet bittiğinde yine gelir ve kişi ile nefsi arasına sokulup ona: «Hatırla» diyerek, namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlatır da, neticede insan kaç rekat namaz kıldığını bilemez olur.”*

Ebû Seleme b. Abdirrahman: “Sizden biri bunu yaptığı zaman oturur haldeyken iki secde yapsın” demiştir. Ebû Seleme bunu Ebû Hureyre’den işitmiştir.¹

Yahya, Yahya b. Abdillâh b. Bukeyr el-Mısıfî’dir. Onunla tanındığı için dedesine nispet edilmiştir. Hicri 231 yılında vefat etmiştir.

Leys, Leys b. Sa’d el-Mısıfî’dir.

Câfer, Câfer b. Rabîa el-Mısıfî’dir.

A’rec, Abdurrahman b. Hürmüz’dür.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), namaz için ezan okunduğu zaman, şeytanın ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerak kaçtığını, ezan bitince tekrar geri geldiğini, namaz için kâmet edilince yine arkasını dönüp kaçtığını, kâmet bittiğinde yine gelip namaz kılan kişi ile nefsi arasına sokularak ona: «Hatırla» diyerek, namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlattığını, neticede kişinin üç rekat mı, yoksa dört rekat mı kıldığını bilemez olduğunu bildirmiştir.

Ebû Seleme b. Abdirrahman namaz kılan kişinin kaç rekat kıldığını karıştırmaması halinde, tereddüd etmesinden dolayı oturur haldeyken iki secde yapmasını söylemiştir. Bu hadis *Sehih* konusu içinde zikredilecektir. Ancak orada Câfer b. Rabîa kanalıyla Ebû Seleme’den nakledilmemiştir. Ebû Seleme

¹ Hadis ayrıca 608, 1231, 1232, 3285’de geçmektedir. Müslim 389

b. Abdirrahman bunu Ebû Hureyre'den işitmiştir.

۱۲۲۳ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ عَنْ
سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ النَّاسُ أَكْثَرُ أَبُو هُرَيْرَةَ ، فَلَقِيتُ
رَجُلًا فَقُلْتُ بِمَ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْبَارِحَةَ فِي الْعَتَمَةِ فَقَالَ لَا أَذْرِي . فَقُلْتُ لَمْ تَشْهَدْهَا
قَالَ بَلَى . قُلْتُ لَكِنْ أَنَا أَذْرِي ، قَرَأَ سُورَةَ كَذَا وَكَذَا . تحفة ۱۳۰۲۲

1223- “Muhammed b. el-Müsennâ — Osman b. Ömer — İbn Ebî Zi'b” isnâdıyla Saîd el-Makbûrî şöyle demiştir: “Ebû Hureyre: «İnsanlar: “Ebû Hureyre çok rivayette bulunuyor” demektir» dedi. Bir adamla karşılaştım ve kendisine: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dün yatsı namazında ne okudu?” diye sordum. Adam: “Bilmiyorum” deyince: “Sen o namazda hazır bulunmadın mı?” dedim. Adam: “Evet, bulundum” karşılığını verdi. Ancak Ebû Hureyre: “Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) o namazda şu ve şu sûreleri okuduğunu bilmekteyim” dedi.

Muhammed b. el-Müsennâ, İbn Ubeyd el-Anezî el-Basrî'dir.

Osman, Osman b. Ömer b. Fâris el-Abdî'dir.

İbn Ebî Zi'b, Muhammed b. Abdirrahman'dır.

Ebû Hureyre, insanların kendisinin çok hadis rivayet ettiğini söylediğini bildirdi. Saîd el-Makbûrî bir adamla karşılaşp kendisine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün önce yatsı namazında ne okuduğunu sorunca, adam da bunu bilmediğini söyledi. Ona o namazda hazır bulunup bulunmadığını sorunca da, adam namazda hazır bulunduğunu söyledi. Ancak Saîd el-Makbûrî, adama neden o namazda hakkıyla hazır bulunmadığını ve neden nefsinin başka bir şeyle meşgul edip okunan sûrenin hangi sûre olduğunu unuttuğunu sormaktaydı. Ancak Ebû Hureyre, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) o namazda hangi sûreleri okuduğunu bildiğini söylemiştir. Sanırım Ebû Hureyre tam mânâsıyla kendini namaza vermiş ve namazını hakkıyla eda etmişti.

Hadisin beş ravisi de Basralı ve Medinelidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

٢٢ - السهو

22. SEHİV KİTABİ

١ - باب مَا جَاءَ فِي السَّهْوِ إِذَا قَامَ مِنْ رَكْعَتَيْ الْقَرِیْضَةِ

1- KİŞİNİN SEHVEDEREK (YANILARAK) FARZ NAMAZIN İKİ
REKÂTINDA OTURMAYARAK KALKMASI HAKKINDA GELEN
RİVAYET

١٢٢٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْنَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
رَكْعَتَيْنِ مِنْ بَعْضِ الصَّلَوَاتِ ثُمَّ قَامَ فَلَمْ يَجْلِسْ ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ وَنَظَرْنَا
تَسْلِيمَهُ كَبَّرَ قَبْلَ التَّسْلِيمِ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ ثُمَّ سَلَّمَ أَطْرَافَهُ ٨٢٩ ، ٨٣٠ ،
١٢٢٥ ، ١٢٣٠ ، ٦٦٧٠ - تحفة ٩١٥٤

1224- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik b. Enes — İbn Şihâb —
Abdurrahman b. el-A'rec” isnâdıyla Abdullah b. Buhayne şöyle demiştir:
“Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize namazlardan birini kıldırırken ikinci
rekatta oturmayıp kalkınca, cemaat ta onunla kalktı. Namazın sonunda
selam vermesini beklerken, o, tekbir getirip oturduğu yerde iki secde
yaptıktan sonra selam verdi.”¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

¹ Hadis ayrıca 829, 830, 1225, 1230, 6670'de geçmektedir. Müslim 570

Mâlik, hicret yurdunun imamı Mâlik b. Enes'tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Hümmüz'dür.

Buhayne, Abdullah'ın veya babasının annesidir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cemaate namazlardan birini kıldırırken ikinci rekatta teşehhüde oturmayıp üçüncü rekata kalkınca, cemaat ta onunla kalktı. Başka bir rivayette bu namazın öğle namazı olduğu söylenmiştir.

İbn Huzeyme, Dahhâk b. Osman, A'rec kanalıyla olan rivayetinde: "Cemaat: «Sübhânallah» dedi, ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oturmayıp namaza devam etti" ziyadesinde bulunmuştur.

Buradan da anlıyoruz ki kişi, yanılarak ikinci rekatta oturmayıp üçüncü rekata kalktıktan sonra teşehhüde oturmadığını hatırlarsa tekrar birinci teşehhüde oturmaz. Zira Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Sübhânallah" denilmiş ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sünnet için farzı bırakmayıp teşehhüde geri dönmemiştir.

Bunun caiz olmadığını bildiği halde geri dönüp birinci teşehhüde oturursa namazı bozulur. Cemaat olan kişinin imamdan ayrı namaz kılmaya niyet etmemesi ve imama uymayıp teşehhüdde kalması halinde namazı bozulur.

Bu kişi kıyama kalkmadan imam teşehhüde dönse bile durum aynıdır. Kişinin imam ile kalkması gerektiği için teşehhüdde kalması caiz değildir. Yine imamla birlikte kalkıp tekrar oturması ve sonra tekrar imama uyması caiz değildir. Bu kişi ya hata ile ya da kasıtlı olarak imama uymamış olduğu için namazı bozulur. Bu konuda kişinin imamdan ayrı kılması veya imamın unuttuğunu düşünerek geri döner düşüncesiyle onu beklemesi gerektiği söylenmiştir. Ayrıca: "Hayır, imamı beklemez. Eğer caiz olmadığını bildiği halde imamın teşehhüde oturmasını beklerse namazı bozulur. Ancak unutulması veya caiz olmadığını bilmemesi halinde namazı bozulmaz" denilmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazını bitirdikten sonra sonunda selam vermesini beklerken, o, tekbir getirip oturduğu yerde iki secde yaptı, sonra selam verdi ve cemaat te kendisiyle birlikte selam verdi. Ulemânın çoğunluğuna göre bu iki secde menduptur. Hanefilere göre ise farzdır.

Zührî der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) selamdan önce secde etmesi

ömrünün son zamanlarında yaptığı bir şeydir. Zira yapılan secde namazda olan eksikliğin yerini tutmaktadır.”

Zul-Yedeyn'in hadisinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kasıtsız bir şekilde selamdan sonra secde ettiği nakledilmiştir. Bu rivayet daha sonra zikredilecektir, inşallah. Bu da Hanefiler gibi sehvin selamdan sonra yapılması gerektiğini söyleyenlere bir cevap niteliğindedir. Birden fazla unutma olsa da hepsi için iki sehiv secdesi yeterlidir. Eğer bu iki secdeden birini yapmayı unutursa bir şey yapmasına gerek yoktur. Ancak bilerek sadece bir secde yaparsa fazladan bir secde yaptığı için namazı bozulur. Cemaat imama uyar ve sehvetmesinde imamı takip eder. İmam secde derse cemaat te secde der. Eğer kasıtlı olarak secde etmezse namazı bozulur. Eğer imam secde etmezse cemaat nassa uyarak secde eder.

۱۲۲۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ
الْأَعْرَجِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ مِنْ
اِثْنَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ لَمْ يَجْلِسْ بَيْنَهُمَا ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ بَعْدَ ذَلِكَ
أطرافه ۸۲۹ ، ۸۳۰ ، ۱۲۲۴ ، ۱۲۳۰ ، ۶۶۷۰ - تحفة ۹۱۵۴

1225- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Yahya b. Saîd — Abdurrahman el-A'rec” isnâdıyla Abdullah b. Buhayne der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazının ilk iki rekatından sonra, aralarında oturmadan kalktı. Namazını bitirince iki secde yaptı ve selam verdi.”¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes'tir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazının ilk iki rekatını kıldıktan sonra aralarında oturmadan üçüncü rekata kalktı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazını bitirip selam verince veya teşehhüdü bitirince iki sehiv secdesi yaptı. Cemaat te kendisiyle birlikte secde yaptı. Tilavet secdesinde olduğu gibi iki sehiv secdesini yaptıktan sonra da teşehhüd yapmadan selam verdi.

¹ Hadis ayrıca 829, 830, 1224, 1230, 6670'de geçmektedir. Müslim 570

Hanefiler iki sehiv secdesinden sonra teşehhüd yapıldığı görüşündedir. “Namazını bitirince” ifadesini de buna delil saymışlardır. Ancak selam, namazdan değildir. Hatta kişinin teşehhüdden sonra selam vermeden önce abdesti bozulsa namazı tam olur.

۲ - بَابُ إِذَا صَلَّى خَمْسًا

2- KİŞİNİN NAMAZI BEŞ REKAT KILMASI

Kişinin dört rekat olan namazı beş rekat olarak bir rekat fazladan kılması.

۱۲۲۶ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى الظُّهْرَ خَمْسًا فَقِيلَ لَهُ أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ « وَمَا ذَاكَ » قَالَ صَلَّيْتُ خَمْسًا فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ أَطْرَافَهُ ۴۰۱ ، ۴۰۴ ، ۶۶۷۱ ، ۷۲۴۹ - تحفة ۹۴۱۱

1226- “Ebu’l-Velîd — Şu’be — Hakem — İbrâhîm — Alkame” isnâdıyla Abdullah der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazını beş rekat kılınca, kendisine: «Namaz arttırıldı mı?» diye sordular. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): «O da ne demek!» karşılığını verince: «Beş rekat kıldın» dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selam verdikten sonra iki secde yaptı.¹

Ebu’l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik’tir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Hakem, Hakem b. Uyeyne el-Fakîh el-Kûfî’dir.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Yezîd en-Nehaî’dir.

Alkame, Alkame b. Kays’tır.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazını beş rekat kılınca, kendisine: “Namaz arttırıldı mı?” diye soruldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) neden

¹ Hadis ayrıca 401, 404, 6671, 7249’da geçmektedir.

namazın arttırılıp arttırılmadığını sorduklarında kendisine beş rekât kıldığını söylediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanıldığını bilmediği için selam verip konuşmuş olduktan sonra sehiv secdesi olarak iki secde yaptı.

Hadiste sahabilerin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) selam vermesini beklediği veya beşinci rekatta kendisine uydukları zikredilmemiştir. Ancak namazın arttırılıp arttırılmadığını sorduklarına bakacak olursak beşinci rekatta da kendisine uymuşlardır. Zira o zamanlar daha bazı şeyler neshedilmekteydi. Fakat Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) sonraki zamanda artık hükümlerin sâbit olmasından dolayı imamın sehvettiğini bilmesi halinde cemaatin ona uyması söz konusu değildir. Bu durumda kişi imama uyarsa namazı bozulur. Ancak imam gibi yanılan kimse bunun dışındadır.

Hanefiler bu rivayeti, sehiv secdesinin selam verdikten sonra olduğuna dair delil saymıştır. Buhârî'ye göre sehiv secdesi namazın eksik veya fazla olmasına göre değişmektedir. Namazın eksik olması durumunda bir önceki başlık altında zikredildiği gibi selam vermeden önce secde edilir. Namazın fazla olması halinde de selam verdikten sonra secde edilir.

Mâlik, el-Müzenî ve Şâfiî, Eski Risâle'sinde bu konuda böyle demiştir. Ancak Şâfiî'nin Eski Risâle'sindeki görüşü, sehvin selamdan önce anlaşılması durumunda secdenin selamdan önce edilmesi gerektiği yönündedir. Bu konuda da Müslim'in rivayetine dayanmaktadır. Zira Müslim'in rivayetine göre Ebû Saîd'in hadisi: *"Sizden biri namazında kaç rekât kıldığını konusunda şüpheye düşerse şüphesini bıraksın ve şüphesinin ağır bastığı yönde namazını tamamlayıp iki secde etsin ve selam versin"* şeklinde secdenin selamdan önce yapılması yönündedir.

Bize bildirilene göre Şâfiî, Eski Risâle'sinde daha önce de zikredildiği gibi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) her ikisini yaptığının sâbit olması sebebiyle: *"Kişi bu durumda muhayyedir. İsterse selamdan önce isterse de selamdan sonra secde eder"* demiştir. Beyhakî de bu görüşü tercih etmiştir.

Mâverdî ve başkası bu konuda icma edildiği yönünde rivayette bulunmuştur. Ancak hangisinin daha faziletli olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Ahmed, her hadis ile nakledildiği şekilde amel edilmesi ve hakkında rivayet olmayan şey konusunda da selamdan önce secde edilmesi görüşündedir.

۳ - باب إِذَا سَلَّمَ فِي رَكْعَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ
مِثْلَ سُجُودِ الصَّلَاةِ أَوْ أَطْوَلَ

3- KİŞİNİN İKİ VEYA ÜÇ REKATTA SELAM VERMESİ HALİNDE NAMAZ SECDESİ GİBİ VEYA DAHA UZUN BİR ŞEKİLDE İKİ SECDE YAPMASI

۱۲۲۷ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّى بِنَا النَّبِيِّ ﷺ الظُّهْرَ أَوْ الْعَصَرَ فَسَلَّمَ ، فَقَالَ لَهُ دُو الْيَدَيْنِ
الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْقَضَتْ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِأَصْحَابِهِ « أَحَقُّ مَا يَقُولُ » قَالُوا نَعَمْ
فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ أُخْرَيْنِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَالَ سَعْدٌ وَرَأَيْتُ عُرْوَةَ بِنَ الزُّبَيْرِ صَلَّى مِنَ
الْمَغْرِبِ رَكْعَتَيْنِ فَسَلَّمَ وَتَكَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى مَا بَقِيَ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَقَالَ هَكَذَا فَعَلَّ النَّبِيُّ ﷺ
أَطْرَافَهُ ٤٨٢ ، ٧١٤ ، ٧١٥ ، ١٢٢٨ ، ١٢٢٩ ، ٦٠٥١ ، ٧٢٥٠ تحفة ١٤٩٥٢ ،
أ ١٩٠٠٨

1227- “Âdem — Şu’be — Sa’b b. İbrâhîm — Ebû Seleme” isnâdıyla
Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize öğle veya
ikinci namazını iki rekat olarak kıldırdı. Zul-Yedeyn ona: «Ey Allah'ın
Resûlü! Namaz kısaldı mı?» deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem)
ashâbına: «Dediği doğru mu?» diye sordu. Ashâb: «Evet!» deyince
Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat daha kıldı ve iki tane sehiv secdesi
yaptı.

Sa’d der ki: Urve b. ez-Zübeyr’in de akşam namazını iki rekat olarak
kıldırıp selam verdiğini, konuştuktan sonra kalan bir rekatını kıldığını
ve: “Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptı” dediğini gördüm.¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

¹ Hadis ayrıca 482, 714, 715, 1228, 1229, 6051, 7250’de geçmektedir. Müslim 573

Ebû Seleme, Abdullah veya İsmâîl b. Abdirrahman b. Avf ez-Zührî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle veya ikindi namazını iki rekat olarak kıldırdı. Ancak daha önce bu, *İmamlık* başlığı altındaki rivayette bunun öğle namazı olduğu zikredilmiştir. Müslim'in bir rivayetinde öğle namazı olarak zikredilirken başka bir rivayetinde ikindi namazı olarak geçmektedir.

Buradaki şüphe, Ebû Hureyre'ye aittir. Nesâî'nin Avn kanalıyla Muhammed b. Sîrîn'den olan rivayeti: "Ebû Hureyre: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) öğle veya ikindi namazını kıldı. Ancak ben bu namazın hangi namaz olduğunu unuttum» şeklindedir. Bu şekilde Ebû Hureyre şüphenin kendisinden kaynaklandığını bildirmiştir. Yine bu şekilde Nevevî'nin bunu muhakkiklerden iki kıssa olarak anlatmasını nefyetmektedir. Ebû Hureyre bunu şüphe üzere çok rivayet etmiştir. Bir defa bunu kesin olarak öğle namazı şeklinde rivayet derken bir defa ikindi namazı şeklinde rivayet etmiştir.

Ebû Hureyre'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize öğle veya ikindi namazını iki rekat olarak kıldırdı" demesi, bu namazda kendisinin de hazır bulunduğunu açıklamaktadır. Müslim, Ahmed ve başkasının, "Yahya b. Ebî Kesîr — Ebû Seleme" kanalıyla Ebû Hureyre'den: "Ben Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kılarken" şeklindeki rivayetleri bunu kuvvetlendirmektedir. Bu da Tahâvî'nin, Zührî'nin dediğine dayanarak "صلى بنا" ifadesini mecazi olarak değerlendirmesini ve bunun "Müslümanlara namaz kıldırdı" mânasında olduğu görüşünü reddetmektedir.

Bu kıssada zikredilen kişinin, Ebû Hureyre müslüman olmadan beş yıldan daha fazla zaman önce Bedir savaşında şehid edilen Zuş-Şimâleyn olduğu zikredilmiş ve Ebû Hureyre'nin bunda yanıldığı söylenmiştir. Doğrusu burada zikredilen kişinin Zul-Yedeyn olduğuur.

Ebû Amr der ki: Zul-Yedeyn'in Bedr savaşında öldürüldüğü doğru değildir. Zira Bedir'de öldürülen kişi Zuş-Şimâleyn'dir. İbn İshâk ve siyer uzmanlarından bazı kimseler Bedir savaşında öldürülen kişinin Zuş-Şimâleyn olduğunu söylemiştir. Bu kişi de Huzâalıdır. Ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanılmasında hazır bulunan Zul-Yedeyn'dir ve adı Hirbâk'tır.

Nesâî'nin: "Zuş-Şimâleyn İbn Amr: «Namaz mı kısaldı yoksa sen mi unuttun?» deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına: "Zul-Yedeyn ne

demektedir?” diye sordu” şeklindeki rivayeti, Zuş-Şimâleyn ile Zul-Yedeyn’in aynı kişi olduğuna delâlet etmektedir.

Ancak *Fethul-Bâri*’de geçtiği üzeri *İhtilâfu’l-hadîs*’te Şâfiî, Ebû Abdullah el-Hâkim, Beyhakî ve başkasının ifade ettiğine göre Zuş-Şimâleyn, Zul-Yedeyn değildir.

Nevevî, *el-Hulâsa*’da hafızların ve Zührî dışındaki âlimlerin Ebû Hureyre’nin hata ettiği konusunda ittifak ettiğini bildirmiştir.

Ebû Amr der ki: “Zührî’nin bu kişinin Züş-Şimâleyn olduğunu söylemesine kimse mutabaat etmemiştir. Zührî, Zul-Yedeyn hadisinde karıştırmıştır ve ilim ehli bu hadisin nakledilmesinin terkedilmesi gerektiğini bildirmiştir. Onun Bedir savaşında öldürüldüğünü söylemesi huccet sayılmaz. Onun bu konuda hata ettiği görülmektedir. Doğrusunu da Allah bilir.”

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kıldırdıktan sonra selam verince Zul-Yedeyn yani Hirbâk es-Sülemî kendisine namazın kısalıp kısalmadığını sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisiyle birlikte namaz kılan ashâbına Zul-Yedeyn’in dediğinin doğru olup olmadığını sordu. Ashâb dediğinin doğru olduğunu söyleyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat daha kıldı ve iki sehiv secdesi yaptı.

Namaz secdesi gibi iki secde yapılması bundan sonraki başlık altında zikredilmiştir. Bazılarına göre bu secdelerde: “سُبْحَانَ الَّذِي لَا يَتَأَمُّ وَلَا يَسْهُوُ” (Uyuyup unutmayan zatı tenzih ederim)” denilmesi menduptur. Nevevî der Râfiî gibi: “Uygun olan da budur” demiştir.

Zerkeşî der ki: “Uygun olan, istiğfar etmek ve secdeden sonra teşehhüd etmemektir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Hanefilerin hilafına unutmuş olduğundan ve namazını bitirmiş olduğunu zannettiğinden dolayı konuştuktan sonra iki rekat daha kılmış ve namazı bozulmamıştır. Zul-Yedeyn’in ve ashâbın konuşmasına gelince; onlar da namazın dört rekattan iki rekata indirilmiş olduğunu düşünerek yine namazın bittiğini ve namazda olmadıklarını düşünmüşlerdir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazın kısaltılmadığını bildirdikten sonra ashâb sadece Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile konuşmuştu. Bu da bazı kimselere göre namazı bozmamaktadır. Veya Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile konuşmamış sadece Ebû Dâvud, *Sünen*’de sahih bir isnâdla: “İma ile işaret

ettiler” şeklinde olduğu gibi “Evet” diye işaret etmişlerdir.

Sa’d b. İbrâhîm, Urve b. ez-Zübeyr’in de akşam namazını iki rekat olarak kıldırıp selam verdiğini, konuştuktan sonra kalan bir rekatını kıldığını ve onun Allah Resûlü’nün de (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını gördüğünü bildirdiğini söylemiştir. İbn Ebî Şeybe bunu Ğundar kanalıyla Şu’be’den rivayet etmiştir

Hadiste iki rekatta selam verildiği zikredildiği, ancak üç rekatta selam verildiği zikredilmediği ve bu hadis ile başlık arasında uygunluk olmadığı söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Müslim’de İmrân b. Husayn’ın hadisinde üç rekatta selam verildiği nakledilmiştir. Sanırım Buhârî başlıkta ona işaret etmiştir.”

٤ - باب مَنْ لَمْ يَتَشَهَّدْ فِي سَجْدَتِي السَّهْوِ

4- İKİ SEHV SECDESİNDE TEŞEHHÜD OKUMAYAN KİMSE

وَسَلَّمَ أَنْسُ وَالْحَسَنُ وَلَمْ يَتَشَهَّدَا . وَقَالَ قَتَادَةُ لَا يَتَشَهَّدُ .

Enes ve Hasan, teşehhüd okumadan selam vermiştir. Katâde rivayetinde: “وَلَمْ يَتَشَهَّدَا” ifadesi yerine “لَا يَتَشَهَّدُ” ifadesini kullanmıştır.

İki sehiv secdesinden sonra teşehhüd okumayan kimse. Enes b. Mâlik ve Hasan el-Basrî iki sehiv secdesinden sonra teşehhüd okumaksızın selam vermişlerdir. İbn Ebî Şeybe bunu Katâde kanalıyla mevsûl olarak: “لَا يَتَشَهَّدُ” şeklinde nefiy harfiyle aktarmıştır. Bu menfî şekil, Katâde’nin, Enes ile Hasan’dan rivayet ettiği fiile uygundur. Katâde bu hususta onlara uymuştur.

Hâfız İbn Hacer, Abdurrazzâk’ın, Ma’mer’den “لَا” harfi zikredilmeksizin “يَتَشَهَّدُ فِي سَجْدَتِي السَّهْوِ” şeklindeki rivayete dayanarak, buradaki “لَا” harfinin ziyade olduğu görüşündedir.

Aynî ise bu konuda Katâde’den iki rivayet olduğu görüşündedir. Yani Buhârî’nin rivayetinde olduğu gibi bunu “لَا” harfi ziyadesiyle zikreden kimse: “Sanırım bu, Abdurrezzâk’ın rivayetinden düşmüştür” demektedir.

١٢٢٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ أَبِي تَمِيمَةَ السَّخْنِيَّيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ انْصَرَفَ مِنْ اثْنَتَيْنِ فَقَالَ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ أَفْصَرَتِ الصَّلَاةُ أَمْ نَسِيتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَصَدَقَ ذُو الْيَدَيْنِ » فَقَالَ النَّاسُ نَعَمْ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى اثْنَتَيْنِ أُخْرَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ كَبَّرَ فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ أَطْرَافَهُ ٤٨٢ ، ٧١٤ ، ١٢٢٧ ، ١٢٢٩ ، ٦٠٥١ ، ٧٢٥٠ - تحفة ١٤٤٤٩

1228- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik b. Enes — Eyyûb b. Ebî Temîme es-Sahtiyânî” isnâdıyla Muhammed b. Sîrîn’in bildirdiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kıldırıp selam verince ve Zul-Yedeyn kendisine: “Ey Allah’ın Resûlü! Namaz mı kısaldı, yoksa sen mi unuttun?” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına: “Zul-Yedeyn’in dediği doğru mu?” diye sordu. Ashâb: “Evet!” deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat daha kıldırdı ve selam verdi. Sonra tekbir getirip namazdaki secdesi gibi veya daha uzun bir şekilde secde etti.¹

١٢٢٨ م - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عَلْقَمَةَ قَالَ قُلْتُ لِحَمَّادٍ فِي سَجْدَتِي السَّهْوِ تَشْهَدُ قَالَ لَيْسَ فِي حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ . تحفة ١٤٤٦٨

1228M- Süleymân b. Harb’in Hammâd kanalıyla bildirdiğine göre Seleme b. Alkame şöyle demiştir: “Ben, Muhammed’e sehiv secdelerinde teşehhüd olup olmadığını sorduğumda: «Ebû Hureyre’nin hadisinde böyle bir şey yoktur» karşılığını verdi.”

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes el-Asbahî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kıldırıp selam verince ve elleri uzun olan Zul-Yedeyn el-Hirbak kendisine: “Ey Allah’ın Resûlü! Namaz mı kısaldı

¹ Hadis ayrıca 482, 714, 715, 1227, 1229, 6051, 7250’de geçmektedir.

yoksa sen mi unuttun?” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisiyle birlikte namaz kılan ashâbına Zul-Yedeyn’in dediğinin doğru olup olmadığını sordu. Ashâb, Zul-Yedeyn’in dediğinin doğru olduğunu söyleyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yaslanmış olduğu direktten doğruldu veya oturduğu yerden kalktı.

Bedruddîn ed-Demâmînî *Mesâbîhu'l-Câmi'*de şöyle der: “Bu ikisinden biri olmuştur. Zira kalkmış olması için bu ikisinden birini yapmış olması gerekmektedir.”

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat daha kıldı ve selam verdi. Sonra tekbir getirip secde etti. Sonra tekbir getirip secdeden kalktı. Sonra bir daha tekbir getirip bir daha secde etti. Bu secdeleri, namazdaki secdesi gibi veya daha uzun bir şekilde idi. Sonra secdeden kalktı ve teşehhüd okumadan selam verdi.

Bu da Mâlikilerin ve onlara muvafakat edenlerin: “Eğer namaz eksik kılınmışsa selamdan önce secde edilir” şeklindeki görüşünü çürütmektedir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd'dir.

Ebû Beşîr Seleme b. Alkame et-Temîmî el-Basrî, Muhammed b. Sîrîn'e sehiv secdelerinde teşehhüd olup olmadığını sorduğunda, Muhammed b. Sîrîn, Ebû Hureyre'nin hadisinde teşehhüdün olmadığını söylemiştir.

Ebû Dâvud, İbn Hibbân ve Hâkim'in rivayet ettiği İmrân b. Husayn'ın hadisi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına namaz kıldırıp sehvettiğine, sonra iki secde edip teşehhüd okuduğuna ve sonra da selam verdiği delâlet etmektedir.

Beyhakî, İbn Abdilberr ve başkaları bu rivayetin zayıf olduğunu söylemiştir. Eş'as'ın rivayetinin, hafızlardan birinin İbn Sîrîn'den rivayet ettiği hadise ve başkasının rivayet ettiği hadise muhalif olması sebebiyle Eş'as'ın yanlış olduğunu söylemişlerdir.

5 - باب مَنْ يُكَبِّرُ فِي سَجْدَتِي السَّهْوِ

5- SEHİV SECDELERİNDE TEKBİR GETİREN KİMSE

Namazında sehveden kimse, iki sehiv secdesinde tekbir getirir.

۱۲۲۹ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ إِحْدَى صَلَاتِي الْعِشِيِّ - قَالَ مُحَمَّدٌ وَأَكْثَرُ ظَنِّي الْعَصْرَ - رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى خَشَبَةٍ فِي مُقَدِّمِ الْمَسْجِدِ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا وَفِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُا وَخَرَجَ سَرْعَانِ النَّاسُ فَقَالُوا أَقْصَرَتْ الصَّلَاةُ وَرَجُلٌ يَدْعُوهُ النَّبِيُّ ﷺ ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالَ أَنْسَبَتْ أَمْ قَصُرَتْ فَقَالَ « لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصَرْ ». قَالَ بَلَى قَدْ نَسِيتَ . فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ كَبَّرَ فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ ، ثُمَّ وَضَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ . أطرافه ٤٨٢ ، ٧١٤ ، ٧١٥ ، ١٢٢٧ ، ١٢٢٨ ، ٦٠٥١ ، ٧٢٥٠ - تحفة ١٤٥٨٠

1229- "Hafs b. Ömer — Yezîd b. İbrâhîm — Muhammed" isnâdıyla Ebû Hureyre anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize aşıyy namazlarından bir namaz kıldırdı. —Muhammed: "Büyük ihtimal öğle namazı olduğunu söyledi" demiştir.— Ancak iki rekat kıldırdıktan sonra selam verdi. Sonra Mescid'in ön tarafına gitti ve orada bulunan bir tahtanın üzerine ellerini koydu. Cemaatin içinde Ebu Bekr ve Ömer de vardı, ancak bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sormaya çekindiler.

Genelde Mescid'den erken çıkanlar: "Namazda kısalma mı oldu?" demeye başladılar. Cemaatin içinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Zul-Yedeyn adıyla çağırdığı bir adam vardı. Bu adam: "Unuttun mu yoksa namaz mı kısaldı?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Ne unuttum, ne de namaz kısaldı" karşılığını verdi. Zul-Yedeyn: "Aksine unuttun" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat daha kıldırdı ve selam verdi. Sonra tekbir getirip normal secdeleri gibi veya biraz daha uzun olacak şekilde bir secde yaptı. Sonra başını kaldırıp tekbir getirdi. Sonra başını bir daha secdeye götürüp tekbir getirdi. Normal secdeleri gibi veya biraz daha uzun olacak şekilde bir secde daha yaptıktan sonra

başını kaldırıp tekbir getirdi.¹

Hafs, Hafs b. Amr b. el-Hâris b. Sahbere el-Havdî'dir.

Yezîd, Yezîd b. İbrâhîm et-Tusterî'dir.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn'dir.

Nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına *aşîyy* namazlarından olan öğle veya ikindi namazını kıldırdı. Muhammed b. Sîrîn: "Büyük ihtimal Ebû Hureyre öğle namazı olduğunu söyledi" demiştir.

İmrân'ın rivayetinde bu namazın ikindi namazı olduğu zikredilmiştir. Müslim'in, Yahya b. Ebî Kesîr kanalıyla Ebû Seleme'den olan rivayetinde ise öğle namazı olduğu zikredilmiştir. Buhârî'nin rivayetinde ise Sa'd b. İbrâhîm kanalıyla Ebû Seleme'den bu şekilde zikredilmiştir. Nevevî bu ihtilaf konusunda muhakkiklerden anlattığıyla: "Bu konuda ayrı iki kıssa vardır" diyerek cevap vermiştir. Ancak *Şerhu Takrîbi'l-esânîd*'de Ebû Hureyre'den nakledilen bu rivayetin tek bir kıssadan ibaret olduğunu ve buradaki şüphenin Ebû Hureyre'den kaynaklandığını söylemiştir.

Nesâî'nin İbn Avn kanalıyla Muhammed b. Sîrîn'den naklettiği rivayette: "Ebû Hureyre: «Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize *aşîyy* namazlarından olan öğle veya ikindi namazını kıldırdı. Ancak ben bu namazın hangi namaz olduğunu unuttum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize iki rekat kıldırdıktan sonra selam verdi» dedi" şeklindeki rivayeti bunu açıklamaktadır. İsnâdı sahih olan bu rivayette Ebû Hureyre şüphenin kendisine ait olduğunu bildirmiştir. Eğer durum böyle ise o zaman bu kıssa bir kıssadan ibarettir ve bu konuda iki kıssa yanı sıra iki ayrı olay yoktur. İbn Sîrîn'in rivayette: "Büyük ihtimal öğle namazı olduğunu söyledi" demesi, kendisinden kaynaklanan başka bir şüphedir. Ebû Hureyre de bunu kendisine başkasına anlattığı gibi anlatmıştır. Buhârî bunu başka bir isnâdla naklettiği bir rivayetinde İbn Sîrîn'in: "Ebû Hureyre bu namazın hangi namaz olduğunu söylemişti. Ancak ben unuttum" dediğini bildirmiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki rekat kıldırdıktan sonra selam vermiştir. Müslim'de rivayet edilen İmrân b. Husayn'ın hadisi: "Üç rekat kıldırdıktan sonra selam verdi" şeklindedir. Burada herhangi bir ihtilaf yoktur. Zira

¹ Hadis ayrıca 482, 714, 715, 1227, 1229, 6051, 7250'de geçmektedir. Müslim 573

Nevevî'nin muhakkiklerden naklettiği gibi bu konuda iki kıssa vardır. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mescid'in kible tarafına gitti ve ellerini orada bulunan bir tahtanın üzerine koydu. İbn Avn'ın rivayeti: "Ellerini kible tarafında enlemesine konulan bir tahtanın üzerine koydu" şeklindedir. Cemaatin içinde Ebu Bekr ve Ömer de vardı. Ancak Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) olan saygılarından ve kendisine itiraz etmenin büyük bir şey olmasından dolayı bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sormaya çekindiler.

Genelde Mescid'den erken çıkanlar hızlıca gelip birbirlerine namazın kısalıp kısalmadığını sormaya başladılar. Cemaatin içinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Zul-Yedeyn adıyla çağırdığı bir adam vardı. Bu adam ilim öğrenmeye olan hirsından dolayı: "Unuttun mu, yoksa namaz mı kısaldı?" diye sordu.

Ebû Bekir ve Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vâki olan bu durumu açıklayacağını bildikleri ve kendisinden çekindikleri için bunu sormaktan geri durmuştu. Sanırım bu kıssa da "Ey inanıp güvenenler (müminler)! Her şeyi sormayın; açıklansa hoşunuza gitmez" âyetinde olduğu gibi soru sormanın bu şekilde menedilmesinden sonra yaşanmıştı.

Bu durumu sadece Zul-Yedeyn sormamıştı. Ebû Dâvud ve Nesâî'nin sahih bir isnâdla Muâviye b. Hadîc'den olan rivayetlerinde Talha b. Ubeydillah'ın da bu soruyu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sorduğu zikredilmiştir. Ancak bu rivayette üç rekat kıldıktan sonra selam verdiği geçmektedir. Muhtemelen bu namaz, ikinci namazı idi. Bu şekilde de İmrân b. Husayn'ın rivayetine muvafık olmaktadır ve muhtemelen bu namazda Hirbâk ile birlikte Talha da bu soruyu sormuştur.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) unutmadığını ve namazın kısaltılmadığını söyleyince, Zul-Yedeyn aksine unuttuğunu söyledi. Çünkü ashâb Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sadece tebliğ edeceği şeylerde unutmasının caiz olmadığını bildikleri için namazın kısaltıldığı görüşünde değil de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) unuttuğu görüşünde idi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde unutması başkasında unutabileceğini göstermektedir.

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) namazı eksik kıldığı hatırlatılınca iki rekat daha kıldırdı. Ebû Dâvud bir rivayetinde: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı eksik kıldığına kanaat getirinceye kadar sehiv secdesi yapmadı” demiştir. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selam verdi. Sonra tekbir getirip normal secdeleri gibi veya biraz daha uzun olacak şekilde sehiv secdesi yaptı. Sonra başını secdeden kaldırıp tekbir getirdi. Sonra başını bir daha secdeye götürüp tekbir getirdi. Normal secdeleri gibi veya biraz daha uzun olacak şekilde bir secde daha yaptıktan sonra başını kaldırıp tekbir getirdi.

Burada da açık olarak görülmektedir ki secde için tekbir getirmek yeterlidir. Yani iftitah tekbiri getirmeye gerek yoktur. Ulemânın çoğunluğunun görüşü de bu yöndedir.

Kurtubî der ki: Mâlik'in dediği, sehiv secdesinden sonra selam verildiği konusuna muhalif değildir. Ancak secde tekbirinden önce iftitah tekbiri getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ebû Dâvud'un Hammâd b. Zeyd kanalıyla Hişâm b. Hassân'dan olan rivayetinde İbn Sîrîn'in: “Önce iftitah tekbiri getirdi ve sonra bir daha tekbir getirip sehiv secdesi yaptı” dediğini nakletmesi bunu güçlendirmektedir. Ayrıca Ebû Dâvud, Hammâd b. Zeyd dışında hiç kimsenin: “İftitah tekbiri getirdikten sonra bir daha tekbir getirdi” demediğini söylemiştir. Ebû Dâvud bu ziyade ile hadisin zayıflığına işaret etmiştir.

Başlık altındaki hadis, bize birçok faydalı şeyi öğretmektedir. Şâfiîler ve Mâlikiler bunu delil sayarak: “Namazdan olmayan birçok hareket sehiv konumundadır ve namazı bozmamaktadır” demiştir. Çünkü Mescid'den erken çıkanlar dışarı çıkmış ve yine sahih bir isnâdla rivayet edildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evine gitmiş ve geri gelmiştir. Başka bir rivayette de kible tarafında olan bir kütüğün yanına giderek ona yaslanmış ve parmaklarını birbirine geçirdikten sonra cemaatin yanına geri dönerek kalan namazı kıldırıştır. İşte bunlar da namazdan olmayan birçok şeylerdendir.

Ancak çok amelin namazı bozduğunu söyleyen kimse, İbnu's-Salâh'ın dediği ve Kurtubî'nin Mâlik'in öğrencilerinden aktardığı gibi bu amellerin çok olmadığını söylemektedir.

Şâfiî bu konuda: “Bu durumda unutan kişi, kasıtlı olarak davranan kişi gibidir. Bu sebeple sehvederek kişinin çok amel etmesi namazı bozar” demiştir.

Hadisin bütün ravileri Basralıdır.

١٢٣٠ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ الْأَسَدِيِّ حَلِيفِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ فِي صَلَاةِ الظُّهْرِ وَعَلَيْهِ جُلُوسٌ ، فَلَمَّا أَتَمَّ صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ فَكَبَّرَ فِي كُلِّ سَجْدَةٍ وَهُوَ جَالِسٌ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ ، وَسَجَدَهُمَا النَّاسُ مَعَهُ مَكَانَ مَا نَسِيَ مِنَ الْجُلُوسِ تَابَعَهُ ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ فِي التَّكْبِيرِ . أطرافه ٨٢٩ ، ٨٣٠ ، ١٢٢٤ ، ١٢٢٥ ، ٦٦٧٠ - تحفة ٩١٥٤

1230- "Kuteybe b. Saîd — Leys — İbn Şihâb — A'rec" isnâdıyla Abdulmuttalib oğullarının anlaşmalısı Abdullah b. Buhayne el-Esdî şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazını kılarken oturması gereken yerde kalkınca, namazın sonunda selam vermeden önce oturduğu yerde iki secde yaptı ve her secdede tekbir getirdi. Cemaat te unutulmuş oturma yerine o secdeleri Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber yaptılar."

İbn Cüreyc tekbir getirmek hakkındaki hadisi İbn Şihâb'dan rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd es-Sekaffî'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

A'rec, Abdurrahman b. Hürmüz'dür.

Abdullah, Hâris b. Abdilmuttalib'in kızı Buhayne'nin oğludur. Buhayne, Abdullah'ın veya babasının annesidir. Abdullah'ın babasının adı Mâlik b. el-Kışb Cundub el-Esdî'dir. Ancak doğrusu Abdulmuttalib anlaşmalısı şeklindedir. Zira dedesi, Muttalib b. Abdimenâf ile anlaşmalı idi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öğle namazını kılarken oturup teşehhüd okuması gereken yerde kalkınca cemaat te kendisiyle birlikte üçüncü rekata kalktı. Namazın sonunda selam vermeden önce oturduğu yerde iki sehiv secdesi yaptı ve her secdede tekbir getirdi. Cemaat te unutulmuş oturma

¹ Hadis ayrıca 829, 830, 1224, 1225, 6670'de geçmektedir.

yerine o secdeleri Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber yaptılar. Çünkü hades olması dışında imamın yanılması halinde cemaat te kendisine uyar. Ancak hades olması yani abdest bozulması durumunda cemaat kendisine uymaz.

İbn Cüreyc Abdulazîz b. Abdilmelik iki sehiv secdesinde tekbir getirmek hakkındaki hadisi İbn Şihâb'dan rivayet ederek Leys'e mutabaat etmiştir. Abdurrezzâk bu mutabaatı mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Bu hadis daha önce de Kişinin yanılarak farz namazın iki rekatından oturmuyarak kalkması başlığı altında da zikredilmişti.¹

٦ - بَابُ إِذَا لَمْ يَذْرِ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا ، سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ

6- KİŞİNİN ÜÇ REKAT MI, YOKSA DÖRT REKAT MI KILDIĞINI BİLMEMESİ HALİNDE OTURDUĞU HALDE İKİ SECDE ETMESİ

١٢٣١ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الدُّسْتَوَائِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا نُودِيَ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ الْأَذَانَ ، فَإِذَا قُضِيَ الْأَذَانُ أَقْبَلَ ، فَإِذَا نُتِيَ بِهَا أَدْبَرَ فَإِذَا قُضِيَ التَّوْبِ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ اذْكُرْ كَذَا وَكَذَا مَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرْ حَتَّى يَظُلَّ الرَّجُلُ إِنْ يَذَرِي كَمْ صَلَّى ، فَإِذَا لَمْ يَذْرِ أَحَدُكُمْ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ » أطرافه ٦٠٨ ، ١٢٢٢ ، ١٢٣٢ ، ٣٢٨٥ - تحفة

١٥٤٢٣

1231- “Muâz b. Fadâle — Hişâm b. Ebî Abdillâh ed-Destuvâi — Yahya b. Ebî Kesîr — Ebû Seleme” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Namaz için ezan okunduğu zaman, şeytan ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerak kaçır. Ezan bitince tekrar geri gelir. Namaz için kâmet edilince

¹ Müslim 570

yine arkasını dönüp kaçır. Kamet bittiğinde yine gelir ve kişi ile nefsi arasına sokulup ona: «Filan ve filan şeyi hatırla» diyerek, namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlatır da, neticede insan kaç rekat namaz kıldığını bilemez olur. Sizden biri üç rekat mı yoksa dört rekat mı kıldığını bilemediği zaman, oturur haldeyken iki secde etsin.”¹

Muâz, Muâz b. Fadâle ez-Zehrânî’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdîrrahman’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), namaz için ezan okunduğu zaman, şeytanın ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerak kaçtığını söylemiştir.

Muhtemelen arkasını dönmek ile uzaklara gitmesi değil de, ezanı işitmemesi için kulaklarını tıkayıp çokça yellenmesi kastedilmektedir. Ancak Müslim’in Câbir’den: “Şüphesiz ki şeytan ezan sesini işittiği zaman Revhâ denilen yere kadar uzaklaşır” şeklinde merfû olan rivayeti, şeytanın uzaklara gittiğine delâlet etmektedir. Süleymân yani A’miş der ki: “Kendisine Revhâ’yı sorduğumda: «Medine’den otuz altı mil uzaktadır» karşılığını verdi.”

Tîbî der ki: “Şeytanın ezan sesini işitince kendini meşgul etmesi kulağı dolduran ve başka ses işitmeye mani olan sese benzetilmiştir. Sonra buna, çirkinliğini beyân için yellenme denilmiştir.”

Ezan bitince şeytan tekrar geri gelir. Namaz için kâmet edilince yine arkasını dönüp kaçır. Kamet bittiğinde yine gelir ve kişi ile nefsi arasına sokulup ona namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlatır da, neticede insan kaç rekat namaz kıldığını bilemez olur.

Mühelleb der ki: “Şeytan ezan vakti kaçır ve namaz vakti geri gelir. Herkesin Arafat’ta teşehhüd ve tevhidi ilan ettiği gibi, teşehhüd ile tevhid ilanını duyunca ve rahmetin indirildiğini görünce onları yollarından geri döndürmekten ümidini keser. Bunların sevabı ile Allah’ın onlara ihsanda bulunması karşısında hayal kırıklığına uğrar ve korkudan dolayı artık ne yaptığını bilemez.”

Veya geri gelmesi ile Allah’ın emrine muhalif olmak ve masiyete devam etmek için orada kalması kastedilmektedir. Namaz vakti olduğunda şeytan

¹ Hadis ayrıca 608, 1222, 1232, 3285’de geçmektedir. Müslim 389

da orada hazır bulunur. Ancak namaza iştirak etmez ve namaz kılanların namazını bozmaya çalışır. Namaz vaktinde hazır bulunması da masiyet açısından kendisi için orayı tamamen terketmesinden daha elverişlidir. Namazda hazır bulunması da ezandan kaçması gibidir.”

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin üç rekat mı, yoksa dört rekat mı kıldığını bilemediği zaman, az olanını tamamlayarak oturur haldeyken selam vermeden önce iki secde yapmasını söylemiştir. Müslim’in rivayetine göre Ebû Saîd’in hadisi de: *“Sizden biri namazında kaç rekat kıldığı konusunda şüpheye düşerse şüphesini bıraksın ve şüphesinin ağır bastığı yönde namazını tamamlayıp iki secde etsin ve selam versin”* şeklindedir. Ebû Hureyre’nin rivayeti de bu yönde yorumlanmıştır.

Secde etmenin mânâsının ne olduğu söylenmektedir. Secde etmek tereddüdü gidermek demektir. Eğer namazda bir ziyade varsa, secde o ziyadeyi gidermektedir. Aksi takdirde kişi tereddüd içinde kalır ve tereddüd niyeti zayıflatır. Bu durumda kişi başkasının dediği yönde değil, yakın ile inandığı doğrultuda amel eder. Çünkü tereddüd eden kendisidir. Bu da hâkimin bir hüküm verip verdiği hükmü unutmaması gibidir ki burada şahitlerin dediği değil, hakim verdiği hüküm geçerli sayılır.

۷ - بَابُ السَّهْوِ فِي الْقَرَضِ وَالتَّطَوُّعِ

7- FARZ VE NAFİLE NAMAZDA YANILMAK

وَسَجَدَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ وَتَرِهِ .

İbn Abbâs, vitir namazını kıldıktan sonra iki secde etmiştir.

Farz ve nafilâ namazlarda sehvetmenin hükmü. İbn Abbâs’ın vitir namazını kıldıktan sonra iki secde ettiğini İbn Ebî Şeybe, sahîh bir isnâdla Ebû'l-Âliye'den mevsûl olarak rivayet etmiştir. İbn Abbâs bunu sünnet olarak görmekteydi. Bu da bunun farz hükmünde olduğuna delâlet etmektedir.

١٢٣٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ

عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ

يُصَلِّيَ جَاءَ الشَّيْطَانُ فَلَبَسَ عَلَيْهِ حَتَّى لَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى ، فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ فَلْيَنْجُدْ
سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ . أطرافه ٦٠٨ ، ١٢٢٢ ، ١٢٣١ ، ٣٢٨٥ - تحفة ١٥٢٤٤

1232- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — İbn Şihâb — Ebû Seleme b. Abdurrahman” isnâdıyla Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Sizden biri kalkıp namaza durduğu zaman şeytan gelip namazını karıştırır ve neticesinde o kimse kaç rekat kıldığını bilemez. Sizden biri bu karışıklığı hissettiği zaman oturur haldeyken iki secde etsin.”¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes’tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin farz veya nafile namaza durması halinde şeytanın gelip namazını karıştırdığını ve neticesinde o kişinin kaç rekat kıldığını bilemez hale geldiğini söylemiştir.

Bu konuda: “Bir önceki rivayette namaz için ezan okunmasının ve kâmet getirilmesinin zikredilmesi, bu namazın farz namaz olduğunu gösterir” denilebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “O zamanda nafile namazın da kılınmasının istenmiş olmasından dolayı böyle olması bu namazın nafile namazı ile alakasız olduğunu göstermez. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her iki ezan yani ezan ile kâmet arasında bir namaz olduğunu bildirmiştir.

Şeytan gelip namazını karıştırır ve neticesinde o kimse kaç rekat kıldığını bilemez. Kişi böylesi bir karışıklığı hissettiği zaman oturur haldeyken iki secde yapar.

Ulemânın çoğunluğu da tatavvu (nafile) namazında karıştırma olduğu zaman sehiv secdesi edileceği görüşündedir. Ancak İbn Sîrîn ve Katâde bu görüşte değildir.

¹ Hadis ayrıca 608, 1222, 1231, 3285’de geçmektedir. Müslim 389

۸ - باب إِذَا كُلَّمْ وَهُوَ يُصَلِّي فَأَشَارَ بِيَدِهِ وَاسْتَمَعَ

8- KİŞİNİN NAMAZ KILARKEN KONUŞTURULMASI VE ELİYLE İŞARET EDİP KONUŞULANI DİNLEMESİ

Kişiye namaz kılarken konuşulur ve eliyle işaret edip konuşulanı dinlerse namazı bozulmaz.

۱۲۳۳ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عُمَرُو عَنْ بُكَيْرٍ عَنْ كُرَيْبٍ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَالْمِسْوَرَةَ بْنَ مَخْرَمَةَ وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَزْهَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - أَرْسَلُوهُ إِلَى عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَقَالُوا اقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنَّا جَمِيعًا وَسَلِّمْ عَنْ الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ وَقُلْ لَهَا إِنَّا أَخْبَرْنَا أَنَّكَ تُصَلِّينَهُمَا وَقَدْ بَلَّغْنَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْهَا وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَكُنْتُ أَضْرِبُ النَّاسَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْهُمَا فَقَالَ كُرَيْبٌ فَدَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَبَلَّغْتُهَا مَا أَرْسَلُونِي فَقَالَتْ سَلْ أُمَّ سَلَمَةَ فَخَرَجْتُ إِلَيْهِنَّ فَأَخْبَرْتُهُنَّ بِقَوْلِهَا فَرَدُّونِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ بِمِثْلِ مَا أَرْسَلُونِي بِهِ إِلَى عَائِشَةَ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَنْهَى عَنْهَا ثُمَّ رَأَيْتُهُ يُصَلِّيهِمَا حِينَ صَلَّى الْعَصْرَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى وَعِنْدِي نِسْوَةٌ مِنْ بَنِي حَرَامٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ الْجَارِيَةَ فَقُلْتُ قُومِي بِجَنِّهِ قُولِي لَهُ تَقُولُ لَكَ أُمُّ سَلَمَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِعْتُكَ تَنْهَى عَنْ هَاتَيْنِ وَأَرَاكَ تُصَلِّيهِمَا فَإِنْ أَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخِرِي عَنْهُ فَفَعَلْتُ الْجَارِيَةُ فَأَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخَرْتُ عَنْهُ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ « يَا بِنْتُ أَبِي أُمَيَّةَ سَأَلْتِ عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ وَإِنَّهُ أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ فَشَغَلُونِي عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَهُمَا هَاتَانِ » طرفه ۴۳۷۰ - تحفة

ل ۱۱۲۷۹، ۱۸۲۰۷، ۱۹۶۸۵، ۱۷۵۷۱

1233- "Yahya b. Süleymân — İbn Vehb — Amr" isnâdıyla Bukeyr şöyle demiştir: İbn Abbâs, Misver b. Mahrame ve Abdurrahman b. Ezher, Bukeyr'i Hz. Âişe'ye gönderdiler. Bukeyr'e: "Bizden ona selam söyle ve kendisine ikinci namazının farzından sonraki iki rekat nafile

namazın hükmünü sorarak: «Bize bu namazı senin kılmakta olduğun haberi ulaştı. Oysa bize Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekat namazdan menettiği haberi de ulaştı» de" dediler. İbn Abbâs: "Ben, Ömer b. el-Hattâb ile birlikte bu iki rekatı kılanları döverdim" demiştir.

Kureyb der ki: Hz. Âişe'nin yanına girdim ve benimle yolladıkları haberi kendisine ilettim. Hz. Âişe bana: "Sen bunu Ümmü Seleme'ye sor" dedi. Bunun üzerine Hz. Âişe'nin yanından çıktım ve beni gönderenlere gelip, Hz. Âişe'nin cevabını onlara bildirdim. Onlar da beni Hz. Âişe'ye gönderdikleri gibi Ümmü Seleme'ye gönderdiler.

Ümmü Seleme şöyle dedi: Ben, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı yasakladığını işittim. Ancak kendisini ikinci namazını kıldığında bu namazı kılariken gördüm. Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci namazını kıldıktan sonra odama girdi. Fakat yanımda Ensâr'dan, Harâm oğullarından kadınlar bulunmaktaydı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekatı kılmaya başlayınca kendisine bir kız gönderdim ve ona: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında dur ve: «Ümmü Seleme: "Ey Allah'ın Resûlü! Senin şu iki rekat namazdan menettiğini işittim. Ancak senin onları kıldığını görüyorum" diyor» de. Eğer sana eliyle işaret ederse, yanından geri çekil" dedim. Kız bu emrimi yerine getirince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle işaret etti ve kız da geri çekildi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazını bitirince: "Ey binti Ebî Umeyye! İkinci namazından sonra kıldığım iki rekat namazı sormuşsun. Abdulkays kabilesinden bir takım insanlar bana gelmiş ve beni meşgul edip öğle namazından sonraki iki rekattan alıkoymuşlardı. Kıldığım iki rekat, öğlenin o iki rekatıdır" buyurdu.

Yahya, Yahya b. Süleymân yani İbn Yahya el-Cu'fî'dir.

İbn Vehb, Abdullah'tır.

Amr, Amr b. el-Hâris'tir.

Bukeyr, Bukeyr b. Abdillâh b. el-Eşec'dir.

Kureyb, İbn Abbâs'ın azatlısıdır.

İbn Abbâs, Misver b. Mahrame ez-Zührî ve Abdurrahman b. Avf'ın amcası Abdurrahman b. Ezher el-Kureşî ez-Zührî, Bukeyr'i Hz. Âişe'ye gönderdiler.

Bukeyr'e, Hz. Âişe'ye kendilerinden selam söylemesini, kendisine ikinci namazının farzından sonraki iki rekat nafile namazın hükmünü sorarak kendisinin bu namazı kılmakta olduğu haberinin kendilerine ulaşmasıyla birlikte Allah Resûlü'nün de (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekat namazdan menettiği haberinin kendilerine ulaştığı haberini vermesini söylediler.

Bu haberi kendilerine ulaştıran kişinin Abdullah b. ez-Zübeyr olduğu söylenmektedir.

Bu da bu haberi Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işitmediklerine işaret etmektedir. İbn Abbâs daha önce Namaz Vakitleri konusunda: "Bana göre en çok razı olunanı Ömer olmak üzere kendilerinden razı olunmuş birçok adam var ki, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci namazından sonra gün batıncaya kadar namaz kılmaktan menetmiş olduğuna benim yanımda şahadet etmişlerdir" şeklinde zikredilen hadiste olduğu gibi, bu haberi ulaştıran kişinin adını bildirmiştir.

İbn Abbâs, Ömer b. el-Hattâb ile birlikte bu iki rekata kılanları dövdüğünü söylemiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin Zührî kanalıyla bildirdiğine göre Sâib b. Yezîd: "Ömer'in ikinci namazından sonra namaz kıldığı için Münkedir'e vurduğunu gördüm" demiştir.

Kureyb, Hz. Âişe'nin yanına girip kendisine söylenenleri ona iletti. Hz. Âişe kendisine bunu Ümmü Seleme'ye sormasını söyledi. Bunun üzerine Kureyb, Hz. Âişe'nin yanından çıkıp kendisini gönderenlere gelerek Hz. Âişe'nin cevabını onlara bildirdi. Onlar da kendisini Hz. Âişe'ye gönderdikleri gibi Ümmü Seleme'ye gönderdiler.

Kureyb, Ümmü Seleme'ye gidince Ümmü Seleme, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu namazı yasakladığını işittiğini, ancak Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci namazını kıldığında bu namazı kılarken gördüğünü ve bir gün Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci namazını kıldıktan sonra odasına girdiğini, fakat yanında Ensâr'dan, Harâm oğullarından kadınlar bulunduğunu, Resûlullah'ın da (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki rekata kılmaya başladığını söyledi. Sonra kendisine bir kız gönderdiğini ve kıza Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında durup "Ümmü Seleme: «Ey Allah'ın Resûlü! Senin ikinci namazından sonraki şu iki rekat namazdan menettiğini işittim. Ancak senin onları kıldığını görüyorum" diyor» de. Eğer sana eliyle işaret ederse,

yanından geri çekil” dediğini söyledi.

Hâfız İbn Hacer: “Bu kızın ismini bulabilmiş değilim” demiştir. Muhtemelen bu kız Ümmü Seleme’nin kızı Zeyneb’dır. Fakat Buhârî, *Meğâzi*’de olan rivayetinde: “Ona işlerimizi gören kişiyi gönderdim” ibaresi geçmiştir.

Kız Ümmü Seleme’nin emrini yerine getirince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle işaret etmiş ve kız geri çekilmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazını bitirince de: “*Ey binti Ebî Umeyye!*” diye seslenerek ve ikinci namazından sonra kıldığı iki rekat namazı sorduğunu zikrederek, Abdulkays kabilesinden bir takım insanların kendisine gelip meşgul ederek öğle namazından sonraki iki rekattan alıkoyduklarını, kıldığı iki rekatin da öğle namazının iki rekâtı olduğunu bildirmiştir. Ebû Umeyye, Ümmü Seleme’nin babasıdır ve adı Süheyl veya Huzeyfe b. el-Muğîre el-Mahzûmî’dir. Buhârî, *Meğâzi*’de olan rivayetinde Abdulkays kabilesinden bir takım insanların Müslüman olmak için Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğini söylemiştir. Tahâvî ise başka bir kanalla Abdulkays kabilesinden bir takım insanların Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) mal ile geldiklerini söylemiştir.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) âdeti ibadet olarak bir amel işlediği zaman o ibadeti asla bırakmazdı. “Kız bu emrimi yerine getirince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle işaret etti ve kız da geri çekildi” lafzı başlığa işaret eden yerdir.

Hadisin ravileri Kûfeli, Mısırlı ve Medinelidir. İçinde ikisi erkek ikisi de kadın olmak üzere dört sahâbi bulunmaktadır. Buhârî ayrıca bunu *Meğâzi* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim² ve Ebû Dâvud, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۹ - باب الإِشَارَةِ فِي الصَّلَاةِ

9- NAMAZDA İKEN İŞARET ETMEK

قَالَ كُرَيْبٌ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . تحفة ١٨٢٠٧

¹ 4370’de gelecektir.

² Müslim 834

Bu konudaki hadisi Kureyb, Ümmü Seleme kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aktarmıştır.

١٢٣٤ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَلَغَهُ أَنَّ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ كَانُوا يَنْهَوْنَهُمْ شَيْءٌ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّحُ بَيْنَهُمْ فِي أَنْاسٍ مَعَهُ ، فَحَبَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَحَاطَتِ الصَّلَاةُ فَجَاءَ بِلَالٌ إِلَى أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ حَبَسَ وَقَدْ حَاطَتِ الصَّلَاةُ فَهَلْ لَكَ أَنْ تَوْمَ النَّاسَ قَالَ نَعَمْ إِنْ شِئْتَ . فَأَقَامَ بِلَالٌ وَتَقَدَّمَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَكَبَّرَ لِلنَّاسِ وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْشِي فِي الصُّفُوفِ حَتَّى قَامَ فِي الصَّفِّ ، فَأَخَذَ النَّاسُ فِي التَّصْفِيقِ ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ ، فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّفَتَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِأَمْرِهِ أَنْ يُصَلِّيَ ، فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَدَيْهِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَرَجَعَ الْقَهْقَرَى وَرَأَاهُ حَتَّى قَامَ فِي الصَّفِّ ، فَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى لِلنَّاسِ فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ « يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَا لَكُمْ حِينَ نَابَكُمْ شَيْءٌ فِي الصَّلَاةِ أَخَذْتُمْ فِي التَّصْفِيقِ ، إِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ ، مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ اللَّهِ . فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ حِينَ يَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ إِلَّا التَّفَتَ ، يَا أَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ لِلنَّاسِ حِينَ أَشْرْتُ إِلَيْكَ » فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - مَا كَانَ يَنْبَغِي لِابْنِ أَبِي قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . أَطْرَافَهُ

٦٨٤، ١٢٠١، ١٢٠٤، ١٢١٨، ٢٦٩٠، ٢٦٩٣، ٧١٩٠ - تحفة ٤٧٧٦

1234- "Kuteybe b. Saîd — Yakûb b. Abdirrahman — Ebû Hâzım" isnâdıyla Sehl b. Sa'd anlatıyor: "Amr b. Avf oğulları arasında bir sorun çıktığı haberi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ulaşmış ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerden birkaç kişiyle aralarını bulmak için gitmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dönmekte gecikip namaz vakti gelince Bilâl, Ebû Bekir'e geldi ve: «Ey Ebû Bekir! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha

gelmedi, cemaate namazı sen kıldırır mısın?» dedi. Ebû Bekir: «İstersen kılalım» karşılığını verdi. Bilâl kâmet getirince Ebû Bekir öne geçip tekbir getirdi ve namaza başladı. Cemaat namazdayken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve safları yararak öne geçip safta durdu. Cemaat el çırparak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği konusunda Ebû Bekir'i uyardı. Ebû Bekir de namazdayken etrafına hiç bakmazdı. Ancak cemaatin daha çok el çırpıp durduğunu duyunca dönüp baktı ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördü. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) «Yerinde kal!» anlamında ona işaret etti. Ebû Bekir de ellerini kaldırıp Allah'a hamdetti. Sonrasında gerisin geri çekilip arkasındaki safta durdu. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip cemaate namazı kıldırdı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdiğinde cemaate doğru dönüp şöyle buyurdu: *«Ey cemaat! Neden namaz içinde iken size bir şey arız olduğu zaman el çırpıyorsunuz? Namazda el çırpmayı kadınlar yapar. Biriniz namazda birini uyaracağı zaman "Sübhânallah" desin. Muhakkak ki, Sübhânallah denildiği zaman, onu işiten kimse yüzünü çevirip bakar. Ey Ebû Bekir! Sana işaret ettiğim zaman seni cemaate namaz kıldırmandan meneden neydi?»* diye sordu. Ebû Bekir: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) varken İbn Ebî Kuhâfe'nin önde namaz kılması yakışık almaz» karşılığını verdi.¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd b. es-Sekaffî'dir.

Yâkûb, Yâkûb b. Abdirrahman b. Muhammed b. Abdillâh el-Kârî el-Medînî'dir.

Ebû Hâzım, Seleme b. Dînâr el-Medenî el-A'rec'tir.

Sehl, Sehl b. Sa'd es-Sâidî el-Ensârî'dir.

Kubâ halkından olan Amr b. Avf oğulları arasında bir sorun çıktığı ve birbirlerini taşıdıkları haberi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ulaşmış ve Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerden birkaç kişiyle aralarını bulmak için gitmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dönmekte gecikip namaz vakti gelince müezzin Bilâl, Ebû Bekir'e gelip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Amr b. Avf b. el-Hâris oğullarının yanından henüz gelmediğini ve cemaate namazı

¹ Hadis ayrıca 684, 1201, 1204, 1218, 2690, 2693, 7190'de geçmektedir. Müslim 684

kendisinin kıldırıp kıldırmayacağını sordu. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gecikmesi halinde Bilâl'e, Ebû Bekir'e namazı kıldırmasını söylemesini emretmişti. Ebû Bekir de istemeleri halinde kıldıracağını söyledi.

Bunun üzerine Bilâl kâmet getirdi. Ebû Bekir öne geçerek tekbir getirip namaza başlayınca, cemaat te tekbir getirip namaza başladı. Cemaat namazdayken Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve safları yararak öne geçip ilk safta durdu. Cemaat el çırparak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiği konusunda Ebû Bekir'i uyardı. Ebû Bekir de namazdayken bakınmanın yasak olduğunu bildiğinden etrafına hiç bakmazdı. Ancak cemaatin daha çok el çırttığını duyunca dönüp baktı ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), yerinde kalıp cemaate namazı kıldırması için Ebû Bekir'e işaret etti. Ebû Bekir de ellerini kaldırıp sesli bir şekilde veya şükredercesine semaya bakarak Allah'a hamdetti.

Sonra gerisin geri çekilip arkasındaki safta durdu. Ancak Ebû Bekir'in Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yapmasını istemesinin vacip olması bâbından değil de kendisine değer vermesinden dolayı olduğunu anlamış olmasından dolayı geri çekilmesi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) muhalefet değildir. Bunun üzerine Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) öne geçip namazın kalanını kıldırdı.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirdiğinde cemaate doğru dönüp: *"Ey cemaat! Neden namaz içinde iken size bir şey arız olduğu zaman el çırpıyorsunuz? Namazda el çırpmayı kadınlar yapar. Biriniz namazda birini uyaraacağı zaman «Sübhânallah» desin. Muhakkak ki, Sübhânallah denildiği zaman, onu işiten kimse yüzünü çevirip bakar. Ey Ebû Bekir! Sana işaret ettiğim zaman seni cemaate namaz kıldırmandan meneden neydi?"* diye sordu. Ebû Bekir: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) varken İbn Ebî Kuhâfe'nin önde namaz kılması uygun düşmez» karşılığını verdi. Ebû Kuhâfe'nin adı Osman b. Âmir'dir. Ebû Bekir'in kendini İbn Ebî Kuhâfe diye takdim etmesi, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında kendi mertebesini küçük gördüğü içindir. Zira imamlık ta bir nevi liderlik konumunda olduğu için faziletli bir makamdır.

۱۲۳۵ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنَا الثَّوْرِيُّ عَنْ هِشَامٍ عَنْ فَاطِمَةَ عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - وَهِيَ تُصَلِّي قَائِمَةً وَالنَّاسُ

قِيَامٌ فَقُلْتُ مَا شَأْنُ النَّاسِ فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا إِلَى السَّمَاءِ . فَقُلْتُ آيَةٌ . فَقَالَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ نَعَمْ .

أطرافه ٨٦ ، ١٨٤ ، ٩٢٢ ، ١٠٥٣ ، ١٠٥٤ ، ١٠٦١ ، ١٣٧٣ ، ٢٥١٩ ، ٢٥٢٠ ،

٧٢٨٧ تحفة ١٥٧٥٠

1235- “Yahya b. Süleymân — İbn Vehb — Sevrî — Hişâm — Fâtıma” isnâdıyla Esmâ şöyle demiştir: Hz. Âişe’nin yanına girdiğimde dikilmiş namaz kılıyor olduğunu gördüm. İnsanlar da ayakta namaz kılıyordu. Kendisine: “Halkın neyi var?” dediğimde, başıyla gökyüzüne işaret etti. Kendisine: “Âyet (doğa üstü bir olay) mıdır?” dediğimde, yine başıyla: “Evet” diye işaret etti.¹

Yahya, Yahya b. Süleymân el-Cu’fî el-Kûfî’dir. Mısır’a gelip oraya yerleşmiştir.

İbn Vehb, Abdullah’tır.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

Hişâm, Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Fâtıma, Fâtıma binti’l-Münzir b. ez-Zübeyr’dir.

Esmâ, Esmâ binti Ebû Bekir es-Sıddîk’tir.

Esmâ, Hz. Âişe’nin yanına girdiğinde onun namaz kılıyor olduğunu gördü. İnsanlar da dikilmiş namaz kılıyordu. Kendisine insanlara ne olduğunu sorduğunda, Hz. Âişe başıyla gökyüzünü gösterdi. Kendisine bunun insanlara bir semavi azap alâmeti olup olmadığını sorunca da, Hz. Âişe yine başıyla evet anlamında işaret etti.

Bu hadis, kişinin el veya baş işaretiyle soruyu cevaplandırması başlığı altında zikredilen hadisten bir kısımdır.

١٢٣٦ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ

اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ جَالِسًا ،

¹ Hadis ayrıca 86, 184, 922, 1053, 1054, 1061, 1373, 2519, 2520, 7287’de geçmektedir. Müslim 905

وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ اجْلِسُوا فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ « إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا » . أطرافه ٦٨٨ ، ١١١٣ ، ٥٦٥٨ - تحفة ١٧١٥٦ ،

1236- "İsmâîl — Mâlik — Hişâm" isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olduğu halde kendi evinde namazı oturarak kıldırdı. Bu namazı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında bazı kimseler oturarak kılarken bazı kimseler de ayakta kıldılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onlara: "Oturun" diye işaret etti. Namazı bitirince de: "İmam ancak kendisine uyulsun diye imam yapılmıştır. İmam rükûya vardığında sizde rükûya varın, rükûdan kalktığı zaman da siz de kalkın" buyurdu.

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys'tir.

Mâlik, imam Mâlik'tir.

Hişâm, Hişâm b. Urve'dir.

Hişâm'ın babası, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe'den nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olduğu bir gün evinde namazı oturarak kıldırdı. Bu namazı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında bazı kimseler oturarak kılarken bazı kimseler de ayakta kıldılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara oturun diye işaret etti. Namazı bitirince de imamın ancak kendisine uyulsun diye imam yapıldığını, imam rükûya vardığında cemaatinde rükûya varmasını, rükûdan kalktığı zaman da cemaatin de kalkmasını söyledi.

Bu hadis daha önce de "imam ancak kendisine uyulsun diye imam yapılmıştır" başlığı altında zikredilmişti.¹

¹ Hadis ayrıca 688, 1113, 5658'de geçmektedir. Müslim 412

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

۳۳ - کتاب الجنائز

23. CENAZELER KİTABI

۱ - باب في الجنائز ، وَمَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

1- CENAZELER VE SON SÖZÜ “LÂ İLÂHE İLLALLAH” OLAN KİMSE

وَقِيلَ لِرُوحِ بْنِ مُبَيِّهٍ أَلَيْسَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ قَالَ بَلَى ، وَلَكِنْ لَيْسَ مِفْتَاحُ إِلَّا لَهُ
أَسْنَانٌ ، فَإِنْ جِئْتَ بِمِفْتَاحٍ لَهُ أَسْنَانٌ فَتُحْكَ لَكَ ، وَإِلَّا لَمْ يُفْتَحْ لَكَ .

Vehb b. Münebbih'e: "Cennetin anahtarı «Lâ ilâhe illallah» değil midir?" denilince, Vehb: "Evet, ancak her anahtarın kesinlikle dişleri vardır. Eğer dişleri bulunan bir anahtarla gelirsen o kapı sana açılır, yoksa açılmaz" demiştir.

Cenaze, üzerinde meyyit bulunan tabuta denir. Başka bir kavle göre de eğer tabutta meyyit olmazsa ona sadece tabut denilir. Ezherî: "Meyyit kefenlenmiş olarak tabutun üzerine konulmadıktan sonra ona cenaze denilmez" demiştir.

Dünyadan ayrılırken son sözü "Lâ ilâhe illallah" olan kimse cennete girer. Ebû Dâvud bunu hasen bir isnâdla rivayet etmiştir. Hâkim de sahih bir isnâdla rivayet etmiştir.

Müslim'in başka bir kanalla Ebû Hureyre'den olan rivayeti: "Ölülerinize *Lâ ilâhe illallah* demeyi telkin ediniz" şeklindedir. Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde: "Burada ölüm anı kastedilmektedir" demiştir. "Ben şarap sıkıdığımı

gördüm¹ buyruğunda olduğu gibi burada kişi varacağı şey ile adlandırılmaktadır. Ölüm anında olan kişi sadece “Lâ ilâhe illallah” ile telkin edilir. “Muhammedun Resûlullah” ifadesi ile telkin edilmez. Yine bu konuda: “Burada tevhid kastedilmekte olduğu için «Muhammedun Resûlullah» ifadesi ile de telkin edilir” denilmiştir.

Esnevî bu konuda: “Eğer kişi kafir ise iki Şehadeti etmesi yönünde telkin edilir” demiştir.

Vehb b. Münebbih’e cennetin anahtarının «Lâ ilâhe illallah» yani (tek) şehadet kelimesi olduğu söylenince, Vehb: “Evet” diyerek cennet anahtarının “Lâ ilâhe illallah” olduğunu, her anahtarın kesinlikle dişlerinin olduğunu, ancak dişleri bulunan bir anahtarla gelinmesi halinde kapının açılacağını, aksi takdirde oraya ilk gelindiğinde tam olarak açılmayacağını söylemiştir.

Burada anahtarın dişleri ile tevhide bağlı olan kurtarıcı ameller kastedilmektedir. Kendisiyle kapalı şeylerin açılması ve zorların kolaylaştırılması sebebiyle anahtar dişlerine benzetilmiştir.

Zerkeşî: “Anahtarın dişleriyle İslam’ın beş temel esası kastedilmektedir” demiştir.

Büyük günahlar işleyenlerin hükmü Allah’ın dilemesindedir. Ancak samimiyetle: “Lâ ilâhe illallah” diyen kimse, cennet kapısına dişleri olan anahtarla gelmiş olur. “Lâ ilâhe illallah” demekle birlikte büyük günahlar işleyenlerden ve bu günahlara devam edenlerden olan kimse ise anahtarının dişleri zayıf olarak gelmiş olur. Bu sebeple de kapının açılması yani cennete girmesi uzun bir süre azap çektikten sonra gerçekleşir.

İbn İshâk, Sîre’de bunu merfû olarak: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Alâ b. el-Hadramî’yi Yemen’e vali olarak gönderirken: «*Sana cennetin anahtarını soracak olurlarsa, cennetin anahtarının “Lâ ilâhe illallah” olduğunu söyle*» buyurdu” şeklinde rivayet etmiştir.

Beyhakî, Şuab’da bunu Muâz b. Cebel’den: “*Dişleri olmayan bir anahtardır. Dişleri olan bir anahtarla gelirsен kapı açılır. Ancak dişleri olmayan bir anahtarla gelirsен açılmaz*” ziyadesiyle yine merfû olarak rivayet etmiştir.

¹ Yusuf Sur. 36

Bu ziyade, İbn Vehb'in cevabına benzemektedir. Muhtemelen İbn Vehb'in cevabı Muâz'ın hadisi ile idrac edilmiştir.

۱۲۳۷ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ حَدَّثَنَا وَاصِلُ الْأَحَدَبِ عَنِ الْمُعَرُّورِ بْنِ سُؤَيْدٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي فَأَخْبَرَنِي - أَوْ قَالَ بَشَّرَنِي - أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ » قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قَالَ « وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ » أَطْرَافُهُ ١٤٠٨ ، ٢٣٨٨ ، ١١٩٨٢ تحفة ٧٤٨٧ ، ٦٤٤٤ ، ٦٤٤٣ ، ٦٢٦٨ ، ٥٨٢٧ ، ٣٢٢٢

1237- “Mûsa b. İsmâîl — Mehdî b. Meymûn — Vâsîl el-Ahdeb — Ma'rûr b. Suveyd” isnâdıyla Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bana Rabb'im katından biri geldi ve ümmetimden her kim Allah'a hiçbir şirk koşmayarak ölürse, o kimsenin cennete gireceğini haber verdi*” veya: “*bununla beni müjdeledi*” buyurdu. Ben: “Zina etse hırsızlık yapsa bile mi?” diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Zina etse ve hırsızlık yapsa bile” cevabını verdi.¹

Mûsa, Mûsa b. İsmâîl el-Minkarî et-Tebûzekî'dir.

Vâsîl, Vâsîl b. Hayyân el-Ahdeb'dir.

Ebû Zer, Ebû Zer Cundub b. Cunâde'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) rüyasında Rabbi katından Cibrîl'in kendisine gelerek ümmetinden Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayarak ölen her kişinin cennete gireceğini haber verdiğini veya kendisini bununla müjdelediğini bildirmiştir. Şirki terketmek ise tevhidin gerekli olduğunu göstermektedir.

Ebû Zer, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin zina edip hırsızlık etmiş olması halinde de cennete girip girmeyeceğini sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), kişi zina etse de, hırsızlık yapsa da cennete gireceğini söylemiştir.

Burada şart edatına bakarak zina etmeyip hırsızlık yapmayan kişinin

¹ Hadis ayrıca 1408, 2388, 3222, 5827, 6268, 6443, 6444, 7487'de geçmektedir. Müslim

cennete giremeyeceği söylenemez. Aksine zina etmeyip hırsızlık yapmayan kimse cennete girmekte daha önceliklidir.

Büyük günahlar iki çeşittir. Zira hak, ya Allah'ın ya da kulların hakkıdır. Kişi zina ettiği zaman Allah'ın hakkına tecavüz etmiş olur. Hırsızlık yaptığı zaman da kulların hakkına tecavüz etmiş olur. Şeri hükümlere göre Allah, cennete sokmak istediği kişinin üzerindeki kul hakkını kaldırmak ile mükellef değildir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Zer'e, zina eden ve hırsızlık yapan kişinin cennete gireceğini söylemesi, kişinin cennete ilk zamanda girmesi veya hak ettiği azabı çektikten sonra gireceği mânasındadır. Allah'tan bizi bağışlamasını ve bize afiyet vermesini dileriz.

Hadis büyük günahların kişiden imanını çıkarmadığına delâlet etmektedir. Ancak mümin olmayan kimse cennete girmeyecektir.

۱۲۳۸ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنَا شَقِيقٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

- رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ »

وَقُلْتُ أَنَا مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ . طرفه ۴۴۹۷ ، ۶۶۸۳ - تحفة ۹۲۵۵

1238- “Ömer b. Hafs — babası— A'meş — Şakîk” isnâdıyla Abdullah şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Allah'a bir şeyi şirk koşarak ölen kimse cehenneme girer» buyurmuştur. Ben de: «Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmadan ölen kimse cennete girer» dedim.”

Ömer, Ömer b. Hafs en-Nehaî'dir.

Ömer'in babası, Hafs b. Çiyâs'tır.

A'meş, Süleymân b. Mihrân'dır.

Şakîk, Ebû Vâil b. Seleme'dir.

Abdullah, Abdullah b. Mes'ûd'dur.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'a bir şeyi şirk koşarak ölen kimsenin cehenneme gireceğini bildirince, Abdullah b. Mes'ûd da Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmadan ölen kimsenin cennete gireceğini söylemiştir.

Zira sebebin nefyedilmesi müsebbibin de nefyedilmesi demektir. Bu şekilde şirk nefyedildiği zaman cehenneme girmek te nefyedilir. Cehenneme girmek nefyedildiği zaman da o zaman cennete girmek vardır. Tabi ki eğer

cennet ve cehennem arasında başka bir yer yoksa.

A'râf halkının da bunlardan istisna olduğu bildirilmişti. Buhârî ve Müslim'de bu konudaki rivayetler birbirlerine muhalif değildir. Merfû olarak rivayet edilen vaîd, mevkuf olarak rivayet edilen de vaaddir.

Nevevî der ki: Müslim'in rivayetinde bu: "Resûlullah: «*Kim Allah'a bir şeyi şirk koşarak ölürse cennete girer*» buyurdu. Ben de: «*Kim Allah'a bir şeyi şirk koşarak ölürse cehenneme girer*» dedim" şeklinde buradakinin aksinedir.

Humeydî bunu Buhârî ve Müslim'den bu şekilde aktarmıştır. Ebû Avâne de bunu bu şekilde nakletmiştir. Açık olarak görülen şudur ki, İbn Mes'ûd unutmuş ve bunu bir defa ilk rivayette olduğu gibi merfû olarak rivayet ederken bir defa da ikinci rivayette olduğu gibi yine merfû olarak rivayet etmiştir. İkinci rivayette Müslim'in rivayetinde Câbir'den şu lafızla nakledilmiştir: "Adamın biri: «Ey Allah'ın Resûlü! Cennet veya cehennemi gerekli kılan iki şey nedir?» diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah'a şirk koşmadan ölen kişi cennete girer. Yüce Allah'a şirk koşmuş bir şekilde ölen kişi de cehenneme girer*» karşılığını verdi."

İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*'de şöyle demiştir: "Bu bir yanılgıdan ibarettir. Zira İsmâîlî bunu Vekî'den Buhârî'de geçtiği üzere bilinen şekliyle açıklamıştır. Bu konuda en doğrusu cemaatin rivayetidir."

Aynî: "Bu, Müslim'in yanında rivayet edilmişken nasıl olur da yanılgıdan ibaret olabilir?" demiştir.

Bedruddîn ed-Demâmînî, *Mesâbîhu'l-Câmi'*de şöyle der: Sanırım Buhârî bu rivayeti: "Ölecek kişinin son sözleri hüküm veya lafız ile iman üzere olursa" şeklinde açıklamak istemiştir. Kişinin ölüm anında bunu telaffuz etmesi şartını koşmamıştır.

Bu konuda Mürcie mezhebinin hilafına, ölüm anında olsa da mutlaka bunu telaffuz etmekle birlikte amel olması dışında sadece kavlin yetmeyeceği yönünde olan Vehb'in açıklamasını da zikretmiştir. Sanırım burada tam ölüm anında olsa bile sadece şehadet getirmenin yeterli olmayacağını bildirmek istemiştir. Doğrusunu da Allah bilir.

Buhârî ayrıca bunu *Tefsîr*, *İman* ve *Nuzûr* konuları içinde tahrir etmiştir.¹

¹ Hadis ayrıca 4497, 6683'de geçecektir.

Hadisi Müslim, *İman* konusu içinde¹, Nesâî de *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmiştir.

۲ - باب الأمرِ بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ

2- CENAZELERİN ARDINDAN GİTMENİN EMREDİLMESİ

۱۲۳۹ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْأَشْعَثِ قَالَ سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ سُؤَيْدِ بْنِ مِقْرَانَ عَنِ الْبَرَاءِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ أَمَرَنَا النَّبِيُّ ﷺ بِسَبْعٍ، وَهَنَانَا عَنْ سَبْعٍ أَمَرَنَا بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَرَدِّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ وَهَنَانَا عَنْ آيَةِ الْفِضَّةِ، وَخَاتَمِ الذَّهَبِ، وَالْحَرِيرِ، وَالذَّبْيَاجِ، وَالْقَسِيِّ، وَالْإِسْتَبْرَقِ. أطرافه ۲۴۴۵، ۵۱۷۵، ۵۶۳۵، ۵۶۵۰، ۵۸۳۸، ۵۸۴۹، ۵۸۶۳، ۶۲۲۲، ۶۲۳۵، ۶۶۵۴ - تحفة ۱۹۱۶

1239- "Ebu'l-Velîd — Şu'be — Eş'as" isnâdıyla Muâviye b. Süveyd b. Mukarrın'ın bildirdiğine göre Berâ şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize yedi şeyi emretti, yedi şeyi de yasakladı. Bize cenazeler ardından gitmeyi, hastayı ziyaret etmeyi, davete icabet etmeyi, mazluma yardım etmeyi, yemin eden kimsenin bu yeminini yerine getirmeyi, selama karşılık vermeyi ve aksırana hayır ile dua etmeyi emretti. Gümüş kaplar kullanmayı, altın yüzük takınmayı, ipek, ipekli kumaş, ince ipekli ve kalın ipekli kumaşlar kullanmayı da yasakladı."

Ebu'l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Eş'as, Eş'as b. Ebî'ş-Şa'sâ el-Muhâribî'dir.

Berâ, Berâ b. Âzib'dir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yedi şeyi emretmiş, yedi şeyi de yasaklamıştır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cenazeler ardından

¹ Müslim 92

gitmeyi emretmiştir. Bu da farz-ı kifayedir. Burada cenazenin ardında yürümek kastedilmektedir. Hanefilere göre faziletli olan cenazenin ardında yürümektir. Şâfiîlere göre ise cenazenin önünde yürümek daha faziletlidir. Şâfiîler bu konuda Ebû Dâvud ve başkasının sahih bir isnâdla İbn Ömer'den: "Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekir'i cenazenin önünde yürürlerken gördüm" şeklinde naklettiği hadise dayanmaktadır. Zira cenazeyi uğurlamakta olan bir kimse, onun şefaâtçisi durumundadır. Şefaâtçinin de şefaatta bulunduğu kimsenin önünde olması gerekir.

Ancak: "Cenazenin arkasında yürüyün" hadisi zayıf bir hadistir.

Hadisteki cenaze ardından gitmek ifadesi, cenazeye katılmak ve bu konuda gereken şeyleri yapmak mânasında yorumlanmıştır. "Ordu, komutanı takip eder" lafzında olduğu gibi, burada ordunun komutanın arkasında gittiği değil de ordunun komutanın emirlerine itaat etmesi kastedilmektedir. Ordudan birçok kişi yaya veya binekli olarak komutanın önünde olsa bile bu böyledir.

Mâlikiler bu konuda üç görüş belirtmiştir, bunlardan biri, yayaların cenazenin önünde gitmesi, biri, binitli kişinin cenazenin arkasında gitmesi ve bir diğeri, ihtilaf olmaksızın kadınların en arkada olmasıdır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hastayı ziyaret etmeyi de emretmiştir. Burada Müslüman olsun zimmi olsun, bilhassa komşuluk hakkı olan hastayı ziyaret etmek kastedilmektedir. Hasta ziyareti faziletli ve sevaplı bir ameldir. Ancak hasta kişinin anlaşmalı (azınlık tebadan) olmaması bunun dışındadır. Ziyaret edilecek kişinin Müslümanlarla anlaşmalı olması gerekmektedir.

Müslim'in Sevbân kanalıyla olan rivayeti: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Müslüman kişi Müslüman kardeşini ziyaret ettiği zaman geri dönünceye kadar cennet bahçelerindedir» buyurdu" şeklindedir.

Buhârî'nin Enes'ten olan rivayeti şöyledir: "Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) hizmet eden yahudi bir çocuk vardı. Bu çocuk hastalanınca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu ziyarete gelip başı ucunda oturdu ve çocuğa: «Müslüman ol» buyurdu. Bunun üzerine çocuk yanında bulunan babasına baktı. Babası: "Ebû'l-Kâsım'a itaat et" deyince, çocuk müslüman oldu. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): «Bu çocuğu cehennem ateşinden kurtaran Allah'a hamdolsun» diyerek oradan ayrıldı."

Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde şöyle demiştir: “Haberlerin geneline bakacak olursak hastalık, göz ağrısı olsun başka bir şey olsun aynıdır. Yani kişi gözünden rahatsız olsa bile yine hasta sayılır ve ziyaret edilmesi gerekmektedir. Ziyaret edilecek kişi dost olsun düşman olsun, tanıdık olsun tanımadık olsun aynıdır.”

Burada da anlaşılmaktadır ki eman verilen anlaşmalı kişi zimmi konumundadır.

Bidat çıkaranlardan, fücür ehlinden ve zalimlerden akrabalık bağı veya komşuluk hakkı veya tövbe etmesi ümidi olmayanları ziyaret etmek konusunda görüş vardır. Zira bize bunları terk etmek emredilmiştir. Hastanın durumu ağır değil ise her gün ziyaret edilmemelidir. Ancak hastanın her gün görmek isteyeceği, özleyeceği ve kendisini teselli edeceği akrabası, arkadaşı ve buna benzer kimseler bunun dışındadır. Bu konumdaki kimseler ziyaretten men edilmedikçe veya ziyaret etmelerini istemediklerini bilmedikçe hastayı sürekli olarak ziyaret etmelidir.

Gazzâlî bu konuda şöyle demiştir: “Kişi hastalandıktan en az üç gün sonra ziyaret edilmelidir. Onu ziyaret eden kimse şifa bulması için dua eder ve hastanın yanından geri döner. Duasında da yedi defa: “Yüce Arş’ın Rabbi olan yüce Allah’tan sana şifa vermesini diliyorum” demesi müstehaptır. Tirmizî bunu rivayet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. Hastanın yanında da uzun süre oturulmamalıdır. Yani hastayı bazı ihtiyaçlarından alıkoymaya ve rahatsız etmeye sebep olabileceğinden yanında uzun süre oturmak mekruhtur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) düğün ziyafeti gibi davetlere icabet edilmesini de emretmiştir. Eğer davette din konusunda kişiyi oyalayacak şeyler, ipek yaygılar ve buna benzer şeyler yoksa davete icabet edilmesi gerekmektedir.

Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Müslüman olsun zimmi olsun söz veya fiil ile yardım edilmesini de emretmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), yemin eden kimsenin bu yeminini yerine getirmeyi de emretmiştir. Yani kişinin kendisinden yeminle yani and vererek bir şey istemesi halinde eğer gücü yetiyorsa onun bu yeminini yerine getirip doğru çıkarması gerekmektedir. Burada kişinin yeminle: “Fılan filan şeyi yapmadan seni bırakmam” demesi gibi, diğer kişinin gücü yetiyorsa onun

yeminini boşa çıkarmamak için o şeyi yerine getirmesi kastedilmektedir. Ancak o şeyi yapmamakta bir maslahat varsa bu başkadır. Zira Ebû Bekir rüya yorumu kıssasında Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): “Ey Allah'ın Resûlü! Yeminle isabet ettiğim kısmı ve hatâ ettiğim kısmı bana haber vermeni istiyorum” deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Yemin etme*” buyurmuştur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) selama karşılık vermeyi de emretmiştir. Bu da Şâfiîlere göre farz-ı kifayedir. Eğer tek olarak bir kişiye selam verilirse selamı almak ta artık ona düşer.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) aksıranın Allah'a hamd etmesi halinde ona hayır ile dua etmeyi de emretmiştir. Aksıran kişiye: “*Yerhamukellah*” diye hayır ile dua edilmesi, ona, Allah'a itatte sebat etmesi yönünde dua etmek gibidir. Bu da sünnettir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yedi şeyi de yasaklamıştır. Bunlardan biri gümüş kaplar kullanmaktır. Bu da israf ve kibir yönünden herkese haramdır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) altın yüzük takınmayı da yasaklamıştır ve bu da haramdır. Yine ipek giyinmeyi yasaklamıştır. Ancak ipek giyinmek kadınlar dışında erkeklere haram kılınmıştır. Zira kadınların istisna edilmesi: “*Muhakkak ki şu ikisi, ümmetimin erkeklerine haramdır. Kadınlarına ise helaldir*” şeklindeki rivayete dayanmaktadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ipekli kumaş yani ibrişimli kumaşları da yasaklamıştır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) üzerlerinde ince ipek işlemesi olan kumaşları da yasaklamıştır. Bu kumaşlar Mısır ve Şam'dan getirilmekteydi. Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalın ipek işlemesi olan kumaşlar kullanmayı da yasaklamıştır.

Bu hadiste yedinci şey zikredilmemiştir. Yedinci şey de üzerinde ipek örtü bulunan eyere binmektir. Buhârî bunu *İçecekler* ve *Giyecekler* konusu içinde zikretmiştir. Burada ipek veya yün veya başka bir şey ile dokunan örtünün eyer üzerine konulması kastedilmektedir ve haram kılınanı ipek örtüdür. Daha sonra inşallah kendi konusu içinde zikredilecektir.

İpek kumaştan sonra diğer üç kumaşın zikredilmesi, has olanı genel içinde zikrederek hükmün ehemmiyetini bildirmek açınsındandır. Bu kumaşların ipek dışında helal olan şeylerden dokunduğu ve neden haram kılındığı

söylenbilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Emredilen bazı şeylerin vacip, bazı şeylerin de mendup olması gibi bu yasaklama kerahet bâbindandır.”

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı ve Kûfelidir. Buhârî bunu ayrıca *Mezâlim*, *Libâs*, *Tıb*, *Nuzûr*, *Nikâh*, *İstîzân* ve *Eşribe* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, *At'ime* konusu içinde², Tirmizî, *İstîzân* ve *Libâs* konuları içinde, Nesâî, *Cenâiz*, *İmân*, *Nuzûr* ve *Zînet* konuları içinde, İbn Mâce, *Keffâret* ve *Libâs* konuları içinde tahrir etmişlerdir.

١٢٤٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ » تَابَعَهُ عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ وَرَوَاهُ سَلَامَةُ عَنْ عَقِيلٍ . تحفة ١٣١٩٠، ١٣٢٦٨، ١٣٢١٨

1240- “Muhammed — Amr b. Ebî Seleme — Evzâî — İbn Şihâb — Saîd b. el-Müseyyeb” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Müslümanın müslüman üzerinde beş hakkı vardır: Selama karşılık vermek, hastayı ziyaret etmek, cenazelere katılmak, davete icabet etmek ve aksırana hayır ile dua etmek.”

Abdurrezzâk bunu rivayet ederek ona mutabaat etmiş ve rivayetinde: “Ma'mer'in bize bildirdiğine göre” demiştir. Seleme de bunu Ukayl'dan rivayet etmiştir.

Muhammed, Muhammed ez-Zühî'dir.

Amr, Amr b. Seleme et-Tennîsî'dir.

Evzâî, Abdurrahman b. Amr'dır.

¹ Hadis ayrıca 2445, 5175, 5635, 5650, 5838, 5849, 5863, 6222, 6235, 6654'de geçmektedir.

² Müslim 2066

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Müslümanın müslüman üzerinde beş hakkı olduğunu bildirmiştir. Bunlar selama karşılık vermek, hastayı ziyaret etmek, cenazelere katılmak, davete icabet etmek ve aksıran kişinin hamd etmesi halinde ona hayır ile dua etmektir. Bunların bütünü, iyi olsun günahkâr olsun bütün Müslümanlar için geçerli olan bir şeydir. Müslim rivayetinde altıncı haslet olarak ta: *"Senden nasihat istediğinde ona nasihatçı ol"* ziyadesinde bulunmuştur.

Abdurrezzâk b. Hemmâm bunu rivayet ederek Amr b. Ebî Seleme'ye mutabaat etmiş ve rivayetinde: *"Ma'mer b. Râşid'in bize bildirdiğine göre"* demiştir. Bu mutabaat Müslim'in rivayetinde de zikredilmiştir.¹

Seleme b. Rahv b. Hâlid de bunu Ukayl b. Hâlid'den rivayet etmiştir.

۳ - بَاب الدُّخُولِ عَلَى الْمَيِّتِ بَعْدَ الْمَوْتِ إِذَا أُدْرِجَ فِي كَفَنِهِ

3- ÖLÜMDEN SONRA KEFENE SARILDIĞI ZAMAN ÖLÜNÜN YANINA GİRMEK

۱۲۴۱، ۱۲۴۲ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنِي مَعْمَرٌ وَيُونُسُ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ أَنَّ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ قَالَتْ: أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَلَى فَرَسِهِ مِنْ مَسْكِنِهِ بِالسُّنْحِ حَتَّى نَزَلَ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ فَلَمْ يُكَلِّمِ النَّاسَ حَتَّى دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ، فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ مُسَجًى بِرُءٍ حَبْرَةٍ - فَكُشِفَ عَنْ وَجْهِهِ، ثُمَّ أَكَبَّ عَلَيْهِ فَقَبَّلَهُ، ثُمَّ بَكَى فَقَالَ: يَا أَبَايَ وَأُمِّي يَا نَبِيَّ اللَّهِ، لَا يَجْمَعُ اللَّهُ عَلَيْكَ مَوْتَيْنِ: أَمَّا الْمَوْتَةُ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْكَ فَقَدْ مُتَّهَا". قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: فَأَخْبَرَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - خَرَجَ وَعُمَرُ يُكَلِّمُ النَّاسَ، فَقَالَ: اجْلِسْ، قَائِبِي. فَقَالَ: اجْلِسْ، قَائِبِي. فَتَشَهَّدَ أَبُو بَكْرٍ فَمَالَ إِلَيْهِ النَّاسُ وَتَرَكُوا عُمَرَ، فَقَالَ: أَمَّا بَعْدُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ يَعْبُدُ

¹ Müslim 2162

مُحَمَّدًا ﷺ فَإِنَّ مُحَمَّدًا ﷺ قَدْ مَاتَ، وَمَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ وَاللَّهُ لَكَأَنَّ النَّاسَ لَمْ يَكُونُوا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الْآيَةَ حَتَّى تَلَاهَا أَبُو بَكْرٍ -رضي الله عنه-، فَتَلَقَّاهَا مِنْهُ النَّاسُ، فَمَا يُسْمَعُ بَشَرٌ إِلَّا يَتْلُوهَا. - أطرافه في: ٣٦٦٧، ٣٦٦٩، ٤٤٥٥، ٤٤٥٢، ٥٧١٠، الحديث ١٢٤٢ - أطرافه في: ٣٦٦٨، ٣٦٧٠، ٤٤٥٣، ٤٤٥٤، ٤٤٥٧، ٥٧١١.

1241-1242- "Bişr b. Muhammed — Abdullah — Ma'mer ve Yûnus — Zührî — Ebû Seleme" isnâdıyla Allah Resûlû'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe şöyle demiştir: "Ebû Bekir, atının üzerinde Sunh denilen yerdeki meskeninden gelip, atından inerek Mescid'e girdi ve insanlarla konuşmadan yanıma girdi. Sonra çizgili bir bezle örtülmüş olan Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) doğru yönelerek yüzünü açtı, üzerine kapanarak onu öpüp ağladı ve: «Ey Allah'ın Resûlû! Annem babam sana feda olsun. Allah sana iki ölümü birden asla tattırmayacaktır. Sen bir kere vefât etmiş ve sana takdir edilen ölüm geçidini geçmiş bulunuyorsun» dedi."

Ebû Seleme, İbn Abbâs'tan şöyle bildirmiştir: Ebû Bekir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanından çıktığı zaman Ömer halka birşeyler diyordu. Ebû Bekir: "Otur!" deyince, Ömer oturmadı. Ebû Bekir yine: "Otur!" dedi, ancak Ömer yine oturmadı. Ebû Bekir şehadet getirince halk kendisine yöneldi. Bunun üzerine Ebû Bekir: "Derim ki: İçinizden kim Muhammed'e tapıyorsa, bilsin ki Muhammed öldü. Ancak kim Allah'a tapıyorsa bilsin ki, Allah diridir, ölmez. Yüce Allah: **«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a**

hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükafatını verecektir»¹ buyurmaktadır” dedi. Vallahi, Ebû Bekir bu âyeti okuyana kadar sanki halk Allah’ın bu âyeti indirdiğini bilmiyor gibiydi. Bu âyeti işiten her kişi muhakkak âyeti kendi diliyle okuyordu.²

Bişr, Bişr b. Muhammed es-Sahtiyânî el-Mervezî’dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

Mâmer, Mâmer b. Râsid’dir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd’dir.

Zührî, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdîrrahman b. Avf’tır.

Nakledildiğine göre Ebû Bekir, atının üzerinde Sunh denilen yüksek yerde Hâris b. el-Hazrec oğullarının meskenlerinin yanında olan meskeninden gelip, atından inerek Mescid-i Nebvî’ye girdi. Hiç kimseyle konuşmadan da oradan Hz. Âişe’nin yanına girdi. Sonra Yemen işi çizgili yeşil bir bezle örtülmüş olan Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) doğru yönelerek yüzünü açtı, üzerine kapanarak onu alnından öpüp ağladı. Ebû Bekir, Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi vesellem) örnek alarak böyle davranmıştı. Zira Osman b. Maz’ûn vefat ettiği zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girerek üzerine kapanmış, onu öperek ağlamış ve gözyaşları sakallarına akmıştı. Tirmizî bunu rivayet etmiştir.

Sonra Ebû Bekir: “Ey Allah’ın Resûlü! Annem babam sana feda olsun. Allah sana dünyada iki ölümü birden asla tattırmayacaktır” dedi. Ebû Bekir bu sözü, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) tekrar dirilip münafık erkeklerin ellerini keseceğini söyleyenlere cevap olarak söylemiştir. Zira bu doğru sayılacak olursa o zaman Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bir ölüm daha ölmesi gerekmektedir. Ancak Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), Allah katında bir köye gidip te iki ölüm tadan kişiden daha değerli olduğu bildirilmiştir.

Sonra Ebû Bekir: “Sen bir kere vefât etmiş ve sana takdir edilen ölüm geçidini geçmiş bulunuyorsun” demiştir.

Ebû Seleme b. Abdîrrahman’ın İbn Abbâs’tan naklettiğine göre Ebû Bekir,

¹ Âl-i İmrân Sur. 144

² Hadis ayrıca 3667, 3669, 4452, 4455, 5710’de geçmektedir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanından çıktığı zaman Ömer halka birşeyler diyordu. Ebû Bekir, ona oturmasını söyleyince, Ömer oturmamış ve Ebû Bekir yine ona oturmasını söylemiştir. Ömer içinde bulunduğu dehşet ve üzüntüden dolayı yine oturmayınca Ebû Bekir şehadet getirdi. Bunun üzerine halk Ömer'i bırakıp Ebû Bekir'e yöneldi. Bunun üzerine Ebû Bekir: "Derim ki: İçinizden kim Muhammed'e tapıyorsa, bilsin ki Muhammed öldü. Ancak Kim Allah'a tapıyorsa bilsin ki, Allah diridir, ölmez. Yüce Allah: «Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükafatını verecektir»¹ buyurmaktadır" dedi. Ebû Bekir bu âyeti taziye ve sabır bâbından okumuştur.

Ebû Bekir bu âyeti okuyana kadar sanki halk Allah'ın bu âyeti indirdiğini bilmiyor gibiydi. Bu âyeti işiten her kişi de muhakkak âyeti kendi diliyle okuyordu.

Hadisin ravileri Mervli, Basralı, Eyleli ve Medinelidir. Hadiste tâbiînin tâbiîden tâbiîden sahâbiden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu *Meğâzî* ve *Fadlu Ebî Bekir* konuları içinde tahrir etmiştir. Hadisi Nesâî ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

١٢٤٣ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عَقِيلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي خَارِجَةُ بْنُ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ أُمَّ الْعَلَاءِ - امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ - بَايَعَتِ النَّبِيَّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ أَنَّهُ افْتَسِمَ الْمُهَاجِرُونَ قُرْعَةً فَطَارَ لَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَطْعُونٍ ، فَأَنْزَلْنَاهُ فِي أَبِيَاتِنَا ، فَوَجَعَ وَجَعَهُ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ ، فَلَمَّا تُوُفِّيَ وَغُسِّلَ وَكُفِّنَ فِي أَثْوَابِهِ ، دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ أَبَا السَّائِبِ ، فَشَهِدَتْنِي عَلَيْكَ لَقَدْ أَكْرَمَكَ اللَّهُ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « وَمَا يُدْرِيكَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَكْرَمَهُ » . فَقُلْتُ بِأَيِّ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ يُكْرِمُهُ اللَّهُ فَقَالَ « أَمَّا هُوَ فَقَدْ جَاءَهُ الْيَقِينُ ، وَاللَّهُ إِنِّي لَا رَجُوهَ لَهُ الْخَيْرِ ، وَاللَّهُ مَا أَذْرَى - وَأَنَا رَسُولُ اللَّهِ - مَا يُفْعَلُ بِي » . قَالَتْ فَوَاللَّهِ

¹ Âl-i İmrân Sur. 144

لَا أُرَكِّي أَحَدًا بَعْدَهُ أَبَدًا أطرافه ٢٦٨٧ ، ٣٩٢٩ ، ٧٠٠٣ ، ٧٠٠٤ ، ٧٠١٨ - تحفة

١٨٣٣٨

١٢٤٣ م - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ مِثْلَهُ . وَقَالَ نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ عَقِيلٍ مَا

يُفَعَّلُ بِهِ وَتَابِعَهُ شُعَيْبٌ وَعَمَرُو بْنُ دِينَارٍ وَمَعْمَرٌ . تحفة ١٨٣٣٨

1243- “Yahya b. Bukeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb — Hârice b. Zeyd b. Sâbit” isnâdıyla Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) biat eden ve Ensâr'dan olan Ümmü'l-Alâ' anlatıyor: “Muhâcirler, kura ile paylaştırılınca kurada bize Osmân b. Maz'ûn çıktı. Osmân'ı evlerimizde ağırladık. Daha sonra vefatına sebep olan hastalığa yakalandı ve vefat etti. Vefat edince de yıkanıp giysileriyle kefenlendi. Yanına Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) girince, ben: «Ey Ebu's-Sâib! Allah sana rahmet etsin. Şehadet ederim ki Yüce Allah seni affedecektir» dedim. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Yüce Allah'ın onu affedeceğini nereden biliyorsun?» buyurunca: «Ey Allah'ın Resûlü! Babam sana feda olsun! Yüce Allah ya kimi affedecek?» dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Osmân'a ölüm gelmiştir. Valahi ben de ona hayırlar temenni ediyorum. Ancak Allah'a yemin olsun ki ben Allah'ın Resûlü olduğum halde bana ne yapılacağını bilmiyorum» buyurdu.”

Ravi der ki: “Bunun üzerine Ümmü'l-Alâ': «Vallahi bundan sonra artık kimseyi tezkiye etmem» dedi.”

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Hârice b. Zeyd b. Sâbit, Medine'deki yedi fakihten biridir.

Ümmü'l-Alâ', Ensâr'dan Hâris b. Sâbit'in kızıdır.

Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) biat eden ve Ensâr'dan olan Ümmü'l-Alâ'dan nakledildiğine göre Muhâcirler, kura ile Ensâr arasında paylaştırılınca kurada kendilerine Osmân b. Maz'ûn el-Cumahî el-Kureşî çıktı ve Osmân'ı evlerinde ağırladılar. Daha sonra Osmân b. Maz'ûn vefatına sebep olan hastalığa yakalanıp vefat edince de yıkanıp giysileriyle kefenlendi. Yanına

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) girince, Ümmü'l-Alâ': "Ey Ebu's-Sâib!" diyerek kendisi için Allah'tan rahmet dilemiş ve Allah'ın kendisini affettiğini dile getirmiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah'ın onu affedip affetmediğini nereden bildiğini sorunca, Ümmü'l-Alâ': "Ey Allah'ın Resûlü! Babam sana feda olsun!" diyerek, Yüce Allah'ın halis bir şekilde iman edip itaatte bulunan Osmân b. Maz'ûn'u affetmezse kimi affedeceğini söylemiştir.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Osmân'a ölümün geldiğini, yeminle kendisine hayırlar temenni ettiğini, yine yeminle kendisinin Allah'ın Resûlü olmasına rağmen ne kendisine, ne de kendilerine ne yapılacağını bilmediğini söylemiştir. Bu da: **"Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem"**¹ âyetine muvafıktır.

Bu olay: **"Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir"**² nazil olmadan önce vukû bulmuştur. Zira Ahkâf Sûresi, Mekkî sûredir. Fetih Sûresi ise Medenî sûredir. Bu sebeple Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha önce kendisine ne yapılacağını bilmiyordu. Daha sonra Yüce Allah, Fetih Sûresi'nde kendisine ne yapılacağını bildirdi.

Beydâvî: "Dünyada ve âhirette kendisine ne yapılacağını bildirdi" demiştir.

Bunun üzerine Ümmü'l-Alâ' yemin ederek bundan sonra artık kimseyi tezkiye etmeyeceğini söylemiştir.

Bu hadisten, cennetle müjdelenen on kişi gibi cennetlik oldukları nass olarak bildirilmiş olanlar dışında hiç kimse hakkında cennetliktir diye hükmedilmemesi ve ihlasın bir kalb işi olduğundan, kimsenin vicdanına nufûz etmenin yolunun olmadığı yönünde hükümler çıkarılmıştır.

Hadisin ravileri Mısırlı, Eyleli ve Medinelidir. Hadiste tâbînin tâbîden sahâbiden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu *Cenâiz*, *Şehâdet*, *Tefsîr*, *Hicret* ve *Ta'bîr* konuları içinde tahrir etmiştir.³ Hadisi Nesâî, *Rü'yâ* konusu içinde tahrir etmiştir.

¹ Ahkâf Sur. 9

² Fetih Sur. 2

³ Hadis ayrıca 2687, 3929, 7003, 7004, 7018'de geçmektedir.

1243M- Saîd b. Ufeyr, Leys'ten aynısını rivayet etmiştir. Nâfi' b. Yezîd, Ukayl'dan olan rivayetinde: “Allah'ın Resûlü olduğum halde ona ne yapılacağını bilmiyorum” lafzını kullanmıştır. Şuayb, Amr b. Dînâr ve Ma'mer bunu rivayet ederek ona mutabaat etmişlerdir.

Saîd b. Ufeyr dedesine nispet edilmiştir. Babasının adı Kesîr el-Mısırî'dir.

Leys, Leys b. Sa'd'dır.

Şurahbîl b. Hasene el-Kureşî el-Mısırî'nin azatlısı Nâfi' b. Yezîd bunu Ukayl'dan: “Allah'ın Resûlü olduğum halde ona yani Osman'a ne yapılacağını bilmiyorum” lafzı ile nakletmiştir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine vahyedilen dışında bir şey bilemezdi. Buhârî bu kadarını zikretmeyi yeterli bulmuştur. Bu da hadis metninin kalan kısmında ittifak edildiğine işaret etmektedir.

Şuayb b. Ebî Hamza ve Amr b. Dînâr bunu İbn Uyeyne'den rivayet ederek Ukayl'a mutabaat etmişlerdir. Buhârî, Şehâdet bölümünde Şuayb b. Ebî Hamza'nın hadisini mevsûl olarak rivayet etmiştir. İbn Ebî Ömer, Müsned'de Amr b. Dînâr'ın hadisini mevsûl olarak rivayet etmiştir. İbnü'l-Mübârek te bunu Ma'mer'den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Buhârî, Ta'bir bölümünde İbnü'l-Mübârek'in hadisini mevsûl olarak rivayet etmiştir.

۱۲۴۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْمُكَدِّرِ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ لَمَّا قُتِلَ أَبِي جَعَلْتُ أَكْشِفُ الثَّوْبَ عَنْ وَجْهِ أَبِي ، وَنَهَوْنِي عَنْهُ وَالنَّبِيُّ ﷺ لَا يَنْهَانِي ، فَجَعَلْتُ عَمَّتِي فَاطِمَةَ تَبْكِي ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « تَبْكِينَ أَوْ لَا تَبْكِينَ ، مَا زَالَتِ الْمَلَائِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ » تَابِعَهُ ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي ابْنُ الْمُكَدِّرِ سَمِعَ جَابِرًا - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَطْرَافَهُ ۱۲۹۳ ، ۲۸۱۶ ، ۴۰۸۰ - تحفة ۳۰۶۱ ، ۳۰۴۴

1244- “Muhammed b. Beşşâr — Ğundar — Şu'be — Muhammed b. el-Münkedir” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh anlatıyor: “Babam şehid edildiği zaman, ben ağlayarak yüzündeki giysiyi açmaya çalıştım. Oradakiler beni bundan men ediyorlardı. Oysa Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) men etmiyordu. Halam Fâtıma da ağlamaya başladı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi

vesellem): “Siz ona ağlasanız da, ağlamasanız da onu kaldırmaya kadar melekler kanatlarıyla onu gölgelendirmeye devam ettiler” buyurdu.

İbn Cüreyc bunu rivayet ederek ona mutabaat etmiş ve: “Bana İbnu’l-Münkedir, bunu Câbir’den işittiğini haber verdi” demiştir.¹

Ğundar, Muhammed b. Câfer el-Basrî’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî’dir.

Câbir b. Abdillâh’ın babası Hicri 3 yılının Şevvâl ayında Uhud savaşında şehid edilerek müşrikler tarafından müslü edilip burnu ve kulakları kesilmişti. Câbir ağlayarak yüzündeki giysiyi açmaya başlayınca oradakiler onu ağlamaktan men ediyorlardı. Oysa Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona engel olmuyordu.

Ebû Abdillâh b. Amr’ın anne baba bir kız kardeşi olan halası Fâtıma da ağlamaya başlayınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine ağlasalar da ağlamasalar da onu şehid edildiği yerden kaldırmaya kadar meleklerin kanatlarıyla onu gölgelendirmeye devam ettiklerini, etrafında toplandıklarını, ruhu ile semaya çıkmak ve Allah’ın kendisine vaad ettiklerini müjdelemek için izdihamla yarışıklarını, naaşının bozulmaması için onu sıcaktan gölgelendirdiklerini bildirdi. Zira o, Allah’tan başka hiç kimsenin gölgesinin olmadığı günde Allah’ın gölgesi altına alacağı yedi kişidir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunu vahiy yoluyla öğrendikten sonra bildirmiştir. Bu sebeple bundan önceki hadise muhalif değildir. Zira bir önceki rivayette Ümmü’l-Alâ’nın tezkiye için dediklerini kabul etmemiştir.

Buhârî ayrıca bunu *Fedâil* konusu içinde tahrir etmiştir. Hadisi Nesâî, *Cenâiz* ve *Menâkıb* konuları içinde tahrir etmiştir

“Ağlayarak yüzündeki giysiyi açmaya çalıştım” lafzı başlığa uygun düşen yerdir. Zira giysi meyyitin sarıldığı şeyden ve kefenden daha kapsayıcıdır.

İbn Cüreyc Abdumelik b. Abdilaziz bunu rivayet ederek Şu’be’ye mutabaat etmiş ve: “Bana İbnu’l-Münkedir, bunu Câbir’den işittiğini haber verdi” demiştir.

¹ Hadis ayrıca 1293, 2816, 4080’de geçmektedir. Müslim 2471

Müslim, bunu Abdurrezzâk kanalıyla: “Kavmim Uhud gününde babamı şehid edilmiş olarak getirdi” şeklinde mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Buhârî bu mutabaatı Müslim, *Sahîh*’de İbn Mâhân hakkında vâki olan şeyi, yani o isnâddaki “Abdulkerîm — Muhammed b. Ali b. Hüseyin” kanalını nefyetmek için zikretmiş ve doğrusunun Şu’be’nin rivayet ettiği gibi Muhammed b. el-Münkedir olduğunu belirtmiştir.

٤ - بَابُ الرَّجُلِ يَنْعَى إِلَى أَهْلِ الْمَيِّتِ بِنَفْسِهِ

4- KİŞİNİN ÖLÜNÜN AİLESİNE ÖLÜM HABERİNİ BİLDİRMESİ

Kişi makam sahibi biri olsa da kimseyi vekil kılmadan ölüm haberini ölünün ailesine bizzat kendisi verir.

Böyle yapmak başlıkta olduğu gibi ortadaki şüpheleri kaldırmak açısındandır. Zira böylesi bir durumda ölünün ailesi eziyet çeker. Bu da ölüm haberini vermenin mübah olduğuna işaret etmektedir. Nevevî, *el-Mecmû’* eserinde, başlık altındaki hadise, Allah Resûlü’nün de (sallallahu aleyhi vesellem), Câfer b. Ebî Tâlib’in, Zeyd b. Hârise’nin ve Abdullah b. Revâha’nın ölüm haberini vermesine, cenazede bulunmak ve cenaze namazı için hazırlıklar yapılmasına, cenazeye dua edilmesi, vasiyetlerinin yerine getirilmesi ve bunun gibi başka şeylere dayanarak ölüm haberini vermenin mübah olduğunu söylemiştir.

Cahiliye döneminde olduğu gibi yüksek sesle kişinin iyi taraflarını, şan ve şerefini zikrederek ölüm haberini vermek ise mekruhtur. Tirmizî bunu rivayet etmiş ve isnâdının hasen sahih olduğunu söylemiştir. Kişinin iyi taraflarını zikretmek, onun iyi hasletlerini överek zikretmektir. Mütevellî ve başkası: “Ölü için ağıtlar yakmak mekruhtur” demişlerdir. Burada da ölünün iyi taraflarını sayarak ona ağıtlar yakmak kastedilmektedir.

Cevherî ağıt yakmayı, ağlayarak beyitler okumak yönünde açıklamıştır. Bütün bunlar yasaklanmalarından dolayı mekruhtur. Bu yasaklama, bunu toplu olarak yapma veya çok yapma veya üzüntüyü depreştirmek bâbından yapma yönündedir.

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Fâtıma ise babası için şöyle demiştir:

“Ahmed’in toprağını koklayan kişi,

Ömür boyu başka pahalı kokular koklamasa ne olurdu?

Üzerime öyle musibetler döküldü ki

Bunlar gündüzler üzerine dökülseydi, kararır da gece olurdu.”

۱۲۴۵ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ عَنْ

أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ ،
خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى ، فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا أَطْرَافَهُ ۱۳۱۸ ، ۱۳۲۷ ، ۱۳۲۸ ، ۱۳۳۳ ،

۳۸۸۰ ، ۳۸۸۱ - تحفة ۱۳۲۳۲

1245- “İsmâîl — Mâlik — İbn Şihâb — Saîd b. el-Müseyyeb” isnâdıyla Ebû Hureyre der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî’nin vefatını, Necâşî öldüğü gün bizzat haber verdi. Sonra namazgâha çıkıp sahabileri saf yaptı ve dört tekbir getirdi.”¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys Abdullah el-Medenî’dir.

Mâlik, imam Mâlik’tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), ashâbına Necâşî Ashame’nin vefatını, öldüğü gün bizzat haber verdi. Zira sahabiler Necâşî’nin ailesi veya ailesi konumunda idiler ve taziyeleri almayı hak etmekteydiler. Necâşî hicri 9 yılında Receb ayında vefat etmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı ile birlikte namazgâha çıkıp sahabileri saf yaptı ve iftitah tekbiriyle birlikte dört tekbir getirerek namazını kıldı. Süheyl, Seleme b. el-Ekva’dan olan rivayetinde namazın Bakî’ mezarlığında kılındığını söylemiştir. Burada da cenaze namazında saf tutulması gerektiğini görmekteyiz.

Yine bu rivayette uzak bir beldede olmakla birlikte kible tarafında olmasa bile gâib üzerine cenaze namazının kılınabileceği görülmektedir. Ancak namazını kılacak kişi kibleye doğru yönelir.

İbnu’l-Kattân: “Böylesi bir durumda cenaze namazının farziyeti sakıt olmaz” demiştir. Zerkeşî ise: “Böyle yapılması durumunda ölüye önem

¹ Müslim 951

vermemek ve onu hafife almak durumu vardır. Ancak namazını yakında olanların kılması, farzın yerine gelmiş olması demektir” demiştir.

Ezraî ise: “Yıkandığı bilinmeden veya bu yönde kanaat getirirmeden gaip olan kişinin namazı kılınmaz. Şayet cenaze kişinin bulunduğu şehirde ise, şehir çok büyük olsa bile, yanına gitmedikçe namazını kılmak caiz değildir” demiştir.

Buhârî ayrıca bunu *Cenâiz* bölümünde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Ebû Dâvud, Nesâî ve Tirmizî, Cenâiz konusu içinde kısa metniyle tahrir etmişlerdir.

۱۲۴۶ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأُصِيبَ ، ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأُصِيبَ ، ثُمَّ أَخَذَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيبَ - وَإِنَّ عَيْنِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَتَذَرِفَانِ - ثُمَّ أَخَذَهَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مِنْ غَيْرِ امْرَأَةٍ فَفُتِحَ لَهُ » أطرافه ۲۷۹۸ ، ۳۰۶۳ ، ۳۶۳۰ ، ۳۷۵۷ ، ۴۲۶۲ - تحفة ۸۲۰

1246- “Ebû Ma’mer — Abdulvâris — Eyyûb — Humeyd b. Hilâl” isnâdıyla Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Sancağı Zeyd aldı ve şehid edildi. Sonra Câfer aldı ve o da şehid edildi. Sonra Abdullah b. Revâha aldı ve o da şehid edildi» buyurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle derken gözlerinden yaşlar akıyordu. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Sonra sancağı emirsiz olarak Hâlid b. el-Velîd aldı ve ona fetih ihsan olundu» buyurdu.”

Ebû Ma’mer, Abdullah b. Amr el-Muk’ad’dır.

Abdulvâris, Abdulvâris b. Saîd’dır.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî’dır.

Humeyd, Humeyd b. Hilâl el-Adevî el-Basrî’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mûte gazvesinde Şam tarafında olan ve Belkâ’ denilen yere Zeyd komutasında üç bin kişilik bir ordu göndermişti. Bu

¹ Hadis ayrıca 1318, 1327, 1328, 1333, 3880, 3881’de geçmektedir.

da hicri 8 yılında Cemâziyel-evvel'de vaki olmaktaydı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Zeyd b. Hârîse'nin şehid edilmesi halinde Câfer b. Ebî Tâlib'in, Câfer'in şehid edilmesi halinde de Abdullah b. Revâha'nın komutayı ele alacağını söylemişti. Ordu yola çıkıp düşmanla karşılaşmış ve savaşa başlamışlardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) önce sancağı Zeyd b. Hârîse'nin aldığını ve şehid edildiğini, sonra sancağı Câfer'in aldığını ve onun da şehid edildiğini, sonra sancağı Akabe gecesinde bulunan kişilerden olan Abdullah b. Revâha el-Ensârî'nin aldığını ve onun da şehid edildiğini bildirdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle derken gözlerinden yaşlar akıyordu.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şehid olduklarını bildirmesine *na'y* denilmektedir ve başlığa uygun olan yer budur. *Alâmâtü'n-nübüvve*'de bu: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Zeyd'in veya Câfer'in ölüm haberini verdi..." şeklinde zikredilmiştir.

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sancağı emirsiz olarak Hâlid b. el-Velîd'in aldığını ve ona fethin ihsan olunduğunu bildirdi. Zira Hâlid b. el-Velîd düşmanın çokluğundan, durumun çetin olmasından ve müslümanların helak olması endişesinden dolayı bunu uygun görmüş ve böyle yapmıştır. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) onun böyle yapmasından razı olmuştur. Bu da zaruret ve şiddetli korku olması halinde şartların sakıt olacağını göstermektedir.

Buhârî ayrıca bunu *Cihâd*, *Alâmâtü'n-nübüvve*, *Fadâilu Hâlid* ve *Meğâzî* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir.

٥ - باب الإِذْنِ بِالْجَنَازَةِ

5- CENAZE OLDUĞUNU BİLDİRMEK

وَقَالَ أَبُو رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَلَا أَدْتُمُونِي »

تحفة ١٤٦٥٠ ل

Ebû Râfi'nin bildirdiğine göre Ebû Hureyre: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi

¹ Hadis ayrıca 2798, 3063, 3630, 3757, 4262'de geçmektedir.

vesellem): «*Bana neden haber vermediniz?*» buyurdu” demiştir.

Namazının kılınması için cenaze olduğunu bildirmek. Bu başlıkla bundan önceki başlık arasındaki fark vardır. Zira önceki başlıkta ölüm haberini bilmeyen kimselere bildirmek kastedilmiştir. Bu başlıkta ise ölüm haberini bilip te bunu ölünün defin işine hazırlanacak kimselere bildirmek kastedilmektedir.

Ebû Râfi’, Mescidi süpürmek başlığı altında olan hadisin bir kısmını şöyle zikretmiştir: Zenci bir adam veya zenci bir kadın, Mescid’i süpürdü. Bu kişi vefat ettikten bir zaman sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu sorunca kendisine öldüğünü haber verdiler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bunu bana haser verseydiniz ya*” buyurdu.

١٢٤٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ مَاتَ إِنْسَانٌ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَعُودُهُ فَمَاتَ بِاللَّيْلِ فَدَفَنُوهُ لَيْلًا ، فَلَمَّا أَصْبَحَ أَخْبَرُوهُ فَقَالَ « مَا مَنَعَكُمْ أَنْ تُعَلِّمُونِي » . قَالُوا كَانَ اللَّيْلُ فَكَّرْهُنَا - وَكَانَتْ ظُلْمَةٌ - أَنْ نَشُقَّ عَلَيْكَ . فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ . أطرافه ٨٥٧ ، ١٣١٩ ، ١٣٢١ ، ١٣٢٢ ، ١٣٢٦ ، ١٣٣٦ ، ١٣٤٠ - تحفة ٥٧٦٦ ،

1247- “Muhammed — Ebû Muâviye — Ebû İshâk eş-Şeybânî — Şa’bî” isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: “Hastalığında kendisini Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) ziyaret etmekte olduğu bir kişi vefat etti. Gece vakti vefat ettiği için de onu gece defnettiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabahlayıp bu durumu kendisine haber verdiklerinde: «*Bunu bana bildirmekten sizleri alıkoyan nedir?*» buyurdu. Ashâb: «Gece idi ve karanlıktı. Bu sebeple sana meşakkat vermek istemedik» dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin kabrine geldi ve namazını kıldı.¹

Muhammed, Muhammed b. Selâm’dır.

Muâviye, Muâviye Muhammed b. Hâzım ed-Darîr’dır.

¹ Hadis ayrıca 857, 1319, 1321, 1322, 1326, 1336, 1340’de geçmektedir.

Ebû İshâk, Süleymân eş-Şeybânî'dir.

Şa'bî, Âmir b. Şurahbîl'dir.

Nakledildiğine göre Ensâr'ın müttefiği olan Talha b. Berâ b. Umeyr el-Belvî hastalanmıştı ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu ziyaret etmekteydi. Taberânî bunu "Urve b. Saîd el-Ensârî — babası" kanalıyla Husayn b. Vahvah el-Ensârî'den bu şekilde rivayet etmiş ve: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Talha'ya ölümün yaklaştığını görüyorum. Eğer ölürse bana haber verin ve cenaze işinde acele edin. Zira Müslüman kişinin cenazesinin ailesinin önünde uzun zaman bekletilmesi uygun değildir»* buyurdu" ziyadesinde bulunmuştur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Sâlim b. Avf oğullarının yanına yetişmeden önce Talha gece vakti vefat etti. Talha gece olunca ailesine: "Eğer ölürsem beni defnedin ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) haber vermeyin. Benim sebebimle Yahudilerin kendisine bir zarar vermesinden endişe etmekteyim" demişti. Bu sebeple de kendisini gece vakti defnetmişlerdi.

Sabah olup durumu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) haber verdiklerinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunu neden kendisine haber vermediklerini sordu. Onlar da Talha'nın gece vakti vefat ettiğini, gecenin çok karanlık olduğunu ve bu sebeple kendisine meşakkat vermek istemediklerini söyledi. Taberânî şu emlemede bulunmuştur: "Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin kabrine geldi ve ashâba saf tutturup ellerini kaldırarak: *«Allahum! Talha'nın sana güldüğünü görüyorum. Sen de ona gül»* diye dua etti."

Bu rivayette peygamberlerin kabri dışındaki kabirlere namaz kılmanın caiz olduğunu göstermektedir. Buhârî ve Müslim bu konuda: "Allah Yahudileri lanetlemiştir. Zira onlar peygamberlerinin mezarlarını mescid (mabed) edinmişlerdir" şeklinde rivayette bulunmuştur.

Buhârî'nin hocası dışında hadisin beş ravisi de Kûfelidir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Müslim 954

٦ - بَابُ فَضْلِ مَنْ مَاتَ لَهُ وَلَدٌ فَأَخْتَسَبَ

6- BİR ÇOCUĞU ÖLÜP DE KARŞILIĞINI
ÜMİD EDEN KİMSENİN FAZİLETİ

وَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾

Bu konuda Yüce Allah: **“Sabredenleri müjdele”**¹ buyurmuştur.

Bir erkek çocuğu veya bir kız çocuğu veya her ikisi ölüp de Allah'ın hükmüne razı olup bunun karşılığını Allah'tan bekleyerek sabreden kimsenin fazileti. İbn Hibbân ve Nesâî'nin Hafs b. Ubeydillah b. Enes kanalıyla Enes'ten olan merfû rivayetleri: *“Kim, sulbünden üç çocuğun ölümüne sabredip karşılığını Allah'tan beklerse, cennete girer”* şeklindedir.

Müslim'in Ebû Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *“Sizden biri üç çocuğunun ölümüne sabredip karşılığını Allah'tan beklerse, cennete girer”* buyurmuştur.

İbn Hibbân ve Nesâî'nin Enes'ten olan merfû rivayetleri: *“Kim, sulbünden üç çocuğun ölümüne sabredip karşılığını Allah'tan beklerse, cennete girer”* şeklindedir.

Ahmed ve Taberânî'nin Ukbe b. Âmir'den olan merfû rivayetleri: *“Kişi üç çocuğunun ölmesi durumunda sabreder ve bunun karşılığını Allah'tan beklerse bu çocuklar Cehennem ateşine karşı onun kalkanı olurlar”* şeklindedir.

Burada mutlak olarak gelen hadis mukayyed olarak gelene hamledilmiştir. Zira böylesi bir sevap ancak niyete bağlıdır.

Diğer taraftan Taberânî, Mu'cem'de merfû olarak: *“Bir erkek çocuğu veya bir kız çocuğu ölüp de Allah'ın hükmüne razı olsun veya olmasın, sabretsin veya sabretmesin ona cennetten başka bir karşılık yoktur”* şeklinde rivayette bulunmuştur. Ancak isnâdı zayıftır. Zira Yüce Allah bu konuda: *“(Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz,*

¹ Bakara Sur. 155

derler”¹ buyurmaktadır. Âyetteki musibet ifadesi çocukların ölümlerini de başka şeyleri de kapsamaktadır. Buhârî bu âyeti konu başlığındaki “ihtisâb” lafzını tekîd etmek için zikretmiştir.

۱۲۴۸ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَا مِنْ نَاسٍ مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَفَّى لَهُ ثَلَاثٌ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ ، إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ » . طرفه ۱۳۸۱ - تحفة ۱۰۳۶

1248- “Ebû Ma’mer — Abdulvâris — Abdulazîz” isnâdıyla Enes’in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *“Henüz buluğa ermeden üç çocuğu ölen insanlardan hiçbir Müslüman yoktur ki, Allah onu bu çocuklara ihsan ettiği geniş rahmeti ile cennete sokmuş olmasın.”*²

Ebû Ma’mer, Abdullah b. Amr’dır.

Abdulvâris, Abdulvâris b. Saîd’dır.

Abdulazîz, Abdulazîz b. Suheyb’dır.

Enes, Enes b. Mâlik’tir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah’ın henüz buluğa ermeden üç çocuğu ölen insanlardan her Müslümanı bu çocuklara ihsan ettiği geniş rahmeti ile cennete sokacağını bildirmiştir.

Burada Müslümanın zikredilmesi bu durumun kafir için geçerli olmadığını bildirmek açısındanadır.

Ancak burada sayı olarak üç çocuk olması konusunun huccet sayılıp sayılmayacağı yönünde ihtilaf edilmiştir.

Bunu huccet saymayanlar, bir veya iki çocuğu ölen kişi için de aynı şeyin geçerli olduğunu söylemektedir. Bu rivayet delil sayılsa bile bu, kesin bir nass değildir. Zira delili zayıf bir rivayettir ve bundan daha fazla kabul edilen başka rivayetlerde bu durumun bir kişi için de geçerli olduğu zikredilmiştir.

¹ Bakara Sur. 155, 156

² 1381’de gelecektir.

Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta Câbir b. Semure'den merfû olarak şöyle rivayette bulunmuştur: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Her kim ölen üç çocuğunu defneder ve sabredip sevabını Allah'tan ümit ederse cennet kendisine vacip olur» buyurdu. Ümmü Eymen: «Veya iki çocuğu» deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Veya iki çocuğu” buyurdu. Ümmü Eymen: «Veya bir çocuğu» deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) önce sustu ve sonra: «Veya bir çocuğu» buyurdu.

Tirmizî, İbn Mes'ûd'dan merfû olarak şöyle rivayette bulunmuştur: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Buluğa ermemiş üç çocuğu ölen kimseye o çocuklar cehennem ateşine karşı sağlam kale olurlar» buyurdu. Ebû Zer: «Benim iki çocuğum öldü» deyince, Ubey b. Ka'b: «Benim bir çocuğum öldü» dedi.”

Ancak Tirmizî bu hadisin rivayeten tek kanallı olduğunu söylemiştir. Fakat, *Fethu'l-Bâri*'de: “Bu rivayeti huccet saymak için bir sebep yoktur” denilmiştir. Şerîk, Buhârî'nin isnâdını belirttiği bir rivayette: “Bir çocuğu ölen kişinin durumunu sormadık” demiştir. Bu da inşallah daha sonra zikredilecektir.

Buhârî, *Rikâk* konusunda Ebû Hureyre'den merfû olarak şöyle rivayette bulunmuştur: “Yüce Allah: «Dünyada iken sevdiği birinin ruhunu aldığımda sabredip karşılığını benden bekleyen kuluma katımda vereceğim mükâfat Cennetten başkası değildir» buyurmuştur.”

Bu rivayet, bunun bir çocuk ve daha fazlası için geçerli olduğuna işaret etmektedir ve bu konuda zikredilen rivayetlerin en doğrusudur. “Peki, kafir iken bir veya daha fazla çocuğu ölen ve sonra müslüman olan kimse için bu geçerli midir? Yoksa mutlaka Müslüman olduktan sonra mı ölmüş olmaları gerekmektedir?” denilebilir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hakîm b. Hizâm'a: “Daha önce yaptığın iyiliklerle birlikte Müslüman oldun” buyurması, bunun böylesi bir durumda olan kimse için de geçerli olduğuna delâlet etmektedir. Ancak böylesi bir durumun ancak Müslüman kimse için geçerli olduğu yönünde mukayyed (hükmü sınırlandırılmış) hadisler vardır ve onları dikkate almak daha uygundur.

Bu rivayetlerden biri Ebû Sa'lebe el-Eşcaî'nin rivayetidir ve Ahmed, *Müsned*'de ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de şöyle nakledilmiştir:

“Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem): «Ey Allah'ın Resûlü! Müslüman olduktan sonra iki çocuğum öldü» dediğimde: «*Müslümanken iki çocuğu ölen kişiyi Yüce Allah cennete sokar*» buyurdu.”

Amr b. Abese'nin hadisini Ahmed ve başkaları şöyle rivayet etmiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Müslüman birinin üç çocuğu olur da buluğa ermeden ölürlerse Yüce Allah onlara rahmetinden dolayı onu cennete sokar*» buyurduğunu işittim.”

“Erkek çocuğundan veya kız çocuğundan olsun torunları ölen kimse için bu geçerli midir?” denilebilir. Zira torunlar kişinin gerçekte öz çocuğu değildir. Ancak kişinin erkek çocuğundan olan torunları kendi çocukları konumundadır. Kız çocuğundan olan torunları ise kendi çocukları konumunda değildir.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*'de ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de merfû olarak bir rivayette bulunmuştur. Bu rivayet: “*Sulbünden üç çocuğu ölen Müslüman kimseye o çocuklar cehennem ateşine karşı sağlam kale olurlar*” şeklindedir ve isnâdında zayıf olan Abdurrahman b. İshâk Ebû Şeybe el-Kureşî bulunmaktadır. Eğer bu sahih ise bu konudaki ihtilafları ortadan kaldırır.

Ebu'l-Abbâs el-Kurtubî der ki: “Bu durumu çocuklara has kılması yani Müslümanın bu şekilde çocuklarla sınanması, çocukların daha fazla sevilmesi ve onlara daha fazla şefkat gösterilmesi sebebiyledir. Kişi buluğa ermiş çocuğunun ölmesi durumunda sevap kazanır, ama küçük çocuğun ölmesi durumundaki gibi aynı sevap söz konusu değildir. Âlimlerin bir çoğu bu şekilde açıklama yapmış ve buluğa ermiş ile buluğa ermemiş kişilerin sevaplarının aynı olmadığını söylemiştir.

Zeyn b. el-Munîr ve el-İrâkî, *Şerhu Takrîbi'l-Esânîd*'de şöyle demişlerdir: “Eğer bu açıklamayı huccet saymazsak, buluğa ermemiş kimseler için olan hükmün buluğa erenler içinde geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Eğer bu açıklama doğru ise bu hüküm nasıl oluyor da bütün yükü babası üzerinde olan küçük çocuk için geçerli oluyor da buluğa ermiş ve babasına işlerinde yardımcı olan çocuk için geçerli olmuyor? Kesinlikle buluğa ermiş ve ölmüş kişi için çekilen acı daha büyüktür. Eğer çocuk babasının işlerini görüyor ve maişetinde kendisine yardımcı oluyorsa acısı daha da büyük olur.”

Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de Habîbe binti Sehl ve Ümmü Mübeşşir'den olan rivayetinde: “Kendisine günah yazılmayan kimseye daha

fazla merhamet edilir ve bu kişinin şefaati başkasının şefaatinde daha fazla kabul edilir” demiştir.

İbn Mende, *Ma’rifetu’s-Sahâbe*’de Şerâhîl el-Munkirî’den: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Her kimin Allah yolunda ölen çocukları olursa ve bu kimse sevabını ümit ederek sabrederse Allah o kimseyi cennete sokar» buyurdu” şeklinde rivayette bulunmuştur. Görüldüğü gibi burada da Allah yolunda savaşılan baliğ kimseler kastedilmektedir. Doğrusunu da Allah bilir.

Hadisin dört ravisi de Basralıdır. Hadisi Nesâî ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۲۴۹ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنْ ذَكْوَانَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّسَاءَ قُلْنَ لِلنَّبِيِّ ﷺ اجْعَلْ لَنَا يَوْمًا . فَوَعَّظَهُنَّ ، وَقَالَ « أَيُّهَا امْرَأَةٌ مَاتَ لَهَا ثَلَاثَةٌ مِّنَ الْوَلَدِ كَانُوا حِجَابًا مِّنَ النَّارِ . قَالَتِ امْرَأَةٌ وَاثْنَانِ . قَالَ « وَاثْنَانِ » . طر فاه ۱۰۱ ، ۷۳۱۰ - تحفة ۴۰۲۸

1249- “Müslim — Şu’be — Abdurrahman b. el-Asbehânî — Zekvân” isnâdıyla Ebû Saîd şöyle demiştir: “Kadınlar Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem): «Bize bir gün belirle» dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadınlara öğütlerde bulundu. Sonra: «Birinizin kendisinden önce ölen üç çocuğu onu cehennem ateşinden korurlar» buyurdu. Bir kadın: «Ya iki çocuk ölürse?» deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «İki çocukta da aynı durum geçerlidir» buyurdu.”¹

Müslim, Müslim b. İbrâhîm el-Ezdî el-Kassâb’dır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Abdurrahman b. el-Asbehânî’nin adı Abdullah’tır.

Zekvân, Ebû Sâlih es-Semmân’dır.

Ebû Saîd, Ebû Saîd el-Hudrî’dir.

Ensâr’dan bazı kadınlar Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem), kendilerine bir gün belirlemesini söyleyince, Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) onlara bir gün

¹ Hadis ayrıca 101, 7310’de geçmektedir.

verdi. O gün gelip toplandıklarında onlara öğütlerde ve nasihatlerde bulundu. Sonra herhangi bir kadının üç çocuğu ölmüşse, o çocukların cehenneme karşı kendisine birer siper olacağını söyledi.

Bu konuda başka rivayetler de nakledilmiştir. Bunlardan biri İbn Mâce'nin "Esmâ binti Umeys — babası" kanalıyla Hz. Ali'den merfû olarak rivayet ettiği hadistir ve şöyledir: *"Allah, düşük çocuğun anne babasını cehenneme sokacağı zaman, düşük çocuk onları cehenneme sokmaması için Rabbi ile mücadele eder ve bu konuda ısrarda bulunur. Sonunda ona: «Ey Rabbine karşı gelen düşük! Haydi anne babamı cennete sok!» denilir. Bunun üzerine düşük çocuk, onları cennete sokar."*

Enes'in annesi Ümmü Süleym veya Ümmü Mübeşşir veya Ümmü Hânî', Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iki çocuğun ölmesi durumunu sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki çocukta da aynı durumun geçerli olduğunu söylemiştir. Sanki bu durum Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) o anda vahyolunmuştu. Zira Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) göz açıp kapamaktan bile daha hızlı bir şekilde vahiy inebilir. Veya Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu biliyordu da kadınlar buna tevekkül ederler diye onlara acıyarak söylememişti. Ancak sorulunca da cevap vermeme gibi bir durumu yoktu.

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı, Kûfeli ve Medinelidir. Hadisi Müslim¹ ve Nesâî tahrir etmişlerdir.

۱۲۵۰ - وَقَالَ شَرِيكٌ عَنِ ابْنِ الْأَصْبَهَانِيِّ حَدَّثَنِي أَبُو صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي

هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ «لَمْ يَلْعُوا الْحَنْثَ» . طرفه ۱۰۲

- تحفة ۱۲۸۲۶، ۱۳۴۰۹، ۴۰۲۸ أ

1250- Şerîk'in İbnu'l-Asbehânî isnâdıyla Ebû Sâlih'den bildirdiğine göre Ebû Saîd ile Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını nakletmişlerdir. Ancak Ebû Hureyre rivayetinde: *"Buluğa ermemiş üç çocuk"* demiştir.²

Şerîk, Şerîk b. Abdillâh'tır.

¹ Müslim 2633

² Daha önce 102'de geçti.

İbnu'l-Asbehânî, Abdurrahman'dır.

İbn Ebî Şeybe bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir. Ancak İbn Ebî Şeybe bunu Abdurrahman b. el-Asbehânî'den naklederek şöyle rivayet etmiştir: Ebû Sâlih ölen oğlumdan dolayı bana taziye için gelince Ebû Saîd ve Ebû Hureyre'den naklederek şöyle anlattı: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Kendisinden önce üç çocuğu ölen hiçbir kadın yoktur ki bu çocuklar cehennem ateşine karşı ona bir perde olmasınlar» buyurdu. Bir kadın: “Ey Allah'ın Resûlü! Ya iki çocuk ölürse?» deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «İki çocukta da aynı durum geçerlidir» buyurdu.”

Kadın bir çocuğu ölen kimsenin durumunu sormadı. Ebû Hureyre de rivayetinde: “Buluğa ermemiş üç çocuk” demiştir.

Ebû Sâlih Zekvân es-Semmân'ın bildirdiğine göre Ebû Saîd ve Ebû Hureyre bunu Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmişlerdir. Ancak Ebû Hureyre rivayetinde: “Buluğa ermemiş üç çocuk” demiştir.

Açık olarak görülmektedir ki Ebû Hureyre bu ziyadeyi mevkûf olarak rivayet etmiştir. Muhtemelen Ebû Hureyre ile Ebû Saîd merfû olan anlatımda ittifak etmişlerdir. Ebû Hureyre de merfû olan bu rivayette bu eklemede bulunmuştur.

١٢٥١ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَا يَمُوتُ لِمُسْلِمٍ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ ، فَيَلِجَ النَّارَ إِلَّا حِلَّةَ الْقَسَمِ » قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ « وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا » طرفه ٦٦٥٦ - تحفة

١٣١٣٣

1251- “Ali — Süfyân — Zührî — Saîd b. el-Müseyyeb” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Buluğa ermemiş üç çocuğu ölen kişinin cehenneme girmesi, sadece Yüce Allah'ın bu yöndeki yemininden dolayı olacaktır.”

Ebû Abdillâh: **“Sizden hiçbiriniz müstesna olmamak üzere mutlaka ona uğrayacaktır”**¹ buyurulmuştur.¹

¹ Meryem Sur. 71

Ali, Ali b. el-Medînî'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), buluğa ermemiş üç çocuğu ölen erkek veya kadın kişinin cehenneme girmesinin sadece Yüce Allah'ın bu yöndeki yemininden dolayı çok az bir zaman olacağını bildirmişti.

Tîbî ve Ekmeluddîn: "Müslüman bir kişinin kendisinden önce üç çocuğunun ölmesiyle birlikte cehenneme girmesi söz konusu olmayacaktır" demişlerdir. Eğer üç çocuğun ölümünden sonra kişi cehenneme girmeyecekse ve cehennem ve cennet arasında başka bir yer yoksa o zaman bu kişinin cennete girmesi vacip olur.

Bu hadiste diğerlerinde olduğu gibi çocukların buluğa ermemiş olması zikredilmemiştir ve bu sebeple ayrı bir mânâ taşımaktadır.

Ebû Abdillâh el-Buhârî hiç kimsenin müstesna olmamak üzere mutlaka ona uğrayacağını söylemiştir. Mümin kişinin oraya girişi ceza olarak değil, Yüce Allah'ın bu yöndeki yemininden dolayı olacaktır.

Nesâî ve Hâkim, Câbir'den merfû olarak: "(Âyette geçen) uğramak, girmek demektir. İster iyi olsun, ister kötü olsun oraya girmeyen kimse kalmayacaktır. Ancak müminler için serin ve esenlik olacaktır" şeklinde rivayette bulunmuşlardır.

Oraya uğramak, üzerinde uzanmış olan Sırat köprüsünden geçmektir. Taberânî ve başkası bunu Bişr b. Saîd kanalıyla Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir. Ka'bu'l-Ahbâr kanalıyla da şu ziyadede bulunmuştur: "Nihayet herkes orada olduğu zaman bir münâdî ona: «Ashâbını tut, benim ashâbımı bırak» diye nida eder. Bunun üzerine müminler oradan üzerleri ıslanmış bir şekilde çıkarlar."

Hadisi Müslim, *Edeb* konusu içinde, Nesâî, *Tefsîr* konusu içinde ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir. Şerîk'in hadisi, kabulde Müslim'in Ebû Zer'den olan rivayetinden daha önceliklidir.

۷ - بَابُ قَوْلِ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ عِنْدَ الْقَبْرِ اضْبِرِّي

7- ERKEĞİN, KABİR YANINDAKİ KADINA "SABRET" DEMESİ

Erkeğin, genç olsun yaşlı olsun kabir yanındaki kadına sabretmesini söylemesi.

۱۲۵۲ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -

قَالَ مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِامْرَأَةٍ عِنْدَ قَبْرِ وَهَى تَبْكِي فَقَالَ « أَتَقِي اللَّهَ وَاضْبِرِّي ». أطرافه ۱۲۸۳

۱۳۰۲، ۷۱۵۴ - تحفة ۴۳۹

1252- Âdem'in Şu'be kanalıyla Sâbit'ten bildirdiğine göre Enes b. Mâlik: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kabir yanında ağlamakta olan bir kadına uğradı ve ona «Allah'tan kork ve sabret» buyurdu" dedi.

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs'tır.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Sâbit, Sâbit el-Bünânî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir mezarın yanında ağlamakta olan bir kadına rastlamış ve ona Allah'tan korkup sabretmesini söylemiştir. Burada Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kadına feryat etmenin sevabı yok ettiğini, sabretmenin de sevabı çoğalttığını bildirmek istemiştir. Zira Yüce Allah: "Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir"¹ buyurmaktadır. Bu da sabırsızlığın takvayı yok ettiğine işaret etmektedir.

Buhârî ayrıca bunu Cenâiz konusu içinde tahrir etmiştir.² Hadisi Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, Cenâiz konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Zümer Sur. 10

² Hadis ayrıca 1283, 1302, 7154'de geçmektedir. Müslim 926

٨ - باب غُسْلِ الْمَيِّتِ وَوُضُوئِهِ بِالْمَاءِ وَالسَّدْرِ .

8- ÖLÜYÜ SU VE SİDR İLE YIKAMAK VE ABDEST ALDIRMAK

وَحَنَظَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - ابْنًا لِسَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ ، وَحَمَلَهُ وَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ
وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - الْمُسْلِمُ لَا يَنْجُسُ حَيًّا وَلَا مَيِّتًا . وَقَالَ سَعْدُ لَوْ كَانَ
نَجِسًا مَا مَسِسْتُهُ . وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « الْمُؤْمِنُ لَا يَنْجُسُ »

İbn Ömer, Saîd b. Zeyd'in vefat eden bir oğlunu yıkayıp kokulandırdı ve cenazeyi taşıyıp abdest almadan namazını kıldı.

İbn Abbâs: “Müslüman diri iken de, ölü iken de necis olmaz” demiştir

Sa'd: “Eğer necis olsaydı ben ona dokunmazdım” demiştir.

Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): “Mümin kimse necis olmaz” buyurmuştur.

Ölüyü yıkamak, farz-ı kifaye, abdest aldirmek ise sünnettir. Veya burada ölüyü yıkayan kişinin abdest alması kastedilmektedir

İbn Ömer b. el-Hattâb, hicri 51 yılında vefat etmiş ve cennetle müjdelenmişlerden biri olan Saîd b. Zeyd'in vefat eden oğlu Abdurrahman'ı yıkayıp hanût ile kokulandırmış ve cenazeyi taşıyıp abdest almadan namazını kılmıştır. Hanût, birçok kokunun karıştırılmasıyla ölü için hazırlanan bir kokudur. Eğer ölü necis olsaydı ne su ve sidrin karışımı ne de tek başına su onu temizlemezdi. Hal böyle olsaydı İbn Ömer de ona dokunmazdı.

Mâlik, *Muvattâ'*da bunu Nâfi'den: “İbn Ömer onu hanût ile kokulandırdı...” şeklinde mevsûl olarak rivayet etmiştir.

İbn Abbâs: “Müslüman diri iken de, ölü iken de necis olmaz” demiştir. Saîd b. Mansûr sahih bir isnâdla mevsûl olarak rivayet etmiştir. Dârakutnî ve Hâkim bunu merfû olarak rivayet etmişlerdir.

Sa'd b. Ebî Vakkâs, Saîd b. Zeyd b. Amr'ı Akîk'te yıkayıp kokulandırarak kefenlemiş ve: “Eğer necis olsaydı ben ona dokunmazdım” demiştir. İbn Ebî Şeybe bunu Âişe binti Sa'd kanalıyla rivayet etmiştir.

Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): “Mümin kimse necis olmaz” buyurmuştur. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu sözü, Buhârî'nin *Gusl'*de

“Cünüb Kişi Çarşıda Yürür” başlığı altında Ebû Hureyre’den rivayet ettiği hadisin bir kısmıdır.

۱۲۵۳ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَّانِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ تُوُفِّيَتْ ابْنَتُهُ فَقَالَ « اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَ ذَلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ ، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ ، فَإِذَا فَرَعْتَنَ فَأَذِّنِي » . فَلَمَّا فَرَعْنَا أَذْنَاهُ فَأَعْطَانَا حِقْوَهُ فَقَالَ « أَشْعِرْهَا إِيَّاهُ » . تَعْنِي إِزَارَهُ . أطرافه ۱۶۷ ، ۱۲۵۴ ، ۱۲۵۵ ، ۱۲۵۶ ، ۱۲۵۷ ، ۱۲۵۸ ، ۱۲۵۹ ، ۱۲۶۰ ، ۱۲۶۱ ، ۱۲۶۲ ، ۱۲۶۳ - تحفة ۱۸۰۹۴

1253- “İsmâîl b. Abdillâh — Mâlik — Eyyûb es-Sahtiyânî — Muhammed b. Sîrîn” isnâdıyla bildirdiğine göre Ümmü Atiyye el-Ensâriyye şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kızı vefat ettiğinde yanımıza girdi ve: “Onu su ve sidr ile yıkayın. Ancak yıkamayı üç veya beş veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın. Son yıkamanızda da suyun içine kâfur veya kâfurdan bir parça koyun. Yıkamayı bitirdiğinizde bana bildirin” buyurdu. Yıkama işini bitirdiğimizi kendisine haber verdiğimizde bize kendi izarını verdi ve: “Bunu ona iç gömleği yapın” buyurdu.¹

İsmâîl, İsmâîl b. Abdillâh b. Ebî Uveys’tir.

Mâlik, imam Mâlik’tir.

Ümmü Atiyye, Nuseybe binti Ka’b el-Ensâriyye’dir. Bu kadın, ölen kadınları yıkayan kimseydi.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı, Ebu’l-Âs b. er-Rabî’nin eşi Zeyneb vefat ettiği zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cenazenin bulunduğu yere girip oradakilere onu su ve sidr ile yıkamalarını söylemiştir. Müslim de zikredildiği gibi Zeyneb, Ümmü Ümâme’dir. Veya Ebû Dâvud’da zikredildiği gibi Ümmü Kulsûm (Gülsüm)’dür.

¹ Hadis ayrıca 167, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263’de geçmektedir.

Hafız Abdulazîm el-Münzirî: “Doğru olanı ilk olanıdır. Zira Ümmü Kulsûm vefat ettiği zaman Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir’de idi” demiştir.

“Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir’de iken vefat eden Ümmü Kulsûm değildir” denilerek buna itiraz edilmiştir.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) oradakilere varsa üzerindeki necis şeyleri temizledikten sonra bütün vücudunu vacip olarak bir defa, mendup olarak da üç veya beş defa yıkamalarını söylemiştir.

el-Mâzinî der ki: “Ölüyü yıkamak sünnettir” denilmekle birlikte vacip olduğu da söylenmektedir. Bu ihtilafın sebebi Allah Resûlû’nün (sallallahu aleyhi vesellem): *“Veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın”* buyurmuş olmasıdır.

Hişâm b. Hassân’ın, Hafsa’dan olan rivayeti: *“Ancak yıkamayı tekli olarak üç veya beş veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın”* şeklindedir.

Eyyûb’un Hafsa’dan olan rivayeti ise: *“Ancak yıkamayı tekli olarak beş veya yedi veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın”* şeklindedir. Bu da bir sonraki başlık altında zikredilecektir. Fakat, *el-Fethu’l-Bâri*’de: “Hiçbir rivayette yediden sonra bir şey denildiğini görmedim” denilmiştir. Sadece Ebû Dâvud’un rivayetinde bundan daha fazlası zikredilmiştir. Muhtemelen Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem): *“Beş veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın”* buyruğu ile yedi defa yıkanılmasını kastetmiştir. Ahmed, yedi defadan daha fazla yıkanmasını mekruh görmüştür.

Mâverdi: “Yedi defadan fazla yıkamak israftır” demiştir.

Ebû Hanîfe: “Üç defadan fazla yıkanmaz” demiştir.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), temiz olması açısından gerekli görmeleri halinde onu daha fazla sayıda yıkamalarını söylemiştir.

Üç defada temizlenmesi halinde daha fazla yıkanılmasına gerek yoktur. Aksi halde temizlik açısından daha fazla yıkanır. Bu da diri kişinin yıkanmasının hilafıdır. Zira diri kişi yıkanırken üç defadan fazla yıkanmaz. Aradaki farkta diri kişinin yıkanmasının ibadet olarak temizlik bâbından yapılmasıdır.

Hâfız İbn Hacer der ki: “Buradaki «Veya» ifadesi muhayyerlik mânasında değil sıralama mânasındadır. Tîbî, *Şerhu’l-Masâbih*’te bunu el-Mazharî’den bu şekilde nakletmiştir.” Aynî, hiç kimsenin “Veya” ifadesini sıralama mânasında nakletmediğini söyleyerek buna itirazda bulunmuştur.

Sidr yerine hatmî de kullanılabilir. Ancak nass olarak sidr kullanılması daha uygundur. Ölüyü sidr ile yıkanmanın tekrar edilmesi temizlik açısından dır. Ölü temizlendiğinde de artık sidr katılmadan sadece su ile diri kişinin yıkanması gibi iki veya üç defa yıkanır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu son yıkamalarında suyun içine bedeni katılaştırması için kâfur veya kâfurdan bir parça koymalarını ve yıkama işinin bitirdiklerinde kendisine haber vermelerini söylemiştir. Buradaki şüphe raviye aittir. Veya Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her iki lafzı da kullanmıştır.

Yıkama işini bitirdiklerinde ve bunu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) bildirdiklerinde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kendi izarını (peştamalını) onlara vererek onu kendisine iç gömleği yapmalarını söylemiştir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yapması giysisinin bereketinin kendisine ulaşması, giysi cesetten cesede geçerken araya fasıla girmemesi ve terinin ona bulaşması içindir.

Hadisin ravileri Medineli ve Basralıdır. Hadiste tâbiînin tâbiîden sahâbiden rivayeti vardır. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۹ - بَاب مَا يُسْتَحَبُّ أَنْ يُغَسَّلَ وَتَرًا

9- TEKLİ OLARAK YIKANMASININ MÜSTEHAB OLMASI

Ölünün tekli yani üç beş yedi olarak yıkanmasının müstehab olması.

۱۲۵۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَنَحْنُ نَغْسِلُ ابْنَتَهُ فَقَالَ « اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ ، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا ، فَإِذَا فَرَعْتَنَ فَأَذِنِّي » . فَلَمَّا فَرَعْنَا أَذْنَاهُ ، فَأَلْقَى إِلَيْنَا حِفْوَهُ فَقَالَ « أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ » . فَقَالَ أَيُّوبُ وَحَدَّثَنِي حَفْصَةُ بِمِثْلِ حَدِيثِ مُحَمَّدٍ وَكَانَ فِي حَدِيثِ حَفْصَةَ « اغْسِلْنَهَا وَتَرًا » . وَكَانَ فِيهِ : « ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا »

¹ Müslim 939

أَوْ سَبْعًا « وَكَانَ فِيهِ أَنَّهُ قَالَ « ائِدْأَنْ بِمَيَّامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا » وَكَانَ فِيهِ أَنَّ أُمَّ عَطِيَّةَ قَالَتْ وَمَشْطَنَاهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ . أطرافه ١٦٧ ، ١٢٥٣ ، ١٢٥٥ ، ١٢٥٦ ، ١٢٥٧ ، ١٢٥٨ ، ١٢٥٩ ، ١٢٦٠ ، ١٢٦١ ، ١٢٦٢ ، ١٢٦٣ - تحفة ١٨٠٩٤ ، ١٨١١٥ ، ١٨١١٩ ، ١٨١١٦

1254- “Muhammed — Abdulvehhâb es-Sekafi — Eyyûb — Muhammed” isnâdıyla Ümmü Atiyye anlatıyor: Bizler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızını yıkarken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) içeri girdi ve: “Onu su ve sidrle, tekli olarak; üç veya beş hatta daha fazla yıkayınız. Sonuncu yıkamada da kafur katın. Yıkamayı bitirdiğinizde de bana bildirin” buyurdu. Yıkama işini bitirdiğimizi kendisine haber verdik. Bize kendi gömleğini attı ve: “Bunu ona iç gömleği yapın” buyurdu. Başka bir rivayette: “Üç veya beş veya yedi defa yıkayınız” şeklinde nakledilmiştir. Yine başka bir rivayette Ümmü Atiyye'nin: “Saçlarını üç örgü yaptık” dediği nakledilmiştir.¹

Muhammed, Muhammed b. el-Müsennâ'dır. Ancak el-Ceyyânî bu kişinin Muhammed b. Selâm olabileceğini söylemiştir.

Abdulvehhâb, Abdulvehhâb b. Abdilmecîd es-Sekafi el-Basri'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Ümmü Atiyye Nuseybe el-Ensâriyye'dir.

Ümmü Atiyye ile birkaç kişi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb Ümmü Umâme'yi yıkarken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) içeri girdi ve onu su ve sidrle, tekli olarak; üç veya beş hatta gerekli görmeleri halinde daha fazla yıkamalarını söyledi. İbnu'l-Münîr: “Yıkamaktan istenen gaye, ölünün temizlenmesidir” demiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sonuncu yıkamada da kafur katılmasını ve

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

yıkamayı bitirdiklerinde kendisine haber vermelerini söyledi. Bundan önceki rivayette: “*Kâfur veya kâfurdan bir parça koyun*” şeklinde şüphe üzere nakledilmişti. Ancak burada bu şekilde nakledilmiştir. Yıkama işini bitirdiklerinde ve kendisine haber verdiklerinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara kendi izarını vererek bunu ona iç gömleği yapmalarını söyledi.

Eyyûb es-Sahtiyânî bir önceki isnâdla şöyle demiştir: Hafsa binti Sîrîn bana kardeşi İbn Sîrîn’in hadisinin aynısını nakletti. Hafsa’nın rivayetinde Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), onu tekli olarak yıkamalarını, Yüce Allah’ın tek olduğunu ve teki sevdiğini bildirdiği zikredilmiştir. Başlığa uyan yer de burasıdır. Yine Hafsa’nın rivayetinde onu üç veya beş veya yedi defa yıkamalarını bildirdiği zikredilmiştir. Ancak: “Hatta gerekli görürseniz daha fazla yıkayınız” lafzı zikredilmemiştir. “Üç veya beş veya yedi defa yıkayınız” lafzı ile: “Hatta gerekli görürseniz daha fazla yıkayınız” lafzı bir arada daha önce geçtiği üzere sadece Ebû Dâvud’un rivayetinde zikredilmiştir.

Yine Hafsa’nın rivayetinde: “Onu yıkamaya sağ taraflarından başlayınız ve abdest uzuvlarından başlayınız” buyruğu bulunmaktadır. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her işinde sağdan başlamayı severdi.

Yine Hafsa’nın rivayetinde Ümmü Atiyye’nin: “Saçlarını taradıktan sonra saçlarını üç örgü yaptık” dediği zikredilmiştir.

Başka bir rivayette de: “Saçlarını üç örgü yaparak arkasına uzattık” şeklindedir. Şâfiîlerin ve Ahmed b. Hanbel’in görüşü bu yöndedir. Hanefiler ise: “Saç örgüleri göğsü üzerine konulur” demiştir.

۱۰ - بَابُ يُبْدَأُ بِمَيَامِنِ الْمَيِّتِ

10- ÖLÜYÜ YIKAMAYA SAĞ AZALARINDAN BAŞLANMASI

Amel defteri sağdan verilenlerden olması ümidiyle ölüyü yıkamaya sağ uzuvlarından başlanması.

۱۲۵۵ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ حَفْصَةَ

بِنْتِ سِيرِينَ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي غَسْلِ ابْنَتِهِ »

إِبْدَآنَ بِمَيَّامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا » أطرافه ١٦٧ ، ١٢٥٣ ، ١٢٥٤ ، ١٢٥٦ ،
١٢٥٧ ، ١٢٥٨ ، ١٢٥٩ ، ١٢٦٠ ، ١٢٦١ ، ١٢٦٢ ، ١٢٦٣ - تحفة ١٨١٢٤

1255- "Ali b. Abdillâh — İsmâîl b. İbrâhîm — Hâlid — Hafsa binti Sîrîn" isnâdıyla Ümmü Atiyye'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kızının yıkanması hususunda: "Yıkamaya sağından ve abdest uzuvları ile başlayın" buyurmuştur. ¹

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

İsmâîl, İsmâîl b. İbrâhîm b. Uleyye'dir.

Hâlid, Hâlid el-Hazzâ'dır.

Hafsa binti Sîrîn, Muhammed'in kardeşidir.

Ümmü Atiyye'nin bildirdiğine göre Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb'i yıkayacakları zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine ilk yıkamaya sağ azalarından ve abdest aldıracakları ikinci yıkamada abdest uzuvlarından başlamalarını söylemiştir. Bu da Ebû Kılâbe'nin: "Yıkamaya baştan ve sakaldan başlanır" demesine bir cevaptır.

١١ - بَابُ مَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنَ الْمَيِّتِ

11- ÖLÜNÜN ABDEST YERLERİ

Ölüyü yıkamaya abdest yerlerinden başlamanın müstehap olması.

١٢٥٦ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ خَالِدِ الْحَذَّاءِ عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ لَمَّا غَسَلْنَا بِنْتَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَنَا وَنَحْنُ نَغْسِلُهَا « اِبْدَآنَ بِمَيَّامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ » أطرافه ١٦٧ ، ١٢٥٣ ، ١٢٥٤ ،
١٢٥٥ ، ١٢٥٧ ، ١٢٥٨ ، ١٢٥٩ ، ١٢٦٠ ، ١٢٦١ ، ١٢٦٢ ، ١٢٦٣ - تحفة ١٨١٢٤

1256- "Yahya b. Mûsa — Vekî — Süfyân — Hâlid el-Hazzâ — Hafsa

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

binti Sîrîn" isnâdıyla Ümmü Atiyye şöyle demiştir: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızını yıkadığımız zaman bizler onu yıkarken, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Onu yıkamaya sağ taraflarından ve abdest yerlerinden başlayın» buyurdu.”¹

Yahya, Buht diye bilinen Yahya b. Mûsa b. Abdi Rabbih es-Sahtiyânî el-Belhî'dir.

Vekî', *Vekî'* b. el-Cerrâh'tır.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Ümmü Atiyye, Nuseybe el-Ensâriyye'dir.

Nakledildiğine göre Ümmü Atiyye ve başkaları Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb'i yıkarlarken, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine onu yıkamaya sağ taraflarından ve abdest uzuvlarıyla başlamalarını söylemiştir. Hafsa sağ taraflarından ve abdest yerlerinden başlama ziyadesini kardeşi Muhammed b. Sîrîn kanalıyla Ümmü Atiyye'den nakletmiştir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) sağ taraflarından ve abdest yerlerinden başlanılmasını emretmesinin hikmeti, müminlerin alnında nişaneleri olan izi yenilemek açısındanadır.

Ölüye abdest aldırma konusunda Hanefilerin görüşü, Şâfiîlerin görüşü gibidir. Ancak Hanefiler: "Ağzına ve burnuna verilen su geri çıkmayacağı için ölüye mazmaza ve istinşak yapılmaz" demiştir.

۱۲ - بَابُ هَلْ تُكْفَنُ الْمَرْأَةُ فِي إِزَارِ الرَّجُلِ

12- KADIN, ERKEK İZARI İLE KEFENLENİR Mİ?

۱۲۵۷ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَمَادٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ تُوُفِّيَتْ بِنْتُ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَنَا «اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتُنَّ، فَإِذَا فَرَعْتُنَّ فَأَذِنِّي» فَلَمَّا فَرَعْنَا أَذْنَاهُ فَتَرَعَ مِنْ حِقْوِهِ إِزَارُهُ وَقَالَ «أَشْعِرْتَهَا إِيَّاهُ» أَطْرَافَهُ

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

۱۲۶۲، ۱۲۶۱، ۱۲۶۰، ۱۲۵۹، ۱۲۵۸، ۱۲۵۶، ۱۲۵۵، ۱۲۵۴، ۱۲۵۳، ۱۲۶۷

۱۲۶۳ - تحفة ۱۸۱۰۴

1257- "Abdurrahman b. Hammâd — İbn Avn — Muhammed" isnâdıyla Ümmü Atiyye der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kızı vefat ettiğinde bize: «Onu üç veya beş veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yıkayın. Yıkamayı bitirdiğinizde de bana bildirin» buyurdu. Yıkama işini bitirdiğimizi kendisine haber verdiğimizde belinden izarını çıkardı ve: «Bunu ona iç gömleği yapın» buyurdu."¹

Abdurrahman, Abdurrahman b. Hammâd el-Anberî el-Basrî'dir.

İbn Avn, Abdullah el-Basrî'dir.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Nuseybe'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kızı vefat ettiğinde onu yıkayacak olanlara, onu üç veya beş veya gerekli görmeleri halinde daha fazla sayıda yıkamalarını, yıkamayı bitirdiklerinde de kendisine haber vermelerini söylemiştir. Yıkama işini bitirdiklerini kendisine haber verdiklerinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) belinden izarını çıkarıp izarı ona iç gömleği yapmalarını ve diğer örtüyü onun üzerine koymalarını söylemiştir.

۱۳ - باب يَجْعَلُ الْكَافُورَ فِي آخِرِهِ

13- KÂFUR SON YIKAMADA KULLANILIR

۱۲۵۸ - حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ عُمَرَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ

قَالَتْ تُوَفِّيَتْ إِحْدَى بَنَاتِ النَّبِيِّ ﷺ فَخَرَجَ ، فَقَالَ « اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَ بَيَاءً وَسِدْرٍ ، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ ، فَإِذَا فَرَعُتْنَ

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

فَأَذِنَنِي . قَالَتْ فَلَمَّا فَرَغْنَا أَذْنَاهُ ، فَأَلْقَى إِلَيْنَا حِقْوَهُ فَقَالَ « أَشَعِرْتَهَا إِنِّيَاهُ » أطرافه ١٦٧ ،
١٢٥٣ ، ١٢٥٤ ، ١٢٥٥ ، ١٢٥٦ ، ١٢٥٧ ، ١٢٥٩ ، ١٢٦٠ ، ١٢٦١ ، ١٢٦٢ ،

١٢٦٣ - تحفة ١٨٠٩٤

1258- "Hâmid b. Ömer — Hammâd b. Zeyd — Eyyûb — Muhammed" isnâdıyla Ümmü Atiyye der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızlarından biri vefat etmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize: «Onu su ve sidr ile yıkayın. Ancak yıkamayı üç veya beş veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın. Son yıkamanızda da suyun içine kâfur veya kâfurdan bir parça koyun. Yıkamayı bitirdiğinizde de bana haber verin» buyurdu. Yıkama işini bitirdiğimizi kendisine haber verdiğimizde bize kendi izarını attı ve: «Bunu ona iç gömleği yapın» buyurdu.¹

Hâmid, Kirmân kadısı Hâmid b. Ömer b. Hafs es-Sekafî el-Bekrâvî el-Basrî'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Ümmü Atiyye el-Ensâriyye'dir.

Nakledildiğine göre Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb vefat edince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Ümmü Atiyye'ye onu su ve sidr ile yıkamalarını, yıkamayı üç veya beş veya gerekli görmeleri halinde daha fazla sayıda yapmalarını söylemiştir. Gerekli görürseniz ifadesi, daha fazla sayıda yıkamaya ihtiyaç duyulması mânâsındadır. İsterseniz daha fazla sayıda yıkayın şeklinde keyfiyet mânâsında değildir. Son yıkamalarında da suyun içine kâfur veya kâfurdan bir parça koymalarını söylemiştir. Hadiste açık olarak görülen budur.

Yıkama işi bittiğinde cenaze kâfurla kokulandırılır. Bu kokulandırmayı terk etmek mekruhtur. Şâfiî, el-Üm' de bunu nass olarak zikretmiştir. Ölüyü kokulandırmak namazını kılacaklar ve melekler içindir. Bir de haşereleri

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

kendisinden defetmek, cesedin dağılmasını ve soğumasından dolayı bozulmasını önlemek açısından. Bu sebeple Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) son yıkamada kâfur konulmasını emretmiştir. Kâfurdan bir parça koymalarını söylemesi ravinin kendi şüphesidir. Veya Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her iki lafzı da söylemiştir.

Kâfur bulunmadığı zaman misk gibi başka kokular konulup konulamayacağı sorulabilir. Evet, âlimlerin çoğu bunu caiz olarak görmüş ve kâfur bulunmadığı zaman hanût konulmasını söylemişlerdir. Hz. Ali de Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) artan hanûtu kendi üzerine koymalarını söylemiştir. Zeyneb'i yıkama işini bitirdiklerinde ve bunu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) haber verdiklerinde kendi izarını vererek onu kendisine iç gömleği yapmalarını söylemiştir.

Eyyûb es-Sahtiyânî bunu Hafsa binti Sîrîn kanalıyla Ümmü Atiyye el-Ensâriyye'den bir önceki hadis yönünde rivayet etmiştir.

۱۲۵۹ - وَعَنْ أَيُّوبَ عَنْ حَفْصَةَ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - بِنَحْوِهِ وَقَالَتْ إِنَّهُ قَالَ « اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ سَبْعًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَنَ ». قَالَتْ حَفْصَةُ قَالَتْ أُمُّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - وَجَعَلْنَا رَأْسَهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ . أطرافه ۱۶۷ ، ۱۲۵۳ ، ۱۲۵۴ ، ۱۸۱۱۵ تحفة ۱۲۶۳ ، ۱۲۶۲ ، ۱۲۶۱ ، ۱۲۶۰ ، ۱۲۵۸ ، ۱۲۵۷ ، ۱۲۵۶ ، ۱۲۵۵

۱۸۱۱۶ ،

1259- Eyyûb'un Hafsa kanalıyla Ümmü Atiyye'den nakledilen hadiste aynısı aktarılmıştır. Fakat rivayetinde: “Ancak yıkamayı üç veya beş veya yedi veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın” lafzını kullanmıştır. Hafsa'nın bildirdiğine göre Ümmü Atiyye: “Saçlarını üç örgü yaptık” demiştir.¹

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yıkamayı üç veya beş veya yedi veya gerekli görmeleri halinde daha fazla sayıda yapmalarını söylemiştir. Ümmü Atiyye de Hafsa'ya saçlarını üç örgü yaptıklarını söylemiştir.

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1260, 1261, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

Kefenleme ile ilgili bu iki hadisin neden yıkama başlığı altında zikredildiği söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Burada ölü yıkanmadan önce veya yıkama işi bittikten sonra nelerin yapılması gerektiği ve hanût’un kullanılabileceği dile getirilmektedir.”

۱۴ - بَابُ نَقْضِ شَعْرِ الْمَرْأَةِ

14- YIKAMA SIRASINDA KADININ SAÇ ÖRGÜSÜNÜ ÇÖZMEK

وَقَالَ ابْنُ سِيرِينَ لَا بَأْسَ أَنْ يُنْقَضَ شَعْرُ الْمَيِّتِ .

İbn Sîrîn: “Ölünün saç örgüsünü çözmekte sakınca yoktur” demiştir.

Ölen kadını yıkarken saç örgülerini çözmek. Burada kadının zikredilmesi bu durumun genelde kadınlarda yaşanması sebebiyledir. Yoksa saçları uzun olan erkeklerde de durum aynıdır.

Muhammed b. Sîrîn’in bu sözünü, Saîd b. Mansûr, Eyyûb kanalıyla: “Erkek olsun kadın olsun ölünün saç örgülerinin çözülmesinde bir sakınca yoktur” şeklinde mevsûl olarak rivayet etmiştir. İbn Asâkir ve Ebû Zer’in nüshalarında bu: “Kadının örgülerinin çözülmesinde bir sakınca yoktur” şeklindedir.

۱۲۶۰ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَيُّوبُ وَسَمِعْتُ

حَفْصَةَ بِنْتُ سِيرِينَ قَالَتْ حَدَّثَنَا أُمُّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَتَيْنَ جَعْلَنَ رَأْسَ بِنْتِ

رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةَ قُرُونٍ نَقَضْنَاهُ ثُمَّ غَسَلْنَاهُ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ ثَلَاثَةَ قُرُونٍ أَطْرَافَهُ ۱۶۷ ،

، ۱۲۵۳ ، ۱۲۵۴ ، ۱۲۵۵ ، ۱۲۵۶ ، ۱۲۵۷ ، ۱۲۵۸ ، ۱۲۵۹ ، ۱۲۶۱ ، ۱۲۶۲ ،

۱۲۶۳ - تحفة ۱۸۱۱۶

1260- “Ahmed — Abdullah b. Vehb — İbn Cüreyc — Eyyûb” isnâdıyla Hafsa binti Sîrîn der ki: Ümmü Atiyye bize Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızının başını üç bukle yaptıklarını anlatarak: “Biz onu yıkayacağımız sırada saç örgülerini çözdük, başını yıkadıktan sonra da

tekrar üç bukle yaptık” dedi.¹

Ahmed kimseye nisbet edilmemiştir. Ancak İbn Şibeveyh, Firebrî’den naklederek Ahmed b. Sâlih olduğunu söylemiştir.

Abdullah, Abdullah b. Vehb el-Mısırî’dir.

İbn Cüreyc, Abdulmelik b. Abdilazîz’dir.

Eyyûb, Eyyûb b. Ebî Temîme es-Sahtiyânî’dir.

Ümmü Atiyye kendisiyle birlikte Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızını yıkama işleminde bulunan kadınlarla birlikte saçlarını üç bukle yaptıklarını söylemişlerdir.

Sanırım burada saçları zaten üç bukle iken nasıl oluyor da yine üç bukle yaptıkları sorulmuştur. Bu sebeple Ümmü Atiyye suyun saçların dibine ulaşması ve temizlenmesi açısından saç örgülerini çözdüklerini ve yıkadıktan sonra tekrar üç bukle olarak ördüklerini bildirmiştir.

۱۵ - بَابُ كَيْفَ الْإِشْعَارِ لِلْمَيِّتِ

15- ÖLÜYE İÇ GÖMLEK NASIL GIYDIRILIR?

وَقَالَ الْحَسَنُ الْخِرْقَةُ الْخَامِسَةُ تُشَدُّ بِهَا الْفَخَذَيْنِ وَالْوَرَكَيْنِ تَحْتَ الدَّرْعِ .

Hasan: “Uylukların aşağısı ve yukarısı beşinci bez ile gömleğin altından sarılıp bağlanır” demiştir.

Hasan el-Basrî: “Kadını kefenleme işinde beşinci bez, gömleğin altından olmak üzere ölüyü yıkayan kimse tarafından uylukların aşağısı ve yukarısı kısmına sarılıp bağlanır” demiştir. İbn Ebî Şeybe bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir.

۱۲۶۱ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَنَّ أَيُّوبَ أَخْبَرَهُ قَالَ

سَمِعْتُ ابْنَ سِيرِينَ يَقُولُ جَاءَتْ أُمُّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ مِنَ

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1261, 1262, 1263’de geçmektedir. Müslim 939

اللَّاتِي بَايَعَنَ ، قَدِمَتِ الْبَصْرَةَ ، تُبَادِرُ ابْنَاهَا فَلَمْ تُدْرِكْهُ - فَحَدَّثَتْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ وَنَحْنُ نَغْسِلُ ابْنَتَهُ فَقَالَ « اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَ ذَلِكَ بِهَاءٍ وَسِدْرٍ ، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا ، فَإِذَا فَرَعْتَنَ فَأَذِنِّي » قَالَتْ فَلَمَّا فَرَعْنَا أَلْقَى إِلَيْنَا حَقْوَهُ فَقَالَ « أَشْعِرْنَاهَا إِيَّاهُ » . وَلَمْ يَزِدْ عَلَى ذَلِكَ ، وَلَا أَذْرَى أَى بَنَاتِهِ . وَرَعِمَ أَنَّ الْإِشْعَارَ الْفُفْنَاهَا فِيهِ ، وَكَذَلِكَ كَانَ ابْنُ سِيرِينَ يَأْمُرُ بِالْمَرْأَةِ أَنْ تُشَعَّرَ وَلَا تُؤَزَّرَ أَطْرَافَهُ ١٦٧ ، ١٢٥٣ ، ١٢٥٤ ، ١٢٥٥ ، ١٢٥٦ ، ١٢٥٧ ، ١٢٥٨ ، ١٢٥٩ ، ١٢٦٠ ، ١٢٦٢ ،

١٢٦٣ - تحفة ١٨٠٩٤

1261- "Ahmed — Abdullah b. Vehb — İbn Cüreyc — Eyyûb" isnâdıyla İbn Sîrîn anlatıyor: Ensâr kadınlarından ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) biat etmiş biri olan Ümmü Atiyye Basra'ya geldi. Basra'daki bir oğluna yetişip görmek üzere gelmiş, ama ona yetişememişti. İşte o zaman bize şöyle anlattı: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), biz kızını yıkarken yanımıza girdi ve: «Onu su ve sidr ile yıkayın. Ancak yıkamayı üç veya beş veya gerekli görürseniz daha fazla sayıda yapın. Son yıkamanızda da suyun içine kâfur koyun. Yıkamayı bitirdiğinizde de bana bildirin» buyurdu. Yıkama işini bitirdiğimizi kendisine haber verdiğimizde bize kendi izarını attı ve: «Bunu ona iç gömleği yapın» buyurdu."

Eyyûb der ki: "Muhammed b. Sîrîn buna bir eklemede bulunmadı. Yıkanan kişinin de Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) hangi kızı olduğunu bilmiyorum. İş'âr demek cenazeyi yıkayanların, kadını izarın içine sarması demektir. Muhammed b. Sîrîn de kadın kefenlenirken ona boydan boya iç gömleği giydirilmesini ve izar bağlanmamasını söylerdi."¹

Ahmed kimseye nisbet edilmemiştir. Ancak İbn Şibeveyh, Firebrî'den naklederek Ahmed b. Sâlih olduğunu söylemiştir.

Abdullah, Abdullah b. Vehb el-Mısrî'dir.

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1262, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

İbn Cüreyc, Abdulmelik b. Abdilazîz'dir.

Eyyûb, Eyyûb b. Ebî Temîme es-Sahtiyânî'dir.

Ensâr kadınlarından ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) biat etmiş biri olan Ümmü Atiyye, Basra'ya geldi. Basra'daki bir oğluna yetişip görmek üzere gelmiş, ama oğlunun vefat etmiş olmasından veya Basra'dan gitmiş olmasından dolayı ona yetişememişti. İşte o zaman Ümmü Atiyye, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızını nasıl yıkadıklarını anlatmıştır. Ümmü Atiyye ve başkaları Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızını yıkarken, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarına girerek onu su ve sidr ile yıkamalarını, ancak yıkamayı üç veya beş veya gerekli görmeleri halinde daha fazla sayıda yapmalarını, son yıkamalarında suyun içine kâfur koymalarını ve yıkamayı bitirdiklerinde kendisine haber vermelerini söylemiştir. Yıkama işi bittiğinde ve kendisine haber verildiğinde onlara kendi izarını atarak izarı ona iç gömleği yapmalarını söylemiştir.

Eyyûb, Muhammed b. Sîrîn'in buna bir ziyadede bulunmadığını söylemiştir. Ancak Asîfî'nin nüshasında: "Eyyûb, Ümmü Atiyye'nin buna bir ziyadede bulunmadığını söylemiştir" şeklindedir. Zira Hafsa, Ümmü Atiyye'den olan rivayetinde yıkamaya sağdan başlamayı ve abdest uzuvlarından başlamayı nakletmişti.

Eyyûb, yıkanan kişinin Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) hangi kızı olduğunu bilmediğini de söylemiştir. Ancak Eyyûb'un bunu bilmemesi, bu kişinin Zeyneb olduğunu söyleyenin rivayetini geçersiz kılmaz.

Eyyûb, *iş'âr* ibaresinin cenazeyi yıkayanların, onu izarın içine sarması demek olduğunu söylemiştir. Ölüler hakkında tâbiûnun en bilgini olan Muhammed b. Sîrîn'in de kadın kefenlenirken ona boydan boya iç gömleği giydirilmesini ve izar gibi bağlanmamasını söylediğini bildirmiştir. Zira izar iç giysi gibi bütün bedeni sarmamaktadır.

١٦ - بَابُ هَلْ يُجْعَلُ شَعْرُ الْمَرْأَةِ ثَلَاثَةَ قُرُونٍ

16- KADININ SAÇI ÜÇ BUKLE YAPILIR MI?

١٢٦٢ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أُمِّ الْهَدَيْلِ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ ضَفَرْنَا شَعْرَ بِنْتِ النَّبِيِّ ﷺ ثَلَاثَةَ قُرُونٍ وَقَالَ وَكَيْعٌ قَالَ سُفْيَانُ نَاصِيَتَهَا وَقَرْنَيْهَا أَطْرَافُهُ ١٦٧، ١٢٥٣، ١٢٥٤، ١٢٥٥، ١٢٥٦، ١٢٥٧، ١٢٥٨، ١٢٥٩، ١٢٦٠، ١٢٦١، ١٢٦٣ - تحفة ١٨١٣٨

1262- “Kabîsa — Süfyân — Hişâm” isnâdıyla Ümmü'l-Huzeyl'in bildirdiğine göre Ümmü Atiyye: “Biz Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızının saçlarını ördük” demiştir. Yani saçlarını üç bukle yaptıklarını söylemiştir. Vekî'nin bildirdiğine göre Süfyân şöyle demiştir: “Perçemini bir bukle, başın iki yan tarafının saçlarını da iki bukle yapmıştır.”¹

Kabîsa, Kabîsa b. Ukbe es-Suvâî el-Âmirî el-Kûfî'dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Hişâm, Hişâm b. Hassân'dır.

Ümmü Hüzeyl, Hafsa binti Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb'in saçlarını üç bukle olarak ördüklerini söylemiştir.

Vekî'nin bildirdiğine göre Süfyân es-Sevrî: “*Nâsiyetehe* ifadesi perçemleri, *Karneyhe* ifadesi ile de başın iki yan tarafının saçları kastedilmektedir” demiştir. İsmâîlî: “Sonra saç örgülerini arka tarafına bıraktık” ziyadesinde bulunmuştur.

Hadiste ölünün saçlarının örüldüğü zikredilmektedir. Bu da ölünün saçlarının örülmesinin doğru olmadığını söyleyenlerin hilafıdır. İbnu'l-Kâsım: “Ümmü Atiyye'nin bu yaptığı sünnet olup olmadığını bilmiyorum” demiştir.

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1263'de geçmektedir. Müslim 939

Hanefiler: “Saçlarının bir kısmı arkasına, bir kısmı da ayrı ayrı olarak yüzüne salınır” demiştir.

Bu görüşün sahabeye ait olduğu söylenmektedir. Şâfiî de bunu hucet saymamaktadır, ancak bu şekilde yapılmaktadır. Ümmü Atiyye böyle yaptıklarını bildirmiştir. Ancak bunu Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) isteği doğrultusunda yapılıp yapılmadığı konusunda bir şey zikretmemiştir.

Nevevî der ki: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) sonradan kızına bakması ve bu konuda bir şey dememesi bunda bir sakınca olmadığını göstermektedir.”

İbn Hibbân, *Sahîh*’de Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu yönde emir verdiği: “*Onun saçlarını üç bukle yapın*” lafzıyla zikredilmiştir. Zira Ümmü Atiyye, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) emri üzerine onun saçlarını taramıştır. Bunu kendi yanından yapmamıştır. Bu sebeple de başlıkta bu şekilde zikredilmiştir.

۱۷-۱۸- باب يُلْقَى شَعْرُ الْمَرْأَةِ خَلْفَهَا

17-18- KADININ SAÇLARI ARKASINA ATILIR

۱۲۶۳ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ قَالَ حَدَّثَنَا حَفْصَةُ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ تَوَفَّيْتُ إِحْدَى بَنَاتِ النَّبِيِّ ﷺ فَأَتَانَا النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ « اغْسِلْنَاهَا بِالسِّدْرِِ وَتَرَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَنَ ذَلِكَ ، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ ، فَإِذَا فَرَعْتَنَ فَأَذِنْنِي » فَلَمَّا فَرَعْنَا آذَنَاهُ ، فَالْقَى إِلَيْنَا حِقْوَهُ ، فَضَفَرْنَا شَعْرَهَا ثَلَاثَةً قُرُونٍ وَأَلْقَيْنَاهَا خَلْفَهَا . أطرافه ۱۶۷ ، ۱۲۵۳ ، ۱۲۵۴ ، ۱۲۵۵ ، ۱۲۵۶ ، ۱۲۵۷ ، ۱۲۵۸ ، ۱۲۵۹ ، ۱۲۶۰ ، ۱۲۶۱ ، ۱۲۶۲ - تحفة ۱۸۱۳۵

1263- “Müsedded — Yahya b. Said — Hişâm b. Hassân — Hafsa” isnâdıyla Ümmü Atiyye anlatıyor: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızlarından biri vefat etti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize geldi ve: «Onu içinde sidr olan su ile tek sayıda üç veya beş defa yıkayın. Eğer gerekli görürseniz daha fazla sayıda yıkayın. Son yıkamanızda da suyun içine kâfur veya kâfurdan bir parça koyun. Yıkamayı bitirdiğinizde de bana haber verin»

buyurdu. Yıkama işini bitirdiğimizi ona haber verdiğimizde bize kendi izarını attı. Biz saçlarını üç bukle yaptık ve bu üç bukleyi arka tarafına atıp salıverdik.”¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Hafsa, Hafsa binti Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Nuseybe'dir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızlarından Zeyneb veya Ümmü Gülsüm vefat etmişti. Ancak bu rivayet bu kişinin Zeyneb olduğu yönünde daha meşhurdur. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu yıkayacak kişilerin yanına gelip onu içinde bir tür doğal sabun olan sidr olan su ile tek sayıda üç veya beş defa yıkamalarını, eğer gerekli görürlerse daha fazla sayıda yıkamalarını, son yıkamalarında suyun içine kâfur veya kâfurdan bir parça koymalarını ve yıkamayı bitirdiklerinde kendisine haber vermelerini söylemiştir. Kâfur veya kâfurdan bir parça konulması hakkındaki şüphe raviye aittir.

Yıkama işini bitirdiklerinde ve kendisine haber verdiklerinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara kendi izarını atmıştır. Onu yıkayanlar onun saçlarını üç bukle yaparak bu üç bukleyi arka tarafına salmıştır.

Hanefiler: “İki buklesi gömleğinin üzerine konulur” demiştir.

Buhârî, ölülerin yıkanma hükümlerini bitirince, kefenlemenin beyânına başlamıştır.

۱۹- بَابُ الثِّيَابِ الْبَيْضِ لِلْكَفَنِ

19- BEYAZ GİYSİLERİN KEFEN OLARAK KULLANILMASI

۱۲۶۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ

عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَفَّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بَيَاضٍ سَحُولِيَّةٍ

¹ Hadis ayrıca 167, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262'de geçmektedir. Müslim 939

مِنْ كُرْسُفٍ ، لَيْسَ فِيهِنَّ قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ . أطرافه ١٢٧١ ، ١٢٧٢ ، ١٢٧٣ ، ١٣٨٧ -

تحفة ١٦٩٧٣

1264- “Muhammed b. Mukâtil — Abdullah — Hişâm b. Urve — babası” isnâdıyla Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) pamuktan, sehûliyye denilen üç parça beyaz Yemen bezi içinde kefenlendi. Bu kefen parçalarının içinde gömlek ve sarık yoktu.

Muhammed, Mekke civarında ikamet eden Muhammed b. Mukâtil el-Mervezî’dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

Hişâm b. Urve’nin babası, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) pamuktan, sehûliyye denilen üç parça beyaz Yemen bezi içinde kefenlenmiştir. Sehûliyye, Yemen’de kumaş dokunan bir nahiyenin adıdır.

Tirmizî ve Hâkim, İbn Abbâs’tan: “*Beyaz giysiler giyinin. Çünkü beyaz daha hoş ve daha temizdir. Ölülerinize de beyaz kefene sarınız*” şeklinde merfû olarak nakledilen hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

Müslim’in rivayeti: “*Sizden biri kardeşini kefenlediği zaman kefenleme işini güzel bir şekilde yapsın*” şeklindedir.

Nevevî: “Kefenleme işini güzel yapmakla, kefenin beyaz ve temiz olması kastedilmektedir” demiştir. Beğavî: “Kefenin pamuklu olması daha uygundur” der.

Tirmizî: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kefenlenmesi konusunda üç parça beyaz bez ile kefenlenmesi yönünde nakledilen rivayet en doğru rivayettir” demiştir.

Bu kefen parçalarının içinde gömlek ve sarık yoktu, kefeni sadece üç parçadan oluşmaktaydı.

Nevevî, Şâfiî’nin ve ulemânın çoğunluğunun bu konuda açıklamada bulunduğu şekilde: “Erkeğin tam olarak kefenlemesi bu şekilde yapılan kefenlemedir” demiştir. Bu konuda nakledilen hadisler de bunu göstermektedir. Muhtemelen de gömlek ve sarıktan başka bu üç giysi bulunmaktadır ve bu şekilde kefen beş parçadan oluşmaktadır. Mâlik’in

açıklaması da bu yöndedir. Yüce Allah'ın: “Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş'a istivâ eden, Güneş'i ve Ay'ı emrine boyun eğdiren Allah'tır”¹ buyruğunda olduğu gibi belki de gömlek ve sarık hiç yoktu.

Şâfiî'ye göre kefende üç parçadan başka gömleğin ve sarığın bulunması müstehab olmamakla birlikte caizdir. Hanbeliler ise bunun mekruh olduğunu söylemiştir.

Hadisin ravileri Mervli ve Medinelidir. Buhârî ayrıca bunu Gömleksiz Kefen ve Sarıksız Kefen başlıkları altında tahrir etmiştir.² Hadisi Müslim³, Ebû Dâvud, Nesâî ve İbn Mâce tahrir etmişlerdir.

۲۰ - بَابُ الْكَفَنِ فِي ثَوْبَيْنِ

20- CENAZEYİ İKİ GİYSİ İLE KEFENLEMEK

Cenazeyi iki parçadan oluşan bez ile kefenlemenin caiz olması. Cenazenin üç parçayla kefenlenmesi vacip değildir. İhramlı olanı dışında bütün bedeni kapatan bir parçanın bulunması vaciptir. İmam Ahmed, Gazzâlî ve Horasan'lı ulamâ bu görüştedir. Nevevî, *Menâsik*'te bu görüşün sahih olduğunu söylemiştir. Başka kitaplarında da bunu nass olarak zikretmiştir. Cumhur yani ulemanın çoğunluğu ise en azın avret yerini örtecek kadar olması yönündedir. Daha sonra bu konuda inşallah Bir Parçadan Başka Kefen Bulunmaması başlığı altında Mus'ab'ın hadisi zikredilecektir.

Erkeklerin ve kadınların kefeni konusunda ihtilaf edilmiştir. Hür olsun, köle olsun kadının kefeninin yüzü ve iki eli dışında her tarafını örtmesi gerekmektedir. Zira *İman* kitabında zikredildiği gibi ölüm ile kölelik durumu bitmektedir. Mus'ab'ın açıklamasında bu daha geniş bir şekilde zikredilecektir, inşallah.

¹ Ra'd Sur. 2

² Hadis ayrıca 1271, 1272, 1273, 1387'de geçmektedir.

³ Müslim 941

۱۲۶۵ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ وَقَفَ بِعَرَفَةَ إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَأَوْقَصَتْهُ - أَوْ قَالَ فَأَوْقَصَتْهُ - قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ ، وَلَا تُحْطَوْهُ وَلَا تُحْمَرُوا رَأْسَهُ ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّيًّا » . أطرافه ۱۲۶۶ ، ۱۲۶۷ ، ۱۲۶۸ ، ۱۸۳۹ ، ۱۸۴۹ ، ۱۸۵۰ ، ۱۸۵۱ - تحفة ۵۴۳۷

1265- "Ebu'n-Nu'mân — Hammâd b. Zeyd — Eyyûb — Saïd b. Cübeyr" isnâdıyla İbn Abbâs der ki: "Bir adam Arafat'ta dururken devesinden düştü" veya: "devesi onu üzerinden attı ve boynu kırılarak öldü. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Onu su ve sidr ile yıkayın, iki giysi ile de kefenleyin. Ona koku sürmeyin ve başını örtmeyin. Çünkü kayamet gününde o telbiye getirir bir halde diriltilecektir» buyurdu."¹

Ebu'n-Nu'mân, Ârim diye bilinen Muhammed b. el-Fadl es-Sedûsî'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Bir adam Arafat'ta kayaların yanında dururken devesinden düşmüş veya devesi onu atıp düşürmüş ve adam boynu kırılarak ölmüştü. Buradaki şüphe raviye aittir. Ancak ikincisi yani devesinin onu atıp düşürmüş olması zayıf olan rivayettir. Hâfız İbn Hacer bu adamın adının bilinmediğini söylemiştir. Burada da durmak ile adamın oturmadığı değil de vakfe yaptığı kastedilmektedir. Zira adam devesinin üzerinde iken vakfe yapmaktaydı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), onu su ve sidr ile yıkamalarını, üzerinde olanı dışında iki parça bezle kefenlemelerini söylemiştir. Bu da ihramlı kişinin üzerindeki değiştirilmesi gerektiğine delâlet etmektedir.

İbn Hacer *el-Feth*'te: "Bunun bir değeri yoktur" demiştir. Zira bu konu daha sonra Hac bölümünde: "في ثوبيه" (iki giysisiyle)" şeklinde zikredilecektir, inşallah.

Nesâî bunu Yûnus b. Nâfi' kanalıyla Amr b. Dînâr'dan rivayet ederken bir üçüncüsü olmaksızın ihram olarak iki giysi ile defnedildiği zikredilir. Bu da şehid kişinin kaniyla defnedilmesi gibi ona bir ikramdan ibarettir.

¹ Hadis ayrıca 1266, 1267, 1268, 1839, 1849, 1850, 1851'de geçmektedir. Müslim 1206

Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde: “Çünkü bunlardan başka fazladan bir malı yoktur” demiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona koku sürmemelerini, başını örtmemelerini, zira kıyamet gününde onun telbiye getirir bir halde diriltileceğini bildirmiştir. Yani ihramlı olarak ölen kişi erkek ise başı açık bırakılır. Eğer kadın ise yüzü ve elleri açık bırakılır. Hac veya umrede iken ölen kimse bu ibadetinde telbiye getirdiği gibi kıyamet gününde de “Lebbeyk Allahumme lebbeyk” derken dirilitir.

İbn Dakîk el-İd: “Bu da ihramlı kişinin ölmesi halinde, hakkındaki hükmün ihramlı hükmü olarak kaldığına delâlet etmektedir” demiştir. Şâfiî'nin görüşü de bu yöndedir.

Ebû Hanîfe ise kişinin ölmesi halinde ibadet sorumluluğunun kesilmesi kıyasına uyarak buna muhalefet etmiştir.

Şâfiî, kıyastan öncelikli olan hadisin hükmüne uymuştur. Bu hadisi hüküm olarak kabul etmeyenler, hadiste: “Çünkü kıyamet gününde o telbiye getirir bir halde diriltilecektir» denilmesi ile Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu hükmü sadece bu kişi hakkında vermiş olabileceğini söylemektedir. Bu durumun hasıl olacağı da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) başka kimseye bildirilmiş değildir. Ancak adamın telbiye getirerek diriltilmesinin ihram sebebiyle olmasından dolayı bu durum bütün ihramlıları kapsamaktadır.

۲۱ - بَابُ الْحَنُوطِ لِلْمَيِّتِ

21- ÖLÜYE HANÛT SÜRMEK

Ezherî der ki: “Hanûtun içine kafur, buhur, kırmızı ve beyaz sandal ağacı kokusu konulur” demiştir.

Bir başkası şöyle demiştir: “Hanût özel olarak ölüye konulan bir kokudur. Dirilerin kullandığı kokuya hanût denilmez.”

۱۲۶۶ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ

الله عَنْهَا - قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ وَقِفَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِعَرَفَةَ إِذْ وَقَعَ مِنْ رَاحِلَتِهِ فَأَفْصَعَتْهُ -

أَوْ قَالَ فَأَفْصَعَتْهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اغْسِلُوهُ بِهَاءٍ وَسِدْرٍ ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ ، وَلَا

تُحَنَّفُوهُ وَلَا تُحَمِّرُوا رَأْسَهُ ، فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّيًّا » أطرافه ١٢٦٥ ، ١٢٦٧ ،

١٢٦٨ ، ١٨٣٩ ، ١٨٤٩ ، ١٨٥٠ ، ١٨٥١ - تحفة ٥٤٣٧

1266- "Kuteybe — Hammâd — Eyyûb — Saîd b. Cübeyr" isnâdıyla İbn Abbâs der ki: "Bir adam Arafat'ta Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında dururken devesinden düştü ve boynu kırılarak öldü. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Onu su ve sidr ile yıkayın, iki giysi ile de kefenleyin. Ona koku sürmeyin ve başını örtmeyin. Çünkü Allah kıyamet gününde onu telbiye getirir bir halde diriltecektir» buyurdu."¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd'dir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Bir adam Arafat'ta kayaların yanında dururken devesi onu atıp düşürmüş ve adam boynu kırılarak oracıkta ölmüştü. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), onu su ve sidr ile yıkamalarını, üzerinde olanı dışında iki giysi ile kefenlemelerini söylemiştir.

Kadı İyâd der ki: "Rivayetlerin çoğunda bu: «ثوبيه» (iki giysisi ile)» şeklinde «و» harfi ile nakledilmiştir." Nevevî, Müslim'in şerhinde: "Burada iki giysi ile kefenlemenin caiz olduğu görülmektedir. Ancak üç parça ile kefenlenmesi daha güzeldir" demiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona koku sürmemelerini ve başını örtmemelerini söylemiştir. Şâfiî de buna uymuştur.

Mâlik ve Ebû Hanîfe: "Âdemoğlu öldüğü zaman üç şey dışında bütün amelleri kesilir" hadisine dayanarak: "Böylesi bir durumda ölen kişiye ihramsız iken ölen kişiye yapılanlar uygulanır" demişlerdir. Yani bu şekilde de ihramda olan kişinin ibadeti kesilmiş olur demektir. İbn Dakîk el-İd daha önce de zikredildiği gibi: "Bu da ihramlı kişinin ölmesi halinde, hakkındaki hükmün ihramlı hükmü olarak kaldığına delâlet etmektedir" demiştir.

Ancak hadis sâbit olması halinde kıyastan daha önceliklidir. Bazı Mâlikiler şöyle demiştir: "İhramlı kişi hakkındaki bu hadis sadece bu kişiye has bir şeydir. «Çünkü Allah kıyamet gününde onu telbiye getirir bir halde diriltecektir»

¹ Hadis ayrıca 1265, 1267, 1268, 1839, 1849, 1850, 1851'de geçmektedir. Müslim 1206

buyruğu da buna delâlet etmektedir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ihramlı kişinin bu şekilde dirilteceğini söylememiştir. Bunun da geneli kapsadığını söyleyebilmek için bu yönde bir delilin olması gerekmektedir.”

Bunun cevabı da İbn Dakîk'in dediğidir. Zira bu durum bu kişinin ihramlı olmasından dolayıdır ve geneli kapsamaktadır. Hadisin başlığa mutabakat eden kısmı, ihramlı kişiye koku sürülmesinin yasaklanması kısmıdır.

۲۲ - بَابُ كَيْفَ يُكْفَنُ الْمُحْرِمُ

22- İHRAMLİ KİMSE NASIL KEFENLENİR?

Kişi ihramlı iken ölürse nasıl kefenlenir?

۱۲۶۷ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي بَشِيرٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - أَنَّ رَجُلًا وَقَصَهُ بَعِيرُهُ، وَنَحْنُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ مُحْرِمٌ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ، وَلَا تَمْسُوهُ طَبِيبًا، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّدًا ». أطرافه ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۸، ۱۸۳۹، ۱۸۴۹، ۱۸۵۰، ۱۸۵۱ - تحفة ۵۴۵

1267- “Ebu’n-Nu’mân — Ebû Avâne — Ebû Bişr — Saîd b. Cübeyr” isnâdıyla İbn Abbâs der ki: “Biz Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte iken bir adamın devesi adamın boynunu kırdı. Adam da ihramlı halde idi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): «Onu su ve sidr ile yıkayın, iki giysi ile de kefenleyin. Ona koku sürmeyin ve başını örtmeyin. Çünkü Allah onu kıyamet gününde saçına zamk reçinesi sürülmüş bir kimse olarak diriltecektir» buyurdu.”¹

Ebu’n-Nu’mân, Muhammed b. el-Fadl es-Sedûsî’dir.

Ebû Avâne, Ebû Avâne el-Vaddâh b. Abdillâh’tır.

Ebû Bişr, Câfer b. Ebî Vahşiyye’dir.

Ashâb, Arafat’taki kayalıkta Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte iken

¹ Hadis ayrıca 1265, 1266, 1268, 1839, 1849, 1850, 1851’de geçmektedir. Müslim 1206

ihramlı olan bir adamı, devesi üzerinden atarak boynunu kırmış ve adam ölmüştü. Allah Resûlü onu su ve sidr ile yıkamalarını ve iki giysi ile kefenlemelerini söyledi. Bu da ihramlı olan sağ kişinin sidr ile yıkanmasını mekruh görenlerin hilafına yıkanabileceğini göstermektedir. Yine daha önce “ثوبيه (iki giysisi ile)” şeklinde “ه” harfi ile nakledilmesiyle kefenlemeyi tek sayıda yapmanın şart olmadığını göstermektedir.

Yine ihramlı kişinin ihramı ile kefenlenmesinin müstehap olduğunu ve dikilmiş bir kefenle kefenlenmeyeceğini göstermektedir. İki rivayetten her biri bir diğerini açıklamaktadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona koku sürmemelerini ve başını örtmemelerini, zira Allah’ın kıyamet gününde onu saçına zambak reçinesi (jölle) sürülmüş bir kimse olarak dirilteceğini söylemiştir. Birçok kişinin rivayetinde bu: “ملبداً” şeklinde zikredilmiştir. Müstemlî’nin rivayetinde ise: “ملبياً” (=telbiye getirerek) şeklinde zikredilmiştir. “ملبداً” ifadesi ihramda iken saçların dağılmaması için zambak reçinesi veya başka bir şeyle bir araya toplanması demektir.

Ancak Kadı İyâd bu rivayeti kabul etmemiş ihramlı kişinin telbiye getirmesine dayanarak doğrusunun: “ملبياً” ifadesi ile nakledileni olduğunu söylemiştir. Bu yönde ihtilaflar çoğalmıştır, ancak burada “ملبداً” ifadesinin zikredilmesinin bir mânâsı yoktur.

Zerkeşî der ki: Buhârî bunu Hac bölümünde: “Telbiye getirir bir halde diriltecektir” şeklinde nakletmiştir. Ancak bütün bunlar “ملبداً” şeklinde nakledilen rivayeti olumsuz kılmaz. Çünkü kişinin öldüğü zamanki halini yani kişinin o anda saçlarının toplanmış olduğunu ve Allah’ın onu öldüğü o haliyle dirilteceğini bildirmektedir.

١٢٦٨ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي بَرْزَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ

ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - قَالَ كَانَ رَجُلٌ وَّاقِفٌ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِعَرَفَةَ فَوَقَعَ عَنْ

رَاحِلَتِهِ - قَالَ أَبُو بَرْزَةَ فَوَقَصَتْهُ ، وَقَالَ عَمْرُو فَأَقْصَعَتْهُ - فَمَاتَ فَقَالَ « اغْسِلُوهُ بِإِیاءٍ وَسِدْرٍ ،

وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ ، وَلَا تَحْطُوهُ وَلَا تَحْمُرُوا رَأْسَهُ ، فَإِنَّهُ يُعْتَبَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - قَالَ أَبُو بَرْزَةَ يُلَبَّى

، وَقَالَ عَمْرُو - مُلَبِّيًا « أَطْرَافُهُ ١٢٦٥ ، ١٢٦٦ ، ١٢٦٧ ، ١٨٣٩ ، ١٨٤٩ ، ١٨٥٠ ،

١٨٥١ - تحفة ٥٥٨٢ ، ٥٤٣٧

1268- “Müsedded — Hammâd b. Zeyd — Amr ve Eyyûb — Saîd b. Cübeyr” isnâdıyla İbn Abbâs der ki: “Bir adam Arafat’ta Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte vakfe yapmaktaydı. Adam devesinden düştü ve öldü.” —Eyyûb rivayetinde: “Fevakasathu” ifadesini kullanmıştır. Amr ise: “Feeksaathu” ifadesini kullanmıştır.— “Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Onu su ve sidr ile yıkayın, iki giysi ile kefenleyin. Ona koku sürmeyin ve başını örtmeyin. Çünkü Allah kıyamet gününde onu telbiye getirir bir halde diriltecektir» buyurdu.”¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dir.

Hammâd, Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Cahdamî el-Basrî’dir.

Amr, Amr b. Dînâr’dır.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî’dir.

Saîd, Saîd b. Cübeyr el-Esedî’dir.

Arafat’ta Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte kayalıkların yanında durmakta olan bir adam devesinden düşerek ölünce, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), onu su ve sidr ile yıkamalarını, iki giysi ile kefenlemelerini, ona koku sürmemelerini, başını örtmemelerini, çünkü Allah’ın kıyamet gününde onu telbiye getirir bir halde dirilteceğini bildirmiştir. Eyyûb rivayetinde, boynun kırılması mânasında: “Fevakasathu” ifadesini kullanmıştır. Amr b. Dînâr ise öldürdü mânasında: “Feeksaathu” ifadesini kullanmıştır.

Eyyûb es-Sahtiyânî rivayetinde: “يَلْبِي (telbiye getirerek)” ifadesini kullanmıştır.

¹ Hadis ayrıca 1265, 1266, 1267, 1839, 1849, 1850, 1851’de geçmektedir. Müslim 1206

bağışlamayacaktır»¹ buyurarak beni muhayyer bırakmıştır” buyurdu ve namazını kıldı. Bunun üzerine: **“Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkar ettiler, fasık olarak öldüler”²** âyeti nazil oldu.

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân'dır.

Ubeydullah, Ubeydullah b. Ömer el-Umerî'dir.

Münafıkların başı Abdullah b. Ubey b. Selûl hicri 9 yılında Zilka'de ayında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Tebuk'ten döndüğü zaman ölmüştü. Hastalığı Şevvâl ayının son gecelerinde başlamış ve yirmi gece sürmüştü. Sahâbelerin ileri gelenlerinden olan oğlu Abdullah, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) onunla babasını kefenlemesi için gömleğini istemekle birlikte babasının namazını Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kılmasını ve onun için bağışlanma dilemesini talep etti.

Abdullah'ın cenazesi hazırlanınca Abdullah b. Ubey'nin oğlu, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek babasının cenazesinin hazır olduğunu ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazda hazır bulunup namazını kıldırmasını istedi. Sanırım Müslümanlara yapılanın babasına da yapılmasını istiyordu. Bu sebeple Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazında hazır bulunmasını istemişti. Bunları vaktiyle babasının Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) istemiş olduğu yönünde de rivayetler nakledilmiştir.

Abdurrezzâk, Ma'mer kanalıyla ve Taberânî, Saîd kanalıyla, her ikisi de Katâde'den şöyle rivayette bulunmuştur: “Abdullah b. Ubey, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelmesi için bir haber gönderdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelince: “*Yahudilere olan sevgin seni helak etti*” buyurdu. Abdullah b. Ubey: “Ey Allah'ın Resûlü! Seni, beni kınaman için değil, bana bağışlanma dilemen için çağırdım” dedi. Sonra da kendisinden onunla kefenlenmesi için gömleğini kendisine vermesini istedi.

İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de: “Ravilerinin güvenilir olmasıyla birlikte mürsel

¹ Tevbe Sur. 80

² Tevbe Sur. 84

bir hadistir” demiştir. Taberânî’nin “Hakem b. Ebân — İkrime” kanalıyla İbn Abbâs’tan: “Abdullah b. Ubey hastalanınca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi. Abdullah: «Bana bir iyilikte bulunup beni gömleğinle kefenle ve namazımı kıl» dedi” şeklindeki rivayeti de bu yöndedir.

Hafız İbn Hacer der ki: “Sanırım Abdullah b. Ubey bu şekilde ölümünden sonra oğlunun ve aşiretinin üzerinden utancı atmak istemiş ve açık bir şekilde Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kılmasını istemiştir.”

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu isteğe icabet etmesinin sebebi daha sonra zikredilecektir inşallah. Bu da bu konu ile ilgili sorulara en güzel bir cevaptır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), oğlu Abdullah’a bir taltîf olarak veya Abdullah b. Ubey’ye mükafat olarak verdi. Zira Abbâs, Bedir’de esir olarak alındığı zaman uzun olmasından dolayı ona göre bir gömlek bulunamamış ve Abdullah b. Ubey ona kendi gömleğini vermişti. Bu şekilde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) münafığın iyiliğini karşılıksız bırakmamak açısından ona gömleğini vermiştir. Veya kendisinden bir şey istenildiğinde kesinlikle: “Hayır” demediği için vermiştir. Bu olay: **“Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah’ı ve peygamberini inkar ettiler, fasık olarak öldüler”¹** âyeti nazil olmadan önce cereyan etmişti.

Mühelleb şöyle demiştir: “Abdullah bu şekilde İslam’ın bir kısmını kabul ederek Allah’ın kendisine fayda sağlayacağını ümit etmiştir.”

İbnu’l-Münîr buna itiraz ederek şöyle demiştir: “Bu, açık bir hatadan ibarettir. Zira İslam’ın bir kısmının kabul edilip bir kısmının kabul edilmemesi gibi bir şey söz konusu değildir. İslam’ın bir kısmını kabul etmemek, inanç kurallarına göre tümünü kabul etmemek demektir. Yüce Allah da her şeyi inkar eden kişilerde olduğu gibi kısmî olarak iman etmeyi de kabul etmemiştir.”

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona cenazenin hazırlanması durumunda kendisine haber vermesini söyledi. Oğlu cenazenin hazırlandığını haber verince ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kılmak için davranınca,

¹ Tevbe Sur. 84

Ömer b. el-Hattâb, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) giysisinden çekerek: “Ey Allah'ın Resûlü! Yüce Allah sana münafıkların namazını kılmayı yasaklamadı mı?” dedi. Ömer: “(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara”¹ âyetine dayanarak böyle yapmıştı.

Hadisin sonunda: “Bunun üzerine: «Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkar ettiler, fasık olarak öldüler»² âyeti nazil oldu” denilmesi, münafıkların namazının kılınması yönündeki yasaklamanın bu olaydan sonra olduğuna delâlet etmektedir. Berâe (Tevbe) Sûresi'nin tefsirinde de başka bir kanalla nakledildiğine göre Ubeydullah b. Ömer şöyle demiştir: “Ömer: «Allah onlara bağışlanma dilemeni yasaklamışken onun namazını mı kılacaksın?» dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Rabbim; “Onların ister bağışlanmasını dile, ister dileme, birdir. Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen Allah onları bağışlamayacaktır”*³ buyurarak beni muhayyer bırakmıştır» buyurdu ve namazını kıldı. Bunun üzerine: «Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkar ettiler, fasık olarak öldüler»⁴ âyeti nazil oldu.” Bu da münafıkların namazının kılınması yönündeki yasaklamanın bu olaydan sonra olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü ölünün namazını kılmak ona dua etmek ve mağfiret dilemek demektir. Böylesi bir şeyin kafir için yapılması da yasaklanmıştır. Ancak onu gömleğiyle kefenlemesi yasaklanmamıştır. Sadece namazını kılması yasaklanmıştır. Gömleğini vermesi de daha önce zikredildiği gibi Abdullah b. Ubey'yin daha önce gömleğini Abbâs'a vermiş olmasından dolayıdır.

Ebû Zer nüshasında: “Kabrinde de durma” yani defin anında mezarı başında da durma ve onun mezarını ziyaret etme ziyadesinde bulunmuştur. Yüce Allah'ın: “(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara

¹ Tevbe Sur. 113

² Tevbe Sur. 84

³ Tevbe Sur. 80

⁴ Tevbe Sur. 84

açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara”¹ âyeti ile birlikte Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bağışlanma dilemesinde bulunmakta muhayyer bırakılması birbirine ters düşmüştür. Bu âyet Ebû Tâlib vefat ettikten sonra nazil olmuştur. Zira Ebû Tâlib vefat edince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Vallahi bana bir yasaklama gelmedikçe sana bağışlanma dileyeceğim*” buyurmuştu. Bu da muhayyer bırakılma şeklinde anlaşılan âyetten önce hâsıl olan bir durumdur.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu âyette Ebû Tâlib için edilen istiğfar gibi kabul edilmesi ümit edilen istiğfar kastedilmektedir. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) münafıklar için yaptığı istiğfar ise gönül hoşluğu bâbından yapılan bir istiğfardır.”

Hadiste kafir kişinin namazının kılınması yasaklanmıştır. Zimmî ve başkasının kefenlenip defnedilmesi, onu yedirmek ve giydirmekte olduğu gibi zimmetini ödemek açısından vaciptir. Eğer insan olmalarından dolayı onlara bir saygısızlık olmasa köpeklerin leşleri üzerine bırakılması caiz olurdu.

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir’de öldürülen kafirlerin kuyulara atılmalarını emretmesi sâbittir. Kafir kişi mânen temiz sayılmadığı için yıkanması vacip değildir. Ancak yıkanması caizdir ve onu yakınının yıkaması daha uygundur.

Buhârî ayrıca bunu *Libâs* ve *Tefsîr* konuları içinde tahrir etmiştir.² Hadisi Müslim, *Libâs* ve *Tevbe* konuları içinde³, Tirmizî, *Tefsîr* konusu içinde, Nesâî, *Tefsîr* ve *Cenâiz* konusu içinde ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۲۷۰ - حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرِو سَمِعَ جَابِرًا - رَضِيَ اللَّهُ

عنه - قَالَ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ عَبْدَ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَعْدَ مَا دُفِنَ فَأَخْرَجَهُ، فَتَفَتَّ فِيهِ مِنْ رِيْقِهِ وَأَلْبَسَهُ

قَمِيصَهُ. أطرافه ۱۳۵۰، ۳۰۰۸، ۵۷۹۵ - تحفة ۲۵۳۱

¹ Tevbe Sur. 113

² Hadis ayrıca 4670, 4672, 5796’da geçmektedir.

³ Müslim 2400, 2774

1270- “Mâlik b. İsmâîl — İbn Uyeyne” isnâdıyla Amr’ın bildirdiğine göre Câbir şöyle demiştir: “Abdullah b. Ubey mezarına konulduktan sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gelip onu çıkardı ve ona tükürüğünden tüfleyerek gömleğini kendisine giydirdi.”¹

Mâlik, Mâlik b. İsmâîl b. Ziyâd en-Nehdî el-Kûfî’dir.

İbn Uyeyne, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Amr, Amr b. Dînâr’dır.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî’dir.

Abdullah b. Ubey mezarına konulduktan sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Zira Abdullah b. Ubey’in ailesi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) meşakkat çekmesin diye gelmeden önce onu hazırlayıp mezara indirmekte acele etmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğinde ve onu mezara indirmiş olduklarını gördüğünde onu geri çıkarmalarını emretti. Onu geri çıkardıklarında da onun tenine tükürüğünden tüfleyerek gömleğini kendisine giydirdi. Bunu da İbn Ömer’in hadisinde zikredildiği gibi onu gömleğiyle kefenleme konusunda söz vermiş olduğundan dolayı yapmıştı.

Ancak bu rivayet İbn Ömer’in hadisinde: “Abdullah b. Ubey öldüğü zaman oğlu Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: «Ey Allah’ın Resûlü! Gömleğini bana ver de onu gömleğinle kefenleyeyim; namazını da sen kıldır ve onun için bağışlanma dile» dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona gömleğini verdi” şeklindeki rivayete ters düşmektedir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Burada: «Ona gömleğini verdi» ifadesiyle mecazi olarak vermek kastedilmektedir. Yani burada gömleği vermeyi kabul ettiği kastedilmektedir. Yine bu konuda Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) ilk olarak ona iki gömleğinden birini verdiği, cenaze hazır olduğunda da oğlunun isteği üzerine ona ikinci gömleğini verdiği söylenmektedir. Hâkim de *el-Medhal ila’l-İklîl*’de bunu kuvvetlendiren bir rivayet bulunmaktadır.

¹ Hadis ayrıca 1350, 3008, 5795’de geçmektedir. Müslim 2773

۲۴ - باب الْكَفَنِ بِغَيْرِ قَمِيصٍ

24- GÖMLEKSİZ KEFENLEME

۱۲۷۱ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَفَّنَ النَّبِيُّ ﷺ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ سَحُولٍ كُرْسُفٍ ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ . أطرافه ۱۲۶۴ ، ۱۲۷۲ ، ۱۲۷۳ ، ۱۳۸۷ - تحفة ۱۶۹۱۱

1271- “Ebû Nuaym — Süfyân — Hişâm — Urve” isnâdıyla Hz. Âişe der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) pamuktan, sehûliyye denilen üç parça Yemen bezi içinde kefenlendi. Bu kefen parçalarının içinde gömlek ve sarık yoktu.”¹

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) pamuktan, sehûliyye denilen üç parça beyaz Yemen bezi içinde kefenlenmiştir. Sehûliyye, beyaz bez veya Yemen'de kumaş dokunan bir nahiyenin adıdır.

Bu kefen parçalarının içinde gömlek ve sarık yoktu. Gömlek ve sarığın kefen parçaları arasında olmayışının zikredilmesi muhtemelen hiç olmadıkları veya sadece bu üç parçanın içinde olmadıkları mânasındadır. Ancak hadise bakacak olursak hiç olmadıklarını görmekteyiz. Şâfiî de bu görüştedir. Mâlikiler ise bunların üç parçanın içinde olmadıkları görüşündedir. Şâfiî'ye göre müstehab olmasa da kefen parçaları içinde gömleğin bulunması caizdir. Zira İbn Ömer bir oğlunu biri gömlek, biri sarık ve üçü de lifâfe olmak üzere beş parça ile kefenlemiştir. Beyhakî bunu rivayet etmiştir.

Şâfiî, *Şerhu'l-Mühezzeb*'de Hz. Âişe'nin hadisine dayanarak: “Faziletlisi mekruh olmasa da kefende gömleğin ve sarığın olmayışındır” demiştir.

¹ Hadis ayrıca 1264, 1272, 1273, 1387'de geçmektedir. Müslim 941

۱۲۷۲ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ هِشَامٍ حَدَّثَنِى أَبِي عَنْ عَائِشَةَ - رضى الله عنها -
- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كُفِّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ . أطرافه ۱۲۶۴ ،

۱۲۷۱ ، ۱۲۷۳ ، ۱۳۸۷ - تحفة ۱۷۳۰۹

1272- “Müsedded — Yahya — Hişâm” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üç parça bez içinde kefenlendi. Bu kefen parçalarının içinde gömlek ve sarık yoktu” demiştir.¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Hişâm'ın babası, Urve b. ez-Zübeyr el-Avvâm'dır.

Nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) içlerinden gömlek ve sarık olmaksızın üç parça bez içinde kefenlenmiştir.

۲۵ - باب الْكَفْنِ وَلَا عِمَامَةً

25- SARIKSIZ KEFENLEME

۱۲۷۳ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِى مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رضى الله عنها -
- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كُفِّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بِيَضٍ سَحُولِيَّةٍ ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ . أطرافه ۱۲۶۴ ، ۱۲۷۱ ، ۱۲۷۲ ، ۱۳۸۷ - تحفة ۱۷۱۶۰

1273- “İsmâîl — Mâlik — Hişâm b. Urve” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), sehûliyye denilen üç parça beyaz Yemen bezi içinde kefenlendi. Bu kefen parçalarının içinde gömlek ve sarık yoktu” demiştir.²

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys Abdullah el-Asbahî'dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes'tir.

Nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), içlerinde gömlek ve sarık

¹ Hadis ayrıca 1264, 1271, 1273, 1387'de geçmektedir. Müslim 941

² Hadis ayrıca 1264, 1271, 1272, 1387'de geçmektedir. Müslim 941

olmaksızın sehûliyye denilen üç parça Yemen bezi içinde kefenlenmiştir.

İbn Sa'd, *Tabakât* eserinde Şa'bî kanalıyla bunları: "İzar (peştamal), ridâ (üstlük) ve lifâfe (örtü/çarşaf)" şeklinde zikretmiştir.

۲۵ - بَابُ الْكَفَنِ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ

26- KEFENİN, ÖLÜNÜN MALININ TAMAMINDAN KARŞILANMASI

وَبِهِ قَالَ عَطَاءٌ وَالزُّهْرِيُّ وَعَمْرُو بْنُ دِينَارٍ وَفَتَادَةُ . وَقَالَ عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ اخْتِطُوطْ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ يُنْدَأُ بِالْكَفَنِ ثُمَّ بِالَّذِينَ ثُمَّ بِالْوَصِيَّةِ وَقَالَ سُفْيَانُ أَجْرُ الْقَبْرِ وَالْغَسْلُ هُوَ مِنَ الْكَفَنِ .

Atâ, Zühri, Amr b. Dînâr ve Katâde bu görüştedirler. Amr b. Dînâr: "Ölü yıkarken kullanılacak koku, ölünün malının tamamından karşılanır" demiştir. İbrâhîm ise: "Ölünün malından ilk olarak kefen ile harcamaya başlanır. Sonra borcu ödenir, sonra da vasiyeti yerine getirilir" demiştir. Süfyân ise: "Kabir açma ve yıkama ücreti, kefen masraflarından sayılır" demiştir.

Kefenin, ölünün malının üçte birinden değil de tamamından karşılanması. Hallâs, bu konuda malın tamamından karşılanır demektedir.

Tâvus şöyle demiştir: "Malın az olması durumunda üçte birden karşılanır. Bu masraflar ölünün borçlarından daha önceliklidir. Zira Mus'ab b. Umeyr, Uhud gününde öldürüldüğünde onu kefenlemek için kaftanından başka bir şey yoktu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu kaftanı ile kefenlemelerini emretmiş ve borcunun olup olmadığını sormamıştır. Yani bir tek elbiseden başka malı olmayan kimsenin borçlu olması ihtimâlden uzak değildir."

Ölen kişinin malından sırasına göre önce zekat sonra rehin olarak bırakılan şey sonra cinayet işlemiş kölesinin borcu sonra âkileden olması sebebiyle ödenecek diyet ve sonra eğer iflas ederek ölmüş ise satıcının borç tahsil etmesi önceliklidir.

Atâ b. Ebî Rebâh, kefenin malın tamamından karşılanacağını söylemiştir. Dârimî bunu İbnu'l-Mübârek kanalıyla İbn Cüreyc'ten mevsûl olarak rivayet

etmiştir. Zühri Muhammed b. Müslim b. Şihâb, Amr b. Dînâr ve Katâde b. Diâme yine bu görüştedirler. Amr b. Dînâr: “Ölü yıkarken kullanılacak koku, ölünün malının üçte birinden değil de tamamından karşılanır” demiştir. Abdurrezzâk hadisin tamamını rivayet etmiştir.

İbrâhîm en-Nehaî ise: “Ölünün malından ilk olarak kefen ile harcamaya başlanır. Sonra Allah’a veya insanlara olan borcu ödenir. Bu, ölü için daha uygun olanıdır. Sonra da vasiyeti yerine getirilir. Geriye kalan da varislerindir” demiştir. Vasiyetin varislerden önce zikredilmesi, Yüce Allah’ın: “Yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra eşlerinizin, eğer çocukları yoksa, bıraktıklarının yarısı sizindir...”¹ buyurmasından dolayıdır. Borç genelde kötü bir şey olarak görülmektedir ki bunun ödenmesi de varislere ağır gelebilir. Bu sebeple borç varislerden önce zikredilmiştir.

Süfyân es-Sevrî, kabir açma ve yıkama ücretinin kefen masraflarından sayıldığını söylemiştir. Dârimî bunu ondan mevsûl olarak rivayet etmiştir. Yani bu masraflar kefen masrafı hükmündedir. Bu sebeple malın üçte birinden değil de malın tamamından ödenir.

١٢٧٤ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَكِّيُّ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ
أَبَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَوْمًا بِطَعَامِهِ فَقَالَ قُتِلَ مُضْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ -
وَكَانَ خَيْرًا مِنِّي - فَلَمْ يُوجَدْ لَهُ مَا يُكْفَنُ فِيهِ إِلَّا بَرْدَةٌ ، وَقُتِلَ حَمْرَةٌ أَوْ رَجُلٌ آخَرُ خَيْرٌ مِنِّي
فَلَمْ يُوجَدْ لَهُ مَا يُكْفَنُ فِيهِ إِلَّا بَرْدَةٌ ، لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ قَدْ عُمَّجَلَتْ لَنَا طَيِّبَاتُنَا فِي حَيَاتِنَا
الدُّنْيَا ، ثُمَّ جَعَلَ يَبْكِي . طرفاه ١٢٧٥ ، ٤٠٤٥ - تحفة ٩٧١٢

1274- “Ahmed b. Muhammed el-Mekkî — İbrâhîm b. Sa’d” isnâdıyla Sa’d’ın bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: “Bir gün Abdurrahman b. Avfa yemeği getirilmişti. O: «Mus’ab b. Umeyr şehid edildi. Oysa o benden daha hayırlı biri idi. Ancak onu kefenlemek için kaftandan başka bir şey bulunmamıştı. Hamza da şehid edildi” veya: “başka bir adam şehid edildi. O da benden daha hayırlı biri idi. Onu da kefenlemek için kaftandan başka bir şey bulunmamıştı. Ben, âhiret için kazandığımız

şeylerin bize bu dünyada peşin olarak verilmiş olmasından endişe ediyorum» dedi ve sonra da ağlamaya başladı.”

Ahmed, Târihu Mekke eserinin sahibi Ahmed b. Muhammed el-Mekkî el-Ezrakî'dir.

Sa'd, İbn İbrâhîm'dir.

Sa'd'ın babası, İbrâhîm b. Abdurrahman'dir.

Bir gün oruçlu olan Abdurrahman b. Avf'a yemeği getirilince, Mus'ab b. Umeyr'in şehid edildiğini, ancak Mus'ab'ın kendisinden daha hayırlı biri olduğunu söylemiştir. Bunu da tevazu ve nefsin bastırmak açısından söylemiştir. Sonra onun kefenlemek için kaftanından başka bir şey bulunamadığını söylemiştir. Bu da başlığa uygun olan yerdir. Zira Mus'ab zikredilen kaftandan başka bir şeye sahip değildi. Yine Hamza b. Abdilmuttalib'in veya başka bir adamın şehid edildiğini onun da kendisinden daha hayırlı biri olduğunu, onu da kefenlemek için kaftanından başka bir şey bulunmadığını söylemiştir.

Sonra Abdurrahman b. Avf âhiret için kazandığı şeylerin kendisine bu dünyada peşin olarak verilmiş olmasından, âhiret için payına bir şey kalmamasından ve yüksek derecelere erişmekten mahrum olmaktan endişe ettiğini söyleyerek ağlamıştır. Burada payına bir şey kalmamasından kasıt, dünyada nimetlerden faydalanıp bunlardan zevk alarak dinden ve mükellef olduğu şeylerden uzak kalmadır. Ancak Allah'ın kullarına verdiği nimetlerden faydalanmakla birlikte ilim öğrenmekten, salih ameller işlemekten ve şükretmekten geri durmayan kimseler payına bir şey kalmayanların dışındadır.

Buhârî bunu rivayette tek kalmıştır. Buhârî ayrıca bunu *Cenâiz* ve *Meğâzi* konuları içinde tahrir etmiştir.¹

۲۷ - بَابُ إِذَا لَمْ يُوجَدْ إِلَّا تَوْبٌ وَاحِدٌ

27- KEFENLEMEK İÇİN BİR TEK BEZDEN BAŞKA BULUNMAMASI

Ölü için bir tek bez bulunması ve kısa olup ölünün bütün bedenini

¹ Hadis ayrıca 1275, 4045'de geçmektedir.

örtmemesi halinde de ölüyü sadece onunla kefenlemek.

۱۲۷۵ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ إِبْرَاهِيمَ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَتَى بِطَعَامٍ وَكَانَ صَائِمًا فَقَالَ قُتِلَ مُضْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي ، كُفِّنَ فِي بُرْدَةٍ ، إِنَّ غُطِّيَ رَأْسُهُ بَدَتْ رِجْلَاهُ ، وَإِنْ غُطِّيَ رِجْلَاهُ بَدَا رَأْسُهُ - وَأَرَاهُ قَالَ - وَقِيلَ حَمَزَةٌ وَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي ، ثُمَّ بَسِطَ لَنَا مِنَ الدُّنْيَا مَا بَسِطَ - أَوْ قَالَ أُعْطِينَا مِنَ الدُّنْيَا مَا أُعْطِينَا - وَقَدْ خَشِينَا أَنْ تَكُونَ حَسَنَاتُنَا عُجِّلَتْ لَنَا ، ثُمَّ جَعَلَ يَبْكِي حَتَّى تَرَكَ الطَّعَامَ . طرفاه ۱۲۷۴ ، ۴۰۴۵ - تحفة ۹۷۱۲

1275- “Muhammed b. Mukâtil — Abdullah — Şu’be” isnâdıyla Sa’d b. İbrâhîm’in bildirdiğine göre babası İbrâhîm anlatıyor: “Bir gün oruçlu olan Abdurrahman b. Avfa yemeği getirilmişti. O: «Mus’ab b. Umeyr şehid edildi. Oysa o benden daha hayırlı biri idi. Ancak o bir tek kaftanı ile kefenlendi. Baş örtüldüğünde ayakları açılıyor; ayakları örtüldüğünde ise başı açılyordu. Hamza da şehid edildi. O da benden daha hayırlı biri idi. Sonra bize dünya nimetlerinden önümüze serilen şeyler sunuldu.” —Veya: “Dünyadan bize verilen bunca nimetlere nail olduk” dedi. — “Hâlbuki bizler, âhiret için kazandığımız sevapların acele edilip de bize dünyada iken verilmiş olmasından endişe etmekteyiz» dedi. Sonra ağlamaya başladı ve yemeği bıraktı.”¹

İbn Mukâtil, Mekke’de ikamet eden Muhammed el-Mervezî’dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Bir gün oruçlu olan İbrâhîm’in babası Abdurrahman b. Avfa yemeği getirilince, Mus’ab b. Umeyr’in şehid edildiğini, ancak Mus’ab’ın kendisinden daha hayırlı biri olduğunu, onun bir tek kaftanı ile kefenlendiğini, baş örtüldüğünde ayaklarının, ayaklarının örtüldüğünde de başının açıldığını söyledi.

¹ Hadis ayrıca 1274, 4045’de geçmektedir.

Mühelleb ve İbn Battâl, Mus'ab bu kaftan ile şehid edildiği için kendisini onunla kefenlemek istediklerini söylemiştir.

İbn Hacer der ki: “Bu rivayette Mus'ab'ın bu kaftanından başka bir giyeceği olmadığı anlaşılmaktadır ve başlıkla ilgili olan yer burasıdır.”

Yine Abdurrahman b. Avf, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) amcası Hamza'nın şehid edildiğini onun da kendisinden daha hayırlı biri olduğunu, onun da aynı şekilde kefenlendiğini söyledi. Sonra dünya nimetlerinden önlere serilen şeylerin kendilerine sunulduğunu veya dünyadan kendilerine verilen bunca nimetlere nail olduklarını söyledi. Buradaki şüphe raviye aittir. Sonra âhiret için kazandıkları sevapların acele edilip de kendilerine dünyada iken verilmiş olmasından endişe ettiklerini söyledi. O: “Her kim bu çarçabuk geçen dünyayı dilerse ona, yani dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonra da onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme sokarız”¹ buyruğunda zikredilen kimselerden olmaktan endişe etmekteydi.

Bu âyette de, Yüce Allah'ın, isteği dünyalık olan kimselerden dilediğine istediğini vereceği bildirilmektedir. Yani kişinin dünyalığı istemesi halinde mutlaka isteği verilecek diye bir şey yoktur. Allah dilediği kimseye bu isteğini verir. Zira her temennide bulunan kimse temenni ettiği şeyi elde edemez. Sonra Abdurrahman b. Avf ağlamaya başladı ve iftar vaktinde olmasına rağmen yemeği bıraktı.

۲۸ - بَابُ إِذَا لَمْ يَجِدْ كَفَنًا إِلَّا مَا يُوَارِي رَأْسَهُ أَوْ قَدَمَيْهِ غَطَّى رَأْسَهُ

28- ÖLÜNÜN YALNIZ BAŞ TARAFINI YA DA YALNIZ AYAK TARAFINI ÖRTECEK ŞEKİLDE KEFEN BULUNMASI HALİNDE ÖLÜNÜN BAŞ TARAFININ ÖRTÜLMESİ

Ölü sahipleri, ölünün yalnız baş tarafını ya da yalnız ayak tarafını örtecek şekilde kefen bulması halinde ölünün baş tarafını örter.

¹ İsrâ Sur. 18

١٢٧٦ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ بْنُ غِيَاثٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنَا شَقِيقٌ حَدَّثَنَا حَبَّابٌ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ هَاجَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ نَلْتَمِسُ وَجْهَ اللَّهِ ، فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللَّهِ ، فَمِنَّا مَنْ مَاتَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا مِنْهُمْ مُضْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ ، وَمِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدِيهَا . قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ ، فَلَمْ نَجِدْ مَا نُكْفِيهِ إِلَّا بُرْدَةً إِذَا غَطَيْنَا بِهَا رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ ، وَإِذَا غَطَيْنَا رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَأْسُهُ ، فَأَمَرَنَا النَّبِيُّ ﷺ أَنْ نُغَطِّيَ رَأْسَهُ ، وَأَنْ نَجْعَلَ عَلَى رِجْلَيْهِ مِنَ الْإِذْخِرِ أطرافه ٣٨٩٧ ، ٣٩١٣ ، ٣٩١٤ ، ٤٠٤٧ ، ٤٠٨٢ ، ٦٤٣٢ ، ٦٤٤٨ - تحفة ٣٥١٤

1276- “Ömer b. Hafs b. Ğiyâs — babası — A’miş — Şakîk” isnâdıyla Habbâb anlatıyor: “Biz Allah rızasını gözeterek Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte hicret ettik. Artık ecriimiz de Allah’a vacip oldu. Kimimiz bunun nimetinden hiçbir şey tatmadan ölüp gitti. Bunlardan birisi de Mus’ab b. Umeyr’dır. Kimimiz de amelinin meyvesine ulaşır ondan devşirdi. Mus’ab, Uhud günü şehid edilmişti ve biz kaftanından başka onu kefenleyecek bir şey bulamamıştık. Bu kaftanla başını örttüğümüzde ayakları, ayaklarını örttüğümüzde ise başı açıkta kalıyordu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize başını örtmemizi ve ayaklarının üstüne de ızdır otu koymamızı emretti.”¹

Ömer’in babası, Hafs b. Ğiyâs b. Talk’tır.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

Şakîk, Ebû Vâil b. Seleme’dır.

Habbâb, Habbâb b. el-Eret’tir.

Ashâbdan bazı kimseler Allah rızasını gözeterek Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte hicret etti. Burada Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile bizzat birlikte hicret etmek değil, hicretin hükmüne dahil olmak kastedilmektedir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hicret ettiği zaman kendisiyle birlikte sadece Ebû Bekir ve Âmir b. Fuheyre bulunmaktaydı. Artık ecirlerini

¹ Hadis ayrıca 3897, 3913, 3914, 4047, 4082, 6432, 6448’de geçmektedir. Müslim 940

vermekte vaadi sebebiyle şer'î olarak Allah'a vacip olmuştur. Yani akli olarak hiçbir şey Allah'a vacip değildir.

Hicret edenlerden kimisi, bunun nimetinden yani Fetih zamanındaki ganimetlerden hiç faydalanmadan ve âhirette sevabına nail olmak için nefsi doğrultusunda amel işlemeyen ölüp gitmiştir. Bunlardan birisi de Mus'ab b. Umeyr b. Hâşim b. Abdimenâf b. Abdiddâr b. Kusay'dır. Kimisi de amelinin meyvesine ulaşmış ondan devşirmiştir.

Mus'ab, Uhud günü Abdullah b. Kume'y'e tarafından şehid edilmişti ve ashâb kaftanından başka onu kefenleyecek bir şey bulamamıştı. Bu kaftanla başını örttüklerinde ayakları, ayaklarını örttüklerinde ise başı açıkta kalıyordu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) başını örtmelerini ve ayaklarının üstüne güzel kokulu olan ızhır otu koymalarını emretmiştir.

Hadisten anladığımız kadarıyla kefenlemede en az, kişinin avret yerinin örtülmesidir. Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde şöyle demiştir: "Muhtemelen savaşa gidenlerden uzak olması sebebiyle giydiği kaftandan başka bir şey bulunamamıştır. Ancak böylesi bir durumda kefenin Beytü'l-maldan veya Müslümanlardan temin edilmesi gerekir."

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) açık kalan yerini ızhır otu ile kapatmalarını emretmiştir. ızhır otu da kefen gibi bedeni örtmektedir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Böyle olsa bile zaruret dışında böylesi bir şey yeterli değildir ve bez ile kefenlenmesi gerekmektedir." el-Cürçânî de bu yönde açıklama yapmıştır. Birçok kanalla rivayet edildiği gibi Mus'ab, Uhud gününde şehid edilmiş ve geriye kaftanından başka bir şey bırakmamıştır. Genel olarak baktığımızda kefenin en az avret yerini kapatması gerektiğini görüyoruz. Ancak Esnevî sadece avret yerini örten kefenin yeterli olmayacağını söylemiştir. *Nafakalar* bölümünde geçtiği üzere köle sıcaktan veya soğuktan etkilenmese bile onu hakir görmemek açısından en az avret yeri kapanacak şekilde giydirmek gerekmektedir. Eğer kölede durum böyle ise o zaman hür olan kişi de bunu daha da dikkat ederek uygulamak gerekir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Burada öncelik veya eşitlik yoktur. Zira bir parçadan fazlası alacaklılarıdır. Ancak iflas eden hür kişiye kendisiyle namaza gidebileceği ve halk arasına çıkabileceği giysileri bırakılır ve diğer malları alınır. Fakat ölüye giydirilen kefen dirinin hilafına toprağa gömülmektedir. İflas etse de kişiye sıcak ve soğuktan koruyacak elbise

vermek Allah'ın avret yerini örtme emrinden dolayı değil, kulun haklarındandır. Ancak kul bu hakkından vazgeçerse bu caizdir.

Hadiste de Mus'ab b. Umeyr'in fazileti ve âhiret sevabından bir şey eksilmeyen kimselerden olduğu görülmektedir.

۲۹ - بَاب مِّنْ اسْتَعَدَّ الْكَفَنَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَلَمْ يُنْكَرْ عَلَيْهِ

29- ALLAH RESÛLÜ (sallallahu aleyhi vesellem) ZAMANINDA KEFEN HAZIRLAYAN VE BU İŞİ YADIRGANMAYAN KİMSE

۱۲۷۷ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ النَّبِيَّ ﷺ بِبُرْدَةٍ مَّنْسُوجَةٍ فِيهَا حَاشِيَتُهَا - أَتَدْرُونَ مَا الْبُرْدَةُ قَالُوا الشَّمْلَةُ قَالَ نَعَمْ قَالَتْ سَجَّيْتُهَا بِيَدِي ، فَجِئْتُ لَأَكْسُو كَهَا فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ ﷺ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا ، فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِنَّمَا إِزَارُهُ ، فَحَسَنَهَا فُلَانٌ فَقَالَ اكْمِسِيهَا ، مَا أَحْسَنَهَا قَالَ الْقَوْمُ مَا أَحْسَنْتُ ، لَبِسَهَا النَّبِيُّ ﷺ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ وَعَلِمْتُ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ . قَالَ إِنِّي وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهُ لَأَلْبَسَهَا إِنَّمَا سَأَلْتُهُ لَتَكُونَ كَفْنِي . قَالَ سَهْلٌ فَكَانَتْ كَفَنَهُ . أطرافه ۲۰۹۳ ،

۵۸۱۰ ، ۶۰۳۶ - تحفة ۴۷۲۱

1277- “Abdullah b. Mesleme — İbn Ebî Hâzım” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Sehl anlatıyor: “Bir kadın, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) dokunmuş bir bürde getirdi.” Sehl: “Bürde nedir bilir misiniz?” diye sorunca, oradakiler: “Şemledir (pelerindir)” cevabını verdiler. Bunun üzerine Sehl: “Evet” deyip şöyle devam etti: “Kadın: «Bunu kendi elimle dokudum ve sana giydirmek için getirdim» dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bürdeyi aldı. Zaten ona ihtiyacı da vardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu belden aşağı vücuduna sarmış şekilde yanımıza çıktı. Sonra falan adam bürdenin güzelliğini belirterek: «Bu bürde ne kadar güzel! Bunu bana giydirir misin?» dedi. Oradakiler adama: “Hiç iyi yapmadın. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu bürdeyi ona ihtiyacı varken giymişti. Sonra hiçbir isteyeni boş çevirmediğini bildiğin halde onu kendisinden istedin” deyince, adam: “Vallahi ben bu bürdeyi giymek için istemedim.

Ben onu ancak benim kefenim olsun diye istedim” karşılığını verdi.”
Sehl: “Bu bürde o adam öldüğü zaman kefeni olmuştu” dedi.¹

Abdullah, Abdullah b. Mesleme el-Ka’nebî’dir.

İbn Ebî Hâzım, Abdulazîz’dir.

İbn Ebî Hâzım’ın babası, Medine ahalisinin zahidlerinden Seleme b. Dînâr el-A’rec’tir.

Sehl, İbn Sa’d es-Sâidî’dir.

Bir kadın, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) yeni dokunmuş ve daha hiç giyilmemiş bir bürde getirdi. İbn Hacer: “Bu kadının adını bulabilmiş değilim” demiştir.

Sehl, oradakilere bürdenin ne olduğunu bilip bilmediklerini sorunca, oradakiler, bürdenin üstlükten/ pelerinden ibaret olduğunu söylediler. Zira bürde denilince akla giysi gelmektedir. Oysa üstlük kişinin sarındığı şeydir ve giysiden daha kapsayıcıdır. Oradakiler genellikle onunla sarındıkları için onun şemle olduğunu söylemişti. Sehl de cevaplarının doğru olduğunu söylemiştir. Neticesinde kadın onu kendi eliyle dokuduğunu ve Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) giydirmek için getirdiğini söyledi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona ihtiyacı olduğu için bürdeyi aldı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu belden aşağı vücuduna sarmış şekilde ashâbın yanına çıkınca, Abdurrahman b. Avf veya Sa’d b. Ebî Vakkâs veya bir bedevi, bürdenin çok güzel olduğunu söyleyerek onu kendisinden istedi.

Oradakiler adama bürdeyi istemekle hiç iyi yapmadığını, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) o bürdeye ihtiyacının olduğunu ve hiçbir isteyen boş çevirmediğini bildiği halde onu kendisinden istediğini söyleyince, adam yemin ederek o bürdeyi giymek için değil de kefeni olsun diye istediğini bildirdi. Sehl, daha sonra bu hırkanın o adamın kefeni olduğunu söylemiştir.

Taberânî’de bu Hişâm b. Sa’d kanalıyla şöyle nakledilmiştir: Sehl der ki: “Adama: «Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) buna ihtiyacı olduğunu gördüğün halde bunu neden istedin?» dediğimde, adam: «Ben de sizin gördüğünüzü gördüm. Ben onu kendime kefen yapmak için» istedim” karşılığını verdi.

¹ Hadis ayrıca 2093, 5810, 6036’da geçmektedir.

Burada soruyu soran kişinin Sehl olduğunu anlıyoruz. Ebû Ğassân'ın rivayetinde ise adamın: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu giyince bereketini ümit ederek onu istedim” şeklinde cevap verdiği nakledilmiştir. Bu da bize salih kimselerin teninin dokunduğu şeylerin bereketli olabileceğini ve bir şeye ihtiyaç duyulmadan hazırlanabileceğini göstermektedir.

Fakat dostlarımız bu konuda şöyle demektedir: “Kişinin kendine kefen hazırlaması mendub değildir. Zira kişi onu hazırlamasından dolayı değil de nasıl elde ettiğinden dolayı hesaba çekilir. Bu durum sadece kefen için geçerli olan bir şeydir. Kişinin kefeninin kendi malından olması vaciptir ve kişi kefenini nasıl kazandığı konusunda hesaba çekilecektir. Onu helal bir yol ile kazanmış veya gönül rızası ile birinden almış olması bunun dışındadır. Kişinin kefenini bu şekilde hazırlamış olması halinde onu bu kefen ile kefenlemek vacip değildir. Eğer kefen değiştirilecekse onu kendisine varis olan kişi değiştirir. Zira bu kefen artık varisin olmaktadır. Kişi kendine mezar hazırlamış olsa bile oraya defnedilmemesi mekruh değildir. Çünkü mezarın hükmü kefen gibi değildir. Zerkeşî böyle demektedir.

Basra'da ikamet etmiş olan Abdullah b. Mesleme dışında hadisin dört ravisi de Medinelidir. Hadisi İbn Mâce, *Libâs* konusu içinde tahrir etmiştir.

۳۰ - بَابُ اتِّبَاعِ النِّسَاءِ الْجَنَائِرِ

30- KADINLARIN CENAZE ARDINDAN GİTMESİ

۱۲۷۸ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ حَالِدِ بْنِ الْحَذَّاءِ عَنْ أُمِّ الْهَدَيْلِ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ نُهِنَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِرِ ، وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا أَطْرَافَهُ ۳۱۳ ، ۱۲۷۹ ، ۵۳۴۰ ، ۵۳۴۱ ، ۵۳۴۲ ، ۵۳۴۳ - تحفة ۱۸۱۲۶

1278- “Kabîsa b. Ukbe — Süfyân — Hâlid el-Hazzâ” isnâdıyla Ümmü'l-Huzeyl'in bildirdiğine göre Ümmü Atiyye şöyle demiştir: “Biz kadınlara cenazelerin arkasından gitmemiz yasaklandı, ancak bu bize kesin bir şekilde haram kılınmamıştır.”¹

¹ Hadis ayrıca 313, 1279, 5340, 5341, 5342, 5343'de geçmektedir. Müslim 938

Kabîsa, Kabîsa b. Ukbe es-Suvâî el-Âmirî el-Kûfî'dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Ümmü'l-Huzeyl, Hafsa binti Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Nuseybe'dir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kadınlara cenazelerin arkasından gitmelerini yasaklamıştır. Ancak bunu kesin bir şekilde haram kılmamıştır. İsmâîlî'nin nüshasında bu Yezîd b. el-Hakem kanalıyla Sevrî'den aynı isnâd ile rivayet edilmiştir. İbn Şâhin de bunu sahih bir isnâdla: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), biz kadınlara cenazelerin arkasından gitmemizi yasakladı" şeklinde rivayet etmiştir. Ümmü Atiyye'nin: "Ancak bu bize kesin bir şekilde haram kılınmamıştır" demesi, bunun tahrimi olarak değil de tenzihi olarak yasaklandığını göstermektedir. Sanırım Ümmü Atiyye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu yasaklamayı haram olmasından dolayı değil de mekruh gördüğü için yaptı" demek istemiştir. Ulemânın çoğunluğu da bu görüştedir. Mâlik te bu konuda ruhsat verirken genç kızların gitmesini kerih görmüştür. Ebû Hanife ise: "Gitmeleri uygun değildir" demiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin Muhammed b. Amr b. Atâ kanalıyla Ebû Hureyre'den: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir cenazede idi. Ömer cenazede kadınlar görünce ve onlara bağırınca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Bırak onları ey Ömer!*» buyurdu" şeklindeki rivayete dayanarak bunun caiz olduğunu söylemiştir. İbn Mâce de bunu ravileri güvenilir olan başka bir kanalla bu yönde rivayet etmiştir. Ancak İbn Mâce'nin ve başkasının bunun haram olduğu yönünde bulunduğu rivayetler zayıftır.

Taberî, İsmâîl b. Abdirrahman b. Atiyye kanalıyla ninesi Ümmü Atiyye'den şöyle rivayette bulunmuştur: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelince kadınları bir evde topladı. Sonra bize Ömer'i gönderdi. Ömer bize: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), hırsızlık yapmamanız... ve cenazeler ardından çıkmamanız üzere biat etmeniz için beni size gönderdi» dedi."

İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*'de: "Bu da sahabelerden mürsel olarak nakledilen rivayete değil de Ümmü Atiyye'nin rivayetine öncelik tanınmasının daha uygun olduğuna delâlet etmektedir" demiştir.

۳۱ - بَابُ إِحْدَادِ الْمَرْأَةِ عَلَى غَيْرِ زَوْجِهَا

31- KADININ, KOCASINDAN BAŞKASI İÇİN
SÜSLENMEYİ TERKETME SÜRESİ

Kadının, kocasından başkasının ölümü üzerine süslenmeyip tutacağı yas müddeti üç gündür. Bu üç gün hüznün ve kederin şiddetli olduğu zamandır. Ölen kişi kadının yakını olsun veya olmasın bu yas vacip değildir. Süslenmeyi bırakmak ta, renkli giysileri giymemek, kına yakınmamak ve güzel kokular sürünmemektir.

۱۲۷۹ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ تُوُفِّيَ ابْنُ لَأْمٍ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الثَّلَاثَ دَعَتْ بِصُفْرَةٍ ، فَتَمَسَّحَتْ بِهِ وَقَالَتْ هَيْبَا أَنْ تُجَدَّ أَكْثَرُ مِنْ ثَلَاثٍ إِلَّا بِزَوْجٍ أطرافه ۳۱۳ ، ۱۲۷۸ ، ۵۳۴۰ ، ۵۳۴۱ ، ۵۳۴۲ ، ۵۳۴۳ - تحفة ۱۸۱۰۳

1279- “Müsedded — Bişr b. el-Mufaddal — Seleme b. Alkame” isnâdıyla Muhammed b. Sîrîn der ki: “Ümmü Atiyye’nin bir oğlu vefat etmişti. Vefatının üçüncü günü, Ümmü Atiyye safranlı bir koku istedi. Bu kokudan sürünerek: «Biz kadınlar, kocadan başka kimseler için üç günden fazla yas tutmaktan nehyolunduk» dedi.”¹

Bişr, Bişr b. el-Mufaddal b. Lâhik’tir.

Seleme, Seleme b. Alkame et-Teymî’dir.

Ümmü Atiyye’nin yani Nuseybe’nin bir oğlu vefat etmişti. Ümmü Atiyye, oğlunun vefatının üçüncü günü, içinde safran bulunan bir koku istedi. Sonra bu kokudan sürünerek kadınların, kocadan başka kimseler için üç günden fazla yas tutmalarının yasaklandığını söyledi. Eyyûb bunu Abdurrezzâk ve Taberânî’nin İbn Sîrîn kanalıyla Ümmü Atiyye’den naklettikleri gibi: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim...” şeklinde rivayet etmiştir.

Hadisin ravileri Basralıdır.

¹ Hadis ayrıca 313, 1278, 5340, 5341, 5342, 5343’de geçmektedir. Müslim 938

١٢٨٠ - حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ مُوسَى قَالَ أَخْبَرَنِي حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ عَنْ زَيْنَبَ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ قَالَتْ لَمَّا جَاءَ نَعْيُ أَبِي سُفْيَانَ مِنَ الشَّامِ دَعَتْ أُمَّ حَبِيبَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - بِصُفْرَةٍ فِي الْيَوْمِ الثَّالِثِ ، فَمَسَحَتْ عَارِضِيهَا وَذِرَاعَيْهَا وَقَالَتْ إِنِّي كُنْتُ عَنْ هَذَا لَغَنِيَّةً ، لَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ « لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحَدِّدَ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ ، فَإِنَّمَا تُحَدِّدُ عَلَيْهِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا » أَطْرَافَهُ ١٢٨١ ، ٥٣٣٤ ، ٥٣٣٩ ، ٥٣٤٥ - تحفة ١٥٨٧٤

1280- "Humeydî — Süfyân — Eyyûb b. Mûsa — Humeyd b. Nâfi" isnâdıyla Zeyneb binti Ebî Seleme anlatıyor: Şam'dan Ebû Süfyân'ın ölüm haberi geldiğinin üçüncü günü (kızı) Ümmü Habîbe safranlı bir koku istedi. Sonra bu kokudan iki yanağına ve kollarına sürerek şöyle dedi: "Ben böylesi bir süslenmekten müstağni bir kadınıym. Ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): «Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kadının, eşinden başka bir ölü için üç günden fazla yas tutması helal değildir. Fakat kadın, eşinin ölümü üzerine dört ay on gün yas tutar» buyurduğunu işittim."¹

Humeydî, Abdullah b. ez-Zübeyr el-Kureşî'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Eyyûb, Eyyûb b. Mûsa b. Amr b. Saîd b. el-Âsî el-Umevî'dir.

Humeyd, Humeyd b. Nâfi' Ebû Eflah'tır.

Zeyneb binti Ebî Seleme'nin babası, Abdullah b. Abdilesed el-Mahzûmiyye'dir. Zeyneb, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) evlatlığıdır ve annesi müminlerin annesi Ümmü Seleme'dir.

Nakledildiğine göre Şam'dan Medine'ye Ebû Süfyân Sahr b. Harb'in ölüm haberi gelmiştir.

İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*'de şöyle demiştir: "Bu rivayet hakkında görüş vardır. Zira Ebû Süfyân, Medine'de vefat etmiştir ve bu konuda âlimler

¹ Hadis ayrıca 1281, 5334, 5339, 5345'de geçmektedir. Müslim 1486

arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Ulemânın çoğunluğu da hicri 32 yılında vefat ettiği görüşündedir. Hicri 33 yılında vefat ettiği de söylenmektedir. Bu şekilde sadece Süfyân b. Uyeyne'nin rivayetinde zikredilmiştir ve sanırım bu yanlışlıktan ibarettir. İbn Ebî Şeybe'nin Humeyd b. Nâfi'den olan rivayeti, Ümmü Habîbe'nin kardeşinin veya kaynının ölüm haberinin geldiği yönündedir.

Müminlerin annesi Ümmü Habîbe Remle Binti Ebî Süfyân ölüm haberinin geldiğinin üçüncü günü bir koku çeşidi olan safranlı bir koku istedi. Sonra bu kokudan iki yanağına ve kollarına sürerek, böylesi bir süslenmekten müstağni bir kadın olduğunu, ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kadının, eşinden başka bir ölü için üç günden fazla yas tutmasının helal olmadığını, fakat kadının, eşinin ölümü üzerine gecesi ve gündüzüyle dört ay on gün yas tutması gerektiğini bildirdiğini söyledi. Kadın, küçük olsun büyük olsun, gerdege girmiş olsun veya olmasın, hayız görüyor olsun veya olmasın durum aynıdır. Azınlık tebadan olan kadının durumu da aynıdır.

Hadiste Allah'a ve âhiret gününe iman edilmesinin zikredilmesi kadınların çoğunu kapsamaktadır. Azınlık teba, antlaşmalı ve kendisine eman verilen de aynı konumdadır. Şâfiî ve ulemânın çoğunluğunun görüşü bu yöndedir.

Ebû Hanife, Kûfelilerden başkası, Ebû Sevr ve Mâlikilerden bir kısım: "Ehli Kitabdan olan kadının yas tutması vacip değildir" demiştir. Bu durum: "İman eden bir kadının..." buyurmasından dolayı sadece Müslüman kadını kapsamaktadır. Ebû Hanîfe açık olarak anlaşılan şeyleri kabul etmeyerek kendi kurallarına muhalefet etmiştir. Hadiste bu sürenin dört ay on gün olduğu zikredilmiştir. Hamile kadının doğuma kalan süresi bu süreden az olsun çok olsun o da dört ay on gün iddet bekler.

Hadisin üç ravisi Mekkelidir, bir ravisi de Medinelidir.

١٢٨١ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نَافِعٍ عَنْ رَبِيبِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَنَهُ قَالَتْ دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

تُحَدُّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ ، إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا . أطرافه ١٢٨٠ ، ٥٣٣٤ ،
١٥٨٧٤ تحفة ٥٣٤٥ ، ٥٣٣٩

1281- “İsmâîl — Mâlik — Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm — Humeyd b. Nâfi” isnâdıyla Zeyneb binti Ebî Seleme der ki: Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Ümmü Habîbe’nin yanına girdim. O şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem): «Yüce Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir kadına, kocası dışında ölen biri için üç günden daha fazla yas tutması helal olmaz. Ancak kocasının ölümünden dolayı dört ay on gün yas tutar» buyurduğunu işittim.”¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys’tir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes’tir.

Humeyd b. Nâfi, Ebû Eflah’tır.

Daha önce de zikredildiği gibi Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Ümmü Habîbe’nin babası Ebû Süfyân öldüğü zaman Zeyneb binti Ebî Seleme, Ümmü Habîbe’nin yanına girmişti. Ümmü Habîbe kendisine Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), küçük olsun büyük olsun, Yüce Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir kadının kocası dışında ölen biri için üç günden daha fazla yas tutmasının helal olmayacağını, ancak kocasının ölümünden dolayı dört ay on gün yas tutabileceğini bildirdiğini söylemiştir. Yüce Allah’ın: “Eğer müminler iseniz ancak Allah’a güvenin”² buyruğunda tevekkülün imanla alakalı olması gibi burada da hitab mümin kişiyedir ve bunun bu şekilde vafedilmesi böylesi bir şeyin kesinlikle haram olduğunu bildirmek açısındanadır.

١٢٨٢ - ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ حِينَ تُوُفِّيَ أَخُوهَا ، فَدَعَتْ بِطَيْبٍ فَمَسَّتْ
ثُمَّ قَالَتْ مَا لِي بِالطَّيِّبِ مِنْ حَاجَةٍ ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ « لَا

¹ Hadis ayrıca 1280, 5334, 5339, 5345’de geçmektedir. Müslim 1486

² Mâide Sur. 23

يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تَحِدُّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ ، إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ
وَعَشْرًا . طرفه ٥٣٣٥ - تحفة ١٥٨٧٩

1282- Sonra Zeyneb binti Cahş'ın kardeşi vefat ettiğinde Zeyneb'in yanına girdim. Zeyneb bir koku isteyip ondan süründü ve şöyle dedi: "Benim gibi birinin kokuya ne ihtiyacı olabilir ki! Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) minber üzerinde: «Yüce Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kadına, kocası dışında ölen biri için üç günden daha fazla yas tutması helal olmaz. Ancak kocasının ölümünden dolayı dört ay on gün yas tutar» buyurduğunu işittim.”¹

Zeyneb binti Ebî Seleme daha sonra Zeyneb binti Cahş'ın kardeşi vefat ettiğinde Zeyneb'in yanına girdiğini söylemiştir. Uzak bir ihtimal ile burada Müslüman olduktan sonra Habeşistan'da kâfir olarak ölen Ubeydullah kastedilmektedir. Zira kişinin kâfir olan yakınının varacağı kötü yeri düşünmesi halinde üzülmesinde bir sakınca yoktur. Bu kişi Zeyneb binti Cahş'ın anne bir kardeşi veya sütkardeşidir. Yani bu kişi kardeşi Abdullah değildir. Çünkü Abdullah, Uhud'da şehid olmuştu ve Zeyneb o zamanlar daha çok küçük idi. Bu kişi kardeşi Ebû Ahmed Abd da değildir. Zira İbn İshâk ve başkasının bildirdiğine göre Ebû Ahmed Abd, kardeşi Zeyneb'den bir yıl sonra vefat etmiştir.

“Sonra Zeyneb binti Cahş'ın kardeşi vefat ettiğinde Zeyneb'in yanına girdim” ifadesi açıklamalar ile çelişkilidir. Bu şekilde Zeyneb'in bu kıssasının Ümmü Habîbe'nin kıssasından sonra olduğu görülmektedir. Ancak bu doğru değildir. Çünkü Zeyneb, Ebû Süfyân'dan on yıldan fazla bir zaman önce vefat etmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Normalde ‘Sonra’ ifadesi sıralamayı ifade eder. Ancak burada ‘Sonra’ ifadesi sıralama değil de haber bâbındandır. Kişinin: «Bu gün ne yaptığın konusunda haber aldım. Sonra dün yaptığın şey daha şaşırtıcıdır» demesi gibi. Burada da görüldüğü gibi sıralama değil de bir önceki gün yaptığı şeyin daha şaşırtıcı olduğunu haber vermektedir.”

Zeyneb bir koku isteyip ondan bedenine sürünmüş ve aslında kendisi gibi

¹ 5335'de gelecektir. Müslim 1487

birinin kokuya bir ihtiyacı olmadığını, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) minber üzerinde Yüce Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kadının, kocası dışında ölen biri için üç günden daha fazla yas tutmasının helal olmayacağını, ancak kocasının ölümünden dolayı dört ay on gün yas tutabileceğini bildirdiğini söylemiştir. Bu hadis kadının kocası için dört ay on gün yas tutması gerektiğini bildirmektedir. Bu konuda hiç bir ihtilaf yoktur. Ancak ayrıntılarının bir kısmında ihtilaf olabilir.

“Burada kadının ancak kocası için bu kadar yas tutabileceği zikredilmiştir. O zaman neye dayanarak bunun vacip olduğu söylenmektedir?” denilebilir.

Cevap olarak: “Vacip olduğu konusunda icma edilmiştir. Bu sebeple bununla yetinilmelidir” denilmiştir. Ümmü Atiyye'nin hadisinde kadının sürme çekinmesi, boyalı giysiler giymesi ve koku sürünmesi açık bir şekilde yasaklanmıştır. Belki de bu hadise dayanılarak vacip olduğu konusunda icma edilmiştir.

Ümmü Seleme'nin hadisi Nesâî ve Ebû Dâvud'un rivayetlerinde: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Kocası vefat eden kadın aspur ile boyanmış giysiler giyemez...» buyurdu” şeklindedir. Bu da yasaklamaya hamledilmiştir.

Ebû Dâvud'un rivayeti: “Kadın ancak kocası için üç günden daha fazla yas tutabilir. Zira kadın kocasının ölümünden dolayı dört ay on gün yas tutar” şeklindedir. Burada haber lafzıyla emir vardır. Eğer haber bâbından değil ise o zaman Yüce Allah'ın: “Boşanmış kadınlar, kendi başlarına (evlenmeden) üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler”¹ buyruğunda olduğu gibi doğrudan emir bâbındandır. Bu konuda ittifak edilmiştir. Doğrusunu da Allah bilir.

۳۲ - باب زِيَارَةِ الْقُبُورِ

32- KABİRLERİ ZİYARET ETMEK

۱۲۸۳ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ فَقَالَ « أَتَقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي » قَالَتْ إِيَّاكَ عَنِّي ،

¹ Bakara Sur. 228

فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي ، وَلَمْ تَعْرِفْهُ . فَقِيلَ لَهَا إِنَّهُ النَّبِيُّ ﷺ . فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ ﷺ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَائِينَ فَقَالَتْ لَمْ أَعْرِفَكَ فَقَالَ « إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدَمَةِ الْأُولَى » أَطْرَافُهُ

١٢٥٢، ١٣٠٢، ٧١٥٤ - تحفة ٤٣٩

1283- “Âdem — Şu’be — Sâbit” isnâdıyla Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadının bir mezar üzerinde ağladığını gördü ve: “Allah’tan kork ve sabret” buyurdu. Kadın: “Beni rahat bırak! Zira benim başıma gelen senin başına gelmiş değildir” karşılığını verdi. Kadın, Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi vesellem) tanımıyordu. Kadına: “Bu kişi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) (sallallahu aleyhi vesellem) idi” denilince, kadın Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kapısına geldi ve kapıcı olarak kimsenin bulunmadığını gördü. Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem): “Ben seni tanıyamadım” deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Asıl sabrın, musibetle ilk karşılaştığında gösterilmesi gerekir” buyurdu.

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Sâbit, Sâbit el-Bünânî’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadının bir mezar üzerinde ağladığını görünce ve ağıtlar yakarak hoş olmayan şeyler söylediğini işitince ona Allah’tan korkmasını ve sabretmesini söyledi. Tîbî der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadına sabretmemesi halinde Allah’ın gazabına uğramaktan korkmasını ve sevap kazanmak istiyorsa feryat etmemesini söylemiştir.”

Kadının veya mezar sahibinin kim olduğu bilinmemektedir. Ancak Müslim’in rivayetinde: “Oğlu için ağlamaktaydı” lafızıyla zikredilmiş ve mezar sahibinin kadının oğlu olduğu bildirilmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) tevazu sahibi biri olmasından dolayı halk içinde gezerken hükümdarlar veya ileri gelen adamlar gibi sağında solunda muhafızlar olmazdı. Bu sebepten dolayı kadın Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) tanımamış ve kendisini rahat bırakmasını, başında olan musibetin kendisinin başında olmadığını söylemişti. Zira kadın Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi vesellem) tanımış olsaydı kendisiyle bu şekilde konuşmazdı. Ebû Ya’lâ’nın Ebû Hureyre’den olan rivayetine göre kadına: “Bu kişinin kim olduğunu biliyor

musun?” diye sorulunca, kadın: “Hayır” demiştir.

Taberânî, *M. el-Evsat*’ta Atiyye kanalıyla Enes’ten olan rivayetinde kadına bu soruyu soran kişinin Fadl b. Abbâs olduğunu söylemiştir. Bu kişinin Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) olduğu söylenince kadın Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı olan bu tavrından dolayı ölecek gibi oldu ve Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kapısına geldi. Ancak kapıcı olarak kimsenin bulunmadığını gördü.

“Ancak kapıcı olarak kimsenin bulunmadığını gördü” cümlesinin zikredilmesinin ne faydası olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Kadına bu kişinin Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) olduğu söylenince, kadın içinden ona karşı bir heybet ve korku hissederek Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) hükümdarlar gibi kapıcıları ve muhafızları olduğunu düşünmüştür. Ancak hakikat düşündüğü gibi çıkmamıştır.”

Kadın Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini tanımadığını bildirip bu tavrından dolayı özür dileyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) birine buğzedecekse sadece Allah için buğzettiğini, asıl sabrın, musibetle ilk karşılaşıldığında gösterilmesi gerektiğini ve sevabın musibetin ilk karşılaşıldığında kazanılacağını bildirmiştir. Zira musibetin ilk zamanında kazanılan sevap sonrasında kazanılan sevap gibi değildir. Gün geçtikçe acı hafiflemeye başladığı gibi sevabı da azalmaktadır. Söylenildiğine göre musibet, kulların fiili cinsinden olmadığı için, kul ondan dolayı bir ecir kazanamaz. Kulun mükâfatı niyetinin güzelliğine ve sabrına karşı verilir. Daha sonra bu durum kendi konusu içinde zikredilecektir inşallah.

Hadisin başlıkla olan ilgisinin ne olduğu sorulabilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ölüsünün kabrini ziyaret eden kadını bundan nehyetmemiştir. Onun ağıtlar yakarak ağladığını görünce ona sabretmesini ve Allah’tan korkmasını emretmiştir.” Bu da kabir ziyaretinin mutlak surette caiz olduğuna, ziyaretçinin erkek veya kadın olması, ziyaret edilen kabrin Müslümana veya kafire ait olmasının müsavî olduğuna delalet etmektedir. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu hususta bir ayırım yapmamıştır.

Nevevî: “Ulemânın çoğunluğu da bunun caiz olduğu görüşündedir”

demiştir. Mâverdî, Yüce Allah'ın: “Onun kabri başında da durma”¹ buyruğuna dayanarak: “Kafir kişinin kabrini ziyaret etmek caiz değildir, bu yanlış bir şeydir” demiştir.

Müslim'in: “Kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım. Ama artık ziyaret edebilirsiniz. Zira kabir ziyaretleri ölümü hatırlatmaktadır” şeklindeki hadisine dayanarak kabir ziyaretinin erkekler için müstehap olduğu görülmektedir.

Mâlik'e kabir ziyaretleri sorulunca: “Daha önce bu yasaklanmıştı. Ancak daha sonra bu yönde izin verildi. Eğer kişi bir kabri ziyaret eder ve sadece hayırlı şeyler söylerse bunda bir sakınca görmüyorum” demiştir.

Tâvûs: “Önceleri yedi gün boyunca ölünün kabrinden ayrılmazlardı. Çünkü ölümler kabirlerinde yedi gün boyunca hesaba çekilirler” demiştir.

Ebû Hureyre'nin hadisi: “Allah kabirleri ziyaret eden kadınları lanetlemiştir” şeklindedir. Tirmizî bunu rivayet etmiş ve isnâdının hasen sahih olduğunu söylemiştir. Bu da kadınların kabir ziyaretinde ağlayıp ağıt yakmalarına hamledilmiştir. Kurtubî şöyle demiştir: “Bazıları Tirmizî'nin hadisini, kadınların kabir ziyaretine çok gidenlerine hamletmişlerdir. Çünkü hadisteki ‘Züvvârât’ kelimesi çok çok ziyaret eden kadınlar mânâsındadır.”

Eğer bu zamanda kabir ziyaretinin kadınlara haram olduğu söylenecek olursa bu, Mısır kadınlarına haramdır. Çünkü onların ziyarete çıkması fitne ve fesat çıkaracak şekildedir. Ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kabrini ziyaret etmeleri mekruh değildir, hatta menduptur. İbnu'r-Rif'a ve Kamûlî: “Diğer peygamberlerin ve evliyaların kabirlerini ziyaret etmek te menduptur” demişlerdir.

Buhârî bunu ayrıca *Cenâiz* ve *Ahkâm* konuları içinde tahrir etmiştir.² Hadisi Müslim³, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Tevbe Sur. 84

² Hadis ayrıca 1252, 1302, 7154'de geçmektedir.

³ Müslim 926

۳۳ - باب قولِ النَّبِيِّ ﷺ «يُعَذَّبُ الْمَيِّتُ بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ»

33- ALLAH RESÜLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): “ÖLÜ, AİLESİNİN AĞLAMASINDAN DOLAYI AZAP ÇEKER” BUYRUĞU

إِذَا كَانَ النَّوْحُ مِنْ سُنَّتِهِ لِقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى ﴿قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» فَإِذَا لَمْ يَكُنْ مِنْ سُنَّتِهِ، فَهُوَ كَمَا قَالَتْ عَائِشَةُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - ﴿لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ وَهُوَ كَقَوْلِهِ ﴿وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ ذُنُوبًا إِلَىٰ جِثْلِهَا لَا خَمَلٌ مِنْهُ شَيْءٌ﴾ وَمَا يُرْخَصُ مِنَ الْبُكَاءِ فِي غَيْرِ نَوْحٍ. وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظَلَمًا إِلَّا كَانَ عَلَىٰ ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دِمَهِهَا» وَذَلِكَ لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ.

Feryat figan ederek ağlamanın ölünün kendi âdetinden olması durumunda ölü, ailesinin kendisine ağlamasından dolayı azab görür. Yüce Allah: **“Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun”**¹ buyurmaktadır. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem): *“Hepiniz çobansınız ve güttüğünüzden sorumlusunuz”* buyurmuştur. Eğer ölü arkasından ağlamak ölünün kendi adetinden değilse durum Hz. Âişe’nin dediği gibidir. Bu da Yüce Allah’ın: **“Hiç bir günahkar nefis, başkasının günahını yüklenmez. Yüğü (günahı) ağır gelen kimse onu taşımak için (başkasını) çağırırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez”**² buyruğu gibidir. Ruhsat verilen ağlama ise feryat figan etmeden olan ağlamadır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *“Herhangi bir nefis zulüm ile öldürülecek olursa, muhakkak onun kan günahından bir pay, ilk Âdemoğlu üzerinde sâbit olur”* buyurmuştur. Bu da öldürmeyi ilk olarak ortaya çıkaran kişi olması sebebiyledir.

¹ Tahrim Sur. 6

² Fâtır Sur. 18

“Ölü, ailesinin ağlamasından dolayı azap çeker” buyruğunu Buhârî, İbn Abbâs kanalıyla Ömer’den mevsûl olarak rivayet etmiştir. Burada ağlamaktan kasıt, gözyaşı dökmek değildir. Gözyaşı dökmekle birlikte feryat figan etmektir ki bunların ikisi bir arada olduğu zaman buna ağlamak denilir.

Halîli: “Ağlamanın kısaltılması hüzünlenmek mânâsındadır. Uzatılması ise feryat etmek mânâsındadır” demiştir. İbn Ömer’in hadisi İbn Abbâs’ın Ömer’den olan hadisine hamledilmiştir. Bu da bu başlık altında zikredilecektir inşallah.

Eğer ölen kişi hayatta iken bu şekildeki ağlamaya rıza gösterenlerden ise bu kendi sünnetinden yani kendi âdetindendir demektir.

Zerkeşî’nin bildirdiğine göre Buhârî bunu feryat figan ederek ağlamanın yani böylesi bir şeyin vasiyet edilmesinin yasaklandığına hamletmiştir. *Mesâbihu’l-Câmi’* eserinin sahibi buna itiraz ederek şöyle demiştir: “Görüldüğü kadarıyla Buhârî burada vasiyeti değil de âdeti kastetmektedir. «Ölünün kendi âdetinden olması halinde» demesi de buna delalet etmektedir. Yani burada ölen kişinin hayatta iken ailesini, kaybettikleri biri için feryat figan ederek ağlamaya alıştırmış olması ve bunu kabul etmiş olması halinde bunu vasiyet etmemiş olsa bile azap çekenlere dâhil kimselerden olduğu kastedilmektedir. Eğer böyle bir şeyi vasiyet etmiş ise zaten bu daha da ağır bir şeydir.”

“Feryat figan ederek ağlamanın ölünün kendi âdetinden olması” kavli, Buhârî’ye aittir. Bunu Yüce Allah’ın: **“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun”**¹ buyruğuna dayanarak söylemiştir. Burada da feryat figan ederek ağlamayı da kapsayan Allah’a masiyetlerin terk edilmesinin ve öğütler vererek ailesini terbiye etmesinin kastedildiğini söylemiştir. Kişi ailesinin feryat figan ederek ağlama gibi münker gelenekleri olduğunu bildiği halde ihmalde bulunup onları bundan nehyetmezse ne kendini, ne de ailesini cehennemden korumuş olur.

Daha önce de *Cuma Kitabında* mevsûl olarak İbn Ömer’in hadisinde zikredildiği gibi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): **“Hepiniz çobansınız ve güttüğünüzden sorumlusunuz”** buyurmuştur. Feryat figan ederek ağlayan

¹ Tahrîm Sur. 6

kimse kendi sorumluluğunu yerine getirmedeği gibi kendisine uyan ailesine karşı olan sorumluluğunu da yerine getirmemiş demektir.

Feryat figan ederek ağlama geleneği olmayan kimse, bu konuda ailesinin böyle bir şey yaptığını bilmeyen kimse gibidir veya bu konuda ailesini bundan nehyeden kimse konumundadır. Bu da Hz. Âişe'nin dediği gibidir. Zira Hz. Âişe, Yüce Allah'ın: **"Hiç bir günahkâr nefis, başkasının günâhını yüklenmez"**¹ buyruğuna dayanarak Ömer'in: *"Ölü, ailesinden bazı kimselerin ağlamasından dolayı azap çeker"* şeklindeki hadisini kabul etmemiştir. Yani Hz. Âişe'nin dediği gibi feryat figan ederek ağlamak, ölen kişinin hayatta iten kendi âdetinden değilse hiçbir sorumluluğu yoktur.

Hz. Âişe bu konuda Yüce Allah'ın: **"Hiç bir günahkâr nefis, başkasının günahını yüklenmez. Yüğü (günahı) ağır gelen kimse onu taşımak için (başkasını) çağırrsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez"**² buyruğunu delil göstermiştir. **"Onlar kendi ağırlıklarını, kendi ağırlıkları yanında daha nice ağırlıkları yüklenecekler"**³ buyruğunda ise kendi dalâletleriyle başka insanları dalâlete düşürenler kastedilmektedir. Bu sebeple kişi kendi veballerini taşımakla birlikte dalâlete düşürdükleri başka kimselerin de vebalini taşıyacaklardır. Zira bütün bunlar artık kendi veballeri gibidir.

Buhârî: "Ruhsat verilen ağlama ise feryat figan etmeden olan ağlamadır" lafzını başlığa atfetmiştir. Bunu İbn Ebî Şeybe, Taberânî ve Hâkim rivayet etmiştir. Hâkim hadisın isnâdını sahih olduğunu söylemiştir. Buhârî'nin şartına uygun olmadığı için sadece ona işaret etmekle yetinmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Herhangi bir nefis zulüm ile öldürülecek olursa, muhakkak onun kan günahından bir pay, ilk Âdemoğlu üzerinde sâbit olur"* buyruğuna gelince; burada zulüm ve haset ile Hâbil'i öldüren Kâbil kastedilmektedir. Buhârî bunu *Diyet* ve başka konularda İbn Mes'ûd'dan mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Ölü ardında feryat figan ederek ağlayan kişinin durumu da aynıdır. Zira bu

¹ Fâtır Sur. 18

² Fâtır Sur. 18

³ Ankebût Sur. 13

şekilde kişi kendi ailesine örnek olmaktadır.

١٢٨٤ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ وَمُحَمَّدٌ قَالَا أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا عَاصِمُ بْنُ سُليْمَانَ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ أَرْسَلَتِ ابْنَةُ النَّبِيِّ ﷺ إِلَيْهِ إِنَّ ابْنًا لِي قُبِضَ فَأَتَيْنَا . فَأَرْسَلَ يُقْرِئُ السَّلَامَ وَيَقُولُ « إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أَعْطَى وَكُلٌّ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى ، فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ » . فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنَّهُا ، فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبَى بْنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَرَجَالٌ ، فَرَفَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الصَّبِيَّ وَنَفْسُهُ تَتَقَعَّقُ - قَالَ حَسِبْتُهُ أَنَّهُ قَالَ - كَأَنَّهُا شَنْ . فَقَاضَتْ عَيْنَاهُ . فَقَالَ سَعْدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا فَقَالَ « هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءُ » . أطرافه ٥٦٥٥ ، ٦٦٠٢ ، ٦٦٥٥ ، ٧٣٧٧ ، ٧٤٤٨ - تحفة ٩٨

1284- “Abdân + Muhammed — Abdullah — Âsım b. Süleymân — Ebû Osmân” isnâdıyla Usâme b. Zeyd şöyle demiştir: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): “Oğlum öldü, yanımıza gel” diye haber gönderdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de (sallallahu aleyhi vesellem) kızına selam söyleyerek: “Allah'ın aldığı ve verdiği her şey Allah'a aittir ve her şey Allah katında belirlenmiş bir müddet iledir. Sabretsin ve bu sabrın karşılığını Allah'tan beklesin” diye haber gönderdi. Kızı yeminle gelmesi için haber gönderince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanında Sa'd b. Ubâde, Muâz b. Cebel, Ubey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit ve bir takım insanlar olduğu halde yanına geldi. Can çekişmekte olan çocuk Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kucağına verildi. —Ravi der ki: “Sanırım vücudunun sanki su kırbası gibi olduğunu söylemişti dedi”— Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinden yaşlar dökülünce, Sa'd b. Ubâde: “Ey Allah'ın Resûlü! Bu da nedir?” dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Bu, Allah'ın kullarının gönülleri içine koymuş olduğu merhamettir. Allah da ancak kullarından merhametli olanlara merhamet eder” buyurdu.

Abdân, Abdullah b. Osmân'dır.

Muhammed, Muhammed b. Mukâtil'dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek'tir.

Âsım, Âsım b. Süleymân el-Ahvel'dir.

Ebû Osmân, Abdurrahman en-Nehdî'dir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb oğlu can çekişmekte iken Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) oğlunun öldüğünü bildirip gelmesi için haber gönderdi. Hadisteki: "Oğlum öldü" ifadesi ise can çekişmektedir mânâsında mecazidir.

Hadiste öldüğü zikredilen kişi, Ali b. Ebî'l-Âs b. er-Rabî'dir ve buluş çağına kadar yaşadığı konusunda çelişkili rivayetler bulunmaktadır. Hatta Fetih gününde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) onu terkisine aldığı söylenmektedir. Böyle bir çocuğa da sabî denilmez.

Veya bu kişi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Rukayye'nin oğlu Abdullah b. Osmân b. Affân'dır. Belâzürî, *Ensâb*'da bunu: "Vefat ettiğinde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu kucağına aldı ve: «Yüce Allah merhametli kullarına merhamet eder» buyurdu" şeklinde rivayet etmiştir.

Veya bu kişinin Muhsin olduğu söylenmiştir. Bezzâr, *Müsned*'de bunu Ebû Hureyre'den olan rivayetinde: "Hz. Fâtıma'nın oğlu ölmek üzere idi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) haber gönderdi..." şeklinde başlık altındaki hadisle aynı şekilde zikretmiştir. Bu çocuğun küçük iken öldüğü konusunda da bir şüphe yoktur.

Buhârî'nin isnâdıyla Ahmed'in Ebû Muâviye'den olan rivayetine göre de bu kişi Ebu'l-Âs b. er-Rabî'nin eşi Zeyneb'in kızı Umâme'dir.

Hafız İbn Hacer de bunu doğrulamıştır. "قبض" kavli ile birlikte Umâme'nin Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) vefatından sonra yaşamış olmasının, Ali b. Ebî Tâlib ile evlenmiş olması ile birlikte Hz. Ali'nin kendisi ile evli iken şehit edilmiş olmasının bununla çelişkili olduğunu söyleyenlere de cevap olarak şöyle demiştir: "Görüldüğü kadarıyla Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu durumunu Allah'a havale etmiş ve torununa olan merhamet ve şefkatinden dolayı gözyaşlarının akmasıyla birlikte kızının sabırlı olmasını söylemiştir. Bunun üzerine Yüce Allah, Peygamber'inin torununa şifa verip onu bulunduğu hastalıktan kurtarmış ve uzun süre yaşatarak kendisine bir ikramda bulunmuştur."

Aynî: “Doğrusu bunu: «ابنتي» şeklinde müennes olarak değil de başlıkta olduğu gibi «ابني» şeklinde müzekker olarak diyenlerin kavlidir” demiştir.

Birmâvî bunu ihtimallere dayanarak rivayetinde: “Zeyneb, Ali veya Umâme için veya Rukayye, Abdullah b. Osmân için veya Fâtıma, oğlu Muhsin b. Ali için haber gönderdi” şeklinde zikretmiştir.

Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) kızına selam söyleyerek Allah’ın almak istediği şeyin Allah’ın verdiğini, eğer onu alırsa kendisinin olan şeyi almış olacağını, Allah katında her şeyin ecelinin belirlenmiş olduğunu bildirerek salih amellerinden sayılacağı için sabredip sevabını Rabbinden ümit etmesi için haber gönderdi.

Ancak kızı yeminle gelmesi için haber gönderince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanında Sa’d b. Ubâde, Muâz b. Cebel, Ubey b. Ka’b, Zeyd b. Sâbit ve bir takım insanlar olduğu halde yanına geldi. Abdurrahman b. Avf’ın rivayetinde iki defa haber gönderdiği ve Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) üçüncü defada kalkıp yanına gittiği zikredilmiştir. Bundan başka bir rivayette de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Ubâde b. es-Sâmit ve hadisin ravisi Usâme’nin bulunduğu zikredilmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişilerle birlikte kızının evine gidip içeri girdiğinde can çekişmekte olan çocuğu kucığına aldı. Çocuk bitkinlikten dolayı sanki eski ve kuru bir su kırbası gibiydi. Bunun üzerine Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Zira feryat figan etmeden ağlamak ile ne ağlayan kişi ne de kendisi için ağlanan ölü bir şeyden sorumlu değildir.

Sa’d b. Ubâde: “Ey Allah’ın Resûlü! Bu da nedir? Ağlıyor musun?” deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) akan gözyaşlarının kalbin hüznü olmasından, Allah’ın kullarının gönülleri içine koymuş olduğu merhametten dolayı olduğunu ve Allah’ın ancak kullarından merhametli olanlara merhamet edeceğini bildirdi.

Hadisin ilk üç ravisi Mervlidir. Âsım ve Ebû Osmân Basralıdır. Buhârî bunu ayrıca *Tıb*, *Nuzûr* ve *Tevhîd* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim²,

¹ Hadis ayrıca 5655, 6602, 6655, 7377, 7448’de geçmektedir.

² Müslim 923

Ebû Dâvud, Nesâî ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

١٢٨٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ شَهِدْنَا بَيْتًا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ عَلَى الْقَبْرِ - قَالَ فَرَأَيْتُ عَيْنَيْهِ تَذْمَعَانِ قَالَ - فَقَالَ « هَلْ مِنْكُمْ رَجُلٌ لَمْ يُقَارِفِ اللَّيْلَةَ ». فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ أَنَا . قَالَ « فَانْزِلْ » . قَالَ فَتَزَلَّ فِي قَبْرِهَا . طرفه ١٣٤٢ -

تحفة ١٦٤٥

1285- “Abdullah b. Muhammed — Ebû Âmir — Fuleyh b. Süleymân — Hilâl b. Ali” isnâdıyla Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızının cenazesinde bulunduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) mezarın kenarına oturmuştu ve gözlerinden yaşlar akıyordu. “İçinizde dün gece ilişkide bulunmayan var mı?” diye sorunca, Ebû Talha: “Ben varım” dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: “O zaman mezara sen in” buyurunca mezara Ebû Talha indi.

Abdullah, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî'dir.

Ebû Âmir, Abdulmelik b. Amr el-Akadî'dir.

Fuleyh, Fuleyh b. Süleymân el-Huzâî'dir.

Hilâl, Hilâl b. Ali el-Âmirî'dir.

Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre kendileri hicri 9 yılında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızının cenazesinde bulunmuşlardır. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu kızı, Rukayye (Rûkiye) değil Osmân b. Affân'ın eşi Ümmü Gülsüm'dür. Çünkü Rukiye, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir'de iken vefat etmiş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cenazesinde bulunmamıştır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) mezarın kenarına oturmuş gözlerinden yaşlar akıyordu. Açık olarak görüldüğü gibi de hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir önceki gece ilişkide bulunmayan kimsenin olup olmadığını sordu. İbnu'l-Mübârek, Fuleyh'ten olan rivayetinde: “Sanırım burada Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «يُقَارِفُ» ifadesiyle günah işlemeyi kastetmişti” ziyadesinde bulunmuştur. Buhârî bunu Kadının

Mezarına Kim İner? konusu ile alakalı olarak zikretmiştir. İsmâîlî bunu mevsûl olarak: “Eşiyle ilişkide bulunmayan” şeklinde rivayet etmiştir. Buhârî, *et-Târihu’l-Evsat*’ta bunu Sâbit kanalıyla Enes’ten: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Bu gece ilişkide bulunan hiç kimse mezara inmeyecektir» buyurunca Osmân bir kenara çekildi” şeklinde rivayet etmiştir.

Ebû Talha Zeyd b. Sehl el-Ensârî ilişkide bulunmadığını söyledi. Mezara inmekte Ebû Talha’nın Osmân’a tercih edilmesinin sebebi, Osmân’ın o gece bir cariyesi ile ilişkiye girmiş olmasıdır. Eşi ölüm yatağında iken Osmân’ın ilişkide bulunmasını Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hoş görmemiş ve onu mezara inmekten alıkoymuştur. Muhtemelen eşinin hastalığı uzun sürmüş ve Osmân ilişkiye girme ihtiyacı duymuştur. O gece de eşinin vefat edeceğini tahmin etmemiştir. Zaten rivayette de eşinin ölümünden veya cenazenin hazırlanmasından sonra ilişkiye girdiği yönünde bir şey zikredilmemiştir.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Talha’ya mezara inmesini söylemiş ve mezara Ebû Talha inmiştir.

Buhârî bunu ayrıca *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir.¹

۱۲۸۶ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُبَيْدٍ
اللَّهُ بْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ تُوَفِّيَتْ ابْنَةُ لِعُثْمَانَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بِمَكَّةَ وَجِئْنَا لِنَشْهَدَهَا ،
وَحَضَرَهَا ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - وَإِنِّي لَجَالِسٌ بَيْنَهُمَا - أَوْ قَالَ جَلَسْتُ
إِلَى أَحَدِهِمَا . ثُمَّ جَاءَ الْآخَرُ ، فَجَلَسَ إِلَيَّ جَنِبِي فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا -
لِعُمَرُ بْنُ عُثْمَانَ أَلَا تَنْهَى عَنِ الْبُكَاءِ ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ
أَهْلِهِ عَلَيْهِ » . تحفة ۷۲۷۶

1286- “Abdân — Abdullah — İbn Cüreyc” isnâdıyla Abdullah b. Ubeydillah b. Ebî Muleyke anlatıyor: Mekke’de Hz. Osmân’ın kızı vefat etmişti. Biz de cenazede hazır bulunmak için gelmiştik. İbn Ömer de İbn Abbâs da cenazede hazır bulunmuştu. Ben, İbn Ömer ile İbn Abbâs’ın arasına oturdum. —Ravi der ki: “Veya: «Ben de ikisinden birinin yanına

¹ 1342’ de gelecektir.

oturdu ve diğeri de gelip benim yanıma oturdu» demişti”—) Abdullah b. Ömer, Amr b. Osmân’a: “Şu ağlamaları yasaklamayacak mısın? Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Muhakkak ki ölü, ailesinin kendisine ağlamasından dolayı azap çeker*» buyurdu” dedi.¹

Abdân, Abdullah b. Osmân’dır.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

İbn Cüreyc, Abdulmelik b. Abdilazîz’dır.

Abdullah b. Ubeydillah b. Ebî Muleyke’nin adı Züheyr’dır.

Mekke’de Osmân’ın kızı Ümmü Ebân vefat etmiş ve Abdullah b. Ubeydillah b. Ebî Muleyke cenazede hazır bulunmak için gelmişti. Bu sırada İbn Ömer ile İbn Abbâs da cenazede hazır bulunmuştu. Abdullah, İbn Ömer ile İbn Abbâs’ın arasına oturdu. Ravi veya ikisinden birinin yanına oturduğunu ve diğerinin de gelip kendisinin yanına oturduğunu söylemiştir. Buradaki şüphe İbn Cüreyc’e aittir. Müslim, Eyyûb kanalıyla İbn Ebî Muleyke’den olan rivayetinde: “Bu sırada avludan bir feryat sesi geldi” ziyadesinde bulunmuştur. Humeydî’nin Amr b. Dînâr kanalıyla İbn Ebî Muleyke’den olan rivayeti ise: “Kadınlar ağlamaya başladı” şeklindedir.

Abdullah b. Ömer, Amr b. Osmân’a Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) ölünün, ailesinin kendisine ağlamasından dolayı azap çekeceğini bildirdiğini söyleyip: “Kadınları ağlamaktan menetmeyek misin?” dedi.

Müslim, Amre binti Abdurrahman’dan naklederek Abdullah b. Ömer’in, Hz. Âişe’ye Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) söz konusu buyruğunu zikrettiğini bildirmiştir. Ağlayan kişinin ölünün ailesinden olup olmaması bir şey değiştirmemektedir. Zira hüküm sadece ölünün ailesini kapsamamaktadır. Genelde ölünün ailesinin ağlamasından dolayı: “Ölünün, ailesinin kendisine ağlamasından dolayı...” şeklinde zikredilmiştir. İbn Ömer’in bu rivayetini İbn Ebî Şeybe başka bir kanalla: “Kendisi için feryat figan ederek ağlanılan kişi kıyamet gününde azap çeker” şeklinde nakletmiştir. Başlıkta da işaret edildiği gibi, bu iki hadisten mutlak olanı, mukayyed olanına hamledilecektir.

¹ Müslim 928

١٢٨٧ - فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَدْ كَانَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ بَعْضُ ذَلِكَ ، ثُمَّ حَدَّثَ قَالَ صَدَرْتُ مَعَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - مِنْ مَكَّةَ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ ، إِذَا هُوَ بِرَكْبٍ تَحْتَ ظِلِّ سَمُرَةٍ فَقَالَ اذْهَبْ ، فَاَنْظُرْ مَنْ هَؤُلَاءِ الرُّكْبُ قَالَ فَتَنَظَرْتُ فَإِذَا صُهَيْبٌ ، فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ ادْعُهُ لِي فَرَجَعْتُ إِلَى صُهَيْبٍ فَقُلْتُ ارْتَحِلْ فَالْحَقُّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا أُصِيبَ عُمَرُ دَخَلَ صُهَيْبٌ يَبْكِي يَقُولُ وَالْأَخَاهُ ، وَاصَاحِبَاهُ . فَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَا صُهَيْبُ أَتَبْكِي عَلَيَّ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنْ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ » . طرفاه ١٢٩٠ ، ١٢٩٢ - تحفة ١٠٥٠٥

1287- İbn Abbas: "Ömer de buna benzer bir şey söylerdi" dedi ve şöyle devam etti: "Ömer ile birlikte Mekke'den geri dönmekteydim. Beydâ denilen yere geldiğimiz zaman Ömer bir semure ağacının gölgesi altında bir kafilé gördü. Bana: «Git bak bakalım bu kafilé kimlermiş?» dedi. Ben de gidip baktığımda Suheyb'ın kafilési olduğunu gördüm ve bunu Ömer'e haber verdim. Ömer: «Onu bana çağır» deyince, Suheyb'e dönerek: «Kalk ve müminlerin emîrinin kafilésine katıl!» dedim. Ömer vurulduğu zaman Suheyb ağlayarak ve: «Vah kardeşim! Vah arkadaşım!» diyerek yanına girdi. Ömer: «Ey Suheyb! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Ölü, ailesinden bazı kimselerin ağlamasından dolayı azap çeker" buyurmuşken, sen hâlâ bana mı ağlıyorsun?» dedi."¹

İbn Abbas'ın bildirdiğine göre Ömer b. el-Hattâb buna benzer bir şey söylerdi. İbn Abbâs, Ömer ile birlikte hac görevlerini yerine getirip Mekke'den geri dönerlerken Mekke ve Medine arasında Beydâ denilen yere geldiklerinde Hz. Ömer bir kafilenin gelip (bir tür akasya olan) büyük bir semure ağacının² gölgesi altında konakladığını gördü. Bu kafilenin kimler olduğunu öğrenmesi için İbn Abbâs'a gidip bakmasını söyledi. İbn Abbâs

¹ Müslim 927

² Latince adı *Acacia tortilis* olan bu büyük ağaç, Arap Yarımadasında yaygın olarak yetişmektedir.

gidip baktığında bunun Suheyb b. Sinân b. Kâsıt'ın kafilesi olduğunu gördü. Bu kişi ilk Müslümanlardan ve Allah yolunda zorluklara maruz kalan kimse idi. İbn Abbâs bunu Ömer'e haber verince, Ömer onu yanına çağırmasını söyledi. Bunun üzerine İbn Abbâs, Suheyb'e dönerek ona müminlerin emîrinin kafilesine katılmasını söyledi.

Medine'ye geldiklerinde Ömer ölümüne sebep olan o suikasta uğramıştı. Bu da hacdan döndükten çok kısa bir zaman sonra olmuştu. Suheyb ağlayarak ve: "Vah kardeşim! Vah arkadaşım!" diye ağıt yakarak yanına girdi. Bunun üzerine Ömer: "Ey Suheyb!" diye seslenerek ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ölünün, ailesinden bazı kimselerin ağlamasından dolayı azap çekeceğini bildirdiğini söyleyerek: "Sen hâlâ bana mı ağlıyorsun?" dedi. Bu hadislerdeki mutlak olan ağlama, feryat ile kayıtlı olan ağlamaya hamledilmiştir.

۱۲۸۸ - قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَلَمَّا مَاتَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَقَالَتْ رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ ، وَاللَّهِ مَا حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ اللَّهَ لَيُعَذِّبُ الْمُؤْمِنَ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ . وَلَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ اللَّهَ لَيَزِيدُ الْكَافِرَ عَذَابًا بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ » . وَقَالَتْ حَسْبُكُمُ الْقُرْآنُ ﴿ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ﴾ . قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عِنْدَ ذَلِكَ وَاللَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى . قَالَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ وَاللَّهُ مَا قَالَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - شَيْئًا طَرَفَاهُ ۱۲۸۹ ، ۳۹۷۸ - تحفة ۱۶۲۲۷ ،

۵۸۰۳

1288- İbn Abbâs dedi ki: Hz. Ömer vefat ettiği zaman bunu Hz. Âişe'ye zikrettiğimde şu karşılığı verdi: "Allah, Ömer'e merhamet etsin. Vallahi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah'ın mümin kişiye ailesinin ağlamasından dolayı azap çektireceğini söylemedi. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Allah, ailesinin ağlamasından dolayı kâfirin azabını artırır» buyurdu. Bu konuda size Kur'ân yeter. Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez."¹ Ravi der ki: İbn Abbâs: "Güldüren de, ağlatan da

Allah'tır"¹ dedi. İbn Ebî Muleyke: "Vallahi İbn Ömer bundan sonra bu konuda bir şey söylemedi" demiştir.²

Hız. Ömer vefat ettiğı zaman İbn Abbâs bunu Hız. Âişe'ye zikrettiğinde, Hız. Âişe: "Allah, Ömer'e merhamet etsin" dedi. Tîbî der ki: Hız. Âişe, Ömer'in böyle demesini garipseyerek Yüce Allah'ın: "Allah seni affetsin, ne diye izin verdin onlara?"³ buyruğunda olduğu gibi güzel edepten dolayı Ömer için bağışlanma dilemiştir.

Sonra yeminle Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Yüce Allah'ın mümin kişiye ailesinin ağlamasından dolayı azap çeiktireceğini söylemediğini bildirdi. Hız. Âişe'nin burada yemin ile bunu kesin olarak ifade etmesi, ya Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) bu azabın kâfire has olduğunu açık bir şekilde işitmiş olduğundan ya da bu ihtisası karînelerle anlamış bulunmasından dolayıdır. Ancak Allah'ın, ailesinin ağlamasından dolayı kâfirin azabını artıracığını bildirdiğini söylemiştir. Hiç kimsenin başkasının suçundan dolayı sorumlu tutulmayacağını kastederek ve müminlere hitaben: "Bu konuda size Kur'ân yeter" diyerek: "Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez"⁴ demiştir.

İbn Abbâs: "Güldüren de, ağlatan da Allah'tır"⁵ demiştir. Bu şekilde İbn Ömer'in: "Ölü, ailesinin ağlamasıyla azap çeker" şeklindeki görüşünü nefyetmiştir. Zira insanın ağlaması, gülmesi, hüznü ve mutluluğu Allah'tandır.

İbn Ömer, daha önce İbn Ebî Muleyke'nin: "Vallahi İbn Ömer bundan sonra bu konuda bir şey söylemedi" dediğı gibi susmuş ve bu konuda bir şey dememiştir. Ancak Zübeyr b. el-Münîr şöyle demiştir: "İbn Ömer'in sükût etmesi bunu kabul ettiğine delalet etmez. Belki de bu konuda mücadele etmek istemediğı için susmuştur."

Kurtubî şöyle demiştir: "İbn Ömer merfû olan hadisi işittikten sonra bu konuda şüphe ederek susmuş değildir. Ancak hadisin bir tevilinin olduğunu düşünmüş ve o vakit onu hamledecek bir şey bulamamıştır veya bulunduğu

¹ Necm Sur. 43

² Hadis ayrıca 1289, 3978'de geçmektedir. Müslim 929

³ Tevbe Sur. 43

⁴ En'âm Sûr. 164

⁵ Necm Sur. 43

meclis bu konuda tartışmaya müsait değildi.”

Hattâbî şöyle demiştir: “Bir rivayet sâbit (sahih) oldu mu, o rivayeti zan (fikir yürütme) ile çürütme imkânı yoktur. Zira bunu Ömer ve oğlu rivayet etmiştir. Hz. Âişe’nin anlattığı da onların rivayetlerinin merfû olmadığını göstermez. Zira her iki haber de birbirlerini nefyetmeyen sahih iki haber olabilir. Ölü kişinin azap çekmesi, hayatta iken feryat figan ederek ağlamayı vasiyet etmesi halinde olur. Zira böyle bir vasiyette bulunmak önceleri meşhur bir şeydi ve bu, şiirlerinde bile zikredilmektedir. Tarafa b. el-Abd’ın bu konuda şöyle bir şiiri vardır:

“Ey Ma’bed’in kızı! Öldüğümde bana ağıt yak layık olduğum bir şekilde

Ağla feryat figan ederek elbisenin yakalarını parçalar bir şekilde” demiştir.

Ulemânın çoğunluğu daha önce de zikredildiği gibi: “Ölü, ailesinin kendisi için ağlamasından dolayı azap çeker” buyruğunu buna hamletmiştir. el-Müzenî, İbrâhîm el-Harbî, Şâfiîlerden başkaları ve daha başkaları yine böyle demiştir. Ancak ölü böyle bir şey vasiyet etmemişse bu yönde bir azap çekmez.

er-Râfîî şöyle demiştir: “O zaman ölünün suçu böylesi bir şeyi emretmesidir ve bundan dolayı azap çekmesi konusunda bir ihtilaf yoktur” denilebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Suç sebepten dolayıdır ve müsebbip sebebiyle suç daha da büyür. «Kim güzel bir çığır açarsa...» hadisi de bunun şahididir.” Söylenildiğine göre ölünün azap çekmesi, ailesinin feryat ederek ağlamasından dolayı meleklerin onu azarlamasıdır. Ahmed, Ebû Mûsa’nın merfû olan hadisini: “Ölü, dirinin ağlaması ile azap çeker. Ağıt yakan: «Ey Kuvvetlendiren! Ey yardımcı! Ey kazandıran!» gibi sözler söylediği zaman ölü çekilerek kendisine: «Sen ona kuvvet veren misin? Sen onun yardımcısı mısın? Sen ona kazandıran mısın?» denilir” şeklinde nakletmiştir.

Şeyh Ebû Hâmid: “Doğru olanı bunun kâfir kişiye ve suçlar işleyen başka kimseye hamledilmesidir” demiştir.

۱۲۸۹ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ

عُمَرَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ

قَالَتْ إِنَّمَا مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى يَهُودِيَّةٍ يَبْكِي عَلَيْهَا أَهْلُهَا فَقَالَ « إِنَّمَا لَيْسَكُونِ عَلَيْهَا ،
وَإِنَّهَا لَتُعَذَّبُ فِي قَبْرِهَا » . طرفاه ١٢٨٨ ، ٣٩٧٨ - تحفة ١٧٩٤٨

1289- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — Abdullah b. Ebî Bekr — babası — Amre binti Abdirrahman” isnâdıyla Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), ailesi başında ağlamakta olan Yahudi bir kadının yanından geçerken: “*Bunlar kendisi için ağlarken o da mezarında azap çekmektedir*” buyurdu.¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes’tir.

Abdullah b. Ebî Bekr’in babası, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm’dır.

Amre, Amre binti Abdirrahman el-Ensâriyye’dir.

Hiz. Âişe’ye Abdullah b. Ömer’in: “Ölü, dirilerin kendisi için ağlamasından dolayı azap çeker” dediği söylenince, Hiz. Âişe: “Allah, Ebû Abdirrahman’ı bağışlasın” diyerek onun, yalan söylemeyeceğini, ancak unutmuş veya yanılmış olabileceğini söylemiştir. Bununla birlikte de Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem), ailesi başında ağlamakta olan Yahudi bir kadının mezarı yanından geçerken ailesinin kendisi için ağlarken onun da küfründen dolayı mezarında azap çektiğini söylediğini bildirmiştir. *Muvattâ’*da ve *Müslim’de*² bu şekilde nakledilmiştir.

١٢٩٠ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ خَلِيلٍ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ - وَهُوَ الشَّيْبَانِيُّ - عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ لَمَّا أُصِيبَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - جَعَلَ صُهَيْبٌ يَقُولُ وَالْأَخَاهُ . فَقَالَ عُمَرُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ »
طرفاه ١٢٨٧ ، ١٢٩٢ - تحفة ١٠٥٨٥ ، ٩٠٩٤ أ

1290- “İsmâîl b. Halîl — Ali b. Mushir — Ebû İshâk” isnâdıyla Ebû

¹ Hadis ayrıca 1288, 3978’de geçmektedir.

² Müslim 932

Burde'nin bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Hz. Ömer suikaste uğradığı zaman Suheyb: "Vah kardeşim!" diyerek ağlamaya başladı. Bunun üzerine Ömer: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): «Şüphesiz ölü, dirinin ağlaması ile azap çeker» buyurduğunu bilmez misin?" dedi.

İsmâîl, İsmâîl b. Halîl el-Hazzâz el-Kûfî'dir. Hicri 225 yılında ölüm haberi gelmişti.

Ebû İshâk, Süleymân'dır. Yani eş-Şeybânî'dir.

Ebû Burde, Ebû Burde el-Hars'tır.

Ebû Burde'nin babası, Ebû Mûsa Abdullah b. Kays el-Eş'arî'dir.

Ebû Burde'nin bildirdiğine göre babası şöyle anlatmıştır: Hz. Ömer, ölümüne sebep olan suikasta uğradığı zaman Suheyb: "Vah kardeşim!" diyerek ağlamaya başlamış ve bunun üzerine Ömer onun bu davranışını kabul etmeyerek "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): «Şüphesiz ölü, dirinin ağlaması ile azap çeker» buyurduğunu bilmez misin?" demiştir. Açık olarak görülmektedir ki bu durum sadece kâfire has bir şey değildir. Yine açık olarak görülmektedir ki Suheyb bu hadisi Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işitmiş ve unutmuştur. Ömer de bunu kendisine hatırlatmıştır.

Hadisin ravilerinin tümü Medinelidir. Hadisi Müslim, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir.¹

۳۴ - بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ النَّيَاحَةِ عَلَى الْمَيِّتِ

34- ÖLÜ ÜZERİNE FERYAT FIGAN EDEREK AĞLAMANIN MEKRUH KILINMASI

وَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - دَعَهُنَّ يَبْكِينَ عَلَى أَبِي سُلَيْمَانَ مَا لَمْ يَكُنْ نَفْعٌ أَوْ لَفْلَقَةٌ
وَالنَّفْعُ التَّرَابُ عَلَى الرَّأْسِ ، وَاللَّفْلَقَةُ الصَّوْتُ .

Hz. Ömer: "Kadınları bırakın, başlarına toprak saçmadıkça ve feryat figan etmedikçe Ebû Süleymân'a ağlasınlar" demiştir.

"Nak'" ifadesi başa toprak saçmak; "Laklaka" ifadesi ise sesli bir

¹ Müslim 927

şekilde ağlamaktır.

Ölünün üzerine feryat figan ederek ağlamanın tahrimen mekruh kılınması. Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde bunu bu şekilde zikretmiştir. Bir başkası ise bunu: "Kafiyeli sözler söyleyerek ağlamak" şeklinde zikretmiştir.

Hâlid b. el-Velîd hicri 21 yılında Humus'ta veya Humus'un köylerinden birinde vefat ettiği zaman Mugîre oğullarının kadınları toplanıp ağlaşmaya başlamıştı. Ömer'e: "Birini göndersen de şu kadınları ağlamaktan menetsen" denildiğinde: "Bırakın onları, başlarına toprak saçmadıkça ve feryat figan etmedikçe Ebû Süleymân'a ağlasınlar" demiştir. Ebû Süleymân, Hâlid'in künyesidir.

Buhârî, *et-Târîhu'l-Evsat*'ta bunu A'meş kanalıyla Şakîk'ten mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Buhârî, el-Ferrâ gibi "*Nak*" ifadesinin başa toprak saçmak ve "*Laklaka*" ifadesinin sesli bir şekilde ağlamak olduğunu söylemiştir. İsmâîlî, "*Nak*" ifadesinin sesli bir şekilde ağlamak ve "*Laklaka*" ifadesinin aynı sesleri çıkarmaya devam ederek ağlamaya devam etmek olduğunu söylemiştir.

Saîd b. Mansûr, "*Nak*" ifadesinin yakaları yırtmak mânâsında olduğunu söylemiştir. Bedruddîn ed-Demâmînî *Mesâbîhu'l-Câmi'*de eserinde "*Nak*" ibaresinin çoğu kişiye göre sesli bir şekilde ağlamak olduğunu söylemiştir. Zerkeşî: "Burada müşterek bir mânâ vardır. Bu ifade hem ses, hem de toz mânâsındadır" demiştir. Burada bu ikisinin de kastedilmiş olması uzak bir ihtimal değildir.

Ömer'in: "Başlarına toprak saçmadıkça ve feryat figan etmedikçe" demesinde, "*Nak*" ifadesinin toprak saçmak mânâsında olması daha uygundur. Zira bu sesli bir şekilde ağlamak ile bağlantılıdır. Ancak yine de bu lafzı bir mânâ yerine her iki mânâyı da hamletmek daha uygundur.

۱۲۹۱ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُبَيْدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ عَنِ الْمُغِيرَةِ - رَضِيَ
الله عنه - قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ « إِنْ كَذَبَا عَلَى نَيْسٍ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ ، مَنْ كَذَبَ
عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ » . سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ « مَنْ نَيْحَ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ بِمَا
نَيْحَ عَلَيْهِ » . تحفة ۱۱۵۲۰

1291- “Ebû Nuaym — Saîd b. Ubeyd” isnâdıyla Ali b. Rabîa’nın bildirdiğine göre Muğîre şöyle demiştir: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): «Benim adıma yalan söylemek, başka bir kimse adına yalan söylemek gibi değildir. Benim adıma bilerek yalan söyleyen kişi cehennem ateşindeki yerine hazırlansın» buyurduğunu işittim. Yine Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): «Kendisi için feryat figan edilip ağlanan kimse, kendisine feryat figan edilmesinden dolayı azap çeker» buyurduğunu işittim.”

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn’dir.

Saîd b. Ubeyd, Ebu’l-Huzeyl et-Tâî el-Vâlibî el-Esedî’dir.

Muğîre, Muğîre b. Şu’be’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinin adına yalan söylemenin başkasının adına yalan söylemek gibi olmadığını ve kendisinin adına yalan söyleyen kimsenin cehennem ateşindeki yerine hazırlanmasını söylemiştir.

İbn Hacer der ki: “Buradaki mânâyâ göre başkasının adına yalan söylemek kolaydır. Ancak açık bir şekilde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adına yalan söylemek kolay bir şey değildir. Eğer Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adına yalan söylemek kolay bir şey değil ise o zaman bunun vebali de kıyamet gününe kadar şer’î olarak kendisine uyulacağı için başkasının adına söylenen yalanın vebalinden daha ağırdır. Doğrusunu da Allah bilir.

Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), kendisi için feryat figan edilip ağlanan kimsenin kendisine feryat figan edilmesinden dolayı azap çekeceğini bildirmiştir.

Muğîre’nin ilk olarak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adına yalan söyleme hadisini zikretmesi, vaad edilen azabın kendisini Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adına yalan söylemekten alıkoyacağına işaret etmektedir.

Hadisin dört ravisi de Kûfelidir. Hadisi Müslim¹ ve Tirmizî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Müslim 4, 933

۱۲۹۲ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ شُعْبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ
ابْنِ عُمرَ عَنْ أَبِيهِ - رضى الله عنهما - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ بِمَا نَجَحَ
عَلَيْهِ » تَابَعَهُ عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ وَقَالَ آدَمُ عَنْ
شُعْبَةَ « الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ بِكُفَاةِ الْحَيِّ عَلَيْهِ » . طرفه ۱۲۸۷ ، ۱۲۹۰ - تحفة ۱۰۵۳۶

1292- “Abdân — babası — Şu’be — Katâde — Saîd b. el-Müseyyeb — İbn Ömer” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Ölü, kendisine feryat figanla ağlanması sebebiyle kabrinde azap çeker” buyurmuştur.

Abdula’lâ bunu rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Yezîd b. Zuray’, Saîd kanalıyla Katâde’den aynısını rivayet etmiştir.

Âdem, Şu’be kanalıyla: “Ölü, dirinin kendisine ağlaması sebebiyle azap çeker” şeklinde rivayette bulunmuştur.¹

Abdân’ın babası, Osmân b. Cebele’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Katâde, Katâde b. Diâme’dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), ölünün, kendisine feryat figanla ağlanması sebebiyle kabrinde azap çekeceğini bildirmiştir.

Abdula’lâ b. Hammâd bunu rivayet ederek Abdân’a mutabaat etmiştir. Ebû Ya’lâ, *Müsned*’inde bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir. Yezîd b. Zuray’, “Saîd b. Ebî Arûbe — Katâde” kanalıyla Saîd b. el-Müseyyeb’den aynısını rivayet etmiştir.

Âdem b. Ebî İyâs, Şu’be kanalıyla başlık hadisinin isnâdıyla: “Ölü, dirinin kendisine ağlaması sebebiyle azap çeker” şeklinde rivayette bulunmuştur. Âdem bunu bu lafız ile rivayette tek kalmıştır.

¹ Müslim 927

٣٥ - باب

35- BÂB

١٢٩٣ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ جَاءَ بِأَبِي يَوْمَ أُحُدٍ ، قَدْ مَثَلَ بِهِ حَتَّى وُضِعَ يَدَايَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ سُجِّي ثَوْبًا فَلَذَهَبْتُ أُرِيدُ أَنْ أَكْشِفَ عَنْهُ فَتَهَنَّى قَوْمِي . ثُمَّ ذَهَبْتُ أَكْشِفُ عَنْهُ فَتَهَنَّى قَوْمِي ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَرُفِعَ فَسَمِعَ صَوْتَ صَدِيقَةٍ فَقَالَ : مَنْ هَذِهِ . فَقَالُوا ابْنَةُ عَمْرٍو أَوْ أُخْتُ عَمْرٍو . قَالَ « فَلِمَ تَبْكِي أَوْ لَا تَبْكِي فَمَ زَانَتْ سَرِيكَهُ نُظِّلَهُ بِأَجْنَحَيْهَا حَتَّى رُفِعَ » . أطرافه ١٢٤٤ ، ٢٨١٦ ، ٤٠٨٠ - تحفة ٣٠٣٢

1293- "Ali b. Abdillan — Süfyân — İbnu'l-Münkedir" isnâdıyla Câbir b. Abdillan anlatıyor: Uhud günü şehit edilip kendisine müsle yapılan babam getirildi ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önüne konuldu. Üzeri bir örtüyle örtülmüştü. Ben babamın üstündeki örtüyü açmak için yanına gittiğimde kendi kabilem beni bundan menetti. Sonra bir daha örtüyü açmak üzere gittiğimde yine kendi kabilem beni bundan menetti. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emri üzerine kaldırılınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadın çığlığı işitti ve: "Bu kadın kimdir?" diye sordu. Oradakiler: "Amr'ın kızıdır" veya: "Amr'ın kız kardeşidir" cevabını verince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Bu kadın niçin ağlıyor?" veya: "Ağlamasın! Çünkü melekler, cenazesi kaldırılınca kadar onu kanatlarıyla gölgelendirmeye devam etti" buyurdu.¹

Ali, Ali b. Abdillan el-Medînî'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

İbnu'l-Münkedir, Muhammed'dir.

Câbir, Câbir b. Abdillan el-Ensârî'dir.

Uhud günü Câbir b. Abdillan'ın babası şehit edilip kendisine müsle

¹ Hadis ayrıca 1244, 2816, 4080'de geçmektedir. Müslim 2471

yapılarak burnu ve kulakları veya başka uzuvları kesilmiş olarak getirildi ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önüne konuldu. Üzeri bir örtüyle örtülmüştü. Câbir babasının üstündeki örtüyü açmak için yanına gittiğinde kendi kabilesi onu bundan menetti. Sonra bir daha örtüyü açmak üzere gittiğinde yine kendi kabilesi onu bundan menetti. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emri üzerine kaldırılınca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadın çığlığı işitti.

Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bağırarak bu kadının kim olduğunu sorunca, oradakiler onun Amr'ın kızı veya Amr'ın kız kardeşi Fâtıma olduğunu söyledi. Buradaki şüphe Süfyân'a aittir. Eğer öldürülen kişinin kız kardeşi ise o zaman Câbir'in halası olmaktadır. Eğer Amr'ın kız kardeşi ise o zaman öldürülen Abdullah'ın amcasıdır. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kadının neden ağladığını sordu veya kadının ağlamamasını, zira cenaze kaldırılınca kadar meleklerin onu kanatlarıyla gölgelendirmeye devam ettiğini bildirdi. Buradaki şüphe raviye aittir. Böylesi bir konumdan dolayı kişinin ağlaması değil de sevinmesi gerekir.

Hadisin başlıkla olan ilgisi de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) çığlık atan kadının sesini işitmesi ve: *"Bu kadın kimdir?"* diye sormasıdır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu yönde bir açıklamada bulunmasa da: *"Bu kadın kimdir?"* diye sorması bunu kabul etmediği mânâsındadır.

۳۶ - بَابُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ شَقَّ الْجُيُوبَ

36- YAKALAR YIRTAN KİMSE BİZDEN DEĞİLDİR

۱۲۹۴ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا زَيْدُ الْيَامِيُّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ

عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْحُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ

، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ». أطرافه ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۳۵۱۹ - تحفة ۹۵۵۹

1294- "Ebû Nuaym — Süfyân — Zübeyd el-Yâmî — İbrâhîm — Mesrûk" isnâdıyla Abdullah'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yanaklarını döven, yakalarını yırtan ve Cahiliye âdetlerindeki gibi birbirlerine seslenen kimse bizden değildir"* buyurmuştur.

Ebû Nuaym, Fadl b. Dukeyn'dir.

Süfyân, Süfyân en-Nevevî'dir.

Zübeyd, Zübeyd b. el-Hars b. Abdilkerim el-Yâmî'dir. Kendisi Yâm oğullarındandır.

İbrâhîm, İbrâhîm en-Nehaî'dir.

Mesrûk, Mesrûk b. el-Ecda'dır.

Abdullah, Abdullah b. Mes'ûd'dur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), yanaklarını döven ve yakalarını yırtan kimselerin geleneklerine uyan ve hidayet edildikleri yolda gidenlerden olmadığını bildirmiştir. Burada böylesi bir durumda kişinin dinden çıktığı kastedilmemektedir. Zira sünnet ehline göre günah işleyen kimse tekfir edilemez. Ancak masiyetin helal olduğunu söylemesi halinde tekfir edilir. Süfyân bu konuda ayrıntılara girmekten çekinmiş ve: “Kişinin yüzüne vurmaması gerektiği gibi bedeninin başka yerlerine de vurarak dövünmemelidir” demiştir.

Aynî, *Umdetu'l-Kârî*'de şöyle demiştir: “Kişinin sadece iki yüzünün olmasıyla birlikte burada çoğul olarak zikredilmesi Yüce Allah'ın: “Gündüzün etrafında (iki ucunda) da tesbîh et”¹ buyurması ve kişinin başında bir saç ayırım yeri olmasına rağmen Arapların: “Saç ayırımları aklaşmış” demesi gibi çoğula çoğul ile mukabele etmek bâbindandır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Cahiliye geleneklerindeki gibi birbirlerine seslenen kimselerin de âdetlerine uyan ve hidayet edildikleri yolda gidenlerden olmadığını bildirmiştir. İslam'dan önce fetret zamanında bu gelenek yaygın idi. Onlar ölü için ağlarken: “Ey Kuvvetlendiren! Ey yardımcı! Ey kazandıran!» diye ağtlar yakarlardı.

Müslim'in: “*Yakalarını yırtan ve Cahiliye âdetlerindeki gibi birbirlerine seslenen kimse...*” şeklindeki rivayeti de bunu teyid etmektedir. Kişinin yakasını yırtması, kötü bir şey olmakla birlikte mala zarar vermesi de başka bir şeydir.

Bir sonraki bâbda Ebû Mûsa'nın: “Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) beri olduğu kişiden ben de beriyim” şeklindeki hadisi de bu yasaklamanın

¹ Taha Sur. 130

açıklanması açısından fayda sağlamaktadır. Burada beri olmaktan kasıt ise Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şefaatinde mahrum kalmaktır. Bu da yaka yırtmanın ve bu yöndeki yapılan başka şeylerin haram olduğuna delalet etmektedir.

Hadisin ravileri Kûfelidir. İsnadında tâbiînin tâbiiden onun da sahâbeden rivayeti vardır. Buhârî bunu ayrıca *Menâkıb-ı Kureyş* ve *Cenâiz* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, *İmân* konusu içinde², Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۳۷ - بَابُ رِقَاءِ النَّبِيِّ ﷺ سَعْدَ ابْنِ حَوْلَةَ

37- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem) SA'D B. HAVLE'YE MERSİYE YAPMASI

Burada Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), hicretten sonra Mekke'de vefat eden Sa'd'a olan üzüntüsü kastedilmektedir. Yani ölünün iyiliklerini sayarak onu övmesi kastedilmemektedir. Zira böylesi bir şey hüznü ve acıyı arttırmaya sebep olan şeylerdir. Buna göre doğru olanı ikincisinin hilafına ilk zikredilendir. Yani sadece üzüntü açısından böylesi bir şey yapmaktır. İkincisi ise yasaklanmıştır.

Cevherî, mersiye, ağlamakla birlikte ölünün iyiliklerini saymaya ve şiir okumaya hamletmiştir. Zikredildiği gibi de hüznü ve acıyı arttırmaya sebep olan şeyler yasaklanmıştır. Bunun dışında mersiye yapmakta bir sakınca yoktur. Zira sahâbilerden ve âlimlerden birçok kişi böyle yapmıştır. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Fâtıma:

“Ahmed'in toprağını koklayan kişi,

Ömür boyu başka pahalı kokular koklamasa ne olurdu?

Üzerime öyle musibetler döküldü ki

Bunlar gündüzler üzerine dökülseydi, kararır da gece olurdu” diye mersiye yapmıştır.

¹ Hadis ayrıca 1297, 1298, 3519'da geçmektedir.

² Müslim 103

۱۲۹۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَعُوذُنِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعٍ اسْتَدَّ بِي فَقُلْتُ إِنِّي قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ وَأَنَا ذُو مَالٍ ، وَلَا يَرِنُنِي إِلَّا ابْنَةُ ، أَفَاتَصَدَّقُ بِثُلْثِي مَالِي قَالَ « لَا » . فَقُلْتُ بِالشَّطْرِ فَقَالَ « لَا » ثُمَّ قَالَ « الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَبِيرٌ - أَوْ كَبِيرٌ - إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ بِهَا ، حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي أَمْرَاتِكَ » . فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَخْلَفْتُ بَعْدَ أَصْحَابِي قَالَ « إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ فَتَعْمَلَ عَمَلًا صَالِحًا إِلَّا أَرْدَدَتْ بِهِ دَرَجَةٌ وَرِفْعَةٌ ، ثُمَّ لَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيُصَرَّرَ بِكَ آخَرُونَ ، اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ ، وَلَا تَرُدَّهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ ، لَكِنَّ الْبَائِسُ سَعْدُ ابْنُ خَوْلَةَ ، يَرَى لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ » أطرافه ۵۶ ، ۲۷۴۲ ، ۲۷۴۴ ، ۳۹۳۶ ، ۴۴۰۹ ، ۵۳۵۴ ، ۵۶۵۹ ، ۵۶۶۸ ، ۶۳۷۳ ، ۶۷۳۳ تحفة ۳۸۹۰

1295- "Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — İbn Şihâb" isnâdıyla Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın bildirdiğine göre babası anlatıyor: Vedâ haccı yılı ben hasta iken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) beni ziyarete gelmişti. O sırada ağrılarım artmıştı. Kendisine: "Gördüğün gibi ağrılarım artmış durumdadır. Malım çoktur ve bir kızıdan başka varisim yoktur. Malımın üçte ikisini vasiyet edeyim mi?" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Hayır" cevabını verdi. Kendisine: "Yarısını" dediğimde, yine: "Hayır" karşılığını verdi. "Üçte birini?" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Üçte bir, üçte bir de büyüktür" veya "çoktur. Varisini zengin bırakman, insanlara avuç açacak durumda muhtaç bırakmandan daha hayırlıdır. Allah rızası için harcadığın her nafakaya karşı sevap alırsın. Hatta hanımının ağzına kaldırdığın lokmaya bile" buyurdu. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Arkadaşlarımdan geri mi kalacağım?" diye sordum. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "Hayır sen burada kalmayacaksın. Allah rızası için güzel işler yaparak derecenı yükselteceksin.

Umulur ki daha çok yaşayacak, bazılarına fayda, bazılarına da zarar vereceksin. Allahım! Ashâbımın hicretini tamamla ve onları gerisin geriye çevirme. Acınacak durumda olan Sa'd b. Havle'dir." Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Sa'd b. Havle'nin Mekke'de ölmesine üzüliyordu.

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes'tir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zühri'dir.

Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın babası, Sa'd'dır.

Vedâ hacı yılı Sa'd hastalanmış ve ağrıları artmış iken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu ziyarete gelmişti. Sa'd, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ağrıların artmış olduğunu, malının çok olduğunu, bir kızıdan başka varisinin olmadığını bu sebeple malının üçte ikisini vasiyet edip edemeyeceğini sordu. Bu kişinin Âişe olduğu söylendiği gibi Ümmü'l-Hakem olduğu da söylenmektedir. Bundan başka bir varisi de yoktu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) malının üçte ikisini vasiyet edemeyeceğini söyledi.

Sa'd, malının yarısını vasiyet edip edemeyeceğini sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) malının yarısını da vasiyet edemeyeceğini söyledi. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) malının üçte birini vasiyet edebileceğini bildirdi. Hatta üçte birin de çok olduğunu, varisini zengin bırakmasının, insanlara avuç açacak durumda muhtaç bırakmasından daha hayırlı olacağını, Allah rızası için harcadığı her nafakaya karşı sevap alacağını, hatta hanımının ağzına kaldırdığı lokmaya bile sevap alacağını bildirdi.

Kişi âdetten olan şeyleri olsa bile Allah rızasını gözeterek yaptığı zaman bu, Allah'a itaattir ve bunun karşılığında mutlaka sevap alır. Yani kişi hanımının ağzına götürdüğü lokmada bile sevap kazanır.

Sa'd, kendisinin arkadaşlarından geri kalıp onlar Medine'ye giderken kendisinin Mekke'de kalmasını sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Sa'd'ın Mekke'de kalmayacağını, Allah rızası için güzel işler yaparak derecesini yükselteceğini, belki de daha çok yaşayarak Müslümanlara fayda sağlayacağını ve müşriklere zarar vereceğini bildirdi. Yani kendisi eliyle müşrik beldelerin fethedileceğini ve Müslümanların ganimetler ele geçireceğini, yine kendisi ve askerlerinin müşrikleri helak edeceğini bildirdi. Bu da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gaybdan haber vermesidir ki Sa'd, Irak

fethedilinceye kadar yaşamıştı.

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), ashâbının Mekke'den Medine'ye olan hicretini tamamlaması ve onları hicretlerini terk edip gerisin geriye çevirmemesi için Allah'a dua etti. Sonra acınacak durumda olan kişinin Sa'd b. Havle olduğunu söyledi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Sa'd b. Havle'nin Mekke'de yani kendisinden hicret ettiği topraklarda ölmesine üzülyordu. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır.

İsmâîlî, Buhârî'nin dediği gibi değil de Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunu Sa'd'a olan şefkatinden dolayı söylediğini bildirmiştir. Zira Sa'd, Mekke'den hicret etmiş ve kendisinden hicret etmiş olduğu topraklarda vefat etmişti. Oysa kendisi başka bir yerde ölmek istiyordu. Bu sebeple Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onun bu durumuna hüznlenmiş ve ona mersiye yapmıştı.

Buhârî ayrıca bunu *Meğâzî*, *Da'vât*, *Hicret*, *Tıb*, *Ferâid*, *Vasâya* ve *Nafakât* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce, *Vasâya* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۳۸ - بَابُ مَا يُنْهَى مِنَ الْحَلْقِ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ

38- MUSİBET SIRASINDA SAÇ KAZITMANIN NEHYEDİLMESİ

۱۲۹۶ - وَقَالَ الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ هَمَزَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جَابِرٍ أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحْيِمَةَ حَدَّثَهُ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو بُرْدَةَ بْنُ أَبِي مُوسَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ وَجَعَ أَبُو مُوسَى وَجَعًا فَغُشِيَ عَلَيْهِ ، وَرَأْسُهُ فِي حَجَرٍ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِهِ ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهَا شَيْئًا ، فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ أَنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيَ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَةِ . تحفة ۹۱۲۵

1296- "Hakem b. Mûsa — Yahya b. Hamza — Abdurrahman b. Câbir — Kâsım b. Muhaymire" isnâdıyla Ebû Burde b. Ebî Mûsa şöyle

¹ Hadis ayrıca 56, 2742, 2744, 3936, 4409, 5354, 5659, 5668, 6373, 6733'de geçmektedir.

² Müslim 1628

demıştır: Ebû Mûsâ hastalanmış ve başı ailesinden bir kadının kucağında olduğu halde bayılmıştı. Ebû Mûsâ'nın kadına cevap verme gücü yoktu. Ebû Mûsâ kendine gelince: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) beri olduğu kimselerden ben de beriyim. Şüphesiz ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sesini yükselten, saçlarını kazıtan ve giysilerini yırtan kadınlardan beri olmuştur" dedi.¹

Hakem, Hakem b. Mûsa el-Kantarî el-Bağdâdî'dir.

Yahya, Dimaşk kadısı Yahya b. Hamza'dır.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Câbir el-Ezdî'dir. Dedesine nisbet edilmiştir. Babasının adı Yezîd'dir.

Kâsım b. Muhaymire, Kûfelidir ve Basra'da ikamet etmiştir.

Ebû Burde, Âmir veya Haris'tir.

Ebû Mûsa, Ebû Mûsa el-Eş'arî'dir.

Ebû Mûsa şiddetli bir hastalığa yakalanmış ve başı ailesinden bir kadının kucağında olduğu halde bayılmıştı. Müslim rivayetinde: "Ebû Mûsa bayılınca eşi Ümmü Abdillâh geldi ve yüksek bir sesle feryat figan ederek ağlamaya başladı" ziyadesinde bulunmuştur. Nesâî'nin rivayetinde ise bu kadının Ümmü Abdillâh binti Ebû Dûme olduğu zikredilmiştir. Ömer b. Şebbe'nin *Târihu Basra* eserinde bu kadının Safiyye binti Dûme olduğu zikredilmiştir. Bu durum Ebû Mûsa, Ömer b. el-Hattâb tarafından Basra'da vali iken vukû bulmuştu.

Fakat Ebû Mûsa baygın olmasından dolayı kadının bu şekilde ağlamasına engel olamamıştı. Ancak Ebû Mûsâ kendine gelince Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) beri olduğu kimselerden kendisinin de beri olduğunu, zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) musibet (bir yakınının ölümü) anında sesini yükselten, saçlarını kazıtan ve giysilerini yırtan kadınlardan beri olduğunu söyledi.

Hadisin başlıkla olan ilgisi "Saçlarını kazıtan" ifadesidir. Başlıkta sadece saçların kazıtılmasının zikredilmesi, sayılan şeyler içinde kadınlar için bunun en kötüsü olması açınsındandır. Kâdî İyâd, beri olmak ifadesiyle kadınların bu

¹ Müslim 104

fiillerinden veya hak ettikleri cezadan beri olmanın kastedildiğini söylemiştir. Nevevî ise: “Açık olarak görülmektedir ki beri olma ifadesi, bu fiilleri yapmaktan beri (uzak) olmak mânâsındadır” demiştir.

۳۹ - باب لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ

39- YANAKLARA VURAN BİZDEN DEĞİLDİR

۱۲۹۷ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةَ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ » أطرافه ۱۲۹۴ ، ۱۲۹۸ ، ۳۵۱۹ - تحفة ۹۵۶۹

1297- “Muhammed b. Beşşâr — Abdurrahman — Süfyân — A’miş — Abdullah b. Murra — Mesrûk” isnâdıyla Abdullah’ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Yanaklarını döven, yakalarını yırtan ve Cahiliye âdetlerindeki gibi birbirlerine seslenen kimse bizden değildir” buyurmuştur.¹

Abdurrahman, Abdurrahman b. Mehdî’dir.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî’dir.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

Mesrûk, Mesrûk b. el-Ecda’dır.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanaklarını, yüzünü, başını, dizlerini döven, yakalarını yırtan ve Cahiliye âdetlerinde olduğu gibi birbirlerine seslenen kimselerin kendilerinden olmadığını bildirmiştir. Burada feryat figan ederek ağlamak kastedilmektedir ki bütün bunlarda hüküm aynıdır. Zira bunlardan her birinde kadere razı olmamakla birlikte teslimiyet göstermeme vardır. “Bizden değildir” ifadesi, vebalin ağır olduğunu göstermek açısından. Yani küfür olmaması halinde dinden çıkma gibi bir durum yoktur. Mânâ olarak da

¹ Hadis ayrıca 1294, 1298, 3519’da geçmektedir. Müslim 103

bize ve sünnetimize uymamış demektir.

٤٠ - باب مَا يُنْهَى مِنَ الْوَيْلِ وَدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ

40- MUSİBET ANINDA BAĞIRIP ÇAĞRIŞMANIN VE CAHİLİYEDE OLDUĞU GİBİ SESLENMENİN NEHYOLUNMASI

١٢٩٨ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةَ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْحُدُودَ ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ» أطرافه ١٢٩٤ ، ١٢٩٧ ، ٣٥١٩ - تحفة

٩٥٦٩

1298- “Ömer b. Hafs — babası — A’miş — Abdullah b. Murra — Mesrûk” isnâdıyla Abdullah’ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Yanaklarını döven, yakalarını yırtan ve Cahiliye âdetlerindeki gibi birbirlerine seslenen kimse bizden değildir” buyurmuştur.¹

Ömer b. Hafs’ın babası, Hafs’tır.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

Mesrûk, Mesrûk b. el-Ecda’dır.

Abdullah, Abdullah b. Mes’ûd’dur.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanaklarını, yüzünü, başını, dizlerini döven, yakalarını yırtan ve Cahiliye geleneklerinde olduğu gibi birbirlerine seslenen kimselerin kendilerinden olmadığını bildirmiştir. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): “Bizden değildir” ifadesi, bunu yasaklama bâbındandır. İbn Mâce bunu: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünü tırmalayıp derisini yırtan kadına, yakasını yırtan kadına ve: «Mahv oldum, helak oldum» diye bağırıp çağıran kadına lanet etmiştir” şeklinde rivayet etmiştir. İbn Hibbân da bunu Ebû Umâme’den naklederek sahih olduğunu söylemiştir.

¹ Hadis ayrıca 1294, 1297, 3519’da geçmektedir. Müslim 103

٤١ - باب مَنْ جَلَسَ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ يُعْرِفُ فِيهِ الْحُزْنَ

41- BİR MUSİBET SIRASINDA OTURAN VE HÜZÜNLÜ OLDUĞU FARK EDİLEN KİMSE

١٢٩٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ سَمِعْتُ يَحْيَى قَالَ أَخْبَرَنِي
عَمْرَةُ قَالَتْ سَمِعْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ لَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ قُتِلَ ابْنُ حَارِثَةَ
وَجَعْفَرُ وَابْنِ رَوَاحَةَ جَلَسَ يُعْرِفُ فِيهِ الْحُزْنَ ، وَنَا أَنْظَرُ مِنْ صَائِرِ الْبَابِ - شَقَّ الْبَابِ -
فَأَتَاهُ رَجُلٌ ، فَقَالَ إِنَّ نِسَاءَ جَعْفَرٍ ، وَذَكَرَ بُكَاءَهُنَّ ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَنْهَاهُنَّ ، فَذَهَبَ ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ
، لَمْ يُطِيعْنَهُ فَقَالَ انْتَهَيْنَ . فَأَتَاهُ الثَّلَاثَةَ قَالَ وَاللَّهِ غَلَبَنَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَرَعَمْتُ أَنَّهُ قَالَ « فَاحْثُ
فِي أَفْوَاهِهِنَّ التُّرَابَ » . فَقُلْتُ أَرَعَمَ اللَّهُ أَنْفَكَ ، لَمْ تَفْعَلْ مَا أَمَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَلَمْ تَتْرُكْ
رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْعَنَاءِ . طرفاه ١٣٠٥ ، ٤٢٦٣ - تحفة ١٧٩٣٢

1299- “Muhammed b. el-Müsennâ — Abdulvehhâb — Yahya — Amre” isnâdıyla Hz. Âişe anlatıyor: İbn Hârise, Câfer ve İbn Revâhe'nin ölüm haberi gelince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oturdu. Üzüntüsü yüzünden belli oluyordu. Ben kapının aralığında kendisine bakıyordum. Bu sırada Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bir adam gelip: “Ey Allah'ın Resûlü! Câfer'in kadınları” dedi ve onların ağladıklarını söyledi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onları bundan menetmesini emretti. Adam kadınların yanına gidip geri döndü. Kadınlar kendisine itaat etmemişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir daha: “Onları bundan menet” buyurdu. Adam üçüncü defa gelince: “Ey Allah'ın Resûlü! Vallahi kadınlar sözümüzü dinlemiyorlar” dedi. Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Ağızlarına toprak saç” buyurdu. Ben de o adama: “Allah burnunu yere sürtsün. Vallahi sen ne Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dediğini yapabildin, ne de O'nu kendi halinde rahat bıraktın” dedim.

Muhammed, Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî el-Basrî'dir.

Abdulvehhâb, Abdulvehhâb b. Abdilmecîd es-Sekafî'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî'dir.

Amre, Amre binti Abdirrahman b. Sa'd b. Zürâre el-Ensârî el-Medenî'dir.

Zeyd b. Hârise, Câfer b. Ebî Tâlib ve Abdullah b. Revâhe'nin ölüm haberi gelince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'de oturdu. Üzüntüsü yüzünden belli oluyordu.

Şerhu'l-Mişkât eserinde bu hadisin açıklamasına yönelik: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hüznünü içine atmıştı. Ancak yine de üzüntüsü yüzünden belli oluyordu" denilmiştir. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Bu da kişinin hüznünü izhâr etmesinin caiz olduğuna delalet etmektedir. Ancak kişinin hüznüyle birlikte ağıt yakması ve dövünmesi haramdır.

Hz. Âişe kapının aralığından kendisine bakıyordu. Bu sırada Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bir adam gelip Câfer'in eşi Esmâ binti Umeyy el-Hasmaiyye'nin ve akrabalarından yanındaki kadınların feryat figan ederek ağladıklarını söyledi. Âlimlerin de zikrettiği gibi Câfer'in Esmâ'dan başka bir eşi yoktu.

Kadınlar sadece ağlamış olsaydı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onları bundan menetmezdi. Çünkü bu ağlama, merhametten kaynaklanan bir şeydir. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adama kadınları feryat figan ederek ağlamaktan menetmesini emretti. Adam bunun Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emri olduğunu söylemediği için kadınlar kendisine itaat etmemişti. Adam bir daha Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip kadınların kendisine itaat etmediğini söyledi. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) bir daha onları bundan menetmesini emretti. Adam gidip kadınları bir daha feryat ile ağlamaktan menetti, ama yine kendisine itaat etmediler. Bunun üzerine üçüncü defa Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip kadınların sözünü dinlemediklerini söyledi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adama neden menedilmediklerini sorup feryat edip ağıt yaktıkları ağızlarına toprak saçmasını yani onları sert bir şekilde azarlamasını emretti. Ancak Hz. Âişe adamın Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip gitmesinden ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) rahatsız etmesinden dolayı: "Allah burnunu yere sürtsün. Vallahi sen ne Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dediğini yapabildin ne de onu kendi halinde rahat bıraktın" dedi.

Buhârî ayrıca bunu *Cenâiz* ve *Meğâzi* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², Ebû Dâvud ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۳۰۰ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ حَدَّثَنَا عَاصِمُ الْأَخْوَلُ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَتَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ شَهْرًا حِينَ قُتِلَ الْقُرَاءُ ، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَزَنَ حُزْنًا قَطُّ أَشَدَّ مِنْهُ أَطْرَافَهُ ۱۰۰۱ ، ۱۰۰۲ ، ۱۰۰۳ ، ۲۸۰۱ ، ۲۸۱۴ ، ۴۰۹۵ ، ۴۰۹۴ ، ۴۰۹۲ ، ۴۰۹۱ ، ۴۰۹۰ ، ۴۰۸۹ ، ۴۰۸۸ ، ۳۱۷۰ ، ۳۰۶۴ ، ۴۰۹۶ ، ۶۳۹۴ ، ۷۳۴۱ - تحفة ۹۳۱

1300- “Amr b. Ali — Muhammed b. Fudayl — Âsım el-Ahvel” isnâdıyla Enes der ki: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), kurrâlar (Kur’ân hafızları) şehid edildiği zaman bir ay boyunca kunût yaptı. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bundan daha çok bir hüznle üzüldüğünü asla görmedim.”³

Amr, Amr b. Ali el-Fellâs es-Sayrafi’dır.

Muhammed, Muhammed b. Fudayl b. Ğazvân ed-Dabbî’dır.

Enes, Enes b. Mâlik’tir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), kurâlar (Kur’ân hafızı olan sahabiler) şehid edildiği zaman bir ay boyunca kunût yaptı. Bu kurrâlar Suffe ehlinde olup Kur’ân’ı öğrenmiş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onları Necd ahalisine Kur’ân’ı öğretmeleri ve onları İslam’a davet etmeleri için göndermişti. Maûna kuyusu yanında konakladıkları zaman Âmir b. Tufeyl, Benû Süleym kabilesinin Ri’l, Zekvân ve Usayye kollarını harekete geçirip saldırarak çoğunu öldürdüler. Bu da hicri 4 yılında vukû bulmuştu. Enes, Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) bundan daha çok bir hüznle üzüldüğünü asla görmemiştir.

¹ Hadis ayrıca 1305, 4263’de geçmektedir.

² Müslim 935

³ Hadis ayrıca 1001, 1002, 1003, 2801, 2814, 3064, 3170, 4088, 4089, 4090, 4091, 4092, 4094, 4095, 4096, 6394, 7341’de geçmektedir. Müslim 677

٤٢ - بَاب مَنْ لَمْ يُظْهِرْ حُزْنَهُ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ

42- MUSİBET SIRASINDA HÜZNÜNÜ AÇIĞA VURMAYAN KİMSE

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ الْقُرْطُبِيُّ الْجَزَعُ الْقَوْلُ السَّيِّئُ وَالظَّنُّ السَّيِّئُ . وَقَالَ يَعْقُوبُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - ﴿ إِنَّمَا أَشْكُو بَنِي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ ﴾

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî der ki: "el-Ceza' sözcüğü, kötü söz söylemek ve kötü zanda bulunmak demektir."

Hız. Yakûb ise: **"Ben kederimi, mahzunluğumu Allah'a şikayet ediyorum"**¹ demiştir.

Ölüm haberi alan kişinin kendisine mubah kılınan hüznü sabrederek açığa vurması kendisi için daha hayırlıdır. Zira Yüce Allah: "Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır"² buyurmaktadır. Evsillerin anlaşılması olan Muhammed b. Ka'b e-Kurazî şöyle demiştir: "el-Ceza' ifadesi kötü söz söylemek ve Yüce Allah'ın kişinin kaybettiği şeyden daha faydalı olanı kendisine vereceğinden veya sabretmesi halinde vaad edilen sevaba nail olacağından ümidini kesmesi ve bu yönde kötü zanda bulunmasıdır."

Hız. Yakûb ise: "Ben kederimi, mahzunluğumu yalnız Allah'a şikayet ediyorum"³ demiştir. En büyük keder, kişinin içinde gizli tutamadığı ve onu insanlara bildirdiği kederdir. Hız. Yakûb kederini sadece Allah'a bildirmiştir. Bunun bu başlığa konulması da Hız. Yakûb'un musibete uğradığı (yani Yûsuf'un ölüm haberin aldığı) zaman sabretmiş ve kimseye şikayette bulunmamış olması ve durumunu sadece Allah'a şikayet etmiş olmasıdır.

١٣٠١ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ اشْتَكَى ابْنُ لَأْبِي طَلْحَةَ - قَالَ

¹ Yusuf Sur. 84

² Nahl Sur. 126

³ Yusuf Sur. 84

- فَمَاتَ وَأَبُو طَلْحَةَ خَارِجٌ ، فَلَمَّا رَأَتْ امْرَأَتُهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ هَيَّأَتْ شَيْئًا وَنَحَّتُهُ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ ، فَلَمَّا جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ كَيْفَ الْغُلَامُ قَالَتْ قَدْ هَدَأَتْ نَفْسُهُ ، وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتَرَاخَ . وَظَنَّ أَبُو طَلْحَةَ أَنَّهَا صَادِقَةٌ ، قَالَ فَبَاتَ ، فَلَمَّا أَصْبَحَ اغْتَسَلَ ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ ، أَعْلَمَتْهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ ، فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ أَخْبَرَ النَّبِيَّ ﷺ بِمَا كَانَ مِنْهُمَا ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُبَارِكَ لَكُمَا فِي لَيْلَتِكُمَا » . قَالَ سُفْيَانُ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَرَأَيْتَ هَلْ تَسْنَعُ أَوْلَادٍ كُلُّهُمْ قَدْ قَرَأَ الْقُرْآنَ . طرفه ٥٤٧٠ - تحفة ١٧٣

1301- “Bişr b. el-Hakem — Süfyân b. Uyeyne — İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha” isnâdıyla Enes b. Mâlik anlatıyor: Ebû Talha'nın hasta olan bir oğlu vardı. Bu çocuk Ebû Talha evde olmadığı bir sırada öldü. Ebû Talha'nın eşi çocuğun öldüğünü görünce onu defne hazırladı ve evin bir tarafına koydu. Ebû Talha geldiğinde ve: “Çocuk nasıl oldu?” diye sorduğunda, eşi: “Çocuğun nefsi sakinleşti. İstirahat etmiş olmasını ümit ederim” dedi. Ebû Talha, eşinin doğru söylediğini zannederek yattı ve sabah olunca gusletti. Ancak dışarı çıkmak istediğinde eşi kendisine çocuğun öldüğünü söyledi. Ebû Talha, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile namaz kıldıktan sonra o gece aralarında olup bitenleri kendisine haber verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allah'ın sizlere, bu geceniz hakkında bereketler ihsan etmesini dilerim” diye dua etti.

Süfyân'ın bildirdiğine göre Ensâr'dan bir adam: “Ben onların dokuz çocuklarını gördüm, onların hepsi de Kur'ân okurdu” demiştir.¹

Bişr, Bişr b. el-Hakem en-Nîsâbûrî'dir.

İshâk, Enes'in yeğeni İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha el-Ensârî'dir.

Ebû Talha yani Zeyd b. Sehl el-Ensârî'nin hasta olan güzel yüzlü bir oğlu vardı. Ebû Talha onu çok severdi. Çocuk hastalanınca da yıkılacak kadar çok üzülmüştü. Bu çocuk Ebû Talha evde olmadığı bir sırada öldü. Ebû Talha'nın eşi, Enes b. Mâlik'in annesi olan Ümmü Süleym çocuğun öldüğünü görünce

¹ 5470'de gelecektir.

bir şeyler hazırladı. Yani yiyecek hazırladı, kocası ilişkiye girebilir düşüncesiyle de daha önce hiç olmadığı gibi süslenip kendine çeki düzen verdi. Veya çocuğu yıkayıp kefenledi ve ona koku sürerek bir örtü ile örttü. Sonra da onu evin bir tarafına koydu. Ebû Talha geldiğinde ve çocuğun durumunu sorduğunda, eşi çocuğun nefsinin sakinleştiğini ve istirahat etmiş olmasını ümit ettiğini söyledi.

Ümmü Süleym hasta olan çocuğun ölüm ile sakinleştiğini ve dünya sıkıntılarından yana rahatladığını ümit ettiğini söylemek istemişti. Ebû Talha ise bunu çocuğun afiyet bulup uyuyarak sakinleştiği yönünde anladı. Zira hasta kişi ancak iyileşince veya ölünce rahat bulmaktadır. Ümmü Süleym edep olarak çocuğun kesin bir şekilde rahatladığını söylememiş veya çocuk kişinin azap görmeyeceğini bilmediği için çocuğunun rahat ettiğini ümit etmekle birlikte durumunu Allah’a havale etmiştir.

Ebû Talha eşinin sözlerini kendi anladığı yönde doğru sanmıştı. Ümmü Süleym de bulunduğu durumu doğru bir şekilde dile getirmişti. Burada sözler iki mânâ taşımaktadır. Ümmü Süleym bu şekilde yalan söylemeden güzel bir şekilde cevap vermiştir.

Bunun üzerine Ebû Talha eşiyle ilişkiye girdi ve sabah olunca gusletti. Enes b. Sîrîn’in rivayeti: “Ümmü Süleym Ebû Talha’ya akşam yemeğini getirdi ve Ebû Talha yemeğini yedi. Sonra da kendisiyle ilişkiye girdi” şeklindedir. Hammâd b. Sâbit’in rivayetinde: “Sonra koku süründü” ziyadesi bulunmaktadır. Câfer, Sâbit’ten olan rivayetinde: “Ümmü Süleym, Ebû Talha kendisiyle ilişkiye girene kadar onunla uğraştı” ziyadesinde bulunmuştur. Süleymân b. Sâbit’in rivayeti: “Daha önce hiç olmadığı bir şekilde süslendi ve bunun üzerine Ebû Talha kendisiyle ilişkiye girdi” şeklindedir. Ümmü Süleym bunu kocasının rıza göstermesine ve teslimiyetine yardımcı olması açısından yapmıştı. Eğer ilk anda bu haberi kendisine vermiş olsaydı Ebû Talha’nın sıkıntısı o anda başlayacak ve istenilen hasıl olmayacaktı. Belki de Ümmü Süleym çocuk ilk öldüğü zamanda az da olsa ağlamıştı.

Ancak Ebû Talha dışarı çıkmak istediğinde eşi kendisine çocuğun öldüğünü bildirdi. Süleymân b. Muğîre, Müslim’in rivayetinde olduğu gibi şöyle demiştir: “Ümmü Süleym: «Ey Ebû Talha! Bir aile başka bir aileden bir şey ödünç alsa, sonra mal sahibi ödünç verdiği şeyi geri istese, diğerleri onu vermeyip yanlarında tutabilir mi?» diye sordu. Ebû Talha: «Hayır!» karşılığını

verince, Ümmü Süleym: «O zaman oğlunun sevabını Allah'tan bekle» dedi. Bunun üzerine Ebû Talha: «Bu şeyleri yapmamdan sonra mı bana oğlumun öldüğünü söylüyorsun?» dedi.”

Abdullah'ın rivayeti şöyledir: “Ümmü Süleym: «Ey Ebû Talha! Birileri başka birilerinden bir şey ödünç alsa, sonra mal sahibi ödünç verdiği şeyi geri istese, diğerleri onu vermeyip yanlarında tutmak istese ne dersin?» diye sordu. Ebû Talha: «Hayır! Ödünç alınan şeyin sahibine verilmesi gerekir» karşılığını verince, Ümmü Süleym: «Allah bize bir oğul ödünç verdi ve sonra onu aldı» dedi.”

Bunun üzerine Ebû Talha istircâ ederek, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile namaz kıldıktan sonra o gece aralarında olup bitenleri kendisine haber verdi. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'ın bu geceyi kendilerine mübârek kılması için dua etti.

Abdullah, Enes b. Sîrîn'den olan rivayetinde: “Ümmü Süleym o ilişkiden hamile kalıp bir erkek çocuk doğurdu” ziyadesinde bulunmuştur.

Abdullah b. Abdillâh'ın rivayeti: “Ümmü Süleym o ilişkiden hamile kalıp Abdullah b. Ebû Talha'yı doğurdu” şeklindedir.

Beyhakî'nin ve Saîd b. Mansûr'un rivayetlerinde olduğu gibi Süfyân b. Uyeyne'nin bildirdiğine göre Ensâr'dan Abâye b. Rifâ'a b. Râfi' b. Hudeyc, onun dokuz çocuğunu gördüğünü ve onların hepsinin de Kur'ân okuduğunu bildirmiştir. Ebû Zer, Asîfî, İbn Asâkir ve başkalarının rivayeti, Ümmü Süleym'in o ilişkiden hamile kalıp doğurduğu Abdullah'ın Kur'ân okuyan dokuz oğlu olduğu yönündedir. Abâye'nin rivayeti ise: “O ilişkiden hamile kalıp doğurduğu Abdullah'ın yedi çocuğu olduğunu gördüm” şeklindedir.

İbnu'l-Medîni, İbn Sa'd ve ilim ehlerinden başkaları Abdullah b. Ebû Talha'nın çocuklarından Kur'ân okuyanların adının İshâk, İsmâîl, Yakûb, Umeyr, Amr, Muhammed, Abdullah, Zeyd ve Kâsım olduğunu söylemişlerdir.

Hadisi Müslim tahrir etmiştir.¹

¹ Müslim 2144

43 - بَاب الصَّبْرِ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

43- ASIL SABRIN, MUSİBETLE İLK
KARŞILAŞILDIĞINDA GÖSTERİLMESİ

وَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - نِعَمَ الْعِذْلَانِ ، وَنِعَمَ الْعِلاوَةُ ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾

Hız. Ömer şöyle demiştir: “Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, «Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz» derler. İşte Rablerinin lutufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır”¹ buyruğu ile “Sabır ve namazla Allah’tan yardım isteyin. Şüphesiz bunlar, Allah’a huşû ile boyun eğenlerden başkasına ağır gelir”² buyruğu ne güzel iki denktir ve ne güzel iki ilâvedir.”

Asıl sabrın, musibetle yani ölüm haberiyle/ olayıyla ilk karşılaşıldığında gösterilmesi.

Hız. Ömer’in: “Ne güzel iki denk ve ne güzel iki ilâvedir” sözünü Hâkim, *Müstedrek*’te mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Yüce Allah’ın: “O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: «Biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz» derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır ve onlar doğru yola erdirilenlerdir”³ buyruğu. İnsanların başlarına gelebilecek bir musibet yani ölüm olayı sabredenlerin başına geldiği zaman: “Biz Allah’ın kulları ve malıyız. Biz âhirette O’na döneceğiz. Allah orada hiç kimsenin amelini zayı

¹ Bakara Sur. 156, 157

² Bakara Sur. 46

³ Bakara Sur. 156, 157

etmez» derler. Âyette zikredilen sabır ifadesi ile sadece dil ile istircâ etmek değil, kalp ile yapılan istircâ kastedilmektedir. Zira kişi kendisi için yaratılan nimetleri hatırlamakla birlikte Rabbine geri döneceğini de hatırlar. Mühelleb'in dediği gibi: “Rablerinden bağışlamalar” ifadesi bir denk, “Rablerinden bir rahmet” ifadesi de diğer bir denktir. “Onlar doğru yola erdirilenlerdir” ifadesi de bu iki dengin üzerine konulan bir ilâvedir. Beyhakî bunu Hâkim'den bu şekilde rivayet etmiştir.

Abd b. Humeyd bunu *Tefsir*'inde başka bir kanalla rivayet etmiştir. Diğer bir teville göre “Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz”¹ iki denktir. Bunlara karşılık olarak zikredilen sevaplar da ilâvedir. Sabır da Kur'ân'da doksan beş yerde zikredilmiştir.

Yüce Allah: “Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir”² buyurmaktadır. Burada başarı elde edip sıkıntılardan kurtulmak için namaz kılıp oruç tutulması ifade edilmiştir. Zira oruç kişinin şehvetini kırıp nefsini kötülüklerden arındırır. Oruç ve namazın içlerinde temizlik, zikir, dua, huşû, halis niyet, şeytanla mücadele, Allah ile münacat, Kur'ân bulunduğu için sabretmeye yardımcı olacağı ifade edilmiştir.

Ebû Dâvud bunu hasen bir isnâdla Huzeyfe'den: “Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) herhangi bir şey üzecek olursa namaz kıları” şeklinde rivayet etmiştir.

۱۳۰۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ ثَابِتٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا -

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى » أَطْرَافُهُ ۱۲۵۲ ،

۱۲۸۳ ، ۷۱۵۴ - تحفة ۴۳۹

1302- “Muhammed b. Beşşâr — Ğundar — Şu'be — Sâbit” isnâdıyla Enes'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Asıl sabrın, musibetle ilk karşılaşıldığında gösterilmesi gerekir*” buyurmuştur.

¹ Bakara Sur. 156

² Bakara Sur. 46

Ğundar, Muhammed b. Câfer'in lakabıdır.¹

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Sâbit, Sâbit el-Bünânî'dir.

Enes, Enes b. Mâlik'tir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) asıl sabrın, musibetle yani ölüm olayı ile ilk karşılaşıldığında gösterilmesi gerektiğini bildirmiştir. Zira musibetin ansızın gelmesi, kişiyi korkutmakla birlikte kalbini de sarsar. Bu sebeple musibetle ilk karşılaşıldığı zaman sabretmek korkunun ve kalp sarsıntısının şiddetini azaltır ve musibetten sonra geçen zaman içinde kişinin sabretmesi daha da kolay olur. Gerçek sabır, kişinin nefsinin teskin etmesi, nefesine gem vurması, hüzne, korkuya ve nefsi rahatlatan ağlamaya karşı onu yenmesi ve hüznün ateşini söndürmesidir. Eğer musibete karşı güzel bir şekilde sabrederse, kendisinden kurtuluş olmayan Allah'ın takdirinin yerine geldiğini, Allah'ın kulu olduğunu, yine O'na döneceğini, ecelde ileri veya geri alma durumunun olmadığını ve takdir edilenin Allah'ın elinde olduğunu bilirse işte o zaman gerçek sevabı kazanmış olur. Bu şekilde de Allah'ın kendilerine rahmet ve bağışlamalarla vaadlerde bulunduğu sabredenlerden sayılır.

Eğer kişi böylesi bir durumda sabretmezse, nefsinin yorgun düşürmekle birlikte Allah'ın takdir etmiş olduğu şeyden hiçbir şeyi de def edemez. Kulun böylesi bir durumda sabretmesi onun için kurtuluş ve yüksek derecedir. Zira Allah sabredenlerle birlikte. Allah sabredenleri sever. Allah'tan bize afiyet vermesini ve bizden razı olmasını dilerim. Musibet kulun körüğüdür ki kul kalıba döküldüğünde musibet onun aslını ortaya çıkarır. Artık kalıptan ya kırmızı altın olarak çıkar ya da şairin:

“Onu gümüş sayarak kalıba döktük

Böylelikle körük demirin pisliğini açığa çıkardı” demesi gibi tümünden pislik olarak çıkar.

Eğer bu körük kula dünyada iken bir fayda vermezse gelecekte yani âhirette daha da büyük bir körük ile karşılaşacaktır. Eğer kul dünyadaki körüğün ve dünyadaki kalıbın kendisi için âhiretteki körükten ve kalıptan daha hayırlı olduğunu bilirse, Allah'ın kendisini dünyadaki körük ve kalıp ile

¹ Hadis ayrıca 1252, 1283, 7154'de geçmektedir. Müslim 926

denemesinin kendisi için bir nimet olduğunu da bilmelidir. Kişi de kesinlikle bu iki körükten biriyle karşılaşacaktır. Allah kulunu imtihana çeker ve kul musibetle ilk karşılaştığında gereken sabrı gösterirse Allah'ın kendisini buna ehil görmesi ve kendisini bu yönde sebat ettirmesi açısından Alah'a hamd etmelidir.

Musibetlerin günahlara kefaret mi yoksa kişiye sevap olarak mı yansıdığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Şeyh İzzüddîn b. Abdisselâm: "Kişi musibete maruz kaldığında sabretmesi halinde sevap kazanır. Zira sevap kulun fiiline karşılık verilir. Ancak musibet kulun kendi yaptığı bir şey değildir. Kâfir de Müslüman gibi musibete uğramaktadır" demiştir. Başkaları da: "İşte onların Allah yolunda bir susuzluğa, bir yorgunluğa ve bir açlığa duchar olmaları, kâfirleri öfkeliendirecek bir yere (ayak) basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları, ancak bunların karşılığında kendilerine salih bir amel yazılması içindir"¹ buyruğuna dayanarak kulun maruz kaldığı musibetten dolayı sevap kazanacağı görüşündedir.

Buhârî ve Müslim'in rivayetlerinde bu: "Canım elinde olana yemin olsun ki Allah, yeryüzünde hastalık ve benzeri ezaya maruz kalan her müslümanın günahlarını kuru ağacın yapraklarını döktüğü gibi döker" şeklindedir.

Yine Buhârî ve Müslim: "Yüce Allah, mümin bir kişiye çöken yorgunluğu, üzüntüyü, hastalığı, hüznü ve kendisini üzecek her şeyi mutlaka bir kısım günahlarına karşı kefaret olarak sayar. Hatta ona batan bir diken günahları için bir kefarettir" şeklinde rivayette bulunmuştur. Gam gelecek için, hüznün ise geçmiş içindir.

¹ Tevbe Sur. 120

٤٤ - بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ « إِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ » . وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ « تَذْمَعُ الْعَيْنُ وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ »

44- ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): "BİZLER SENİN AYRILIĞIN SEBEBİYLE ÇOK KEDERLİYİZ" SÖZÜ VE İBN ÖMER'İN AKTARDIĞI ALLAH RESÛLÜ'NÜN (sallallahu aleyhi vesellem): "GÖZ AĞLAR VE KALP MAHZUN OLUR" DEMESİ

١٣٠٣ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ حَدَّثَنَا قُرَيْشٌ - هُوَ ابْنُ حَيَّانَ - عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ دَخَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى أَبِي سَيْفِ الثَّقِينِ - وَكَانَ ظِئْرًا لِإِبْرَاهِيمَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِبْرَاهِيمَ فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ ، ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ ، وَإِبْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ ، فَجَعَلْتُ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ تَذْرِفَانِ . فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ « يَا ابْنَ عَوْفٍ إِنَّهَا رَحْمَةٌ » ثُمَّ أَتْبَعَهَا بِأُخْرَى فَقَالَ ﷺ « إِنَّ الْعَيْنَ تَذْمَعُ ، وَالْقَلْبَ يَحْزَنُ ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا ، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزُونُونَ » رَوَاهُ مُوسَى عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . تحفة ٤٠٥ ، ٤٦٢

1303- "Hasan b. Abdilazîz — Yahya b. Hassân — Kureyş b. Hayyân — Sâbit" isnâdıyla Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte demirci ustası olan Ebû Seyf'in yanına girdik. Ebû Seyf, İbrâhîm'in sütbabası idi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), İbrâhîm'i alıp öptü ve kokladı. Daha sonra bir defa daha Ebû Seyf'in yanına girdik. Ancak İbrâhîm can çekişiyordu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinden yaşlar dökülmeye başlayınca, Abdurrahman b. Avf: "Ey Allah'ın Resûlü! Sen de mi?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Avf'ın oğlu! Bu hâl merhametten ibarettir" buyurdu. Sonra bu gözyaşını diğer bir gözyaşı takip etti. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Şüphesiz göz ağlar, kalp te mahzun olur. Biz de Rabbimizin razı olacağı sözden başka bir şey

söylemeyiz. Ey İbrâhîm! Bizler senin ayrılığınla pek mahzunuz” buyurdu.

Mûsa bunu “Süleymân b. Muğîre — Sâbit — Enes” isnâdıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir.¹

Hasan, Hasan b. Abdilazîz el-Cervî’dir. Tennîs’e bağlı bir köy olan Cerve’ye nispet edilmiştir.

Yahya, Yahya b. Hassân et-Tennîsî’dir.

Kureyş, Kureyş b. Hayyân el-İclî el-Basrî’dir.

Sâbit, Sâbit el-Bunânî’dir.

Enes b. Mâlik ve sahabilerden başka kimseler Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte demirci ustası olan Ebû Seyf’in yanına girdiler. Ebû Seyf’in adı Berâ b. Evs el-Ensârî’dir. Ebû Seyf, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm’in sûtannesinin kocası idi. Ümmü Seyf’in annesi aynı zamanda Ümmü Burde’dir ve adı Havle binti’l-Münzir el-Ensâriyye en-Neccâriyye’dir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), İbrâhîm’i alıp öpmüş ve koklamıştır.

Bu da çocuğu öpmenin ve koklamanın meşru olduğunu göstermektedir. Ancak bu rivayet aynı şeyin ölü kişiye yapılacağına bir delil değildir. Zira Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) İbrâhîm’i öpüp koklaması İbrâhîm ölmeden önce idi. Ebû Dâvud ve başkası, Osmân b. Maz’ûn vefat etmeden önce Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) onu öptüğünü rivayet etmiştir. Tirmizî bu rivayetin sahih olduğunu söylemiştir. Buhârî: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) vefat ettikten sonra Ebû Bekir onu öptü” şeklinde rivayette bulunmuştur. Yani kişinin vefat eden bir arkadaşını veya bir akrabasını öpmesi caizdir.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bir defa daha Ebû Seyf’in yanına girdiler. Ancak İbrâhîm bu sırada can çekişiyordu. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinden yaşlar dökülmeye başlayınca, Abdurrahman b. Avf, insanların musibet anında sabretmeyip ızdırap çekmekte olduğunu söyleyerek: “Ey Allah’ın Resûlü! Sen de mi?” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Ey Avf’ın oğlu!*” buyurarak kendisinden gördüğü bu halin çocuğa olan merhametten ve şefkatten dolayı olduğunu, kendisinin düşünmüş olduğu gibi sabırsızlıktan dolayı olmadığını bildirdi.

¹ Müslim 2315

Sonra bu gözyaşını diğer bir gözyaşı takip etti. Veya “*ثُمَّ اتَّبَعَهَا بِأُخْرَى*” ifadesi ile gözyaşı dökmesinin merhametten dolayı olduğunu bir defa daha söylemesi kastedilmiştir. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah’ın takdirine rıza göstererek: “*Şüphesiz göz ağlar, kalp te mahzun olur. Biz de Rabbimizin razı olacağı sözden başka bir şey söylemeyiz. Ey İbrâhîm! Bizler senin ayrılığınla pek mahzunuz*” buyurmuştur.

Hüznü gizli tutmanın daha uygun olmasıyla birlikte burada hüznün belli olmasının ve kişiye ölümünden önce de ağlanmasının caiz olduğu görülmektedir. Ancak kişinin ölümünden sonra ağlamak ta caizdir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kızının kabri başında ağlamıştır. Buhârî bu yönde bir rivayette bulunmuştur. Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) annesinin kabrini ziyaret edip ağlamış ve etrafındakileri de ağlatmıştır. Bunu da Müslim rivayet etmiştir. Ancak ölümden önce ağlamak daha uygundur. Çünkü ölümden sonra ağlamakta kaybedilen şey için esef vardır. Ölümden sonra ağlamak ta ölümden önce ağlamanın hilafıdır. Nevevî, *el-Mecmû’* eserinde bunu ulemânın çoğunluğundan bu şekilde rivayet etmiştir. Ancak *el-Ezkâr* eserinde Şâfiî’den ve ashâbdan: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Vacip olduktan sonra kimse ağlamasın*» buyurdu. Kendisine: «Ey Allah’ın Resûlü! Vacip olmak ne demek?» diye sorulunca da: «*Ölmek demektir*» buyurdu” şeklindeki hadise dayanarak bunun mekruh olduğunu nakletmiştir. Şâfiî ve başkası bunu sahih isnâdlarla rivayet etmişlerdir.

es-Sübkî der ki: “Kişinin ölüye acımasından ve Allah’ın ona azap etmesi ile kıyamet günündeki ahvalinden korkmasından dolayı ağlaması mekruh değildir. Ancak kişinin takdir edilene teslimiyet göstermeyerek ağlaması mekruhtur veya haramdır.” Burada sesli olarak ağlamak kastedilmektedir. Fakat men edilen fiilde ve sözde bulunmadan gözyaşı dökmekte bir sakınca yoktur. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Biz de Rabbimizin razı olacağı sözden başka bir şey söylemeyiz. Ey İbrâhîm! Bizler senin ayrılığınla pek mahzunuz*” buyurmuştur.

Mûsa b. İsmâîl et-Tebûzekî bunu “Süleymân b. el-Muğîre — Sâbit el-Bunânî — Enes b. Mâlik” isnâdıyla Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir. Buhârî, bunu *Delâil*’de mevsûl olarak rivayet etmiştir.

٤٥ - باب الْبُكَاءِ عِنْدَ الْمَرِيضِ

45- HASTA KİŞİNİN YANINDA AĞLAMAK

١٣٠٤ - حَدَّثَنَا أَصْبَغُ عَنْ ابْنِ وَهْبٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عُمَرُو عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ اشْتَكَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ فَوَجَدَهُ فِي غَاشِيَةٍ أَهْلِهِ فَقَالَ « قَدْ قَضَى » قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ . فَبَكَى النَّبِيُّ ﷺ فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بُكَاءَ النَّبِيِّ ﷺ بَكَوْا فَقَالَ « أَلَا تَسْمَعُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ وَإِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذِّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ » وَكَانَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَضْرِبُ فِيهِ بِالْعَصَا ، وَيَرْمِي بِالْحِجَارَةِ وَيَخْنِي بِالتُّرَابِ . تحفة ٧٠٧٠

1304- “Asbağ — İbn Vehb — Amr — Saîd b. el-Hâris el-Ensârî” isnâdıyla Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: Sa’d b. Ubâde kendisine arız olan bir hastalıktan dolayı rahatsız olmuştu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Abdurrahmân b. Avf, Sa’d b. Ebî Vakkâs ve Abdullah b. Mes’ûd ile birlikte onu ziyarete geldi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Sa’d’ın yanına girdiği zaman ailesinin etrafında çepeçevre olduğunu görünce: “Sa’d öldü mü?” diye sordu. Oradakiler: “Hayır, ey Allah’ın Resûlü!” deyince, Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) duygulanıp ağladı. Oradakiler Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) ağladığını görünce, kendileri de ağladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “İşitmez misiniz? Şüphesiz ki, Allah gözyaşı ile ve iç üzüntüsü ile azap etmez” buyurdu. Sonra diline işaret ederek: “Ancak bunun yüzünden ya azap eder ya da merhamet eder. Şüphesiz ki ölü, ailesinin kendisine ağlamasından dolayı azap çeker” buyurdu.

Ömer de ağlandığında sopa ile döver, çakıl taşları atar ve toprak saçardı.

Asbağ, Asbağ b. el-Ferec’dir.

İbn Vehb, Abdullah'tır.

Amr, Amr b. Hâris el-Mısrî'dir.

Saîd, Medine kadısı Saîd b. el-Hâris el-Ensârî'dir.

Abdullah, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Sa'd b. Ubâde kendisine arız olan bir hastalıktan dolayı rahatsız olunca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Abdullah b. Mes'ûd ile birlikte onu ziyarete gelmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Sa'd'ın yanına girdiği zaman ailesinin hizmet ve ziyaret için etrafında çepeçevre olduğunu gördü. Muhtemelen burada: "غاشية" ifadesiyle üzüntülerinden dolayı etrafında toplandıkları kastedilmiştir. Müslim'in rivayeti: "غشيتہ" şeklindedir. Tûrbuşî, *Şerhu'l-Masâbih*'te şöyle demiştir: "Burada «بتغشا» ifadesiyle ölmüş olması değil de çektiği acılardan dolayı kendinden geçmiş olması kastedilmektedir. Zira Sa'd bu hastalığından kurtulmuş ve uzun bir zaman yaşamıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Sa'd öldü mü?» diye sordu. Oradakiler ölmediğini söyleyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) duygulanıp ağladı."

Oradakiler Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ağladığını görünce, kendileri de ağladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'ın gözyaşı ile ve iç üzüntüsü ile azap etmeyeceğini bildirip diline işaret ederek Allah'ın kişiye onun yüzünden yani kötü şeyler söylemesi halinde azap edeceğini ya da hayırlı şeyler söylemesi halinde merhamet edeceğini ve ölünün, ailesinin kendisine ağlamasından dolayı azap çekeceğini bildirdi. Yani kişinin ölüye caiz olmayan bir şekilde ağlaması ile ölü azap çeker. Bu da daha önce de zikredildiği gibi bu şekilde ağlamaya sebep olanın ölünün kendisi olması açısındanadır.

Ömer b. el-Hattâb yasaklanan şekilde ağlandığında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emrine karşı gelmiş olmalarından dolayı ağlayanları sopa ile döver, onlara çakıl taşları atar ve üzerlerine toprak saçardı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emrine karşı gelme daha önce Câfer'in kadınlarının ağlaması konusunda zikredilmişti.

Hadisi Müslim tahrir etmiştir.¹

٤٦ - باب مَا يُنْهَى عَنِ النَّوْحِ وَالْبُكَاءِ وَالزَّجْرِ عَنْ ذَلِكَ

46- FERYAT FİGAN EDEREK AĞLAMANIN YASAKLANMASI VE BU FİİLLERİN MENEDİLMESİ

١٣٠٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَوْشَبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ أَخْبَرْتَنِي عَمْرَةُ قَالَتْ سَمِعْتُ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - تَقُولُ لَمَّا جَاءَ قَتْلُ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَجَعْفَرِ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ، جَلَسَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْرِفُ فِيهِ الْحُزْنَ، وَأَنَا أَطْلُعُ مِنْ شَقِّ الْبَابِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ نِسَاءَ جَعْفَرٍ وَذَكَرَ بُكَاءَهُنَّ فَأَمَرَهُ بِأَنْ يَنْهَاهُنَّ، فَذَهَبَ الرَّجُلُ ثُمَّ أَتَى فَقَالَ قَدْ نَهَيْتُهُنَّ، وَذَكَرَ أَنَّهُنَّ لَمْ يُطِيعْنَهُ، فَأَمَرَهُ الثَّانِيَةَ أَنْ يَنْهَاهُنَّ، فَذَهَبَ، ثُمَّ أَتَى، فَقَالَ وَاللَّهِ لَقَدْ غَلَبْتَنِي أَوْ غَلَبَتْنَا الشَّكُّ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَوْشَبٍ - فَرَعَمَتْ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « فَاحْثُ فِي أَفْوَاهِهِنَّ التُّرَابَ ». فَقُلْتُ أَرُغِمَ اللَّهُ أَنْفَكَ، فَوَاللَّهِ مَا أَنتَ بِفَاعِلٍ وَمَا تَرَكْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْعَنَاءِ . طر فاه ١٢٩٩ ، ٤٢٦٣ - تحفة ١٧٩٣٢

1305- “Muhammed b. Abdillah b. Havşeb — Abdulvehhâb — Yahya b. Saîd” — Amre” isnâdıyla Hz. Âişe anlatıyor: “Zeyd b. Hârise, Câfer ve Abdullah b. Revâhe’nin ölüm haberi gelince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oturdu. Üzüntüsü yüzünden belli oluyordu. Ben kapının aralığından kendisine bakıyordum. Bu sırada Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) bir adam gelip: «Ey Allah’ın Resûlü! Câfer’in kadınları» dedi ve onların ağladıklarını söyledi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onları bundan menetmesini emretti. Adam kadınların yanına gidip geri döndü ve: «Onları menettim» dedi ve kendisine itaat etmediklerini söyledi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci defa onları bundan menetmesini emretti. Adam yine kadınların yanına gidip geri döndü ve: «Vallahi sözümü dinlemediler» veya: «Bize galebe ettiler» dedi.” —

¹ Müslim 924

Buradaki şüphe Muhammed b. Havşeb'e aittir.— “Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ağızlarına toprak saç*» buyurdu. Ben de o adama: «Allah burnunu yere sürtsün. Vallahi sen ne Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dediğini yapabildin, ne de onu kendi halinde bıraktın» dedim.”¹

Muhammed, Muhammed b. Abdillâh b. Havşeb'dir. Kûfe'de ikamet etmiştir.

Abdulvehhâb, Abdulvehhâb b. Abdilmecîd es-Sekafi'dir.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Ensârî'dir.

Amre, Amre binti Abdîrrahman b. Sa'd b. Zûrâre el-Ensârî el-Medenî'dir.

Mûte savaşında olan Zeyd b. Hârise, Câfer b. Ebî Tâlib ve Abdullah b. Revâhe'nin ölüm haberi gelince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'de oturdu. Üzüntüsü yüzünden belli oluyordu.

Hiz. Âişe kapının aralığında kendisine bakıyordu. Bu sırada adı bilinmeyen bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip Câfer'in eşi Esmâ binti Umeyys el-Has'amiyye'nin ve akrabalarından yanındaki kadınların feryat figan ederek ağladıklarını söyledi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) adama kadınları feryat figan ederek ağlamaktan menetmesini emretti. Adam kadınların yanına gidip geri döndükten sonra kadınları bundan menettiğini, fakat kendisine itaat etmediğini söyledi. Ancak adam kadınlara bunun Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emri olduğunu söylememiştir. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) bir daha onları bundan menetmesini emretti. Adam gidip kadınları bir daha feryat ile ağlamaktan menetti, ama yine kendisine itaat etmediler. Bunun üzerine üçüncü defa Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip kadınların kendisine veya kendilerine galebe ettiğini söyledi. Buhârî buradaki (veya'lı) şüphenin Muhammed b. Havşeb'e ait olduğunu söylemiştir.

Amre: “Sanırım Hiz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ağızlarına toprak saç*» buyurduğunu söyledi” demiştir. Ancak Hiz. Âişe adamın Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip gitmesinden ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) rahatsız etmesinden dolayı: “Allah burnunu yere sürtsün. Vallahi sen ne Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dediğini yapabildin, ne de onu kendi halinde rahat bıraktın” demiştir.

¹ Hadis ayrıca 1299, 4263'de geçmektedir. Müslim 935

۱۳۰۶ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ مُحَمَّدٍ
عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ أَخَذَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ عِنْدَ الْبَيْعَةِ أَنْ لَا نَنْوَحَ ، فَمَا
وَفَتْ مِنَّا امْرَأَةٌ غَيْرَ خَسِيسَةٍ أُمِّ سُلَيْمٍ وَأُمِّ الْعَلَاءِ وَابْنَةُ أَبِي سَبْرَةَ امْرَأَةٌ مُعَاذٍ وَامْرَأَتَيْنِ أَوْ
ابْنَةُ أَبِي سَبْرَةَ وَامْرَأَةٌ مُعَاذٍ وَامْرَأَةٌ أُخْرَى . طرفاه ٤٨٩٢ ، ٧٢١٥ - تحفة ١٨٠٩٧

1306- "Abdullah b. Abdilvehhâb — Hammâd b. Zeyd — Eyyûb — Muhammed" isnâdıyla Ümmü Atiyye der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), biz kadınlardan biat aldığı sırada ölüye feryat figan ile ağlamayacağımıza dair de söz almıştı. Beş kadından başka bizden hiçbir kadın ahdine vefa göstermedi. Bu beş kadın Ümmü Süleym, Ümmü'l-Alâ, Muâz'ın karısı olan Ebû Sebre'nin kızı ve iki kadın dahadır. Veya Ebû Sebre'nin kızı ile Muâz'ın karısı ve diğer bir kadın dahadır."¹

Abdullah, Abdullah b. Abdilvehhâb el-Hacebî'dir.

Eyyûb, Eyyûb es-Sahtiyânî'dir.

Muhammed, Muhammed b. Sîrîn'dir.

Ümmü Atiyye, Nuseybe'dir.

Ümmü Atiyye'den nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), kendilerinden biat aldığı zaman ölüye feryat figan ederek ağlamayacaklarına dair de söz almıştır ve o sırada kendisiyle birlikte biat eden kadınlardan beş kişi dışında hiçbir kadın feryat figan ederek ağlama konusunda ahdine vefa göstermemiştir. Burada feryat figan ederek ağlama konusunda bütün Müslüman kadınların ahitlerine vefa göstermediği kastedilmemektedir.

Bu beş kadından biri Ümmü Süleym'dir. Ümmü Süleym'in adı Sehle'dir. Kendisi Milhân'ın kızıdır ve Enes'in annesidir. Ancak adının Sehle olduğu konusunda ihtilaf vardır. Bir diğeri, Ümmü'l-Alâ el-Ensâriyye'dir. Bir diğeri, Muâz b. Cebel'in karısı olan Ebû Sebre'nin kızıdır. Bunlarla birlikte de iki kadın daha vardır. Veya Ebû Sebre'nin kızı ile Muâz'ın karısıdır. Muâz'ın karısının Ebû Sebre'nin kızı mı, yoksa başka bir kadın mı olduğu konusundaki şüphe raviye aittir.

¹ Hadis ayrıca 4892, 7215'de geçmektedir.

İbn Hacer, *el-Feth*'te şöyle der: “Gördüğüm kadarıyla rivayetin atıf edatı olan “ج” harfi olması daha doğrudur. Zira Muâz’ın karısı Ümmü Amre binti Hallâd b. Amr es-Sülemyye’dir. İbn Sa’d bunu zikretmiştir. Buna göre de Ebû Sebre’nin kızı Muâz’ın karısı değildir. Yani rivayetin sonunda zikredilen iki kadın Ebû Sebre’nin kızı ve diğer bir kadındır.

Bu hadisin ravilerinin tümü Basralıdır. Hadisi Müslim¹ ve Nesâî tahrir etmişlerdir.

٤٧ - باب الْقِيَامِ لِلْجَنَازَةِ

47- CENAZE İÇİN AYAĞA KALKMAK

Cenazeye katılmayan birinin yanından bir cenazenin götürülmesi halinde o kişinin onu gördüğünde ayağa kalkması.

١٣٠٧ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا حَتَّى تُخَلِّفَكُمُ » قَالَ سُفْيَانُ قَالَ الزُّهْرِيُّ أَخْبَرَنِي سَالِمٌ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَخْبَرَنَا عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . زَادَ الْحَمِيدِيُّ « حَتَّى تُخَلِّفَكُمُ أَوْ تُوَضَّعَ » . طرفه ١٣٠٨ - تحفة ٥٠٤١

1307- “Ali b. Abdillâh — Süfyân — Zührî — Sâlim — babası” isnâdıyla Âmir b. Rabîa’nın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Bir cenaze gördüğünüz zaman cenaze sizi geride bırakıncaya kadar ayağa kalkınız” buyurmuştur.

Süfyân: “Zührî — Sâlim — babası” isnâdıyla Âmir b. Rabîa’nın Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklettiğine göre” demiştir.

Humeydî rivayetinde: “Cenaze sizi geride bırakıncaya veya cenaze yere konuluncaya kadar ayakta durunuz” şeklinde ziyadede bulunmuştur.

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

¹ Müslim 936

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

Sâlim'in babası, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Âmir, iki hicret sahibi Âmir b. Rabîa'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Müslüman olsun, zımmî (azınlık teba) olsun bir cenaze görüldüğü zaman ruhları kabzeden Allah'a tazîm için cenazeyi taşıyanlar geçinceye kadar ayağa kalkılmasını buyurmuştur.

Süfyân b. Uyeyne bunu: “Zührî — Sâlim — babası” isnâdıyla Âmir b. Rabîa'nın Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklettiğine göre” şeklinde rivayet etmiş ve bu isnâdı daha uygun olduğu için zikretmiştir.

Humeydî Ebû Bekir Abdullah el-Mekkî, *Müsned*'de Süfyân b. Uyeyne kanalıyla mevsûl olan rivayetinde: “Cenaze sizi geride bırakıncaya veya cenaze yere konuluncaya kadar ayakta durunuz” şeklinde eklemeye bulunmuştur. Ebû Nuaym da bunu eklemeye birlikte *Mustahrec*'inde rivayet etmiştir.

Cenaze için ayağa kalkılması konusunda ihtilaf edilmiştir. Beyhakî'nin *Sünen*'de: “Bu ya neshedilmiştir ya da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir sebepten dolayı kalkmıştır” şeklinde naklettiği gibi Şâfiî cenaze için ayağa kalkmanın vacip olmadığı görüşündedir. Bunlardan hangisi olursa olsun Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze için ayağa kalkmayı terk ettiğinin sâbit olduğu görülmektedir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) son yaptığı fiili de bu konuda huccet sayılandır. Eğer Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ilk olarak kalkması vacip ise sonradan kalkmamasıyla bu neshedilmiştir. Eğer cenaze için ayağa kalkmak müstehab ise Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) son fiili müstehab olandır. Eğer kalkmak mübah ise o zaman kişinin kalkmasında veya oturmasında bir sakınca yoktur. Bana göre de oturmak daha uygun olanıdır.

Müslim'in Hz. Ali'den: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir cenaze için ayağa kalktı ve daha sonra oturup kalkmadı” şeklinde olan rivayeti bunun terk edildiğine işaret etmektedir. Beydâvî'nin, *Şerhu'l-Mişkât* eserinin sahibinden naklettiğine göre Hz. Ali'nin: “Daha sonra oturup kalkmadı” kavli muhtemelen Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze yanından geçirilince ayağa kalkmış ve kendisinden uzaklaşınca oturmuştur. Muhtemelen de bir zamanlar kalkmış ve sonra kalkmaz olmuştur. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) son fiilinden dolayı da bunun mendup olduğu görüşüne varılmıştır.

Muhtemelen de vacip olan şey neshedilmiştir. Ancak birincisi daha uygun olandır.

İbn Hacer, *el-Feth*'te şöyle der: “İlk ihtimal Beyhakî'nin: «Ali, cenaze için ayağa kalkan topluluğa oturmaları için işaret etti ve sonra kendilerine söz konusu hadisi anlattı» şeklindeki hadisi reddetmektedir.” Bundan sonra da bazı kimseler cenaze için ayağa kalkmanın mekruh olduğunu söylemiştir. Bunlar Süleym er-Râzî ve Şâfiîlerden başkalarıdır.

Nevevî, *er-Ravda* eserinde bunun mekruh olduğu yönünde açıklamada bulunmuştur. Ancak Mütevellî bunun müstehab olduğunu söylemiştir. Nevevî, *el-Mecmû'* eserinde: “Tercih edilen budur” demiştir. Cenaze için ayağa kalkmanın emredilmesi konusunda sahih hadisler vardır. Ancak oturma konusunda Hz. Ali'nin hadisinden başka bir hadis yoktur ve ayağa kalkmanın neshedildiği konusunda açık bir şey yoktur. Ayağa kalkmayıp oturmak, bunun caiz olduğunu göstermemektedir. Nevevî, Müslim şerhinde ve Beyhakî: “Ali bir topluluğun cenazenin yere konulmasını beklediğini gördü ve kırıbaşıyla onlara oturmaları için işaret ederek: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze için (önceleri) kalkarken sonra oturdu» dedi” şeklinde rivayette bulunmuştur.

el-Ezraî der ki: “Nevevî, cenaze için ayağa kalkmanın tercih edilmesi konusunda görüş olduğunu söylemiştir. Zira Ali'nin hadisi açık bir şekilde bunun mutlak olarak terk edildiğine işaret etmektedir. Ayakta olanlara oturmalarını emreden kimse de bu hadisi huccet saymaktadır.”

Urve b. ez-Zübeyr, Saîd b. el-Müseyyeb, Alkame, Esved, Ebû Hanîfe, Mâlik, Ebû Yûsuf ve Muhammed bunun neshedildiği görüşündedir.

İsnadında tâbînin tâbîden ve sahabenin sahabeden rivayeti vardır. Ebû Süfyân ve Humeydî, Mekkelidir. Zührî ve Sâlim, Medinelidir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce tahrir etmişlerdir.

¹ Müslim 958

٤٨ - بَابُ مَا تَقَعْدُ إِذَا قَامَ لِلْجَنَازَةِ

48- KİŞİ CENAZE İÇİN AYAĞA KALKARSA
NE ZAMAN GERİ OTURUR?

١٣٠٨ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -
- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ جَنَازَةً فَإِنْ لَمْ
يَكُنْ مَاشِيًا مَعَهَا فَلْيَقُمْ حَتَّى يُحْلَفَهَا ، أَوْ تُحْلَفَهُ أَوْ تُوضَعَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُحْلَفَهُ » طرفه ١٣٠٧
- تحفة ٥٠٤١

1308- "Kuteybe b. Saîd — Leys — Nâfi' — İbn Ömer" isnâdıyla Âmir b. Rabia'nın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Sizden biri bir cenaze gördüğü zaman cenaze ardından giden biri değil ise cenazeyi arkada bırakıncaya kadar veya cenaze onu geride bırakıncaya kadar veya cenaze o kimseyi arkada bırakmadan yere konuluncaya kadar ayağa kalksın."

Leys, Leys b. Sa'd'dır.

Nâfi', İbn Ömer'in azatlısıdır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin bir cenaze görmesi halinde eğer cenaze ardından giden biri değil ise cenazeyi arkada bırakıncaya kadar veya cenaze onu geride bırakıncaya kadar veya cenaze o kimseyi arkada bırakmadan cenazeyi taşıyanların onu omuzlarından indirip yere koyuncaya kadar ayağa kalkması gerektiğini bildirmiştir. "Cenazeyi arkada bırakıncaya kadar veya cenaze onu geride bırakıncaya kadar" kısmındaki şüphe, raviye veya Buhârî'ye aittir.

١٣٠٩ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كُنَّا
فِي جَنَازَةٍ فَأَخَذَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - بِيَدِ مَرْوَانَ فَجَلَسَا قَبْلَ أَنْ تُوضَعَ ، فَجَاءَ أَبُو
سَعِيدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَأَخَذَ بِيَدِ مَرْوَانَ فَقَالَ قُمْ فَوَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمَ هَذَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَانَا
عَنْ ذَلِكَ . فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ صَدَقَ . طرفه ١٣١٠ - تحفة ٤٢٨٨ ، ١٤٣٢٧

1309- “Ahmed b. Yûnus — İbn Ebî Zi’b” isnâdıyla Saîd el-Makburî’nin bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Biz bir cenazede iken Ebû Hureyre, Mervân’ın elini tuttu ve ikisi de cenaze konulmadan önce oturdu. Ebû Saîd gelip Mervân’ı elinden tutarak: “Kalk! Vallahi bu, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bizi bundan menettiğini bilmektedir” deyince, Ebû Hureyre: “Doğru söyledi” karşılığını verdi.

Ahmed, Ahmed b. Yûnus et-Temîmî el-Yarbûî el-Kûfî’dir. Dedesinin bilinen biri olmasından dolayı dedesine nispet edilmiştir. Babasının adı Abdullah’tır.

İbn Ebî Zi’b, Muhammed b. Abdirrahman’dır.

Saîd el-Makburî’nin babası, Keysân’dır.

Saîd el-Makburî bir cenazede iken Ebû Hureyre, Mervân b. el-Hakem b. Ebi’l-Âsî el-Umevî’nin elini tutmuş ve cenaze yere konulmadan önce ikisi de oturmuştur. Ebû Saîd b. Mâlik el-Hudrî gelip Mervân’ı elinden tutarak: “Kalk!” demiştir. Ebû Hureyre’yi de kastederek yeminle Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze yere indirilmedikçe kendilerini oturmaktan menettiğini bildiğini söylemiş ve Ebû Hureyre, Ebû Saîd’in dediğini doğrulamıştır.

٤٩ - بَابُ مَنْ تَبِعَ جَنَازَةً فَلَا يَقْعُدُ حَتَّى تُوَضَعَ عَنْ مَنَاقِبِ
الرِّجَالِ ، فَإِنْ قَعَدَ أَمَرَ بِالْقِيَامِ

49- BİR CENAZE ARDINDAN GİDEN KİMSE CENAZE ERKEKLERİN
OMUZLARINDAN İNDİRİLİNCEYE KADAR OTURMAZ, EĞER KİŞİ
BUNDAN ÖNCE OTURURSA KALKMASI EMREDİLİR

١٣١٠ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ - يَعْنِي ابْنَ إِبْرَاهِيمَ - حَدَّثَنَا هِشَامٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ
عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا ،
فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَقْعُدُ حَتَّى تُوَضَعَ » . طرفه ١٣٠٩ - تحفة ٤٤٢٠

1310- “Müslim b. İbrâhîm — Hişâm — Yahya — Ebû Seleme” isnâdıyla Ebû Saîd el-Hudrî’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi

vesellem): *“Bir cenaze gördüğünüz zaman ayağa kalkın. Cenazenin ardından giden kimse de cenaze konuluncaya kadar oturmasın”* buyurmuştur.¹

Müslim, Müslim b. İbrâhîm b. Râheveyh'dir.

Hişâm, Hişâm ed-Destuvâî'dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr'dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman'dır.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) oturan kişilerin bir cenaze görmesi halinde ayağa kalkmalarını emretmiştir. Binitli kişinin de durmasını emretmiştir. Zira binitli kişinin durması, oturan kişinin kalkması gibidir. Cenazenin ardından giden kimsenin de cenaze yere konuluncaya kadar oturmasını emretmiştir. Yanından cenaze geçirilen kimse ise sadece yanından geçinceye veya yanına konuluncaya kadar ayağa kalkması yeterlidir. Yani kişinin musallada bulunup ta yanına konulması gibi.

Ahmed, Ebû Hureyre'nin hadisini: *“Her kim cenaze namazını kılarsa ve cenazenin ardından yürümezse cenaze gözünden kayboluncaya kadar ayakta dursun. Eğer ardında giderse cenaze yere konuluncaya kadar oturmasın”* şeklinde merfû olarak nakletmiştir. Buhârî'nin Müslim b. İbrâhîm kanalıyla Ebû Saîd el-Hudrî'den olan hadisi, Ebû Zer ve İbn Asâkir'in rivayetlerinde Saîd el-Makburî'nin Ahmed b. Yûnus'tan naklettiği hadisten daha önce zikredilmiştir. Başkaları da Ahmed b. Yûnus'un Saîd el-Makburî'den naklettiği hadisi daha önce zikretmiştir. Hâfız İbn Hacer'in açıklaması da Ahmed b. Yûnus'un Saîd el-Makburî'den naklettiği hadis yönündedir. Doğruya ulaşmak Allah sayesinde.

٥٠ - بَابُ مَنْ قَامَ لِحَنَازَةِ يَهُودِيٍّ

50- YAHUDİ CENAZESİ İÇİN AYAĞA KALKAN KİMSE

Yahudi veya Hristiyan cenazesi için ayağa kalkan kimse.

¹ Müslim 959

۱۳۱۱ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مِقْسَمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ مَرَّ بِنَا جَنَازَةٌ فَقَامَ هَا النَّبِيُّ ﷺ وَقُمْنَا بِهِ . فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهَا جَنَازَةٌ يَهُودِيٍّ . قَالَ « إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا » . تحفة ۲۳۸۶

1311- “Muâz b. Fadâle — Hişâm — Yahya — Ubeydullah b. Miksem” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh der ki: Bir cenaze yanımızdan geçiriliyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o cenaze için ayağa kalkınca biz de ayağa kalktık. Kendisine: “Ey Allah'ın Resûlü! O bir Yahudi cenazesidir” dediğimizde: “*Cenazeyi gördüğünüz zaman ayağa kalkın*” buyurdu.

Muâz, Muâz b. Fadâle ez-Zehrânî'dir.

Hişâm, Hişâm ed-Destuvâî'dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr'dir.

İbn Miksem, İbn Ebî Nemir el-Kureşî'nin azatlısıdır.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbının yanında bir cenaze geçirilirken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o cenaze için ayağa kalkmış ve ashâb da kendisine uyararak ayağa kalkmıştır. Sonra Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) onun bir Yahudi cenazesi olduğunu söylediklerinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze Müslüman olsun, zımmî (azınlık teba) olsun onu gördüklerinde ayağa kalkmalarını söylemiştir.

Beyhakî, Ebû Kılâbe er-Rakkâşî kanalıyla Muâz b. Fadâle'den olan rivayetinde: “*Şüphesiz ki ölüm korkunç bir şeydir*” demiştir. Müslim de bunu başka bir kanalla Hişâm'dan bu şekilde rivayet etmiştir. İbn Mâce'nin Ebû Hureyre'den olan rivayeti ise: “*Şüphesiz ki ölümde korku ve dehşet vardır*” şeklindedir.

Hadisin ravileri Basralı, Yemenli ve Medinelidir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Müslim 960

۱۳۱۲ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي لَيْلَى قَالَ كَانَ سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ وَقَيْسُ بْنُ سَعْدٍ قَاعِدَيْنِ بِالْقَادِسِيَّةِ ، فَمَرُّوا عَلَيْهَا بِجَنَازَةٍ فَقَامَا فَقِيلَ لَهَا إِنَّهَا مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ ، أَيْ مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ فَقَالَا إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّتْ بِهِ جَنَازَةٌ فَقَامَ فَقِيلَ لَهُ إِنَّهَا جَنَازَةٌ يَهُودِيٍّ . فَقَالَ « أَلَيْسَتْ نَفْسًا » . تحفة ٤٦٦٢ ، ١١٠٩٢

1312- "Âdem — Şu'be — Amr b. Murra" isnâdıyla Abdurrahman b. Ebî Leylâ anlatıyor: Sehl b. Huneyf ve Kays b. Sa'd, Kâdisiyye'de oturuyorlardı. Yanlarından bir cenaze geçirilince Sehl ve Kays ayağa kalktılar. Kendilerine: "Bu cenaze bu yerleri işleyenlerin halkındandır" yani: "azınlık tebadandır" denildiğinde şu karşılığı verdiler: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanından bir cenaze geçirilmişti ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ayağa kalkmıştı. Kendisine: «Bu Yahudi bir kişinin cenazesidir» denilince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Bu da bir insan değil midir?" diye cevap vermişti."¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs'tır.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Amr, Amr b. Murra b. Abdillâh el-Murâdî el-A'mâ el-Kûfî'dir.

Nakledildiğine göre Sehl b. Huneyf ve Kays b. Sa'd, küçük bir şehir olmakla birlikte hurmalıkları ve suları bol olan Kâdisiyye'de oturuyorlardı. Kâdisiyye ile Kûfe arası on beş fersaktır. Sehl b. Huneyf ve Kays b. Sa'd'ın yanlarından bir cenaze geçirilince Sehl ve Kays ayağa kalktılar. Kendilerine cenazenin o arazileri işleyen kimselerden yani zimmet ehlinde (azınlık tebadan) olduğu söylenince, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanından bir cenazenin geçirildiğini ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem)'in (sallallahu aleyhi vesellem) ayağa kalktığını, kendisine cenazenin Yahudi bir kişinin cenazesi olduğu söylenince de Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): "O da ölen bir insan değil midir?" buyurduğunu söylediler. Cenaze için ayağa kalkmak, ölümün acı olmasından ve ölümü hatırlatmasından dolayıdır. Yani ölünün kendi şahsı için ayağa kalkılmamaktadır.

¹ Müslim 961

۱۳۱۳ - وَقَالَ أَبُو حَمَزَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ كُنْتُ مَعَ قَيْسٍ وَسَهْلٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَقَالَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ . وَقَالَ زَكَرِيَاءُ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى كَانَ أَبُو مَسْعُودٍ وَقَيْسٌ يَقُومَانِ لِلْجَنَازَةِ . تحفة ٤٦٦٢ ، ١١٠٩٢ ، ٩٣٧٣

1313- “Ebû Hamza — A’miş — Amr” isnâdıyla İbn Ebî Leylâ şöyle demiştir: Ben Kays ve Sehl ile birlikte idim. Onlar: “Biz Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte idik...” dediler.

Zekerıyyâ’nın Şa’bî kanalıyla bildirdiğine göre İbn Ebî Leylâ: “Ebû Mes’ûd ve Kays cenaze için ayağa kalkarlardı” demiştir.

Ebû Hamza, Muhammed b. Meymûne es-Sukkerî’dir.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

Amr, Amr b. Murra’dır.

İbn Ebî Leylâ, Abdurrahman’dır.

İbn Ebî Leylâ, Kays b. Sa’d ve Sehl b. Huneyf ile birlikte iken, onlar kendisine bir yerde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte olduklarını bildirerek söz konusu hadisi zikretmişlerdir.

Buhârî’nin bunu zikretmesi, Abdurrahman b. Ebî Leylâ’nın bu hadisi Kays ve Sehl’den işitmiş olduğunu bildirmesi açınsındandır. Ebû Nuaym, *Müstehrac*’da bu hadisi mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Zekerıyyâ b. Ebî Zâide’nin Âmir b. Şerâhîl el-Ensârî kanalıyla bildirdiğine göre İbn Ebî Leylâ yani Abdurrahman, Ukbe b. Amr el-Ensârî’nin ve Kays b. Sa’d’ın cenaze için ayağa kalktıklarını bildirmiştir. Saîd b. Mansûr bunu Süfyân b. Uyeyne kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Hâfız İbn Hacer der ki: “Bu rivayetleri bir arada düşünürsek ortaya ihtilaf çıkmaktadır. Zira Abdurrahman b. Ebî Leylâ hadisi kendisine merfû olarak nakletmelerinden dolayı bir defa Kaysı ve Sehl’i zikretmiştir. Bir defa da Kays ve Ebû Mes’ûd’u zikretmiştir. Çünkü Ebû Mes’ûd bunu merfû olarak nakletmemiştir.” Doğrusunu da Allah bilir.

٥١ - باب حَمْلِ الرِّجَالِ الْجَنَازَةَ دُونَ النِّسَاءِ

51- CENAZEYİ KADINLARIN DEĞİL DE, ERKEKLERİN TAŞIMASI

Kadınların çoğunlukla ölüme şahit olmaları halinde zayıf düşüp onu taşıırken ve onu yere koyarken ağıt yakmalarından ve buna benzer başka şeylerde bulunmalarından dolayı cenazeyi kadınların değil de, erkeklerin taşıması.

١٣١٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبِرِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ وَاحْتَمَلَهَا الرِّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ قَدَّمُونِي . وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ قَالَتْ يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا يَسْمَعُ صَوْتَهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ ، وَلَوْ سَمِعَهُ صَوَقَ » طرفاه ١٣١٦ ، ١٣٨٠ - تحفة ٤٢٨٧

1314- “Abdulazîz b. Abdillâh — Leys — Saîd el-Makburî — babası” isnâdıyla Ebû Saîd el-Hudrî’nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Cenaze hazırlanıp erkekler onu omuzları üzerine yüklendikleri zaman, eğer o cenaze salih bir kişi ise: «Beni ulaştırınız» der. Eğer salih bir kişi değil ise: «Eyvah! Bununla nereye gidiyorsunuz?» diye feryat eder. Onun bu feryadını insandan başka her varlık işitir. İnsan onun bu feryadını işitseydi, muhakkak düşer bayılırdı.”¹

Abdulazîz, Abdulazîz b. Abdillâh b. Yahya el-Kureşî el-Âmirî el-Medenî el-A’rec’tir.

Leys, Leys b. Sa’d’dır.

Saîd el-Makburî’nin babası, Keysân’dır.

Ebû Saîd, Sa’d b. Mâlik el-Ensârî’dır.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) buyurduğuna göre cenaze tabuta konulup erkekler onu omuzları üzerine yüklendikleri zaman, eğer o cenaze salih bir kişi ise işlediği salih amellerin sevabına ulaştırılması için kendisini taşıyanlara

¹ Hadis ayrıca 1316, 1380’de geçmektedir.

acele etmelerini söyler. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Ancak buna bir hüküm değil de haber olabileceği açısından bakarsak o zaman kadınların cenazeyi taşıyamaması konusunda nasıl huccet sayılabilir ki!

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Bu cümleden, cenazeyi yükleyip taşımanın erkeklere mahsûs olduğu hükmü alınmıştır.” Ebû Ya’lâ, Enes’ten aktardığı hadisinde şöyle geçmektedir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bir cenazeye çıktık. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) cenazede kadınlar görünce: «*Onu taşıyacak mısınız?*» diye sordu. Kadınlar: «Hayır» cevabını verince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Onu defnedecek misiniz?*» diye sordu. Kadınlar yine: «Hayır» cevabını verince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Sevap kazanarak değil, günah yüklenerek dönün*» buyurdu. Sanırım Buhârî başlıkta buna işaret etmek istemiştir. Ancak şartlarına uygun olmadığı için bunu tahrir etmemiştir.

Bununla da cenaze kadın da olsa, taşıma işinin erkeklere has bir şey olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce de zikredildiği gibi cenazeyi kadınların taşınması halinde bazı yerleri açılabilir. Bu sebeple de cenazeyi kadınların taşınması mekruh sayılmaktadır. Eğer cenazeyi kadınlardan başka taşıyacak kimse yoksa o zaman onu kendileri taşırlar ve defnederler.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cenazenin salih bir kişi olmaması halinde: «Eyvah! Bununla nereye gidiyorsunuz?» diye feryat ettiğini bildirmiştir. Onun bu feryadını insandan başka her varlık işitir. İnsan onun bu feryadını işitseydi, muhakkak düşer ve korkudan ölürdü.

İbn Battâl der ki: “Konuşan cenazenin ruhudur. Zira ruh, bedenden ayrıldıktan sonra beden konuşamaz. Ancak Allah’ın kudreti, ölünün ruhunu bedenine iade etmiş olması bunun dışındadır.”

Hadisi Nesâî tahrir etmiştir.

۵۲ - باب السُّرْعَةِ بِالْجَنَازَةِ

52- CENAZEYİ TAŞIMAKTA ACELE EDİLMESİ

وَقَالَ أَنَسٌ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنْتُمْ مُشِيعُونَ ، فامشوا بَيْنَ يَدَيْهَا ، وَخَلْفَهَا وَعَنْ يَمِينِهَا ، وَعَنْ شِمَالِهَا . وَقَالَ غَيْرُهُ قَرِيبًا مِنْهَا

Enes: “Sizler, ölüyü yerine ulaştırmak için beraberinde gidenlersiniz. Onun için cenazenin önünde, arkasında, sağında solunda yürüyorsunuz” demiştir.

Enes’ten başkası da: “Ona yakın bir yerde yürüyün” demiştir.

Cenazeyi omuzlara aldıktan sonra onu yerine ulaştırmakta acele etmek.

Enes’e cenazede yürüme konusu sorulunca: “Sizler, ölüyü yerine ulaştırmak için beraberinde gidenlersiniz. Bu nedenle cenazenin önünde, arkasında, sağında solunda yürüyorsunuz” demiştir.

Enes’in bu sözünü Abdulvehhâb b. Atâ el-Haffâf, *Kitâbu’l-Cenâiz*’de ve İbn Ebî Şeybe, Humeyd kanalıyla Enes’ten mevsûl olarak rivayet etmişlerdir.

Zeyn b. el-Münîr der ki: “Bu rivayet cenazeye katılan kişilerin cenazenin herhangi bir tarafında yürüyebileceklerini göstermektedir ki bu da başlığa mutabıktır. Cenaze taşınırken hızlı yürünmesinden dolayı kişinin cenazenin belli bir tarafında yürümesine gerek yoktur. Zira herkesin bir tarafta yürümesi halinde izdihamdan dolayı güçlü olanlar zayıf olanlara eziyet verebilir. Bu sebeple belli bir cihette yürüme tayin edilmemiştir.

Enes’ten başkası da, hangi tarafta olursun olsun cenazeye yakın bir yerde gidilmesini söylemiştir. Bu da muhtemelen cenazeyi taşıyan kişinin yardıma ihtiyaç duyabilmesi açısındandır. Enes’ten başkası ifadesiyle sanırım Abdurrahman b. Kurt kastedilmektedir. Bu kişi sahabilerden olmakla birlikte Suffe ehliendir. Saîd b. Mansûr, Ruveyr kanalıyla kendisinden şöyle rivayette bulunmuştur: “Abdurrahman b. Kurt bir cenazede hazır bulundu ve bazı kimselerin cenazenin önünde giderken bazı kimselerin arkasında gittiğini gördü. Bunun üzerine cenazenin yere konulmasını söyledi. Cenaze yere konulduktan sonra cenazenin önünde ve arkasında gidenlere çakıl taşları atarak onları yanında topladı. Sonra bir daha cenazeyi kaldırmalarını söyledi. Sonra da: «Cenazenin önünde ve arkasında, solunda ve sağında yürüyorsunuz» dedi.”

Aynî der ki: Bu rivayet mânâ olarak Enes’in dediğinin aynısıdır. Buhârî, bu konuda Enes’in dediğinin bu görüşe bir delil olduğunu söylemiştir. Sevrî ve başkası da bu görüştedir. İbn Hazm da böyle demiştir. Ancak Muğîre b. Şu’be’nin: “Binek üzerinde olan cenazenin arkasından, yaya olan cenazenin hangi tarafından isterse oradan yürüyebilir” şeklindeki hadisine dayanarak

istediği taraftan gitmeyi sadece yürüyenlere has kılmıştır. Bunu Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce rivayet etmiştir. İbn Hibbân hadisın sahih olduğunu söylemiştir.

Ulemânın çoğunluğuna göre cenazenin önünde yürümek daha faziletlidir. Zira cenazeyi uğurlamakta olan bir kimse, onun şefaathâsi durumundadır. Şefaathâsinin de şefaatta bulunduğu kimsenin önünde olması gerekir.

Saîd b. Mansûr ve başkasının Hz. Ali'den mevkûf olan rivayeti: "Arkasında yürümek daha faziletlidir" şeklindedir. Ancak bu, zayıf bir rivayettir. Kişinin baktığında cenazeyi görecektir şekilde yakında olması uzakta olmasından daha faziletlidir. Bu sebeple kişinin cenazeyi görmesi açısından arkasında yürümesi daha faziletlidir. Cenazeye binek üzerinde katılmak mekruhtur. Zira Tirmizî rivayetinde şöyle geçmiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir cenazede bazı kimselerin binek üzerinde olduğunu görünce: «Allah'ın melekleri yaya iken siz binek üzerinde olmaktan haya etmiyor musunuz?» buyurdu." Ancak kişinin hasta olması halinde binek üzerinde olması veya cenazeden geri dönerken binek üzerinde olması mekruh değildir.

۱۳۱۵ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَفِظْنَاهُ مِنَ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ ، فَإِنْ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تَقْدُمُوتُهَا إِلَيْهِ ، وَإِنْ يَكُ سَوَى ذَلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ » تحفة

۱۳۱۲۴

1315- "Ali b. Abdillâh — Süfyân — Zührî — Saîd b. el-Müseyyeb" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Cenazeyi götürmekte acele ediniz. Eğer cenaze salih bir kişi ise önünde hayır vardır onu (çabucak) hayra erdirmiş olursunuz. Eğer cenaze böyle bir kişi değilse, şer bir kişidir ve onu (bir an önce) omuzlarınızdan atmış olursunuz."

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cenazenin yürümekle koşmak arasında

ortalama bir seyir ile acele götürülmesi gerektiğini bildirmiştir. Zira bundan daha hızlı bir şekilde seyretmek zayıf kişinin kesilmesine ve cenazeyi taşıyan kimselerin meşakkat çekmesine sebep olur. Bu da mekruh bir şeydir. Ölünün kokması veya şişmesi endişesi varsa bundan biraz daha hızlıca götürülebilir. Eğer cenaze salih bir kişi ise önünde hayır vardır ve bu şekilde kendisi için mezarında hazırlanmış olan ikramlara ulaştırılmış olunur.

Eğer cenaze böyle bir kişi değilse, o zaman şer bir kişidir ve rahmetten uzaktır. Bu sebeple de onu taşıyanlar kendisini omuzlarınızdan indirip kurtulmuş olur.

Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce tahrir etmişlerdir.

۵۳ - باب قَوْلِ الْمَيِّتِ وَهُوَ عَلَى الْجِنَازَةِ قَدَّمُونِي 53- ÖLÜNÜN TABUT ÜZERİNDE İKEN: “BENİ YERİME ULAŞTIRIN” DEMESİ

Ölünün salih bir kişi olması halinde tabutun üzerinde iken: “Beni yerime ulaştırın” demesi.

۱۳۱۶ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ « إِذَا وُضِعَتِ الْجِنَازَةُ فَاحْتَمَلَهَا الرَّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ قَدَّمُونِي . وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ قَالَتْ لِأَهْلِهَا يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا يَسْمَعُ صَوْتُهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ ، وَلَوْ سَمِعَ الْإِنْسَانُ لَصَعِقَ » . طر فاه ۱۳۱۴ ، ۱۳۸۰ - تحفة ۲۸۷

1316- “Abdullah b. Yûsuf — Leys — Saîd — babası” isnâdıyla Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyururdu: “Cenaze konulduğu ve erkekler onu omuzları üzerine yüklendikleri zaman, eğer o cenaze iyi bir kişiye: «Beni ulaştırınız» der. Eğer iyi olmayan bir kişiye, cenaze ahalisine hitaben: «Bu cenazenin vay haline! Onu nereye götürüyorlar?» diye feryat eder. Cenazenin bu feryadını insandan

¹ Müslim 944

başka her şey iştir. Eğer insan bunu iştseydi, muhakkak düşer bayılırdı.”¹

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Leys, Leys b. Sa’d’dır.

Saîd, Saîd el-Makburî’dir.

Saîd el-Makburî’nin babası, Keysân’dır.

Ebû Saîd, Sa’d b. Mâlik el-Hudrî’dir.

Nakledildiğine göre cenaze tabuta konulduğu ve erkekler onu omuzları üzerine yüklendikleri zaman, eğer o cenaze iyi bir kişiye kendisini acele bir şekilde işlemiş olduğu salih amellerinin sevabına ulaştırmalarını söyler. Eğer iyi olmayan bir kişiye, helake gittiğinden dolayı cenaze ahalisine hitaben: “Bu cenazenin vay haline!” diyerek ve kendisini nereye götürdüklerini sorarak feryat eder. Zira helake giden her kimse: “Eyvahlar olsun bana! Vay halime!” diye feryat eder.

Cenazenin bu rahatsız edici feryadını bütün hayvanlar iştir. Ancak insanlar işitmez. Eğer insan bunu iştseydi, feryadın şiddetinden dolayı muhakkak düşer bayılır veya ölürdü. Bu durum salih olmayan kimse için geçerli olan bir şeydir. Zira salih kişinin sözleri yumuşak olur. Bu sebeple de salih kişinin sözleri feryat şeklinde değildir.

Hadisi İbn Mende, *el-Ehvâl* kitabında: “Bu feryadı iyi olsun kötü olsun işiten her insan düşer bayılırdı” şeklinde rivayet etmiştir. Söz konusu hadis daha önce de zikredilmişti.

٥٤ - باب مَنْ صَفَّ صَفِّينِ أَوْ ثَلَاثَةً عَلَى الْجِنَازَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ

54- CENAZE NAMAZINDA İMAMIN ARKASINDA İKİ VEYA ÜÇ SIRA OLARAK SAF TUTTURAN KİMSE

Cenaze namazında insanları imamın arkasında iki veya üç sıra olarak saf tutturan kimse.

¹ Hadis ayrıca 1314, 1380’de geçmektedir.

۱۳۱۷ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ عَنْ أَبِي عَوَانَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى عَلَى النَّجَاشِيِّ ، فَكُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي أَوْ الثَّلَاثِ . أَطْرَافُهُ ۱۳۲۰ ، ۱۳۳۴ ، ۳۸۷۷ ، ۳۸۷۸ ، ۳۸۷۹ - تحفة ۲۴۷۱

1317- "Müsedded — Ebû Avâne — Katâde — Atâ" isnâdıyla Câbir b. Abdillâh: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî'nin cenaze namazını kıldırıldı. Ben ikinci veya üçüncü safta idim" demiştir.¹

Müsedded, Ebu'l-Hasan el-Esedî el-Basrî'dir.

Ebû Avâne, Ebû Avâne el-Vaddâh b. Abdillâh el-Yeşkurî'dir. Hicri 196 yılında vefat etmiştir.

Katâde, Katâde b. Diâme'dir.

Atâ, Atâ b. Ebî Rebâh'tır.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî'dir.

Hadiste bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Habeş hükümdarı olan Necâşî'nin cenaze namazını kıldırıldığı zaman Câbir b. Abdillâh ikinci veya üçüncü safta durmuştur. Câbir'in ikinci veya üçüncü safta olması başlığa mutabık olması açısından safların sadece bunlardan ibaret olduğu mânâsında değildir. Müslim, Câbir'den olan rivayetinde: "Kalktık ve bize iki veya üç saf tutturdu" demiştir. Veya üç saf" demesi namazda iki saf mı yoksa üç saf mı olduğu konusunda şüpheye düşmüş olmasından dolayıdır.

Mâlik b. Hubeyre'nin hadisi: "*Bir Müslüman ölür de Müslümanlar üç saf tutarak namazı kılar, mutlaka ona mağfiret olunur*" şeklindedir. Bu hadisi Ebû Dâvud, Tirmizî ve Hâkim rivayet etmişlerdir. Tirmizî hadisin hasen olduğuna hükmetmiştir. Hâkim ise sahih olduğunu söylemiştir. Bu şekilde cenaze namazında üç ve daha fazla saf tutmak müstehaptır.

¹ Hadis ayrıca 1320, 1334, 3877, 3878, 3879'da geçmektedir. Müslim 952

٥٥ - باب الصُّفُوفِ عَلَى الْجَنَازَةِ

55- CENAZE NAMAZI İÇİN SAFLAR TUTMAK

Bu başlıkta, safların sayısının çok olması zikredilmiştir. Bir önceki başlıkta ise safların sayısı zikredilmişti. Zeyn b. el-Münîr der ki: “Burada başlığın bu şekilde zikredilmesi bir önceki başlıkta kesin olarak iki saftan fazla saf tutulmasının zikredilmeyişinden dolayıdır.”

١٣١٨ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ نَعَى النَّبِيُّ ﷺ إِلَى أَصْحَابِهِ النَّجَاشِيِّ ، ثُمَّ تَقَدَّمَ فَصَفُّوا خَلْفَهُ فَكَبَّرَ أَرْبَعًا أَطْرَافَهُ ١٢٤٥ ، ١٣٢٧ ، ١٣٢٨ ، ١٣٣٣ ، ٣٨٨٠ ، ٣٨٨١ - تحفة ١٣٢٦٧

1318- “Müsedded — Yezîd b. Zuray’ — Ma’mer — Zührî — Saîd” isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerine Necâşî’nin ölüm haberini ulaştırdı. Sonra kendisi öne geçti ve ashâbı arkasında saf tuttu. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dört tekbir aldı.”¹

Ma’mer, Ma’mer b. Râşid’dır.

Zührî, İbn Şihâb ez-Zührî’dır.

Saîd, Saîd b. el-Müseyyeb’dır.

Hadiste nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerine Necâşî’nin ölüm haberini ulaştırmış ve sonra kendisi öne geçerek sahabiler arkasında saf tutmuştur. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dört tekbir almıştır. İbn Mâce, Abdula’lâ kanalıyla Ma’mer’den olan rivayetinde: “Ashabıyla birlikte Bakî mezarlığına çıktı” ziyadesinde bulunmuştur.

Hadiste cenazenin zikredilmediği, ancak gaip olan cenaze namazının zikredildiği söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Cenaze ile ölü kastedilmektedir. Ölünün

¹ Hadis ayrıca 1245, 1327, 1328, 1333, 3880, 3881’de geçmektedir. Müslim 951

defnedilmiş veya defnedilmemiş olmasında durum aynıdır. Eğer gaip olan cenaze namazında saf tutmak gerekiyorsa hazır olan cenaze namazında saf tutmak daha da gereklidir.”

۱۳۱۹ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ شَهِدَ النَّبِيَّ ﷺ أَنَّهُ أَتَى عَلَى قَبْرِ مَبُودٍ فَصَفَّهُمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا قُلْتُ مَنْ حَدَّثَكَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا . أَطْرَافَهُ ٨٥٧ ، ١٢٤٧ ، ١٣٢١ ، ١٣٢٢ ، ١٣٢٦ ، ١٣٣٦ ، ١٣٤٠ -
تحفة ١٥٦٠ ب، ٥٧٦٦

1319- “Müslim — Şu’be — Şeybânî” isnâdıyla Şa’bî şöyle demiştir: “Bana Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında hazır bulunmuş olan bir kimse bir defa Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kenarda kalmış bir mezara gelip, ashâbını saflar halinde dizdiğini ve dört tekbir alarak cenaze namazı kıldırıldığını haber verdi.” Kendisine: “Bu hadisi sana kim nakletti?” dediğimde: “İbn Abbâs” karşılığını verdi.¹

Müslim, Müslim b. İbrâhîm el-Ferâhîdî el-Basrî’dir. Hicri 222 yılında vefat etmiştir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’dır.

Şeybânî, Süleymân b. Ebî Süleymân Feyrûz el-Kûfî’dir.

Âmir, Âmir b. Şerâhîl eş-Şa’bî’dir

Nakledildiğine göre sahabilerden Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında hazır bulunmuş olan bir kimse Şa’bî’ye bir defa Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarlığın bir kenarında kalmış bir mezara gelip, ashâbı saflar halinde dizdiğini ve dört tekbir alarak cenaze namazı kıldırıldığını haber vermiştir. Şeybânî, Şa’bî’ye bu hadisi kendisine kimin naklettiğini sorunca, Şa’bî, İbn Abbâs’ın naklettiğini söylemiştir. Sahabilerin birinin isnâdda adının bildirilmemesinin de bir zararı yoktur.

Hadisin başlıkla olan mutabakatı Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbını çokluklarından dolayı saflar halinde dizmesidir. Bunlar da sadece bir

¹ Hadis ayrıca 857, 1247, 1321, 1322, 1326, 1336, 1340’de geçmektedir. Müslim 954

veya iki saftan ibaret değildir.

۱۳۲۰ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ أَنَّ ابْنَ جُرَيْجٍ أَخْبَرَهُمْ قَالَ أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « قَدْ تَوَفَّى الْيَوْمَ رَجُلٌ صَالِحٌ مِنَ الْحَبَشِ فَهَلُمَّ فَصَلُّوا عَلَيْهِ » قَالَ فَصَفَفْنَا فَصَلَّى النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْهِ وَنَحْنُ صُفُوفٌ قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ كُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي أَطْرَافَهُ ۱۳۱۷ ، ۱۳۳۴ ، ۳۸۷۷ ، ۳۸۷۸ ، ۳۸۷۹ - تحفة ۲۴۵۰ ، ۲۷۷۴ ، ۳۰۰۳

1320- “İbrâhîm b. Mûsa — Hişâm b. Yûsuf — İbn Cüreyc — Atâ” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Bugün Habeşli salih bir adam ölmüştür, gelin de ona cenaze namazı kılın» buyurdu. Biz saf tutarak dizildik. Bizler saflar halinde iken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize cenaze namazı kıldırdı.”

Ebu’z-Zübeyr, Câbir’dan naklederek: “Ben ikinci safta idim” demiştir.

İbrâhîm, İbrâhîm b. Mûsa b. Yezîd el-Ferrâ er-Râzî es-Sağîr’dır.

Hişâm, Hişâm b. Yûsuf es-San’ânî’dır.

İbn Cüreyc, Abdülmelik b. Abdulazîz’dır.

Atâ, Atâ b. Ebî Rebâh’tır.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına Habeşistanlı salih/iyi bir adamın öldüğünü bildirerek onlara birlikte cenaze namazını kılmalarını emretmiştir. Câbir’in bildirdiğine göre ashâb saflar tutarak dizilmiş ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine cenaze namazını kıldırmasıdır. Hadisin başlığa mutabık olan yeri de: “Bizler saflar halinde iken” lafzıdır. Müstemlî’nin: “Bizler saflar halinde iken” şeklindeki ziyadesi de başlığı doğrulamaktadır. Bu konuda başkasından gelen rivayetler ise başlığa mutabık değildir.

Ebu’z-Zübeyr Muhammed b. Müslim b. Tedrus’un bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî’nin namazını kıldığı zaman Câbir ikinci safta idi. Nesâî bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir. Bu rivayet gaip olan kişinin cenaze namazının kılınabileceğine delalet etmektedir. Şâfiî, Ahmed ve seleflerden olan ulemânın çoğunluğu yine bu görüştedir. Hatta İbn Hazm:

“Sahabilerden bunu men eden bir rivayet nakledilmiş değildir” demiştir.

Beyhakî'nin *Sünen*'inde okuduğuma göre Şâfiî: “Cenaze namazı dua niteliği taşıyan bir namazdır. Eğer cenaze kefenle sarılmış iken namazı kılınıyorsa o zaman cenaze gaip veya mezarda olması halinde nasıl olur da ona dua edemeyiz ki?” demiştir. Gaip namazı kılınamayacağını söyleyen Hanefiler ve Malikiler Necâşî'nin kıssası konusunda cevap olarak şöyle demiştir: “Necâşî, kendisinde hiç kimsenin namaz kılmadığı bir bölgede idi. Bu sebeple ona bu şekilde namaz kılınmıştır. Veya bu durum Necâşî'nin Müslüman biri olduğunu bildirmek açısından kendisine has bir durumdur. Veya Necâşî hayatta iken Müslüman olan hükümdarların kalplerini İslam'a ısıdırmak gayesine matuftur. Bu namaz başkası için değildir. Veya Necâşî'nin cenazesi Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gösterilmiş ve müminler onu görmemiştir. Bu sebeple onun namazının bu şekilde kılınmasının caiz olması konusunda bir ihtilaf yoktur.” Ancak İbn Dakîk bu görüşe itiraz ederek böylesi bir durumda ihtimal ile hareket etmeyip rivayet naklederek delil getirmek gerektiğini söylemiştir.

İbnu'l-Arabî der ki: “Malikiler: «Bu durum sadece Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem) has bir şeydir» derler. Biz: «Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığı bir şeyi ümmeti de yapar. Bu durum kendisine has bir şey değildir» dediğimizde: «Yeryüzü Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) dürrüldü ve cenaze önünde hazır oldu» dediler. Onlara: «Rabbimiz buna kâdirdir ve Peygamberimiz buna ehildir. Ancak siz sadece görüşünüzü söylemektesiniz. Bu konuda kendi yanınızdan bir şey söylemeyin. Sadece sübût bulmuş olan (rivayeten kesinlik kazanmış) şeyler söyleyin ve zayıf olanları bırakın» dedik.”

Vâhidî, *Esbâbu'n-Nüzûl*'da isnâdsız olarak İbn Abbâs'tan: “Necâşî'nin tabutu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) zâhir oldu ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu görüp öyle namazını kıldı” şeklinde rivayette bulunmuştur. İbn Hibbân, İmrân b. Husayn'dan olan hadisinde: “Ashâb kalkıp Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında saf tuttu. Cenazenin de Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) önünde olduğunu düşünüyorlardı” demiştir. Mühelleb'in: “Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) gaip olarak Necâşî'den başka kimsenin namazını kıldığı sâbit değildir” kavli, Muâviye b. Muâviye el-Müzenî'nin kıssasına muhaliftir. Muâviye b. Muâviye'nin kıssası Saîd b. el-Müseyyeb ve Hasan el-Basrî kanalıyla Enes ve Ebû Umâme'den mürsel olarak nakledilmiştir.

Taberânî, *Fedâilu'l-Kur'ân*'da Muhammed b. ed-Durays, *Fevâid*'de Semuveyh, , İbn Mende, *Delâil*'de Beyhakî bunu “Mahbûb b. Hilâl — Atâ b. Ebî Meymûne” kanalıyla Enes b. Mâlik'ten şöyle nakletmişlerdir: “Cibrîl, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) indi ve: «Ey Muhammed! Muâviye b. Muâviye el-Müzenî öldü. Onun cenaze namazını kılmak ister misin?» dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Evet» buyurunca, Cibrîl kanatlarını çırpı ve yıkılmayan hiçbir çiçek ve hiçbir ağaç kalmadı. Onun tabutu o kadar yükseldi ki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu gördü ve namazını kıldı. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında meleklerden iki saf vardı. Her safta da yetmiş bin melek bulunuyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Ey Cibrîl! O bu makama nasıl ulaştı?» diye sorunca, Cibrîl: «İhlâs Suresi'ni sevip, gelip giderken ayakta, otururken ve her halinde iken okuması sebebiyle» karşılığını verdi.”

Ebû Hâtim, Mahbûb b. Hilâl'in tanınan biri olmadığını söylemiştir. Ancak İbn Hibbân onu güvenilir kişiler arasında zikretmiştir. İbnü'd-Durays'ın hadisinin ilk kısmı: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Şam'da idi...” şeklindedir. İbn Sencer, *Müsned*'inde, İbnü'l-A'râbî ve İbn Abdilber bunu “Yezîd b. Hârûn — Alâ Ebû Muhammed es-Sekafî” kanalıyla Enes b. Mâlik'ten: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Tebuk gazvesinde idik. Bir gün güneş o kadar parlak doğdu ki daha önce böylesini görmemiştik. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu durumdan dolayı şaşırmişti. Bu sırada Cibrîl geldi ve: «Muâviye b. Muâviye el-Müzenî öldü» dedi...” şeklinde rivayet etmişlerdir.

Alâ Ebû Muhammed, İbn Zeyd es-Sekafî'dir ve zayıf birisidir. İbn Mende, Ebû Umâme'den aynısını rivayet etmiştir. Bunu Ebû Ahmed b. Adiy, Hâkim, *Fevâid*'inde, Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*'de ve Hallâl, *Fadâilu Kul huvallahu ehad*'da rivayet etmişlerdir. Saîd b. el-Müseyyeb kanalıyla İbnü'd-Durays, *Fedâilu'l-Kur'ân*'da ve Hasan el-Basrî kanalıyla Beğavî ve İbn Mende rivayet etmişlerdir. Bu rivayet farklı isnâdlarla nakledilmesi açısından güçlü bir rivayettir. Gaip olan kimseye cenaze namazını kılmamanın caiz olduğunu söyleyenler bu rivayeti hucet saymaktadır.

Buhârî'nin hocası Râzî, İbn Cüreyc ve Atâ, Mekkelidir. Buhârî bunu ayrıca *Habeşistan'a Hicret* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², *Cenâiz*

¹ Hadis ayrıca 1317, 1334, 3877, 3878, 3879'da geçmektedir.

² Müslim 952

konusu içinde ve Nesâî, *Salât* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۵۶ - بابُ صُفُوفِ الصَّبِيَّانِ مَعَ الرِّجَالِ عَلَى الْجَنَائِزِ

56- KILINAN CENAZE NAMAZLARINDA ERKEKLERLE BİRLİKTE ÇOCUKLARIN DA SAF TUTMASI

۱۳۲۱ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ عَنْ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِقَبْرِ قَدْ دُفِنَ لَيْلًا فَقَالَ « مَتَى دُفِنَ هَذَا » قَالُوا الْبَارِحَةَ قَالَ « أَفَلَا أَذْنُتُمُونِي » قَالُوا دَفَنَاهُ فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ فَكَرِهْنَا أَنْ نُوقِظَكَ فَقَامَ فَصَفَّفْنَا خَلْفَهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَأَنَا فِيهِمْ فَصَلَّى عَلَيْهِ أَطْرَافَهُ ۸۵۷ ، ۱۲۴۷ ، ۱۳۱۹ ، ۱۳۲۲ ، ۱۳۲۶ ، ۱۳۳۶ ، ۱۳۴۰ - تحفة ۵۷۶۶

1321- “Mûsa b. İsmâîl — Abdolvâhid — Şeybânî — Âmir” isnâdıyla İbn Abbâs anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geceleyin içine cenaze defnedilmiş olan bir mezar gördü ve: “Bu ne zaman defnedildi?” diye sordu. Kendisine: “Dün gece” denilince: “Bana neden haber vermediniz?” buyurdu. Oradakiler: “Biz onu gecenin karanlığında defnettik, sizi de o vakitte uyandırmak istemedik” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz için durdu ve biz de arkasında saf tuttuk. Ben de bu safların içinde idim ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun namazını kıldı.¹

Musa, Mûsa b. İsmâîl el-Minkarî et-Tebûzekî’dir.

Abdolvâhid, Abdolvâhid b. Ziyâd el-Abdî el-Basrî’dir.

Şeybânî, Süleymân’dir.

Âmir, Âmir eş-Şa’bî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geceleyin içine ashâbından birinin defnedildiği bir mezar görünce onun ne zaman defnedildiğini sordu. Gece vakti defnedildiği söylenince de neden kendisine haber verilmediğini sordu. Oradakiler onu gecenin karanlığında defnettiklerini, kendisini de o vakitte

¹ Hadis ayrıca 857, 1247, 1319, 1322, 1326, 1336, 1340’de geçmektedir. Müslim 954

uyandırmak istemediklerini söyleyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz için durdu ve ashâb da arkasında saf tuttu. İbn Abbâs da bu safların içinde idi ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun mezarı üzerine namazını kıldı.

İbn Abbâs, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında daha buluş çağına girmemişti. Zira Vedâ haccında bulunduğu zaman buluş çağına yaklaştı. Bu rivayet cenazeyi gece defnetmenin caiz olduğuna işaret etmektedir. Tirmizî, İbn Abbâs'tan: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), geceleyin bir kabre girdi. Kendisine bir kandil yakılmıştı. Uzanmış vaziyetteki cenazeyi kible cihetinden aldı ve: «*Muhakkak ki sen çok dua eden, çok Kur'ân okuyan yufka yürekli bir kimseydin. Allah sana rahmetini bol kulsun!*» diye dua etti. Sonra dört tekbir getirerek namazını kıldı" şeklinde rivayette bulunmuştur.

İlim ehlinin çoğu cenazeyi gece defnetmeye ruhsat vermiştir. Dört halife zamanında da gece cenaze defnedilmiştir. Ahmed: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Çarşamba gecesi defnedilmiştir" şeklinde rivayette bulunmuştur. Cenazeyi gece defnetmenin nehyedilmesi hakkında nakledilen rivayetler bu yasaklamanın önceden olduğuna, ancak daha sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu yönde ruhsat verdiğine hamledilmiştir.

57 - باب سُنَّةِ الصَّلَاةِ عَلَى الْجَنَائِزِ

57- CENAZE NAMAZINDA SÜNNET OLAN UYGULAMA

وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَنْ صَلَّى عَلَى الْجَنَازَةِ ». وَقَالَ « صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ » وَقَالَ « صَلُّوا عَلَى النَّجَاشِيِّ » سَمَاءًا صَلَاةً ، لَيْسَ فِيهَا رُكُوعٌ وَلَا سُجُودٌ ، وَلَا يَتَكَلَّمُ فِيهَا ، وَفِيهَا تَكْبِيرٌ وَتَسْلِيمٌ . وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يُصَلِّي إِلَّا طَاهِرًا . وَلَا يُصَلِّي عِنْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبِهَا ، وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ ، وَقَالَ الْحَسَنُ أَذْرَكْتُ النَّاسَ وَأَحَقَّهُمْ عَلَى جَنَائِزِهِمْ مَنْ رَضَوْهُمْ لِفَرَاثِهِمْ . وَإِذَا أَحْدَثَ يَوْمَ الْعِيدِ أَوْ عِنْدَ الْجَنَازَةِ يَطْلُبُ الْمَاءَ وَلَا يَتِيمَمُ ، وَإِذَا انْتَهَى إِلَى الْجَنَازَةِ وَهُمْ يُصَلُّونَ يَدْخُلُ مَعَهُمْ بِتَكْبِيرَةٍ . وَقَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ يُكَبِّرُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالسَّفَرِ وَالْحَضَرِ أَرْبَعًا . وَقَالَ أَنَسٌ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - التَّكْبِيرَةُ الْوَاحِدَةُ اسْتِفْتَا حُجَّاتُ الصَّلَاةِ . وَقَالَ ﴿ وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا ﴾ وَفِيهِ صُغُوفٌ وَإِمَامٌ .

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Cenaze namazını kılan kimse*” buyurmuştur. Yine: “*Arkadaşınızın namazını kılın*” buyurmuştur. Yine: “*Necâşi’nin namazını kılın*” buyurmuştur. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) içinde rükû ve secde bulunmayan, içinde kelam edilmeyen, fakat içinde tekbir alma ve selam verme bulunan bu duruşa namaz ismini vermiştir.

İbn Ömer, cenaze namazını ancak temiz olarak kılardı. Hz. Ömer cenaze namazını güneşin doğuşu ve batışı sırasında kılmaz ve tekbir alışta iki elini yukarı kaldırırdı.

Hasan: “Zamanlarına yettiğim insanlar, cenaze namazında imamlık için en layık gördükleri kimseler, farz namazlarında imamlığına razı oldukları kimselerdi” demiştir.

Bayram günü namazında abdesti bozulan veya cenaze namazı kılınacağı sırada abdesti olmayan kimse, su arar ve teyemmüm etmez.

Hasan: “Kişi, cemaat cenaze namazını kılarken ulaşırsa, cemaatle beraber bir tekbir alarak namaza girer” demiştir.

İbnu’l-Müseyyeb: “Erkek kişi, cenaze namazında gece olsun gündüz olsun, seferi olsun hazırda olsun dört tekbir alır” demiştir.

Enes: “Birinci tekbir iftitah tekbiridir” demiştir.

Yüce Allah: “**Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma**”¹ buyurmuştur.

Bu namazda da diğer namazlar gibi saf tutulmakta ve imam bulunmaktadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Cenaze namazını kılan kimse*” buyurmuştur. Bu da bir sonraki bâbda mevsûl olarak zikredilecektir. Müslim bunu Ebû Hureyre’den bu lafızla: “*Cenaze namazını kılan kimseye bir kırat sevap vardır*” şeklinde rivayet etmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), borcu olup da ölen ve malı borcunu ödemeye yetmeyen bir kişi için: “*Arkadaşınızın namazını kılın*” buyurmuştur. Bu da Seleme b. el-Ekva’ kanalıyla zikredilecektir inşallah. Yine Allah Resûlü

¹ Tevbe Sur. 84

(sallallahu aleyhi vesellem): *“Necâsî’nin namazını kılın”* buyurmuştur. Bu da daha önce mevsûl olarak zikredilmişti.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) içinde rükû ve secde bulunmayan, içinde kelim edilmeyen, fakat içinde niyet ile birlikte tekbir alma bulunan ve tekbirlerden sonra sağa ve sola selam verme bulunan bu duruşa namaz ismini vermiştir. Diğer namazlardan farkı rükûsuz, secdesiz ve sırf dua ile meşru kılınmış olmasıdır. Böyle olması da cahil kişinin bu namazın cenazeye yapılan bir ibadet olduğunu düşünmemesi ve bu sebeple delaletle düşmemesi açısından dır.

Malikiler şöyle demiştir: “Diğer namazlara tekbir ile başlanıp, selam vererek çıkıldığı gibi bu namazda da selam vererek namazdan çıkılır. İmam kendisinin ve diğerlerinin işiteceği şekilde, cemaat ise içlerinden selam verir.”

İbn Ömer b. el-Hattâb, kişinin cenaze namazını ancak temiz olarak yani abdestli bir şekilde kılabileceğini söylerdi. Müslim’in rivayeti: *“Allah abdestiz hiçbir namazı kabul buyurmaz”* şeklindedir. Sanırım Buhârî bunu Şa’bî’nin dediğine karşı cevap niteliğinde zikretmiştir. Zira Şa’bî cenaze namazında rükû ve secde olmadığı ve sadece duadan ibaret olduğu için abdestli olmanın gerekmediğini söylemiştir.

Ancak selef ve haleften âlimler bunun hilafında icma etmiştir. Ebû Hanife: “Kişi cenazenin velisi değilse ve abdest alması halinde namazı kaçırma endişesi olursa su bulsa bile teyemmüm edebilir” demiştir.

İbn Ömer cenaze namazını güneşin doğuşu ve batışı sırasında kılmazdı. Saîd b. Mansûr bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir. Mâlik, Kûfeliler, Evzâî, Ahmed ve İshâk yine bu görüştedir. Şâfiîler ise cenaze namazını bu vakitlerde kılmanın mekruh olmadığı görüşündedir.

İbn Ömer cenaze namazında dört tekbirde de ellerini omuzları hizasına kadar kaldırır ve bunu müstehap olarak görürdü. Buhârî bunu, Elleri Kaldırma konusu içinde mevsûl olarak rivayet etmiştir. Taberânî, *M. el-Evsat*’ta bunu başka bir kanalla ve zayıf bir isnâdla rivayet etmiştir. Hanefiler ve Mâlikiler, Tirmizî’nin Ebû Hureyre’den merfû olarak: *“Kişi cenaze namazını kılacağı zaman ellerini sadece ilk tekbirde kaldırır”* şeklinde naklettiği hadise dayanarak ellerin sadece ilk tekbirde kaldırılacağını söylemiştir. Dârakutnî rivayetinde: *“Ve diğer tekbirlerde ellerini kaldırmaz”* eklemesinde bulunmuştur. Nakledildiğine göre Mâlik her tekbirde ellerini kaldırmaktan

hoşlanırdı. Yine nakledildiğine göre İbnu'l-Kâsım ilk tekbirden sonraki tekbirlerde ellerini kaldırmazdı. Eşheb ise: “Kişi ilk tekbirden sonraki tekbirlerde isterse ellerini kaldırır ve isterse kaldırmaz” demiştir.

Hasan el-Basrî sahabilerden ve tâbîilerden zamanlarına yetiştigi insanların, cenaze namazında imamlik için en layık gördükleri kimselerin, farz namazlarında imamlığına razı oldukları kimseler olduğunu söylemiştir. Bu da cenaze namazının şartları açısından diğer namazlar gibi olduğuna işaret etmektedir. Cenaze namazını kıldırmakta öncelik, onlara diğer farz namazlarını kıldıran kimseye aittir.

Abdurrezzâk'ın Hasan'dan naklettiğine göre cenaze namazını kıldırmakta öncelik önce ölünün babasına sonra da oğula aittir. Ancak bu konuda ihtilaf edilmiştir. Şâfiîlere göre cenaze namazını kıldırmakta öncelik ölünün babasına, dedesine ve ne kadar geriye doğru gitse de, baba tarafına aittir. Sonra oğluna, oğlunun oğluna ve ne kadar ileriye doğru gitse de oğul tarafına verilir. Cenaze namazının duadan ibaret olması açısından bu şekildeki sıralama konusunda da ihtilaf edilmiş ve önceliğin ölüye karşı en şefkatli olan kişiye ait olduğu söylenmiştir. Zira bu kişinin duası icabet görmeye en yakın olan duadır.

Sonra öncelik ölünün asabesi olan yakınlarının mirastaki öncelik sırasına göre gelir. Anne baba bir olan kardeş, anne bir olan kardeşten daha önceliklidir. Sonra baba bir olan, sonra anne baba bir olan yeğen, sonra da baba bir olan yeğendir. Sonra ecnebi olan balığ biri ölünün akrabasından olan kadından daha önceliklidir. Biri anne bir kardeş olmak üzere birkaç amca çocuğu olursa öncelik anne bir kardeşe aittir. Anne baba bir olan kardeşin baba bir olan kardeşe olan önceliği gibi erkeklerden namazı kıldırarak hiç kimse bulunmazsa ölünün namazını kadın kılabilir.

Asabe olan yakınardan sonra öncelik azat edilene değil, azat edene aittir. Sonra sultana, sonra yakınlık derecesine göre akrabalarına aittir. Yani ilk olarak öncelik annenin babasına sonra anne bir kardeşe sonra dayıya, sonra anne bir amcaya aittir. Buradaki sıralama miras sıralamasının hilafıdır.

Ölenin kocasının öncelik hakkı yoktur. Aynı şekilde kadının da kocasının namazını kıldırma öncelik hakkı yoktur. Ancak ölü kadının velisi yoksa namaz kıldırma kocası tercih edilir. İki oğul veya iki kardeş gibi eşit durumda olan iki kişinin bulunması halinde öncelik hakkı fasık olmaması

şartıyla İslam'a ilk giren kişiye aittir. Köle kişi daha yakın, daha bilgili ve daha yaşlı olsa bile adil olan hür kişi daha önceliklidir. Yakın olan köle hür olan ecnebiden daha önceliklidir. Baliğ olan köle hür olan çocuktan daha önceliklidir. Baliğ olan köle, mükellef olması sebebiyle namazını tam olarak kılmaya daha fazla özen gösterir. Çocuğun arkasında kılmanın hilafına köle kişinin arkasında namaz kılmanın caiz olduğu konusunda icma edilmiştir. Eğer yakınlık ve konum açısından her şeyde eşit olan iki kişi varsa aralarında kura çekilir. Eğer ikisinden biri diğerinin imamlık etmesine razı olursa kura çekilmesine gerek yoktur.

Ölünün velisi, idareciden yani cami imamı gibi kimselerden daha önceliklidir. Zira bu durum defnetme ve kefenleme işinde olduğu gibi ölünün bir hakkıdır ve daha önce de zikredildiği gibi cenaze namazı ölüye dua etmekten ibarettir. Ölünün yakını da ölüye karşı daha şefkatlidir. Bu sebeple bu kimseler vasiyet edilenlerden daha önceliklidir.

Nakledildiğine göre Ebû Bekir namazını Ömer'in kıldırmasını vasiyet etmiştir. Ömer de namazını Suheyb'in kıldırmasını vasiyet etmiş ve Ömer'in namazını Suheyb kıldırıştır. Hz. Âişe ise namazını Ebû Hureyre'nin kıldırmasını vasiyet etmiştir ve namazını Ebû Hureyre kıldırıştır. Muhtemelen bu kimselerin yakınları bu yönde rıza göstermiş ve bu vasiyetler yerine getirilmiştir.

Malikiler önceliğin ölünün vasiyet etmiş olduğu kişiye verilmesini uygun görmüştür. , ölünün hakkındandır. Zira ölü kendisine şefaathane olacak kişiyi en iyi bilir. Ancak ölen kişinin velisi ile arasında bir adavet olması halinde vasiyette bulunması caiz değildir ve bu vasiyeti yerine getirilmez. Eğer ölen kişi bir vasiyette bulunmamışsa öncelik ölünün yakınlarının değil halifenindir. Ancak halifenin vekilinin öncelik hakkı yoktur. Bu vekil ancak hüküm ve hutbede büyük imamın vekili ise, öncelik hakkına sahip olur. İbnu'l-Kâsım da böyle demiştir.

Bayram günü namazında abdesti bozulan veya cenaze namazı kılınacağı sırada abdesti olmayan kimse su arar ve teyemmüm etmez. Muhtemelen de burası başlığa atfedilmiştir veya Hasan'ın sözlerinin devamıdır. İbn Ebî Şeybe'nin kendisinden rivayet ettiğine göre Hasan'a abdestsiz bir şekilde cenazede bulunan ve abdest alması halinde cenaze namazını kaçırma endişesi olan kişinin durumu sorulunca: "Teyemmüm etmez, namazını da

ancak abdestli olarak kılabilir” demiştir.

Yine Hasan kişinin, cemaat cenaze namazını kılarken ulaşması halinde, cemaatle beraber bir tekbir alarak namaza gireceğini ve imamın selam vermesinden sonra kaçırdığı kısmı kılacağını bildirmiştir. Geç kalan kişi namazını bitirinceye kadar da cenaze kaldırılmaz. Ancak kaldırılmasında da bir sakınca yoktur. Özürsüz bir şekilde imam ile birlikte tekbir getirmeyip bekleyen ve sonra tekbir getirip namaza başlayan kimsenin namazı caiz olmaz. Burada da tekbirlerde imama uyulması gerektiği görülmektedir.

Kişinin bir tekbir geride kalması ile namazı bozulmaz. Ancak özürsüz olarak iki tekbir geride kalması ile namazı bozulur. Kişinin yavaş okuması veya imamın tekbir getirdiğini işitmemesi özürden sayılır.

İbnu'l-Müseyyeb der ki: “Erkek kişi, cenaze namazında gecede gündüzde, seferde hazırda müsavi olarak dört tekbir alır” demiştir. İbn Ebî Şeybe bunu sağlam bir isnâd ile Ukbe b. Âmir'den mevkûf olarak rivayet etmiştir.

Enes b. Mâlik birinci tekbirin iftitah tekbiri olduğunu söylemiştir. Saîd b. Mansûr bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir. Yüce Allah: “**Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma**”¹ buyurmuştur ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) içinde rükû ve secde bulunmayan, içinde kelimeler edilmeyen, fakat içinde tekbir alma ve selam verme bulunan bu duruşa namaz ismini vermiştir.

Bu namazda da diğer namazlar gibi saf tutulmakta ve imam bulunmaktadır. Zikredilen bu şeyler ölü üzerine yapılan bu iş: “Namaz” denilmesinin sahihliğine şahadet etmektedir.

۱۳۲۲ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ مَرَّ مَعَ نَبِيِّكُمْ ﷺ عَلَى قَبْرِ مَنْبُودٍ فَأَمَّا نَا فَصَفَفْنَا خَلْفَهُ . فَقُلْنَا يَا أَبَا عَمْرٍو مَنْ حَدَّثَكَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا . أَطْرَافُهُ ۸۵۷ ، ۱۲۴۷ ، ۱۳۱۹ ، ۱۳۲۱ ، ۱۳۲۶ ، ۱۳۳۶ ، ۱۳۴۰ - تحفة ۱۵۶۰۱ ، ۵۷۶۶

1322- “Süleymân b. Harb — Şu’be — Şeybânî” isnâdıyla Şa’bî der ki: “Bana, Peygamber’iniz (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bir kenarda kalmış bir

mezara gelen kişi haber verdi. Bu kişi: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bize imam oldu, biz de arkasında saf tuttuk” dedi. “Kendisine: “Ey Ebû Amr! Bu hadisi sana kim nakletti?” dediğimizde: “İbn Abbâs” karşılığını verdi.¹

Süleymân, Mekke kadısı Süleymân b. Harb el-Vâşihî el-Basrî'dir.

Şu'be, Şube b. el-Haccâc'tır.

Şeybânî, Süleymân el-Kûfî'dir.

Şa'bî, Âmir b. Şerâhil'dir.

Nakledildiğine göre sahabilerden Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanında hazır bulunmuş olan bir kimse Şa'bî'ye bir defa Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarlığın bir kenarında kalmış Lukayt'ın mezarına gelip cenaze namazını kılmak üzere imam olduğunu ve kendilerinin arkasında saf tuttuğunu haber vermiştir. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Zira namazda imamın olması ve safların düzeltilmesi cenaze namazının sünnetindendir.

Şeybânî ve oradakiler Şa'bî'ye bu hadisi kendisine kimin naklettiğini sorunca, Şa'bî, İbn Abbâs'ın naklettiğini söylemiştir.

Bu rivayet, cenaze namazının duadan ve istiğfardan ibaret olması açısından abdestsiz bir şekilde kılınabileceğini söyleyenlere bir cevap niteliğindedir. Zira istenilen sadece dua olsaydı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onları Bakî' mezarlığına çıkarmaz ve duayı Mescid'de yapardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dua etmesi durumunda: “Amin” demelerini de emretmiştir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) cemaati farz namazda olduğu gibi saf halinde dizmesi ve kendisinin imam olarak namaza durması, iftitah tekbiri getirmesi ve selam vererek namazdan çıkması bu namazın sadece dille değil bedenle de olduğuna delalet etmektedir. *Fethu'l-Bârî*'de geçtiği gibi İbn Reşîd bunu İbnu'l-Murâbit'tan naklen zikretmiştir.

¹ Hadis ayrıca 857, 1247, 1319, 1321, 1326, 1336, 1340'de geçmektedir. Müslim 954

٥٨ - باب فَضْلِ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ

58- CENAZELERİN ARDINDAN GİTMENİN FAZİLETİ

وَقَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - إِذَا صَلَّيْتَ فَقَدْ قَضَيْتَ الَّذِي عَلَيْكَ . وَقَالَ حُمَيْدُ بْنُ هِلَالٍ مَا عَلِمْنَا عَلَى الْجَنَازَةِ إِذْنَا ، وَلَكِنْ مَنْ صَلَّى ثُمَّ رَجَعَ فَلَهُ قِيرَاطٌ .

Zeyd b. Sâbit: “Namazını kıldığı zaman borcunu ödemiş olursun” demiştir. Humeyd b. Hilâl: “Biz cenazeden geri dönmek için izin almak konusunda bir şey bilmiyoruz. Ancak cenaze namazını kıldıktan sonra geri dönen için bir kırat sevap vardır” demiştir.

Cenazelerin ardından gitmek, cenaze namazını kılmaya ve onu defnetmeye vesile olan bir şeydir. Eğer vesile olan şey ortadan kaldırılırsa istenilen şey hâsıl olmaz. Hicri 45 yılında vefat etmiş olan vahiy kâtibi Zeyd b. Sâbit, kişinin cenaze namazını kılması halinde ölünün hakkını ödemiş olacağını söylemiştir. Saîd b. Mansûr ve İbn Ebî Şeybe bunu mevsûl olarak rivayet etmişlerdir. Namazdan sonra defnedilmesine kadar gidilirse, bunun için de ziyade bir ecir vardır. Genel olarak namazın kılınması için de cenazenin ardından gidilmesi gerekmektedir.

Tâbiûndan Humeyd b. Hilâl el-Basrî geri dönmek için cenaze sahiplerinden izin almak konusunda bir şey bilmediklerini, ancak cenaze namazını kıldıktan sonra geri dönen için bir kırat sevap olduğunu söylemiştir. Ancak izin alınmasına gerek yoktur. Şâfiîler ve ulemânın çoğunluğu bu görüştedir. Bir grup da: “Kişi ancak izin alarak ayrılabilir” demiştir. Ömer, İbn Ömer, Ebû Hureyre, İbn Mes’ûd, Misver b. Mahreme ve en-Nehaî’den bu konuda rivayetler nakledilmiştir.

١٣٢٣ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَارِثٍ قَالَ سَمِعْتُ نَافِعًا يَقُولُ حَدَّثَ ابْنُ عُمَرَ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - يَقُولُ مَنْ تَبَعَ جَنَازَةً فَلَهُ قِيرَاطٌ فَقَالَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَلَيْنَا . طرفاه ٤٧ ، ١٣٢٥ - تحفة ١٤٦٣٩

1323- Ebu’n-Nu’mân kanalıyla Cerîr b. Hâzım’ın bildirdiğine göre Nâfi’ şöyle demiştir: İbn Ömer’e Ebû Hureyre’nin: “Cenaze ardından giden kimse için bir kırat ecir vardır” dediği söylenince, İbn Ömer: “Ebû

Hureyre bize çoğalttı” dedi.¹

Ebu’n-Nu’mân, Muhammed b. Fadl es-Sedûsî’dir.

Nâfi’, İbn Ömer’in azatlısıdır.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb’dır.

İbn Ömer’e Ebû Hureyre’nin cenaze ardından giden kimse için bir kırat sevap olduğunu söylediği bildirilince, İbn Ömer, Ebû Hureyre’nin rivayet etmeyi çoğalttığını söylemiştir. Burada İbn Ömer Ebû Hureyre’ye bir ithamda bulunmamaktadır. Ancak işitilmeyen bir şey rivayet etmesi üzerine onun çok hadis rivayet etmesinden dolayı bu konuda rivayeti karıştırmış olabileceğini bildirmek istemiştir. Veya Ebû Hureyre’nin hadisi merfû olarak rivayet etmemesinden dolayı bunu kendi görüşü olarak söylediğini düşünmüş ve böyle demiştir. Sonra da İbn Ömer bu konuyu sorması için birini Hz. Âişe’ye göndermiştir.

Müslim’in rivayetinde İbn Ömer’e Ebû Hureyre’nin böyle dediğini söyleyen kişi zikredilmiştir. Bu da: “Dâvud b. Âmir b. Sa’d — babası” kanalıyla: “Kendisi Abdullah b. Ömer’in yanında oturmakta idi. O sırada Maksure (mahfil) sahibi Habbâb gelip: «Ey Abdullah b. Ömer! Ebû Hureyre’nin ne dediğini işittin mi?» dedi...” şeklinde mevkûf olarak rivayet edilmiştir. Ancak bu rivayette Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) zikredilmiş ve başlık altındaki rivayette zikredilmemiştir. Bütün kanallarla nakledilen rivayetlerde Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) zikredilmiştir.

Ebû Avâne bunu *Sahîh*’inde şöyle rivayet etmiştir: “İbn Ömer’e Ebû Hureyre’nin: «Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem): *“Her kim cenaze ardından gider ve namazını kılarsa ona bir kırat ecir vardır”* buyurduğunu işittim» dediği söylendi.” Buradaki ecir, ölü ile alakalı olan bir şeydir. Yani ölüyü hazırlama, yıkama, defnetme, ailesine taziyede bulunma, ailesine yemek götürme gibi bütün şeyler ile alakalı olan bir şeydir. Zira bunlar namaz, hac ve diğer ibadetlerde olduğu gibi iman ve amellerin sevabı gibidir. Burada bir kırat ecrin sadece namazdan alındığı kastedilmemektedir. Hal böyle olunca da kişinin bir kırat ecir alması için namazdan başka olan amelleri de yerine getirmesi gerekmektedir. Ebu’l-Vefâ b. Ukayl böyle demiştir.

¹ Hadis ayrıca 47, 1325’de geçmektedir. Müslim 945

Ebû Hureyre'nin: "Her kim cenaze daha çıkarılmadan ardından çıkmak için giderse ona bir kırat ecir vardır. Eğer ardından girse yine ona bir kırat ecir vardır. Eğer namazını kılarsa yine ona bir kırat ecir vardır. Defnedilene kadar beklerse yine ona bir kırat ecir vardır" şeklindeki hadisi de bunu kuvvetlendirmektedir. Bezzâr bunu zayıf bir isnâdla rivayet etmiştir. İbn Hacer, *el-Feth*'te: "Bu da cenaze için yapılan her amelin bir kırat sevabı olduğuna delalet etmektedir" demiştir. Buradaki kırâtların miktarı değişik olsa da her amelin sevap oranı amelin meşakkatine ve kolaylığına göredir. Bu konu bir sonraki bâbda zikredilecektir inşallah.

۱۳۲۴ - فَصَدَّقْتُ - يَعْنِي عَائِشَةَ - أَبَا هُرَيْرَةَ وَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُهُ .

فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - لَقَدْ فَرَطْنَا فِي قَرَارِيطَ كَثِيرَةٍ . قَرَطْتُ: ضَيَعْتُ مِنْ أَمْرِ

اللَّهِ . تحفة ۱۷۶۷۲

1324- Hz. Âişe, Ebû Hureyre'yi tasdik edip: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle dediğini işittim" demiştir. Bunun üzerine de İbn Ömer: "Biz birçok kırâtları almak hususunda eksik kaldık" demiştir. "Farrattu" ifadesi: "Allah'ın emrini zayi ettim" demektir.

Hz. Âişe, Ebû Hureyre'yi tasdik edip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle buyurduğunu işittiğini söylemiştir. Bunun üzerine de İbn Ömer define bulunmamak ile birçok kırâtları almak hususunda kusur ettiğini bildirmiştir. Zira Müslim'in hadisinde İbn Ömer'in cenaze namazını kıldıktan sonra gittiği ve defin işinde bulunmadığı zikredilmiştir. Ebû Hureyre'nin bu hadisi kendisine ulaşınca da böyle demiştir. Buhârî metindeki "Farrattu" ifadesinin Allah'ın emrini zayi etmek mânâsında olduğunu söylemiştir.

Buhârî bunu ayrıca tahrir etmiştir. Hadisi Müslim, Nesâî, İbn Mâce ve Ebû Dâvud tahrir etmişlerdir.

۵۹ - بَاب مَنِ انْتَظَرَ حَتَّى تُدْفَنَ

59- CENAZE DEFNEDİLENE KADAR BEKLEYEN KİMSE

Bezzâr'ın "Ma'mer — İbn Aclân — babası" kanalıyla Ebû Hureyre'den olan rivayetinde ve başka kanallarla nakledilen rivayetlerde: "Defnedilene kadar beklerse ona bir kırat vardır" şeklinde nakledilmesinden dolayı

başlıkta: “Hazır bulunan” ifadesi yerine “Bekleyen” ifadesi zikredilmiştir.

۱۳۲۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ قَالَ قَرَأْتُ عَلَى ابْنِ أَبِي ذُئْبٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي

سَعِيدِ الْمُقْرِئِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ

طرفاه ۴۷، ۱۳۲۳ تحفة ۱۴۳۲۶

1325- Abdullah b. Mesleme der ki: Ben İbn Ebî Zi'b'e Saîd b. Ebî Saîd el-Makburî kanalıyla babasından şöyle naklettim: “Kendisi Ebû Hureyre’ye sormuş ve Ebû Hureyre: «Ben, Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) işittim» demiştir.”¹

Hadiste nakledildiğine göre Abdullah b. Mesleme el-Ka’nebî, İbn Ebî Zi'b Muhammed b. Abdurrahman’a Saîd b. Ebî Saîd el-Makburî kanalıyla babası Ebû Saîd Keysân’dan naklederek onun Ebû Hureyre’ye sorduğunu ve Ebû Hureyre’nin bunu Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğini bildirdiğini söylemiştir.

Bu rivayet Hallâl ve başkası tarafından: “Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî — Hişâm b. Yûsuf es-San’ânî — Ma’mer b. Râşid — İbn Şihâb ez-Zührî — Saîd b. el-Müseyyeb” kanalıyla Ebû Hureyre’den: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu” şeklinde zikredilmiştir.

۱۳۲۵ م - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ شَيْبٍ سَعِيدِ بْنِ حَدَّثَنِي أَبِي حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ ابْنُ

شِهَابٍ وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجُ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

ﷺ « مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ ، وَمَنْ شَهِدَ حَتَّى تُدْفَنَ كَانَ لَهُ

قِيرَاطَانِ » . قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانِ قَالَ « مِثْلُ الْجُبْلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ » . تحفة ۱۳۹۵۸

1325- “Ahmed b. Şebîb b. Saîd — babası — Yûnus — İbn Şihâb — Abdurrahman el-A’rec” isnâdıyla Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Cenaze namazı kılınıncaya kadar cenazede hazır bulunan kimseye bir kırat sevap vardır. Cenaze gömülünceye kadar hazır bulunan kimseye de iki kırat sevap vardır” buyurdu. Kendisine: “İki kırat nedir?”

¹ Hadis ayrıca 47, 1323’de geçmektedir. Müslim 945

denilince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *“İki büyük dağ gibidir”* buyurdu.

Ahmed, Ahmed b. Şebîb b. Saîd el-Basrî el-Habtî’dir.

Ahmed’in babası, Şebîb b. Saîd’dir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî’dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Hadiste nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze namazı kılınıncaya kadar cenazede hazır bulunan kimseye bir kırat sevap olduğunu bildirmiştir. Müslim’in Habbâb’dan olan rivayeti: *“Kim cenaze ile beraber cenaze evinden çıkıp cenaze namazı kılınıncaya kadar...”* şeklindedir. Ahmed’in Ebû Saîd’dan olan rivayeti de bu yöndedir. Yani bu bir kırat sevap namaz kılmak ile kazanılmaktadır. Acaba iki kırat sevap sadece cenazeyi kabre indirmekle hâsıl olur mu? Yoksa defin işi bitip de sıra kabrin üzerine toprak atmaya geldiğinde mi hâsıl olur? Yoksa kabristanda yapacak işler tamamıyla bittikten sonra mı verilecektir?

Ezraî bu sevabın, bu işlerin tamamıyla bittikten sonra verileceği görüşündedir. Ahmed’in ve başkasının: *“Kim cenaze ile beraber cenaze evinden çıkıp giderse...”* şeklindeki rivayeti de buna işaret etmektedir. Ancak bir kıratlık sevap, cenazenin hazırlanmasından namazı kılınıncaya kadar olan amel ile hasıl olmaktadır. Daha önce zikredilmiş olan Bezzâr’ın rivayetinde bir kırat sevabın sadece namazı kılmak ile verileceği bildirilmişti. Fakat sadece namazı kılan kişinin kıratı namazdan sonra cenazenin ardından giden kimsenin kıratı gibi değildir.

Müslim’in Ebû Hureyre’den: *“Küçüğü Uhud dağı kadardır”* şeklinde naklettiği rivayet bunu teyid etmektedir. Yine Müslim: *“Her kim cenaze namazını kılsa namazdan sonra yol boyunca ona eşlik etnese de ona bir kırat ecir vardır”* şeklinde rivayette bulunmuştur. Buradan da anlaşılmaktadır ki bir kırat sevap, sadece namazı kılmakla kazanılmaktadır. Bezzâr’ın hadisi ise zayıf bir rivayettir.

Cenaze defnedilinceye kadar hazır bulunan kimseye de iki kırat sevap olduğu bildirilmiştir. Müslim’in: *“Lahde konuluncaya kadar...”* şeklindeki rivayeti de buna hamledilmiştir. “Peki, namazda verilen bir kırat bu iki kıratın içinde midir? Yoksa dışında mıdır? Eğer dışında ise kazanılan sevap üç kırat olmaktadır. Daha önce *İman* kitabında, namazda verilen bir kıratın bu iki

kıratın içinde olduğu açıklanmıştır. Bu şekilde de bâb rivayeti ile aynı mânâyı taşımış olmaktadır. Ancak Taberânî'nin merfû olan rivayeti: *"Her kim cenazeye katılır ve defin işi bitinceye kadar hazır bulunursa ona üç kırat sevap vardır"* şeklindedir.

Cenazeye eşlik edilmemesi halinde sadece define bulunmakla bir kırat sevap hasıl olur mu? Bu durum *İman* kitabında: "Kişinin iki kıratlık sevap alması, cenaze namazını kılip yol boyunca cenazeye eşlik etmesi ve defin işi bitene kadar orada bulunmasına bağlıdır" şeklinde zikredilmiştir. Kişi cenaze namazını kılar ve cenazeye eşlik etmeden mezarlığa tek başına gider ve defin işinde hazır bulunursa sevap olarak kendisine sadece bir kırat vardır. Nevevî, *el-Mecmû* ve başka eserinde: "Ancak bütün bunlar için kendisine sevap vardır" şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Ancak bu konudaki bütün rivayetler cenaze namazını kılmayan ve defin işinde bulunmayan kişinin bir kırat sevap almayacağı yönündedir. Fakat daha önce zikredilen İbn Ukayl'ın rivayeti bunun dışındadır.

Cevherî der ki: "Kırat, yarım dâniktır. Dânik, bir dirhem'in altıda biridir. Buna göre de bir kırat, dirhem'in on ikide biridir. Ebu'l-Vefâ b. Ukayl: "Kırat, dirhem'in altıda birinin yarısıdır. Veya dinarın onda birinin yarısıdır" demiştir. İbnu'l-Esîr ise: "Kırat, çoğu memleketlere göre dinarın onda birinin yarısıdır. Şamlılara göre ise dirhem'in yirmi dörtte biridir" demiştir. Kadı Ebû Bekir b. el-Arabî şöyle demiştir: "Zerre habbenin bin yirmi dörtte biridir. Bir habbe de kıratın üçte biridir. Zerre de kişinin ateşten/cehennemden çıkmasına sebep olmaktadır. O zaman kırat neler yapmaz ki!"

Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıratın ne kadar olduğunu Ebû Avâne'nin rivayetinde açıklamıştır. Ebû Hureyre, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) iki kıratın ne kadar olduğunu sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki kıratın iki büyük dağ gibi olduğunu söylemiştir. Müslim, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), kıratı Uhud Dağı ile temsil ederek anlatmağa çalıştığını bildirmiştir.

Tîbî şöyle demiştir: "Uhud dağının misal verilmesi, kıratın tefsiri değil, buradaki maksadın izahıdır. Burada cenazeye iştirak eden kimşenin ne kadar çok sevap kazanacağı kastedilmektedir. Zeyn b. el-Münîr şöyle demiştir: "Burada sevabın çokluğu kastedilmektedir. Uhud dağı ile temsil edilmesi müminlerin o dağı sevmesinden dolayıdır. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem):

“Uhud, bizi seve<n bir dağdır, biz de onu severiz” buyurmuştur.

Kırat gerçekte de bu kadar olabilir. Zira Yüce Allah kıyamet gününde kişinin amelinin Uhud Dağı kadar kılar ve öyle tartılır. İbn Adiy, Vâsile'nin hadisini: “Ona iki kırat sevap yazılır. Bu iki kıratattan hafif olanı kıyamet gününde Uhud Dağı'ndan daha ağırdır” şeklinde rivayet etmiştir. Bu rivayet kıratın Uhud Dağı ile temsil edilmesine açıklık getirmiştir.

Hadisin ravileri Medineli, Basralı ve Eylelidir. İsnâdında oğlun babadan rivayeti vardır. Bu rivayeti birinci isnâd ile sadece Buhârî rivayet etmiştir. Müslim ve Nesâî, *Cenâiz*'de bunu ikinci isnâd ile rivayet etmişlerdir.

٦٠ - بَابُ صَلَاةِ الصُّبْيَانِ مَعَ النَّاسِ عَلَى الْجَنَائِزِ

60- CENAZE NAMAZINI İNSANLARLA BİRLİKTE ÇOCUKLARIN DA KILMASI

١٣٢٦ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا زَائِدَةُ حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ عَنْ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَبْرًا ، فَقَالُوا هَذَا دُفِنَ ، أَوْ دُفِنَتِ الْبَارِحَةَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فَصَفْنَا خَلْفَهُ ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا أَطْرَافَهُ ٨٥٧ ، ١٢٤٧ ، ١٣١٩ ، ١٣٢١ ، ١٣٢٢ ، ١٣٣٦ ، ١٣٤٠ - تحفة ٥٧٦٦

1326- “Yakûb b. İbrâhîm — Yahya b. Ebî Bukeyr — Zâide — Ebû İshâk eş-Şeybânî — Âmir” isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir mezara gelince, kendisine: “Bu cenaze dün gece defnedildi” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize arkasında saf tutturdu ve namazını kıldı.” —Rivayette “Dufine” veya “dufinet” ifadesi kullanılmıştır.—¹

Yakûb, Yakûb b. İbrâhîm ed-Devrakî'dir.

Yahya, Kirmân kadısı Yahya b. Bukeyr el-Abdî el-Kûfî'dir.

¹ Hadis ayrıca 857, 1247, 1319, 1321, 1322, 1336, 1340'de geçmektedir. Müslim 954

Zâide, Zâide b. Kudâme'dir.

Ebû İshâk, Ebû İshâk Süleymân eş-Şeybânî'dir.

Âmir, Âmir eş-Şa'bî'dir.

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir mezara gelince, kendisine mezardaki kişinin bir gece önce defnedildiği söylenmiş ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine arkasında saf tutturarak namazını kılmıştır.” “Dufine” veya “dufinet” ibarelerindeki şüphe İbn Abbâs'a aittir. Başlığa mutabık olan yer de İbn Abbâs'ın bu hadiste bulûğa ulaşmamış bir çocukken: “Bize arkasında saf tutturdu” demesidir. Bu da çocukların da cenaze namazını kılabilceğine işaret etmektedir. İbn Abbâs'ın üç bâb önce zikredilen hadisi tam olarak buna delalet etmektedir. Buhârî bu hadisi burada zikretmekle çocukların da cenaze namazına dâhil olabileceklerini anlatmak istemiştir.

٦١ - باب الصَّلَاةِ عَلَى الْجَنَائِزِ بِالْمَصَلَّى وَالْمَسْجِدِ

61- CENAZELER ÜZERİNE KILINACAK NAMAZLARIN NAMAZGÂHTA VE MESCİDDE KILINMASI

Cenazeler üzerine kılınacak namazların bunun için ayrılmış namazgâhta ve mescidde kılınması.

١٣٢٧ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ أَنََّّهُمَا حَدَّثَاهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ نَعَى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّجَاشِيَّ صَاحِبَ الْحَبَشَةِ ، يَوْمَ الَّذِي مَاتَ فِيهِ فَقَالَ « اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ » أَطْرَافَهُ

١٥٢٢١، ١٣٢١١ تحفة ٣٨٨١، ٣٨٨٠، ١٣٣٣، ١٣٢٨، ١٣١٨، ١٢٤٥

1327- “Yahya b. Bukeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb” isnâdıyla Saîd b. el-Müseyyeb ve Ebû Seleme'nin bildirdiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize Habeşistan kralı Necâşî'nin ölüm haberini, öldüğü gün bildirdi ve: “*Kardeşiniz için Allah'tan mağfiret*

dileyin” buyurdu.¹

Yahya, Yahya b. Bukeyr el-Mısrî’dir.

Leys, Leys b. Sa’d’dır.

Ukayl, Ukayl b. Hâlid’dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına Habeşistan kiralı Necâşî’nin ölüm haberini, öldüğü gün bildirmiş ve Müslüman kardeşleri olan Ashame en-Necâşî için Allah’tan mağfiret dilemelerini söylemiştir.

۱۳۲۸ - وَعَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَفَّ بِهِم بِالْمُصَلَّى فَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا . أَطْرَافَهُ ۱۲۴۵ ، ۱۳۱۸ ، ۱۳۲۷ ، ۱۳۳۳ ، ۳۸۸۰ ، ۳۸۸۱ - تحفة ۱۳۲۱۱ ،

1328- Nakledildiğine göre İbn Şihâb şöyle demiştir: Saîd b. el-Müseyyeb’in bildirdiğine göre Ebû Hureyre: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara namazgâhta saf tutturup dört tekbir getirdi” demiştir.²

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî’nin cenaze namazı için ashâba namazgâhta saf tutturup dört tekbir getirmiştir. Ancak bu rivayet mescidde cenaze namazının kılınamayacağına delil değildir. Hanefiler ve Malikiler mescidde cenaze namazı kılınamayacağını söylemektedir. Ancak rivayette yasaklama sigası yoktur. Hanefilere göre cenazenin mescide geçirilmesi menedilmiştir. Cenaze mescidin dışında olsa da namazını mescidin içinde kılmak caizdir.

Muhtemelen Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kılacak kimselerin çok olması ve onun Müslüman biri olduğunu yaymak açısından namazgâha çıkmıştır. Müslim, *Sahîh*’de, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) Süheyl b.

¹ Hadis ayrıca 1245, 1318, 1328, 1333, 3880, 3881’de geçmektedir. Müslim 951

² Hadis ayrıca 1245, 1318, 1327, 1333, 3880, 3881’de geçmektedir. Müslim 951

Baydâ'nın namazını mescidde kıldığı sâbit (sahih) bir şekilde rivayet edilmiştir.

Bu şekilde açık olan bir şey o zaman nasıl olur da ihtimal üzerine terk edilebilir ki! Buna göre de cenaze namazının mescidde kılınmasında bir kerahet yoktur. Bu hadise göre de mescidde kılınan cenaze namazı başka yerde kılınandan daha faziletlidir. Zira mescid başka yerlerden daha faziletlidir.

Mescidde cenaze namazı kılınamayacağını söyleyenler Süheyl'in hadisine karşılık: "Muhtemelen Süheyl'in cenazesi Mescid'in dışında idi ve namazını kılanlar Mescid'in içinde idi" şeklinde cevap vermiştir. Bunun caiz olacağı konusunda ittifak edilmiştir. Buna da cevap olarak şöyle denilmiştir: "Sahabilerin Hz. Âişe'nin kendi odasında iken Sa'd'ın namazını kılmasını hoş karşılamayı, sahabenin unuttuğuna Hz. Âişe'nin de hatırladığına delalet etmektedir." İbn Ebî Şeybe ve başkasının rivayet ettiğine göre Hz. Ömer, Ebû Bekir'in namazını Mescid'de kılmıştır. Suheyb de Ömer'in namazını Mescid'de kılmıştır. İbn Ebî Şeybe bir rivayetinde: "Cenaze Mescid'de minber tarafına bir yere konuldu" ziyadesinde bulunmuştur.

İbn Hacer, *el-Feth*'te şöyle demiştir: "Bu da cenaze namazını mescidde kılmanın caiz olduğu konusunda icma edildiğini göstermektedir."

Mescidde cenaze namazı kılan kişi için: "فلا شيء له" şeklinde nakledilen hadis zayıf bir hadistir. Usula göre bu: "فلا شيء عليه" şeklindedir. Bu şekilde de bu konudaki rivayetler buna hamledilebilir. Zira Yüce Allah, Kur'ân'da: "وَإِنْ بُوِئْتُمْ بِالشَّكِّ مِمَّا قَالُوا فَأْتُوا بِهِ بِالْبَيِّنَاتِ" (Kötülük ederseniz yine kendinize etmiş olursunuz)"¹ buyurmaktadır. Yani burada sevabın eksikliği kastedilmektedir. Çünkü cenaze namazı mescidde kılındığı zaman çoğunluk namazdan sonra cenazeye eşlik etmez. Ancak cenaze namazı sahrada yani namazgâhta kılındığı zaman cenaze namazını kılan kimseler çoğunlukla defin işi bitene kadar hazır bulunur. Buna göre de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "Yemek hazırlandığında namaz yoktur" buyruğunda olduğu gibi burada cenaze namazının mescidde kılınması halinde sevabın tam olmadığı kastedilmektedir.

¹ İsrâ Sur. 7

Başlık ile hadis arasındaki mutabakat, namazgâhın mescid hükmünde olmasıdır. Bunun delili de bayram namazlarının namazgâhta kılınması ve Ümmü Atiyye'nin hadisinde: “Yalnız hayızlı kadınlar namazgâhtan uzak dursunlar” olduğu gibi hayızlı kişinin namazgâhtan uzak durmasıdır. Bu da namazgâhın mescid hükmünde olduğuna ve mescidde sakınılan şeylerden namazgâhta da sakınılması gerektiğine delalet etmektedir.

۱۳۲۹ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْزِرِ حَدَّثَنَا أَبُو ضَمْرَةَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ الْيَهُودَ جَاءُوا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِرَجُلٍ مِنْهُمْ وَامْرَأَةٍ زَنِيَا، فَأَمَرَ بِهِمَا فَرَجَا قَرِيبًا مِنْ مَوْضِعِ الْجَنَائِزِ عِنْدَ الْمَسْجِدِ . أَطْرَافُهُ ٣٦٣٥ ، ٤٥٥٦ ، ٦٨١٩ ، ٦٨٤١ ، ٧٣٣٢ ، ٧٥٤٣ - تحفة ٨٤٥٨ ،

1329- “İbrâhîm b. el-Münzir — Ebû Damra — Mûsa b. Ukbe —Nâfi” isnâdıyla Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: “Yahudiler kendilerinden zina etmiş olan bir erkekle bir kadını Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) getirdiler. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) emri üzerine de bu ikisi Mescid’in yanında cenazelerin konulduğu yere yakın bir yerde recmedildiler.”

İbrâîlûm, İbrâhîm b. el-Münzir b. Abdillâh el-Hizâmî’dir.

Ebû Damra, Enes b. İyâd’dır.

Nâfi’, İbn Ömer b. el-Hattâb’ın azatlısıdır.

Hayber Yahudileri hicri 4 yılında kendilerinden zina etmiş olan bir erkekle bir kadını Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) getirdiler. İbnu’l-Arabî, *Ahkâmu’l-Kur’ân*’da bu kadının Busra olduğunu söylemiştir. Süheylî bunu bu şekilde nakletmiştir. Ancak erkeğin adı belirlenmemiştir. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) emri üzerine de bu ikisi Mescid’in yanında cenazelerin konulduğu yere yakın bir yerde recmedildiler.

Bu hadisin ravilerinin tümü Medinelidir. Buhârî bunu ayrıca *Tefsir*, *İ’tisâm*, *Hudûd* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², *Hudûd* konusu içinde

¹ Hadis ayrıca 3635, 4556, 6819, 6841, 7332, 7543’de geçmektedir.

² Müslim 1699

ve Nesâî, *Recm* konusu içinde tahric etmişlerdir.

٦٢ - بَاب مَا يُكْرَهُ مِنْ اتِّخَاذِ الْمَسَاجِدِ عَلَى الْقُبُورِ

62- KABİRLER ÜZERİNDE MESCİDLER EDİNMENİN MEKRUH KILINMASI

وَلَمَّا مَاتَ الْحَسَنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - صَرَبَتْ امْرَأَتُهُ الْقُبَّةَ عَلَى قَبْرِهِ
سَنَةً ، ثُمَّ رُفِعَتْ ، فَسَمِعُوا صَائِحًا يَقُولُ أَلَا هَلْ وَجَدُوا مَا فَقَدُوا . فَأَجَابَهُ الْآخَرُ بَلْ يَسُؤُوا
فَانْقَلَبُوا

Hasan b. el-Hasan b. Ali vefat ettiğinde, eşi onun kabri üzerine bir sene boyunca bir çadır kurmuştu. Sonra bu çadır kaldırıldı ve o sırada bir kişinin: “Dikkat edin, kaybettiklerini buldular mı?” diye seslendiğini ve başka birinin de: “Hayır, onlar ümitlerini kestiler ve döndüler” diye cevap verdiğini işittiler.

Tâbiûnun güvenilir kişilerinden olan Hasan b. el-Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib hicri 97 yılında vefat etmişti. Kendisinin de Hasan adında bir oğlu vardı. Amcası kızı ve eşi olan Fâtîma binti'l-Hüseyin b. Ali onun kabri üzerine bir sene boyunca bir çadır kurdu. Sonra bu çadır kaldırıldı. İbnu'l-Münîr der ki: “Eşi Fâtîma binti Hüseyin çadırı eşine yakın olması ve onunla teselli bulması için kurmuştu. Bir ara kendisi ve kendisiyle birlikte orada bulunan kadınlar, cin taifesinin müminlerinden olduğu veya meleklerden olduğu sanılan bir kişinin: “Dikkat edin, kaybettiklerini buldular mı?” diye seslendiğini, başka birinin de: “Hayır, onlar ümitlerini kestiler ve döndüler” diye cevap verdiğini işittiler.

Hadisin başlıkla olan ilgisi, çadırdaki kalan kişinin namaz kılacak olması, namazını kabrin yanında ve kabre doğru kılacak olmasıdır. Bu şekilde de kerahet daha da artmaktadır.

١٣٣٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنْ شَيْبَانَ عَنْ هِلَالٍ - هُوَ الْوَزَانُ - عَنْ عُرْوَةَ
عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ « لَعَنَ اللَّهُ
الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى ، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسْجِدًا » . قَالَتْ وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأَبْرَزُوا قَبْرَهُ غَيْرَ

أَتَى أَخْشَى أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا . أطرافه ٤٣٥ ، ١٣٩٠ ، ٣٤٥٣ ، ٤٤٤١ ، ٤٤٤٣ ، ٥٨١٥

- تحفة ١٧٣٤٦

1330- “Ubeydullah b. Mûsa — Şeybân — Hilâl — Urve” isnâdıyla Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ölümüne sebep olan hastalığında: *“Allah, Yahudilere ve Hıristiyanlara lanet etsin. Onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler”* buyurmuştur.

Hz. Âişe: “Eğer böyle olmasaydı onun kabrini açık bırakırlardı. Lâkin ben onun mescid edinilmesinden endişe ederim” demiştir.¹

Ubeydullah, Ubeydullah b. Mûsa el-Absî’dir.

Şeybân, Şeybân b. Abdirrahman en-Nahvî’dir.

Hilâl, Hilâl b. Humeyd el-Vezzân’dır.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ölümüne sebep olan hastalığında Yahudilere ve Hıristiyanlara Allah’ın rahmetinden uzak olmaları için beddua etmiştir. Zira onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid (mabed) edinmişlerdi.

Hz. Âişe’nin Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kabrinin mescid edinilmesi endişesi olmasaydı sahabiler Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kabrini açık bırakırlardı. Ancak Hz. Âişe onun mescid edinilmesinden endişe ettiği için kabrinin üzerine bina kurmuşlardır.

Hz. Âişe mescid genişletilmeden önce bu endişesini dile getirmiştir. Mescid genişletildiği zaman da o oda Mescid’in içerisinde kalmıştır. Kimse kıble ile birlikte o mukaddes kabre doğru namaz kılmasın diye de üçgen şeklinde yapılmıştır.

Buhârî’nin hocası Basralıdır ve Kûfe’de ikamet etmiştir. Şeybân ve Hilâl, Kûfelidir. Urve Medinelidir. Buhârî bunu ayrıca, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir. Hadisi Müslim, *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.²

¹ Hadis ayrıca 435, 1390, 3453, 4441, 4443, 5815’de geçmektedir.

² Daha önce 435’de geçti. Müslim 929

٦٣ - بَابُ الصَّلَاةِ عَلَى النَّفْسَاءِ إِذَا مَاتَتْ فِي نِفَاسِهَا

63- LOHUSALIĞI İÇİNDE ÖLEN KADININ CENAZE NAMAZI

Yeni doğum yapmış olan kadının lohusalığı müddeti içinde ölmesi halinde namazı.

١٣٣١ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ عَنْ

سَمُرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نِفَاسِهَا ، فَقَامَ

عَلَيْهَا وَسَطَّهَا . طَرَفَاهُ ٣٣٢ ، ١٣٣٢ - تحفة ٤٦٢٥

1331- “Müsedded — Yezîd b. Zuray’ — Hüseyin — Abdullah b. Büreyde” isnâdıyla Semure: “Ben, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında lohusalık müddeti içinde vefat eden bir kadının cenaze namazını kıldım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onun tam ortasına doğru durdu” demiştir.¹

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dır.

Hüseyin, Hüseyin el-Muallim’dır.

Abdullah, Abdullah b. Bureyde b. el-Husayb el-Eslemîel-Mervezî et-Tâbî’dir.

Semure, Semure b. Cundub’dur.

Semure, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında lohusalık müddeti içinde vefat eden Ümmü Ka’b el-Ensâriyye’nin cenaze namazını kıldığını ve Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) onun tam ortasına doğru durduğunu söylemiştir. Cenazesine namaz kılınan bu kadının Ümmü Ka’b olduğu Müslim’in rivayetinde bildirilmiştir.

Bu kadının lohusa müddeti içinde olmasının muteber bir şey olmadığı konusunda ittifak edilmiştir. Bu sadece vuku bulmuş bir meseledir. Bunun kadın veya kız olduğu konusunda da ihtilaf edilmiştir. Şâfiî, hunsânın (çift cinsiyetli olanın) hüküm itibarı ile kadın gibi olduğunu söylemiştir. Cenaze namazında imam ve münferid kişi mendup olarak kadının ve hunsânın orta

¹ Hadis ayrıca 332, 1332’de geçmektedir. Müslim 964

hizasında durur. Erkeğin ise cinsel organına bakmaması açısından kadının hilafına başı hizasında durur. İmamın kadının orta hizasında durması insanlara karşı ona sütte olması açısından dır.

Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbn Mâce'nin Enes'ten olan rivayetleri şöyledir: "Enes bir adamın cenaze namazını kıldı ve başı hizasında durdu. Kadının cenaze namazını kılarken de ortası hizasında durdu. Alâ b. Ziyâd kendisine: «Ey Ebû Hamza! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze namazını böyle mi kılardı?» dediğinde, Enes: «Evet» karşılığını verdi." Ahmed ve Ebû Yûsuf yine böyle demektedir. Hanefilerin meşhur olan görüşü ise: "Erkek olsun, kadın olsun göğüs hizasında durur" şeklindedir. Mâlik ise: "Erkeğin orta hizasında durur. Kadının ise omuz hizasında durur" demiştir.

٦٤ - بَابُ أَيُّنَ يَقُومُ مِنَ الْمَرْأَةِ وَالرَّجُلِ

64- KADIN VE ERKEK CENAZESİNE KARŞI NEREDE DURMALIDIR?

Cenaze namazını kıldırarak imam, kadın ve erkek cenazesine karşı nerede durmalıdır?

١٣٣٢ - حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ حَدَّثَنَا سَمُرَةُ بْنُ جُنْدُبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نَفْسِهَا فَقَامَ عَلَيْهَا وَسَطُهَا . طرفاه ٣٣٢ ، ١٣٣١ - تحفة ٤٦٢٥

1332- "İmrân b. Meysera — Abdolvâris — Hüseyin — İbn Büreyde" isnâdıyla Semure b. Cundub: "Ben, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında lohusalık müddeti içinde vefat eden bir kadının cenaze namazını kıldım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onun tam ortasına doğru durdu" demiştir.¹

Abdolvâris, Abdolvâris b. Saîd b. Zekvâ el-Abdî'dir.

Hüseyin, Hüseyin el-Muallim'dir.

İbn Bureyde, Abdullah'tır.

¹ Hadis ayrıca 332, 1331'de geçmektedir. Müslim 964

Semure b. Cundub, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında lohusalık müddeti içinde vefat eden Ümmü Ka'b'ın cenaze namazını kıldığını ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) onun tam ortasına doğru durduğunu söylemiştir.

٦٥ - بَابُ التَّكْبِيرِ عَلَى الْجَنَازَةِ أَرْبَعًا

65- CENAZE NAMAZINDA DÖRT TEKBİR ALINMASI

وَقَالَ حُمَيْدٌ صَلَّى بِنَا أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَكَبَّرَ ثَلَاثًا ثُمَّ سَلَّمَ ، فَقِيلَ لَهُ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ ، ثُمَّ كَبَّرَ الرَّابِعَةَ ثُمَّ سَلَّمَ .

Humeyd der ki: “Enes bizlere cenaze namazı kıldırды ve üç tekbir aldıktan sonra selam verdi. Bu durum kendisine söylenince tekrar kibleye yöneldi ve dördüncü tekbiri aldıktan sonra selam verdi.”

Humeyd e-Tavîl şöyle demiştir: Enes bizlere cenaze namazı kıldırды ve biri ihram tekbiri olmak üzere üç tekbir aldıktan sonra dördüncü tekbiri unutarak selam verdi. Kendisine: “Ey Ebû Hamza! Sadece üç tekbir aldın” denildiğinde, tekrar kibleye yöneldi ve cemaat tekrar arkasında saf tuttu. Dördüncü tekbiri aldıktan sonra da selam verdi. Abdurrezzâk bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir.

١٣٣٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ ، وَخَرَجَ بِهِمْ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ ، وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ . أَطْرَافُهُ ١٢٤٥ ،

١٣١٨ ، ١٣٢٧ ، ١٣٢٨ ، ٣٨٨٠ ، ٣٨٨١ - تحفة ١٣٢٣٢

1333- “Abdullah b. Yûsuf — Mâlik — İbn Şihâb — Saïd b. el-Müseyyeb” isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî'nin ölüm haberini, öldüğü gün bildirdi ve ashâbıyla

namazgâha çıktı. Onları saf halinde dizdi ve Necâşî üzerine dört tekbir aldı.”¹

Abdullahı, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes’tir.

İbn Şihâb, Muhammed b. Müslim ez-Zührî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî’nin ölüm haberini, öldüğü gün bildirmiş ve ashâbıyla namazgâha çıkmıştır. Onları saf halinde dizdikten sonra yedi rükünden biri olan ihram tekbiri de içlerinde olmak üzere Necâşî üzerine dört tekbir alarak namazını kıldırmıştır. Gazzâlî her tekbiri bir rükün saymıştır. mânâ olarak bunda herhangi bir hilaf yoktur. Cenaze namazında imam ve cemaat kasıtlı olarak olsa da beş tekbir almaları halinde namazları bozulmaz. Müslim bu yönde sâbit bir rivayette bulunmuştur. Namazda en uygun olanı dört tekbir alınmasıdır. Beyhakî hasen bir isnâdla: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında yedi, altı, beş veya dört tekbir alırlardı. Sonra Ömer en uzun namaz gibi cenaze namazının dört tekbir alınarak kılınmasını uygun görmüştür” şeklinde rivayette bulunmuştur.

۱۳۳۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءَ عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَى أَصْحَمَةَ النَّجَاشِيِّ فَكَبَّرَ أَرْبَعًا . وَقَالَ يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ وَعَبْدُ الصَّمَدِ عَنْ سَلِيمٍ أَصْحَمَةَ . وَتَابَعَهُ عَبْدُ الصَّمَدِ . أَطْرَافُهُ ۱۳۱۷ ، ۱۳۲۰ ، ۳۸۷۷ ، ۳۸۷۸ ، ۳۸۷۹ - تحفة ۲۲۶۲

1334- “Muhammed b. Sinân — Selîm b. Hayân — Saîd b. Mînâ” isnâdıyla Câbir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dört tekbir alarak Necâşî’nin namazını kıldı” demiştir. Yezîd b. Hârûn ve Abdussamed, Selîm’den bunu: “Ashame” şeklinde rivayet etmişlerdir.

Abdussamed bunu rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.²

Muhammed, Muhammed b. Sinân el-Avkî’dir.

¹ Hadis ayrıca 1245, 1318, 1327, 1328, 3880, 3881’de geçmektedir. Müslim 951

² Hadis ayrıca 1317, 1320, 3877, 3878, 3879’da geçmektedir.

Selîm, Selîm b. Hayyân b. Bistâm el-Hüzeli el-Basrî'dir.

Saîd, Saîd b. Mînâ el-Mekkî'dir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî'dir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) dört tekbir alarak Ashame en-Necâşî'nin namazını kılmıştır. Arapçada Ashame mânâ olarak atiyye demektir. Mukâtil, *Nevâdiru'l-Usûl*'da adının Mekhûl b. Sa'sa'a olduğunu söylemiştir. *el-Kâmus*'ta da Ashame b. Bahr olduğu geçmektedir. Necâşî, Habeş İmparatoru demektir.

Yezîd b. Hârûn el-Vâsitî ve Abdussamed b. Abdilvâris, Selîm'den bunu: "Ashame" şeklinde rivayet etmişlerdir. Buhârî bunu Habeşistan'a Hicret konusu içinde Ebû Bekir b. Ebî Şeybe'den mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Abdussamed bunu rivayet ederek Yezîd b. Hârûn'a mutabaat etmiştir. İsmâîlî bunu Ahmed b. Saîd kanalıyla Saîd b. Sinân'ın rivayeti yönünde mevsûl olarak aktarmıştır. Hafız İbn Hacer şöyle demiştir: "Her kanalla Buhârî bunu mevsûl olarak rivayet etmiş ve: «Bu konuda görüş vardır» demiştir. Zira Buhârî, Yezîd'in Muhammed b. Sinân'a muhalefet ettiğini ve Abdussamed'in Yezîd'e mutabaat ettiğini bildirmek istemiştir." İbn Ebî Şeybe, *Musannef*'te Yezîd kanalıyla: "Sahmete" şeklinde rivayet edilmiştir.

Hadisi Müslim, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir.¹

٦٦ - بَابُ قِرَاءَةِ فَاتِحَةِ الْكِتَابِ عَلَى الْجَنَازَةِ

66- CENAZEYE FÂTIHA SURESİ'Nİ OKUMAK

وَقَالَ الْحَسَنُ يُقْرَأُ عَلَى الطِّفْلِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا قَرِطًا وَسَلَفًا وَأَجْرًا

Hasan der ki: "Kişi çocuk için Fâtiha Suresi'ni okur, sonra da: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا قَرِطًا وَسَلَفًا وَأَجْرًا» (=Allahım! Bu çocuğu bizim için bir öncü, selef ve bir mükafât kıl)» diye dua eder" demiştir.

Cenaze namazında cenaze Fâtiha Suresi'ni okumak namazın rükünlerindendir. Zira hadiste: "*Fatiha Suresi'ni okumayanın namazı yoktur*"

¹ Müslim 952

buyrulmaktadır. Şâfiî ve Ahmed bu görüştedir. Mâlik ve Kûfeliler cenaze namazında Fatiha Suresi'nin olmadığını söylemişlerdir. Mâlikilerden Bedr ed-Dimâmîni: "Bize göre de cenaze namazında Fatiha Suresi'ni okumak müstehaptır" demiştir. Bazı şeyhler de bu görüştedir.

Hasan el-Basrî kişinin meyyit çocuk için Fâtiha Suresi'ni okuması sonra da: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا قَرِطًا وَسَلَافًا وَأَجْرًا» (=Allahım! Bu çocuğu bizim için bir öncü, selef ve bir mükafât kıl)» diye dua etmesi gerektiğini söylemiştir. Abdulvehhâb b. Atâ el-Haffâf, *Kitâbu'l-Cenâiz*'de bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir.

۱۳۳۵ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعْدِ عَنْ طَلْحَةَ قَالَ صَلَّى خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ صَلَّى خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَلَى جَنَازَةٍ فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ قَالَ لِيَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ . تحفة ۵۷۶۴

1335- "Muhammed b. Beşşâr — Ğundar — Şu'be — Sa'd" isnâdıyla Talha: "Ben İbn Abbâs'ın arkasında namaz kıldım" demiştir.

"Muhammed b. Kesîr — Süfyân" isnâdıyla Sa'd b. İbrâhîm'in bildirdiğine göre Talha b. Abdillâh b. Avf şöyle demiştir: "İbn Abbâs'ın arkasında cenaze namazı kıldım. İbn Abbâs bu namazda Fâtiha Suresi'ni okudu ve: «Bunun bir sünnet olduğunu bilsinler» dedi."

Muhammed, Bundâr lakaplı Muhammed b. Beşşâr'dır.

Ğundar, Muhammed b. Câfer el-Basrî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Süfyân, Süfyân es-Sevrî'dir.

Sa'd, Sa'd b. İbrâhîm b. Abdurrahman b. Avf'tır. Hicri 125 yılında vefat etmiştir.

Talha, Talha b. Abdillâh b. Avf b. ez-Zührî'dir. Abdurrahman'ın yeğenidir.

Hadiste nakledildiğine göre Talha b. Abdillâh b. Avf, İbn Abbâs'ın arkasında cenaze namazı kılmıştır. İbn Abbâs bu namazda Fâtiha Suresi'ni okumuş ve bunu, cenaze namazında Fâtiha Suresi'ni okumanın sünnet olduğunu bilmeleri açısından yaptığını bildirmiştir.

Sahabenin de kavlinin sünnetten olduğu bilinmektedir. Bu yönde birçok kişi merfû rivayette bulunmuştur. Ancak başlık altındaki rivayette Fâtiha Suresi'nin nerede okunması gerektiği zikredilmemiştir. Fakat Beyhakî, *Sünen*'de Şâfiî kanalıyla Câbir'den nakledilen rivayette: "İlk tekbirden sonra Fâtiha Suresi'ni okudu" şeklinde açıklanmıştır. Buhârî ve Müslim'in şartlarına uygun olan bir isnâdla Nesâî'nin Ebû Umâme el-Ensârî'den naklettğine göre kendisi: "Cenaze namazında sünnet olan, ilk tekbirden sonra Fâtiha Suresi'nin okunmasıdır" demiştir.

Ancak er-Rifâî'nin ve Nevevî'nin Rûyânî'den ve başkasından naklettikleri gibi Fâtiha Suresi'ni ikinci tekbirden sonra okumakta caizdir. Ancak bu rivayet kesinlikle ikinci tekbirden sonra okunması gerektiği mânâsını taşımamaktadır. Burada birinci tekbirde olduğu gibi ikinci tekbirden sonra da okunabileceği bildirilmektedir. Ulemânın çoğunluğu Fâtiha Suresi'nin birinci tekbirden sonra okunması gerektiği görüşündedir. Ezraî der ki: Şâfiî ve birçok kişinin bu konudaki görüşü Fâtiha Suresi'nin birinci tekbirden sonra okunması gerektiği yönündedir.

Hadisin ravileri Basralı, Vâsıtlı, Medineli ve Kûfelidir. Hadisi Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde bu manada tahrir etmişlerdir. Tirmizî hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir.

٦٧ - بَابُ الصَّلَاةِ عَلَى الْقَبْرِ بَعْدَ مَا يُدْفَنُ

67- DEFNEDİLDİKTEN SONRA CENAZE NAMAZINI KABİR ÜZERİNE KILMAK

Cenaze defnedildikten sonra cenaze namazını mezar üzerine kılmak. Ulemânın çoğunluğu bunun caiz olduğu görüşündedir. İbrâhîm en-Nehaî, Mâlik ve Ebû Hanîfe: "Eğer namazı kılınmadan defnedilmiş ise namazı kabir üzerine kılmak caizdir. Aksi takdirde caiz değildir" demişlerdir.

١٣٣٦ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ قَالَ

سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ مَرَّ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى قَبْرِ مَبُودٍ فَأَمَّهُمْ وَصَلَّوْا خَلْفَهُ

قُلْتُ مَنْ حَدَّثَكَ هَذَا يَا أَبَا عَمْرٍو قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَطْرَافُهُ ٨٥٧ ،
١٢٤٧ ، ١٣١٩ ، ١٣٢١ ، ١٣٢٢ ، ١٣٢٦ ، ١٣٤٠ تحفة ١٥٦٠١ ، ٥٧٦٦

1336- “Haccâc b. Minhâl — Şu’be — Süleymân eş-Şeybânî” isnâdıyla Şa’bî der ki: “Bana, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bir kenarda kalmış bir mezara gelen kişinin haber verdiğine göre Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onlara imam olmuş ve onlar arkasında iken namaz kılmıştır. Kendisine: “Ey Ebû Amr! Bu hadisi sana kim nakletti?” dediğimde: “İbn Abbâs” karşılığını verdi.¹

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Âmir, Âmir b. Şurâhîl eş-Şa’bî’dir.

Nakledildiğine göre sahabilerden Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bir kenarda kalmış bir mezara gelen kişi Şa’bî’ye bir defa Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarlığın bir kenarında kalmış bir mezarına gelip cenaze namazını kılmak üzere imam olduğunu ve kendilerinin arkasında saf tutup namaz kıldıklarını haber vermiştir.

Şeybânî, Şa’bî’ye: “Ey Ebû Amr!” diyerek bu hadisi kendisine kimin naklettiğini sorunca, Şa’bî, İbn Abbâs’ın naklettiğini söylemiştir.

Taberânî, *M. el-Evsat*’ta Şeybânî kanalıyla Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin cenaze namazını defnedildikten iki gün sonra kıldığını bildirmiş ve İsmâîl b. Zekeriyâ’nın bunu rivayette tek kaldığını söylemiştir. Dârakutnî bunu Hureym kanalıyla Şeybânî’den: “Vefat ettikten üç gün sonra” şeklinde nakletmiştir. “Bişr b. Âdem — Ebû Âsım — Süfyân es-Sevrî” kanalıyla Şeybânî’den: “Bir ay sonra” şeklinde nakledilmiştir. İbn Hacer, *Fethu’l-Bâri*’de şöyle demiştir: “Bütün bu rivayetler zayıf rivayetlerdir. Sahih kanallarla rivayet edilen hadislerin anlatımı, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin cenaze namazını defnedildiğinin ikinci gününde kıldığına delalet etmektedir.”

¹ Hadis ayrıca 857, 1247, 1319, 1321, 1322, 1326, 1340’de geçmektedir. Müslim 954

۱۳۳۷ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ أَسْوَدَ - رَجُلًا أَوْ امْرَأَةً - كَانَ يَقُمُ الْمَسْجِدَ فَمَاتَ ، وَلَمْ يَعْلَمْ النَّبِيُّ ﷺ بِمَوْتِهِ فَذَكَرَهُ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ « مَا فَعَلَ ذَلِكَ الْإِنْسَانُ » . قَالُوا مَاتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « أَفَلَا آذَنْتُمُونِي » فَقَالُوا إِنَّهُ كَانَ كَذَا وَكَذَا قِصَّتُهُ قَالَ فَحَقَرُوا شَأْنَهُ قَالَ فَدَلُونِي عَلَى قَبْرِهِ . فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ . طرفاه ۴۵۸ ، ۴۶۰ - تحفة ۱۴۶۵۰

1337- “Muhammed b. el-Fadl — Hammâd b. Zeyd — Sâbit — Ebû Râfi” isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: Siyahî bir adam veya siyahî bir kadın Mescid’i süpürürdü. Bu kişi günün birinde vefat etti. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onun öldüğünü bilmiyordu. Bir gün Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o kimseyi andı ve: “O insan ne yaptı?” diye sordu. Oradakiler: “Ey Allah’ın Resûlü! Öldü” deyince, Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): “Bunu bana haber verseydiniz ya” buyurdu. Oradakiler onun konumundan bahsederek onu küçümsediler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Bana onun mezarını gösterin” buyurdu ve mezarına gelip namazını kıldı.¹

Muhammed, Muhammed b. el-Fadl es-Sedûsî el-Basrî’dir. Lakabı Ârim’dir.

Hammâd b. Zeyd, İbn Dirhem’dir.

Sâbit, Sâbit el-Bunânî’dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında siyahî bir adam veya siyahî bir kadın Mescid’i süpürürdü. Bu kişi günün birinde vefat etmiş ve Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bundan haberi olmamıştı. Bir gün Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) o kimseyi zikredip ne yaptığını sorunca, ashâb onun öldüğünü söylemiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunun neden kendisine haber verilmediğini sorunca, ashâb konumundan bahsederek, onu gecenin karanlığında defnettiklerini, kendisini de o vakitte uyandırmak ve kendisine meşakkat vermek istemediklerini söyledi.

¹ Hadis ayrıca 458, 460’de geçmektedir. Müslim 956

Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin mezarının kendisine gösterilmesini istedi ve mezarına gelip namazını kıldı. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Bu da cenaze namazı kılınmadan önce veya sonra defnedilmiş olsa da definden sonra namazını kılmanın caiz olduğunu göstermektedir.

Ancak Buhârî ve Müslim'in, Yahudiler ve Hristiyanların peygamberlerinin mezarlarını mescid (mabed) edinmeleri konusunda rivayet ettikleri hadise ve Beyhakî'nin: *"Peygamberler kırk günden sonra mezarlarında bırakılmazlar. Onlar Sûr'a üfürülünceye kadar Allah'ın huzurunda namaz kılarlar"* şeklinde naklettiği hadise dayanarak peygamberlerin mezarı üzerine namaz kılınmayacağını görmekteyiz.

Başlık altındaki birinci hadis hakkında görüş vardır. İkinci hadis ise birçok rivayetlerde aynı mânâ ile nakledilmiştir. Bu rivayetlerin de tümü zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef*'te merfû olarak: *"İsrâ gecesi götürüldüğüm zaman Hz. Mûsa ile karşılaştım. O mezarında kalkmış namaz kılıyordu"* şeklinde rivayette bulunmuştur. Hâfız İbn Hacer der ki: Bununla da daha önce: *"Şüphesiz salavâtınız bana ulaşır"* ve: *"Kabirden çıkarılacak ilk kişi benim"* şeklindeki rivayetleriyle ilk riyâyetini red etmek istemiştir.

Peygamberlerden başkasının mezarına namaz kılmak caizdir. Aynı şehirde bulunmayan kişinin de namazının kılınması caizdir. Mezar üzerine namaz kılmanın Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) has bir şey olduğu söylenemez. Zira İbn Hibbân, "Hammâd b. Seleme — Sâbit" kanalıyla: *"Bu mezarlar ehline karanlıklarla doludur. Yüce Allah onları kendilerine kılınan namazla aydınlatır"* ziyadesinde bulunmuştur. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kendisiyle birlikte mezar üzerine namaz kılanlara bir şey dememesi bunun kendisinden başkasına da caiz olduğunu ve kendisine has bir şey olmadığını göstermektedir.

٦٨ - بَابُ الْمَيِّتِ يَسْمَعُ خَفَقَ النَّعَالِ

68- ÖLÜ, AYAKKABILARIN SESİNİ İŞİTİR

Ölü, kendisini defnetmek için gelen kişilerin ve başkalarının bastıkları yerlerde ayakkabılarının sesini işitirler.

۱۳۳۸ - حَدَّثَنَا عِيَّاشٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ وَقَالَ لِي خَلِيفَةُ حَدَّثَنَا ابْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « الْعَبْدُ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ ، وَتَوَلَّى وَذَهَبَ أَصْحَابُهُ حَتَّى إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ ، أَنَاهُ مَلَكَانِ فَأَقْعَدَاهُ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ مُحَمَّدٍ ﷺ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ فَيَقَالُ انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ ، أَبْذَلِكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ - قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا - وَأَمَّا الْكَافِرُ - أَوِ الْمُنَافِقُ - فَيَقُولُ لَا أَذْرَى ، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ . فَيَقَالُ لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ . ثُمَّ يُضْرَبُ بِمِطْرَقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ صَرْبَةً بَيْنَ أُذُنَيْهِ ، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ » . طرفه ۱۳۷۴ - تحفة ۱۱۷۰

1338- "Ayyâş — Abdu'l-A'lâ — Saîd"; "Halîfe — İbn Zuray' — Saîd — Katâde" isnâdıyla Enes'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Kul mezarına konulduğu ve sahipleri geri dönüp gittikleri zaman ölü daha onların ayakkabılarının sesini işitirken ona iki melek gelir. Onu oturturlar ve: «Şu Muhammed denilen adam hakkında ne derdin?» diye sorarlar. O da: «Onun Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehadet ederim» der. Bunun üzerine ona: «Cehennemdeki yerine bak. Allah bu yerini senin için cennetten bir yerle değiştirdi» denilir."

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Bu kişi her iki yeri birden görür" buyurmuştur. "Fakat kâfir" veya: "münafık: «Bilmiyorum, ben de insanların dedikleri gibi diyordum» der. Bunun üzerine kendisine: «Hay sen bilemeyesin ve okuyamayasın» denilir. Sonra onun iki kulağı arasına demirden bir topuzla vurulur. Bu kişi öyle bir feryat eder ki bu feryadını insanlar ve cinler dışında her şey işitir."¹

Ayyâş, İbn Velîd er-Rekkâm'dır.

Abdula'lâ, Abdula'lâ b. Abdila'lâ es-Sâmî'dir.

Saîd, Saîd b. Ebî Arûbe'dir.

¹ Hadis ayrıca 1374'de geçmektedir.

Halîfe, Halîfe b. Hayyât'tır.

Katâde, Katâde b. Diâme'dir.

Enes, Enes b. Mâlik'tir.

Nakledildiğine göre muhlis mümin mezarına konulduğu ve yakınları geri dönüp gittikleri zaman ölü daha onların ayakkabılarının sesini işitirken ona iki melek yani Münker ve Nekîr gelir. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır.

Bu iki meleğin Münker ve Nekîr diye adlandırılmalarının sebebi, Allah'ın yarattıklarından ne insanlara ne meleklerle, ne de başka şeylere benzememelerinden dolayıdır. Onların kendilerine has bir güzellikleri vardır. Onlara bakanlar için kendilerinde bir ülfet yoktur. Onlar siyah ve yeşildirler. Yüce Allah onları dirilmelerinden önce mümini sebat ettirmek, münafığı da Berzah âleminde rezil etmek ve elim azabı üzerine çöktürmek açısından böyle kılmıştır. Yüce Allah bizi bundan korusun. Bu iki melek ölüyü oturturlar ve: “Şu Muhammed denilen adam hakkında ne derdin?” diye sorarlar.

Ölü imtihana tâbi tutulduğu için: “Bu peygamber hakkında ne derdin?” diye sorarlar. Başka bir şekilde onu tazim ederek sormazlar. Ancak Yüce Allah: “Allah sağlam sözle iman edenleri hem dünya hayatında, hem de âhirette sapaş sağlam tutar”¹ buyurmaktadır. Mümin olan ölü de onun Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şahadet eder.

Bunun üzerine bu iki melek veya başkaları ona: “Cehennemdeki yerine bak. Allah bu yerini senin için cennetten bir yerle değiştirdi” der. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o anda ölünün her iki yeri de yani cennetteki yerini de cehennemdeki yerini de göreceğini bildirmiştir. Allah bizi cehennemden korusun. Fakat kâfir veya münafık kişi mümin kişinin verdiği cevabı veremez ve: “Bilmiyorum, ben de insanların dedikleri gibi diyordum” der. Bunun üzerine de kendisine: «Hay sen bilemeyesin ve okuyamayasın» denilir.

Sonra onun iki kulağı arasına demirden bir topuzla vurulur. Metindeki: “من حديد” ifadesi ile topuzu vuracak olan Münker'in veya Nekîr'in veya başka birinin kuvveti ve gazabının şiddeti kastediliyor olabilir. Ebû Dâvud'un, Berâ b. Âzib'den olan rivayeti: “İki melek gelip onu oturtur...” şeklindedir ve şöyle devam etmektedir: “Sonra ona kör sağır ve dilsiz olup, yanında bir dağa

¹ İbrahim Sur. 27

vurulsa toprak haline getirecek güçte demirden topuz bulunan bir melek musallat edilir. O topuzla ona öyle bir darbe vurur ki...”

Yine Ebû Dâvud’un Enes b. Mâlik’ten olan rivayeti: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Neccâr oğullarının bir hurmalığına girdi ve bir ses işitip ürktü...” şeklindedir ve şöyle devam etmektedir: “Ona: «Neye kulluk ederdin?» denildiğine: «Bilmiyorum» karşılığını verir. Bunun üzerine kendisine: «Bilemeyesin ve okuyamayasın» denilir. Sonra onun iki kulağı arasına demirden bir topuzla vurulunca öyle bir feryat ederki...” Birinci rivayette darbeyi vuran kişinin Münker veya Nekîr olmadığı açık olarak görülmektedir. İkinci rivayette ise darbeyi vuran kişinin sorgu meleği yani Münker veya Nekîr olduğu görülmektedir.

Yani onun iki kulağı arasına demirden bir topuzla vurulduğunda bu kişi öyle bir feryat eder ki bu feryadını cinler ve insanlar dışında her şey işitir. Bu feryadı cinlerin ve insanların işitememesinin hikmeti, imtihan yurdu olan bu fâni alemdeki imtihanın devam etmekte olmasıdır. Bu iki sınıfın bu çılgılığı duymaları mümkün olsa imtihan ortadan kalkar ve iman bir zaruret hâlini alırdı. Böylece iki sınıfın bekâsına hizmet eden muameleler ve münâsebetler derhal dururdu.

Cinler, ölünün taşınması halinde: “Beni çabuk ulaştırın, beni çabuk ulaştırın” demesini işitirken, feryat etmesini neden işitmedikleri söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Ölünün bu sözleri dünyalık sözler hükmündedir. Bunu işitmek bir ibret ve öğütten ibarettir. Allah’ın cinlere bunu işitme olanağı vermesi insanın hilafına bunu işitmeleri halinde sebat etme güçlerinin olması açısındanadır. Ancak ölünün mezardaki feryadı cezadan dolayıdır ve bu da âhiret hükmüne girmektedir.”

Bu rivayetten de mezarlıkta ayakkabılarla yürümenin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunu hem kavli, hem de takriri olarak bildirmiştir. Eğer böyle bir şey mekruh olsaydı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunu bildirirdi. Ancak burada ayakkabı seslerini işitmek ile mezarlıktan çıktıkları vakit kastediliyor olabilir. Bu da mezarlıkta nalınlarla yürümenin caiz olduğu konusunda bir kesinlik olmadığını göstermektedir. Ebû Dâvud, Nesâî ve Hâkim’in, Beşîr b. el-Hasâsiyye’den olan rivayetleri:

“Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sebtiyye¹ ayakkabıları ile mezarlıkta yürüyen birini görünce: «Ey sebtiyye sahibi! Ayakkabılarını çıkar» buyurdu” şeklindedir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Bu da bunun mekruh olduğunu göstermektedir.

Aynı şekilde mezarlıkta oturmak ve mezara yaslanmak ta mekruhtur. Zaruret dışında mezarın üzerine basmamak ölüye saygıdan dolayıdır. Yani bir ihtiyaçtan dolayı ona basmakta bir kerahet yoktur. Müslim’in rivayeti: “Kişinin bir kor üzerine oturması ve o korun giysilerini yakıp derisine kadar ulaşması bir mezar üzerine oturmasından daha hayırlıdır” şeklindedir. Ebû Hureyre’nin rivayeti mezar üzerine oturmayı, küçük abdest veya büyük abdest bozmak için oturma şeklinde açıklamıştır. İbn Vehb, *Müsned*’inde bunu: “Her kim abdest bozmak için bir mezar üzerine oturursa...” lafzıyla rivayet etmiştir. Hadisin devamı Kabir Azabı konusu içinde zikredilecektir inşallah.

Hadisin ravilerinin tümü Basralıdır. Hadisi Müslim², Nesâî Tirmizî ve Ebû Dâvud tahrir etmişlerdir.

٦٩ - بَابُ مَنْ أَحَبَّ الدَّفْنَ فِي الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ أَوْ نَحْوَهَا

69- KUTSAL TOPRAKLARDA VEYA ONUN GİBİ MUKADDES OLAN BAŞKA YERLERDE DEFNEDİLMİYİ ARZU EDEN KİMSE

Kendisinde peygamberlerin defnedilmiş olmasından ve kendilerine inen rahmetten dolayı kişinin Beytül-Makdis’te defnedilmek istemesi. Veya Hz. Mûsa’nın böylesi bir istekte bulunmasına uyarak veya mahşer yerine yakın olması açısından ve mahşer yerinden uzak olan kimse gibi zahmet çekmemesi açısından Beytül-Makdis gibi mukaddes olan diğer yerlerde defnedilmek istemesi. Mukaddes olan diğer yerlerden kasıt, kendisine ibâdet ve namaz için yolculuk edilmeye izin verilmiş bulunan Mekke ve Medine’dir. Yüce Allah bize rızasıyla birlikte bu yerlerden birinde defnedilmeyi nasip eylesin. Şüphesiz Allah çok cömert ve çok ikram sahibidir.

¹ Tabaklanmış sığır derisinden yapılmış ayakkabılar.

² Müslim 2870

۱۳۳۹ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ « أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى - عَلَيْهِمَا السَّلَامُ - فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ . فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ ارْجِعْ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْ ثَوْرٍ ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ بِهِ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ . قَالَ أَيْ رَبِّ ، ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ الْمَوْتُ . قَالَ فَالآنَ . فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَةً بِحَجَرٍ » قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « فَلَوْ كُنْتُ ثُمَّ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَنْتَبِ الْأَخْصَرِ » . طرفه ۳۴۰۷ - تحفة ۱۳۵۱۹

1339- “Mahmûd — Abdurrezzâk — Ma’mer — İbn Tâvûs” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Ebû Hureyre anlatıyor: “Ölüm meleği Hz. Mûsa’ya gönderildi. Ancak ölüm meleği gelince Mûsa ona vurdu (gözünü çıkardı) ve ölüm meleği geri Rabbinin yanına döndü. Melek: «Beni, ölmek istemeyen bir kuluna gönderdin» deyince, Yüce Allah ona çıkan gözünü geri verdi ve: «Yanına geri git ve elini öküzün sırtına koymasını, elinin altında kalan her bir kıl karşılığında da ömrünün bir yıl uzatılacağını söyle!» buyurdu. Hz. Mûsa: «Ey Rabbim! Sonra ne olacak?» diye sordu. Yüce Allah: «Sonra yine öleceksin» buyurdu. Bunun üzerine Mûsa: «O zaman şimdi öleyim» dedi. Sonra Hz. Mûsa, Yüce Allah’tan kendisini Kutsal topraklara bir taş atımlığı kadar yakın bir mesafede defnedilmesini diledi.” Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Şayet orada olsaydık, yol kenarında kırmızı kum tepesinin altında bulunan mezarını size de gösterirdim» buyurdu.”

Mahmud, Mahmud b. Ğaylân’dır.

Abdurrezzâk, Abdurrezzâk b. Hemmâm’dır.

Ma’mer, Ma’mer b. Râşid’dır.

İbn Tâvus, Abdullah’tır.

İbn Tâvus’un babası, Tâvus b. Keysân’dır.

Yüce Allah, dostu Hz. İbrâhîm’i oğlunu kesmek ile sınıdığı gibi Mûsa’yı sınamak için ölüm meleğini insanoğlu suretinde kendisine gönderdi. Ölüm

meleği Mûsa'ya gelince, Mûsa onu kendisine bir kötülük yapmak amacıyla izinsiz olarak yanına giren bir kimse sanarak ona vurdu ve gözünü çıkardı. Burada Müslim'in rivayetinde açıklandığı gibi çıkarılan göz ile meleğin kendi gözü değil de insan suretine girmekle edindiği göz kastedilmektedir.

Sonra Yüce Allah ona çıkan gözünü geri verdi. Muhtemelen Mûsa ölüm meleğini tanımış ve ölmek istemediği için zikredildiği gibi kendisine vurmuştur. Fakat birinci rivayet daha uygun olandır. Bununla birlikte birinci rivayet, ona haber vermeden ruhunu kabzetmeye gelmesi açısından da bunu doğrulamaktadır. Zira Hz. Mûsa, kendisine haber verilmeden ruhunun kabzedilmeyeceğini biliyordu. Bu sebeple de ikinci defasında ölüm haberinin bildirilmesi üzerine: "O zaman şimdi öleyim" demiştir.

Ölüm meleği geri Rabbinin yanına dönüp Yüce Allah'a kendisini ölmek istemeyen birine gönderdiğini söyledi. Mûsa, meleğin çıkan gözünün iyileştiğini gördüğünde onun Allah katından gönderildiğini anlaması için Yüce Allah ona çıkan gözünü geri vermiş ve Musa'nın yanına geri gitmesini ve Musa'nın elini öküzün sırtına koymasını, elinin altında kalan her bir kıl karşılığında da ömrünün bir yıl uzatılacağını söylemesini buyurmuştu. Mûsa: "Ey Rabbim!" diyerek bu yıllardan sonra ne olacağını sorunca, Yüce Allah bu zamandan sonra yine öleceğini bildirmişti.

Bunun üzerine Hz. Mûsa: "O zaman şimdi öleyim" diyerek Peygamberimizin: "*Allahım! Beni yüce dost ile beraber kıl*" demesi gibi hemen ölmeyi tercih etmiş ve Yüce Allah'tan Kutsal topraklara bir taş atımlığı kadar yakın bir mesafede defnedilmesini dilemiştir.

Mûsa, İsrâil oğulları ile birlikte idi. Mûsa onlara Kutsal topraklara girmelerini emretmiş ve onlar bunu kabul etmemişti. Bunun üzerine Yüce Allah ebedi olarak Yuşa' ve Kâlib dışında oraya girmelerini haram kıldı. Altı yüz bin asker ölene kadar kırk yıl boyunca her gün altı fersahlık bir bölgede dönüp durdular ve akşam vakti kendilerini aynı yerde buldular. Mûsa zorbalardan dolayı o kutsal topraklara giremeyeceğini, sonradan mezarının oraya taşınamayacağını tasavvur etmiş ve bu sebeple oraya yakın bir yerde defnedilmeyi istemişti. Zira bir yere yakın olan yer, o yer hükmünü taşımaktadır.

Söylenildiğine göre Hz. Musa'nın orada defnedilmeyi istemesi her peygamberin doğduğu yerde defnedilmesinden dolayıdır. Hz. Yûsuf'un,

Musa'nın mezarını Mısır'dan çıktığı zaman naklettiği söylenerek buna itiraz edilmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Hz. Yûsuf onu vahiy üzerine nakletti. Bu ona has bir şeydir. Bu da milletinden Beytü'l-Makdis'te mezarına gelenlerin ona ibadet etmemesi açısından idi. İbn Abbâs: «Eğer Yahudiler Musa'nın ve Harun'un kabrini bilselerdi her ikisini de ilah edinirlerdi» demiştir.”

Ancak ölünün bir yerden bir yere taşınması konusunda ihtilaf edilmiştir. Şâfiîlere göre ölüyü defnetmek için bir şehirden başka bir şehre taşımak haramdır. Definde gecikilmesinden dolayı ölü bir değişikliğe uğramasa bile defnetmekle görevli kişi onu acelece defnetmelidir. Ancak faziletli yerler olmaları açısından yakın olması halinde Mekke'ye veya Medine'ye veya Beytü'l-Makdis'e götürülüp defnedilebilir. Yakınlık mesafesi, ölü oraya götürülünceye kadar naaşı bir değişikliğe uğramayacak kadar olan mesafedir.

Zerkeşi: “Bu durum sadece bu üç yere has değildir. Eğer yakınlarda salih ve hayırlı kişilerin mezarları varsa oraya da götürülebilir. Zira kişi iyi komşular ister” demiştir.

Mûsa yüz yirmi yaşında idi. Vehb der ki: Hz. Mûsa bir ihtiyacından dolayı bir yere gitmek için dışarı çıkmıştı. Yüce Allah da meleklerle daha önce kendisi gibi görülmemiş güzel bir mezar kazılmasını emretmişti. Mûsa meleklerle: “Bunu kime kazıyorsunuz?” diye sorunca, melekler: “Bu mezarın senin olmasını ister misin?” dediler. Mûsa: “İsterim” deyince, melekler: “O zaman içine in ve Rabbine doğru dön” dediler. Mûsa mezara indi ve dedikleri gibi yaptı. Sonra çok rahat bir nefes aldı ve Allah ruhunu kabzetti. Sonra da melekler üzerine toprağı atıp mezarını düzelttiler. Söylenildiğine göre ölüm meleği Musa'ya bir elma ile gelmiş ve Mûsa elmayı koklayınca ölüm meleği ruhunu kabzetmiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Şayet orada olsaydık, yol kenarında kırmızı kum tepesinin altında bulunan mezarını size de gösterirdim» buyurmuştur. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu buyruğu Musa'nın mezarının yerini tam olarak açıklamamaktadır. Sonra bu konuda ihtilaflar vardır. Musa'nın mezarının Tih'te olduğu söylenmekle birlikte Beytü'l-Makdis'in bir kapısının yanında olduğu da söylenmektedir. Ayrıca Dimaşk'ta veya Basra ve Belkâ arasında bir vadide olduğu söylenmektedir. Veya Medine ile Beytü'l-makdis

arasında olan Medyen’de olduğu söylenmektedir. Yine Kutsal topraklarda olan Erîha’da olduğu söylenmektedir.

Buhârî’nin hocası Mervlidir. Ma’mer, Basralıdır. Hadisi Müslim¹, *Ehâdisu’l-Enbiyâ* konusu içinde Buhârî’de olduğu gibi merfû olarak tahrir etmiştir.² Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir. Hadisin diğer kısmı *Ehâdisu’l-Enbiyâ* konusu içinde zikredilecektir inşallah.

۷۰- باب الدَّفْنِ بِاللَّيْلِ

70- CENAZEYİ GECE VAKTİ DEFNETMEK

وَدُفِنَ أَبُو بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لَيْلًا .

Ebû Bekir gece vakti defnedilmiştir.

Şâfiî, Mâlik, el-Basrî, Saîd b. el-Müseyyeb ve Ahmed ise mekruh olduğu görüşündedir.

Ebû Bekir es-Siddîk gece vakti defnedilmiştir. Buhârî bunu *Cenaiz* bölümünün sonlarında Pazartesi günü vefat etmek konusu içinde mevsûl olarak rivayet etmiştir.

۱۳۴۰ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ عَلَى رَجُلٍ بَعْدَ مَا دُفِنَ بِلَيْلَةٍ قَامَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ ، وَكَانَ سَأَلَ عَنْهُ فَقَالَ « مَنْ هَذَا » . فَقَالُوا فَلَانٌ ، دُفِنَ الْبَارِحَةَ . فَصَلُّوا عَلَيْهِ .

أطرافه ۸۵۷، ۱۲۴۷، ۱۳۱۹، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۶، ۱۳۳۶ - تحفة ۵۷۶۶

1340- “Osmân b. Ebî Şeybe — Cerîr — Şeybânî — Şa’bî” isnâdıyla İbn Abbâs der ki: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbıyla birlikte bir adamın cenaze namazını defnedildikten bir gece sonra kıldı. Peygamber (sallallahu

¹ Müslim 2372

² 3407’de gelecektir.

aleyhi vesellem): “*Bu kimdir?*” diye sorunca: “Bu kişi dün gece defnedilen filan kişidir” dediler. Bunun üzerine onun namazını kıldılar.¹

Şeybânî, Süleymân’dır.

Şa’bî, Âmir b. Şerâhîl’dir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbıyla birlikte bir adamın cenaze namazını defnedildikten bir gece sonra kılmıştır. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) mezar sahibinin kim olduğunu sormuş ve bir gece önce defnedildiği söylenmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) neden kendisine haber verilmediğini sorunca da, oradakiler onu gecenin karanlığında defnettiklerini ve kendisini o vakitte uyandırmak istemediklerini söylemişti. Bunun üzerine de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbıyla birlikte onun namazını kılmıştı.

Bu rivayette cenazeyi gece vakti defnetmenin mekruh olmadığına delalet etmektedir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu gece defnetmelerine bir şey dememiş ve onları kendisine haber vermeyişlerinden dolayı sorgulamıştır. Hz. Ali de Hz. Fâtıma’yı gece vakti defnetmiştir. Yine nakledildiğine göre bazı kimseler mezarlıkta bir ışık görüp gelince, mezarda Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) olduğunu görmüştü. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Arkadaşınızı bana verin*” diyordu. Baktıklarında bu kişinin zikrederken sesini yükselten adam olduğunu gördüler. Ebû Bekir b. Ebî Şeybe bunu Buhârî ve Müslim’in şartlarına uygun bir isnâdla rivayet etmiştir.

Ancak insanların toplanmasının ve cenazeyi kabre koymanın daha kolay olması açısından gündüz defnedilmesi müstehaptır. Cesedin değişikliğe uğraması veya kokması söz konusu ise defin işinin gündüze bırakılması müstehap değildir. Ezraî ve başkası cenazenin çabucak defnedilmesi gerektiğini söylemiştir. Müslim’in² rivayeti: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zaruret olması dışında namazının kılınması açısından cenazenin gece vakti defnedilmesini yasaklamıştır” şeklindedir. Buradaki yasaklama, cenazenin namazı kılınmadan önce defnedilmesine yöneliktir.

¹ Hadis ayrıca 857, 1247, 1319, 1321, 1322, 1326, 1336’da geçmektedir.

² Müslim 954

۷۱ - باب بِنَاءِ الْمَسْجِدِ عَلَى الْقَبْرِ

71- MEZAR ÜZERİNE MESCİD İNŞA EDİLMESİ

۱۳۴۱ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ لَمَّا اشْتَكَى النَّبِيُّ ﷺ ذَكَرْتُ بَعْضَ نِسَائِهِ كَنِيسَةً رَأَيْتُهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ ، يُقَالُ لَهَا مَارِيَّةٌ ، وَكَانَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأُمُّ حَبِيبَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَتَيْنَا أَرْضَ الْحَبَشَةِ ، فَذَكَرْنَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرِ فِيهَا ، فَرَفَعَ رَأْسُهُ فَقَالَ « أَوْلَيْتِكَ إِذَا مَاتَ مِنْهُمْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا ، ثُمَّ صَوِّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَةَ ، أَوْلَيْتِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ » . أطرافه ۴۲۷ ، ۴۳۴ ، ۳۸۷۳ - تحفة ۱۷۱۶۶

1341- “İsmâîl — Mâlik — Hişâm” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe anlatıyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) rahatsızlandığı zaman hanımlarından birisi ona Habeşistan’da bulunan Mâriye adındaki bir kiliseden bahsetti. Ümmü Seleme ve Ümmü Habîbe, Habeşistan’a gittiklerinde onu görmüşlerdi. Kilisenin güzelliğinden ve içindeki resimlerden bahsettiklerinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) başını kaldırdı ve: “Onlar, aralarında iyi/ salih olan birisi öldüğü zaman mezarına bir mescid bina eder, sonra da o tür resimleri yaparlardı. İşte onlar Allah katında mahlûkatın en şerhileridirler” buyurdu.¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys el-Asbahî’dir.

Mâlik, Mâlik b. Enes’tir.

Hişâm, Hişâm b. Urve’dir.

Hişâm’ın babası, Urve b. ez-Zübeyr el-Avvâm’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ölümüne sebep olan rahatsızlığına yakalandığı zaman Ümmü Seleme ve Ümmü Habîbe ona Habeşistan’da bulunan ve Hıristiyanların mabedi olan Mâriye adındaki bir kiliseden bahsettiler. Müminlerin annesi Ümmü Seleme, Hind binti Ebî Umeyye el-

¹ Hadis ayrıca 427, 434, 3873’de geçmektedir. Müslim 528

Mahzûmiyye'dir. Ümmü Habîbe, Remle binti Ebî Süfyân'dır ve o da müminlerin annesidir. Bu ikisi Habeşistan'a gittiklerinde bu kiliseyi görmüşlerdi.

Ümmü Seleme ve Ümmü Habîbe kilisenin güzelliğinden ve içindeki resimlerden bahsettiklerinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) başını kaldırıp onların, aralarında iyi olan birisi öldüğü zaman mezarına bir mescid bina ettiklerini, sonra da ölen o kimsenin resimlerini yaptıklarını, ancak onların Allah katında mahlûkatın en şerlileri olduğunu bildirdi.

Kurtubî der ki: "Daha önceleri böylesi resimleri onlarla teselli bulup onların güzel amellerini zikretmek için yaparlardı. Mezarlarının yanında da onlar gibi çokça ibadet etmeye çalışırlardı. Ancak daha sonra bu mezarların yanında ibadet edenlerin ne amaçla ibadet ettiklerini bilmeyen kimseler kendilerinden öncekilerin de o resimlere ibadet ettiklerini düşünüp onları tazim etmeye başladılar. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) onların Allah katında mahlûkatın en şerlileri olduğunu bildirerek böyle bir şey yapılmaması yönünde uyarıda bulunmuştur. Hadisin başlıkla ilgili olan kısmı da: "Birisi öldüğü zaman mezarına bir mescid bina ederler" lafzıdır.

Bu da mezarı mescid edinen kimseyi kınamaya tevîl edilmiştir. Mezara karşı durup namaz kılmak ta haramdır. Ancak Şâfiî ve ashâbı bunun mekruh olduğunu söylemiştir. el-Bendenîcî: "Burada mezarı mescid edinip onda namaz kılmak kastedilmektedir" demiştir. Ayrıca mezarın yanında mescid inşa edilmesinin ve onda namaz kılınmasının mekruh olduğunu söylemiştir. Fakat mezarlık içinde mescid inşa edilip onda namaz kılmakta bir sakınca yoktur. Zira mezarlıklar mescid gibi vakıf malıdır.

Beydâvî der ki: "Yahudiler ve Hristiyanlar peygamberlerini tazim etmek bâbından mezarlarına secde ederlerdi. Mezarlarını da kible sayıp namazlarında onlara doğru yönelirlerdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onları bu amellerinden dolayı lanetlemiş ve Müslümanları böyle şeyler yapmaktan menetmiştir. Ancak kişi onu tazim etmek bâbından değil de sadece ona yakın olmak ile berekete nail olmak amacıyla salih bir kişinin mezarına yakın bir yerde mescid edinirse bunda bir sakınca yoktur. Yani bu kişi kendilerine bu yönde cezalar vaad edilen kimselere dahil olmaz.

Buhârî 62. bâbda Kabirler üzerinde mescidler edinmenin mekruh kılınması şeklinde bir başlık zikretmişti. Bu iki başlık arasındaki farkı açıklamak gerekir.

İbn Reşîd: “Edinmek inşa etmekten daha kapsayıcıdır. Bu sebeple bunu ayrı bir başlık olarak zikretmiştir” demiştir. Bu da bazı mescid edinmelerin mekruh olmadığına işaret etmektedir. Zeyn b. el-Münîr şöyle demiştir: “Önceki başlıkta mezarlardan dolayı mescid edinmek kastedilmektedir. Yani mezarların olmaması halinde kişinin orada mescid edinmemesi kastedilmektedir.”

İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de şöyle der: “Böylesi bir şeyden menetmek kişinin, mezarda lanetlendikleri zikredilen kişilerin amellerini yapması endişesinin bulunması açısından.”

Bu hadis daha önce: “Cahiliye müşriklerinin mezarları açılabilir mi?” başlığı altında zikredilmişti.

۷۲ - بَابُ مَنْ يَدْخُلُ قَبْرَ الْمَرْأَةِ

72- KADININ KABRİNE GİRECEK KİMSE

Lahde yerleştirmek için kadının mezarına girecek kimse.

۱۳۴۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانَ حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ سَمِعْنَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَالِسَيْنِ عَلَى الْقَبْرِ ، فَرَأَيْتُ عَيْنَيْهِ تَدْمَعَانِ فَقَالَ « هَلْ فِيكُمْ مِنْ أَحَدٍ لَمْ يُقَارِفِ اللَّيْلَةَ » . فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ أَنَا . قَالَ « فَاذْهَبْ فِي قَبْرِهَا » . فَتَزَلَّ فِي قَبْرِهَا فَقَبَّرَهَا . قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ فُلَيْحُ أَرَاهُ يَعْنِي الذَّنْبَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ ﴿لَيْقَتِرُفُوا﴾ أَيْ لِيَكْتَسِبُوا . طرفه ۱۲۸۵ - تحفة ۱۶۴۵

1342- “Muhammed b. Sinân — Fuleyh b. Süleymân” isnâdıyla Hilâl b. Ali'nin bildirdiğine göre Enes şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızının cenazesinde bulunduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) mezara oturmuştu ve gözlerinden yaşlar akıyordu. “İçinizde dün gece ilişkide bulunmayan var mı?” diye sorunca, Ebû Talha: “Ben varım” dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: “O zaman mezara sen in” buyurunca mezara Ebû Talha indi ve onu defnetti.

İbnu'l-Mübârek'in bildirdiğine göre Fuleyh: “Sanırım burada Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) günah işlemeyi kastetmişti” demiştir.

Ebû Abdillâh: “Âyette zikredilen: «لَيَقْتَرِفُو»¹ ifadesi, «Kazanmaları için» mânâsındadır” demiştir.²

Muhammed, Muhammed b. Sinân el-Avekî el-Bâhilî el-Basrî’dir.

Fuleyh, Fuleyh b. Süleymân el-Vâkıdî’dir. Adı Abdulmelik’tir. Ancak lakabı adından daha fazla bilinmektedir.

Hilâl, Hilâl b. Ali b. Usâme el-Âmirî’dir.

Enes, Enes b. Mâlik’tir.

Enes b. Mâlik’in bildirdiğine göre kendileri Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı, Osmân b. Affân’ın eşi Ümmü Gülsüm’ün cenazesinde bulunmuşlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) mezarın kenarına oturmuş gözlerinden yaşlar akıyordu. Bu da daha önce zikredildiği gibi feryat etmeden ve şer’î olarak caiz olmayan şeyler yapmadan ağlamanın caiz olduğunu göstermektedir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir önceki gece ilişkide bulunmayan kimsenin olup olmadığını sordu. Yüce Allah’ın: “أَجَلَ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى” (Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı)”³ buyruğunda cinsel ilişkinin: “الرَّفْتُ” ifadesiyle zikredildiği gibi, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu soruyu sorarken: “هل فيكم من أحد لم يقارف الليلة” şeklinde: “لم يقارف” ifadesini kullanmıştır. Zira Kur’ân’da cinsel ilişkinin açık lafızla zikredilmesi Kur’ân âdâbına uygun değildir.

Ebû Talha Zeyd b. Sehl el-Ensârî o gece ilişkide bulunmadığını söyleyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Talha’ya mezara inmesini söylemiş ve mezara Ebû Talha inerek onu lahde koymuştur. Buradan da anlaşılmaktadır ki ölüyü mezara, bulunmaları halinde ancak erkekler indirir. Ölü kadın da olsa durum aynıdır. Zira kadınlar cenaze olması durumunda zayıf düşen kimselerdir. Bilindiği gibi Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızının Hz. Fâtıma ve başkaları gibi mahremeleri de vardı. Evet, *Şerhu’l-Mühezzeb*’de olduğu gibi ölü kadını yıkandığı yerden tabuta koymaları ve onu lahde yerleştirecek kimselere vermeleri erkeklere mendup olmaktadır.

¹ En’âm Sur. 113

² 1285’de geçti.

³ Bakara Sur. 187

H. Osmân bu konuda Ebû Talha'dan daha önceliklidir. Zira koca, karısını defnetmekte başkasından daha önceliklidir. Ancak o gece Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı vefat etmiş iken Osmân bir cariyesi ile ilişkiye girmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), kızı vefat etmişken de Osmân'ın öyle bir şeyde bulunması hoşuna gitmemişti. İbnu'l-Münîr: "Bunda bir hususiyet vardır" demiştir.

Abdullah b. el-Mübârek'in bildirdiğine göre Fuleyh b. Süleymân, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "يقارف" ifadesiyle günah işlemeyi kastettiğini zannettiğini söylemiştir. Ancak yapılan ilk açıklama daha doğru olandır. Zira: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Bu gece ilişkide bulunan hiç kimse mezara inmeyecektir» buyurunca, Osmân bir kenara çekildi" lafzıyla nakledilen başka rivayetler de bunu desteklemektedir. Tahavî: "يقارف" ifadesinin cinsel ilişki mânâsında olduğunu kabul etmemiş ve: "Burada konuşup muhabbet etmek kastedilmektedir. Zira yatsı namazından sonra muhabbet edip konuşmayı hoş görmezlerdi" demiştir.

Ebû Abdullah el-Buhârî bu açıklamasıyla İbnu'l-Mübârek'in Fuleyh'ten: "Âyette zikredilen «لَيَقْفَرُوا»¹ ifadesi, «kazanmaları için» mânâsındadır" şeklindeki mânâyı teyid etmek istemiştir. Veya Buhârî bu konudaki diğer açıklamaları da zikretmek istemiştir. Zira hadiste "يقارف" ifadesiyle bundan daha özel olan cinsel ilişki kastedilmektedir. İbn Abbâs'ın açıklaması âyette yapılan açıklamaya muvafıktır. Beydâvî ve başkası yine bu şekilde açıklamada bulunmuş ve: "وَلَيَقْفَرُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ" (ve işledikleri suçu işlemeye devam etsinler diye böyle yaparlar)"² demiştir.

٧٣ - بَابُ الصَّلَاةِ عَلَى الشَّهِيدِ

73- ŞEHİDİN NAMAZI

Kadın da olsa, köle de olsa çocuk ta olsa deli de olsa kâfirlere karşı savaşırken öldürülen kişinin cenaze namazı. Burada mukayyed olarak savaşın zikredilmesi savaşta yara alıp bir süre yaşayan ve o yara sebebiyle ölen kişinin

¹ En'âm Sur. 113

² En'âm Sur. 113

aynı durumda olduğunu bildirmek açısından. Savaşta başka boğularak, karın ağrısından ve vebâdan ölen kişiler de şehid diye adlandırılmıştır.

۱۳۴۳ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُحُدٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَقُولُ « أَيُّهُمَا أَكْثَرَ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ ». فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ وَقَالَ « أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ». وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ ، وَلَمْ يُغَسِّلُوا وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ أَطْرَافَهُ ۱۳۴۵ ، ۱۳۴۶ ، ۱۳۴۷ ، ۱۳۴۸ ، ۱۳۵۳ ، ۴۰۷۹ - تحفة ۲۳۸۲

1343- “Abdullah b. Yûsuf — Leys — İbn Şihâb — Abdurrahman b. Ka’b b. Mâlik” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerinden her iki kişiyi bir örtü içinde birleştiriyordu. Sonra: “Bunların hangisi Kur’ân’ı daha çok öğrenmiştir?” diye soruyordu. Bu ikisinden birine işaret edilince, onu mezardaki lahdin içinde öne koyuyordu. Sonra: “Ben kıyamet gününde bunların şahitleri olacağım” buyurdu ve kendi kanları içinde, yıkanmadıkları ve namazları kılınmadığı hâlde onların defnedilmesini emretti.

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî’dir.

Leys, Leys b. Sa’d el-Fehmî’dir.

İbn Şihâb, Muhammed b. Müslim ez-Zührî’dir.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Ka’b b. Mâlik el-Ensârî es-Sülemî’dir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî’dir.

Hâfız İbn Hacer der ki: “Leys bunu «İbn Şihâb isnâdıyla Abdurrahman b. Ka’b b. Mâlik’in bildirdiğine göre Câbir şöyle demiştir» şeklinde rivayet etmiştir.”

Nesâî: “İbn Şihâb’ın güvenilir olan öğrencilerinden hiç kimsenin Leys’e mutabaat ettiğini görmedim” demiş ve bu rivayeti “Abdullah b. el-Mübârek — Ma’mer — İbn Şihâb” isnâdıyla Abdullah b. Sa’lebe’den muhtasar olarak rivayet etmiştir. Ahmed bunu Muhammed b. İshâk kanalıyla rivayet etmiştir.

Taberânî ise Abdurrahman b. İshâk ve Amr b. Hâris kanalıyla rivayet etmiştir. Hepsî de bunu İbn Şihâb kanalıyla Abdullah b. Sa'lebe'den rivayet etmiştir.

Abdurrezzâk bunu Ma'mer'den rivayet etmiş ve isnâdında Câbir'i zikretmiştir. Bu da Buhârî'nin isnâdını kuvvetlendirmektedir. Zira İbn Şihâb hadislerle oldukça hâkim bir kişiliktir. Muhtemelen İbn Şihâb bu hadisi iki hocasından nakletmiştir. Abdurrahman b. Ka'b'dan olan rivayeti Abdullah b. Sa'lebe'den olan rivayetin aynısı değildir.

Bu konuda İbn Şihâb'a başka muhalefet bulunmaktadır. Zira Usâme b. Zeyd el-Leysî bunu İbn Şihâb kanalıyla Enes'ten rivayet etmiştir. Ebû Dâvud ve Tirmizî bunu aynı şekilde rivayet etmişlerdir. Ancak Usâme hadis ezberi iyi olmayan biridir. Tirmizî, *İlel'* de Buhârî'den şöyle nakletmiştir: "Usâme bu hadisin isnâdında hata etmiş ve Beyhakî bunu Abdurrahman b. Abdilaziz el-Ensârî kanalıyla İbn Şihâb'dan naklederek: «Abdurrahman b. Ka'b kanalıyla babasından» demiştir. İbn Abdilaziz de zayıf birisidir." Burada: "Babası kanalıyla" demek ile hata etmiştir. Buhârî bu konudaki ihtilafı iki bab sonra zikretmiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud gazvesinde şehit edilenlerden her iki kişiyi bir örtü içinde birleştiriyordu. Burada onları bir örtü içine koyduğu veya bir örtüyü ikisi arasında böldüğü kastedilmektedir. Mazharî: "Burada bir örtü ile bir mezarın içine konulmaları kastedilmektedir. Zira tenleri birbirine temas edecek şekilde ikisinin bir örtü içine konulması caiz değildir. Ancak üzerlerinde kana bulanmış olan giysileri ve başka şeyler bulunmaktadır ve her iki kişi bir mezara birbiri yanına konulmaktadır" demiştir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kur'ân'ı hangisinin daha iyi bildiğini soruyor ve kendisine işaret edileni lahidde ön tarafa koyuyordu. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamet gününde onların şahitleri olacağını bildirdi. Mazharî: "Burada Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) onlara şefaatçi olması ve onların Allah için canlarından vaz geçtikleri konusunda Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şahitlik edeceği kastedilmektedir" demiştir.

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendi kanları içinde, yıkanmadıkları ve namazları kılınmadığı hâlde onların defnedilmesini emretti. Ahmed'in rivayetinde: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Onları yıkamayın. Zira onlardaki her yara ya da her kan kıyamet günü etrafına misk kokusu yayar» buyurdu" şeklindedir. Onları yıkamamanın hikmeti, şahadet eserinin

üzerlerinde kalması açısından dır. Namazlarını kılmamaları da oradakilerin artık dualarına ihtiyaçlarının olmaması açısından dır. Savaşta öldürülen kişinin cenaze namazı konusunda ihtilaf edilmiştir. Şâfiîlere göre şehit kişinin namazını kılmak haramdır. Mâlik ve Ahmed yine aynı görüştedir. Bazı Şâfiîler de namazını kılmamanın vacip olmadığını, ancak caiz olduğunu söylemiştir.

Buhârî'nin hocası Tennîslidir. Leys, Mısırlıdır. İbn Şihâb ve hocası Medinelidir. Hadiste tâbiînin tâbiîden sahabiden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

۱۳۴۴ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْحَكِيمِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَرَجَ يَوْمًا فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أُحُدٍ صَلَاتَهُ عَلَى الْمَيِّتِ ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ « إِنِّي فَرَطُ لَكُمْ ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ ، وَإِنِّي أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الْأَرْضِ - أَوْ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ - وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي ، وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا » . أطرافه ۳۵۹۶ ، ۴۰۴۲ ، ۴۰۸۵ ، ۶۴۲۶ ، ۶۵۹۰ - تحفة ۹۹۵۶

1344- "Abdullah b. Yûsuf — Leys — Yezîd b. Ebî Habîb — Ebu'l-Hayr" isnâdıyla Ukbe b. Âmir anlatıyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün çıkıp Uhud ehline cenaze üzerine kıldığı namazı gibi namaz kıldı. Sonra minbere çıktı ve şöyle buyurdu: "*Ben sizin öncünüz olacağım. Ben size şahitlik edeceğim. Vallahi şu anda Havz'ıma bakmaktayım. Bana yeryüzü hazinelerinin anahtarları*" veya: "*yeryüzünün anahtarları verildi. Vallahi ben, benden sonra sizin müşrikliğe döneceğinizden endişe etmiyorum. Ancak ben sizin ihtiras ile dünya hazineleri hususunda birbirinizle nefsaniyet yarışına düşüp didişmenizden endişe etmekteyim.*"

Abdullah, Abdullah b. Yûsuf et-Tennîsî'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

¹ Hadis ayrıca 1345, 1346, 1347, 1348, 1353, 4079'da geçmektedir.

Yezîd, Yezîd b. Ebî Habîb el-Mısrî'dir. Babasının adı Suveyd'dir.

Ebu'l-Hayr, Yezîd b. Abdillâh el-Yezenî'dir.

Ukbe, Ukbe b. Âmir el-Cuhenî'dir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hicri 3 yılında Şevvâl ayında bir gün çıkıp Uhud savaşında şehid edilen kimselerin cenaze namazını normal cenaze üzerine kıldığı namaz gibi kıldı. Havye b. Şureyh, Yezîd'den olan rivayetinde: "Sekiz yıl sonra minbere çıktı ve dirilerle ölümlere veda eden gibi hutbe okudu ve şöyle buyurdu" ziyadesinde bulunmuştur. Ancak sekiz yıl sonra ifadesi doğru değildir. Zira Uhud savaşı daha önce de zikredildiği gibi hicri 3 yılında Şevvâl ayında olmuştu. Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) hicri 11 yılında Rebiu'l-evvel ayında vefat etmişti. Yani Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud savaşından yedi yıl sonra vefat etmiştir.

Yüce Allah'ın: "وَصَلِّ عَلَيْهِمْ (Ve onlar için dua et)"¹ buyruğunda olduğu gibi, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şehitlerin namazını kılması ile diğer cenaze namazlarında dua ettiği gibi dua etmesi kastedilmektedir. Bizzat cenaze namazı kılması kastedilmemektedir. Şehidin cenaze namazının kılınmaması konusunda icma edilmesi de buna delalet etmektedir. Bu konudaki ihtilaf ise cenaze namazının üç gün sonra kılınmamasıdır. Hanefiler ölü çürümedikçe namazının kılınabilceğini söylemektedir. Şehit kimse de çürümediği ve hiçbir değişikliğe uğramadığı için ne zaman olursa olsun namazı kılınabilir.

Ebû Hanife, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud gününde şehitlerin namazının kılınmamasını, o vakit Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) çok meşgul olmasına, zamanının çok dar olmasına ve Müslümanların o gün çok zor durumda olmalarına hamletmiştir. İbn Hazm ez-Zâhirî, Câbir'in ve Ukbe'nin rivayetlerini delil sayarak ve: "Şehidin namazının kılınması güzel bir şeydir. Kılınmaması da güzel bir şeydir" diyerek zikredilen bu iki rivayetten birinin diğeri için terk edilemeyeceğini, her ikisinin doğru olduğunu ve her iki yönde amelde bulunmanın mubah olduğunu söylemiştir.

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) minbere çıktı ve dirilerle ölümlere veda eden gibi hutbe okuyarak Havz'a gidip kendilerine öncü olacağını ve

¹ Tevbe Sur. 103

amellerine şahitlik edeceğini bildirdi. Bu hutbesi de vefatının yakın olduğuna işaret etmekteydi ve öyle olmuştu. Bu sebeple rivayette: “Dirilerle ölülere veda eden gibi” denilmiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) amellerine şahitlik edeceğini bildirirken sanki öncülerini olarak gitmeyecek ve sonuncularına kadar kalarak amellerine şahitlik edecekti. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) hem hayatta iken, hem de ölümünde iken yani hem dünyada, hem de âhirette onları gözetecektir. Zira Bezzâr’ın ceyyid bir isnâdla İbn Mes’ûd’dan merfû olan rivayeti: *“Hayatım sizin için hayırlıdır. Vefatım da sizin için hayırlıdır. Amelleriniz bana arz olunur. Hayırlı şeyler gördüğüm zaman Allah’a hamd ederim. Şer gördüğüm zaman da sizin için Allah’tan bağışlanma dilerim”* şeklindedir.

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yemin ederek Havz’ına baktığını, yeryüzü hazinelerinin veya yeryüzü anahtarlarının kendisine verildiğini söyledi. Buradaki şüphe raviye aittir. Bu da kendisinden sonra ümmetinin mülk ve hazineler ele geçireceğine işaret etmektedir. Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yemin ederek kendisinden sonra müşrikliğe yani putperestliğe döneceklerinden endişe etmediğini, ancak ihtiras ile dünya hazineleri hususunda birbirleriyle nefsanîyet yarışına düşüp didişmelerinden endişe ettiğini bildirmiştir.

Hadisin ravilerinin tümü Mısırlıdır. İsnâdı da en sahih isnâdlardandır. İsnâdında tâbiînin tâbiîden onun da sahabeden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu *Alâmâtü’n-Nübüvve* ve *Meğâzî* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², *Fedâilu’n-Nebî* konusu içinde, Ebû Dâvud ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۷۴ - بَابُ دَفْنِ الرَّجُلَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ فِي قَبْرِ وَاحِدٍ

74- BİR MEZARA İKİ VEYA ÜÇ ADAMI DEFNETMEK

Ölülerin çok olması ve her birine bir mezar açma imkânı olmaması gibi zaruret halinde iki veya üç veya daha fazla kişiyi bir mezara defnetmenin caiz olması.

¹ Hadis ayrıca 3596, 4042, 4085, 6426, 6590’de geçmektedir.

² Müslim 2296

۱۳۴۵ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُحُدٍ . أطرافه ۱۳۴۳ ، ۱۳۴۶ ، ۱۳۴۷ ، ۱۳۴۸ ، ۱۳۵۳ ، ۴۰۷۹ -
تحفة ۲۳۸۲

1345- "Saîd b. Süleymân — Leys — İbn Şihâb — Abdurrahman b. Ka'b" isnâdıyla Câbir b. Abdillâh, ona Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerinden her iki kişiyi bir mezara koyduğunu haber vermiştir.¹

Saîd, Sa'deveyh el-Bezzâr lakaplı Saîd b. Süleymân'dır.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'tir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî'dir.

Hadiste nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerinden her iki kişiyi bir örtü içinde bir mezara koymuştur. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Ancak rivayette üç kişinin birlikte defnedildiği zikredilmemiştir. *Sünen* sahiplerinin yanında rivayet edilen, ancak Buhârî'nin şartlarına uygun olmayan Hişâm b. Âmir el-Ensârî'nin rivayeti şöyledir: "Ensâr, Uhud günü Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: «Dostlarımız defin olayında çok zor durumda kaldılar» dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «O zaman mezarı geniş açıp içine iki veya üç kişiyi birden koyun» buyurdu" şeklindedir. Sanırım Buhârî buna işaret etmek istemiştir.

Bu hadisten de anlaşıldığına göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zaruretten dolayı böyle yapmıştır. Ancak müstehap olan imkan varsa her ölünün ayrı bir mezara defnedilmesidir. Eğer ikişer kişi defnedilecekse erkeğin erkekle ve kadının kadınla defnedilmesi gerekir. Mâverdî bunu

¹ Hadis ayrıca 1343, 1346, 1347, 1348, 1353, 4079'da geçmektedir.

mekruh görürken es-Serahsî haram olarak görmüştür. Nevevî bunu *Şerhu'l-Mühezzeb'*de kısaca değinmiştir. Ancak sahih olanı mekruh olması veya müstehap olmamasıdır. Haram olması yönünde ise herhangi bir delil yoktur.

Fakat çok zaruret olması halinde erkekle kadın bir arada defnedilebilir. Aksi taktirde hayatta haram olduğu gibi böylesi bir şey de haramdır. Fakat kişinin kendisine mahrem olan kimseyle defnedilmesinde bir sakınca yoktur. İbnu's-Sabbâğ ve başkası İbn Yûnus'un: "İki ölü arasında mutlak surette toprak konulması gerekir" şeklindeki rivayeti yönünde bu konuda açıklamada bulunmuştur. Buluğa ermemiş çocuk ta mahrem konumundadır. Muhannes muhannes ile veya kadın erkek ile defnedilecekse mutlaka aralarında topraktan bir örtü olmalıdır. Ebû Hanife: "Erkekle kadının bir mezarda defnedilmesinde bir sakınca yoktur" demiştir.

۷۵ - بَابُ مَنْ لَمْ يَرِ غَسَلَ الشَّهَدَاءِ

75- ŞEHİTLERİ YIKAMAYI GEREKLİ GÖRMEYEN KİMSE

Şehit kişi cünüp veya hayızlı veya lohusa olsa bile onu yıkamayı gerekli görmeyen kimse.

۱۳۴۶ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ عَنْ

جَابِرٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « اذْفَنُوهُمْ فِي دِمَائِهِمْ » - يَعْنِي يَوْمَ أُحُدٍ - وَلَمْ يُغَسِّلَهُمْ

أطرافه ۱۳۴۳، ۱۳۴۵، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۵۳، ۴۰۷۹ - تحفة ۲۳۸۲

1346- "Ebu'l-Velîd — Leys — İbn Şihâb — Abdurrahman b. Ka'b" isnâdıyla Câbir'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerini kastederek: "Onları kanları ile defnedin" buyurmuş ve onları yıkamamıştır.¹

Ebu'l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd el-Fehmî'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

¹ Hadis ayrıca 1343, 1345, 1347, 1348, 1353, 4079'da geçmektedir.

Abdurrahman, Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'tir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh'tır.

Hadiste nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerinin kanları ile defnedilmesini emretmiştir. Şahadetlerinin eseri üzerlerinde kalsın diye onları yıkamamıştır. Rivayetdeki: “Onları yıkamamıştır” ifadesi, şehit kişi cünüp veya hayızlı olsa bile onun yıkanmadığına delalet etmektedir. Şâfiîlere göre makbul görüş budur.

Ahmed'in Câbir'den olan rivayeti: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitleri hakkında: «Onları yıkamayın. Zira onlardaki her yara ya da her kan kıyamet günü etrafına misk kokusu yayar» buyurdu” şeklindedir. Onların namazını da kılmamıştı. Onları yıkamamanın ve namazlarını kılmamanın hikmeti daha önce de açıklanmıştı. İbn Hibbân ve Hâkim'in *Sahûh*'lerinde olan rivayetleri: “Hanzale b. er-Râhib Uhud günü cünüp olduğu halde şehit edildi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu yıkamadı ve: «Meleklerin onu yıkadığını gördüm» buyurdu” şeklindedir. Eğer onu yıkamak vacip olsaydı, ancak bizim yıkamamız ile vaciplik üzerinden sakıt olurdu. Bu yıkanma şahadet ile üzerinden düşmektedir. İbn Ebî Şeybe'nin rivayet ettiği gibi Hasan el-Basrî ve Saîd b. el-Müseyyeb: “Şehit kişi yıkanır” şeklinde görüş beyan etmişlerdir.

٧٦ - بَابُ مَنْ يُقَدَّمُ فِي اللَّحْدِ

76- LAHDİN İÇİNDE ÖNE KONULAN KİMSE

وَسُمِّيَ اللَّحْدَ لِأَنَّهُ فِي نَاحِيَةٍ، وَكُلُّ جَائِرٍ مُلْحِدٌ. ﴿مُلْتَحِدًا﴾ مَغْدِلًا، وَلَوْ كَانَ مُسْتَقِيمًا
كَانَ ضَرِيحًا.

Lahit denilmesi, (mezarın dibinde) bir tarafta olmasından dolayıdır. Her zulüm edici mülhiddir. “مُلْتَحِدًا” (Mültehad)¹ sığınılacak yerdir. Eğer (mezar) dümdüz olsaydı, o bir *darîh* denilirdi.

Buhârî der ki: Lahit denilmesinin sebebi onun mezarın bir tarafında ve ölüyü sığacak kadar bir yer olmasından dolayıdır. Her zulüm edici, mülhiddir

¹ Cin Sur. 22

yani haktan meyledicidir. Yüce Allah'ın: “وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا” (O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam)”¹ buyruğu, meyl edip sığınılacak yer mânâsındadır. Eğer mezar bir yana meyilsiz olarak dümdüz olsaydı, o bir *darîh*, yani yerde düz bir çukurdan ibaret olurdu.

۱۳۴۷ - حَدَّثَنَا ابْنُ مُقَاتِلٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أَحَدٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَقُولُ « أَيْتُمُ أَكْثَرُ أَخَذَا لِلْقُرْآنِ » فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ وَقَالَ « أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ » وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ بِدِمَائِهِمْ ، وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يُغَسِّلَهُمْ أَطْرَافُهُ ۱۳۴۳ ، ۱۳۴۵ ، ۱۳۴۶ ، ۲۳۸۲ تحفة - ۴۰۷۹ ، ۱۳۵۳ ، ۱۳۴۸

1347- “İbn Mukâtil — Abdullah — Leys b. Sa'd — İbn Şihâb — Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerinden her iki kişiyi bir örtü içinde birleştiriyordu. Sonra: “*Bunların hangisi Kur'ân'ı daha çok öğrenmiştir?*” diye soruyordu. Bu ikisinden birine işaret edilince, onu mezardaki lahdin içinde öne koyuyordu. Sonra: “*Ben kıyamet gününde bunların şahitleri olacağım*” buyurdu ve kendi kanları içinde, onları yıkamadığı ve namazlarını kılmadığı hâlde defnedilmelerini emretti.”²

İbn Mukâtil, İbn Mukâtil el-Mervezî'dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Câbir, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî'dir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud gazvesinde şehit edilenlerden her iki kişiyi bir örtü içinde birleştiriyor ve Kur'ân'ı hangisinin daha iyi bildiğini

¹ Cin Sur. 22

soruyordu. Kendisine Kur'ân'ı daha iyi bilen işaret edilince de onu lahidde kibleye doğru ön tarafa koyuyordu. Zira Kur'ân etine, kanına ve her şeyine işleyen kişinin hayatta iken imamlıkta öne geçmesinin hak olması gibi ölümünde de mezarda öne geçmesi haktır. Kişi ümmi de olsa daha faziletli olması halinde öne konulur. Sonra çocuk, sonra muhannes ve sonra kadın konulur.

Bir mezara konulacak iki kişi eğer aynı ise daha faziletli olan yani daha fakih ve okumayı daha iyi bilen kişi öne konulur. Ancak oğul babadan daha faziletli olsa da babaya olan saygıdan dolayı baba öne konulur. Anne ile kız olması halinde de uygulama bu şekilde yapılır.

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kıyamet gününde onların şahitleri olacağını, onları gözeteceğini ve onlara şefaathane olacağını bildirdi. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendi kanları içinde, yıkanmadıkları ve namazları kılınmadığı hâlde onların defnedilmesini emretti. Onları yıkamamanın hikmeti de şahadet eserinin üzerlerinde kalmasıdır.

۱۳۴۸ - قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ وَأَخْبَرَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ لِقَتْلَى أَحَدٍ «أَيُّ هَؤُلَاءِ أَكْثَرَ أَخَذًا لِلْقُرْآنِ». فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى رَجُلٍ قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ قَبْلَ صَاحِبِهِ وَقَالَ جَابِرٌ فَكُنَّا أَبِي وَعَمِّي فِي نَمِرَةٍ وَاحِدَةٍ. أَطْرَافَهُ ۱۳۴۳، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۵۳، ۴۰۷۹ - تحفة ۳۰۰۵ ب

وَقَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ كَثِيرٍ حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ حَدَّثَنَا مَنْ سَمِعَ جَابِرًا - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - تحفة

۲۳۸۲

1348- "İbnu'l-Mübârek — Evzaî — Zührî" isnâdıyla Câbir b. Abdillâh şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitleri için: «Bunların hangisi Kur'ân'ı daha çok öğrenmiştir?» diye soruyor ve kendisine işaret edileni lahidde diğerinden öne koyuyordu."

Câbir: "Babam ve amcam bir tek çizgili aba içinde kefenlendirildi" demiştir.¹

¹ Hadis ayrıca 1343, 1345, 1346, 1347, 1353, 4079'da geçmektedir.

Süleymân b. Kesîr: “Zührî’nin bildirdiğine göre Câbir’den işiten bir kişi kendisine şöyle demiştir” şeklinde rivayette bulunmuştur.

İbnu’l-Mübârek, Abdullah b. el-Mübârek’tir. Bir önceki isnâdda Muhammed b. Mukâtil olarak zikredilmiştir.

Evzaî, Abdurrahman’dır.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb’dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitleri için hangisinin Kur’ân’ı daha çok öğrenmiş olduğunu soruyor ve kendisine işaret edileni lahidde diğerinden öne koyuyordu. Bu munkatı’ bir hadistir. Zira İbn Şihâb, Câbir’den hadis işitmemiştir.

Câbir, babası Abdullah b. Amr b. Harâm ile amcası Amr b. el-Cemûh b. Zeyd b. Harâm’ın yünden çizgili bir aba içinde kefenlendirildiğini söylemiştir. Câbir saygısından dolayı ona amca demiştir. Zira o amcası değil, amcası oğludur ve eniştesidir. Yani Hind binti Amr’ın kocasıdır. Vâkidî ve İbn Sa’d, bu ikisinin iki aba içinde kefenlendiğini zikretmiştir. Eğer bu sahih ise o zaman bu bir aba ikisi arasında bölünerek onları kefenlemişlerdir.

İbn Sa’d’ın, *et-Tabakât* eserinde bunun Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) emri ile yapıldığı şu lafızla zikredilmiştir: “Abdullah b. Amr b. Harâm, Uhud savaşında Müslümanlardan şehit edilen ilk kişidir. Onu Süfyân b. Abdi Şems şehit etmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Abdullah b. Amr’ı ve Amr b. el-Cemûh’u bir aba içinde kefenleyin*» buyurdu. Abdullah b. Amr ve Amr b. el-Cemûh birbirlerini çok severlerdi. Bu sebeple Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Hayatta iken birbirlerini seven bu iki kişiyi bir mezarda defnedin*» buyurdu.”

Süleymân b. Kesîr el-Abdî, Zührî kanalıyla Câbir’den işiten bir kişiden rivayette bulunmuştur. Buradaki bir kişi, Leys’in rivayetinde Abdurrahman b. Ka’b b. Mâlik olarak zikredilmiştir. Bu açıklama ile de Dârakutnî’nin karışık olarak gördüğü şeyin giderilmesi mümkündür.

Evzaî’nin mürsel olan rivayetine gelince; burada vasita olan kişi zikredilmemiş ve munkatı’ olarak rivayet edilmiştir. Ancak rivayet “Abdullah b. el-Mübârek — Leys” isnâdıyla Zührî’den nakledilmiştir. Evzaî de bunu Zührî’den nakletmiştir. Ancak Evzaî isnâdda Abdurrahman b. Ka’b’ı düşürüp Leys’i zikretmiştir. Leys’in güvenilir biri olması açısından da bu rivayeti kabul edilmiştir. Sonra da: “Süleymân b. Kesîr bunu Câbir’den işiten bir kişiden

nakletmiştir” demiştir. Evzâî bununla da Zührî ile Câbir arasında bir kişinin bulunduğunu bildirmek ve Leys’in rivayetini teyid etmek istemiştir.

۷۷ - باب الإذخِرِ وَالْحَشِيشِ فِي الْقَبْرِ

77- MEZARA IZHİR VE KURU OT KONULMASI

Güzel kokulu olan ızhır otunu ve yine ızhır otuna benzeyen ve onun gibi güzel kokulu olan başka bir otu, mezarda lahit taşları arasına koymak, yere yaygı yerine sermek ve başka şeylerde kullanmak.

۱۳۴۹ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَوْشَبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « حَرَّمَ اللَّهُ مَكَّةَ ، فَلَمْ يَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَا لِأَحَدٍ بَعْدِي ، أُحِلَّتْ لِي سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ ، لَا يَحْتَلِي خَلَاَهَا ، وَلَا يُعَصَّدُ شَجَرُهَا ، وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهَا ، وَلَا تُلْقَطُ لُقَطَتُهَا إِلَّا لِمُعْرِفٍ » . فَقَالَ الْعَبَّاسُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - إِلَّا الْإِذْخِرَ لِصَاعَتِنَا وَقُبُورِنَا . فَقَالَ « إِلَّا الْإِذْخِرَ » وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ « لِقُبُورِنَا وَيُورِنَا » . وَقَالَ أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ سَمِعَتْ النَّبِيَّ ﷺ مِثْلَهُ . وَقَالَ مُجَاهِدٌ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - لِقَيْنِهِمْ وَيُورَتِهِمْ أَطْرَافَهُ ۱۵۸۷ ، ۱۸۳۳ ، ۱۸۳۴ ، ۲۰۹۰ ، ۲۴۳۳ ،

۲۷۸۳ ، ۲۸۲۵ ، ۳۰۷۷ ، ۳۱۸۹ ، ۴۳۱۳ - تحفة

1349- “Muhammed b. Abdillâh b. Havşeb — Abdulvehhâb — Hâlid — İkrime” isnâdıyla İbn Abbâs’ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Allah Mekke’yi haram kılmıştır. Mekke, benden evvel hiçbir kimse için helal olmadı; benden sonra da hiçbir kimse için helal değildir. Mekke bana da gündüzün bir saatinde helal kılınmıştı. Mekke’nin otu koparılamaz, ağacı kesilemez, av hayvanı ürkütülemez, sahibini bulmak dışında yitiği kimse tarafından el uzatılıp alınamaz.” Abbâs: “Kuyumcular ve kabirlerimiz için ızhır otu müstesna olsun” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Izhır otu müstesnadır” buyurdu.

Ebû Hureyre der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Kabirlerimiz ve evlerimiz için ızhır otu müstesna” buyurdu.

Ebân b. Sâlih, Hasan b. Müslim’den Safiyye binti Şeybe’nin Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını işittiğini nakletmiştir.

Mücâhid der ki: Tâvus’un İbn Abbâs kanalıyla bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Demircileri ve evleri için...” buyurmuştur

Muhammed, Muhammed b. Abdillâh b. Havşeb et-Tâîfî’dir.

Abdulvehhâb, Abdulvehhâb b. Abdilmecîd es-Sekafî’dir.

Hâlid, Hâlid el-Hazzâ’dır.

İkrime, İbn Abbâs’ın azatlısıdır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke’nin fetih gününde, Allah’ın gökleri ve yerleri yarattığı zaman Mekke’yi haram bir bölge kıldığını, Mekke’de savaşmanın kendisinden önce hiç kimse için helal olmadığını, kendisinden sonra da hiç kimse için helal olmadığını, kendisine de gündüzün belli bir vaktinde helal kıldığını ve bu vaktin kuşluk vaktinden ikindi sonrasına kadar olduğunu bildirmiştir.

Abbâs, kuyumcularda ve kabirlerinde kullandıkları ızhır otunun bundan müstesna olmasını isteyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendi ictihadı ile veya kendisine gelen bir vahiy ile ızhır otunu istisnâda bulunmuştur. Belki de daha önce kendisine: “Eğer senden bir şeyin istisna edilmesi istenirse o yönde istisnâda bulun” diye vahyedilmişti.

Ebû Hureyre, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) ızhır otunu kabirlerimiz ve evlerimizde kullanmamız açısından istisnâda bulunduğunu söylemiştir. Buhârî, *el-İlm* konusunda bunu mevsûl olarak şu lafızla rivayet etmiştir: “Huzâalılar Mekke’nin fetih yılında kendilerinden öldürülmüş olan bir adama karşılık Leys kabilesinden bir adamı öldürdüler. Bu durum Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) bildirilince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bineğine binerek: «Allah Mekke’de öldürmeyi yasakladı...» diye bir hutbe verdi. Kureyşli bir adam: «Ey Allah’ın Resûlü! Biz ızhır otunu evlerimizin çatısında, mezarlarımızda lahdi kapatma işinde ve yataklarımızda kullanmaktayız» dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*İzhır otu müstesnadır*» buyurdu.”

Ebân b. Sâlih b. Umeyr b. Ubeyd el-Kureşî kanalıyla Hasan b. Müslim b. Yennâk el-Mekkî'nin bildirdiğine göre Safiyye binti Şeybe b. Osmân b. Ebî Talha el-Abderiyye, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını yani evlerde ve mezarlarda kullanılan ızhır otunu istisnâda bulunduğunu işittiğini nakletmiştir. İbn Mâce bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Burada zikredilen Safiyye'nin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sohbetlerinde bulunduğu konusunda ihtilaf edilmiş ve kendisinin Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) görmediği söylenmiştir. Ancak bunu Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işitmiş olması şu rivayetle şöyle açıklanmıştır: "İbn Mende — Muhammed b. Câfer b. ez-Zübeyr" isnâdıyla Ubeydullah b. Sevr'in bildirdiğine göre Safiyye binti Şeybe: «Vallahi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Kâbe'ye girişini görür gibiyim...» demiştir."

Mücâhid der ki: Tâvus'un İbn Abbâs kanalıyla bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Demircileri ve evleri için ızhır müstesnadır"* buyurmuştur. Burada mezarları ifadesi yerine demircileri ifadesi kullanılmıştır. Bununla da sanırım Ebû Hureyre ve Safiyye'nin rivayetine muvafık olan rivayeti tercih ettiğine işaret etmek istemiştir. Buhârî bunu *Hac* kitabında mevsûl olarak rivayet etmiştir.¹

٧٨ - بَابُ هَلْ يُخْرَجُ الْمَيِّتُ مِنَ الْقَبْرِ وَاللَّحْدِ لِعَلَّةٍ

78- ÖLÜ HERHANGİ BİR SEBEPDEN DOLAYI MEZARDAN VE LAHİDDEN ÇIKARILABİLİR Mİ?

Ölü defnedildikten sonra yıkanmadan defnedilmiş olmasından veya gaspedilmiş bir kefenle kefenlenmiş olmasından veya defnedildikten sonra sel suları altında kalmasından dolayı mezardan veya lahidden çıkarılabilir mi?

١٣٥٠ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ عَمْرُو سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ -

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي بَعْدَ مَا أُدْخِلَ حُفْرَتَهُ فَأَمَرَ بِهِ فَأَخْرِجَ ، فَوَضَعَهُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ ، وَنَفَثَ عَلَيْهِ مِنْ رِيقِهِ ، وَالْبَسَهُ فَمِصَّهُ ، فَاللَّهُ أَعْلَمُ ، وَكَانَ

¹ Hadis ayrıca 1587, 1833, 1834, 2090, 2433, 2783, 2825, 3077, 3189, 4313'de geçmektedir. Müslim 1353

كَسَا عَبَّاسًا قَمِيصًا . قَالَ سُفْيَانُ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَكَانَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَمِيصَانِ ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَلَيْسَ أَبِي قَمِيصَكَ الَّذِي يَلِي جِلْدَكَ . قَالَ سُفْيَانُ فَيَرَوْنَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَلْبَسَ عَبْدَ اللَّهِ قَمِيصَهُ مُكَافَأَةً لِمَا صَنَعَ أَطْرَافَهُ ١٢٧٠ ، ٣٠٠٨ ، ٥٧٩٥ -

تحفة ١٩٦٠٢ ، ٢٥٣١

1350- “Ali b. Abdillâh — Süfyân — Amr” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh şöyle demiştir: Abdullâh b. Ubey mezarı içine konulduktan sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve onun çıkarılmasını emretti. Çıkarılınca da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu iki dizi üzerine koydu ve onun cildi üzerine tükürüğünden tufledi. Sonra ona kendi gömleğini giydirdi. Bunun sebebini en iyi Allah bilir. Abdullâh b. Ubey, Abbâs’a bir gömlek giydirmişti.

Süfyân’ın bildirdiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde iki gömlek vardı. Abdullâh’ın oğlu, ona: “Ey Allah’ın Resûlü! Senin cildine dokunan gömleğini babama giydir” dedi.

Süfyân der ki: “Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kendi gömleğini Abdullâh’a giydirmesini daha önce yaptığına (Abbâs’a) karşı mükâfat olarak yaptığı düşünülmektedir.”¹

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Amr, Amr b. Dînâr’dır.

Ali b. Abdillâh — Süfyân — Amr” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh şöyle demiştir: Abdullâh b. Ubey mezarı içine konulduktan sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve onun çıkarılmasını emretti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu hastalığı sırasında da ziyaret etmiş ve Abdullâh kendisine: “Ey Allah’ın Resûlü! Eğer ölürsem yıkanmam sırasında hazır bulun ve beni gömleğin ile kefenle. Namazımı kıldır ve benim için bağışlanma dile” demişti.

Abdullâh mezarından çıkarılınca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu iki dizi

¹ Hadis ayrıca 1270, 3008, 5795’de geçmektedir. Müslim 2773

üzerine koydu ve onun cildi üzerine tükürüğünden tüfledi. Sonra ona kendi gömleğini giydirdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ona kendi gömleğini giydirmesinin sebebini en iyi Allah bilir. Zira böylesi bir şey ancak Müslüman bir kişiye yapılır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Abdullah'ın olumsuz taraflarını bırakarak Müslüman biri olarak görünmesine dayanarak amel etmiştir. Sonra: **“Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkar ettiler, fasık olarak öldüler”**¹ âyeti nazil oldu.

Ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) amcası Abbâs, Bedir'de esir olarak alındığı zaman uzun olmasından dolayı ona göre bir gömlek bulunamamış ve Abdullah b. Ubey ona kendi gömleğini vermişti.

Süfyân'ın Ebû Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde iki gömlek vardı. Abdullah'ın oğlu, kendisinden iç gömleğiyle babasını kefenlemesini istemiştir.

Birçok rivayette bu bu şekilde “Ebû Hureyre” şeklinde zikredilmiştir. Ebû Nuaym'ın *Mustahrec*'inde ve Ebû Zer'in rivayetinde “Ebû Hârûn” şeklindedir.

Nakledildiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kendi gömleğini Abdullah'a giydirmesi, Abdullah'ın daha önce Abbâs'a yaptığı iyiliğe aynı şekilde karşılık vermek açısındanadır.

۱۳۵۱ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ حَدَّثَنَا حُسَيْنُ الْمُعَلَّمِ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ لَمَّا حَضَرَ أَحَدُ دَعَائِي أَبِي مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ مَا أَرَانِي إِلَّا مَقْتُولًا فِي أَوَّلِ مَنْ يُقْتَلُ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ ، وَإِنِّي لَا أَتْرُكُ بَعْدِي أَعَزَّ عَلَيَّ مِنْكَ ، غَيْرَ نَفْسِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَإِنَّا عَلَى دِينَا فَاقْضِ ، وَاسْتَوْصِ بِأَخَوَاتِكَ خَيْرًا فَأَصْبَحْنَا فَكَانَ أَوَّلَ قَتِيلٍ ، وَدُفِنَ مَعَهُ آخَرُ فِي قَبْرِ ، ثُمَّ لَمْ تَطِبْ نَفْسِي أَنْ أَتْرُكَهُ مَعَ الْآخِرِ فَاسْتَخْرَجْتُهُ بَعْدَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ ، فَإِذَا هُوَ كَيَوْمِ وَضَعْتُهُ هُنَيْئَةً غَيْرَ أُذُنِهِ . طرفه ۱۳۵۲ - تحفة ۲۴۰۹

1351- “Müsedded — Bişr b. el-Mufaddal — Hüseyin el-Muallim — Atâ” isnâdıyla Câbir b. Abdillâh anlatıyor: Uhud savaşı için hazırlıklar

yapılınca gece vakti babam beni yanına çağırıp: “Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı arasında şehid edilecek ilk kişinin ben olacağımı sanıyorum. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dışında benim için geride bırakacağım en değerli kişi sensin. Benim borçlarım var, onları öde. Kardeşlerine daimâ iyi muâmelede bulun” dedi. Sabahleyin babam gerçekten de ilk şehid edilenlerden oldu. Onu bir başkasıyla birlikte bir mezara defnettım. Sonra onu başkasıyla birlikte bir mezara defnetmiş olmamdan dolayı rahatsız oldum ve altı ay sonra onu mezarından çıkardım. Bir de ne göreyim; kulağı hariç bütün bedeni onu defnettiğim günkü gibiydi.

Müsedded, Müsedded b. Müserhed'dir.

Atâ, Atâ b. Ebî Rabâh'tır.

Câbir, Câbir b. Abdillâh'tır.

Buhârî bunu “Müsedded — Bîşr b. el-Mufaddal” kanalıyla Hüseyin'den bu şekilde rivayet etmiştir. Sadece Ebû Ali b. es-Seken bunu “Şu'be — İbn Ebî Necîh — Mücâhid” kanalıyla Câbir b. Abdillâh'tan rivayet etmiştir.

Ebû Nuaym bunu Ebu'l-Eş'as — Bîşr b. el-Mufaddal — Saîd b. Yezîd — Ebû Nadra” kanalıyla Câbir'den rivayet etmiştir. Sonra Ebû Nadra'nın rivayetinin Buhârî'nin şartlarına uygun olmadığını söylemiştir. Zira Bîşr b. el-Mufaddal'ın Hüseyin kanalıyla Atâ'dan olan rivayeti aziz bir rivayettir. Ebû Dâvud, İbn Sa'd, Hâkim ve Taberânî bunu Ebû Nadra kanalıyla Câbir'den rivayet etmişlerdir. Ebû Nadra, el-Münzir b. Mâlik el-Abdî'dir. Ebû Dâvud bunu şu lafızla rivayet etmiştir: “Süleymân b. Harb — Hammâd b. Zeyd — Saîd b. Yezîd” isnâdıyla Ebû Nadra'nın bildirdiğine göre Câbir şöyle demiştir: “Babam ile birlikte aynı mezara bir kişi daha defnedilmişti. Sonra onu başkasıyla birlikte bir mezara defnetmiş olmamdan dolayı rahatsız oldum ve yedi ay sonra onu mezarından çıkardım. Yere gelen tarafından olmak üzere sakalından birkaç tel dışında bütün bedeni onu defnettiğim günkü gibiydi.”

Uhud savaşı için hazırlıklar yapılınca Câbir'in babası gece vakti kendisini yanına çağırıp ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı arasında şehid edilecek ilk kişinin kendisi olacağını düşündüğünü söyledi. Hâkim, *Müstedrek*'te Vâkıdî'den olan rivayetinde şöyle demiştir: “Böyle düşünmesinin sebebi bir rüyadan dolayı idi. Zira rüyasında Bedir savaşında

şehid edilen Mübeşşir b. Abdilmünzir'i görmüş ve Mübeşşir kendisine: «Sen bu günlerde yanımıza geleceksin» demişti. Bu rüyasını Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) anlatınca da, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunun şehitlik olduğunu söylemişti.”

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dışında kendisi için geride bırakacağı en değerli kişinin kendisi olacağını, bir dinar borcu olduğunu, bu borcu ödemesini ve kardeşlerine daimâ iyi muâmelede bulunmasını söyledi. Zira Câbir'in dokuz kardeşi vardı. Sabahleyin babası gerçekten de ilk şehid edilenlerden oldu. Onunla birlikte arkadaşı olan Amr b. el-Cemûh b. Zeyd el-Ensârî'yi de aynı mezara defnettiler. Sonra Câbir onun başkasıyla birlikte bir mezara defnedilmiş olmasından dolayı rahatsız olup defnedildikten altı ay sonra onu mezarından çıkardı. Onu çıkardığında da kulağı hariç bütün bedeninin onu defnettiği günkü gibi olduğunu gördü.

İbnu's-Seken bunu Şu'be kanalıyla Ebû Seleme'den: “Sadece bir kulağının etrafı değişmişti” şeklinde rivayet etmiştir. İbn Sa'd ise bunu Ebû Hilâl kanalıyla Ebû Seleme'den: “Sadece kulak memesinin bir kısmı değişmişti” şeklinde aktarmıştır. Ebû Dâvud ise Hammâd b. Zeyd kanalıyla Ebû Seleme'den: “Yere gelen tarafından olmak üzere sakalından birkaç tel dışında bütün bedeni onu defnettiğim günkü gibiydi” şeklinde rivayet etmiştir.

۱۳۵۲ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ دُفِنَ مَعَ أَبِي رَجُلٌ فَلَمْ تَطْبُثْ نَفْسِي حَتَّى أَخْرَجْتُهُ فَجَعَلْتُهُ فِي قَبْرِ عَلَى حَدِّهِ . طرفه ۱۳۵۱ - تحفة ۲۴۲۲

1352- “Ali b. Abdillâh — Saîd b. Âmir — Şu'be — İbn Ebî Necîh — Atâ” isnâdıyla Câbir der ki: “Babam ile birlikte bir adam daha defnedilmişti. Ancak gönlüm buna razı olmadı ve onu mezardan çıkarıp tek başına bir mezar içine koydum.”

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Saîd, Saîd b. Âmir ed-Dubaî'dir.

İbn Ebî Necîh, Abdullâh'tır. Ebû Necîh'in adı Yesâr'dır.

Atâ, Atâ b. Ebî Rebâh'tır.

İbnu's-Seken'in yanında Atâ yerine Mücâhid zikredilmiştir. Ancak başkasının rivayeti daha doğrudur. Nesâî de bunu "İbn Ebî Necîh — Atâ" kanalıyla Câbir'den rivayet etmiştir.

Câbir'in babası ile birlikte aynı mezara Amr b. el-Cemûh ta defnedilmişti. Ancak Câbir'in gönlü buna razı olmamış ve onu mezardan çıkarıp tek başına bir mezar içine defnetmiştir.

٧٩ - باب اللَّحْدِ وَالشَّقِّ فِي الْقَبْرِ

79- MEZARDA LAHİD VE YARIK/ÇUKUR

١٣٥٣ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَجْمَعُ بَيْنَ رَجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أَحَدٍ ثُمَّ يَقُولُ « أَتَيْتُمْ أَكْثَرَ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ ». فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ فَقَالَ « أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ». فَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ بِدِمَائِهِمْ وَلَمْ يُغْلَلْهُمْ. أطرافه ١٣٤٣، ١٣٤٥، ١٣٤٦، ١٣٤٧، ١٣٤٨، ٤٠٧٩ - تحفة ٢٣٨٢

1353- "Abdân — Abdullah — Leys b. Sa'd — İbn Şihâb — Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik" isnâdıyla Câbir b. Abdillâh şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud şehitlerinden her iki kişiyi birleştiriyor, sonra: "*Bunların hangisi Kur'ân'ı daha çok öğrenmiştir?*" diye soruyordu. Bu ikisinden birine işaret edilince, onu mezardaki lahdin içinde (kıble tarafına doğru) öne koyuyordu. Sonra: "*Ben kıyamet gününde bunların şahitleri olacağım*" buyurdu ve kendi kanları içinde, onları yıkamadığı hâlde defnedilmelerini emretti.¹

Abdân, Abdullah b. Osmân el-Mervezî'nin lakabıdır.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zühri'dir.

¹ Hadis ayrıca 1343, 1345, 1346, 1347, 1348, 4079'da geçmektedir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Uhud gazvesinde şehit edilenlerden her iki kişiyi bir örtü içinde birleştiriyor veya bir örtüyü iki parçaya ayırıp her birini bir örtü içine koyuyor ve Kur'ân'ı hangisinin daha iyi bildiğini soruyordu. Kendisine Kur'ân'ı daha iyi bilen işaret edilince de onu lahidde kibleye doğru ön tarafa koyuyordu.

Hadiste mezardaki çukur/yarık zikredilmemiştir. Bu da başlık ile çelişkili duruma düşmektedir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Hadiste: «Lahidde kibleye doğru ön tarafa koyuyordu» lafzı, mezarın çukur biçiminde olduğuna da delalet etmektedir. Zira bir kişinin lahidde öne alınması ve iki kişilik lahdin açılmasının zor olması diğer kişinin çukur boşluğunda kaldığına delalet etmektedir. Başlıkta lahdin yarıktan önce zikredilmesi ölünün lahidde daha güzel örtülebilmesinden ve bunun daha faziletli olmasından dolayıdır. Sa’d b. Ebî Vakkâs ölümüne sebep olan hastalığında: “Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) yapıldığı gibi benim için de bir lahid yapın ve üzerimi taşlar ile kapatın” demiştir. Hadisi Müslim rivayet etmiştir.

Selef, Ubey b. Ka’b’dan merfû olarak: “Âdem için lahit yapıldı ve su ile tek sayı olarak yıkandı. Melekler de: «Bu da kendisinden sonrakiler için yapılacak olan uygulamadır» dedi” şeklinde rivayette bulunmuştur.

Ebû Dâvud: “Lahit bizim için, yarık ise başkası içindir” şeklinde rivayette bulunmuştur. Tûrbuşî: “Lahit bizim tercihimizdir. Yarık ise bizden öncekilerin tercihi idi” demiştir. Ahmed, *Müsned*’de Cerîr’in hadisinde açık bir şekilde: “Yarık/çukur Ehl-i kitab içindir” şeklinde nakledildiği gibi Zeyn el-İrâkî: “Rivayetteki: «Başkası» ifadesi ile Ehl-i kitab kastedilmektedir” demiştir. Ancak hadis zayıf bir hadistir ve Müslüman için yarık/çukur açılması yönünde bir yasaklama taşımamaktadır. Burada lahdin daha faziletli olduğu bildirilmek istenmiştir. Eğer lahit açılan yerin toprağı gevşek ise ve çökme korkusu varsa yarık açılması daha efdaldir. *Şerhu’l-Mühezzeb*’de olduğu gibi âlimler, mezarın düz çukur şeklinde açmanın caiz olduğu konusunda icma etmiştir.

۷۹ - بَابُ إِذَا أَسْلَمَ الصَّبِيُّ فَمَاتَ هَلْ يُصَلَّى عَلَيْهِ
وَهَلْ يُعْرَضُ عَلَى الصَّبِيِّ الْإِسْلَامُ

79- ÇOCUK İSLAM'A GİRİP DE ÖLÜRSE CENAZE NAMAZI KILINIR MI? ÇOCUĞA İSLAM'A GİRMESİ TEKLİF EDİLİR Mİ?

وَقَالَ الْحَسَنُ وَشُرَيْحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَقَتَادَةُ إِذَا أَسْلَمَ أَحَدُهُمَا فَالْوَلَدُ مَعَ الْمُسْلِمِ . وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - مَعَ أُمِّهِ مِنَ الْمُسْتَضْعَفِينَ ، وَلَمْ يَكُنْ مَعَ أَبِيهِ عَلَى دِينِ قَوْمِهِ وَقَالَ الْإِسْلَامُ يَغْلُو وَلَا يُغْلَى .

Hasan, Şurayh, İbrâhîm ve Katâde: “İkisinden (ebeveyninden) biri Müslüman olduğu zaman çocuk Müslüman olan ile beraber olur” demişlerdir.

İbn Abbâs da annesinin beraberinde mustazaflardan idi, kavminin dini üzere bulunan babası ile beraber değildi.

“İslam (daima) yücelir ve ondan üstün hiçbir şey olmaz” dedi.

Çocuk Müslüman olur ve buluş çağına gelmeden ölürse namazı kılınır mı? Çocuk kişi İslam’a davet edilir mi?

Hasan el-Basrî, Kadı Şurayh, İbrâhîm en-Nehâî ve Katâde: “Anne babadan biri Müslüman olduğu zaman çocuk Müslüman olan ile beraber olur” demişlerdir. Hasan el-Basrî ve Şurayh’ın bu fetvasını Beyhakî kendilerinden isnâdıyla nakletmiştir. İbrâhîm en-Nehâî ve Katâde’nin rivayetini Abdurrezzâk kendilerinden mevsûl olarak nakletmiştir.

İbn Abbâs da annesi Lubâbe bintu’l-Hâris el-Hilâliyye ile beraber mustazaflardan idi. Buhârî bunu mevsûl olarak: “Ben ve annem mustazaflardan idik” lafzıyla rivayet etmiştir. Bunlar Mekke’de Müslüman olmuş ve müşrikler bunların hicret etmesine engel olmuştu. Bu sebeple de yanlarında mustazaflar olarak kalmışlardı. Bunlar müşriklerden her türlü eziyet ve şiddeti görmekteydiler. İbn Abbâs müşrik kavminin dini üzere bulunan babası ile beraber değildi. Buhârî bunu anlaşılması bâbından zikretmiştir. Bu da göstermektedir ki İbn Abbâs, Bedir savaşından sonra Müslüman olmuştur. Ancak doğrusu Fetih yılında Müslüman olduğudur. Zira kendisi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte gelmiş ve Fetih’te hazır

bulunmuştur.

“İslam yücelir ve ondan üstün hiçbir şey olmaz” dedi. Bu lafız İbn Abbâs’a atfedilmemiştir. Dârakutnî bunu İbn Abbâs’ın hadisinden merfû olarak rivayet etmiştir. Ancak İbn Hazm, *el-Muhallâ*’da bunu “Hammâd b. Zeyd — Eyyûb — İkrime” kanalıyla: “İbn Abbâs: «Kadın Yahudi veya Hristiyan erkeğin nikahı altında iken Müslüman olursa araları ayrılır. Çünkü İslam yücelir ve ondan üstün hiçbir şey olmaz» dedi” şeklinde rivayet etmiştir.

۱۳۵۴ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ يُونُسَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَخْبَرَهُ أَنَّ عُمَرَ انْطَلَقَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي رَهْطٍ قَبْلَ ابْنِ صَيَّادٍ ، حَتَّى وَجَدُوهُ يَلْعَبُ مَعَ الصَّبِيَّانِ عِنْدَ أُطَمٍ بَنَى مَغَالَةَ ، وَقَدْ قَارَبَ ابْنُ صَيَّادٍ الْحُلُمَ فَلَمْ يَشْعُرْ حَتَّى ضَرَبَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ لِابْنِ صَيَّادٍ « تَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ » فَنَظَرَ إِلَيْهِ ابْنُ صَيَّادٍ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ الْأُمِّيِّينَ . فَقَالَ ابْنُ صَيَّادٍ لِلنَّبِيِّ ﷺ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَرَفَضَهُ وَقَالَ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ . فَقَالَ لَهُ « مَاذَا تَرَى » . قَالَ ابْنُ صَيَّادٍ يَا بَنِي صَادِقٍ وَكَاذِبٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « خُلِطَ عَلَيْكَ الْأَمْرُ » ثُمَّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ « إِنِّي قَدْ خَبَأْتُ لَكَ خَبِيئًا » . فَقَالَ ابْنُ صَيَّادٍ هُوَ الدُّخُّ . فَقَالَ « أَحْسَأْ ، فَلَنْ تَعْدُوَ قَلْرَكَ » فَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - دَعْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَضْرِبُ عُنُقَهُ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِنْ يَكُنْهُ فَلَنْ تُسَلِّطَ عَلَيْهِ ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْهُ فَلَا خَيْرَ لَكَ فِي قَتْلِهِ » . أطرافه ۳۰۵۵ ، ۶۱۷۳ ، ۶۶۱۸ تحفة

۶۹۹۰

1354- “Abdân — Abdullah — Yûnus — Zührî — Sâlim b. Abdillâh” isnâdıyla İbn Ömer anlatıyor: Hz. Ömer, bir grup içinde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte İbn Sayyâd’a doğru gitti. Onu Mağâle oğullarına ait yüksek bir binanın yanında çocuklarla birlikte oynarken buldular. İbn Sayyâd o zaman buluş çağına yaklaşmış biriydi. İbn Sayyâd geldiklerini fark etmemişken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle sırtına dokundu ve: “Benim, Allah’ın Resûlü olduğuma şehadet eder misin?” diye sordu. İbn Sayyâd, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle bir baktı ve:

“Ümmilerin Resûlü olduğuna şehadet ederim” diyerek: “Peki sen benim Allah’ın resûlü olduğuma şehadet eder misin?” diye ekledi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu tersledi ve: *“Ben ancak Allah’a ve onun Resûllerine iman ederim”* buyurdu.

Sonra İbn Sayyâd’a: “Neler görüyorsun?” diye sordu. İbn Sayyâd: “Bana doğru da geliyor, yalan da geliyor” deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Yani karmakarışık şeyler görüyorsun” buyurdu. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona: “Sana (içimde) bir şey sakladım (bil bakalım)?” deyince, İbn Sayyâd: “Duh’tur” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *“Defol git, sen asla haddini aşamazsın!”* buyurdu. Ömer: “Ey Allah’ın Resûlü! Bırak da boynunu vurayım!” deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *“Şayet bu, oysa (Deccâl ise) senin ona gücün yetmeyecektir. O değilse de onu öldürmenin sana bir faydası olmayacaktır”* karşılığını verdi.

Abdân, Abdullah b. Osmân’ın lakabıdır.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî’dir.

Zührî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb’dır.

Ömer b. el-Hattâb bir grup içinde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte İbn Sayyâd’a doğru gitti. İbn Sayyâd’ın adı Sâfî idi. Abdullah olduğu da söylenmektedir. Bu kişi Neccâr oğullarının anlaşmalı olan Yahudilerden idi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona gitmek üzere çıkmıştı. Ahmed bunu Câbir’den: “Medine’de Yahudi bir kadın bir gözü silinmiş ve diğeri şişkin bir çocuk doğurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu çocuğun Deccâl olmasından endişe etmişti...” şeklinde rivayet etmiştir.

Onu Mağâle oğullarına ait taşlarla inşa edilmiş yüksek bir binanın yanında çocuklarla birlikte oynarken buldular. Mağâle oğulları Ensâr’dan bir kabiledir. İbn Sayyâd o zaman buluş çağına yaklaşmış biriydi. İbn Sayyâd geldiklerini fark etmemişken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle onun sırtına dokundu ve: *“Benim, Allah’ın Resûlü olduğuma şehadet eder misin?”* diye sordu. Burada buluş çağına gelmemiş kişiye İslam’a girmenin teklif edildiği görülmektedir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) buluşa girmemiş İbn

Sayyâd'a İslam'a girmeyi teklif etmiş ve İbn Sayyâd Müslümanlığı kabul etmemişti. Bu da başlıktaki her iki kısma uymaktadır.

İbn Sayyâd, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle bir baktı ve: "Ümmilerin Resûlü olduğuna şahadet ederim" dedi. İbn Sayyâd bununla Arapların çoğunlukla ümmi olduklarını yani okuma yazma bilmediklerini kasdetmekteydi. İbn Sayyâd'ın kendilerinden olduğu Yahudiler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gönderileceğini bildirmişti. Ancak sadece Arapların peygamberi olduğunu söylemekteydiler. Bu konuda fitne fesat çıkarmalarının sebebi açık olarak görülmektedir. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberliğini kabul edecek olsalardı İbn Sayyâd'ın yalanı açık olarak ortaya çıkacak ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bütün insanların peygamberi olduğunu tasdik etmek zorunda kalacaklardı.

Sonra İbn Sayyâd "Peki sen benim Allah'ın resûlü olduğuma şahadet eder misin?" diye ekledi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu tersledi ve: *"Ben ancak Allah'a ve onun resûllerine iman ederim"* buyurdu. Birmâvî, Kirmânî gibi şöyle demiştir: "İbn Sayyâd'ın: «Peki sen benim Allah'ın resûlü olduğuma şahadet eder misin?» şeklindeki sorusuna Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Ben ancak Allah'a ve onun resûllerine iman ederim»* diye cevap vermesi, oradakilere onun yalan söylediğini göstermek içindi. Yani İbn Sayyâd da: «Eğer gerçekte sen doğru söyleyen Resûl olsaydın sana iman ederdim. Ancak yalan söylemen ve karıştırman halinde hayır. Defol git, sen karmaşık şeyler görüyorsun» demek istemiştir."

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), İbn Sayyâd'a neler gördüğünü sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun kendi diliyle peygamberlik konusundaki yalanlarını ortaya çıkarmak istiyordu. İbn Sayyâd hem doğru, hem yalan rüyalar gördüğünü söyledi.

Kurtubî: "İbn Sayyâd zaman zaman kehanette bulunur, kehaneti bazen doğru bazen de ters çıkardı" demiştir. Tirmizî'nin Câbir'den olan rivayeti: "Bazen doğru bazen de batıl rüyalar görmekteyim. Bazen de su üstünde bir taht görmekteyim" şeklindedir. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona karmaşık şeyler gördüğünü söyledi. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona, içinden geçirdiği bir şeyin olduğunu ve bunu bilip bilemeyeceğini sordu. Bezzâr'ın ve Taberânî'nin *M. el-Evsat*'ta Zeyd b. Hârise'den olan rivayetleri:

“Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) içinden: «Göğün açık bir duman getireceği günü bekle»¹ buyruğunu geçirmiş ve bunu saklamıştı” şeklindedir.

İbn Sayyâd: “Duh’tur” dedi. Ebu Zer’in nüshasında Bezzâr ve Ahmed’in rivayeti: “İbn Sayyâd: «Duhân»” demek istedi, ama bunu söyleyemeyip: «Duh» dedi” şeklindedir. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Defol git, sen asla kadrini (haddini) aşamazsın!*” buyurdu. Yani ona, peygamberlere has olup vahiy yoluyla gelen gaybı ve salih kimselere gelen ilhamı bilemeyeceğini söyledi. İbn Sayyâd bunu şeytanın kendisine ilka ettiği bir şey olarak söylemişti. Veya Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunu kendi içinden geçirdiğinde şeytan kendisini iştmişti. Veya Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunu ashâbından birine anlatırken şeytan bunu iştmiş ve İbn Sayyâd’a bildirmişti. Ömer’in: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) içinden: «Göğün açık bir duman getireceği günü bekle»² buyruğunu geçirmiş ve bunu saklamıştı” demesi buna delalet etmektedir.

Ömer b. el-Hattâb: “Ey Allah’ın Resûlü!” diyerek onun boynunu vurmak için izin isteyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu kişinin Deccâl olması halinde ona gücünün yetmeyeceğini, eğer Deccâl değilse de onu öldürmenin kendisine bir faydası olmayacağını söyledi.

İbn Sayyâd peygamberlik iddiasında bulunmuşken Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) onun o anda öldürülmesi için neden izin vermediği söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Çünkü İbn Sayyâd daha buluğa ermemişti. Veya aralarında anlaşma olan kimselerden (azınlık tebadan) biri olduğu içindir. Veya açık bir şekilde peygamberlik iddiasında bulunmadığı içindir. O sadece bir elçi olduğunu iddia ediyordu. Elçi olduğunu söylemesi de peygamberlik iddiasında bulunuyor demek değildir. Zira Yüce Allah: «Biz, kâfirlerin üzerine, kendilerini iyice (isyankârlığa) sevmeden şeytanları gönderdik»³ buyurmaktadır.”

İbn Sayyâd’ın veya bir başkasının Mesih Deccâl olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Bu bahis kendi konusu içinde zikredilecektir inşallah.

¹ Duhân Sûr. 10

² Duhân Sûr. 10

³ Meryem Sur. 83

İbn Sayyâd'ın Deccâl olmadığını söyleyen kimse İbn Sayyâd'ın çocuğunun olmasını, Mekke ve Medine'ye girmesini ve Medine'de ölmesini buna delil saymaktadır. Zira namazını kılacakları zaman yüzünü açmışlar ve herkes onu görmüştü. Doğrusunu da Allah bilir.

Hadisin ravileri Mervli, Eyleli ve Medinelidir. İsnadında tâbiînin tâbiîden onun da sahabeden rivayeti vardır. Buhârî bunu ayrıca *Bed'ul-Halk* ve *Ehâdisu'l-Enbiyâ*'da tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim, *Fiten* konusu içinde tahrir etmiştir.²

۱۳۵۵ - وَقَالَ سَالِمٌ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَقُولُ انْطَلَقَ بَعْدَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبِيُّ بَنْ كَعْبٍ إِلَى النَّخْلِ الَّتِي فِيهَا ابْنُ صَيَّادٍ وَهُوَ يَحْتَلُّ أَنْ يَسْمَعَ مِنْ ابْنِ صَيَّادٍ شَيْئًا قَبْلَ أَنْ يَرَاهُ ابْنُ صَيَّادٍ فَرَأَاهُ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ ، يَعْنِي فِي قَطِيفَةٍ لَهُ فِيهَا رَمْزَةٌ أَوْ رَمْرَمَةٌ ، فَرَأَتْ أُمُّ ابْنِ صَيَّادٍ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَتَّقَى بِجُدُوعِ النَّخْلِ فَقَالَتْ لِابْنِ صَيَّادٍ يَا صَافٍ - وَهُوَ اسْمُ ابْنِ صَيَّادٍ - هَذَا مُحَمَّدٌ ﷺ . فَتَارَ ابْنُ صَيَّادٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَوْ تَرَكْتَهُ بَيْنَ » . وَقَالَ شُعَيْبٌ فِي حَدِيثِهِ فَرَفَصَهُ رَمْرَمَةً ، أَوْ رَمْزَمَةً . وَقَالَ عَقِيلٌ رَمْرَمَةً وَقَالَ مَعْمَرٌ رَمْزَمَةً . أطرافه ۲۶۳۸ ، ۳۰۳۳ ، ۳۰۵۶ ، ۶۱۷۴ - تحفة ۶۹۹۰ ، ۶۸۰۷ ، ۶۸۸۹ ، ۶۸۴۹ ، ۶۹۳۲

1355- Sâlim, (babası) İbn Ömer'in şöyle dediğini işitmiştir: Daha sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ubey b. Ka'b'la birlikte İbn Sayyâd'ın bulunduğu hurmalığa gitti. İbn Sayyâd kendisini görmeden, belki ondan bir şeyler duyar ümidiyle saklanarak yaklaştı. Onu, üzerinde işaretler veya biraz yün bulunan kadife bir kumaşın üstünde uzanmışken buldu. İbn Sayyâd'ın annesi Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) hurma dallarıyla gizlenirken görünce, oğluna: "Ey Sâf! Muhammed burada!" diye seslendi. İbn Sayyâd'ın adı da Sâf'tı. İbn Sayyâd bunu duyunca hemen ayağa

¹ Hadis ayrıca 3055, 6173, 6618'de geçmektedir.

² Müslim 2930

kalktı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Şayet onu öyle bıraksaydı onun (gerçekte) ne olduğunu görecektik” buyurdu.

Şuayb hadisinde: “Ferafasahu, remremetun” veya: “zemzemetun” demiştir. Ukayl rivayetinde: “Remremetun” ifadesini kullanmıştır. Ma’mur ise: “Remzetun” ifadesini kullanmıştır.¹

Sâlim, Sâlim b. Abdillâh b. Ömer’dir.

Bir önceki isnâdla İbn Ömer’den bildirildiğine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ömer ve kendisiyle bulunan grupla birlikte İbn Sayyâd’a gittikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ubey b. Ka’b’la birlikte bir daha İbn Sayyâd’ın bulunduğu hurmalığa gitmişti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), İbn Sayyâd kendisini görmeden belki ondan bir şeyler duyar ümidiyle saklanarak yaklaşıyordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbıyla birlikte onun bir kâhin mi yoksa bir sihirbaz mı olduğunu anlamak için bu şekilde yaklaşmaktaydı. İbn Sayyâd, Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) görmeden önce Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu üzerinde işaretler veya biraz yün bulunan kadife bir kumaşın üstünde uzanmış halde gördü.

İbn Sayyâd’ın annesi Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi vesellem) hurma dallarıyla gizlenirken görünce, oğluna: “Ey Sâf! Muhammed burada!” diye seslenerek Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğini ona haber verdi. İbn Sayyâd’ın adı da Sâf’tı. İbn Sayyâd bunu duyunca uzanmış olduğu yerden hemen ayağa kalktı. İbn Sayyâd’ın annesi Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğini haber vermemiş olsaydı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbı İbn Sayyâd’ın gerçekte ne olduğunu anlayacaktı.

Şuayb b. Ebî Hamza el-Hımsî hadisinde: “Ferafasahu, remremetun” veya: “zemzemetun” ifadesini kullanmış ve bunun anlaşılmayacak kadar kısık bir sesle konuşmak mânâsında olduğunu söylemiştir. Buhârî bu lafızla *Edeb* konusu içinde mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Ukayl b. Hâlid el-Eylî de rivayetinde: “Remremetun” ifadesini kullanmış ve bunun kısık sesle konuşmak mânâsında olduğunu söylemiştir. Buhârî bu lafızla *Cihâd* konusu içinde rivayet etmiştir.

¹ Hadis ayrıca 2638, 3033, 3056, 6174’de geçmektedir. Müslim 2931

Ma'mer ise: "Remzetun" ifadesini kullanarak bunun dudaklar ile veya gözler ile veya ağız ile veya eller ile işaret vermek mânâsında olduğunu söylemiştir.

۱۳۵۶ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ - وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ - عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٌّ يَخْدُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَمَرَّصَ ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُهُ ، فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ « أَسْلِمَ » . فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ أَطِيعَ أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ . فَأَسْلَمَ ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ يَقُولُ « الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ مِنَ النَّارِ » طرفه ۵۶۵۷ - تحفة ۲۹۵

1356- "Süleymân b. Harb — Hammâd b. Zeyd — Sâbit" isnâdıyla Enes şöyle demiştir: Yahudilerden bir çocuk Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) hizmet ederdi. Çocuk hastalanınca Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onu ziyaret ederek başı ucunda oturdu ve onu İslam'a davet etti. Çocuk yanında duran babasına bakmaya başladı. Babası: "Ebu'l-Kâsım'ın dediğini yap" deyince, çocuk müslüman oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Onu cehennemden kurtaran Allah'a hamd olsun" diyerek yanından çıkıp gitti.¹

Süleymân, Süleymân b. Harb el-Vâşihî el-Basrî'dir.

Sâbit, Sâbit el-Bünânî'dir.

Yahudilerden Abdulkuddûs adında bir çocuk Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) hizmet ederdi. Çocuk hastalanınca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onu ziyaret ederek başı ucunda oturdu ve onu İslam'a davet etti. Çocuk başı ucunda duran babasına bakmaya başlayınca, babası kendisine Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) dediğini yapmasını söyledi. Bunun üzerine çocuk müslüman oldu. Nesâî bunu İshâk b. Râheveyh kanalıyla Süleymân'dan: "Bunun üzerine çocuk şehadet getirerek müslüman oldu" şeklinde rivayet etmiştir. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) kendi sebebiyle onu

¹ 5657'de gelecektir.

cehennemden kurtaran Allah'a hamd ederek çocuğun yanından çıkıp gitti. Vallahi:

“Senin ziyaret etmiş olduğun bir hastaya

Muhakkak ki Allah kurtuluşu ihsan eder” diyen kişi ne güzel demiş.

Bu hadis, küfrü bilip te küfür üzerine ölen çocuğun azap göreceğine delalet etmektedir.

Yine bu rivayet başlıkta olduğu gibi çocuğun İslam'a davet edilebileceğine delalet etmektedir ki eğer bu caiz olmasaydı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden böyle bir şey istemezdi.

۱۳۵۷ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَقُولُ كُنْتُ أَنَا وَأُمِّي مِنَ الْمُسْتَضْعَفِينَ أَنَا مِنَ الْوِلْدَانِ ، وَأُمِّي مِنَ النِّسَاءِ .
أطرافه ۴۵۸۷ ، ۴۵۸۸ ، ۴۵۹۷ - تحفة ۵۸۶۴

1357- “Ali b. Abdillâh — Süfyân” isnâdıyla Ubeydullah der ki: İbn Abbâs'ı işittim: “Ben ve annem mustazaf kimselerden idik. Ben çocuklar sınıfından olan mustazaflardan idim. Annem ise kadınlar sınıfından olan mustazaflardan idi” dedi.¹

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni'dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne'dir.

Abdullah, Abdullâh el-Leysî el-Mekkî'dir.

İbn Abbâs ve annesi Lubâbe yani Ümmü'l-Fadl, müşriklerin onları hicretten men etmesinden veya hicret edemeyecek kadar zayıf olmalarından dolayı Mekke'de kalan mustazaf Müslümanlardan idiler. Onlar sürekli olarak müşriklerden şiddet ve eziyet görmekteydi. İbn Abbâs çocuklar sınıfındaki mustazaflardan, annesi ise kadınlar sınıfından olan mustazaflardan idi.

۱۳۵۸ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ قَالَ ابْنُ شَهَابٍ يُصَلِّي عَلَى كُلِّ مَوْلُودٍ مُتَوَفَّى وَإِنْ كَانَ لِغَيَّةٍ ، مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ وُلِدَ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ ، يَدْعِي أَبَوَاهُ الْإِسْلَامَ أَوْ أَبُوهُ خَاصَّةً ،

¹ Hadis ayrıca 4587, 4588, 4597'de geçmektedir.

وَإِنْ كَانَتْ أُمُّهُ عَلَى غَيْرِ الْإِسْلَامِ ، إِذَا اسْتَهْلَ صَارِحًا صَلَّى عَلَيْهِ ، وَلَا يُصَلَّى عَلَى مَنْ لَا يَسْتَهْلُ مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ سَقَطَ ، فَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - كَانَ يُحَدِّثُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجَّسَانِهِ ، كَمَا تُنْتَجِعُ الْبَهِيمَةُ بِبَهِيمَةٍ جَمْعَاءَ هَلْ تُحْسِنُونَ فِيهَا مِنْ جَذَعَاءَ » . ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - «فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا» الْآيَةَ . أطرافه ١٣٥٩ ، ١٣٨٥ ، ٤٧٧٥ ، ٦٥٩٩ - تحفة ١٤٦٠١ أ ، ١٩٣٤٥ ب

1358- Ebu'l-Yemân, Şuayb kanalıyla İbn Şihâb'dan bildiriyor: İslam fıtratı üzerine doğmuş olmasından dolayı zina eden bir kadından doğmuş olsa bile ölen her çocuğun cenaze namazı kılınır. Çocuğun anne babası Müslüman olduklarını iddia ederlerse veya bilhassa babası Müslüman olduğunu iddia ederse annesi gayr-ı müslim olsa bile o çocuk doğum sırasında ağlayarak doğmuş ise ona namaz kılınır. Düşük olarak doğmasından dolayı ağlamayan çocuğun ise namazı kılınmaz. Zira Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonradan annesi babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsi yaparlar. Hayvanın yavrusunu sağlam bir şekilde doğurması gibidir. Hiç böylesi bir yavruda sakatlık görür müsünüz?” buyurmuştur. Sonra Ebû Hureyre: “**Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir**”¹ derdi.²

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, Şuayb b. Ebî Hamza el-Hımsî'dir.

İbn Şihâb, Muhammed b. Müslim ez-Zührî'dir.

İslam fıtratı üzerine doğmuş olmasından dolayı zina eden veya kâfir bir kadından olsa doğmuş olsa bile ölen her çocuğun cenaze namazı kılınır. Zinadan olan çocuğa: “ولد الغية” denilir. Çocuğun anne babası Müslüman

¹ Rûm Sûr. 30

² Hadis ayrıca 1359, 1385, 4775, 6599'da geçmektedir. Müslim 2658

olduklarını iddia ederlerse veya bilhassa babası Müslüman olduğunu iddia ederse annesi gayr-ı müslim olsa bile o çocuk babasına tâbi olacağı için doğum sırasında ağlayarak doğmuş ise cenaze namazı kılınır. Yani çocuk doğduktan sonra onda ağlama veya kıpırdama gibi bir hayat emaresi belli olmuş ise namazı kılınır.

Evet, eğer çocuk yüz yirmi günlük veya daha fazla ise, yani kendisine ruh üflendikten sonra düşük olarak gelirse yıkanması ve kefenlenip defnedilmesi vaciptir. Ancak namazını kılmaya gerek yoktur. Hatta kendisinde hayat belirtisi olmadığı için namazının kılınması caiz değildir. Eğer dört ayı doldurmadan düşük olursa sadece bir beze sarılıp defnedilir.

Zira Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederek her çocuğun mutlaka İslam fıtratı üzerine doğduğunu, sonradan çocuk daha buluş çağına gelmeden anne babasının ona Yahudiliği veya Hıristiyanlığı veya Mecûsiliği öğretip bu yönde teşvikte bulunduğunu bildirmiştir. Yani çocuk dinde anne babasına tâbi olması halinde dünyadaki hükmü anne babasının hükmünün aynısıdır. Eğer çocuk cennetlik kişilerden ise ölmeden önce Allah ona Müslüman olmayı nasip eder. Yoksa kâfir olarak ölür. Ancak çocuk buluş çağına gelmeden ölürse cennetliktir. Bu konuda dünyada fitrî olan imanın muteber sayılacak bir iman olmadığı, ancak gerçek imanın sağlam irade ve akıl ile olacağı söylenmektedir. Çocuk ta fitrî imana sahip olmakla birlikte dünyada küfrüyle anne babasına tâbi olmaya mâhkûmdur.

Hatta Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunu hayvanın yavrusunu sağlam bir şekilde doğurmasına benzeterek böylesi bir yavruda kulağı veya burnu kesik gibi sakatlık görülmeyeceğini bildirdiğini zikretmiştir. Burada hayvanın sağlam bir şekilde doğduktan sonra kulağının veya başka bir yerinin kesilip değişikliğe uğratılması gibi çocuğun İslam fıtratı üzerine doğduktan sonra onun Yahudi veya Hıristiyan veya Mecûsi yapılarak değiştirilmesi kastedilmektedir.

Ebû Hureyre, Müslim'in de rivayet ettiği gibi: "İsterseniz: «**Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir**»¹ âyetini okuyun" demiştir. Yani Yüce Allah insanları İslam fıtratı üzerine yaratmıştır. Eğer onları İslam fıtratı üzerine yaratmamış olsaydı yine

onlar İslam'a yönlendirirdi. Zira İslam dini insanların benlikleri içinde bulunmaktadır. Yüce Allah Hz. Âdem'den ve zürriyetinden: “Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve: «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» (Onlar da), «Evet (buna) şahit olduk» dediler”¹ şeklinde bir söz almıştır. Rûm Suresi'nin tefsirinde bu söz ile İslam fıtratının kastedildiği açıklanmıştır.

Bu, munkatı' bir hadistir. Zira İbn Şihâb, Ebû Hureyre'den hadis işitmemiştir. Hatta onu görmemiştir. Buhârî bunu huccet saymak açısından zikretmemiştir. Buhârî bundan sonra gelen hadisi bir önceki isnâdda olduğu gibi Ebû Seleme'den rivayet ederek bu kopukluğu gidermiş olmaktadır.

۱۳۵۹ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا يُونُسُ عَنِ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجْسِسَانِهِ ، كَمَا تُنْتَجُ الْبَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ ، هَلْ تُحْسِنُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ » ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ « فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ » . أطرافه ۱۳۵۸ ، ۱۳۸۵ ، ۴۷۷۵ ، ۶۵۹۹ - تحفة ۱۵۳۱۷

1359- “Abdân — Abdullah — Yûnus — Zühri — Ebû Seleme b. Abdurrahman” isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonradan annesi babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsi yaparlar. Hayvanın yavrusunu sağlam bir şekilde doğurması gibidir. Hiç böylesi bir yavruda sakatlık görür müsünüz?” buyurmuştur. Sonra Ebû Hureyre: “**Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur**”² derdi.³

¹ A'râf Sur. 172

² Rûm Sûr. 30

³ Hadis ayrıca 1358, 1385, 4775, 6599'da geçmektedir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî'dir.

Zührî, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Hadiste nakledildiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her çocuğun fıtrat üzere doğduğunu bildirmiştir. Burada açık olarak görülmektedir ki “Her çocuk” ifadesi bütün çocukları kapsamaktadır. Ancak İbn Abdilberr bir topluluktan naklederek bunun bütün çocukları kapsamadığını söylemiştir. Bu topluluk Ubey b. Ka'b'ın Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem): *“Yüce Allah, Hızır'ın öldürdüğü çocuğu ilk halk ettiği zaman kâfir olarak halk etmiştir”* şeklinde naklettiği hadisi buna huccet saymaktadır. Yine Saîd b. Mansûr'un: *“İnsanlar tabakalar halinde yaratılmıştır. Bunlardan kimisi vardır mümin olarak doğar, mümin olarak yaşar ve mümin olarak ölür. Kimisi vardır kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar ve kâfir olarak ölür. Kimisi vardır mümin olarak doğar mümin olarak yaşar ve kâfir olarak ölür. Kimisi de vardır ki kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar ve mümin biri olarak ölür”* şeklinde merfû olarak naklettiği hadisi de buna huccet sayarak: “Bu rivayet ve Hz. Hızır'ın rivayetindeki “Her çocuk” ifadesinin bütün çocukları kapsamadığına delalet etmektedir” demişlerdir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Saîd b. Mansûr'un hadisinde İbn Cud'ân bulunmaktadır ve kendisi zayıf birisidir. Hatta cevap olarak onlara Ebû Sâlih'in Ebû Hureyre'den aktardığı *“Doğan her bir çocuk mutlaka fıtrat üzere doğar ve o, konuşmaya başladığı andan itibaren anne babası onu Hristiyan veya Yahudi veya Mecûsi yapar”* şeklindeki rivayeti yeter. Müslim bunu rivayet etmiştir. Câfer b. Rabîa'nın: *“Her insanoğlu fıtrat üzere doğar”* şeklindeki rivayet versiyonu da bunu daha açık bir şekilde göstermektedir.

Sonradan anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsi yaparlar. Hatta Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunu hayvanın yavrusunu sağlam bir şekilde doğurmasına benzeterek böylesi bir yavruda kulağı veya burnu kesik gibi sakatlık görülmeyeceğini söylediğini zikretmiştir. Ebû Hureyre Müslim'in de rivayet ettiği gibi: *“İsterseniz: «Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir»¹ âyetini okuyun”* derdi.

¹ Rûm Sûr. 30

٨١ - بَابُ إِذَا قَالَ الْمُشْرِكُ عِنْدَ الْمَوْتِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

81- MÜŞRİK KİMSENİN ÖLÜM SIRASINDA “LÂ İLÂHE İLLALLAH” DEMESİ

Müşrik kimse, daha ölüm alâmetleri belirmeden yani daha ölümü gerçekte hissetmeden “Lâ ilâhe illallah” derse bunun kendisine faydası olur.

١٣٦٠ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ لَمَّا حَضَرَتْ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةَ جَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَوَجَدَ عِنْدَهُ أَبَا جَهْلٍ بْنُ هِشَامٍ ، وَعَبْدَ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَبِي طَالِبٍ « يَا عَمَّ ، قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ ». فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ يَا أَبَا طَالِبٍ ، أَتَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْرِضُهَا عَلَيْهِ ، وَيَعُودَانِ بَيْنَكَ الْمَقَالَةَ ، حَتَّى قَالَ أَبُو طَالِبٍ آخِرَ مَا كَلَّمَهُمْ هُوَ عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ، وَأَبَى أَنْ يَقُولَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَمَّا وَاللَّهِ لَا سَتَغْفِرَنَّ لَكَ ، مَا لَمْ أَتُكِّمْ عَنْكَ » . فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ ﴿ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ ﴾
الآيَةُ . أطرافه ٣٨٨ ، ٤٦٧٥ ، ٤٧٧٢ ، ٦٦٨١ - تحفة ١١٢٨١

1360- “İshâk — Yakûb b. İbrâhîm — babası — Sâlih — İbn Şihâb” isnâdıyla Saîd b. el-Müseyyeb’in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Ebû Tâlib vefat edeceği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdi. Bu sırada orada Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye vardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Ey amca! «Lâ ilâhe illallah» de; bununla Allah katında sana şahitlik edeyim” buyurunca, Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye: “Ey Ebû Tâlib! Abdulmuttalib’in dininden dönecek misin?” dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) amcasına tevhîd kelimesini arz ettikçe, Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye devamlı aynı şeyi telkin ettiler. Sonunda Ebû Tâlib tevhid kelimesini söylemeyi kabul etmedi ve onlara Abdulmuttalib’in dininden olduğunu söyledi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Bana yasaklanmadığı müddetçe senin için bağışlanma dileyeceğim”

deyince, Yüce Allah: **“Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek Peygamber'e ve müminlere yaraşmaz”**¹ ayetini indirdi.²

İshâk, İshâk b. Râheveyh veya İshâk b. Mansûr'dur.

Yakûb b. İbrâhîm'in babası, İbrâhîm b. Sa'd b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf'tır.

Sâlih, İbn Keysân'dır.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Saîd b. el-Müseyyeb'in babası, Müseyyeb b. Hazn'dır. Her ikisi de sahabidir ve Medine'ye hicret etmişlerdir.

Ebû Tâlib'in vefat âlâmetleri belirlediği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdi. Zira can çekişirken iman etmesi kendisine hiçbir fayda sağlamazdı. Birmâvî ve Kirmânî bu görüştedir. İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de şöyle der: “Muhtemelen Ebû Tâlib can çekişmeye başlamıştı. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), o bu halde olsa bile tevhid kelimesini söylemesi halinde, kendisi vesilesiyle ona faydası dokunur ve başkasına oranla azabı hafifletilir diye ümit etmişti.”

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğinde orada küfür üzere ölen Ebû Cehil b. Hişâm ve Ümmü Seleme'nin kardeşi Abdullah b. Ebî Umeyye İbnu'l-Muğîre vardı. Bu kişi Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) karşı çok büyük bir düşmanlık yapmaktaydı. Ancak sonradan Fetih yılında Müslüman olmuştur. Muhtemelen de Müseyyeb onun küfür zamanında bu kıssasında hazır bulunmuştur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Tâlib'e: “*Ey amca!*” diyerek ondan tevhid kelimesini söylemesini istedi. Bununla da Allah katında kendisine şahitlik edeceğini bildirdi.

Fakat Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye ona: “Abdulmuttalib'in dininden dönecek misin?” diyerek böyle bir şey yapmasını istemediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) amcasına tevhîd kelimesini arz ettikçe, Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye devamlı aynı şeyi söylüyor ve onun böyle bir şey

¹ Tevbe Sur. 113

² Müslim 24

yapmasını istemiyordu. Sonunda Ebû Tâlib tevhid kelimesini söylemeyi kabul etmedi ve onlara Abdulmuttalib'in dininden olduğunu söyledi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine yasaklanmadığı müddetçe Ebû Tâlib için bağışlanma dileyeceğini söyleyince, Yüce Allah: "Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfîret dilemek Peygamber'e ve müminlere yaraşmaz"¹ âyetini indirdi.

Hadisin ravileri Mervli ve Medinelidir. Buhârî'nin hocası Medinelidir. Buhârî ayrıca bunu Kasas Suresi'nde tahrir etmiştir.²

۸۱ - باب الْجَرِيدِ عَلَى الْقَبْرِ

81- MEZAR ÜZERİNE HURMA DALI KOYMAK

وَأَوْصَى بُرَيْدَةُ الْأَسْلَمِيُّ أَنْ يُجْعَلَ فِي قَبْرِهِ جَرِيدَانِ . وَرَأَى ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا -
- فُسْطَاطًا عَلَى قَبْرِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ انْزِعْهُ يَا غُلَامُ ، فَإِنِّي يُظِلُّهُ عَمَلُهُ .

وَقَالَ خَارِجَةُ بْنُ زَيْدٍ رَأَيْتُنِي وَنَحْنُ شُبَّانٌ فِي رَمَنِ عُثْمَانَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَإِنَّا أَشَدُّنَا
وَتَبَّةَ الَّذِي يَثْبُ قَبْرِ عُثْمَانَ بْنِ مَطْعُونٍ حَتَّى يُجَاوِزَهُ . وَقَالَ عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ أَخَذَ بِيَدِي
خَارِجَةُ فَأَجْلَسَنِي عَلَى قَبْرِ ، وَأَخْبَرَنِي عَنْ عَمِّهِ يَزِيدَ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ إِنَّمَا كَرِهَ ذَلِكَ لِمَنْ أَحْدَثَ
عَلَيْهِ . وَقَالَ نَافِعٌ كَانَ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَجْلِسُ عَلَى الْقُبُورِ . تحفة ۱۱۸۲۵

Bureyde el-Eslemî mezarı içine iki hurma dalı konulmasını vasiyet etmiştir. İbn Ömer, Abdurrahmân'ın mezarı üzerinde bir çadır gördü ve: "Evladım! Bu çadırı sök, ölüyü ancak ameli gölgeler" dedi.

Hârice b. Zeyd şöyle demiştir: "Osmân zamanında biz daha genç iken bizim en çok sıçrayıp atlayanımız Osmân b. Maz'ûn'un mezarı üzerinden geçecek kadar sıçrayıp atlayan kimse idi."

¹ Tevbe Sur. 113

² Hadis ayrıca 3884, 4675, 4772, 6681'de geçmektedir.

Osmân b. Hakîm şöyle demiştir: Hârice, beni elimden tutup bir mezar üzerine oturttu. Sonra amcası Yezîd b. Sâbit'ten naklederek: "Mezar üzerine oturmak, ancak orada kötü davranışlarda bulunan kimseler için mekruh görüldü" dedi.

Nâfi de: "İbn Ömer mezar üzerine otururdu" demiştir.

Mezarın üzerine hurma dalı koymak.

Bureyde el-Eslemî b. el Husayb mezarı üzerine veya içine iki hurma dalı konulmasını vasiyet etmiştir. İbn Sa'd bunu Muvarrık el-İclî kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir. Bureyde mezarının içine iki hurma dalı konulmasını muhtemelen "كَسَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ"¹ buyruğunda olduğu gibi bereketli olması sebebiyle vasiyet etmiştir. Muhtemelen de bununla Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) fiiline uymuştur. Görüldüğü kadarıyla da bunu ikinci sebepten dolayı yapmıştır. Başlık altındaki son hadis te buna delalet etmektedir. Ancak Bureyde bu hadisi genel olarak değerlendirmiş ve bunun o iki adama has bir şey olduğunu düşünmemiştir. Buhârî'ye göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu fiili bizzat kendisinin yapmış olması sebebi ile bu fayda o iki adama has bir şeydir. Ancak mezarlardaki diğer kişiler salih amelleri ile fayda görebilir. Bu sebeple Buhârî hemen bunun ardından İbn Ömer'in Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Siddîk'in mezarı üzerinde bir çadır gördüğü kıssasını zikretmiştir.

Abdullah b. Ömer, Hz. Âişe'nin kardeşi Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Siddîk'in mezarı üzerinde kurulu bir çadır görmüş ve çadırın sökülmesini emrederek ölüyü ancak amelinin gölgeleyeceğini söylemiştir. İbn Sa'd bunu Eyyûb b. Abdillâh b. Yesâr kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmiştir.

Yedi fakihten biri olan Hârice b. Zeyd el-Ensârî, Osmân b. Affân'ın hilafeti zamanında daha genç iken kendilerinden en yükseğe sıçrayıp atlayan kimsenin Osmân b. Maz'ûn'un mezarı üzerinden geçecek kadar sıçrayıp atlayabildiğini söylemiştir. Hadisin başlıkla olan ilgisi de hurma dallarının mezar üzerine konulmasının mezarın yerden yüksek olabileceğinin caiz olduğuna işaret ettiğini bildirmek açısındandır. Ölüye fayda sağlayacak şey de ölünün salih amelidir. Mezarın yerden yüksek yapılmasının da bir zararı

¹ İbrahim Sur. 24

yoktur.

Nakledildiğine göre Hârice b. Zeyd, Osmân b. Hakîm el-Ensârî el-Medenî'yi elinden tutarak bir mezar üzerine oturmuş ve mezar üzerine oturmanın ancak orada kötü sözler söyleyip uygun olmayan davranışlarda bulunan kimseler için mekruh görüldüğünü söylemiştir. Burada uygun olmayan davranış ile mezarın üzerinde küçük veya büyük abdest bozmak kastedilmiştir. Müsedded, *el-Müsnedu'l-Kebîr*'de Hârice'nin Osmân'ı elinden tutup bir mezar üzerine oturtması sebebini Osmân'dan mevsûl olarak naklederek şöyle zikretmiştir: “Ebû Hureyre: «Bir korun üzerine oturmam ve o korun beni etime kadar yakması benim için bir mezarın üzerine oturmamdan daha iyidir» dedi. Daha sonra Hârice b. Zeyd'i mezarlıkta gördüğümde bunu ona sordum. Bunun üzerine o da beni elimden tutup bir mezarın üstüne oturttu.”

İbn Ömer'in azatlısı Nâfi'nin bildirdiğine göre İbn Ömer mezar üzerine otururdu. Ahmed'in Amr b. Hazm el-Ensârî'den: “*Mezarlar üzerine oturmayın*” şeklinde naklettiği hadis bunu kuvvetlendirmektedir. Burada oturmaktan kasıt, ihtiyaç gidermek için oturmaktır. Mâlik ve Ebû Hanife'nin hilafına ulemânın çoğunluğunun görüşü de bu yöndedir. Tahâvî, Ebû Hureyre'nin merfû olan hadisini: “*Her kim küçük veya büyük abdest bozmak için bir mezarın üzerine oturursa bir korun üzerine oturmuş gibidir*” şeklinde nakletmiştir.

Evet, Tahâvî, Zeyd b. Sâbit'in hadisini: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) küçük veya büyük abdest bozmak için mezarlar üzerine oturmayı yasakladı” şeklinde rivayet etmiştir. Ravileri güvenilir kişilerdir. Başlık ile İbn Ömer'in ve Osmân b. Hakîm'in rivayetlerinin ne alakası olduğu söylenebilir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Başlık ile ilgisi İbn Ömer'in kavlinin genel olarak kişinin kendi ameli ile gölgelenebileceğini bildirmesidir. Bu da başkasının gölgelendirmesi ile ölünün bir fayda görmeyeceğini, ölüyü küçümseyerek mezarın üzerine oturmakta da bir zarar olmadığını bildirmektedir.”

İbn Reşîd der ki: “Sanırım bazı nakilciler bunu olması gereken yerde yazmamıştır. Aslında bunun bir sonraki başlık altında zikredilmesi gerekirdi.”

۱۳۶۱ - حَدَّثَنَا يَحْيَى حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ مَرَّ بِقَبْرَيْنِ يُعَذَّبَانِ فَقَالَ « إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَرِي مِنَ الْبَوْلِ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ » ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةَ رَطْبَةٍ فَشَقَّهَا بِنِصْفَيْنِ ، ثُمَّ غَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرِ وَاحِدَةٍ . فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لِمَ صَنَعْتَ هَذَا فَقَالَ « لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبْسَا » أطرافه ۲۱۶ ، ۲۱۸ ، ۱۳۷۸ ، ۶۰۵۲ ، ۶۰۵۵ - تحفة ۵۷۴۷

1361- “Yahya — Ebû Muâviye — A’miş — Mücâhid — Tâvus” isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki mezarın yanından geçerken: “*Bunlara azab ediliyor. Azab edilmesinin sebebi ise işledikleri büyük günahlar değildir. Bunlardan birisi, idrardan sakınmazdı, diğeri de dedikodu yapardı*” buyurdu. Sonra yaş bir hurma dalı alıp ikiye böldükten sonra her bir parçasını bir mezarın üzerine dikti. Sahabe: “Ey Allah’ın Resûlü! Neden böyle yaptınız?” diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bu dallar kurumadıkça onlardan azabın hafifletileceğini umarım*” buyurdu.¹

Yahya, Ebû Nuaym’ın *Mustahrec*’inde olduğu gibi Yahya b. Câfer el-Bîkendî’dir.

Ebû Muâviye, Muhammed b. Hâzım’dır.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

Mücâhid, Mücâhid b. Cebr’dır.

Tâvus, Tâvus b. Keysân’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan iki kişinin mezarı yanından geçerken onlara azab edildiğini, ancak azab edilme sebebinin işledikleri büyük günahlar olmadığını bildirdi. Buhârî bunu bir rivayette şöyle nakletmiştir: “Azab edilmesinin sebebi ise bize göre büyük olmayan, ancak Allah katında büyük olan günahlardan dolayıdır. Zira Yüce Allah: «**Bunun**

¹ Hadis ayrıca 216, 218, 1378, 6052, 6055’de geçmektedir. Müslim 292

önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Hâlbuki bu, Allah katında çok büyük (bir suç) tur»¹ buyurmaktadır.” Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki kişinin büyük bir azaba maruz kalmasının sebebini açıklarken birinin idrarından sakınmadığını söylemiştir. Muhtemelen “*istitâr*” lafzı ile kişinin idrarını yaparken görünmemesi için avret yerini örtmemesi kastedilmektedir ve avret yerini örtmediği için kendisine azab edilmektedir. Veya kişinin idrarını yaparken üzerine bulaşmasından sakınmaması kastedilmektedir. Doğrusu da ikinci görüştür. Zira *Abdest* konusu içinde: “Kişinin idrarını yaparken üzerine bulaşmasından sakınmaması büyük günahlardandır” şeklinde zikredilmesi, bunun kabir azabına sebep olacağına delalet etmektedir.

Diğerinin ise dedikodu yaptığını söylemiştir. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yaş bir hurma dalı alıp onu ikiye bölerek her bir parçasını bir mezarın üzerine dikmiştir. Sahabe bunun sebebini sorunca da, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu dallar kurumadıkça onlardan azabın hafifletileceğini ümid ettiğini söylemiştir. Burada esas olarak Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) elinin bereketi onlara fayda sağlamaktadır. Bu sebeple Hattâbî insanların mezarlarına hurma dalı veya başka bir şey koymasını kabul etmemiştir. et-Tartûşî de bunun Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) has bir şey olmasıyla ve mezarlarda olanları bilmesiyle olduğunu söylemiştir. İbnu’l-Hâc da *Medhal*’de bu görüşte olduğunu söylemiştir.

Daha önce Bureyde b. el-Hasîb’in kendi mezarına iki hurma dalı konulmasını vasiyet ettiği zikredilmişti. Bu da onun görüşünün sahabelerin görüşüne muvafık olmadığını göstermektedir. Bureyde dalların yaş kaldığı sürece tesbih edecekleri ve bu tesbihin bereketi ile ölünün azabını hafifleteceği görüşünde idi. Kuru bir şeyin tesbihte bulunması söz konusu değildir. Zira Yüce Allah: “Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O’nu tesbih eder. O’nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız”² buyurmaktadır. Bu da hayatta olan her şeyin Allah’ı tesbih ettiğine delalet etmektedir. Ağaçların

¹ Nur Sur. 15

² İsra Sur. 44

Muhaddisin mezar yanında öğüt vermesi, bu sırada verilen öğüdü dinlemeleri, ölümü ve âhîret ahvalini hatırlamaları açısından cenazeye katılmış olanların etrafında oturması. Bu şekilde mezarlıkta bulunmak, kişiye mezardakileri ve onların bulundukları durumu hatırlatır. Bunu hatırlamak kalbe faydalı olmakla birlikte orada okunan Kur’ân’dan ve yapılan zikirden dolayı inen rahmet ile ölü de faydalanır. İbnü’l-Münîr der ki: “Eğer insanlar Buhârî’nin başlıkta ne demek istediğini bilseydi mezarlıkta öğüt verenin etrafında oturmak ve öğütlerini dinlemek ile kazanacaklarından dolayı gözleri aydın olurdu. Mezarlıkta bu şekilde faydalı şeylerden bahsederek öğüt vermek güzel bir şeydir.”

Buhârî başlıktan sonra âdeti üzere faydalı olması açısından bazı lafızlara Kur’ân’dan lafızlarla açıklık getirmiştir. Yüce Allah’ın: “يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ”¹ buyruğunu açıklarken “el-Ecdâs” ifadesinin kabirler mânâsında olduğunu söylemiştir. İbn Ebî Hâtim ve başkası bu tevilî Katâde ve Süddî kanalıyla mevsûl olarak rivayet etmişlerdir. “بُعْرَثٌ”² ifadesinin deşmek mânâsında olduğunu, “Havuzumu deştim” demenin, “Havuzumun dibindeki şeyleri yukarısına çıkardım” demek olduğunu söylemiştir. Ebû Ubeyde de bunu *el-Mecâz*’da bu şekilde zikretmiştir. İbn Ebî Hâtim’in naklettiğine göre Süddî: “بُعْرَثٌ”³ ifadesinin, yerin oynamasıyla ölüleri dışarı çıkarması mânâsında olduğunu söylemiştir. Taberânî, İbn Abbâs’tan naklederek bunun alttakini üste ve üsttekini alta getirmek mânâsında olduğunu söylemiştir.

“كَانَتْهُمْ إِلَى نُصْبٍ يُوفُصُونَ”⁴ buyruğundaki “el-îfâd” ifadesinin süratle gitmek mânâsında olduğunu söylemiştir. A’miş Süleymân b. Mihrân âyetteki “إِلَى نُصْبٍ”⁵ lafzını “إِلَى نَصْبٍ” şeklinde okumuştur. Bu da dikilmiş bir şeye doğru ona istilam etmek için yarış yapıyorlar demektir. “Nusb” ifadesi dikilen tek şey demektir. “Nasb” ifadesi ise dikmek mânâsında mastardır. Kâbe’nin etrafında onlar için kurbanlar kesilen taştan putlar vardı ki bunlara “Ensâb”

¹ Meâric Sur. 43

² İnfitar Sur. 4

³ İnfitar Sur. 4

⁴ Meâric Sur. 43

⁵ Meâric Sur. 43

denilmektedir. “ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ” ifadesini kabir ehlinin kabirlerden çıkış günü olarak açıklamıştır. “يَسْأَلُونَ” ifadesinin de süratle çıkıp gitmek mânâsında olduğunu söylemiştir.

۱۳۶۲ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ قَالَ حَدَّثَنِي جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كُنَّا فِي جَنَازَةٍ فِي بَقِيعِ الْغَرْقَدِ ، فَأَتَانَا النَّبِيُّ ﷺ فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ ، وَمَعَهُ مَخْضَرَةٌ فَتَكَّسَ ، فَجَعَلَ يَنْكُثُ بِمِخْصَرَتِهِ ثُمَّ قَالَ « مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنُفُوسَةٍ إِلَّا كُتِبَ مَكَائِبُهَا مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَ شَقِيَّةٌ أَوْ سَعِيدَةٌ . فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَفَلَا تَتَكَلَّمُ عَلَى كِتَابِنَا وَتَدْعُ الْعَمَلَ ، فَمَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ قَالَ « أَمَّا أَهْلُ السَّعَادَةِ فَيَسْرُونَ لِعَمَلِ السَّعَادَةِ ، وَأَمَّا أَهْلُ الشَّقَاوَةِ فَيَسْرُونَ لِعَمَلِ الشَّقَاوَةِ » ، ثُمَّ قَرَأَ ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى ﴾ . أطرافه ۴۹۴۵ ، ۴۹۴۶ ، ۴۹۴۷ ، ۴۹۴۸ ، ۴۹۴۹ ، ۶۲۱۷ ، ۶۶۰۵ ، ۷۵۵۲ - تحفة ۱۰۱۶۷

1362- “Osmân — Cerîr — Mansûr — Sa’d b. Ubeyde — Ebû Abdurrahman” isnâdıyla Hz. Ali anlatıyor: Bakî’ul-Ğarkad’da bir cenazedeydik. Bir ara Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanımıza gelip oturdu. Biz de etrafında oturduk. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) elinde bir değnek vardı ve onunla yeri eşeliyordu. Sonra: “İçinizden hiç kimse, hiçbir can yoktur ki mutlaka cennet veya cehennemdeki yeri ve cennetlik mi cehennemlik mi olacağı önceden yazılmıştır” buyurdu. Bir adam: “Ey Allah’ın Resûlü! O halde bize yazılmış olana güvenip ameli bırakalım, olmaz mı? Saadet ahalisinden olan (cennetlik) kişi sonunda buna

¹ Kâf Sur. 42

² Yâsîn Sur. 51

erişecek, şekâvet ahalisinden olan kişi (cehennemlik) de buna maruz kalacaktır” dediğinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Saadet ahalisinden olan kişiye onların amelleri, şekâvet ahalisinden olan kişiye de onların amellerini yapmak kolaylaştırılır*” buyurdu. Sonra da: **“Bundan sonra kim verir ve sakınırsa, o en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolay hazırlarız. Ama kim cimrilik eder, kendini müstağni görür ve o en güzeli yalan sayarsa, biz de ona o en güç olanı kolaylaştırırız”**¹ âyetini okudu.²

Osmân, büyük hafızlardan Osmân b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Kûffî’dir. Yahya b. Maîn ve başkası kendisinin güvenilir bir kişi olduğunu söylemiştir.

Cerîr, Cerîr b. Abdulhamîd ed-Dabbî’dir.

Mansûr, Mansûr b. el-Mu’temir’dir.

Ebû Abdurrahman, Abdullah b. Habîb es-Sülemî’dir.

Ali, Ali b. Ebî Tâlib’dir.

Ashâb Medine mezarlığı olan Bakîu'l-Ğarkad’da bir cenazede iken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelip yanlarında oturdu. Ashâbda etrafında oturdu. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır.

Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) elinde bir değnek vardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her cenazede olduğu gibi üzüntülü ve tefekkürlü bir şekilde başını eğip bakışlarını yere dikerek elindeki değnekle yeri eşelemeye veya değneği yere vurmaya başladı. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her bir canın mutlaka cennetteki veya cehennemdeki yerinin ve cennetlik mi cehennemlik mi olacağının önceden yazılmış olduğunu söyledi.

Bir adam: “Ey Allah’ın Resûlü! O halde bize yazılmış olana güvenip ameli bırakalım, olmaz mı?” diyerek saadet ahalisinden olan kişinin istese de istemese de sonunda buna erişeceğini, şekâvet ahalisinden olan kişinin de istese de istemese de buna maruz kalacağını söyledi.

¹ Leyl Sur. 5

² Hadis ayrıca 4945, 4946, 4947, 4948, 4949, 6217, 6605, 7552’de geçmektedir. Müslim 2647

Buhârî, *Tefsîr*'de böyle diyen adamın Ali b. Ebî Tâlib olduğunu söylemiştir. Veya bu kişi Müslim rivayetinde olduğu gibi Sürâka b. Mâlik b. Cu'şum'dur. Veya Tirmizî'de rivayet edildiği gibi Ömer b. el-Hattâb'dır. Veya Ahmed, Bezzâr ve Taberânî'nin rivayet ettiği gibi Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. Veya Ensâr'dan bir adamdır. Abdullah b. Ömer'in hadisinde: "Bunun üzerine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı: «Ey Allah'ın Resûlü!...» dedi" şeklindedir.

Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) saadet ahalisinden olan kişiye onların amellerinin kolaylaştırılacağı, şekâvet ahalisinden olan kişiye de onların amellerinin kolaylaştırılacağını söyledi. Amelin Allah'ın takdir ettiğini değiştirmeyeceği ve kişi istese de, istemese de kaderine maruz kalacağı için meşakkat çekmeyip ameli terk etmenin sorulmasına gelince; amelde meşakkat yoktur. Zira her kişiye kendisi için yaratılmış olduğu şey kolaylaştırılacaktır. Kişi de Allah'ın kendisine kolaylaştırdığı şeye gidecektir.

Şerhu'l-Mişkât'ta şöyle geçmektedir: "Buradaki cevap kişinin yazılmış olana güvenip ameli bırakmasını menetmiş ve gereken kulluğun yerine getirilmesini emretmiştir. Yani her kişi kuldur ve kulluk görevlerini yerine getirmelidir. Yüce Allah: «**Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım**»¹ buyurmaktadır. Bu sebeple kişi ibadet etmeyi veya ibadeti terk etmeyi cennet veya cehennem için bir sebep saymaktan sakınmalıdır. Ameller sadece cennet veya cehennemlik olmanın göstergelerindendir."

Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "Bundan sonra kim verir ve sakınırsa.." ² âyetini okudu. Süfyân'ın rivayeti: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Bundan sonra kim verir ve sakınırsa, o en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazırlarız. Ama kim cimrilik eder, kendini müstağni görür ve o en güzeli yalan sayarsa, biz de ona o en güç olanı kolaylaştırırız»³ okudu" şeklindedir.

¹ Zâriyât Sur. 56

² Leyl Sur. 5

³ Leyl Sur. 5, 10

“Artık kim verir ve sakınırsa”¹ âyetinde vermek ifadesi ile itaat etmek ve sakınmak ifadesi ile masiyetlerden sakınmak ve hak kelimesi olan tevhid kelimesini söylemek kastedilmektedir. “Biz de onu en kolay hazırlarız”² buyruğuyla böylesi bir kişiyi cennete girmek gibi kolay olana yönlendirmek kastedilmektedir. “Ama kim cimrilik eder, kendini müstağni görür ve o en güzeli yalan sayarsa, biz de ona o en güç olanı kolaylaştırırız”³ buyruğuyla da böylesi bir kişiyi cehenneme girmek gibi zor olana yönlendirmek kastedilmektedir.

Bu rivayet saadetin ve şekâvetin Allah’ın önceden belirlemiş olduğu takdiri ile olduğuna delalet etmektedir. Bu şekilde dünyada iken kişinin şaki veya saîd kimselerden olduğu bilinmektedir. Zira kişinin amelleri alacağı mükafat veya cezanın emareleridir. Bazı kimseler: “Yüce Allah bize amel etmeyi emretmiştir. Bize de amel etmek düşer. Huccet olmaması için de takdir edilen gizli tutulmuştur. Zira kader Allah’ın sırlarındandır. Allah’tan başka da hiç kimse ona muttali olmaz. Ancak cennete girenlere gösterilir.

۸۴ - بَاب مَا جَاءَ فِي قَاتِلِ النَّفْسِ

84- KENDİ KENDİNİ ÖLDÜREN KİMSE HAKKINDA GELEN RİVAYETLER

۱۳۶۳ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « مَنْ حَلَفَ بِمَلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ كَاذِبًا مُتَعَمِّدًا فَهُوَ كَمَا قَالَ ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ عُدَّ بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ » أطرافه ۴۱۷۱ ، ۴۸۴۳ ، ۶۰۴۷ ، ۶۱۰۵ ، ۶۶۵۲ - تحفة ۲۰۶۲

1363- “Müsedded — Yezîd b. Zuray’ — Hâlid — Ebû Kılâbe” isnâdıyla Sâbit b. ed-Dahhâk’ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Her kim İslam’dan başka bir din adına yalan

¹ Leyl Sur. 5

² Leyl Sur. 7

³ Leyl Sur. 8-10

yere kasden yemin ederse, o kimse dediği gibidir. Kim de kendini demirden bir aletle öldürürse, bu kimse de cehennem ateşinde o aletle azap olunur.”

Müsedded, Müsedded b. Müserhed’dir.

Hâlid, Hâlid el-Hazzâ’dır.

Ebû Kılâbe, Abdullah b. Zeyd’dir.

Sâbit, Sâbit b. ed-Dahhâk el-Ensârî el-Eşhelî’dir.

Hadiste nakledildiğine göre her kim İslam’dan başka Yahudilik veya Hıristiyanlık gibi bir dini tazim ederek yalan yere ve kasıtlı olarak yemin ederse, o kimse dediği gibidir. Buradaki kınama, İslam dininden başka bir dine yemin eden kimsenin her hâlükârda dediği gibi olması sebebiyledir. Ulemânın çoğunluğuna göre *kezib* (yalan) ifadesi gerçeğe mutabık olmayan şey demektir. Yalanın kasıtlı veya kasıtsız olması durumu değiştirmemektedir. Yani açık olarak görülmektedir ki kişi bu şekilde yemin ettiği zaman kâfir olmaktadır.

Muhtemelen bu durum yeminle de bağlantılıdır. Bureyde’nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *“Ben İslam’dan beriyim diye yemin eden kimse eğer bu sözünde yalancı ise söylediği gibidir. Yalancı değil de gerçeği söylemişse İslam’a salim olarak dönemeyecektir”* buyurmuştur. Eğer kişi zikrettiği şeyi tazim bâbından söylemişse küfre girmiş olur. *“Her kim Allah’tan başkası adına yemin ederse küfretmiş olur”* buyruğu da buna hamledilmiştir. Hâkim bunu rivayet etmiş ve Buhârî ile Müslim’in şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir. Eğer kişi dediğinde doğru ise küfretmiş olmaz. Ancak dediği şeyle vasfedilmek istemişse küfretmiş olur. Zira küfrü istemek te küfürdür. Eğer küfürden uzaklaşmayı isteyerek böyle bir şey demişse küfretmiş olmaz. Peki, kişinin böyle bir şey yapması haram mıdır yoksa tenzihen mekruh mudur? Meşhur olan ikinci şıktır.

Bu durumda kişi: *“Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah”* demelidir. Muhtemelen de burada tehdit ve vaad edilen cezanın büyüklüğü kastedilmektedir. Hüküm olarak kişinin Yahudi veya Hıristiyan olması kastedilmemektedir. Kişi de bu durumda dediğinin azabını hak etmiş olur. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem): *“Namazı terk eden kimse küfre düşer”* buyurması gibi. Zira burada da böylesi bir kişiye kâfirin azabı gibi bir azabın vacip olması kastedilmektedir. Bu konudaki bahisler daha sonra da

zikredilecektir, inşaallah.

Kim de kendini demirden yapılmış kılıç veya bıçak gibi keskin bir âletle öldürürse, bu kimse de cehennem ateşinde o âletle azap olunur. Bu da âhiretteki cezaların dünyadaki cinayetlerle aynı cinsten olduğuna işaret etmektedir. Kişinin kendini öldürmesi günah olarak başkasını öldürmesi gibidir. Zira kişinin canı, kendisinin değil Allah'ın malıdır. Kişi kendi nefsinde ancak kendisine izin verilen yönde tasarrufta bulunabilir. Ancak kişi kendini öldürmekle İslam dininden çıkmaz ve ulemânın çoğunluğuna göre cenaze namazı kılınır. Fakat Ebû Yûsuf: “Kendini öldüren kişinin cenaze namazı kılınmaz” demiştir.

Buhârî ayrıca bunu *Edeb* ve *İman* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim², *İman* konusu içinde, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce, *Keffâret* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۳۶۴ - وَقَالَ حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَارِثٍ عَنِ الْحَسَنِ حَدَّثَنَا جُنْدَبٌ -
رضی اللہ عنہ - فِي هَذَا الْمَسْجِدِ فَمَا نَسِينَا ، وَمَا نَخَافُ أَنْ يَكْذِبَ جُنْدَبٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ
قَالَ « كَانَ بَرَجُلٍ جَرَّاحٌ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَقَالَ اللَّهُ بَدَرْنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ »
طرفه ۳۴۶۳ - تحفة ۳۲۵۴

1364- Haccâc b. Minhâl'ın Cerîr b. Hâzım kanalıyla bildirdiğine göre Hasan şöyle demiştir: “Bize Cundeb bu mescidde bir hadis nakletti. Biz o hadisi unutmadık. Cundeb'in yalan söylemesi konusunda da bir korkumuz yoktur. Onun naklettiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “*Yaralı bir adam vardı. Bu adam kendini öldürdü. Bunun üzerine Yüce Allah: «Kulum nefsinde hükmümün önüne geçmeye davrandı. Ben de ona cenneti haram kıldım» buyurdu.*”³

Haccâc, Haccâc b. Minhâl el-Enmâtî es-Sülemî el-Basrî'dir. Buhârî bu rivayeti *Zikru Benî İsrâîl* konusu içinde mevsûl olarak: “Muhammed'in

¹ Hadis ayrıca 4171, 4843, 6047, 6105, 6652'de geçmektedir.

² Müslim 110

³ Müslim 113

bildirdiğine göre Haccâc b. Minhâl şöyle demiştir” şeklinde aktarmıştır. Muhammed, Muhammed b. Ma’mer’dır. Zührlî olduğu da söylenmektedir.

Cerîr, Cerîr b. Hâzım el-Ezdî el-Basrî’dir. Güvenilir bir ravi olmakla birlikte Katâde’den olan rivayetinde zayıflık vardır. Ömrünün son zamanlarında da karıştırmaya başlamıştır. Ancak karıştırmaya başladıktan sonra kimse hadis naklettiğini iştmemiştir. Cemaat onu huccet biri saymıştır. Buhârî, Katâde kanalıyla kendisinden çok az rivayetlerde bulunmuştur.

Hasan, Hasan el-Basrî’dir.

Cundeb, Cundeb b. Abdullah b. Süfyân el-Becelî’dir.

Yalancı olmadığı konusunda bir korku olmayan Cundeb, Basra Mescidi’nde bir hadis nakletmiş ve kendisinden hadisi dinleyen kimse de bunu unutmamıştır. Burada sahabenin özellikle Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adına yalan söylemeyeceği konusunda bir güven olduğuna işaret vardır.

Hadiste nakledildiğine göre geçmiş tarihte yaralı olan bir adam yaralarının verdiği acıya dayanamayıp kendini öldürmüştür. Bu kişi Yüce Allah’ın ruhunu kabzetme anına kadar sabretmeyip acele ederek Allah’ın hükmü önüne geçmeye davrandığı için Allah bu kimseye cenneti haram kılmıştır ve kendi nefsinin öldürmeyi helal kıldığı için söz konusu cezayı hak etmiştir. Burada tevhid ehlinin olup da cehenneme giren ve sonra çıkan kimseler gibi cennet ona muvakkat olarak haram kılınmıştır. Veya kendisine Adn Cenneti gibi muayyen bir cennet haram kılınmıştır. Veya bu suçun ağır bir suç olduğu bildirilmek istenmiştir.

Buhârî bunu burada muhtasar olarak rivayet etmiştir. *Zikru Benî İsrâîl* konusu içinde daha geniş bir şekilde zikredilecektir, inşallah.¹

۱۳۶۵ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « الَّذِي يَخْنُقُ نَفْسَهُ يَخْنُقُهَا فِي النَّارِ ، وَالَّذِي يَطْعُنُهَا يَطْعُنُهَا فِي النَّارِ » . طرفه ۵۷۷۸ - تحفة ۱۳۷۴۵

¹ 3463’de gelecektir.

1365- “Ebu’l-Yemân — Şuayb — Ebu’z-Zinâd — A’rec” isnâdıyla Ebû Hureyre’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *“Kendini boğan kimse, ateşin içinde de kendini boğar durur. Kendini (vücuduna sapladığı bir âletle) vuran kimse de ateşte kendini vurur durur”* buyurmuştur.

Ebu’l-Yemân, Hakem b. Nâfi’dir.

Şuayb, Şuayb b. Ebî Hamza’dır.

Ebu’z-Zinâd, Abdullah b. Zekvân’dır.

A’rec, Abdurrahman b. Hürmüz’dür.

Hadiste, kendini boğan kimsenin cehennemde de sürekli olarak kendini boğup öldürdüğü ve kendini kesici bir âletle vuran kimsenin cehennemde de sürekli olarak kendini vurup öldürdüğü bildirilmiştir. Zira cezanın cinsi amelin cinsindendir.

Bu hadis bu kanalla Buhârî’nin rivayette tek kaldığı hadislerdendir. Ayrıca Buhârî bunu *Tıb* konusu içinde “A’meş — Ebû Salih” isnâdıyla Ebû Hureyre’den daha uzun bir şekilde rivayet etmiştir.¹

۸۵ - باب مَا يُكْرَهُ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ وَالِاسْتِغْفَارِ لِلْمُشْرِكِينَ

85- MÜNAFIKLARIN CENAZE NAMAZINI KILMANIN VE MÜŞRİKLER İÇİN ALLAH'TAN MAĞFİRET DİLEMENİN MEKRUH KILINMASI

رَوَاهُ ابْنُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

İbn Ömer, bunu Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir.

İbn Ömer b. el-Hattâb bunu Allah Resûlü’nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir. Buhârî, İbn Ömer’in bu hadisini *Cenâiz* konusu içinde Abdullah b. Ubey kissasında mevsûl olarak aktarmıştır.

¹ 5778’de gelecektir. Müslim 109

۱۳۶۶ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - أَنَّهُ قَالَ لَمَّا مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سَلُولَ دُعِيَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِيُصَلَّى عَلَيْهِ ، فَلَمَّا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَتَبْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَتُصَلَّى عَلَى ابْنِ أَبِي وَقَدْ قَالَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا - أُعِدُّ عَلَيْهِ قَوْلُهُ - فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَالَ « أَخْزَعْنِي يَا عُمَرُ » . فَلَمَّا أَكْثَرْتُ عَلَيْهِ قَالَ « إِنِّي خَيْرْتُ فَأَخْزَرْتُ ، لَوْ أَعْلَمْتُ أَنِّي إِنْ زِدْتُ عَلَى السَّبْعِينَ فَغَفِرَ لَهُ لَزِدْتُ عَلَيْهَا » . قَالَ فَصَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ انْصَرَفَ ، فَلَمْ يَمُكُثْ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى تَرَكْتَ الْاِثْنَانِ مِنْ ﴿بَرَاءة﴾ «وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا﴾ إِلَى ﴿وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ قَالَ فَعَجِبْتُ بَعْدَ مِنْ جُرْأَتِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ ، وَاللَّهِ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ طرّفه ۴۶۷۱ - تحفة

۱۰۵۰۹

1366- "Yahya b. Bukeyr — Leys — Ukayl — İbn Şihâb — Ubeydullah b. Abdillâh" isnâdıyla İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Ömer b. el-Hattâb şöyle demiştir: Abdullah b. Ubey b. Selûl öldüğü zaman namazını kıldırması için Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) davet edildi. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kıldırmak üzere kalktığı anda yanına fırladım ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Filan zamanda şöyle şöyle diyen, filan zamanda da böyle böyle diyen İbn Ubey'in mi namazını kıldıracaksın?" dedim ve Abdullah'ın dediklerini gün gün saymaya başladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tebessüm etti ve: "Ey Ömer! Geri çekil!" buyurdu. Bu konuda ona ısrarda bulunduğumda da: "Bu konuda muhayyer bırakıldım ve ben tercihim yaptım. Şayet yetmişden daha fazla bağışlama dilemem halinde bağışlanacağını bilsem bunu yapardım" buyurdu. Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kıldırdı ve oradan ayrıldı.

Bu olayın ardından çok zaman geçmedi ki: **"Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler."**

Onların malları ve evlatları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla ancak, dünyada kendilerine azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor”¹ âyetleri nazil oldu. Daha sonraları Allah ve Resûlü daha iyi bilmesine rağmen o günde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı olan bu cüretime hep şaşırılmışımdır.²

Yahya b. Bukeyr, bilinen biri olması açısından dedesine nispet edilmiştir. Babasının adı Abdullah el-Mahzûmî'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

Ukayl, Ukayl b. Hâlid el-Eylî'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

Ubeydullah b. Abdillâh, Fukahâ-i seb'a'dan biridir.

Abdullah b. Ubey b. Selûl öldüğü zaman namazını kıldırması için Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) davet edildi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kıldırarak üzere kalktığında Ömer b. el-Hattâb yanına fırladı. Onun müminler için söylediği çirkin sözleri hatırlatarak ve: “Ey Allah'ın Resûlü! Filan zamanda şöyle şöyle diyen, filan zamanda da böyle böyle diyen İbn Ubey'in mi namazını kıldıracağını?” diyerek Abdullah'ın dediklerini gün gün saymaya başladı.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tebessüm ederek Ömer'e geri çekilmesini söyledi. Ömer bu konuda ona ısrarda bulununca da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda muhayyer bırakıldığını kendisinin tercihini yaptığını, şayet yetmişden daha fazla bağışlama dilemesi halinde bağışlanacağını bilse bunu yapacağını söyledi. Yüce Allah'ın: “Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek”³ buyurmuş olmasından dolayı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Şayet yetmişden daha fazla bağışlama dilemem halinde bağışlanacağını bilsem bunu yapardım” demiştir. Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazını kıldırarak oradan ayrıldı.

¹ Tevbe Sur. 84, 85

² 4671'de gelecektir.

³ Tevbe Sur. 80

Bu olayın ardından çok zaman geçmeden: “Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah’ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler. Onların malları ve evlatları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla ancak, dünyada kendilerine azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor”¹ âyetleri nazil oldu. Bu şekilde Yüce Allah böylesi kişilerin namazının kılınmasını yasakladı. Zira cenaze namazı ölüye dua etmek ve onun için bağışlanma dilemekten ibarettir. Oysa kafirler azap edilmek için diriltileceklerdir.

Daha sonraları Ömer, Allah ve Resûlü daha iyi bilmesine rağmen o günde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı olan bu cesaretine hep şaşırılmıştır.

۸۶ - بَابُ ثَنَاءِ النَّاسِ عَلَى الْمَيِّتِ

86- İNSANLARIN ÖLÜ HAKKINDA ÖVGÜDE BULUNMASI

İnsanların ölü hakkında övgüde bulunması diri kişiye övgüde bulunmanın hilafına caizdir. Diri kişiye övgüde bulunmak onu kendini beğenmeye sevkedebilir endişesiyle yasaklanmıştır.

۱۳۶۷ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ - رضى الله عنه - يَقُولُ مَرُّوا بِجَنَازَةٍ فَأَثْنُوا عَلَيْهَا خَيْرًا ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « وَجَبَتْ » ثُمَّ مَرُّوا بِأُخْرَى فَأَثْنُوا عَلَيْهَا شَرًّا فَقَالَ « وَجَبَتْ » . فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ - رضى الله عنه - مَا وَجَبَتْ قَالَ « هَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا فَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ، وَهَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجَبَتْ لَهُ النَّارُ ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ » . طرفه ۲۶۴۲ - تحفة ۱۰۲۷

1367- “Âdem — Şu’be — Abdulazîz b. Suheyb” isnâdıyla Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Bir cenaze geçirildi ve bu cenazeyi hayırla anıp övdüler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “*Vacib oldu*” buyurdu. Sonra başka bir cenaze geçirilince bu cenazeyi de şer ile anıp kötilediler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yine: “*Vacib oldu*” buyurdu.

Ömer b. el-Hattâb: “Ne vacib oldu?” diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Hayır ile anıp övdüğünüz cenazeye cennet vacib oldu. Şer ile anıp kötilediğiniz cenazeye de cehennem vacib oldu. Çünkü sizler yeryüzünde Allah’ın şahitlerisiniz” buyurdu.¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

İçlerinde Resûlullah’ın da (sallallahu aleyhi vesellem) bulunduğu bir topluluğun yanından bir cenaze geçirilince oradakiler bu cenazeyi hayırla anıp övdüler. Hâkim, Nadr b. Enes’in hadisini: “Oradakiler: «Bu kişi Allah’ı ve Resûl’ünü severdi. Allah’a itaat eder ve bu yolda çalışırdı» dediler” şeklinde bir ekleme ile nakletmiştir. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Vacib oldu” buyurdu. Sonra başka bir cenaze geçirilince oradakiler bu cenazeyi de şer ile anıp kötilediler. Hâkim, Nadr b. Enes’in hadisini: “Oradakiler: «Bu kişi Allah’ı ve Resûl’ünü sevmezdi. Allah’a isyan eder ve bu yolda çalışırdı» dediler” şeklinde ekleme ile nakletmiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu cenaze için de: “Vacib oldu” buyurdu.

Övgüde bulunmak, kişiyi güzel huylar ve güzel vasıflarla anmaktır. Bu ifade hayır yönünde kullanılır. Övgünün şerde kullanılması ise pek nâdirdir. Buradaki hadislerde şerde de kullanılması, hayra mukâbele bâbindandır.

Ashâb bu cenazeyi ağır bir şekilde kötölemişti. Buhârî ise ölümlere dil uzatmanın yasaklanması yönünde sahih bir hadis rivayet etmiştir. Ancak bu yasaklama; münafıklar, kafirler, fasıklar ve bidat çıkaranlar için geçerli bir şey değildir. Yani insanları onların yolunda gitmekten ve onların ahlakı gibi bir ahlaka sahip olmaktan sakındırmak açısından bunlara dil uzatmak haram değildir. Nevevî böyle demiştir.

Ömer b. el-Hattâb, Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) vacip olan şeyin ne olduğunu sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hayır ile anıp övdükleri cenazeye cennetin vacib olduğunu ve şer ile anıp kötiledikleri cenazeye de cehennemin vacib olduğunu söyledi. Vacip ifadesi ile subût ve tahakkuk mânâları kastedilmiştir. Hükmün vukû bulmasının sıhhati o kadar kuvvetlidir ki, vacib derecesini bulmuş demektir. Yoksa Allah’a hiçbir şey vacib olmadığı

¹ 2642’de gelecektir. Müslim 949

gibi sevabın karşılığını vermek Allah'ın faziletinden, cezalandırmak ise adaletindendir. Allah, yaptığından dolayı da sorgulanmaz.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerinin yeryüzünde Allah'ın şahitleri olduğunu da söyledi. Burada müminlerin yeryüzünde Allah'ın şahitleri olduğu kastedilmektedir. Burada muhatap kimseler sahabilerdir. Ancak şahitlik ifadesi, iman konusunda onların sıfatlarında olanları da kapsamaktadır. Yani burada fasıklar değil de güzel ahlaklı olanlarla doğru söyleyenler kastedilmektedir. Zira fasıklar ancak kendileri gibi olan kimselere övgüde bulunurlar. Ölü ile arasında düşmanlık olan kimse de böylesi bir şahitlikte bulunamaz. Zira düşmanın şahitliği kabul edilmez. Dâvudî böyle demiştir.

Mazharî der ki: “Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Sizler yeryüzünde Allah'ın şahitlerisiniz»* buyruğundaki şahitlik ifadesinde, yapılan şahitlikle kişinin cennetlik ise cehennem ehlinde olacağı veya cehennemlik ise cennet ehlinde olacağı mânâsı yoktur. Ancak kişide hayırla övgüde bulundukları özelliklerin bulunması onun cennet ehlinde olduğunun alametidir. Kişide şer ile andıkları özelliklerin bulunması da onun cehennem ehlinde olduğunun alâmetidir.”

Tîbî, *Şerhu'l-Mişkât*'ta şöyle demiştir: “Sahabenin övgüde bulunmasından sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Vacip oldu»* buyurması, ashâbın şahitliği üzerine verdiği bir hükümdür. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), ashâbı: *«Sizler yeryüzünde Allah'ın şahitlerisiniz»* şeklinde vafsetmesi de bir hüküm niteliğindedir. Sanki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde ümmetini tezkiye etmiş ve ashâbının cenazeye şahitlikte bulunmalarından sonra onların dürüst kimseler olduğunu bildirmiştir. Bu da Allah katında yüksek bir konuma sahip olduklarına işaret etmektedir. Müminlerin bazılarının bazılarına şehadetlerinin tesiri de bu suretledir. Yüce Allah'ın: *«Resûl'ün de size şahit olması için sizi mutedil bir millet kıldık»*¹ buyruğu da buna işaret etmektedir.

Nevevî der ki: “Hayırla övgüde bulunanlar, eğer fazilet ehli kimseler ise ve övgüleri gerçeğe mutabık ise bu kişi cennet ehliendir. Eğer övgüleri gerçeğe mutabık değil ise durum bunun aksinedir. Şer ile anılıp kötölenen kişi için de aynı şey geçerlidir. Doğrusu ise kişinin ölmesi ve Allah'ın insanlara

¹ Bakara Sur. 143

onu hayırla övmelerini ilham etmesi halinde övgüleri gerçeğe mutabık olsa da, olmasa da bu kişinin cennet ehlinde olmasıdır. Zira ameller Allah'ın iradesi içindi gerçekleşmektedir. Allah'ın ilham etmiş olduğu şey de bunun böyle olduğuna delalet etmektedir.

۱۳۶۸ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي الْفُرَاتِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرِيدَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ قَالَ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ وَقَدْ وَقَعَ بِهَا مَرَضٌ ، فَجَلَسْتُ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَمَرَّتْ بِهِمْ جَنَازَةٌ فَأَتَيْتَنِي عَلَى صَاحِبِهَا خَيْرًا فَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَجَبَتْ - ثُمَّ مَرَّ بِأُخْرَى فَأَتَيْتَنِي عَلَى صَاحِبِهَا خَيْرًا ، فَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَجَبَتْ . ثُمَّ مَرَّ بِالثَّالِثَةِ ، فَأَتَيْتَنِي عَلَى صَاحِبِهَا شَرًّا فَقَالَ وَجَبَتْ . فَقَالَ أَبُو الْأَسْوَدِ فَقُلْتُ وَمَا وَجَبَتْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ قُلْتُ كَمَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَيْمًا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ » فَقُلْنَا وَثَلَاثَةٌ قَالَ « وَثَلَاثَةٌ » . فَقُلْنَا وَاثْنَانِ قَالَ « وَاثْنَانِ » ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ . طَرَفُهُ

۲۶۴۳ - تحفة ۱۰۴۷۲

1368- "Affân b. Müslim — Dâvud b. Ebi'l-Furât" isnâdıyla Abdullah b. Bureyde'nin bildirdiğine göre Ebu'l-Esved şöyle demiştir: Medine'ye geldiğimde Medine'de bir hastalık zuhur etmişti. Ben, Ömer b. el-Hattâb'ın yanında oturdum. Bu sırada bir cenaze geçirilince oradakiler cenazeyi hayırla anıp ona övgüde bulundu. Bunun üzerine Ömer: "Vacib oldu" dedi. Sonra bir cenaze daha geçirildi ve yine oradakiler cenazeyi hayırla anıp ona övgüde bulundu. Ömer yine: "Vacib oldu" dedi. Daha sonra üçüncü bir cenaze geçirildi. Bu sefer orada bulunanlar bu cenazeyi şer ile anıp onu kötüledi. Ömer yine: "Vacib oldu" dedi. Kendisine: "Ey müminlerin emîri! Ne vacib oldu?" dediğimde, Ömer şu karşılığı verdi: "Ben, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) buyurduğu gibi dedim. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Herhangi bir Müslüman hakkında dört kişi hayır ile şahitlik ederse, Allah o Müslüman kişiyi cennete geçirir» buyurdu. Biz: «Üç kişi olsa da mı?» diye sorduğumuzda: «Üç kişi olsa da» buyurdu. Sonra: «İki kişi olsada mı?» diye sorduğumuzda: «İki kişi olsa da» buyurdu. Bundan sonra da biz bir kişinin şahtilik etmesi durumunu

sormadık.”

Dâvud b. Ebi'l-Furât, Amr el-Kindî'dir.

Esved, Zâlim b. Amr b. Süfyân ed-Dîlî'dir. Kendisi Ali b. Ebî Tâlib'den sonra nahiv dilini konuşan ilk kişidir.

Hafız İbn Hacer: “Bu hadisin, başkaları isnâdıyla Abdullah b. Bureyde'den rivayet edildiği görüşündeyim” demiştir. Dârakutnî'nin, *et-Tettebbu'* kitabında Ali b. el-Medînî'den rivayet ettiğine göre İbn Bureyde, Yahya b. Ma'mer kanalıyla Ebu'l-Esved'den rivayette bulunmuş ve bunu: “Ebu'l-Esved'in şöyle dediğini işittim” şeklinde nakletmemiştir.

Hafız İbn Hacer der ki: “İbn Bureyde, Ömer zamanında doğmuştur. Şüphe yok ki Ebu'l-Esved'e yetişmiştir. Ancak Buhârî onun Ebu'l-Esved ile aynı çağda yaşamış olmasıyla yetinmemiş ve muhtemelen bu rivayeti şahit olarak nakletmiştir veya daha önce zikredilen Enes'in hadisi ile iktifa etmiştir.”

Ebu'l-Esved, Medine'ye geldiği zaman Medine'de hızlı ölümlere sebep olan bir salgın hastalık zuhur etmişti. Ebu'l-Esved gelip Ömer b. el-Hattâb'ın yanında oturdu ve bu sırada bir cenaze geçirilince oradakiler cenazeyi hayırla anıp ona övgüde bulundu. Bunun üzerine Ömer: “Vacib oldu” dedi. Sonra bir cenaze daha geçirildi ve yine oradakiler cenazeyi hayırla anıp ona övgüde bulundu. Ömer yine: “Vacib oldu” dedi. Daha sonra üçüncü bir cenaze geçirildi. Bu sefer orada bulunanlar bu cenazeyi şer ile anıp onu kötüledi. Ömer yine: “Vacib oldu” dedi. Ebu'l-Esved ölüler hakkında farklı şeyler söylenmesine rağmen Ömer'in aynı şeyi söylemesi üzerine kendisine vacib olan şeyin ne olduğunu sordu. Ömer, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) buyurduğu gibi dediğini ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): “*Herhangi bir Müslüman hakkında dört kişi hayır ile şahitlik ederse, Allah o Müslüman kişiyi cennete geçirir*» buyurduğunu söyledi. Ömer, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): “*Allah o Müslüman kişiyi cennete geçirir*” buyruğuna dayanarak: “Vacib oldu” demektedir.

Ömer ve yanındakiler Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) üç kişinin şahitlik etmesinin geçerli olup olmayacağını sorduklarında, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) üç kişinin de şahitliğinin geçerli sayılacağını bildirmiştir. İki kişinin şahitlik etmesinin geçerli olup olmayacağını sorduklarında da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki kişinin şahitliğinin geçerli sayılacağını bildirmiştir. Bundan sonra da bir kişinin şahitlik etmesi durumunu sormamışlardır.

Ahmed, İbn Hibbân ve Hâkim'in, Hammâd b. Seleme'nin Sâbit kanalıyla Enes'ten merfû olan rivayetleri: *"Bir Müslüman ölür de yakın komşularından dört ev halkı onun hakkında hayırlı yönde şahitlik ederse, mutlaka Yüce Allah: «Sizin dediğinizi kabul ettim ve sizin bilmediğiniz günahlarını bağışladım» buyurur"* şeklindedir. Bu da daha önce Nevevî'nin: *"Doğrusu kişinin ölmesi ve Allah'ın insanlara onu hayırla övmelerini ilham etmesi halinde övgüleri gerçeğe mutabık olsa da, olmasa da bu kişinin cennet ehlinden olmasıdır"* dediği gibi olduğuna işaret etmektedir.

Bu durum kişinin hakkında hayırlı yönde şahitlik edilmesi hakkındadır. Ancak şer yönünde şahitlik edilmesine gelince; hadislerin zahirine bakacak olursak bu durumda da aynı şey geçerlidir. Hâkim, Nadra'nın hadisini: *"Yüce Allah'ın insanların dili ile konuşan melekleri vardır. Bu melekler müminde olan hayır ve şerri zikreder"* şeklinde nakletmiştir.

Peki, bu şahitlik sadece erkekler için mi geçerlidir. Yoksa kadınları da mı kapsamaktadır? Eğer kadınları da kapsayacağını söylersek iki kadının şahitlik etmesi yeterli midir? Yoksa iki kadınla birlikte bir de bir erkeğin mi bulunması gerekmektedir? Bu konuda şöyle denilmiştir: *"Bu durum kadınları kapsamamaktadır. Zira Ümmü'l-Alâ el-Ensâriyye, Osmân b. Maz'ûn'a övgüde bulunurken: «Allah'ın sana ikramda bulunacağına dair şahitlik ederim» dediğinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Allah'ın ona ikramda bulunacağını nereden biliyorsun?» buyurmuş ve sadece onun şahitliği ile yetinmemiştir. Fakat buna cevap olarak şöyle denilebilir: «Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunu kabul etmeyişi Ümmü'l-Alâ'nın bilmediği bir şeyi kesin olarak konuşmasından dolayıdır. Çünkü Ümmü'l-Alâ'nın böyle demesi, ölünün dünyada iken işlediği iyi amellerinin zikredilmesi gibi değildir."*

Hadisin ravilerinin tümü Basralıdır. Ancak Dâvud, Mervlidir. Sonradan Basra'ya gitmiştir. Bu hadis Buhârî'nin rivayette tek kaldığı hadislerdendir. İsnadında tâbiînin tâbiîden onun da sahabiden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu *Şehâdet* konusu içinde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Tirmizî ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir. Doğrusunu da Allah bilir.

¹ 2643'de gelecektir.

۸۷ - بَاب مَا جَاءَ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ

87- KABİR AZABI HAKKINDA GELEN HADİSLER

وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ﴾ هُوَ الْهُونُ ، وَالْهُونُ الرِّقُّ ، وَقَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ ﴿سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾ وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ * النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾

Yüce Allah'ın: “O zalimler, ölümün (boğucu) dalgaları içinde, melekler de pençelerini uzatmış, onlara: «Haydi canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik taslamış olmanızdan ötürü, bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız!» derken onların halini bir görsen!”¹ buyruğu. Âyetteki “الْهُونُ (el-Hevn)” ifadesi, yumuşaklık ve kolaylık mânâsındır. Yine Yüce Allah'ın: “Onlara iki kez azap edeceğiz, sonra da onlar büyük bir azaba itileceklerdir”² buyruğu ve: “Nihayet Allah, onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden bu zatı korudu, Firavun'un kavmini ise kötü azap kuşatıverdi. Onlar sabah akşam o ateşe sokulurlar. Kıyametin kopacağı gün de: Firavun ailesini azabın en çetinine sokun (denilecek)!”³ buyruğu.

Kur'ân ve sünnette kabir azabının sâbit olduğu yönünde birçok deliller vardır. Sünnet ehli de bu konuda icma etmiştir. Yüce Allah'ın cesedin bir bölümüne veya tümüne hayatı geri vererek onu diriltmesi ve onu azaplandırması aklın kabul etmeyeceği bir şey değildir. Eğer akıl bunu kabul ediyorsa ve bu konuda şeri deliller varsa o zaman buna inanıp kabul etmek gerekir. Ölü'nün vahşi hayvanlar tarafından veya kuşlar tarafından veya balıklar tarafından yenilerek parçalanmış olması da Yüce Allah'ın onu

¹ Enâm Sur. 93

² Tevbe Sur. 101

³ Mü'min Sur. 45, 46

haşretmek üzere tekrar dirilmesi gibi azap çekmesine bir mani değildir. Yüce Allah buna kadirdir.

Ölü olan bedenın parçalarının batıda ve doğuda olması halinde bile ruhun ayrı ayrı olan parçalara verilmesi Allah için zor bir şey değildir. Bedruddîn ed-Demâmînî, *Mesâbîhu'l-Câmi'* de şöyle demiştir: “Kabir azabı hakkında birçok hadis vardır. Birden fazla kişi de bunların mütevatir hadisler olduğunu, böylesi hadislerin sahih olmaması halinde din konusunda da nakledilen rivayetlerin sahih olmayacağını söylemiştir.”

Ebû Osmân el-Haddâd der ki: “Yüce Allah'ın: **«İlk tattıkları ölüm dışında, orada artık ölüm tatmazlar»**¹ buyruğu, kabir azabı konusunda sâbit olan rivayetlere muhalif değildir. Zira Yüce Allah burada şehitlerin kıyamet gününden önceki hayatlarını bildirmektedir. Kıyametten önce defnedilen kişinin de hayatı bu şekildedir.”

İbnu'l-Münîr der ki: “Eğer yaşadıkları sâbit ise o zaman ortaya bir çelişki çıkmaktadır. Zira: **«Bugün hükümrânlık kimindir?»**² denildiğinde herkesin öleceği zaman bir daha ölmeleri gerekmektedir. Bu da ikinci defa öleceklerdir demektir. Oysa Yüce Allah: **«İlk tattıkları ölüm dışında, orada artık ölüm tatmazlar»**³ buyurmaktadır.” Bunun cevabı şöyledir: “Yüce Allah'ın: **«İlk tattıkları ölüm dışında, orada artık ölüm tatmazlar»**⁴ buyruğu ile onların ölümün acısını bir daha tatmaması kastedilmektedir. Yani ilk ölümlerinden sonraki ölümlerinde kesinlikle bir ölüm acısı duymayacaklardır.”

Bir topluluk kabir azabının Kur'ân'da zikredilmediğini ve bu konuda sadece ahâd haberlerin nakledildiğini söylemektedir. Buhârî onlara cevap olarak kabir azabına delalet eden âyetler zikretmiş ve şöyle demiştir: Yüce Allah: **«O zalimler, ölümün (boğucu) dalgaları içinde, melekler de pençelerini uzatmış, onlara: «Haydi canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik**

¹ Duhan Sur. 56

² Mümin sur. 16

³ Duhan Sur. 56

⁴ Duhan Sur. 56

taslamış olmanızdan ötürü, bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız!» derken onların halini bir görsen!»¹ buyurmaktadır. Ruhları bütün bedenlerine dağılan kâfirlere melekler acılar vererek canlarını almak için ellerini uzattığı zaman: «Haydi canlarınızı bedenlerinizden çıkarın» derler. Onlar da bunu kabul etmeyince melekler canlarının çıkması için onlara vururlar. Burada ölümün şiddeti veya ölüm ile sonsuzluk arasındaki zaman kastedilmektedir. Bu zaman içinde de berzah ve kıyamet azabı vardır.”

Taberî ve İbn Ebî Hâtim’in, Ali b. Ebî Talha kanalıyla bildirdiğine göre İbn Abbâs şöyle demiştir: “Yüce Allah’ın: «O zalimler, ölümün (boğucu) dalgaları içinde, melekler de pençelerini uzatmış, onlara: «Haydi canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik taslamış olmanızdan ötürü, bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız!» derken onların halini bir görsen!»² buyruğunda bahsedilen, meleklerin ellerini uzatması olayı ölüm anındadır. Uzatmak ise vurmak anlamındadır. Melekler onların yüzlerine ve arkalarına vururlar. Alçaklık azabı ise devamlı ve şiddetli olan azabdır. Yine Yüce Allah’ın: «Onlara iki kez azap edeceğiz, sonra da onlar büyük bir azaba itileceklerdir»³ buyruğundaki iki defa azap etmekten kasıt, biri onları dünyada rezil rüsvay etmek, bir diğeri de kabir azabıdır.”

Taberî, İbn Ebî Hâtim ve Taberânî, *M. el-Evsat*’ta İbn Abbâs’tan bunu: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Cuma günü hutbe verdi ve: «Ey filan dışarı çık! Zira sen münaфіksın» dedi...” lafzıyla rivayet etmişlerdir. Bu şekilde Allah münaфіkları rezil rüsvay etmiştir. Bu, onlar için ilk azaptır. Diğer azap ise kabir azabıdır veya canları alınacağı zaman meleklerin onların yüzlerine ve arkalarına vurmalarıdır. **Sonra da onlar büyük bir azaba itileceklerdir.**⁴ Yani cehenneme iletileceklerdir.

“Firavun’un kavmini ise kötü azap kuşatıverdi. Onlar sabah akşam o ateşe sokulurlar. Kıyametin kopacağı gün de: Firavun

¹ Enâm Sur. 93

² Enâm Sur. 93

³ Tevbe Sur. 101

⁴ Tevbe Sur. 101

ailesini azabın en çetinine sokun (denilecek)!»¹ buyruğunda Firavun'un kavminin dünyada iken suda gark olması, sonra da oradan sabah akşam içine sokuldukları ateşe yani cehenneme nakledilmeleri kastedilmektedir.

İbn Mes'ûd: "Onların ruhları siyah kuşlar içindedir. Onlar sabah akşam ateşe sokulurlar ve kendilerine: «Artık burası sizin yerinizdir» denilir" şeklinde rivayette bulunmuştur. İbn Ebî Hâtim de bu yönde rivayette bulunmuştur.

Kurtubî der ki: "Ulemânın çoğunluğu bu arzedilmenin Berzah âleminde olduğu görüşündedir. Ruhun bedende kaldığına ve kabir azabının var olduğuna deliller vardır. Zira Yüce Allah: «**Kıyametin kopacağı gün de: Firavun ailesini azabın en çetinine sokun (denilecek)!»²** buyurmaktadır. «Kıyametin kopacağı gün de» ifadesi, o güne kadar olan azabın kabir azabı olduğuna delalet etmektedir. Kıyamet koptuğu gün de: «**Firavun ailesini azabın en çetinine sokun (denilecek)!»³** Bu da cehennem azabıdır ki daha önce içinde bulundukları azaptan daha çetindir."

Mekkî olan bu âyet, kabir azabının olduğuna delalet etmektedir. Buhârî ve Müslim'in şartlarına uygun olan bir isnâdla Ahmed, *Müsned*'de şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Medine'de Yahudi bir kadın Hz. Âişe'ye kabir azabından Allah'a sığınmasını söylerdi. Hz. Âişe bu durumu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) sorunca: «*Bu, Yahudilerin bir yalanıdır. Kıyamet azabı dışında kabir azabı diye bir şey yoktur*» buyurdu. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gözleri kızarmış bir şekilde yüksek bir sesle: «*Ey insanlar! Kabir azabından Allah'a sığın. Şüphesiz ki kabir azabı hakır*» diye seslendi." Bu hadisile de ortaya bir çelişki çıkmaktadır.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Âyet, ruhların Berzah âleminde azaplandırıldığına delalet etmektedir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ilk olarak bunu kabul etmemesi kabirde beden azap görmesi yönünde idi. Doğrusu ise, ayetin kâfirlerin azap göreceğine delalet ettiğini söylemektir.

¹ Mü'min Sur. 45, 46

² Mü'min Sur. 45, 46

³ Mü'min Sur. 45, 46

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) önce kabul etmeyip sonra kabul ettiği azap ise müminlerin kabir azabıdır.

Müslim, *Sahîh*'de "İbn Şihâb — Urve" kanalıyla Hz. Âişe'den şöyle bir rivayet nakletmiştir: "Yahudi bir kadın Hz. Âişe'ye: «Kabirde fitneye (imtihana/sorguya) maruz kalacağınızı biliyor musun?» dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onun böyle dediğini işitince korku içinde: «Yahudiler fitneye maruz kalacaktır» buyurdu. Birkaç gece sonra da: «Kabirde fitneye maruz kalacağınızın bana vahyolunduğunu biliyor musunuz?» buyurdu."

Tirmizî, Hz. Ali'nin: "Tekâsür Sûresi nazil olana dek kabir azabının varlığı konusunda şüphe edip dururduk" dediğini nakletmiştir. İbn Hibbân, *Sahîh*'de Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayette bulunarak: "Ona dar bir geçim vardır"¹ âyeti konusunda Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): "Bundan kasıt, kabir azabıdır" buyurduğunu söylemiştir.

۱۳۶۹ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثِدٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا أَقْعَدَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ أُتِيَ ، ثُمَّ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﴿ يُبَيِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ﴾ » . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهِذَا وَزَادَ ﴿ يُبَيِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ . طَرَفَهُ ٤٦٩٩ - تحفة ١٧٦٢

1369- "Hafs b. Ömer — Şu'be — Alkame b. Mersed — Sa'd b. Ubeyde" isnâdıyla Berâ b. Âzib'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Mümin kimse kendisine gelinip de kabri içinde oturtulduğu zaman: «Eşhedu en lâ ilâhe illallah ve eşhedu enne Muhammeden Resûlullah (=Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed, Allah'ın resûlüdür)» diye şehadet eder. İşte bu Yüce Allah'ın: «Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem

de âhirette sâbit bir sözle sağlamlaştırır»¹ buyruğu ile ifade edilmektedir.”

Hafs, Hafs b. Ömer el-Havdî’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Alkame, Alkame b. Mersed el-Hadramî’dir.

Mümin kimse kabri içinde oturtulduğu zaman Münker ve Nekîr gelir. Sonra bu kimse kelime-i şehadet getirir. Müslim’in Ebu’l-Velîd’den olan rivayetinde: “Kabirde sorguya çekildiği zaman: «Eşhedu en lâ ilâhe illallah ve eşhedu enne Muhammeden Resûlullah» der” şeklinde zikredilmiştir. İşte bu, Yüce Allah’ın: “Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de âhirette sâbit bir sözle sağlamlaştırır”² buyruğu ile ifade edilmektedir.

“Sâbit bir sözle” ifadesi ile tevhid kelimesi kastedilmektedir. Sağlamlaştırmak da tevhid kelimesini kalbe yerleştirmek ve bununla kalbi mutmain kılmaktır. Dünyada iken sağlamlaştırmak, dinlerinde fitneye/ imtihana maruz kaldıklarında dinlerini terk etmemeleri, hatta ateşe atılsalar bile bu konuda hiçbir şüpheye düşmemeleridir. Âhirette sağlamlaştırmak ise kabirde sorguya çekildiklerinde beklemeden hemen cevap vermeleridir. Haşredilecekleri zaman da itikadları ve dinleri konusunda sorguya çekildiklerinde bulundukları yerin dehşetine kapılmadan yine beklemeden hemen cevap vermeleridir. Ebu’l-Velîd’in rivayetinde: “*Rabbi, peygamberi ve dini konusunda sorguya çekildiği zaman*” şeklindedir. Kişi dünyada sağlam olduğu kadar da kabirde ve daha sonraki yerde bir o kadar sağlam olur.

Hadisin ravileri Basralı ve Kûfelidir. Buhârî ayrıca bunu *Cenâiz* ve *Tefsîr* konuları içinde tahrir etmiştir.³ Hadisi Müslim⁴, *Sıfatu’n-nâr* konusu içinde, Ebû Dâvud, *Sünne*’de, Tirmizî, *Tefsîr* konusu içinde, Nesâî, *Cenâiz* ve *Tefsîr* konuları içinde ve İbn Mâce, *Zühd* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ İbrâhîm Sur. 27

² İbrâhîm Sur. 27

³ 4699’ da gelecektir.

⁴ Müslim 2871

۱۳۶۹م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا، وَزَادَ ﴿يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ. طرفه في: ۴۶۹۹.

1369-M- “Muhammed b. Beşşâr — Ğunder” isnâdıyla bildirilene göre Şu’be aynısını: “Yüce Allah’ın: **«Allah, iman edenleri hem dünya hayatında, hem de âhirette sâbit bir sözle sağlamlaştırır»**¹ buyruğu, kabir azabı hakkında nazil oldu” ziyadesinde bulunarak rivayet etmiştir.²

Muhammed, Muhammed b. Beşşâr el-Abdî el-Basrî’dir.

Ğunder, Muhammed b. Câfer’dir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Şu’be bir önceki hadisi naklederken söz konusu âyetin kabir azabı hakkında nazil olduğunu söylemiştir.

Tîbî, *Şerhu’l-Mişkât* eserinde şöyle demiştir: Âyette mümin kişinin kabir azabı çekeceğine dair bir delil olmadığı, o zaman neden kabir azabı hakkında nazil olduğunun söylendiği sorulabilir. Cevap olarak şöyle denilebilir: “Kulun kabirdeki ahvalinin kabir azabı diye adlandırılmasının sebebi, sanırım korkutma açısından kâfirin fitnesinin müminin fitnesinden daha ağır olmasından dolayıdır. Kabir korkunç bir yer olmakla birlikte Münker ve Nekîr ile karşılaşmak mümini de korkutan bir şeydir.”

۱۳۷۰ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحٍ حَدَّثَنِي نَافِعٌ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَخْبَرَهُ قَالَ أَطَّلَعَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى أَهْلِ الْقَلْبِ فَقَالَ « وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا » فَقِيلَ لَهُ تَدْعُو آمَوَاتًا فَقَالَ « مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لَا يُجِيبُونَ ». طرفاه ۳۹۸۰، ۴۰۲۶ - تحفة ۷۶۸۵

1370- “Ali b. Abdillâh — Yakûb b. İbrâhîm — babası — Sâlih” isnâdıyla Nâfi’nin bildirdiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: Allah

¹ İbrâhîm Sur. 27

² 4699’ da gelecektir.

Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir kuyusunun içinde olanlara baktı ve: “Rabbinizin size vaad ettiğini gerçek buldunuz mu?” dedi. Kendisine: “Ölülere mi sesleniyorsun?” denilince, Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem): “Söylediklerimi siz onlardan daha fazla işitir değilsiniz. Ancak onlar bana cevap veremezler” karşılığını verdi.

Ali, Ali b. Abdillâh el-Medîni’dir.

Yakûb b. İbrâhîm’in babası, İbrâhîm b. Sa’d b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf el-Kureşî’dir.

Sâlih, Sâlih b. Keysân’dır.

Nâfi’, İbn Ömer b. el-Hattâb’ın azatlısıdır.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir kuyusunun içinde ölü olarak bulunan ve azap çeken Ebû Cehl b. Hişâm’a, Umeyye b. Halef’e, Utbe b. Rabîa’ya ve Şeybe b. Rabîa’ya bakarak Rablerinin kendilerine vaad ettiğini gerçek bulup bulmadıklarını sordu. Ömer b. el-Hattâb O’na: “Ölülere mi sesleniyorsun?” deyince, Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) söylediklerini onların kendilerinden daha iyi işittiğini, ancak cevap veremediklerini bildirdi.

Bu da kabirde hayat olmakla birlikte azabın da olduğuna delalet etmektedir. Allah Resûlû’nün (sallallahu aleyhi vesellem) sözlerini işitmeleri, onların Allah Resûlû’nü (sallallahu aleyhi vesellem) bizzat işitme organları ile işittiklerine ve hal böyle olunca diğer organlarıyla da azabın acısını hissettiklerine delalet etmektedir.

Hadisin ravileri Medinelidir. İsnadında tâbînin tâbîiden sahabeden rivayeti vardır. Buhârî ayrıca bunu *Meğâzî* konusu içinde daha uzun bir şekilde tahrir etmiştir.¹ Hadisi Müslim ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۳۷۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ

- رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ إِنَّمَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «إِنَّهُمْ لَيَعْلَمُونَ الْآنَ أَنَّ مَا كُنْتُ أَقُولُ حَقٌّ

وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى﴾». طرفاه ۳۹۷۹، ۳۹۸۱ - تحفة ۱۶۹۳۰

¹ Hadis ayrıca 3980, 4026’da geçmektedir.

1371- “Abdullah b. Muhammed — Süfyân — Hişâm b. Urve — babası” isnâdıyla Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Onlar şimdi, kendilerine söylediğimin doğru olduğunu biliyorlar” buyurdu. Yüce Allah: «**Şüphesiz sen ölümlere duyuramazsın**»¹ buyurmaktadır.”²

Abdullah, Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe’dir.

Süfyân, Süfyân b. Uyeyne’dir.

Hişâm b. Urve’nin babası, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

H. Âişe’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), artık Bedir kuyusundaki ölümlerin kendilerine söylediğinin doğru olduğunu bildiklerini söylemiştir. Hz. Âişe, İbn Ömer’in: “Söylediklerimi siz onlardan daha fazla işittir değilsiniz” şeklindeki rivayetini reddetmektedir. “Yüce Allah: «**Şüphesiz sen ölümlere duyuramazsın**»³ buyurmaktadır” lafzını da bu reddetmeye delil saymıştır.

H. Âişe’nin bu rivayetinde İbn Ömer’in rivayetini reddeden bir delil yoktur. Evet, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem): “Onlar şimdi işitmektedir” buyurması ile âyet arasından herhangi bir çelişki yoktur. Zira işitmek işittiren kişinin sesinin işitenin kulağına gitmesidir. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) sesini onların kulağına götüren de Allah’tır.

Müfessir der ki: “Âyette Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) sesini ölümlere işittiremediği gibi Mekke kâfirlerinin de kendisini idrak etmeyecekleri ve Mekke kâfirlerinin kendileri için faydalı olan şeyi işitmekte ölü gibi oldukları bildirilmektedir.” Ancak ulemânın çoğunluğu bu konuda Hz. Âişe’ye muhalefet etmiş ve başkasının da rivayet etmiş olduğu İbn Ömer’in rivayetini kabul etmiştir. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) her iki sözü söylemiş olmasına da bir engel yoktur. Hz. Âişe, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu sözlerinden biri hıfz ederken başkası da diğer sözünü hıfz etmiştir.

¹ Neml Sur. 80

² Hadis ayrıca 3979, 3981’de geçmektedir. Müslim 932

³ Neml Sur. 80

Eğer onların bir durumu bilmeleri mümkün ise o zaman işitmeleri de mümkündür. Bu ya ulemânın çoğunluğunun dediği gibi kendi kulaklarıdır ya da ruhîdir. Ancak burada itimad edilen ulemânın çoğunluğunun kavlidir. Zira azap çeken sadece ruh olsaydı o zaman kabrin bu azaba has kılınması da mümkün olmazdı. Buhârî ayrıca Bedir gazvesi konusunda Katâde'den naklederek: “Yüce Allah kınama veya intikam açısından işitmeleri için onları diriltti” şeklinde rivayette bulunmuştur.

۱۳۷۲ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ شُعْبَةَ سَمِعْتُ الْأَشْعَثَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ يَهُودِيَّةً دَخَلَتْ عَلَيْهَا ، فَذَكَرَتْ عَذَابَ الْقَبْرِ ، فَقَالَتْ لَهَا أَعَادَكَ اللَّهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ . فَسَأَلَتْ عَائِشَةَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فَقَالَ « نَعَمْ عَذَابُ الْقَبْرِ » . قَالَتْ عَائِشَةُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَعْدُ صَلَّى صَلَاةً إِلَّا تَعَوَّذَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ أطرافه ۱۰۴۹ ، ۱۰۵۵ ، ۶۳۶۶ - تحفة ۱۷۶۶۰

1372- “Abdân — babası — Şu’be — Eş’as” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Mesrûk şöyle demiştir: Yahudi bir kadın Hz. Âişe’nin yanına girip kabir azabından söz etti ve: “Allah seni kabir azabından korusun” dedi. Hz. Âişe, Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabını sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Evet, kabir azabı (vardır)” buyurdu. Hz. Âişe: “Ben bundan sonra Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir namaz kılıp da kabir azabından Allah’a sığınmayı terkettiğini görmedim” demiştir.¹

Abdân, Abdullah b. Osmân b. Cebele’nin lakabıdır.

Şu’be, Şube b. el-Haccâc’tır.

Eş’as’ın babası, Ebu’ş-Şa’sâ Süleym b. Esved el-Muhâribî’dir.

Ebû Dâvud et-Tayâlisî’nin rivayeti: “Şu’be — Eş’as — babası” isnâdıyla Mesrûk b. el-Ecda’nın bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir” şeklindedir.

Yahudi bir kadın Hz. Âişe’nin yanına girip kabir azabından söz etti ve Allah’ın kendisini kabir azabından koruması için dua etti. Hz. Âişe, Allah

¹ Hadis ayrıca 1049, 1055, 6366’da geçmektedir. Müslim 586, 903

Resûlû'ne (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabını sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabının var olduğunu söyledi. Hamevî ve Müstemlî nüshalarında bunu: “Kabir azabı haktır” şeklinde zikretmişlerdir. Ancak Hâfız İbn Hacer: “Bu ceyyid bir hadis değildir. Zira Buhârî bu isnâdla rivayet ettiği hadisin hemen ardından: “Ğundar: «Kabir azabı haktır» ziyadesinde bulunmuştur” demiştir. Bu da Abdân'ın babası kanalıyla Şu'be'den rivayet ettiği hadiste: “Haktır” ifadesinin olmadığını göstermektedir. Ancak Ğundar'ın Şu'be'den nakledilen rivayetinde: “Haktır” ifadesi mevcuttur. Nesâî ve İsmâîlî bunu Ğundar'ın rivayet etmiş olduğu isnâdla bu şekilde nakletmişlerdir. Ebû Dâvud et-Tayâlisî, *Müsned*'inde bunu Şu'be'den yine bu şekilde rivayet etmiştir.

Bundan sonra da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her namazından sonra kabir azabından Allah'a sığınmıştır. Ebû Zer'in rivayeti: “Ğundar: «Kabir azabı haktır» ziyadesinde bulunmuştur” şeklindedir. Bu hadiste Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabının hak olduğunu bildirerek Yahudi kadını doğrulamıştır. Ahmed ve Müslim'in hadislerinde: “Bu, Yahudilerin bir yalanıdır. Kıyamet azabı dışında kabir azabı diye bir şey yoktur. Kabirlerinden fitneye maruz kalacak kimseler yahudilerdir” şeklinde, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Yahudi kadını yalanladığı zikredilmiştir. Bu iki rivayet arasında çelişki bulunmaktadır.

Nevevî bu konuda Tahâvî ve başkası gibi şöyle demiştir: “Burada ayrı ayrı iki kıssa vardır. İlk kıssada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Yahudi kadını yalanlamıştır. Sonra Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabının hak olduğu vahiy yoluyla bildirildi. Ancak Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) bunu Hz. Âişe'ye bildirmedi. Yahudi kadın bir daha Hz. Âişe'ye gelince, Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ilk buyruğuna dayanarak onun dediklerini kabul etmedi. Sonra da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe'ye kabir azabının sâbit olduğu yönünde kendisine vahyin indiğini bildirdi.”

Bu rivayet kabir azabının sadece bu ümmeti değil, bütün ümmetleri kapsadığına işaret etmektedir. Bu konuda ihtilaf vardır ve bu durum daha sonra zikredilecektir inşallah.

۱۳۷۳ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - تَقُولُ قَامَ رَسُولُ

اللَّهُ ﷻ خَطِيئًا فَذَكَرَ فِتْنَةَ الْقَبْرِ الَّتِي يَفْتَنُ فِيهَا الْمَرْءُ ، فَلَمَّا ذَكَرَ ذَلِكَ ضَجَّ الْمُسْلِمُونَ صَجَّةً
أطرافه ٨٦ ، ١٨٤ ، ٩٢٢ ، ١٠٥٣ ، ١٠٥٤ ، ١٠٦١ ، ١٢٣٥ ، ٢٥١٩ ، ٢٥٢٠ ،

٧٢٨٧ تحفة ١٥٧٢٨

1373- “Yahya b. Süleyym — İbn Vehb — Yûnus — İbn Şihâb” isnâdıyla Urve b. ez-Zübeyr’in bildirdiğine göre Esmâ binti Ebî Bekr şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp hutbe irad etti ve kişinin kabirde maruz kalacağı imtihan fitnesini zikretti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu zikredince Müslümanlar dehşet içinde feryad ettiler.”¹

Yahya, Yahya b. Süleymân Ebû Saîd el-Cu'fî el-Kûfî'dir. Basra'ya gelip orada ikamet etmiştir.

İbn Vehb, Abdullah el-Mısırî'dir.

Yûnus, Yûnus b. Yezîd el-Eylî'dir.

İbn Şihâb, İbn Şihâb ez-Zühri'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dir.

Esmâ, Esmâ binti Ebî Bekr es-Siddîk'tir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp bir hutbe irad etti ve kişinin kabirde maruz kalacağı imtihan fitnesini zikretti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu fitneyi ayrıntıları ile anlatınca Müslümanlar dehşet içinde feryad etmeye başladı. Nesâî bunu Buhârî'nin naklettiği kanalla şöyle rivayet etmiştir: “Cemaatin bu feryât ve figanından dolayı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sözlerini anlayamadım. Cemaat sakinleşince yakınımda olan birine: «Allah sana bereketler İhsan etsin! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbesinin sonunda ne buyurdu?» diye sordum. Adam: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bana sizlerin kabirlerinizde Mesih Deccâl'in fitnesine yakın bir fitne ile imtihan olunacağınız vahyedildi*” buyurdu» dedi.” Burada büyük bir fitne kastedilmektedir. O zaman Deccâl'in fitnesinden daha büyük bir fitne yoktur.

Bu hadis daha önce *İlim*, *Kusûf* ve *Cuma* konuları içinde Fâtıma bintu'l-

¹ Müslim 905

Münzir kanalıyla Esmâ'dan tam metin olarak aktarılmıştır.¹ Ancak burada muhtasar olarak nakledilmiştir. Bu rivayet Buhârî'nin bazı nüshalarında: "Ğundar: «Kabir azabı» ziyadesinde bulunmuştur" şeklindedir. Ğundar'ın buradaki ziyadesinde "Hak" kelimesi hafz edilmiştir. Ğundar'ın ziyadesi daha önce zikredilen Hz. Âişe'nin hadisindedir. Esmâ'nın hadisinde zikredilmesi hatalıdır. Zira Esmâ'nın hadisinde Ğundar'ın rivayeti yoktur.

۱۳۷۴ - حَدَّثَنَا عِيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ، وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي الرَّجُلِ لِحَمْدِ ﷺ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ فَيَقَالُ لَهُ انْظُرْ إِلَى مَقْعِدِكَ مِنَ النَّارِ، قَدْ أَبْذَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ، فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا» قَالَ قَتَادَةُ وَذَكَرَ لَنَا أَنَّهُ يُفْسَحُ فِي قَبْرِهِ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَنَسٍ قَالَ «وَأَمَّا الْمُنَافِقُ وَالْكَافِرُ فَيَقَالُ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ. فَيَقَالُ لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ وَيُضْرَبُ بِمِطَارِقٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ، غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ». طرفه ۱۳۳۸ - تحفة ۱۱۷۰

1374- "Ayyâş b. el-Velîd — Abdula'lâ — Saîd — Katâde" isnâdıyla Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Kul mezarına konulduğu ve sahipleri geri dönüp gittikleri zaman ölü daha onların ayakkabılarının sesini işitirken ona iki melek gelir. Onu oturturlar ve: «Şu Muhammed denilen adam hakkında ne derdin?» diye sorarlar. Mümin kimse: «Onun Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şahadet ederim» der. Bunun üzerine ona: «Cehennemdeki yerine bak. Allah bu yerini senin için cennetten bir yerle değiştirdi» denilir. Bu kişi her iki yeri birden görür." —Katâde: "Ona kabri içinde bir genişlik verileceği bize zikredildi" dedi ve yine Enes hadisine dönerek şöyle devam etti:— "Fakat kâfir ve

¹ Hadis ayrıca 86, 184, 922, 1053, 1054, 1061, 1235, 2519, 2520, 7287'de geçmektedir.

münafığa: «Bu adam hakkında ne derdin?» diye sorulunca: «Bilmiyorum, ben de insanların dedikleri gibi diyordum» der. Bunun üzerine kendisine: «Hay sen bilemeyesin ve okuyamayasın» denilir. Sonra ona demirden bir topuzla bir darbe vurulur. Bu kişi öyle bir feryat eder ki bu feryadını insanlar ve cinler dışında yakınında bulunan her şey işitir.”¹

Ayyâş, İbnu'l-Velîd er-Rekkâm el-Basrî'dir.

Abdula'lâ, Abdula'lâ b. Abdila'lâ es-Sâmî'dir.

Saîd, Saîd b. Ebî Arûbe'dir.

Katâde, Katâde b. Diâme'dir.

Nakledildiğine göre kul mezarına konulduğu ve yakınları geri dönüp gittikleri zaman ölü daha onların ayakkabıplarının sesini işitirken ona iki melek gelir. İbn Hibbân ve Tirmizî, Ebû Hureyre'nin hadisini rivayet ederken: *“Renkleri siyah ve mavi arasında; biri Münker diğeri ise Nekîr diye adlandırılan iki melek gelir”* ziyadesinde bulunmuşlardır.

Münker ve Nekîr diye adlandırılmaları ölünün onları tanımadığı ve daha önce onlar gibisini görmediği içindir. Onların bu sûrette olması kâfiri cevap vereceği zaman korkutmak içindir. Mümin kişiyi ise Yüce Allah hem dünya hayatında, hem de âhirette sapasağlam tutar. Bu şekilde de hiçbir korkuya kapılmazlar. Zira dünyada iken Allah'tan korkan, Allah'a, peygamberlerine ve kitaplarına iman eden kimse kabirde hiç bir korkuya kapılmaz.

Taberânî, *M. el-Evsat'*ta Ebû Hureyre'den olan rivayetinde: *“Gözleri bakır kazanlar, azı dişleri de öküz boynuzları gibidir. Sesleri ise gök gürültüsü gibidir”* ziyadesinde bulunmuştur.

Abdurrezzâk, Amr b. Dînâr'dan mürsel olarak naklettiği rivayetinde: *“Onlar dişleriyle yeri kazar ve saçları yere kadar sarkar. Onlarda öyle bir topuz var ki Mina halkı bir araya toplansa onu kaldıramaz”* ziyadesinde bulunmuştur. Fakihlerden bir kişi suçlu kişiyi sorguya çekecek kişilerin adının Münker ve Nekîr olduğunu, itaatte bulunan kişiyi sorguya çekecek kişilerin de Mübeşşir ve Beşîr olduğunu söylemişlerdir.

¹ 1338'de geçmiştir. Müslim 2870

Ölüyü mezarında oturturlar ve ruhu cesedine geri döner. İbn Hibbân, Ebû Hureyre'den olan rivayetinde şu eklemede bulunmuştur: *“Eğer bu kişi mümin biri ise namazı başı ucunda, zekat sağında, oruç solunda ve iyi amelleri ayakları yanında durur. Ona: «Otur!» denilir. Oturduğunda güneşi batacakmış gibi görür. Bunun üzerine: «Namaz kılmam için beni bırakın» der.”* Bakın ki kişi nasıl da yaşadığı gibi diriltilmektedir! İbn Mâce, Câbir'den olan rivayetinde: *“Gözlerini ovuşturarak kalkar”* ziyadesinde bulunmuştur.

Bir kişi gece vakti kalktığına Allah'ı zikredip dişlerini misvaklamayı, abdest alıp namaz kılmayı âdet edinmişti. Bu kişi ölünce birisi onu rüyasında gördü ve: *“Allah sana ne yaptı?”* diye sordu. O da şu karşılığı verdi: *“İki melek gelip ruhumu bana geri verdiğinde gece vakti uyandığımı sandım ve alışkan olduğum gibi Allah'ı zikredip abdest almak için kalkmak istedim. Melekler bana: «Nereye gidiyorsun?» dediler. “Abdest alıp namaz kılacağım” dediğimde: «Sen yeni damat gibi uyu. Senin için bir korku yoktur» dediler.”*

Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) kastederek kendisine: *“Bu adam hakkında ne dersin?”* diye sorarlar. *“Bu”* şeklindeki işaret edatı, ancak kendisine işaret edilenin hazır bulunması halinde olur. Bu sebeple de bu sırada ölüye Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) gösterileceği söylenmektedir. Eğer bu sahih ise müminler bu için büyük bir müjdedir. Ancak bu konuda rivayet edilen sahih bir hadis bilmiyoruz. Böyle diyen kişi, ancak hazır bulunan kişiye işaret edilebilmesi açısından böyle demiştir.

Mecazi olarak zihinde olan şeye de işaret ediliyor olabilir. Ebû Dâvud, rivayetinin başlangıcında: *“Kendisine: «Kime kulluk ederdin?» denildiğinde, eğer Allah kendisine hidayet verirse: «Allah'a kulluk ederdim» der”* ziyadesinde bulunmuştur. Mümin kişi: *“Onun Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim”* der. İlim, Tahâret ve başka konularda Esmâ binti Ebî Bekr es-Sıddîk'in hadisinde de: *“...O, bize mucizeler ve hidayet getirdi, biz de onun dâvetini kabul ederek ona iman ettik ve ona uyduk”* der” eklemesinde bulunmuştur.

Bunun üzerine kendisine: *“Cehennemdeki yerine bak. Allah bu yerini senin için cennetten bir yerle değiştirdi”* denilir. Bu kişi o anda her iki yeri de yani cennetteki yerini de cehennemdeki yerini de görür. Cennetteki yeri için de sevinci üstüne sevinç katılır. Allah'ın kendisini ateşten kurtarıp cennete geçirmesini de üzerinde Allah'ın bir nimeti olarak görür.

Ebû Saîd'in Saîd b. Mansûr'dan olan rivayeti: *"Melekler ona: «Damadın uyuması gibi uyu» der ve tekrar diriltinceye kadar en güzel uykusunu uyur"* şeklindedir. Tirmizî'nin Ebû Hureyre'den olan hadisi ise: *"Melekler ona: «Sadece ailesinden çok sevdiği biri tarafından uyandırılabilen damadın uyuması gibi uyu» karşılığını verirler. Yüce Allah onu yattığı yerden diriltinceye kadar da öyle kalır"* şeklindedir.

Katâde böylesi bir kişinin kabrinin genişletildiğinin zikredildiğini söylemiştir. İbn Hibbân rivayetinde: *"Yetmiş arşına yetmiş arşın olarak genişletilir"* ziyadesinde bulunmuştur. Başka bir kanalla da Ebû Hureyre'den olan rivayetinde: *"Kabri yetmiş arşın genişletilir ve Ay'ın on dördü gibi aydınlatılır. Bunun üzerine sevinci daha da artar. Sonra cesedi toprak olup ilk haline dönerken ruhu da cennetteki ağaçlara konmuş olan kuş şeklindeki bahtiyar ruhların arasına yerleştirilir"* ibaresi geçmiştir.

Fakat kâfir ve münafık kişiye: *"Bu adam hakkında ne derdin?"* denildiği zaman: *"Bilmiyorum, ben de insanların dedikleri gibi diyordum"* der. Ebû Dâvud'un rivayeti: *"Kâfir kişi kabire konulduğu zaman bir melek gelip onu azarlayarak: «Kime kulluk ederdin?» diye sorar. O da: «Hah hah... bilmiyorum» der"* şeklindedir. Ancak çoğu hadislerde bu: *"Bu adam hakkında ne derdin?"* şeklindedir. Berâ'nın hadisinde ise: *"Rabbim kimdir?"* şeklindedir. *"Aranızdan size gönderilen bu adam kimdir?"* denildiğinde, yine: *"Hah hah... bilmiyorum. Ben de Müslümanların dediği gibi diyordum"* der. Bunun üzerine de kendisine: *"Hay sen bilemeyesin ve okuyamayasın"* denilir.

Sonra ona demirden bir topuzla bir darbe vurulur. Bu kişi öyle bir feryat eder ki bu feryadını insanlar ve cinler dışında yakınında bulunan her şey işitir. Rivayete göre uzakta olanların bu sesi işitmeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak Berâ'nın hadisinde: *"Doğu ve batı arasında olan her şey onu işitir"* şeklinde zikredilmiştir. Ahmed'in, Ebû Saîd'den olan rivayetinde: *"İnsanlar ve cinler dışında Allah'ın bütün yaratıkları onu işitir"* ibaresi geçmiştir.

Bu hadis, kabir azabının var olduğunun bir delilidir. Kabir azabı kâfirler ve tevhid ehlinde olup Allah'ın dilediği kimseler içindir. Peki, her kişi sorguya çekilecek midir? Mümin olsun, münafık olsun her kimse sorguya çekilecektir. Zira Abdurrezzâk tâbiûnun büyüklerinden olan Ubeyd b. Umeyr'den bu yönde: *"Mümin de, kâfir de sorguya çekilecektir"* şeklinde rivayette

bulunmuştur. Ancak kâfire Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) sorulmayacaktır. Kâfir zaten Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) bilmemektedir.

Doğrusu da kesinlikle her kişinin bu sorguya çekilecek olmasıdır. İbnu'l-Kayyim, *er-Rûh* eserinde şöyle demiştir: “Kitab ve sünnette kâfirin de, Müslümanın da sorguya çekileceği yönünde deliller vardır. Zira Yüce Allah: **“Allah sağlam sözle iman edenleri hem dünya hayatında, hem de âhirette sapasağlam tutar”**¹ buyurmaktadır. Buhârî, Enes'in hadisini: “وأما والمنافق والكافر” şeklinde atıf edatıyla rivayet etmiştir. Peki, daha akli ermeyen çocuk sorguya çekilir mi? Kurtubî, *et-Tezkire* eserinde çocuğun sorguya çekileceğini söylemiştir. Bu yöndeki rivayet Hanefilerden nakledilmiştir. Şâfiîlerden birden fazla kişi de çocuğun sorguya çekilmeyeceğini söylemiştir. Daha sonra da talkın yapılmasının müstehap olmadığını söylemişlerdir.

Ubeyd b. Umeyr der ki: “Mümin kişi yedi gün boyunca, kâfir kişi ise kırk gün boyunca sorguya çekilir. Bu sebeple mümin kişi defnedildikten sonra yedi gün boyunca onun adına fakirlere yemek dağıtmayı müstehap görürlerdi.” Hâfız Zeynuddîn b. Receb bunu *Ehvâlu'l-Kubûr* kitabında nakletmiştir. Bu söz, Ubeyd'in tek kaldığı sözlerdendir. Bunu kendisinden başka söyleyen birini bilmiyorum. Muasır olan muhaddislerin biri bunda ve bir önceki kavilde kendisine mutabaat etmiştir. Muvaffakiyet Allah'tandır.

Müslim'in ve başkasının hadisinde gazvede şehid düşen ve vebâ hastalığından dolayı sabredip sevabını Allah'tan ümid ederek bunun Allah'tan olduğunu, şifa bulsa da bulmasa da yine bunun Allah'tan olduğunu bilip bulunduğu yerde ikamet etmeye devam eden kişide olduğu gibi Allah yolunda nöbet tutan kişinin de sorguya çekilmediği sahihtir. Buhârî ve Nesâî bu yönde Hz. Âişe'den: “*Veba hastalığına yakalanmış bir kul, başına gelene sabrederek ve ecrini Allah'tan bekleyerek bulunduğu yerde ikamete devam eder ve başına ancak Allah ne takdir etmişse onun geleceğini bilirse, kendisine şehit sevabı verilir*” şeklinde merfû olarak rivayette bulunmuşlardır.

Bu da veba hastalığından dolayı zikredildiği gibi sabreden kişinin Allah yolunda nöbet tutan gibi olduğuna delalet etmektedir. O zaman Allah

¹ İbrahim Sur. 27

yolunda nöbet tutan kişi, sorguya çekilmeyeceğine göre veba hastalığından ölen kişi de sorguya çekilmeyecektir.

Sadece Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) ümmeti mi yoksa önceki ümmetlerde mi sorguya çekilecektir? İbnu'l-Kayyim hadislerde diğer ümmetlerin sorguya çekilmeyecekleri yönünde bir şeyin zikredilmeyişini huccet sayarak bütün ümmetlerin sorguya çekileceğini, ancak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda kendi ümmetini haberdar ettiğini, her peygamberin de böyle yaptığını, kâfir kişinin âhirette sorgudan sonra azap çekmesi gibi her ümmetin kâfirinin sorgudan sonra kabrinde azap çekeceğini söylemiştir.

Peki, sorgulama Arapça mı yoksa Süryanice mi olacaktır? Sorguda “ ما كنت تقول في هذا الرجل؟ ” (=Bu adam hakkında ne dersin?) kavli, sorgunun Arapça olacağına işaret etmektedir. Buhârî bu konuda Yezîd b. Tarîf kanalıyla şöyle bir rivayette bulunmuştur: “Kardeşim vefat etti. Onu defnettikten sonra insanlar gidince başımı mezarına koydum ve zayıf bir ses işittim. Bu sesin kardeşimin sesi olduğunu anlamıştım. Kardeşimin: « الله » dediğini işittim. Diğeri ona: « فما دينك؟ » diye sorunca, kardeşim: « الإسلام » karşılığını verdi.” Bu rivayet te sorgulamanın Arapça olduğuna şahitlik etmektedir.

Alâ b. Abdilkerîm kanalıyla da şöyle bir rivayet nakledilmiştir: Bir adam vefat etmişti. Bu kişinin de gözleri zayıf olan bir kardeşi vardı. Vefat eden kişinin bu kardeşi şöyle anlattı: “Kardeşimi defnettik. İnsanlar gidince ben başımı mezarın üzerine koydum ve mezarın içinden bir ses geldiğini işittim. Bu ses: « من ربك؟ وما دينك؟ ومن نبيك؟ » diyordu. Kardeşimin de: « الله » dediğini işittim. Diğeri: « فما دينك؟ » diye sorunca, kardeşim: « للإسلام » karşılığını verdi.”

Hâfız İbn Hacer der ki: Bununla birlikte her kişi kendi dili ile sorgulanacaktır. Yani her kavim kendi dili ile sorguya çekilecektir. İmam el-Bulkînî'ye göre sorgulama Süryanice olacaktır. Doğrusunu da Allah bilir.

۸۸ - باب التَّعَوُّذِ مِنَ عَذَابِ الْقَبْرِ

88- KABİR AZABINDAN İSTİÂZE ETMEK

۱۳۷۵ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنِي عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ وَقَدْ وَجَبَتِ الشَّمْسُ ، فَسَمِعَ صَوْتًا فَقَالَ « يَهُودُ تُعَذِّبُ فِي قُبُورِهَا » وَقَالَ النَّصْرُ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَوْنٌ سَمِعْتُ أَبِي سَمِعْتُ الْبَرَاءَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَنْ النَّبِيِّ ﷺ . تحفة ۳۴۵۴

1375- “Muhammed b. el-Müsennâ — Yahya — Şu’be — Avn b. Ebî Cuhayfe — babası” isnâdıyla Berâ b. Âzib’in bildirdiğine göre Ebû Eyyûb şöyle demiştir: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) güneş battıktan sonra dışarı çıkıp bir ses işitince: «Yahudi kabilesi, kabirlerinde azab çekiyor» buyurdu.”

Nadr bunu Şu’be kanalıyla Avn’dan “Babamdan işittim” o, Berâ vasıtasıyla Ebû Eyyûb’dan Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu bildirdi” şeklinde rivayet etmiştir.

Muhammed, Zemîn lakabıyla bilinen Muhammed b. el-Müsennâ’dır.

Yahya, Yahya b. Saîd el-Kattân’dır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Avn b. Ebû Cuhayfe’nin babası, Vehb b. Abdillâh es-Suvâî es-Sahabî’dır.

Ebû Eyyûb, Ebû Eyyûb el-Ensârî’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) güneş battıktan sonra Medine’nin dışına çıktı ve bir ses işitti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu sesin, kabirlerinde azap çeken Yahudilerin sesi olduğunu söyledi. Yahudilerin kabir azabı sâbit ise o zaman müşrikler için de sâbittir. Zira müşriklerin küfrü Yahudilerin küfründen daha büyüktür. Hadisin başlıkla olan ilgisi de böyle bir ses işiten kişinin istiâze edeceğine yani Allah’a sığınacağına hükmedicidir.

Nadr, Nadr b. Şumeyl’dır.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Ebû Eyyûb, Ebû Eyyûb el-Ensârî'dir.

Ebû Eyyûb, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını rivayet etmiştir. İsmâîlî bunu mevsûl olarak rivayet etmiştir. Bunu ikinci isnâdla burada zikretmek Avn'ın bunu babasından işitmiş olduğunu, babasının da bunu Berâ'dan işitmiş olduğunu bildirmek açısından dır.

Hadisin isnâdında sahabeden üç kişi bulunmaktadır. Hadisi Müslim¹, *Sıfatı ehlinnâr* konusu içinde ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۳۷۶ - حَدَّثَنَا مُعَلَّى حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ قَالَ حَدَّثَنِي ابْنَةُ خَالِدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ يَتَعَوَّذُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ طرفه ۶۳۶۴ - تحفة ۱۵۷۸۰

1376- "Muallâ — Vuheyb" isnâdıyla Mûsa b. Ukbe'nin bildirdiğine göre Hâlid b. Saîd b. el-Âs'ın kızı, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabından istiâze ettiğini (Allah'a sığındığını) işitmiştir.

Muallâ, Muallâ b. Esed'dir.

Vuheyb, Vuheyb b. Hâlid'dir.

Musa, Mûsa b. Ukbe el-Esedî'dir.

Hâlid b. Saîd b. el-Âs'ın kızı, Ümmü Hâlid el-Umeviyye'dir. Habeşistan'da doğmuş ve Zübeyr ile evlenmiştir. Kendisinden Hâlid ve Amr olmak üzere iki çocuğu olmuştur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), ümmetinin kendisini örnek alması ve kendisine uyması için kabir azabından istiâze etmiştir.

Muallâ ve Vuheyb, Basralıdır. Mûsa, Medinelidir. Buhârî ayrıca bunu *Da'vât* konusu içinde tahrir etmiştir.² Hadisi Nesâî, *Teavvuz* konusu içinde tahrir etmiştir.

¹ Müslim 2869

² 6364'de gelecektir.

۱۳۷۷ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْعُو «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ » تحفة ۱۵۴۲۷

1377- “Müslim b. İbrâhîm — Hişâm — Yahya — Ebû Seleme” isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “Allahım! Kabrin azabından sana sığınırım. Cehennem azabından sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnelerinden sana sığınırım. Mesîh Deccâl’in fitnesinden sana sığınırım” diye dua ederdi.

Müslim, Müslim b. İbrâhîm el-Ferâhidî’dir.

Hişâm, Hişâm ed-Destuvâî’dir.

Yahya, Yahya b. Ebî Kesîr’dir.

Ebû Seleme, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf’tır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kabir azabından, cehennem azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden ve Mesîh Deccâl’in fitnesinden Allah’a sığındı.

Kabir azabından istiâze ettikten sonra, cehennem azabından istiâze etmek, tahsisten sonra bir genellemedir. Hayatın fitnesi ile bir belaya maruz kalma halinde sabırsızlık, rıza göstermeme, âfet ve belalara maruz kalma, fesatta ısrarcı olma ve doğru yolu bırakma gibi şeyler kastedilmektedir. Ölümün fitnesi ile de şaşkınlık ve korku ile birlikte Münker ve Nekîr’in sorgulaması, kabir azabı ve diğer ağır şeyler kastedilmektedir.

İsnadında tâbînin tâbîden sahabeden rivayeti vardır. Hadisi Müslim, *Salât* konusu içinde tahrir etmiştir.¹

¹ Müslim 292

۸۹ - باب عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْغِيْبَةِ وَالْبُؤْلِ

89- GIYBET VE İDRARDAN DOLAYI KABİR AZABI

Kişiye ardından kötü bir şekilde anmak gıybettir. Bu kötü şey o kişide olsa bile. Yani gıybet etmek ve idrar yaparken üzerine bulaşmasından sakınmamak kabir azabına sebeptir. Sadece bu iki şeyin zikredilmesi ise günahlarının büyük olması açısından ki bu, kabir azabına sebep olan diğer şeyleri nefyeden bir hüküm değildir.

Sünen sahiplerinden dördü: "İdrardan sakının. Zira kabir azabının çoğu idrardan dolaydır" şeklinde rivayette bulunmuştur.

۱۳۷۸ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الْأَعْمَشِيِّ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ طَاوُسٍ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى قَبْرَيْنِ فَقَالَ «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ مِنْ كَبِيرٍ - ثُمَّ قَالَ - بَلَى أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَسْعَى بِالنَّمِيمَةِ، وَأَمَّا آخِذُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ» قَالَ ثُمَّ أَخَذَ عُودًا رَطْبًا فَكَسَرَهُ بِأُتَيْنِ ثُمَّ غَرَزَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى قَبْرِ، ثُمَّ قَالَ «لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبْسَا». أطرافه ۲۱۶، ۲۱۸، ۱۳۶۱، ۶۰۵۲، ۶۰۵۵ - تحفة ۵۷۴۷

1378- "Kuteybe — Cerîr — A'meş — Mücâhid — Tâvus" isnâdıyla İbn Abbâs der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki mezarın yanından geçerken: *"Bunlara azab ediliyor. Azab edilmesinin sebebi ise işledikleri büyük günahlar değildir. Bunlardan birisi, koğuculuk yapardı, diğeri de idrardan sakınmazdı"* buyurdu. Sonra yaş bir dalı alıp ikiye böldükten sonra her bir parçasını bir mezarın üzerine dikti. Sonra da: *"Bu dallar kurumadıkça onlardan azabın hafifletileceğini umarım"* buyurdu.¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd'dir.

Cerîr, Cerîr b. Ebî Hâzım'dır.

A'meş, Süleymân b. Mihrân'dır.

Mücâhid, Mücâhid b. Cebr'dir.

¹ Hadis ayrıca 216, 218, 1361, 6052, 6055'de geçmektedir.

Tâvus, Tâvus b. Keysân'dır.

Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) iki kişinin mezarı yanından geçerken onlara azab edildiğini, ancak azab edilme sebebinin işledikleri büyük günahlar olmadığını bildirdi. Azab edilmesinin sebebi, büyük olmayan ancak din yönünden büyük olan günahlardan dolayıdır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu iki kişinin büyük bir azaba maruz kalmasının sebebini açıklarken birinin haram kılınan koğuculuğu yaptığını söylemiştir. Diğzerinin ise idrarından sakınmadığını söylemiştir. Muhtemelen “istitâr” lafzı daha önce de zikredildiği gibi sakınma mânâsında mecazi olarak kullanılmıştır.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yaş bir dalı alıp onu ikiye bölerek her bir parçasını bir mezarın üzerine dikmiştir. Başka bir rivayette yaş bir hurma dalı aldığı zikredilmiştir. Sonra da bu dallar kurumadıkça onlardan azabın hafifletileceğini ümid ettiğini söylemiştir.

Başlıkta zikredilen gıybet ifadesi rivayette zikredilmemiştir. Ancak koğuculuğun gıybet sayılan laf taşımaya da kapsadığı söylenmektedir.

“Koğuculuk bozgunculukta gıybetten daha büyük bir şeydir ve günahı daha fazladır. Bu sebeple gıybet için verilen ceza koğuculuk için verilen cezadan daha hafiftir. O zaman gıybet ile dedikodu/ koğuculuk günah olarak eşit değildir ve ağır bir şeyden dolayı verilen cezanın hafif bir şeyden dolayı verilmesi doğru değildir” diye bu konuda itiraz edilmiştir. Cevap olarak ta şöyle denilmiştir: “Gıybet ile dedikodunun eşit olmasına gerek yoktur. Zira kabir azabı gıybetten dolayıdır. Eğer gıybetten dolayı kabir azabı varsa o zaman dedikodu/ koğuculuk için olması da daha evladır.”

Bazı rivayetlerde bu: “الغيبة” lafzı ile rivayet edilmiştir. Muhtemelen Buhârî, âdetinde olduğu gibi başlıkta bu hadisin bu lafızla da rivayet edildiğine işaret etmek istemiştir.

٩٠ - باب الْمَيِّتِ يُعْرَضُ عَلَيْهِ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ

90- ÖLÜYE, SABAH AKŞAM YERİNİN GÖSTERİLMESİ

Ölüye sabah ve akşam vakti oturacağı yerin gösterilmesi.

۱۳۷۹ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنِّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعِشِيِّ ، إِنِ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ ، فَيَقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » . طرفاه ۳۲۴۰ ، ۶۵۱۵ - تحفة ۸۳۶۱

1379- “İsmâîl — Mâlik — Nâfi” isnâdıyla Abdullah b. Ömer’in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: “Sizden biri öldüğü zaman, sabah akşam ona oturacağı yeri gösterilir. Eğer o kimse cennet ehlinde ise cennetten olan yeri, cehennem ehlinde ise cehennemden olan yeri gösterilir ve ona: «Allah seni kıyamet gününde tekrar diriltinceye kadar işte senin oturacağın yer burasıdır» denilir.”¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys'tir.

Mâlik, imam Mâlik b. Enes'tir.

Nâfi', İbn Ömer'in azatlısıdır.

İbn Ömer, İbn Ömer b. el-Hattâb'dır.

Kişi öldüğü zaman, sabah ve akşam vakti ona oturacağı yeri gösterilir. Muhtemelen ona yerinin gösterilmesi ve onunla muhatap olunabilmesi için onun bir cüz'üne ruh verilmektedir. Peki, ona yerinin gösterilmesi sadece bir sabah ve bir akşam mıdır? Yoksa her sabah ve her akşam vakti midir? Burada birincisi yani sadece bir defa gösterilmesi hadisin anlatımına daha muvafıktır. Her kişiye kendi oturacağı yer gösterilir. Eğer kişi cennet ehlinde ise cennetten olan yeri, cehennem ehlinde ise de cehennemden olan yeri gösterilir. Yani kişi cennet ehlinde ise bilmediği ve takdir edemeyeceği birçok şey ile müjdelenir. Eğer cehennem ehlinde ise kendisine cennetliğin aksine olan şeyler bildirilir. Zira büyük mutluluklar müjde ile bildirilirken acı olan şeyler sadece bildirilir. Yani cennet ehlinde olana varacağı yer gösterilip birçok nimetler ile müjdelenirken cehennem ehlinde olana varacağı yer gösterilir bu durum kendisine: “Allah seni kıyamet gününde

¹ Hadis ayrıca 3240, 6515'de geçmektedir.

tekrar diriltinceye kadar işte senin oturacağın yer burasıdır” denilerek bildirilir.

Müslim’in rivayeti: “Allah seni kıyamet gününde işte buraya gönderecektir” şeklindedir. İbn Abdilberr’in bildirdiğine göre Buhârî ve İbnu’l-Kâsım gibi Mâlik’in öğrencilerinden birçok kişi bunu Müslim’in rivayeti gibi nakletmişlerdir.

Nesâî, İbnu’l-Kâsım’ın rivayetini Buhârî’nin rivayeti yönünde nakletmiştir. Ancak zamir konusunda ihtilaf edilmiştir. Yani: “Oturacağın yer burasıdır” lafzının: “Cennette veya cehennemde bunun gibisine gönderilinceye kadar işte senin oturacağın yer burasıdır” mânâsında olduğu veya: “Kıyamet gününde gönderileceğin yer işte burasıdır” mânâsında olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Ancak Müslim bunu “Zührî — Sâlim — babası kanalıyla: “Kıyamet gününde gönderileceğin ve oturacağın yer işte burasıdır” şeklinde rivayet etmiştir.

Kişi kıyamet gününde öyle ikramlar veya öyle zorluklar görür ki daha önce oturduğu yeri unuttur. Yüce Allah’ın: “Kıyamet gününe kadar benim lanetim senin üzerinedir”¹ buyurması gibi. Zemahşerî der ki: “Kıyamet gününe kadar gökyüzünde ve yeryüzünde kendisine lanetle beddua edilir. O gün geldiği zaman da öyle bir azap görür ki lanet edildiği zamanı unuttur.”

Hadisi Müslim, *Sıfatu’n-Nâr* konusu içinde² ve Nesâî, *Cenâiz* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۹۱ - باب كَلَامِ الْمَيِّتِ عَلَى الْجَنَازَةِ

91- ÖLÜNÜN, TABUT ÜZERİNDE TAŞINIRKEN SÖYLEDİĞİ SÖZLER

۱۳۸۰ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ فَاحْتَمَلَهَا

¹ Sad Sur. 78

² Müslim 2866

الرَّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ قَدَّمُونِي قَدَّمُونِي وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ قَالَتْ يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا . يَسْمَعُ صَوْنَهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ ، وَلَوْ سَمِعَهَا الْإِنْسَانُ لَصَعِقَ . طرفاه ١٣١٤ ، ١٣١٦ - تحفة ٤٢٨٧

1380- "Kuteybe — Leys — Saîd b. Ebî Saîd — babası" isnâdıyla Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cenaze tabuta konulup da erkekler onu omuzları üzerine yüklendikleri zaman, o cenaze salih bir kişi ise: «Beni ulaştırın, beni ulaştırın» der. Şayet salih bir kimse değilse: «Vay haline! Bu cenazeyi nereye götürüyorlar?» diye seslenir. Cenazenin bu sesini insandan başka herşey işitir. Eğer insan bunu işitseydi, muhakkak düşüp bayılırdı.»*¹

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd'dir.

Leys, imam Leys b. Sa'd'dır.

Saîd, Saîd el-Makburî'dir.

Saîd el-Makburî'nin babası, Keysân'dır.

Nakledildiğine göre cenaze tabuta konulduğu ve erkekler onu omuzları üzerine yüklendikleri zaman, eğer o cenaze iyi bir kişiye kendisini acele bir şekilde işlemiş olduğu salih amellerinin sevabına ulaştırmalarını söyler. Eğer iyi olmayan bir kişiye, helake gittiğinden dolayı cenaze ahalisine hitaben: "Bu cenazenin vay haline!" diyerek ve kendisini nereye götürdüklerini sorarak feryat eder. Zira helake giden her kimse: "Eyvahlar olsun bana! Vay halime!" diye feryat eder.

İbn Battâl merfû olarak: *"Ölü kendisini taşıyanı, kendisini yıkayanı ve kendisini mezarına indireni tanır"* demiştir. Mücâhid'den ise: *"Kişi öldüğünde mezara konulana kadar yıkandığı zaman ve taşındığı zaman her şeyi görür"* şeklinde rivayette bulunulmuştur.

Cenazenin bu rahatsız edici feryadını bütün hayvanlar işitir. Ancak insanlar işitmez. Eğer insan bunu işitseydi, feryadın şiddetinden dolayı muhakkak düşer bayılırdı.

¹ Hadis daha önce 1314, 1316'da geçmektedir.

Bu başlık daha önce zikredilmişti. Ancak burada da zikredilmesi ölüye yerinin gösterildiğinin de bildirilmesi açısından. Sanırım cenaze daha taşınırken kendisi için hazırlanan şeyleri görmekte ve: “Beni ulaştırın” veya: “Vay haline! Bu cenazeyi nereye götürüyorlar?” demektedir.

۹۲ - بَاب مَا قِيلَ فِي أَوْلَادِ الْمُسْلِمِينَ

92- MÜSLÜMANLARIN ÇOCUKLARI HAKKINDA SÖYLENENLER

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ « مَنْ مَاتَ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنْ الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ كَانَ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ ، أَوْ دَخَلَ الْجَنَّةَ »

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Buluğa ermemiş üç çocuğu ölen kişiye bu çocuklar ateşe karşı bir perde olurlar veya o kimse cennete girer buyurmuştur.

Ölen Müslüman çocukları hakkında gelen rivayetler. Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Buluğa ermemiş üç çocuğu ölen kişiye bu çocuklar ateşe karşı bir perde olurlar veya o kimse cennete girer buyurmuştur. Eğer bu çocuklar anne babaları için cehenneme birer perde oluyorsa, kendilerinin de cehennemden korunmaları ve cennete girmeleri sâbit olur.

Hâfız İbn Hacer: “Bu kanalla bu hadisin Ebû Hureyre'den mevsûl olarak nakledildiği görüşünde değilim” demiştir. Ahmed'in yanında bu, Ebû Hureyre'den merfû olarak: “Yüce Allah buluğa ermemiş üç çocuğu ölen Müslüman anne babayı ve bu çocukları rahmetiyle cennete sokar” şeklinde rivayet edilmiştir. Müslim de Ebû Hureyre'den aktarmıştır: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadına: “Üç çocuk mu defnettin?” diye sorunca, kadın: “Evet” karşılığını verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Cehennem ateşinden sağlam bir örtü ile korundun” buyurdu.

۱۳۸۱ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَا مِنَ النَّاسِ مُسْلِمٍ يَمُوتُ لَهُ

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ . طرفه ١٢٤٨ -

تحفة ١٠٠٥

1381- “Yakûb b. İbrâhîm — İbn Uleyye — Abdulazîz b. Suheyb” isnâdıyla Enes b. Mâlik’in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *“Buluğa ermemiş üç çocuğu ölen Müslümanı, Yüce Allah bu çocuklara olan geniş rahmeti ile mutlaka cennete sokar.”*¹

Yakûb, Yakûb b. İbrâhîm b. Kesîr ed-Devrakî’dır.

İbn Uleyye, İsmâîl b. İbrâhîm el-Basrî’dır. Uleyye annesidir.

Buluğa ermemiş üç çocuğu ölen her Müslümanı, Yüce Allah bu çocuklara olan geniş rahmeti ile mutlaka cennete sokar. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) anne babanın cennete geçirilmesinin Yüce Allah’ın çocuklara olan geniş rahmetinden ve çocukların anne babaya olan şefaatinde dolayı olduğunu bildirmiştir. Ulemânın çoğunluğu da bu görüştedir.

Abdullah b. İmam Ahmed, *Müsned*’e ziyâde olarak Hz. Ali’den: “Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) «Müslümanlar ve çocukları cennettedir. Müşrikler ve çocukları cehennemdedir» buyurdu ve: «İman edip arkalarından zürriyetleri de iman ederek kendilerine tabi olanları, âhirette zürriyetlerine kavuştururuz»² âyetini okudu” şeklinde rivayette bulunmuştur. Bu rivayet bu âyeti açıklama konusunda nakledilen en doğru hadistir. İbn Abbâs ta kesin olarak böyle demiştir. Eğer çocuklar kendilerine merhamet edilecek kimseler değil ise anne babalarına da merhamet edilmesi mümkün değildir.

Hız. Âişe’nin hadisi ise şöyledir: “Ensâr’dan bir çocuk ölmüştü. Hız. Âişe: «Ne mutlu bu çocuğa! O şimdi cennet kuşlarından bir kuştur, ne bir kötülük işledi ne de bir kötülük kendisine bulaştı» dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «Ey Âişe! Yüce Allah cennet için cennet ehlini yarattı. Cennetlikleri daha babalarının sulbünde iken cennetlik olarak yarattı.

¹ 1248’de geçti.

² Tûr Sur. 21

Cehennem için de cehennem ehlini yarattı. Cehennemlikleri de daha babalarının sulbünde iken cehennemlik olarak yarattı» buyurdu.”

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) iki şeyden dolayı Hz. Âişe'ye böyle demiş olabilir. Bunlardan biri sanırım Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın: “Onun mümin biri” veya “Müslüman biri olduğunu görmekteyim...” demesini kabul etmemesi gibi Hz. Âişe'nin kesin olarak bilmediği bir şey hakkında böyle acele ve kesin konuşmasını yasaklamak içindir. Bir diğeri ise, belki de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o zaman daha çocukların cennetlik olduğuna muttali olmamıştı. Buna muttali olunca da bunu Müslümanlara bildirmiştir. Burada, peygamberlerin çocukları olmayanlar hakkında ihtilaf edilmiştir. Peygamberlerin çocukları konusunda ise Mervezî: “Onların cennetlik olduğu konusunda icma edilmiştir” demiştir.

۱۳۸۲ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّهُ سَمِعَ الْبَرَاءَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ لَمَّا تَوَفَّى إِبْرَاهِيمَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ لَهُ مَرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ»
طرفاه ۳۲۵۵، ۶۱۹۵ - تحفة ۱۷۹۶

1382- “Ebu'l-Velîd — Şu'be — Adiy b. Sâbit” isnâdıyla Berâ şöyle demiştir: “İbrâhîm vefat ettiği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «Onun cennette mutlaka sütannesi vardır» buyurdu.”¹

Ebu'l-Velîd, Hişâm b. Abdilmelik et-Tayâlisî'dir.

Şu'be, Şu'be b. el-Haccâc'tır.

Adiy, tâbiûndan Adiy b. Sâbit el-Ensârî el-Kûffî'dir. Ahmed, Nesâî, el-İclî ve Dârakutnî güvenilir olduğunu söylemişlerdir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm vefat ettiği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun cennette bir sütannesi olacağını ve emzirilmesinin orada tamamlanacağını söylemiştir.

Firyâbî'nin *Müsned*'inde şöyle bir rivayet zikredilmiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâsım vefat ettikten sonra Hz. Hatice'nin yanına girince onu ağlar halde buldu. Hz. Hatice: «Ey Allah'ın Resûlü! Kasım'ın sütü geldi, eğer yaşıyor

¹ Hadis ayrıca 3255, 6195'de geçmektedir.

olsaydı emmeyi tamamlar ve beni de rahatlatırdı» dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Onun cennette bir sütannesi olacak ve emzirilmesi orada tamamlanacaktır*» buyurdu. Hz. Hatice. «Onun bu durumda olduğunu bilsem rahatlardım» deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*İstersen onun sesini sana işittireyim*» buyurdu. Ancak Hz. Hatice: «Hayır, ben Allah'a ve Resûl'üne inanıyorum» dedi.”

Süheylî der ki: “Bu da Hz. Hatice’nin dini iyi bilmesinden kaynaklanan bir şeydir. Zira kendisi gabya iman etmenin daha faziletli olmasından dolayı böyle davranmıştı.”

۹۳ - بَاب مَا قِيلَ فِي أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ

93- MÜŞRİKLERİN ÇOCUKLARI HAKKINDA SÖYLENENLER

Müşriklerin buluş çağına girmemiş çocukları hakkında söylenenler.

۱۳۸۳ - حَدَّثَنَا حَبَّانُ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي بِشْرِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ «اللَّهُ إِذْ خَلَقَهُمْ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ». طرفه ۶۵۹۷ - تحفة ۵۴۴۹

1383- “Hibbân — Abdullah — Şu’be — Ebû Bişr — Saîd b. Cübeyr” isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerin çocukları sorulunca: “Yüce Allah onları yaratırken ne yapacaklarını en iyi bilendir” buyurdu.¹

Hibbân, Hibbân b. Mûsa el-Mervezî’dir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek’tir.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

Ebû Bişr, Câfer b. Ebî Vahşiyye’dir.

Resûlullah’a (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerin çocuklarının durumu sorulunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Allah’ın onları yaratırken ne yapacaklarını da bildiğini bildirmiştir. Burada soruyu soran kişi zikredilmemiştir. Ancak Ahmed

¹ 6597’de gelecektir.

ve Ebû Dâvud'un hadisine bakacak olursak bu kişinin Hz. Âişe olduğunu görürüz. Zira söz konusu rivayet: "Hz. Âişe: «Ey Allah'ın Resûlü! Müşriklerin çocukları...» dedi" şeklindedir.

Abdurrezzâk bunu zayıf bir isnâdla Hz. Âişe'den: "Hz. Hatice, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerin çocuklarını sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Onlar da babaları ile birlikte*» buyurdu" şeklinde aktarmıştır. Sonra Hz. Âişe bu hadisi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sorunca: «*Yüce Allah onları yaratırken ne yapacaklarını da biliyordu*» buyurmuştur."

Ahmed bu hadisi Ammâr b. Ebî Ammâr kanalıyla İbn Abbâs'tan şöyle nakletmiştir: "Müşriklerin çocuklarının kendilerinden olduğunu söyledim. Ancak bir adam bana Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan bir adamdan bir hadis nakletti. Ben de o sahabiye buldum ve hadisi bana Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah onları yaratırken ne yapacaklarını da biliyordu*» şeklinde nakletti. Bunun üzerine ben de eskiden bu konuda söylediğimi demez oldum."

Fethu'l-Bâri'de İbn Abbâs'ın bu hadisi Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) işitmediği söylenmiştir.

Hadisin ravileri Mervli, Vasıtlı ve Kûfelidir. Beyhakî ayrıca bunu *Kader* kitabı içinde tahrir etmiştir. Hadisi Müslim¹, Ebû Dâvud ve Nesâî, *Kader* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

۱۳۸۴ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عَطَاءُ بْنُ يَزِيدَ اللَّيْثِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ ذَرَارِيِّ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ «اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ». طرفه ۶۵۹۸، ۶۶۰۰ - تحفة ۱۴۲۱۲

1384- "Ebu'l-Yemân — Şuayb — Zührî — Atâ b. Yezîd el-Leysi" isnâdıyla Ebû Hureyre şöyle demiştir: "Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerin çocukları sorulunca: «*Allah onların ne amel işleyecek olduklarını en iyi bilendir*» buyurdu."²

¹ Müslim 2660

² Hadis ayrıca 6598, 6600'de geçmektedir. Müslim 2659

Ebu'l-Yemân, Hakem b. Nâfi'dir.

Şuayb, Şuayb b. Ebî Hamza'dır.

Zülürî, Muhammed b. Müslim b. Şihâb'dır.

Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerin buluş çağına ermemiş çocukları sorulunca, yaşamış olsalardı Yüce Allah'ın onların ne amel işleyecek olduklarını en iyi bilen kimse olduğunu bildirmiştir. Bazı kimseler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu kavlini huccet sayarak bu işlerin Allah'ın dilemesinde olduğunu söylemiştir.

İbnu'l-Mübârek ve İshâk'tan bu yönde rivayette bulunulmuştur. Beyhakî de bunu *İ'tikâd* kitabında imam Şâfiî'den nakletmiştir. İbn Abdilberr der ki: "Bazı kimseler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «Allah onların ne amel işleyecek olduklarını en iyi bilendir» buyruğuna dayanarak Müslümanların çocuklarının cennette olduğunu kâfirlerin çocuklarının ise Allah'ın dilemesinde olduğunu söylemiştir."

Ahmed, Hz. Âişe'nin hadisini şöyle rivayet etmiştir: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Müslümanların çocuklarını sorduğumda: «Onlar cennettedir» buyurdu. Müşriklerin çocuklarını sorduğumda: «Onlar cehennemdedir» buyurdu. «Ey Allah'ın Resûlü! Onlar daha bir amel işlemedi ki» dediğimde ise: «Allah onların ne amel işleyecek olduklarını en iyi bilendir. Eğer istersen sana onların ateşteki sesini işittiririm» karşılığını verdi." Ancak bu, çok zayıf bir hadistir. Çünkü isnâdında metruk olan Behiyye'nin azatlısı Ebû Ukayl bulunmaktadır.

۱۳۸۵ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، فَأَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ أَوْ نَصْرَانِيَهُ أَوْ مَجْسَانِيَهُ ، كَمَثَلِ الْبَيْهَمَةِ تُنْجِبُ الْبَيْهَمَةَ ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَذْعَاءَ »
أطرافه ۱۳۵۸ ، ۱۳۵۹ ، ۴۷۷۵ ، ۶۵۹۹ - تحفة ۱۵۲۵۸

1385- "Âdem — İbn Ebî Zi'b — Zühri — Ebû Seleme b. Abdirrahman" isnâdıyla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "Her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonradan annesi babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsi yaparlar. Bu

durum hayvanın yavrusunu sağlam bir şekilde doğurması gibidir. Hiç böylesi bir yavruda sakatlık görür müsünüz?”¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

İbn Ebî Zi’b, Muhammed b. Abdirrahman’dır.

Zührî, İbn Şihâb ez-Zührî’dir.

Âdem oğlundan her çocuk İslam fıtratı üzerine doğar. Sonradan annesi babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsi yaparlar. Hatta Ebû Hureyre, Allah Resûl’ünün (sallallahu aleyhi vesellem) bunu hayvanın yavrusunu sağlam bir şekilde doğurmasına benzeterek böylesi bir yavruda kulağı veya burnu kesik gibi sakatlık görülmeyeceğini bildirdiğini zikretmiştir. Burada hayvanın sağlam bir şekilde doğduktan sonra kulağının veya başka bir yerinin kesilip değişikliğe uğratılması gibi çocuğun İslam fıtratı üzerine doğduktan sonra onun anne babası tarafından Yahudi veya Hristiyan veya Mecûsi yapılarak değiştirilmesi kastedilmektedir.

Bu rivayet müşriklerin çocuklarının cennette olduğuna işaret etmektedir. Buhârî ilk olarak: “Allah onların ne amel işleyecek olduklarını en iyi bilendir” şeklindeki hadisi zikretmiştir. Sonra müşriklerin çocuklarının cennette olduğunu zikretmiştir. Bu yönde: “Cibrîl: «Etrafındaki çocuklar da insanların çocuklarıydı» dedi” şeklindeki rivayette bunu güzel bir şekilde açıklamaktadır. “فأولاد الناس” ifadesi, Müslümanların ve Müslüman olmayan kimselerin çocuklarını kapsamaktadır. Bu konuda ihtilaf edilmiş ve bu durumun Allah’ın dilemesinde olduğu söylenmiştir. Beyhakî bunu *el-İ’tikâd*’da, Şâfiî’den: “Bu durum müşriklerin çocukları için has bir şeydir” şeklinde rivayette bulunmuştur. Evet, Mâlik’in öğrencileri, Müslümanların çocuklarının cennette olduğunu ve müşriklerin çocuklarının Allah’ın dilemesinde olduğunu söylemiştir.

Bu konuda: “Onlar babalarıyla birlikte yani Müslümanların çocukları babalarıyla birlikte cennettedir. Müşriklerin çocukları da babalarıyla birlikte cehennemdedir” denilmektedir. Yine bu konuda: “Onlar cennet ile cehennem arasında Berzah âleminde. Çünkü onlar ne cennete girmek için bir iyilik, ne de cehennemi hak edecek bir kötülük işlemiş değildirler”

¹ Hadis ayrıca 1358, 1359, 4775, 6599’da geçmektedir. Müslim 2658

denilmektedir.

Ebû Dâvud, Bezzâr ve başkasının Enes kanalıyla Semure'den merfû olarak: *"Müşriklerin çocukları cennet ehlinin hizmetçileridir"* şeklinde rivayet ettikleri hadise dayanılarak: "Onlar cennet halkının hizmetçileridir" denilmiştir. Ancak bu rivayetin isnâdı zayıftır. Ayrıca: "Onlar toprak olacaktır" denilmekle birlikte: "Onlar cehennemdedir" denilmektedir. İyâd bu görüşü imam Ahmed'den rivayet etmiştir. İbn Teymiyye, İyâd'ın arkadaşlarının: "Kendisi imam Ahmed'den asla bir şey hıfzetmiş değildir" demesine dayanarak onun zayıf olduğunu söylemiştir.

Yine bu konuda: "Onlar âhirette imtihan edilirler. Onlara bir ateş gösterilir. Ateşin içine girene ateş serinlik ve esenlik olur. Girmeyene ise azab edilir" denilmiştir. Bezzâr bunu Enes ve Ebû Saîd'in rivayetinden nakletmiştir. Taberânî ise bunu Muâz b. Cebel'den rivayet etmiş ve âhiretin kişinin bir şey ile mükellef kılınacağı bir amel ve imtihan yeri olmadığını söyleyerek buna itiraz etmiştir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Kişi cennette veya cehennemde olması halinde bir amel ile mükellef değildir. Ancak bu imtihanın daha Arasat'ta yapılması kastedilmektedir ki buna bir mani yoktur. Zira Yüce Allah: «O gün incikten açılır ve secdeye davet edilirler; fakat güç getiremezler»¹ buyurmaktadır. Onların cennette olduğu da söylenmektedir. Nevevî der ki: "Burada tercih edilen görüş: «Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz»² buyruğuna dayanarak bu konuda muhakkiklerin dediğidir." Doğrusunu da Allah bilir.

باب

BÂB

١٣٨٦ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَارِثٍ حَدَّثَنَا أَبُو رَجَاءٍ عَنْ سَمُرَةَ
بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا صَلَّى صَلَاةَ أَقْبَلْ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ « مَنْ رَأَى مِنْكُمْ

¹ Kalem Sur. 42

² İsra Sur. 15

اللَّيْلَةَ رُؤْيَا . قَالَ فَإِنْ رَأَى أَحَدٌ فَصَّهَا ، فَيَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ ، فَسَأَلْنَا يَوْمًا ، فَقَالَ « هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا » قُلْنَا لَا قَالَ « لَكِنِّي رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتَيْنِي فَأَخَذَا بِيَدِي ، فَأَخْرَجَانِي إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ ، فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ ، وَرَجُلٌ قَائِمٌ بِيَدِهِ كَلُوبٌ مِنْ حَدِيدٍ - قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُوسَى إِنَّهُ - يُدْخِلُ ذَلِكَ الْكَلُوبَ فِي شِدْقِهِ ، حَتَّى يَبْلُغَ قَفَاهُ ، ثُمَّ يَفْعَلُ بِشِدْقِهِ الْآخَرَ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَيَلْتَمِثُ شِدْقُهُ هَذَا ، فَيَعُودُ فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ . قُلْتُ مَا هَذَا قَالَا انْطَلِقْ . فَاَنْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ عَلَى قَفَاهُ ، وَرَجُلٌ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِهِ بِفَهْرٍ أَوْ صَخْرَةٍ ، فَيَشْدُخُ بِهِ رَأْسَهُ ، فَإِذَا ضَرَبَهُ تَذَهَدَهُ الْحَجَرُ ، فَاَنْطَلَقَ إِلَيْهِ لِيَأْخُذَهُ ، فَلَا يَرْجِعُ إِلَى هَذَا حَتَّى يَلْتَمِثَ رَأْسَهُ ، وَعَادَ رَأْسُهُ كَمَا هُوَ ، فَعَادَ إِلَيْهِ فَضَرَبَهُ ، قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَا انْطَلِقْ . فَاَنْطَلَقْنَا إِلَى ثَقَبٍ مِثْلِ السُّورِ ، أَعْلَاهُ ضَيْقٌ وَأَسْفَلُهُ وَاسِعٌ ، يَتَوَقَّدُ تَحْتَهُ نَارًا ، فَإِذَا اقْتَرَبَ ارْتَفَعُوا حَتَّى كَادَ أَنْ يَخْرُجُوا ، فَإِذَا خَمَدَتْ رَجَعُوا فِيهَا ، وَفِيهَا رِجَالٌ وَنِسَاءٌ عُرَاءُ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَا انْطَلِقْ فَاَنْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى نَهْرٍ مِنْ دَمٍ ، فِيهِ رَجُلٌ قَائِمٌ عَلَى وَسْطِ النَّهْرِ رَجُلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ حِجَارَةٌ ، فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ الَّذِي فِي النَّهْرِ ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ رَمَى الرَّجُلُ بِحَجَرٍ فِي فِيهِ ، فَرَدَّهُ حَيْثُ كَانَ ، فَجَعَلَ كُلَّمَا جَاءَ لِيَخْرُجَ رَمَى فِي فِيهِ بِحَجَرٍ ، فَبَرَجِعُ كَمَا كَانَ فَقُلْتُ مَا هَذَا قَالَا انْطَلِقْ فَاَنْطَلَقْنَا حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى رَوْضَةٍ خَضِرَاءَ ، فِيهَا شَجَرَةٌ عَظِيمَةٌ ، وَفِي أَصْلِهَا شَيْخٌ وَصِيْبَانِ ، وَإِذَا رَجُلٌ قَرِيبٌ مِنَ الشَّجَرَةِ بَيْنَ يَدَيْهِ نَارٌ يُوقِدُهَا ، فَصَعِدَا بِي فِي الشَّجَرَةِ ، وَأَدْخَلَانِي دَارًا لَمْ أَر قطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا ، فِيهَا رِجَالٌ شُبُوحٌ وَشَبَابٌ ، وَنِسَاءٌ وَصِيْبَانِ ، ثُمَّ أَخْرَجَانِي مِنْهَا فَصَعِدَا بِي الشَّجَرَةَ فَأَدْخَلَانِي دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ ، فِيهَا شُبُوحٌ وَشَبَابٌ . قُلْتُ طَوَّفْتُمَانِي اللَّيْلَةَ ، فَأَخْبِرَانِي عَمَّا رَأَيْتُ قَالَا نَعَمْ ، أَمَّا الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَوِّقُ شِدْقُهُ فَكَذَّابٌ يُحَدِّثُ بِالْكَذْبَةِ ، فَتَحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الْآفَاقَ ، فَيَصْنَعُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَالَّذِي رَأَيْتَهُ يُشْدُخُ رَأْسَهُ فَرَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ ، فَتَامَ عَنْهُ بِاللَّيْلِ ، وَلَمْ

يَعْمَلُ فِيهِ بِالنَّهَارِ ، يُفْعَلُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَالَّذِي رَأَيْتُهُ فِي النَّقَبِ فَهُمْ الرُّنَاءُ وَالَّذِي رَأَيْتُهُ فِي النَّهْرِ آكِلُو الرِّبَا وَالشَّيْخُ فِي أَصْلِ الشَّجَرَةِ إِبْرَاهِيمُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَالصَّبِيَّانُ حَوْلَهُ فَأَوْلَادُ النَّاسِ ، وَالَّذِي يُوقِدُ النَّارَ مَالِكُ خَازِنُ النَّارِ . وَالدَّارُ الْأُولَى الَّتِي دَخَلْتَ دَارُ عَامَّةِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَأَمَّا هَذِهِ الدَّارُ فَدَارُ الشُّهَدَاءِ ، وَأَنَا جِبْرِيلُ ، وَهَذَا مِيكَائِيلُ ، فَارْفَعِ رَأْسَكَ ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا فَوْقِي مِثْلُ السَّحَابِ . قَالَا ذَاكَ مَنَزِلُكَ . قُلْتُ دَعَانِي أَدْخُلْ مَنَزِلِي قَالَا إِنَّهُ بَقِيَ لَكَ عُمَرٌ لَمْ تَسْتَكْمِلْهُ ، فَلَوْ اسْتَكْمَلْتَ أَتَيْتَ مَنَزِلَكَ » . أطرافه ٨٤٥ ، ١١٤٣ ، ٢٠٨٥ ، ٢٧٩١ ، ٣٢٣٦ ، ٣٣٥٤ ، ٤٦٧٤ ، ٦٠٩٦ ، ٧٠٤٧ تحفة ٤٦٣٠

1386- "Mûsa b. İsmâîl — Cerîr b. Hâzım" isnâdıyla Ebû Recâ'nın bildirdiğine göre Semure b. Cündüb şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı kıldırdıktan sonra bize doğru döner ve: "İçinizden rüya gören var mı?" diye sordu. O gece rüya gören varsa bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatır, Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) bu rüyasını yorumlardı. Bir gün yine namazdan sonra: "İçinizden gece rüya gören oldu mu?" diye sordu. "Hayır!" dediğimizde: "Ama ben gördüm" buyurdu ve rüyasını şöyle anlattı: "Dün gece yanıma iki adam geldi. Elimden tutup beni düz ve geniş bir alana götürdüler. Giderken bir adama rastladık. Başucunda elinde kancası olan başka biri daha vardı. Elinde kanca olan adam bu kancayla diğerinin ağzından başlayıp yanağını ensesine kadar parçalıyordu. Sonra kancayı çıkarıp yüzünün diğer yanını ağzından başlamak suretiyle yine ensesine kadar yırtıp parçalıyordu. Bu sırada da yüzünün diğer tarafı iyileşiyor ve adam aynı şeyi baştan bir daha yapıyordu. Yanımdakilere: «Bu ne?» diye sorduğumda: «Yürümeye devam et!» dediler.

Yürümeye devam ettiğimde sırtüstü uzanmış bir adamın yanına geldik. Onun da başucunda elinde büyük bir taş olan bir adam durmuştu. Taşı uzanmış adamın kafasına atıyor, adamın başını kırıyordu. Taş sağa sola yuvarlanıyor, adam da taşın peşinden gidiyordu. Taşı alıp geri geldiğinde uzanmış adamın kafası eskisi gibi iyileşmiş oluyordu. O da aynı şeyi baştan

bir daha yapıyordu. Yanımdakilere: «Bu ne?» diye sorduğumda, bana: «Yürümeye devam et!» dediler.

Yola devam ettik. Üst tarafı dar, alt tarafı geniş olan ve tandıra benzeyen bir yapının yanına vardık. Yapının altında ateşler yanıyordu. Ateş alevlenip yükseldikçe içindeki insanlar da yükseliyor, hatta delikten çıkmağa yaklaşıyorlardı. Ateşin alevi sakinleşince de aşağı dönüyorlardı. Bunun içinde çıplak erkekler ve çıplak kadınlar vardı. Yanımdakilere: «Bu ne?» diye sorduğumda, bana: «Yürümeye devam et!» dediler.

Yola devam edip kandan bir ırmağın yanına geldik. Irmağın içinde bir adam gördük. Irmağın kenarında da yanında taş yığını olan bir adam vardı. Irmaktaki adam çıkmak için kenara geldiğinde dışarıda duran adam onun ağzına bir taş atıyor, o da geri dönüyordu ve aynı şeyleri tekrar edip duruyorlardı. Yanımdakilere: «Bu ne?» diye sorduğumda, bana: «Yürümeye devam et!» dediler.

Yola devam edip yeşil bir bahçeye ulaştık. Bahçenin ortasında büyük bir ağaç vardı. Ağacın dibinde yaşlı bir adam, onun da etrafında çocuklar bulunuyordu. Ona yakın bir yerde de önünde ateş bulunan bir adam daha vardı ve bu ateşi körükleyip alevlendiriyordu. Bu iki kişi tarafından ağacın üzerine çıkarıldım ve daha önce bu kadar güzeline hiç görmediğim bir eve geçirildim. Evin içinde yaşlı, genç, kadın ve çocuklar vardı. O evden çıkarılıp ağacın daha üst taraflarına çıkarıldım. Orada bir öncekinden daha güzel ve daha iyi bir eve geçirildim. Onun da içinde yaşlı ve genç insanlar vardı.

Daha sonra yanımdakilere: «Gece boyu beni gezdiriyorsunuz. Gördüğüm şeylerin ne olduğunu bana anlatın» dediğimde biri şöyle anlattı: «Anlatalım. İlk gördüğün adam yalancı birisiydi. Söylediği bir yalan dört bir tarafa yayılıyordu. Gördüğün gibi de kendisine o yapılanlar kıyamete dek sürecektir. Sırtüstü uzanmış adam ise Kur'ân'ı öğrenmiş olmasına rağmen geceleri onu okumayan, gündüzleri de onunla amel etmeyen biriydi. Gördüğün gibi de kendisine o yapılanlar kıyamete dek sürecektir. Tandırda gördüğün kişiler de zina edenlerdi. Irmağın içinde gördüğün kişi de faiz yiyen biriydi. Ağacın dibinde gördüğün yaşlı adam İbrâhîm peygamber idi, etrafındaki çocuklar da insanların çocuklarıydı. Ateşi körükleyip alevlendiren kişi de cehennem

zebanisiydi. İlk girdiğin ev tüm müminlere ait olan bir evdi. Ondan sonra girdiğin ev ise şehitlerin eviydi. Ben Cibrîl'im, yanımdaki de Mikâil'dir.»

Sonra bana: «Yukarıya bak!» dediler. Başımı kaldırıp baktığımda bulutu andıran bir şey gördüm. Bana: «Bu da senin menzildir» dediler. Onlara: «İzin verin de menzilime bir gireyim» dediğimde: «Senin daha tamamlamadığın bir ömrün vardır. Onu ne vakit tamamlarsan, o zaman menziline girersin» karşılığını verdiler.”

Musa, Mûsa b. İsmâil el-Minkarî et-Tebûzekî el-Basrî'dir.

Ebû Recâ, İmrân b. Teym el-Utâridî'dir.

Nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazını kıldırdıktan sonra cemaate doğru döner ve o gece rüya görenin olup olmadığını sorardı. O gece rüya gören varsa bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatır, Allah Resûlü de (sallallahu aleyhi vesellem) onun rüyasını yorumlardı. Bir gün yine sabah namazından sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) cemaate rüya görenin olup olmadığını sordu. Cemaat kimsenin rüya görmediğini söyleyince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinin rüya gördüğünü söyledi.

Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) rüyasında iki adam gelmiş ve onu elinden tutarak düz ve geniş bir alana götürmüştür. Müstemlî rivayetinde: “Mukaddes bir yere götürdüler” ibaresi geçmiştir. Ahmed ise: “Düz ve geniş bir alana götürdüler” demiştir. Ali'nin hadisi ise: “Beni alıp semaya çıktılar” şeklindedir. Giderken bir adama uğradılar. Bu adamın başucunda elinde demir kancası bulunan başka biri daha vardı. Elinde kanca olan adam bu kancayla diğerinin ağzından başlayıp yanağını ensesine kadar parçalıyordu. Adamın ağzı, burnu ve gözü arka tarafına akıyordu. Sonra kancayı çıkarıp yüzünün diğer yanını ağzından başlamak suretiyle yine ensesine kadar yırtıp parçalıyordu. Bu sırada da adamın yüzünün diğer tarafı iyileşiyor ve adam aynı şeyi baştan bir daha yapıyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaki iki kişiye bu adamın durumunu sorunca, kendisine yürümeye devam etmesini söylediler.

Sonra yürümeye devam ettiler ve sırtüstü uzanmış bir adamın yanına geldiler. Onun da başucunda elinde avuç içini dolduracak kadar büyük bir taş olan bir adam durmuştu. Ayakta olan adam taşı uzanmış olan adamın kafasına atıyor ve adamın başını kırıyordu. Ali'nin hadisi: “Önünde bir adam

olan bir meleğin yanına geldik. Meleğin elinde bir kaya parçası vardı. Melek bununla adamın başına vuruyor ve adamın başı bir tarafa düşerken taş öbür tarafa düşüyordu” şeklindedir. Taş sağa sola yuvarlanınca da adam taşın peşinden gidiyordu. Taşı alıp geri geldiğinde uzanmış adamın kafası eskisi gibi iyileşmiş oluyordu. O da aynı şeyi baştan bir daha yapıyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaki iki kişiye bu adamın kim olduğunu sorunca, kendisine yürümeye devam etmesini söylediler.

Sonra yola devam ettiler. Bu sırada üst tarafı dar, alt tarafı geniş olan ve tandıra benzeyen bir yapının yanına vardılar. Tandıra benzeyen bu yapının altında ateşler yanıyordu. Ateş alevlenip yükseldikçe içindeki insanlar da yükseliyor, hatta neredeyse delikten çıkabilecek bir duruma geliyorlardı. Ateşin alevi sakinleşince de tekrar aşağı düşüyorlardı. Bu tandıra benzeyen bir yapının içinde çıplak erkekler ve çıplak kadınlar vardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaki iki kişiye bu durumun ne olduğunu sorunca, kendisine yürümeye devam etmesini söylediler.

Yola devam edip kan gibi kırmızı akan bir ırmağın yanına geldiler. İrmağın içinde bir adam gördüler. İrmağın kenarında da önünde taş yığını olan bir adam vardı. İrmaktaki adam çıkmak için kenara geldiğinde dışarıda duran adam onun ağzına bir taş atıyor, o da geri dönüyordu ve aynı şeyleri tekrar edip duruyorlardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaki iki kişiye bu durumun ne olduğunu sorunca, kendisine yürümeye devam etmesini söylediler.

Yola devam edip yeşil bir bahçeye ulaştılar. Bahçenin ortasında üzerinde baharın bütün renkleri bulunan büyük bir ağaç vardı. Ağacın dibinde yaşlı bir adam, onun da etrafında çocuklar bulunuyordu. Ona yakın bir yerde de önünde ateş bulunan bir adam daha vardı ve bu ateşi körükleyip alevlendiriyordu. Bu iki kişi Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) ağacın üzerine çıkardı ve daha önce bu kadar güzelini hiç görmediği bir eve soktular. Evin içinde yaşlı, genç, kadın ve çocuklar vardı. Sonra Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) o evden çıkarıp ağacın daha üst taraflarına çıkardılar. Orada da bir öncekinden daha güzel ve daha iyi bir eve sokuldu. Onun da içinde yaşlı ve genç insanlar vardı.

Daha sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara gece boyu kendisini gezdirdiklerini, gördüğü şeylerin ne olduğunu anlatmalarını isteyince onlar

da kendisine olanları anlattılar. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ilk gördüğü adam yalancı birisiydi. Söylediği bir yalan dört bir tarafa yayılıyordu. Bu sebeple de kendisine yapılan şey kıyamete dek sürecekti.

Sırtüstü uzanmış adam ise Kur'ân'ı öğrenmiş olmasına rağmen geceleri onu okumamış ve gündüzleri de onunla amel etmemişti. Görüldüğü kadarıyla gece Kur'ân okumayı terk etmiş olduğu için adama azap edilmekteydi. Muhtemelen de her iki durumdan dolayı azap görmekteydi. Kendisine yapılan bu şeyler de kıyamete dek sürecektir. Zira Kur'ân'ı öğrendikten sonra ondan yüz çevirmek büyük bir günahdır. Çünkü Kur'ân'da ondan yüz çevirmenin ne demek olduğunu bildiği halde kişi ondan yüz çevirirse en değerli şeyden yüz çevirmiş olduğu için kendisine en değerli uzvu ile azap edilir. Kişinin en değerli uzvu da başıdır.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) tandırda gördüğü kişiler ise zina edenlerdi. Irmağın içinde gördüğü kişi de faiz yiyen bir kişiydi. Ağacın dibinde gördüğü yaşlı adam Hz. İbrâhîm idi. İbrâhîm'in etrafındaki çocuklar da insanların çocuklarıydı. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır. Zira: "İnsanların çocukları" ifadesi, müminleri ve diğer kimseleri kapsamaktadır. Bütün çocuklar da fıtrat üzere doğmuştur. Bazı müslümanlar: "Ey Allah'ın Resûlü! Peki, müşriklerin çocukları da içlerinde mi?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Onlar da içlerinde*" buyurmuştur. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) âhirette onları Müslümanların çocuklarına ilhak etmiştir. Bu durum Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "*Onlar babalarıyla birlikte*" buyruğuna muhalif değildir. Zira bu buyruğu onların dünyadaki hükümleri açısından.

Ateşi körükleyip alevlendiren kişi de cehennem zebanisiydi. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ilk girdiği ev, tüm müminlere ait olan bir evdi. Ondandır girdiği ev ise şehitlerin eviydi. Bu da şehitlerin makamlarının en yüksek makam olduğuna delalet etmektedir. Ancak Allah dostu Hz. İbrâhîm'in makamından daha yüksek bir makam değildir. Çünkü İbrâhîm, çocuklarla mükellef olması sebebiyle ağacın altındaydı. İbrâhîm peygamberin cennetteki makamı, şehitlerin makamından daha yüksektir ve bu konuda hiçbir şüphe yoktur.

Hız. Âdem, dünya semasından hayır ve şer işleyen zürriyetine bakmakta ve hem gülmekte hem ağlamaktadır. Ancak Âdem'in makamı da İlliyyûn'dadır. Yani kıyamet gününde her peygamber kendi makamına yerleşecektir.

şehitler arasında sadece yaşlıların ve gençlerin zikredilmesi ise çoğunlukla şehitlerin kadın ve çocuklardan değil de erkeklerden olması sebebiyledir.

Sonra adam kendisinin Cibrîl olduğunu, yanındakinin de Mikâil olduğunu bildirerek, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) yukarı bakmasını söyledi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) başını kaldırıp baktığında bulutu andıran bir şey gördü ve kendisine gördüğü bu yerin kendi menzili olduğunu söylediler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) menziline girmek için onlardan izin isteyince, onlar da daha tamamlamadığı bir ömrünün olduğunu onu ne vakit tamamlarsa, o zaman menziline girebileceğini söyledi.

Hadisin diğer bahisleri *Ta'bîr* konusu içinde zikredilecektir, inşallah. Ebû Recâ, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanına yetişmiş ve Mekke'nin fethinden sonra Müslüman olmuştur. Ancak Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) görmüş değildir. Buhârî ayrıca bunu *Rüyâ Tabiri*, *Cumadan Önce Namaz*, *Teheccüd*, *Buyû'*, *Bed'ul-Halk*, *Cihâd*, *Ehâdisu'l-Enbiyâ*, *Tefsîr* ve *Edeb* konuları içinde tahrir etmiştir.¹ Müslim² de bunun bir bölümünü tahrir etmiştir.

٩٤ - بَابُ مَوْتِ يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ

94- PAZARTESİ GÜNÜ ÖLMEK

Pazartesi günü ölmenin fazileti.

١٣٨٧ - حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ فِي كَمْ كَفَّتُمُ النَّبِيَّ ﷺ قَالَتْ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بَيْضِ سَحُولَةٍ ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ . وَقَالَ لَهَا فِي أَيِّ يَوْمٍ تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَتْ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ . قَالَ فَأَيُّ يَوْمٍ هَذَا قَالَتْ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ . قَالَ أَرْجُو فِيمَا بَيْنَى وَبَيْنَ اللَّيْلِ . فَنَظَرَ إِلَى ثَوْبٍ عَلَيْهِ كَانَ يُمَرَّضُ فِيهِ ، بِهِ رَدَعٌ مِنْ زَعْفَرَانٍ فَقَالَ اغْسِلُوا

¹ Hadis ayrıca 845, 1143, 2085, 2791, 3236, 3354, 4674, 6096, 7047'de geçmektedir.

² Müslim 2275

تَوْبِي هَذَا ، وَزِيدُوا عَلَيْهِ تَوْبَتَيْنِ فَكَفَّنُونِي فِيهَا قُلْتُ إِنَّ هَذَا خَلْقٌ قَالَ إِنَّ الْحَيَّ أَحَقُّ
بِالْجَدِيدِ مِنَ الْمَيِّتِ ، إِنَّمَا هُوَ لِلْمُهَلَّةِ . فَلَمْ يَتَوَفَّ حَتَّى أَمْسَى مِنْ لَيْلَةِ الثَّلَاثَاءِ وَدُفِنَ قَبْلَ أَنْ
يُصْبِحَ . أطرافه ١٢٦٤ ، ١٢٧١ ، ١٢٧٢ ، ١٢٧٣ - تحفة ١٧٢٨٩

1387- “Muallâ b. Esed — Vuheyb — Hişâm” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Ebû Bekir’in yanına girdiğimde bana: “Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi vesellem) kaç kefen ile kefenlediniz?” diye sordu. “Suhûliyye denilen Yemen yapımı üç parça beyaz kumaşla kefenledik ki bunların arasında gömlek ve sarık yoktu” karşılığını verdim. “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hangi gün vefat etti?” diye sorunca: “Pazartesi günü” karşılığını verdim. “Bugün hangi gündür?” diye sorunca: “Pazartesi günüdür” dedim. Bunun üzerine Ebû Bekir: “Benim vefatımın da şu saatimle bu gece arasında vuku bulmasını ümit ediyorum” dedi. Sonra Ebû Bekir, içinde hasta bulunduğu elbisesine baktı ve onda da bir zafiran lekesi olduğunu gördü. Bana: “Benim üstümdeki bu elbisemi yıkayın ve buna iki parça bez daha ilave edip beni bunlarla kefenleyin” dedi. Kendisine: “Ama bu, eski bir giysidir” dediğimde: “Yeni giysiyi giymeyi hayatta olan daha fazla hak eder. Kefende irin ve cerahatin hakkı olacaktır” karşılığını verdi. Ebû Bekir, salı gecesi vefat etti ve o gece sabahlamadan defnedildi.¹

Muallâ, Muallâ b. Esed el-Ammî’dir. Behz b. Esed el-Basrî’nin kardeşidir.

Vuheyb, İbn Hâlid el-Basrî’dir.

Hişâm’ın babası, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Hiz. Âişe, Ebû Bekir’in yanına girince, Ebû Bekir kendisine Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) kaç kefen ile kefenlediğini sormuş ve Hiz. Âişe, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) suhûliyye denilen Yemen yapımı üç parça beyaz kumaşla kefenlediğini ve bunlar arasında gömlek ve sarığın olmadığını söylemiştir.

Ebû Bekir bu sorusu ile Hiz. Âişe’ye sabıra hazır olmasını söylemek

¹ Hadis ayrıca 1264, 1271, 1272, 1273’de geçmektedir. Müslim 941

istemiştir. Zira Hz. Âişe, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) vefatı sebebiyle olan üzüntüsünü daha üzerinden atamamıştı. Görüldüğü kadarıyla da Ebû Bekir bunu Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) nasıl kefenlendiğini, hangi gün vefat ettiğini unuttuğundan dolayı sormamıştır.

Ebû Bekir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hangi gün vefat ettiğini sorunca, Hz. Âişe, Pazartesi günü vefat ettiğini söyledi. Ebû Bekir: “Bugün hangi gündür?” diye sorunca, Hz. Âişe, Pazartesi günü olduğunu söyledi. Bunun üzerine Ebû Bekir kendisinin de vefatının bu gece vuku bulmasını ümit ettiğini söyledi. Sonra Ebû Bekir, içinde hasta bulunduğu giysisine baktı ve onda da bir zafiran lekesi olduğunu gördü. Sonra üstündeki elbisesinin yıkanmasını ve buna iki parça bez daha ilave edilerek onlarla kefenlenmesini söyledi. İbn Sa'd bunu Ebû Muâviye kanalıyla Hişâm'dan: “Buna yeni iki parça bez daha ilave edip beni bunlarla kefenleyin” şeklinde rivayet etmiştir. Ebû Bekir kendisinin bu şekilde kefenlenmeyi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kefenlenmesine muvafık olması açısından istemekteydi.

Ancak Hz. Âişe kendisine üzerindeki giysinin eski bir giysi olduğunu söyleyince, Ebû Bekir yeni giysiyi giymeyi hayatta olanın daha fazla hak ettiğini, kefende irin ve cerahatin hakkı olacağını bildirdi. Ebû Bekir salı gecesi vefat etmiş ve o gece sabahlamadan defnedilmişti.

İbn Sa'd'ın “Zührî — Urve” isnâdıyla Hz. Âişe'den bildirdiğine göre Ebû Bekir, hicri 13 yılında Cemâziyel-âhir'in yedisinde pazartesi günü yıkanmıştır. O gün çok soğuk bir gün olduğundan Ebû Bekir on beş gün boyunca ateşli bir hastalığa tutulmuştur. Cemâziyel-âhir'in çıkmasına sekiz gün kala da Salı gecesi akşamında vefat etmiştir. Ebû Bekir'in Pazartesi günü ölmeyi temenni etmesi, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) o gün vefat etmiş olması sebebiyle, onda diğer günler üzerinde bir meziyyet olduğu ve bu itibarla teberrük kasdı ve hayır husulü içindir.

Cuma günü ölmenin fazileti hakkında Abdullah b. Müslim merfû olarak: *“Cuma günü veya Cuma gecesi ölen her Müslümanı Yüce Allah kabir azabından muhafaza eder”* şeklinde rivayette bulunmuştur. Tirmizî bunu zayıf bir isnâdla rivayet etmiştir. Buhârî bunu zayıf olması sebebiyle rivayet etmemiştir.

۹۵ - باب مَوْتِ الْفَجَاءَةِ الْبُعْتَةِ

95- ANİ ÖLÜM İLE ÖLMEK

Bir hastalığa maruz kalmaksızın ani ölüm ile ölmek.

۱۳۸۸ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي هِشَامٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - . أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ إِنَّ أُمِّي افْتُلِتَتْ نَفْسُهَا ، وَأَظْنُهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ ، فَهَلْ لَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا قَالَ « نَعَمْ » طرفه ۲۷۶۰ - تحفة

۱۷۱۹۳

1388- “Saîd b. Ebî Meryem — Muhammed b. Câfer — Hişâm” isnâdıyla babasının bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Adamın biri Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem): “Annem ansızın vefat etti. Sanırım ölmeden önce konuşabilseydi tasaddukta bulunurdu. Şimdi ben onun adına sadaka versem, annem için bir sevap olur mu?” diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Evet*” buyurdu.¹

Saîd b. Ebî Meryem, Saîd b. Muhammed b. Abdilhakem b. Ebî Meryem’dir.

Muhammed, Muhammed b. Câfer b. Ebî Kesîr el-Medenî’dir.

Hişâm’ın babası, Urve b. ez-Zübeyr’dir.

Sa’d b. Ubâde, hicri 5 yılında Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem) annesinin ansızın vefat ettiğini söyleyerek: “Sanırım ölmeden önce konuşabilseydi tasaddukta bulunurdu. Şimdi ben onun adına sadaka versem, annem için bir sevap olur mu?” diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): “*Evet*” buyurarak annesinin yerine tasaddukta bulunması halinde annesinin sevap kazanacağını bildirmiştir.

Buhârî bu hadis ile ansızın ölmenin hoşlanılmayan bir durum olmadığına işaret etmiştir. Zira Sa’d b. Ubâde’nin annesinin ani ölümünü haber vermesi halinde Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) verdiği cevapta kerahete delalet eden birşey bulunmamaktadır.

¹ 2760’da gelecektir. Müslim 1004

Ani ölümlerden Allah'a sığınmak konusunda nakledilen hadisler de bu yöndedir. Ebû Dâvud, güvenilir bir isnâdla bu yönde bir rivayette bulunmuştur. Ancak ravisi bunu bir defa merfû olarak rivayet ederken bir defa mevkûf olarak: “Ansızın ölmek, Allah'ın ruhu öfke ile almasıdır” şeklinde rivayet etmiştir. Ani ölüm vasiyet etme imkânı bırakmadığı ve âhiret hazırlığı için tövbe ve istiğfar gibi güzel amellere fırsat vermediği için iyi görülmemiştir. Yoksa aslında ani ölüm, çirkin bir şey değildir.

İbn Ebî Şeybe, *Musannef*'te, Hz. Âişe'den ve İbn Mes'ûd'dan: “Ani ölüm, mümin için rahatlık, facir için de gazap alâmetidir” şeklinde rivayette bulunmuştur. Nevevî'nin eski kimselerden bildirdiğine göre peygamberlerden ve salih kimselerden de bu şekilde ölenler vardır. Nevevî: “Âhirete hazırlıklı olan kimse için bu güzel bir şeydir” demiştir.

Hadisin ravileri Medinelidir. Ancak Buhârî'nin hocası Basralıdır.

۹۶ - بَاب مَا جَاءَ فِي قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا

96- ALLAH RESÛLÜ (sallallahu aleyhi vesellem), EBÛ BEKR VE ÖMER'İN MEZARLARI HAKKINDA

﴿فَأَقْبَرَهُ﴾ أَقْبَرْتُ الرَّجُلَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ قَبْرًا ، وَقَبْرَتُهُ دَفَنْتُهُ . ﴿كِفَاتًا﴾ يَكُونُونَ فِيهَا أَحْيَاءَ ، وَيُدْفَنُونَ فِيهَا أَمْوَاتًا .

“فَأَقْبَرَهُ (Akbarahu)” ifadesi onu kabre gömdü demektir. Ölü için bir kabir yaptığın zaman “Akbartu'r-racule” denir. Bu da: “Kabartuhu” yani onu defnettim/ gömdüm mânâsındadır. “كِفَاتًا (Kifâten)” Bir toplantı yeri demektir. İnsanlar diriler olarak üzerinde olurlar ve ölümler olarak içinde gömülürler.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekir es-Sıddîk'in ve Ömer b. el-Hattâb'ın kabirlerinin şekli yani yerden yüksek bırakılması ve buna benzer başka şeyler hakkında gelen rivayetler.

¹ Abese Sur. 21

² Murselat Sur. 25

۱۳۸۹ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ عَنْ هِشَامٍ وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا أَبُو مَرْوَانَ يَحْيَى بْنُ أَبِي زَكَرِيَاءَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيَتَعَذَّرُ فِي مَرَضِهِ «أَيْنَ أَنَا الْيَوْمَ أَيْنَ أَنَا غَدًا» اسْتَبْطَاءَ لِيَوْمٍ عَائِشَةَ ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي فَبَضَّهُ اللَّهُ بَيْنَ سَحْرَى وَنَحْرَى ، وَدُفِنَ فِي بَيْتِي أطرافه ۸۹۰ ، ۳۱۰۰ ، ۳۷۷۴ ، ۴۴۳۸ ، ۴۴۴۶ ، ۴۴۵۰ ، ۴۴۵۱ ، ۵۲۱۷ ، ۶۵۱۰ - تحفة ۱۶۹۴۶ ، ۱۷۳۰۱

1389- "İsmâîl — Süleymân — Hişâm" + "Muhammed b. Harb — Ebû Mervân Yahya b. Ebî Zekeriyâ — Hişâm" isnâdıyla Urve'nin bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hastalığında iken, benim günümün geç kaldığından şikayet ederek: «*Ben bugün kimin yanındayım? Yarın kimin yanında olacağım?*» der ve mazeret beyân ederdi. Benim günümde iken, Allah, ruhunu benim göğsüm ile gerdanım arasında kabzedip aldı ve benim odamın içine defnedildi."¹

İsmâîl, İsmâîl b. Ebî Uveys b. Abdillâh'tır. İmam Mâlik b. Enes'in kız kardeşinin oğludur.

Süleymân, Süleymân b. Bilal'dir.

Hişâm, Hişâm b. Urve'dir.

Muhammed, Muhammed b. Harb en-Neşâî'dir.

Ebû Mervân, Ebû Mervân Yahya b. Ebî Zekeriyâ el-Ğassânî'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hastalığında iken, Hz. Âişe'ye olan iştiağından dolayı gününün ne zaman geleceğini soruyordu. Zira Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe'nin yanında diğer eşlerinin yanında olduğundan daha fazla rahat etmekteydi. Bu sebeple de mazeret beyan ederek: "Ben bugün kimin yanındayım? Yarın kimin yanında olacağım?" buyuruyordu.

¹ Hadis ayrıca 3100, 3774, 4438, 4446, 4449, 4450, 4451, 5217, 6510'da geçmektedir. Müslim 2443

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Âişe'nin gününde ve kucağında iken Allah ruhunu kabzedip almıştır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) işte o odanın içine defnedilmiştir. Hadisin başlıkla olan ilgisi de buradadır.

۱۳۹۰ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ هِلَالٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ الَّذِي لَمْ يَقُمْ مِنْهُ «لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ». لَوْلَا ذَلِكَ أُبْرِزَ قَبْرُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ خَشِيَ أَوْ خَشِيَ أَنْ يَتَّخَذَ مَسْجِدًا وَعَنْ هِلَالٍ قَالَ كُنَّيْنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ وَلَمْ يُؤَلِّدْ لِي أَطْرَافَهُ ٤٣٥ ، ١٣٣٠ ، ٣٤٥٣ ، ٤٤٤١ ، ٤٤٤٣ ، ٥٨١٥ - تحفة ١٧٣٤٦ ، ١٩٠٤٢ أ

1390- “Mûsa b. İsmâîl — Ebû Avâne — Hilâl — Urve” isnâdıyla Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ölümüne sebep olan hastalığında: «Allah, Yahudilere ve Hristiyanlara lanet etsin. Onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler» buyurdu. Eğer böyle bir endişe olmasaydı, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kabri açığa çıkarılırdı. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda endişe etti. Veya kabrinin bir mescid edinilmesinden endişe edildi.”

Hilâl: “Benim çocuğum olmadığı halde Urve b. ez-Zübeyr beni künyelendirdi” demiştir.¹

Musa, Mûsa b. İsmâîl el-Minkarî'dir.

Ebû Avâne, Ebû Avâne el-Vaddâh'tır.

Hilâl, Hilâl b. Humeyd el-Cühenî'dir.

Urve, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ölümüne sebep olan hastalığında Yahudilere ve Hristiyanlara Allah'ın rahmetinden uzak olmaları için beddua etmiştir. Zira onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edinmişlerdi.

Bazı kanallarla nakledilen rivayetlere göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sadece Yahudilere beddua etmiştir. Çünkü Hristiyanlar Hz. İsa'yı peygamber

¹ Hadis ayrıca 435, 1330, 3453, 4441, 4443, 5815'de geçmektedir. Müslim 529

olarak değil ilah veya başka bir şey olarak görmekteydi. Onlar Hz. İsa'nın ölmediğini söylemektedir ki bu durumda onun bir kabri de yoktur. Bu sebeple Yahudilerin ve Hristiyanların zikredilmesinde bir çelişki vardır.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: “Diğer rivayete göre zamir, Yahudilere delalet etmektedir. Ancak burada kastedilen Hristiyanların, Hz. Nûh ile İbrâhîm gibi önceki peygamberlere de iman etmeleri kastedilmektedir.”

Eğer böyle bir endişe olmasaydı, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kabri açığa çıkarılırdı. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda endişe etmiştir. Veya ashâb veya Hz. Âişe Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kabrinin bir mescid edinilmesinden endişe etmiştir.

Hilâl el-Vezzân: “Benim çocuğum olmadığı halde Urve b. ez-Zübeyr beni künyelendirdi” demiştir. Çünkü çoğunlukla kişi, ancak çocuklarının ilkinin ismiyle künyelendirilir. Buhârî'nin bunu zikretmesi Hilâl'in Urve'ye kavuştuğunu yani ondan bizzat rivayette bulunduğunu bildirmek açısındandır. Hilâl'in bu künyesinde ihtilâf edilmiştir. Ancak meşhur olan künyesi Ebû Amre'dir.

١٣٩٠ م - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ سُفْيَانَ

الْتَّمَارِ أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ رَأَى قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ مُسْتَنًا . تحفة ١٨٧٦١

1390-M- “Muhammed b. Mukâtil — Abdullah” isnâdıyla Ebû Bekir b. Ayyâş'ın bildirdiğine göre Süfyân et-Temmâr kendisine Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kabrinin yer seviyesinden biraz yükseltilmiş olarak gördüğünü söylemiştir.

Muhammed, Muhammed b. Mukâtil el-Mervezî'dir. Mekke'de ikamet etmiştir.

Abdullah, Abdullah b. el-Mübârek'tir.

Süfyân, Süfyân b. Dînâr'dır. Tâbiûnun büyüklerindendir. Ancak sahabilerden rivayette bulunduğu görülmemiştir.

Süfyân et-Temmâr, Ebû Bekir b. Ayyâş'a Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kabrinin yer seviyesinden biraz yükseltilmiş olarak gördüğünü söylemiştir. Ebû Nuaym, *Mustahrec*'inde: “Ebû Bekir ve Ömer'in kabrinin” ziyadesinde bulunmuştur. Bunu da kabrin yer seviyesinden yükseltilmesinin

müstehap olduğuna delil saymıştır. Ebû Hanife, Mâlik, Ahmed, el-Müzenî ve Şâfiîlerden birçok kişi yine bu görüştedir. Yine Şâfiîlerden birçok kişinin bildirdiğine göre Şâfiî kabrin düz olmasının yüksek olmasından daha faziletli olduğunu söylemiştir. Çünkü Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu İbrâhîm'in mezarını düz yapmıştır. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) fiili huccettir, başkasının fiili ise huccet değildir. Süfyân et-Temmâr'ın bu rivayette dediği huccet değildir. Beyhakî: "Muhtemelen önceki zamanlarda Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ve iki sahabenin mezarı yerden yüksek değildi" demiştir.

Ebû Dâvud'un sahih bir isnâdla rivayet ettiğine göre Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr şöyle demiştir: "Hz. Âişe'nin yanına girdim ve: «Bana Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ve iki sahabisinin kabrini aç» dedim. Hz. Âişe üç kabirin üzerini açınca yer seviyesinde olmadıklarını, ancak yerden de çok yüksekte olmadıklarını gördüm." Bu da Hz. Ali'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne kadar yükseltilmiş kabir görürsem mutlaka onu dümdüz etmemi emretti" demesine muhalif değildir. Burada dümdüz etmek ile tam olarak yer seviyesine indirmek kastedilmemektedir. Burada yerden az bir şey yüksek olarak bırakmak kastedilmektedir.

۱۳۹۱ - حَدَّثَنَا قُرُوءُ حَدَّثَنَا عَلِيُّ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ لَمَّا سَقَطَ عَلَيْهِمُ الْحَائِطُ فِي زَمَانِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَخَذُوا فِي بِنَائِهِ ، فَبَدَتْ لَهُمْ قَدَمٌ فَفَزِعُوا ، وَظَنُّوا أَنَّهَا قَدَمُ النَّبِيِّ ﷺ فَمَا وَجَدُوا أَحَدًا يَعْلَمُ ذَلِكَ حَتَّى قَالَ لَهُمْ عُرْوَةُ لَا وَاللَّهِ مَا هِيَ قَدَمُ النَّبِيِّ ﷺ مَا هِيَ إِلَّا قَدَمُ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - . تحفة ۱۹۰۲۳

1391- "Ferve — Ali" isnâdıyla Hişâm b. Urve'nin bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Velîd b. Abdilmelik zamanında duvar üzerlerine yıkılınca onu yeniden yapmaya başladılar. Bu sırada bir ayak ortaya çıktı ve bu ayağın Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ayağı olduğunu zannederek korkuya kapıldılar. Bunu aydınlığa kavuşturacak bir kimse de bulamamışlardı. Urve: "Vallahi bu ayak Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ayağı değildir. Bu ayak ancak Ömer'in ayağıdır" dedi.

Ferve, Ferve b. Ebi'l-Mağrâ'dır.

Ali, Ali b. Misher'dir.

Hişâm b. Urve'nin babası, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Velîd b. Abdilmelik b. Mervân zamanında Hz. Âişe'nin hücresinin duvarı onların üzerlerine yıkıldı. Ömer b. Abdilazîz kimse mezar üzerine namaz kılmasın diye duvarın yeniden inşa edilmesini emretti. Bunun üzerine duvarı yeniden yapmaya başladılar. Bu sırada dizine kadar baldır ile beraber bir ayak ortaya çıktı ve bu ayağın Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ayağı olduğunu zannederek korkuya kapıldılar. Başka bir rivayette Ömer b. Abdilazîz'in korkuya kapıldığı zikredilmiştir. Bu durumu aydınlığa kavuşturacak bir kimse de bulamamışlardı. Sonunda Urve bu ayağın Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) değil de Ömer'e ait olduğunu söyledi. el-Âcurrî'nin rivayeti: "Urve: «Bu, Ömer'in ayağı ve dizidir» deyince, Ömer b. Abdilazîz rahatladı" şeklindedir.

١٣٩١ - وَعَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّهَا أَوْصَتْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - لَا تَدْفِنِي مَعَهُمْ وَادْفِنِي مَعَ صَوَاحِبِي بِالْبَقِيعِ ، لَا أَرْكَبُ بِهِ أَبَدًا
طرفه ٧٣٢٧ - تحفة ١٩٠٢٣ ، ١٧١١٠

1391- Hişâm'ın bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Hz. Âişe, Abdullah b. ez-Zübeyr'e: "Beni onların yanına defnetmeyin. Beni Bakî'de kadın arkadaşlarımin yanına defnedin. Zira onların sebebiyle ebediyen tezkiye edilmeyeyim" diye vasiyet etmiştir.¹

Hişâm'ın babası, Urve b. ez-Zübeyr'dir.

Buhârî bunu *İ'tisâm* konusu içinde başka bir kanalla: "Hişâm'ın, babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe..." şeklinde rivayet etmiştir.

Hz. Âişe defnedilmesi konusunda kız kardeşi Esmâ'nın oğlu Abdullah b. ez-Zübeyr'e vasiyette bulunmuştur. Ona kendisini Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ve iki arkadaşının yanına defnetmemesini, Bakî mezarlığında kadın arkadaşlarının yani Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) diğer eşlerinin yanına defnetmesini söylemiştir. İsmâîlî, Abde kanalıyla Hişâm'dan olan rivayetinde: "Hz. Âişe'nin evinde kendisi için de bir mezar yeri vardı" ziyadesinde

¹ 7327'de gelecektir.

bulunmuştur. Hz. Âişe onların yanında defnedilmek sebebiyle ebedi olarak tezkiye ve medh edilmeyi istemediği için böyle bir vasiyette bulunmuştu.

۱۳۹۲ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ
عُمَرَوِ بْنِ مَيْمُونِ الْأَوْدِيِّ قَالَ رَأَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ
بْنَ عُمَرَ ، اذْهَبْ إِلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَقُلْ يَقْرَأُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ
عَلَيْكَ السَّلَامَ ، ثُمَّ سَلِّهَا أَنْ أُدْفَنَ مَعَ صَاحِبِي . قَالَتْ كُنْتُ أُرِيدُهُ لِنَفْسِي ، فَلَاؤِزَّتَهُ الْيَوْمَ
عَلَى نَفْسِي . فَلَمَّا أَقْبَلَ قَالَ لَهُ مَا لَدَيْكَ قَالَ أَذِنْتُ لَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ . قَالَ مَا كَانَ شَيْءٌ
أَهَمَّ إِلَيَّ مِنْ ذَلِكَ الْمُضْجَعِ ، فَإِذَا قُبِضْتُ فَأَهْلُؤُنِي ثُمَّ سَلِّمُوا ثُمَّ قُلْ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ
الْخَطَّابِ فَإِنْ أَذِنْتُ لِي فَأَذْفِنُونِي ، وَإِلَّا فَرُدُّونِي إِلَى مَقَابِرِ الْمُسْلِمِينَ ، إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَحَدًا
أَحَقَّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ هَؤُلَاءِ النَّفَرِ الَّذِينَ تُؤَفِّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ ، فَمَنْ
اسْتَخْلَفُوا بَعْدِي فَهُوَ الْخَلِيفَةُ ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا . فَسَمِيَ عُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ
وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ ، وَوَلَجَ عَلَيْهِ شَابٌّ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ أَبَشِرْ
يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِبُشْرَى اللَّهِ ، كَانَ لَكَ مِنَ الْقَدَمِ فِي الْإِسْلَامِ مَا قَدْ عَلِمْتَ ، ثُمَّ اسْتَخْلَفْتَ
فَعَدَلْتَ ، ثُمَّ الشَّهَادَةُ بَعْدَ هَذَا كُلِّهِ فَقَالَ لَيْتَنِي يَا ابْنَ أَخِي وَذَلِكَ كَفَافًا لَا عَلَى وَلَا لِي
أَوْصَى الْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِي بِالْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ خَيْرًا ، أَنْ يَعْرِفَ لَهُمْ حَقَّهُمْ ، وَأَنْ يَحْفَظَ لَهُمْ
حُرْمَتَهُمْ ، وَأَوْصِيهِ بِالْأَنْصَارِ خَيْرًا الَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ أَنْ يَقْبَلَ مِنْ مُحْسِنِهِمْ ،
وَيُعْفَى عَنْ مُسِيئَتِهِمْ ، وَأَوْصِيهِ بِذِمَّةِ اللَّهِ وَذِمَّةِ رَسُولِهِ ﷺ أَنْ يُؤَفِّيَ لَهُمْ بِعَهْدِهِمْ ، وَأَنْ
يُقَاتَلَ مِنْ وَرَائِهِمْ ، وَأَنْ لَا يُكَلَّفُوا فَوْقَ طَاقَتِهِمْ أَطْرَافَهُ ۳۰۵۲ ، ۳۱۶۲ ، ۳۷۰۰ ، ۴۸۸۸ ، ۷۲۰۷ - تحفة ۱۰۶۱۸

1392- "Kuteybe — Cerîr b. Abdilhamîd" isnâdıyla Husayn b. Abdirrahman'ın bildirdiğine göre Amr b. Meymûn el-Evdî şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattâb'ın: "Ey Abdullah b. Ömer! Müminlerin

annesi Âişe'ye git ve ona: "Ömer b. el-Hattâb sana selâm ediyor" de. Sonra da iki arkadaşımın yanında defnedilmek için ondan müsâade iste" dediğini gördüm. Hz. Âişe: "Burayı ben kendim için ayırmıştım. Fakat bugün onu kendi nefsim'e tercih ederim" dedi. Abdullah geri dönüp geldiği zaman Ömer kendisine: "Yanında ne haber var?" diye sordu. Abdullah da: "Ey müminlerin emîri! O, bu konuda izin verdi" dedi. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Benim için o yere defnedilmekten başka, önemli olan hiçbir şey yoktur. Ruhum alındığı zaman, cenazemi alıp Âişe'ye giderek ona selam verin ve: «Ömer b. el-Hattâb sizden müsâade ister» deyin. Eğer benim orada defnedilmeme müsâade ederse, beni orada defnedin. Eğer müsâade etmezse, beni Müslümanların mezarlığına götürüp orada defnedin. Ben bu işte, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerinden razı olarak vefat ettiği şu kimselerden daha layık hiç kimse bilmiyorum. Bunlar aralarında kimi halîfe seçip kabul ederlerse, benden sonra halife odur. Artık onun emirlerini dinleyin ve ona itaat edin."

Sonra Ömer bu isimleri: "Osmân, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebî Vakkâs" diye sıraladı. Bu sırada Ensâr'dan bir genç Ömer'in yanına girdi ve: "Müjdeler olsun ey müminlerin emîri! Allah'ın senin hakkındaki lütûf ve inayeti ile sevin. İslâm dinine girmekteki kudeminden dolayı bilmekte olduğum bu kadar yüksek hizmetlerin vardır. Sonra halife seçildin ve adaletle hükmettin. Bütün bunların ardından da şehitlik makamını kazandın" dedi.

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Yeğenim! Bu halifeliğin ne lehime, ne de aleyhime bir şey getirmemiş olmasını ümid ederim. Benden sonra seçilen halifeye vasiyetim şudur ki, ilk Muhacirlerin hakları bilinsin ve saygınlıkları korunsun. Yine Ensâr'a iyi davranmasını tavsiye ediyorum. Zira onlar Medîne'yi yurt ve iman yeri edinmişlerdir. Ensâr'ın iyilerinin iyilikleri kabul edilmeli, kötülükleri de affedilmelidir. Halifeye, Yüce Allah ile Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) verdiği zimmete riayet etmesini tavsiye ederim. Zimmîlere verilen sözler yerine getirilsin, düşmana karşı korunsunlar. Güç yetirebilecekleri kadar bir yükü mükellef kılınsınlar."

Kuteybe, Kuteybe b. Saîd'dir.

Cerîr, Cerîr b. Abdilhamîd b. Kurt ed-Dabbî el-Kûffî'dir.

Husayn, Husayn b. Abdirrahman es-Sülemî'dir.

Ömer b. el-Hattâb, Ebû Lu'lue tarafından bıçaklanmasından ve ölümüne sebep olan yaralanmasından sonra oğlu Abdullah b. Ömer'e Müminlerin annesi Âişe'ye gitmesini ve ona kendisinin selamını iletip Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekir yanında defnedilmek için kendisinden müsaade istemesini söyledi. *Menâkibu Osmân*'da bu: "Selam verip izin istedi ve yanına girdiğinde onu oturmuş ve ağlar vaziyette buldu. Bunun üzerine ona: «Ömer b. el-Hattâb sana selam söylemekte ve iki arkadaşının yanında defnedilmek için senden izin istemekte» dedi" ziyadesiyle zikredilmiştir. Hz. Âişe burayı kendisi için ayırdığını, fakat bu gün Ömer'i kendi nefesine tercih edeceğini söyledi.

Hz. Âişe'nin burayı kendisi için ayırdığını, fakat Ömer'i kendi nefesine tercih edeceğini söylemesi orada sadece bir mezar için yer kaldığına delalet etmektedir. Ancak daha önce zikredildiği üzere Hz. Âişe, İbnu'z-Zübeyr'e: "Beni onların yanına defnetmeyin" demişti. Bu da Ömer'in defnedilmesinden sonra orada bir mezarlık yerin daha bulunduğu delalet etmektedir. Bu iki şey de birbiriyle çelişkilidir.

Cevap olarak şöyle denilmiştir: "Daha önce Hz. Âişe oraya sadece bir mezarın sığacağını zannediordu. Ancak Ömer defnedildikten sonra bir mezar daha sığacak kadar bir yerin olduğunu farketti."

Namazda ilk safta durmak ve buna benzer dini konulardaki şeylerde tercihin söz konusu olmadığı rivayet edilirken Hz. Âişe'nin neden böylesi bir tercihte bulunduğu söylenebilir.

İbnu'l-Münîr cevap olarak şöyle demiştir: "İslam'da eskilerden olmak ile hak edilen şeylerde kişi daha faziletli olanı kendine tercih edebilir. İmamlık hakkı kendisinin olan ev sahibinin, kendisinden daha faziletli birinin bulunması halinde onu tercih etmesi gibi, Hz. Âişe, Ömer'in faziletini bilince onu kendine tercih etmiştir."

Abdullah geri dönüp geldiği zaman Ömer kendisine ne haberle geldiğini sordu. *Menâkıb*'da: "Kendisine: «Bu, Abdullah b. Ömer'dir» denilince, Ömer: «Beni kaldırın» dedi" ziyadesiyle nakledilmiştir.

Abdullah, Hz. Âişe'nin bu konuda yani iki dostunun yanında

defnedilmesine izin verdiğini söyledi. Bunun üzerine Ömer kendisi için bu yerde defnedilmek kadar önemli bir şeyin olmadığını söyledi. Ölmesi durumunda da cenazesini alıp Hz. Âişe'ye gitmelerini ve ona selam verip orada defnetmek için izin istemelerini, izin vermesi halinde oraya defnetmelerini, izin vermemesi halinde de Müslümanların defnedildiği mezarlığa defnetmelerini söyledi. Ömer, Hz. Âişe'nin izninden vazgeçmiş olabileceğini düşündüğü için böyle demişti.

Bu da göstermektedir ki kişi, bir şeyi vermeyi vaad ederse bu şeyi vermeme hakkı da vardır. Yoksa Ömer ikinci defa izin istemezdi. Ancak böylesi bir durumda sözün yerine getirilmesi gerektiğini söyleyen kimse bununla birlikte Ömer'in bunu ihtiyat olarak ve Hz. Âişe'nin verdiği izin yönünde gönlünün hoş olması açısından yaptığını söylemiştir.

Bütün bunların da evin aslının Hz. Âişe'nin olmasından dolayı olduğu söylenmektedir. Ancak gerçek bunun hilafıdır. Zira Hz. Âişe orada sükna hakkını kullanmaktaydı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) orayı miras bırakmamıştır. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşlerinin hükmü iddet bekleyenlerin hükmündedir. Zira Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) vefatından sonra eşlerinin başkasıyla evlenmesi söz konusu değildir.

Bu sırada bir adam Ömer'in yanına girip: “Ey müminlerin emiri! Vasiyet edip yerine birini tayin et” dediğinde, Ömer halifelik işinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerinden razı olarak vefat ettiği şu kimselerden daha layık hiç kimseyi bilmediğini, bunlar, aralarında kimi halife seçip kabul ederlerse, kendisinden sonra onun halife olacağını, artık onun emirlerinin dinlenilmesi ve ona itaat edilmesi gerektiğini söyledi.

Sonra Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerinden razı olarak vefat ettiği bu isimleri: “Osmân, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebî Vakkâs” diye sıraladı. Burada Ebû Ubeyde'yi zikretmemiştir. Zira Ebû Ubeyde vefat etmişti. Saîd b. Zeyd'i de zikretmemiştir. Çünkü o da o zamanlar gaib birisi idi. Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerinden razı olarak vefat ettiği kişiler arasında amcası oğlunu da zikretmiştir. Ancak onu şura ehlinin dışında tutmuştur.

Bu sırada Ensâr'dan bir genç Ömer'in yanına girdi ve: “Müjdeler olsun, ey müminlerin emîri! Allah'ın senin hakkındaki lutûf ve inayeti ile sevin. İslâm dinine girmekteki kıdeminden dolayı bilmekte olduğum bu kadar yüksek

hizmetlerin vardır. Sonra halife seçildin ve adaletle hükmettin. Bütün bunların ardından da şehitlik makamını kazandın” dedi. Feyrûz Ebû Lu'lue, Ömer'den, efendisinden kendisi için haracı biraz indirmesini istemişti. Ömer: “Haracın ne kadardır?” diye sorunca: “Bir dinar” demişti. Bunun üzerine Ömer: “Bunu daha da indirecek değilim. Zira sen güzel bir şekilde çalışan ve kazanan birisisin. Bu da senin için çok değerlidir” demişti. O da bundan dolayı Ömer'e kızmış ve Ömer sabah namazında iken iki tarafı keskin olan zehirli bir bıçakla onu bıçaklamıştı. Ömer de bu yaralanmada şehit olarak ölmüştü. Çünkü haksız yere öldürülmüştü. Bu yönde: “Borcu sebebi ile olanı dışında öldürülen kimse şehittir” şeklinde rivayette bulunulmuştur. İbn Sa'd, Simâk el-Hanefî'den olan rivayetinde İbn Abbâs'ın Ömer'e bu genç gibi övgüde bulunduğunu zikretmiştir. Eğer burada: “Ensâr'dan” ifadesi kullanılmasıydı bu kişinin İbn Abbâs olduğunu söyledik.

Bunun üzerine Ömer gence: “Yeğenim!” diye seslenerek halifeliğin ne lehine, ne de aleyhine bir şey getirmemiş olmasını yani günah ve sevaplarda başa başa olmayı ümid ettiğini söyledi. Kendisinden sonra seçilen halifeye Rıdvan biatından önce hicret eden veya iki kibleye de namaz kılan veya Bedir savaşında bulunan ilk Muhacirlerin haklarının bilinmesi, saygınlıklarının korunması ve Ensâr'a iyi davranılması yönünde vasiyette bulundu. Onların Medine'yi yurt ve iman yeri edindiklerini bildirerek Ensâr'ın iyilerinin iyiliklerinin kabul edilmesini kötülüklerinin de affedilmesini söyledi. Halifeye, Yüce Allah ile Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) verdiği zimmete riayet etmesini vasiyet etti. Zimmîlere verilen sözlerin yerine getirilmesini, düşmana karşı korunmalarını ve ancak güç yetirebilecekleri kadar bir yükü mükellef kılınmalarını söyledi.

Hadisin diğer kısmı *Menâkıbu Osmân*'da zikredilecektir, inşallah. Buhârî bu rivayeti orada tam olarak rivayet etmiştir.¹

97 - بَاب مَا يُنْهَى مِنْ سَبِّ الْأَمْوَاتِ

97- ÖLÜLERE DİL UZATMANIN YASAKLANMASI

Müslümanların ölülerine dil uzatmanın nehyedilmesi.

¹ Hadis ayrıca 3052, 3162, 3700, 4888, 7207'de geçmektedir.

۱۳۹۳ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -
 - قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا » وَرَوَاهُ عَبْدُ
 اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْقُدُّوسِ عَنِ الْأَعْمَشِ ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَنَسٍ عَنِ الْأَعْمَشِ تَابِعَهُ عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ
 وَابْنُ عَرَبَةَ وَابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ شُعْبَةَ . طرفه ۶۵۱۶ - تحفة ۱۷۵۷۶

1393- “Âdem — Şu’be — A’miş — Mücâhid” isnâdıyla Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “Ölülere dil uzatmayın. Çünkü onlar, önceden göndermiş olduklarına kavuştular” buyurmuştur. Abdullah b. Abdilkuddûs bunu A’miş’ten rivayet etmiştir. Muhammed b. Enes te bunu A’miş’ten rivayet etmiştir. Ali b. el-Ca’d, İbn Ar’are ve İbn Ebî Adiy bunu Şu’be’den rivayet ederek ona mutabaat etmişlerdir.¹

Âdem, Âdem b. Ebî İyâs’tır.

Şu’be, Şu’be b. el-Haccâc’tır.

A’miş, Süleymân b. Mihrân’dır.

Mücâhid, Mücâhid b. Cebr’dır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ölülere dil uzatılmamasını, çünkü onların önceden hayır ve şer olarak göndermiş oldukları amellerine kavuştuklarını ve onlardan her birinin artık kendi ameliyle hesap göreceğini bildirmiştir. Ancak onlardan sakınılması açısından kâfirlerin ve fasıkların kötülüklerini zikretmek caizdir. Ravilerden ölü olsun, diri olsun tenkid edilen kişilerin hakkında konuşmanın da caiz olduğu konusunda icma edilmiştir.

Söz konusu hadisi Abdullah b. Abdilkuddûs es-Sa’dî er-Râzî, A’miş’ten rivayet etmiştir. Muhammed b. Enes te bunu A’miş’ten rivayet etmiştir. Her ikisi de bunda Şu’be’ye mutabaat etmiştir. Buhârî’nin yanında Abdullah b. Abdilkuddûs’un sadece bu hadisi vardır.

Ali b. el-Ca’d, İbn Ar’are yani Muhammed ve İbn Ebî Adiy bunu Şu’be’den rivayet ederek Âdem b. Ebî İyâs’a mutabaat etmişlerdir.

¹ 6516’da gelecektir.

۹۸ - باب ذِکْرِ شَرَارِ الْمَوْتِ

98- ÖLÜLERİN ŞERLİLERİNİ ZİKRETMEK

Bir önceki başlık, şerli olmayan ölülere dil uzatmanın yasaklandığına işaret etmektedir.

۱۳۹۴ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ قَالَ أَبُو هَبٍ - عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ - لِلنَّبِيِّ ﷺ تَبَا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ فَتَزَلْتُ ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي هَبٍ وَتَبَّ﴾ أَطْرَافَهُ ۳۵۲۵ ، ۵۵۹۴ تحفة ۴۹۷۳ ، ۴۹۷۲ ، ۴۹۷۱ ، ۴۸۰۱ ، ۴۷۷۰ ، ۳۵۲۶

1394- “Ömer b. Hafs — babası — A’miş — Amr b. Murra — Saîd b. Cübeyr” isnâdıyla İbn Abbâs şöyle demiştir: “Ebû Leheb, Allah’ın laneti üzerine olsun Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi vesellem): “*Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın*” dedi. Bunun üzerine Tebbet Sûresi nazil oldu.¹

Ömer b. Hafs’ın babası, Hafs b. Ğiyâs b. Talk en-Nehaî el-Kûffî’dir.

A’miş, Süleymân’dır.

Hadiste nakledildiğine göre: “**Yakın akrabalarını uyar**”² buyruğu nazil olduğu zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Safâ tepesine çıktı ve toplanmaları için: “*Yâ sabâhâh*” diye seslendi. Kureyşliler bu uyarı üzerine orada toplanınca Peygamberimiz (sallallahu aleyhi vesellem) onlara: “*Bu dağın arkasında size saldırmak üzere bekleyen bir süvari birliği var desem bana inanır mıydınız?*” diye sordu. Kureyşliler: “Daha önce yalan söylediğini hiç görmedik” karşılığını verdiler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): “**O zaman önünüzde bekleyen çetin bir azaba karşı sizleri uyarıyorum!**”³ buyurunca, orada bulunan Ebû Leheb, Allah’ın laneti üzerine olsun:

¹ Hadis ayrıca 3525, 3526, 4770, 4801, 4971, 4972, 4973’de geçmektedir.

² Şuarâ Sur 214

³ Sebe Sur. 46

“Kahrolasica! Bizi bunun için mi buraya topladın!” dedi. Bunun üzerine de Tebbet Sûresi nazil oldu.

“Ebu Leheb'in iki eli kurusun. Kurudu da”¹ buyruğunda bedenden sadece iki elin zikredilmesi Yüce Allah'ın: **“Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın”²** buyruğu gibidir. Zira: **“Yakın akrabalarını uyar”³** buyruğu nazil olduğu ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kureyşlileri topladığı zaman Ebû Leheb, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) taşlamaya başlamıştı.

Rivayetin başlığa mutabık olan yeri, İbn Abbâs'ın Ebû Leheb'i lanet ile anmasıdır. Zira Ebû Leheb ölümlerin şerhilerindendir. Bu rivayet sahabilerin mürsel olarak rivayet ettikleri bir hadistir. Zira bu âyet, Mekke'de nazil olmuştur. O zamanlar da İbn Abbâs daha küçük idi veya daha doğmamıştı. Ebû Hureyre'den nakledilen rivayet te yine böyledir. Çünkü Ebû Hureyre, Medine'de Müslüman olmuştur. Buhârî bunu burada muhtasar yani kısa metinli olarak rivayet etmiştir. Şuarâ Suresi'nin tefsirinde ise daha uzun bir şekilde zikredilecektir, inşallah.

Hadisi Müslim⁴, *İmân* konusu içinde, Tirmizî ve Nesâî, *Tefsîr* konusu içinde tahrir etmişlerdir.

¹ Tebbet Sur. 1

² Bakara Sur. 195

³ Şuarâ Sur. 214

⁴ Müslim 207

الحمد لله الذي
نزلنا به الكتاب

إرشاد الساري
شرح صحيح البخاري

Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam dünyası için en güvenilir dini kaynak olarak görülen İmam Buhârî'nin meşhur eseri Sahih'in pek çok şerhleri yapılmıştır. İbn Hacer'in Fethu'l-bârî'si ile Aynî'nin Umdu't-karî'sinden sonra bunlardan en çok kabul görenlerinden birisi 15. yüzyılda yaşamış Tunuslu âlim Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bekr el-Kastallânî'nin İrşâdu's-Sârî li-şerhi Sahihî'l-Buhârî adlı hacimli çalışmasıdır.

Siyer konulu el-Mevâhibu'l-ledünniyye ile kıraat konulu Letâifu'l-işârât li-funûni'l-kıra'ât isimli değerli eserlerin de müellifi olan Kastallânî, bu kitabını yazarken en çok Fethu'l-bârî'den faydalanmış, hatta bir bakıma onu özetlemiştir. İrşâdu's-sârî, mukaddimesi ve Sahih-i Buhârî'nin nüsha farklarına verdiği önemle diğer şerhlerden farklılık arz etmekle birlikte Sahih-i Buhârî metnini yediyüzün üzerinde kaynaktan istifade ederek şerh etmiştir. Hadislerin fıkhi açımları ve içerdikleri hükümler, dört mezheb dikkate alınarak irdelenmiş ve görüşler delilleriyle okuyucuya sunulmuştur.

Hadis Deposu
hadisdeposu.com

9 786054 659319